

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

E-ISSN: 2539-6765

JMPS

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2563) | Vol. 8 No. 3 (May - June 2020)

Group 1

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2563)

Vol. 8 No. 3 (May – June 2020)

E-ISSN: 2539-6765

● **วัตถุประสงค์**

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) และ ฉบับเพิ่มเติม ตีพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September - October, 6th issue November - December) and Supplemental Issue published for the United Nations Day of Vesak Celebration. It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
[https://www.tci-thaijo.org/index.php/
journal-peace](https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace)

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
[https://www.tci-thaijo.org/index.php/
journal-peace](https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace)

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

ศ.ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. รัตน์ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศีลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Executive Editor

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc.Prof. Dr. Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai,
Thammasat University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Ven. Dr. Phrapalad Somchai Payogo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,

สถาบันพระปกเกล้า

ดร. พูนสุข มาศรีงสรค์,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. หิมพรรณ รักแตงาม,

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร. สุวรรณี ฮ่อแสงชัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dr. Thawilwadee Bureekul,

King Prajadhipok's Institute

Dr. Poonsuk Masrungson,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Himapan Ruktaengam,

Mahidol University

Dr. Suwannee Horsaengchai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา),

มือถือ: 063-840-1888 Line ID: piyanat1996

อีเมลล์: pinatapiyanat@gmail.com

Coordination and Management

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

Tel. 063-840-1888 ID line: piynat1996

Email: pinatapiyanat@gmail.com

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

นางสาวชลิดา นิคกรัมย์: Miss Chalida Nikongrum

● กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

และ ฉบับเพิ่มเติม (supplemental issues) พฤษภาคม – มิถุนายน เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความตาม

นโยบายของมหาวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ประจำปี

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปแบบที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2563) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน มีทั้งบทความทางวิชาการที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งกองบรรณาธิการได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจำนวนมากได้ร่วมส่งบทความทางวิชาการ เพื่อเข้าร่วมตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ในวารสาร กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ สู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ISSN : 2539-6765 (Online) ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ใน **วารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567)** และจะถูกรับเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 2562 วารสารได้ยกเลิกการเผยแพร่ในลักษณะรูปเล่มเอกสาร โดยจะเน้นการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสาร ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2563) ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำตัวอย่างบทความในฉบับที่น่าสนใจ ตัวอย่าง เช่น

พุทธวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, แม่ชีสุตา โรจนอุทัย, รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล และชนัญญา ชัยสุวรรณ ผลการวิจัย พบว่า กรอบแนวคิดการสร้างพุทธวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ประกอบด้วยกรอบแบบแผนเยาวชนตามหลักไตรสิกขา มรรคมงคล 8, พลังทุนชีวิต และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยหลัก อริยสัจ หลักปธาน 4 และหลักอิทธิบาท 4 โดยผ่านการทำกิจกรรมที่ 1 การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก กิจกรรมที่ 2 ปลูกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน กิจกรรมที่ 3 อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิต้านทานยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมที่ 4 สร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนา กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กลุ่ม การจัดสรรหน้าที่ และการทำกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนปลอดภัย

ยาเสพติด และการมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับมาตรการป้องกันยาเสพติดในเชิงป้องกันและเชิงพัฒนา

การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดบ้านชะยุ้ง ต.ห้วยตมอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ โดย พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ อุทัย สติมัน ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดบ้านชะยุ้งมีต้นทุนทรัพยากรในการจัดการการท่องเที่ยวหลากหลายไม่หุ้รหว่า แต่จูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวได้โดยเน้นให้เกิดสันติภาพภายในด้วยการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักท่องเที่ยว 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน ได้รูปแบบชื่อเรียกว่า “PLOWPLEU’S Model” มีองค์ประกอบย่อย 8 ประการ ได้แก่ (1) สถานที่ท่องเที่ยวพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (2) การเรียนรู้และพัฒนาทักษะการจัดการการท่องเที่ยว (3) ปฏิบัติการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวต่อเนื่อง (4) การระมัดระวังผิดจริยธรรมการท่องเที่ยว (5) วิถีทางอันเหมาะสมแก่การบ่มเพาะคุณธรรมจากการท่องเที่ยว (6) ผลประโยชน์ระยะยาวเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (7) การศึกษาภายใต้กิจกรรมเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (8) ค้นหาลักษณะเฉพาะเป็นลักษณะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่น่าสนใจ และ 3) ผลการเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน จัดประชุมประเมินความรู้กลุ่มเป้าหมาย เปรียบเทียบผลการประชุมอบรมกลุ่มเป้าหมายคะแนนก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของสองกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เกี่ยวข้องการจัดการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับมาก

รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย ทยาวิรี ช่างบรรจง, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 1) บริบทและสภาพปัญหา พบปัญหาที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด มีความสัมพันธ์ของปัจจัยปัญหาจากหลายปัจจัย เช่น การบริหารจัดการที่ยังไม่มีรูปแบบชัดเจน ปัญหาการควบคุมจำนวนสุนัขจรจัด ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในการดำเนินการของสถานพักพิงสุนัขจรจัด เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ปัจจัยปัญหาใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การศึกษาแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบที่ดีในประเทศไทย 2) รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบโดยใช้หลักพุทธสันติ ใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 และ มรรค 8 มาบูรณาการ ควบคู่กับบริหารจัดการตามแนวทางของกฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดต่อไป

กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ โดย จิตรา แสงวัฒนาภักษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมาจากสภาพ

ทางกาย สภาพทางจิตใจที่อ่อนไหวง่ายไม่เข้มแข็ง ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง และขาดการยอมรับทางสังคม

2. กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาใช้หลักการพัฒนางวงจรคุณภาพ 4 ขั้นตอน P (กำหนดสาเหตุของปัญหา) D (การปฏิบัติตามแผน) C (ตรวจสอบหาข้อผิดพลาด) A (ยอมรับการเปลี่ยนแปลง) และหลักพุทธสันติวิธี คือ สังคหวัตถุ 4 มีการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือ การใช้วาจากล่าวคำสุภาพให้เกิดไมตรีและความรักความปรารถนาดีการชวนช่วยช่วยเหลือสร้างประโยชน์สุขแก่คนอื่น และการวางตนเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตร

3. การนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสา พบว่า หลักพุทธสันติวิธี คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยพัฒนาความรู้สึกร่วมและพัฒนาความคิดจิตใจให้มีความเข้มแข็ง รู้จักการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส วาจาสุภาพ วางตนเหมาะสม ทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การระดมสมอง สร้างจิตสำนึก ลงมือปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบโดยมีสติเป็นฐาน

ความสำเร็จในการแก้ปัญหาหนี้ระบบของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 โดย ศรุต ทำเลดี และศิวัช ศรีโกคางกุล ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน คือ

- 1) ขั้นตอนการรับแจ้งความร้องทุกข์
- 2) กระบวนการสืบสวนหาข้อมูลในการทำรายงานสืบสวน
- 3) การสืบสวนทรัพย์สินของกลุ่มนายทุน เพื่อยึดหรืออายัด
- 4) จัดทำโครงข่ายความเชื่อมโยงของบุคคลในครอบครัวผู้ต้องหา รวมถึงจัดทำความเชื่อมโยงในการใช้โทรศัพท์ ในระบบ I2 (ไอทู)
- 5) การสืบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ และ
- 6) ขั้นตอนการเจรจาไกล่เกลี่ย

ทั้งนี้ ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาลหลัก ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ ด้านการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและการทำรายงานการสืบสวน ด้านแนวทางการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดี และด้านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยและการคืนโฉนดที่ดิน

รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดย ศาตรา ไหลประเสริฐ, จตุรงค์ ศรีวังษ์วรรณ และ ชมพูนุท โมราชาติ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับปานกลาง
- 2) รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย
 - 2.1) ความพอประมาณ โดยการประเมินความเหมาะสมในการลงทุน ลงทุนด้วยเงินออม และหลีกเลี่ยงการเก็งกำไร
 - 2.2) ความมีเหตุผล โดยการลงทุนด้วยการใช้ปัจจัยพื้นฐาน การใช้หลักเหตุและผล การประเมินความเสี่ยงและผลตอบแทน และการประเมินมูลค่าพื้นฐานของหุ้น
 - 2.3) การมีภูมิคุ้มกัน โดยการจัดพอร์ตกระจายความเสี่ยง การลงทุนในหุ้นพื้นฐานดีความเสี่ยงต่ำ การลงทุนแบบเน้นคุณค่า การใช้เครื่องมือลดความเสี่ยง
 - 2.4) การมีความรู้ โดยการศึกษารเรียนรู้ในกิจการของหุ้น การมีความรู้ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการเงิน การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการลงทุน
 - 2.5) การมีคุณธรรม โดยการลงทุนในกิจการที่มีธรรมาภิบาล การไม่ใช้ข้อมูลลงใน และการสร้างความสมดุลในทรัพยากร สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 3) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และกองบรรณาธิการหวังอย่าง

ยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระมหาดวงเด่น วิฑูยาโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
บทความวิจัย: Research Articles	

Educational Cooperation between Thailand and Lao PDR in the Post-ASEAN Time: A Case Study of Twin Schools under Mekong River Sub-Region's Cultural Context.....	798-813
<i>Paisarn Phakphian and Ruangdet Khechornsart</i>	
พุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through Community Participation.....	814-827
<i>ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์, แม่ชีสุดา โรจนอุทัย, รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล และชนิญา ชัยสุวรรณ: Khanthong Wattanapradith, MaesheeSuda Rojjanauthai, Rungrat Suwanakkul and Chaninya Chaisuwan</i>	
ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดลำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม: Social Capital and Community Development Wat Samrong Nakhon Chai Si District Nakhon Pathom Province.....	828-840
<i>พระปลัดประพจน์ สุภาโต, พระมหาประกาศิต ลิริเมธ, และ ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง: Phrapalad Prapoj Supabhato, Phramaha Prakasit Sirimedho and Tinnakritapat Rungmuang</i>	
การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วัดบ้านชะยง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ: Development on Model of Tourism Management in Sustainable and Peaceful Way: A Case Study of Wat Baan Khayung, Huaytamon Sub- district, Phusing District, Sisaket Province.....	841-854
<i>พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ อุทัย สติมัน: Phrapalhad Adisak Vajirapañño, Khantong Wattanapradith and Uthai Satiman</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณี วัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: A Model of Managing Ideal Stray-Dog Shelter in Temple by Buddhist Peaceful Means: Case Study Tanode Temple, Bangpahun District Phranakhonsiayutthaya Province.....	855-869
ทยาवीร์ ช่างบรรจง, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Tayawee Changbanchong, Khantong Wattanapradith and Phramaha Hansa Dhammahaso</i>	
รูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี: A Model of Motivational Speaking Techniques in Volunteering by Buddhist Peaceful Means.....	870-881
เมธประจักษ์ เดิมกิจจจรสุข, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Methprajak Termkitkhajornsuk, Phra Pramote Vadakovid and Phramaha Hansa Dhammahaso</i>	
กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ: กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร: The Process of the Development of Peace for Inmates with Recidivism: A Case Study of Bangkok Remand Prison.....	882-896
นภสร รัตนันทชัย, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Naphasorn Rattananantachai, Phra Pramote Vadakovid and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงศึกษากรณีตำบล สวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์: The Process of Developing Women Leaders in Volunteering for Taking Care of the Dependent Elderly: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District, Sisaket Province.....	897-910
จิตรา แสงวัฒนาภักย์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Chittra Saengwattananerk, Phramaha Hunsā Dhammahāso and Phra Pramote Vadakovito</i>	

เรื่อง	หน้า
ความโปร่งใสขององค์การธุรกิจไทยตามการรับรู้ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต: Transparency of Thai Business Organization in Certified Public Accountant Perception.....	911–925
วิจิต สุรดิษฐ์, ศรีปริญา ฐปกรจ่าง, และ วรเดช จันทรร: Vichit Suradinkura, Sripranya Toopgrajank, and Voradej Chandarasorn	
การจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติในกลุ่ม จังหวัดภาคเหนือตอนบน: Management Shelters a Long Stay Elderly Foreigners in the Northern Provinces.....	926-940
กิตติพงษ์ กิตติยันตการ, ภัทรพล ชุ่มมี และชาคริต ศรีทอง: Kittipong Kittiyantakarn, Pattarapon Chummee and Charcrit Sritong	
รูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข: กรณีศึกษาในเขตบางคอ แหลม กรุงเทพมหานคร: A Model for the Development of Village, Monastery and School for Promoting Peaceful Community: A Case Study of Village, Monastery and School in Bang Kho Laem District, Bangkok.....	941-952
พระสมุห์วิญญู ฐริปัญโญ และ พระราชปริยัติกวี: Phrasamuwinu Pooripanyo and Phra Rajpariyattikavi	
รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลัก องค์กรแห่งความสุข ในนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จังหวัดสมุทรสาคร: Happiness Development Model to Maximize Employee Productivity, According to the Principle of Happy Organization in Sinsakhon Industrial, Samut Sakhon Province.....	953-967
มานพ ชลพานิชกุล และตรีเนตร ต้นตระกูล: Manop Chonphanitchakun and Treenet Tuntrakul	
การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และ นวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: Learning Process as STEM Education to Promote Learning and Innovation Skills for High School Students.....	968-980
พร้อมภักดิ์ บึงบัว: Promphak Bungbua	

เรื่อง	หน้า
การศึกษาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน: A Study on Creative Problem Solving for the Education Student at Rajabhat University Upper Central Region.....	981-994
กุลธิดา อ่อนมี, จตุพล ยงครและ จักรกฤษณ์ โปณะทอง: Kuntida Onmee, Chatupol Yongsorn and Chakrit Ponathong	
การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1: The Development of Instructional Model that Enhance the Creation of Self-Knowledge and Scientific Process Skills on Atmosphere in Science Strand for 1 st Mathayomsuksa.....	995-1010
จันทร์ประภา ชุมชัย: Junprapa Chumchai	
ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม: Factors affecting the effectiveness of the Administration in the Staff Function of the Court of Justice.....	1011-1023
อรรถสิทธิ์ ฐาปนะดิлок, วิภาวี พิจิตรบันดาล, วรวิทย์ จินดาพล และอนุชา ม่วงใหญ่: Atthasit thapanadilok, Vipavee Pijitbundarn, Voravit Chindkpol and Anucha Muangyai	
แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี: An Approach to Promotion of Buddhist Tourism Management of Temples in Nayung District, Udonthani Province.....	1024-1037
พระครูอุตรภาวนาคูณ (สจุจาสโภ): Phrakhru Udompawanakhun (Surachet Sujjasapho)	
รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี: A Buddhist Integrated Model for Promoting the Candle Procession Tradition of Community in Khemarat District, Ubon Ratchathani Province.....	1038-1052
พระมหาพรชัย ฉันทธมโม: Phramaha Pomchai Chanthadhammo	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง: The Model of Branch Expansion of Nong Pa Phong Temple.....	1053-1060
พระครูโสภณชยาภรณ์ (อนาลโย) และ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ: Phrakhru Soponechayapiwade (Anālayo) and Phramaha Mit Thitapanyo	
รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม – วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี: A Model of BoonphawedAs A Social-Cultural Costs Buddhist Integration in Kukaeo District, Udonthani Province.....	1061-1071
พระครูวิบูลย์โรภาส (ไพบูลย์ โอภาโส), พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และ พระโสภณพัฒน์บัณฑิต: Phrakhru Wiboonphattaropas (Phaiboon Obhāso), PhramahaMit Thitapanyo and Phra Sophonphatthanabandit	
รูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด: A Model of Creating Buddhist Volunteer Spirit of Youth Volunteer in the conservation of Nong Bua Village, Changphuak Sub-District, Suvanabhum District, Roi-Et Province.....	1072-1083
ปัญญา เสนงูงา และ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ: Panya Sanphoo-nga and Phramaha Mit Thitapanyo	
หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน: Leadership Development Program in Public-Spirited Services for Students in Private higher Education Institutions.....	1084-1096
บุญญา ตุลยกุล: Boonya Tulyakul	
การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์: Developing Indicators for the Competencies of Learning Evaluation in the 21 st Century for Science Teachers.....	1097-1109
เยาวนิตย์ อรัญญาวาส, ปิยะธิดา ปัญญา และ อรัญ ชุยกระเดื่อง: Yaowanit Arunyavat, Piyatida Panya and Arun Suikraduang	

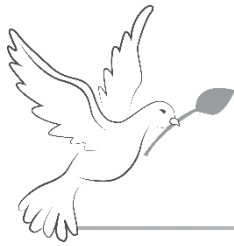
เรื่อง	หน้า
รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน: A Model to Promote the Learning Management Environment Education for Sustainable Development in Private Vocational Colleges.....	1110-1124
รัตติกกร โสมสมบัติ, อุทัย บุญประเสริฐ และพินสุดา สิริธรรังศรี: Rattikorn Somsombut, Uthai Boonprasert and Pinsuda Siridhrungsri	
การบริหารความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร: Risk Management for Internal Environmental Perspectives of Thanombutra School.....	1125-1137
ไพศาล บัวกล้า, พิมพ์ประภา อมรภิจกัญญา และ ธนีนาง ฌ สุนทร: Paisal Buakarm, Pimprapa Amornkitpinyo and Taneenart Na-soontorn	
ความสำเร็จในการแก้ปัญหาหนี้ของระบบของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการ ฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 : Success in Resolving Informal Debt Problems of the 4 District Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud.....	1138-1151
ศรุต ทำเลดี และศิวัช ศรีโศกคางกุล: Sarut Tumladee and Siwach Sripokangkul	
การพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัด ร้อยเอ็ด: Development of Handwoven Pa Kao Ma Patterns to Enhance Community Economy of Roi Et Province.....	1152-1165
ธนิดา แผลมฉลาด และ โสฬิต แพงสร้อย: Thanida Laemchalad and KositPhaengsoi	
พุทธศาสนาเถรวาทกับมุมมองจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์: Theravada Buddhism and Ethical Perspectives on Sexual Intercourse.....	1166-1182
อำนาจ ยอดทอง: Amnat Yodthong	
รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง: An Investment Model in Stock Exchange in Accord with Sufficiency Economy.....	1183-1193
ศাত্রา ไหลประเสริฐ, จตุรงค์ ศรีวังษ์วรรณ และ ชมพูนุท โมราชาติ: Sattrat Laiprasert, Jaturong Sriwongwanna and Chompunoot Morachat	

เรื่อง	หน้า
เครือข่ายทางสังคม: กลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 : Social Network: The Mechanic to Sustainably Improve Quality of Life for High-school Students in Nakhorn Pathom Province of the Five Precepts.....	1194-1221
พระมหาประกาฉิต ลิริเมธ, พระมหากนิษฐ ลิริปญญ, พระณัฏ วฑฒโน, พระมหา อานนท อานนโท และ ธวัช หอมทวนลม	
บทวิจารณ์หนังสือ : Book Review	
คานธี ความรู้แบบพกพา: GANDHI.....	1222-1229
ปัทมาวดี ประพันธ์กุล และประทีป พิษทองกลาง: Pattamawadee Prapankul and Prateep Peuchthonglang	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Educational Cooperation between Thailand and Lao PDR in the Post-ASEAN Time: A Case Study of Twin Schools under Mekong River Sub-Region's Cultural Context*

¹Paisarn Phakphian and ²Ruangdet Khechornsart

¹Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

²Mekong Basin Research Institute, Office of Education Region 13, Thailand.

¹Corresponding Author Email: parkpien@hotmail.com

Abstract

This qualitative research aims 1) to study relationship of context between Thai-Lao in Mekong River Sub-Region's cultural context, 2) to examine educational cooperation under ASEAN's education policy between Thailand and Lao, and 3) to study educational cooperation through Twin Schools between Thailand and Lao PDR according to the cross countries knowledge sharing process. It was conducted through documentary and field work. The 52 key informants included local administrators, schools' directors, teachers, students, parents and other relevant educational personnel were selected by Purposive Selection method with criteria based on expertise and experiences and snowball sampling technique. The data were collected by interview and observation and analyzed by inductive method.

The research findings were as follows.

1. Thai-Lao relational context of the cultural dimension in both sides of the Mekong River: the context showed close relations and ethnic ties. If 'being Laos' was viewed beyond being different in the nation-state, one could find that the residents of both sides of the Mekong River shared common beliefs and traditions. To put it another way, a majority of the residents were Buddhists and they still practiced long-held traditions or what was locally known as "Heet Sip Song, Kong Sip Si".

2. The Thai-Lao relationship could be categorized as the kinship or "blood relations" which have been passed on since the times of Lanxang and Ayuttaya Empires.

* Received January 23, 2020; Revised March 24, 2020; Accepted March 27, 2020

During the colonial period, the diplomatic relations were established between the two neighboring countries. The two sides of the Mekong River had exchanged the mutual official visits. The relationship was developed through the centers and development projects.

3. The educational cooperation between Thailand and Laos under research began from personal relationship. The guidelines to strengthen the twin schools were as follows: Establishing The MOU , Conducting the mutual relationship activity, Organizing the Promotion of mutual understanding on language and cultural learning, Conducting of project of development of teachers and students, and Expanding the network relations.

Keywords: educational cooperation; Thailand and Laos; twin schools; Mekong River sub-region

Introduction

Under world's social dynamic that is changed in terms of cultural society that leads to complexity and social network, proper tools that help people understand this dynamic are needed. Education is considered to be one of the tools that assist socialization process which leads to lifelong learning and sustainable development that conform to world's educational management as UNESCO principles that focus on integration of education and society for sustainable development stated that "Education allows every human being to acquire the knowledge, skills, attitudes and values necessary to shape a sustainable future, this means 'including key sustainable development issues into teaching and learning; for example, climate change, disaster risk reduction, biodiversity, poverty reduction, and sustainable consumption. Education for Sustainable Development consequently promotes competencies like critical thinking, imagining future scenarios and making decisions in a collaborative way', it is a dynamic concept and term that incorporates a new vision of education that seeks to empower people of all ages to take personal responsibility for creating a sustainable future" (UNESCO, 2018). Thus, education is considered to be efficient tool to develop people and also is a universal tool in world's society. National and international states that are changing, such as economic, society, religion and culture, politics, population, public health, environment and technological science are all connected with education. These cause the understanding in social system and lead to peaceful coexistence and give priority to each other as living in the same world. As a consequence, these conditions have spread to world's regions and also ASEAN regions which bring about "ASEAN Community". Education in ASEAN Community is

managed under Southeast Asian Ministers of Education Organization (SEAMEO) that pushes forward development in education, science and regional culture such as, equity in education, culture, information technology, languages and poverty reduction (SEAMEO Secretariat, 2014). These issues are preceded according to ASEAN Declaration and ASEAN Charter which emphasizes on enhancing understanding among grassroots, learning of history and culture and acknowledging news (Wisalaporn et al, 2015).

Thailand prioritizes entering ASEAN Community by way of organizing academic seminar and workshop on “Education Declaration: ASEAN Community Foundation” hosted by Ministry of Education (Education: Building ASEAN Community 2015, n.d.). Moreover, in order to assist ASEAN Community, Thai Government has determined “Social Policy and Quality of Life” (The Secretariat of the Cabinet, 2011) with comprised 5 educational policy (Thailand’s Education under ASEAN Provision, 2015), namely, (1) News and knowledge dissemination and positive impression towards ASEAN in order to motivate realization and readiness of teachers, lecturers and educational personnel, students and people, (2) Development of students and people’s potential to have proper skills, (3) Development of educational standard to enhance rotation of students, teachers and lecturers in ASEAN to be accepted in mutual academic qualification and to elevate cooperation among educational institutes, (4) Preparation to launch independent education in ASEAN, and (5) Development of youth to be essential resource in ASEAN. For Thailand, local relationship with neighboring countries is considered to be a good way to create positive relation among countries in the region. Thailand and Lao PDR has a long relationship under cultural and language similarity. Thai-Laos relation conveys a profound attachment which included formal relationship in governments. These 2 countries reveal readiness in entering ASEAN Community with mutual agreement in enhancing relationship and communication between the 2 countries. For example, continuously organized ceremony of offering royal Buddhist robes to the monk at temples in Lao PDR and providing help to arrested Thai and Lao people. In addition, education, agriculture and public health in Lao PDR are also developed under joint commission agreement that is a memorandum of understanding concerning academic exchange and cooperation between Devawongse Varopakarn Institute of Foreign Affairs and Institute of Foreign Affairs, Ministry of Foreign Affairs Lao PDR (Committee of Thai-Laos Cooperation, 2015).

After entering ASEAN Community, Thai-Laos relation has mainly been focused on mutual agreement concerning trade, investment and tourism. Nonetheless, local relationship in border area is normally based on culture and kinship which lead to positive relationship

that help strengthen relation between the two countries and also ASEAN and world community. While educational agreement is established in ASEAN, such as charter and cooperation, there is a vague cooperation in the border area of neighboring countries. In case of Thai-Lao relation, local kinship only leads to educational relation in some case. Based on this kind of cultural relation, application of “Partnership School” can be effective in enhancing relation among neighboring countries which leads to ASEAN cooperation and world community.

For the above reasons, it is necessary to research about educational cooperation between Thailand and Lao People's Democratic Republic to find the guidelines to develop twin schools under the context of the Mekong River Basin, strengthen the cultural national and regional relationships in ASEAN and global community together. The strengthening education-based international relations as the basis of "Together-Developed School" will promote local relativeness and strengthen and is of great benefit to both parties in many dimensions.

Research Objectives

1. To study relationship of context between Thai-Lao in Mekong River Sub-Region's cultural context
2. To examine educational cooperation under ASEAN's education policy between Thailand and Lao PDR
3. To study educational cooperation through Twin Schools between Thailand and Lao PDR according to the cross countries knowledge sharing process

Research Scope

1. Location

Research location was educational organizations and schools located in Thai-Lao border local area and downtown along Mekong River. There were 3 studied areas in Lao PDR which were Huay Xai in Bokèo Province, Kaisorn Promwiharn in Savannakhet Province and Chaichettha in Vientiane Capital. In Thailand, studied areas were Chiang Khong District in Chiang Rai province, Si Chiang Mai District and Muang District in Nong Kai Province and Muang District in Mukdaharn Province.

Studied locations concerning the Twin Schools were secondary schools located near Mekong River which divided in to 3 areas: upper, middle and lower Mekong River areas. Thus, there were 3 pairs of Twin Schools according to the areas.

2. Content

2.1 Relation context of Thai-Lao in terms of cultural society on both sides of Mekong River

2.2 Relation characteristics of Thai-Lao

2.3 Educational cooperation between Thailand and Lao PRD under ASEAN policy

2.4 Educational cooperation in case of the Twin Schools

Methodology

This qualitative study collected the data by documentary and field study. The key informants were 52 person consist of 4 local administrators, 6 schools' directors, 12 teachers, 24 students, 4 relevant educational personnel and 2 parents. They were selected by Purposive Selection method with criteria based on expertise and experiences related to research issues and use the principles of reference by individuals and experts using the Snowball Sampling Technique for complete data on research issues.

The instruments used to collect the data were (1) the documentary study and the in-depth interview for collecting the data to study relation context between Thai-Lao PDR and (2) the FGD technique (focus group discussion) and observation for collecting the data to study educational cooperation through twin schools between Thailand and Lao PDR

The methods of analyzing the data by analytic induction were as follows:

1. The Data collected from the field note, interview and observation were considered.

2. The data were examined during the collection and also interpreted under the concepts concerning social network, cultural dissemination and international relation which were the temporary hypothesis.

3. The Data were interpreted and summarized according to field data phenomenon.

Research Results

Results

1. The Relationship context of Thai-Lao in terms of cultural society on both sides of Mekong Rive

1.1 Kinship of Thai-Lao Ethnic

There were many ethnic groups in Lao PDR. Lao-Tai language group (Tai-Kadai) was forced to move to the central part of Thailand due to the territory expansion of Siam. Isan region in Thailand used to be “Lao Province”, but was changed to “Isan” as it was defined by the people who governed the region according to the administrative reform in the Reign of King Rama V (BE 2435 or 1892 CE) that gathered administrative power in Isan Province directly. Moreover, this also differentiated between Lao on the left side and the right side of Mekong River. However, if nation state issue was overlooked and focused only on “Laoness”, Lao people from both sides of Makong River were still attached in terms of ethnic and kinship.

1.2 Social and Cultural Environment

In terms of physical geography, nine provinces of Lao PDR are in border with 12 provinces of Thailand which are Chiang Rai, Pa Yao, Nan, Uttaradit, Phitsanulok, Leoi, Nong Kai, Bueng Kan, Nakorn Panom, Mukdaharn, Amnat Charoen and Ubon Ratchathani with 1,810 Kilometers border line (1,108 Km. for Mekong River and 702 Km. for ground area). In terms of social and cultural geography, Lao PDR is governed under “People's Democratic Republic” with 1 government party that was elected by Lao people from different regions while Thailand is governed under “democratic form of government with the King as Head of State” in which the government and administrators were elected from several parties (which often caused coup d'etat)

1.3 Thai-Lao Culture and Traditions

About 75 percent of Lao people are Buddhist, 16-17 percent is Animism which is a traditional belief and others are Christian, Muslim and other. Even though Lao Government gives freedom in religion, Theravada Buddhism was used as a major issue in governing and Lao culture. Thus, Laos has many Buddhist traditions as in Thailand especially in Isan region. “Heet 12 Kong 14” tradition is the ancient traditional inherited from the ancestors which lead to peaceful society.

2. Relation and cooperation between Thailand and Lao PRD under Mekong River Cultural Context.

2.1 Thai-Lao Relation in Empire Era

“Kinship” of important person in this era was derived from the marriage of the Royal Family. For example, Thao Oun Huan, son of His Royal Highness Ngum of Lan Chang Empire married to King Ramathibodi I’s daughter. Moreover, they also exchanged message and tribute and also yielded their daughters to get married with their Royal Family members.

2.2 Thai-Lao Relation in Colonial Era

Colonization in Indo-China region was led by France that forced Thailand to give Laos as one of French colonial countries. During that period (BE 2436-2497), Laos and Thailand had established diplomatic relations by exchanging diplomatic representatives on December 19, 1950. Since then, Laos and Thailand has developed a good diplomatic relations.

2.3 Thai-Lao Relation in Present

In 60th Anniversary of diplomatic relation establishment between Thailand and Lao PDR on December 19, 2010, key leaders of Thailand and Lao PDR which included Prime Minister, Minister of Foreign Affairs and President of Thailand and Lao PDR Friendship Association from both countries congratulated each other and tried to find the way to enhance cooperation through activities such as commemorative stamp and Thai-Lao Youth Train.

Official relation in terms of official visit of the countries’ leaders was also perceived. For example, in 1992, His Excellency Kaison Pomwiharn, Preseident of Lao PRD and his wife officially paid a visit as a royal guest of His Majesty the King and Her Majesty the Queen. Then, in 1995, His Excellency Nuhuk Poomsawan, President of Lao PDR and his wife also paid a visit and in 2009, His Excellency Joommalee Saiyasorn, President of Lao PDR and his wife officially visited Thailand.

Official relation in terms of center or project establishment was apparent, such as Huay Son-Huay Suao Agricultural Development and Service Center (Main 22), Orphan Cultural School (Main School 67) by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn had offered budget to build dormitory and established Lunch and Food Nutrition for Kids project and Integrated Farming Demonstration project under academic cooperation between Chaipattana Foundation and Jampasak University.

Official relation in terms of cooperation in constructing places for relationship; for example, Nong Kai-Tha Nalang trains station that Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn and His Excellency Boonyoung Worajit, Vice President of Lao PDR was chairperson in the first train. Moreover, there were a construction of “Lao-Thai Road” at Vientiane and Luang Pra Bang and Indoor Sport Complex for 25th SEA Games in 2009. In addition, planting

the tree in several places was also conducted, such as golden shower tree, gooseberry tree, pagoda tree and queen's flower tree.

2.4 Thai-Lao Friendship Bridge

Thai-Lao Friendship Bridge is connected the two countries of both sides of Mekong River. There are 4 bridges: Nong Kai-Vientiane, Mukdaharn-Sawannakhet, Nakorn Panom-Kammuan and Chiang Khong-Huay Sai. At present, Thai-Lao Friendship Bridge at Bueng Kan-Bolikamsai and Na Tarn-Lakorn Peng are under consideration.

2.5 Spatial Relation: Border Crossing Point

There are 15 permanent border crossing point of Thailand and Laos. Lao's permanent border crossing point is called "international checkpoint" and Lao's border trade area is called "local checkpoint" which is not open daily and there are some restrictions in crossing. There is one more checkpoint of Lao PDR which is called "tradition checkpoint". This checkpoint is only for people who live in border area. There are several permanent border crossing points in Thailand which included 2 points in Chiang Rai, 1 point in Nan, 3 points in Leoi, 4 points in Nong Kai, 1 point in Nakorn Panom, 2 points in Mukdaharn and 2 points in Ubon Ratchathani.

2.6 Border Relation: Radio Broadcasting

Radio broadcasting in border area of Thailand can be listened by both sides of Mekong River. There is also a specific program in supporting relationship between Thailand and Lao PDR with music and news. This radio broadcasting program reflects localness of Thai and Lao people.

2.7 Educational Relation: Fundamental Education System

When comparing 12 years education system between Thailand and Lao PDR, it can be seen that students have to spend 3 years in kindergarten level which is the same between both countries. However, in primary level, students in Thailand have to study for 6 years (Prathomsuksa 1-6) while students in Lao PDR study for only 5 years (Prathomsuksa 1-5). In secondary level, students in Thailand have to study for 3 years (Matthayomsuksa 1-3), but Lao students have to spend 4 year (Matthayomsuksa 1-4). In high school level, 3 years are required for both countries (Matthayomsuksa 4-6 for Thailand and Matthayomsuksa 5-7 for Lao PDR).

3. Educational Cooperation through Thai-Lao Twin Schools

3.1 Educational Cooperation under ASEAN context

Educational cooperation in ASEAN was performed through activities that emphasized on enhancing positive understanding between juvenile of both countries, such as ASEAN Youth Development Project, ASEAN University Sport Competition, Youth Voluntary Project, Computer Games and ASEAN Academic Olympiads, ASEAN Youth Foundation and Exchanging Network and Good Practice concerning Method and Strategies in Developing Children and Juvenile.

Academic cooperation agreement was made by a visit of educational leader of Thailand to Lao PDR as a president of Southeast Asian Ministers of Education Council (SEAMEC). The focused issue was on development of English teacher by conducting Boot Camp Project under cooperation between Ministry of Education and British Council that established centers all over Thailand and also offered English training fund for Lao teacher who could be able to attend the project, such as who lived in Khonkaen, Ubon Ratchathani, Nakorn Ratchasima and Sakon Nakorn.

Educational cooperation meeting between Ministry of Education of Kingdom of Thailand and Lao PDR in 2004 raised several issues, such as personnel, students, teachers and researchers exchange, teaching of science and mathematics, development of books and curriculum and providing scholarship and research fund. Moreover, in 2008, there was a discussion between former Deputy Minister of Education of Thailand and Deputy Minister of Education of Lao PDR. Several issues were focused which included development of personnel, providing scholarship through university, exchanging of educational administrators, developing library in vocational institutes and academic and attitude exchange of teachers.

3.2 Thai-Lao Educational Cooperation: Twin Schools

Paired-Development Schools of Mekong River were in Mukdaharn and Sawannakhet. The schools were provincial boarding school and were recommended to be an observational study schools. Matthayom Somboon Ponsawan School in Sawannakhet and Mukdaharn School in Mukdaharn had a close relationship. Since 2000, they provided assistance to each other both officially and unofficially. Mukdaharn School was a gate that connected Thai organizations to Matthayom Somboon Ponsawan School, such as sport equipment assistance, computer for education, teaching activities and academic and cultural exchange.

As Mukdaharn and Kaisonpomwiharn were considered to be “Twin Cities” of Mekong River, Matthayom Somboon Ponsawan School and Mukdaharn School were recognized as “Thai-Lao Twin Schools Model” which led to establishment of new Twin Schools at Chiang Khong-Huay Sai and Saisettha-Muang Nong Kai by cooperating between

Ministry of Education and Ministry of Foreign Affairs of both countries. The discussion led to 3 more pairs of twin schools as follows:

Pair 1: (Upper Part) Chaing Kong Wittayakhom, Chiang Kong District, Chiang Rai province and Mattayomsuksa Somboon Santipharb, Muang Huay Sai, Bo Kaew province

Pair 2: (Middle Part) Nong Kai Wittayakarn School, Muang, Nong Kai province and Mattayomsuksa Somboonponthan, Muang Chaichetha, Vientiane.

Pair 3: (Lower Part) Mukdaharn, Muang, Mukdaharn province and Mattayomsuksa Ponsawan, Muang Kaisornpomwiharn, Sawannakhet province

3.3 Cooperation Guideline of Thai-Lao Twin Schools

3.3.1 Promoting cooperation for Twin Schools by conducting Memorandum of Understanding (MOU) through original affiliates of both countries and action plan according to the MOU

3.3.2 Academic exchange (or lesson exchange) by assisting in curriculum, teaching and learning, camping and academic skills competition

3.3.3 Languages and cultural study to enhance understanding of Thai and Lao language and culture between teachers and students

3.3.4 Teacher development and mutual learning by way of teaching assistance between teachers in both schools or attending training together or exchanging teachers

3.3.5 Relationship building which started from helping each other in terms of educational materials, sport equipment, sport competition and other educational activities

3.3.6 Expansion of Twin Schools' network through educational cooperation between Mukdaharn School and Mattayomsuksa Ponsawan School that had been expanded to schools in other area that willingly choose their own twin schools and continued managing idea and activities for the next generation

3.3.7 Limitations of cooperation between Twin Schools were founded. There was a delay in some processes of conducting activities and cooperation; however, it was essential in following official process, so plan was needed and method had to be adjusted according to the context.

Discussion

According to the study about educational cooperation between Thailand and Lao PDR in the Post-ASEAN time: A case study of the Twin Schools under Mekong River Sub-

Region's cultural context, there were some issues to be discussed as follows:

1. Thai-Lao Kinship and Ethnic

From the study, it was founded that Thai-Lao relation in terms of “kinship” and “blood relation” has been established since Lan Chang Kingdom and Ayuttaya Kingdom and continued until present. “Laoness” was embedded in both sides of Mekong River even though it was an inter-relation between states. Kinship relation or blood relation were still existed among local people in the Modern State Era which meant that there was a connection between Thailand and Lao PDR in every level and every era in terms of social network between people in the society. It can be said that it was a mutual connection in society between individuals (Emirbayey & Goodwin, 1994) which was a channel that gathered overall relation and private relation. This was a virtual area in cultural society; for example, relatives may have different career and social position and also develop friendship with acquaintances in which “private relation could create network” (Suwan, 2006). Relation between Thailand and Lao PDR is a social and cultural relation that is connected in terms of nationality and culture since a thousand years ago. This was due to (1) Influence of “Tai-Lao language”, (2) Cultural exchange in local level, (3) Cultural exchange in State level, such as Southeast Asia Music and Dramatic Arts Festival and (4) Thai and Lao's religious relation (Ministry of Foreign Affairs, 1998).

In addition, this unique Tai-Lao ethnic was founded in the study entitled “Process in Self-Creation of Lao Immigrants in Thai-Lao Border Area by Parichart Harnchaichana” (Harnchaichana. 2006). It mentioned that in the era of the Nation State construction that was obstructed by border line, State power had been focused on oppression and deprivation of Lao people that led to assimilation which transformed Lao people to be Isan people in Thailand. This Isan people was considered to be a new ethnic group, so they called themselves “Thai-Isan people” that possessed similar culture of Lao people who lived in Lao PDR. Thus, Thai-Isan ethnic group reacted to the oppression and deprivation through folk songs and Isan's literature. However, Lao people in Lao PDR were combined under Socialism that provoked realization in patriotism and sacrifice for the nation. There were 3 types of Lao people who immigrated to Thailand which were (1) Political refugee, (2) Marriage to Thai people and (3) Labor.

2. Geography Relation: Border Crossing Point and Thai-Lao Friendship Bridge

From the study about Thai-Lao border area, there were 15 permanent border crossing checkpoints, 4 Thai-Lao Friendship Bridges and 2 ongoing constructions of Friendship

Bridges. This reflected 3 types of the border relations which included Social Border, Cultural Border and Nation-State Border (Santasombat et al, 2008). According to Santasombat et al. (2008), Social Border is the border that people used as a way to trade and visit each other. For Cultural Border, it refers to the same ethnic group of people who have different culture and Nation-State Border refers to a territory of each state. Normally, these 3 borders are overlapped which could cause both benefit and conflict. However, Nation-State Border is emphasized by majority of people and believed to be existed, thus it resulted in incongruous between people. Hence, "Border" is just an image that reflects multi-cultural society which is full of conflict, harmony, generosity and many kinds of relations.

3. Guideline in cooperation between Thai-Lao Twin Schools: Teachers Development and Mutual Learning, Friendship Building from Supporting One Another

According to the study, the cooperation between Thailand and Lao PDR is in the form of supporting each other which suggested the same goal. This is conformed to the study of Holsti (1995) about cooperation which stated 3 types of cooperation: (1) Cooperation to achieve the same goal, (2) Cooperation to support each other and (3) Cooperation to accept the act of each other. Moreover, the cooperation gives a chance in friendship building between neighbors and communities in order to make them realized and accepted benefits of expanding scope of resource consumption (Somprach et al, 2005). In addition, it also follows the 5 principles: (1) Reveal the common benefit that make the involved people to be on the same page, (2) Building friendship that make people support each other, (3) Give advice to each other, (4) Have a good communication under mutual experience or similar situation and (5) Being close to each other to build trust (Holsti, 1995). Besides, it is also in the form of (1) cross -border society of relatives which derived from relationship among relatives in the family, (2) cross -border society of exchange, such as exchange of goods and (3) transnational community in which village community is mostly founded (Faist,.... as cited in Senakam, 2004). For Thai-Lao cooperation, international relation, economic partnership and cultural and technological exchange (International Relation, 2015) are supportive relation that enhance and expand to other area of relations including education.

Guideline for enhancing cooperation between Thai-Lao Twin Schools is to sign Memorandum of Understanding through original affiliations of both countries.

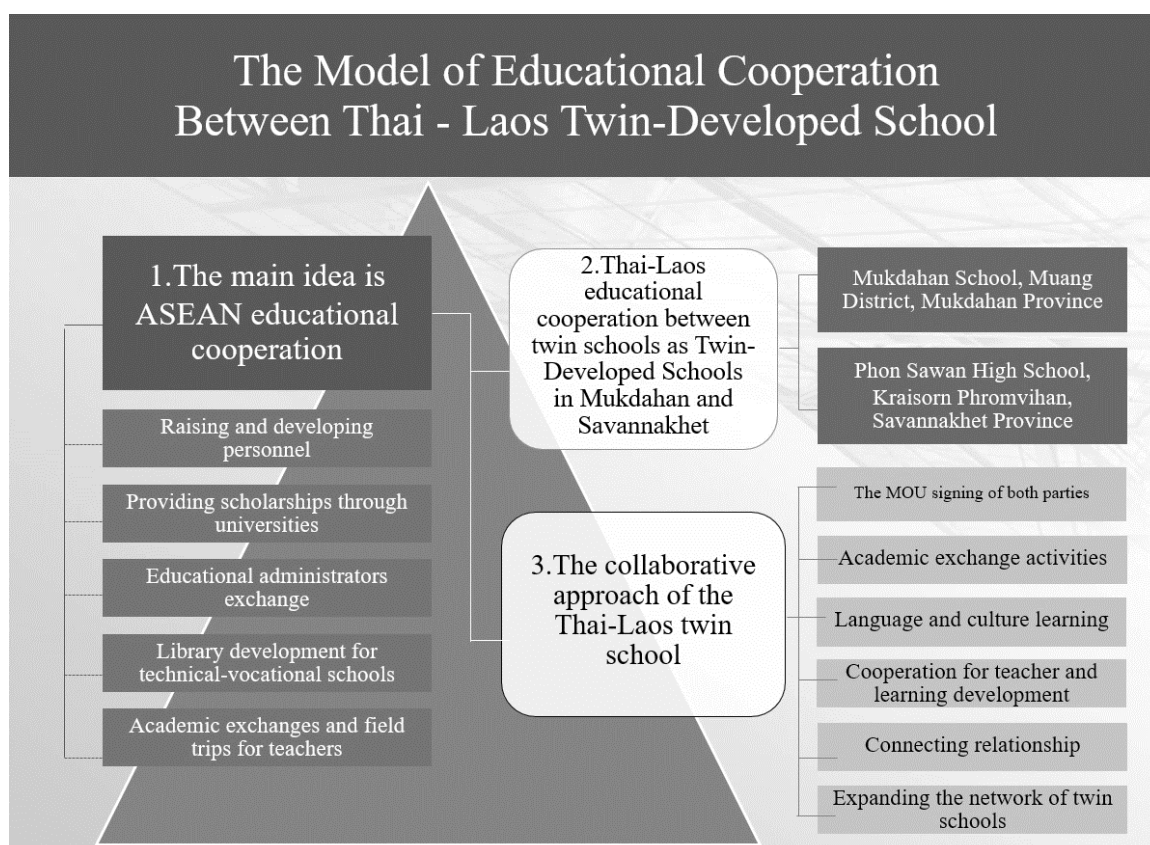
According to this study, the cooperation reflected the relationship that shared the same missions. This is conformed to the characteristic of Thai-Lao relation that is continually proceeding according to Thailand's policy that emphasized on elevating relationship with the

neighboring countries as can be seen in Lao PDR that has transformed to be market economic system in 1986 and entered ASEAN in July 1997. Likewise, Thailand and Lao PDR agreed to sign Treaty of Amity and Cooperation in February 1992 in order to confirm not to interfere with each other internal affairs and peacefully suspend the conflicts.

Guideline in promoting cooperation between Thai-Lao Twin Schools is to build languages and cultural learning in order to enhance understanding between teachers and students in terms of speaking and writing.

According to the study, it can be seen that cooperation between Thai-Lao Twin Schools is to build languages and cultural learning between each other. This is considered to be social and cultural cooperation which Thailand and Lao PDR are related in terms of race and culture for a thousand years due to (1) Influence of “Tai-Lao” language, (2) Local cultural exchange, (3) National cultural exchange, such as Southeast Asia Music and Dramatic Art Festival and (4) Religious relation of Thailand and Lao PDR (Ministry of Foreign Affairs, 1998).

From the above findings, it can be summarized as a pattern in the picture.

The picture 1: The model of educational cooperation between Thai - Laos twin-developed school

Conclusion

This research creates the model of educational cooperation between the Thai - Laos twin school. It has 3 components: 1) The main idea is ASEAN educational cooperation through the academic cooperation of Thai-Laos both at the government level and local educational institutions, such as raising and developing personnel, providing scholarships through universities, educational administrators exchange, library development for technical-vocational schools, academic exchanges and field trips for teachers; 2) Thai-Laos educational cooperation between 3 pairs of twin schools as Twin-Developed Schools in the area of Mukdahan and Savannakhet as the third pair of twin schools namely Mukdahan School, Muang District, Mukdahan Province and Phon Sawan High School, Kraisorn Phromvihan, Savannakhet Province; and 3) The collaborative approach of the Thai-Laos twin school consists of 6 components, namely the signing of the MOU of both parties, academic exchange activities, language and culture learning, cooperation for teacher and learning development, connecting relationship, and expanding the network of twin schools.

Suggestions and Recommendations

1. Policy Recommendation

1.1 Thailand and Lao PDR's official organizations should give priority to enhance Thai-Lao relation in terms of educational cooperation in the Twin Schools.

1.2 Educational cooperation in both sides of Mekong River should be supported from both countries to exchange lesson or to create learning process that conform to characteristic of neighboring countries and ASEAN Community.

2. Recommendation for Further Studies

2.1 Study about guidelines in Thai-Lao's educational cooperation for promoting relationship of educational organizations of both sides of Mekong River should be conducted.

2.2 Study about educational communication in terms of inter-state's culture of both sides of Mekong River should be conducted.

2.3 Study about educational direction and policy between Thailand and Lao PDR to promote close cooperation should be conducted.

References

- 19th Joint Commission of Thai-Lao Cooperation. (n.d.). Retrieved September 8, 2015, from <http://vientiane.thaiembassy.org/th/news/?ID=7>
- ASEAN Economic Community. (2009). Bangkok: Department of Trade Negotiation, Ministry of Commerce.
- Development of International Politic and Economic Relation. (n.d.). Retrieved September 9, 2015, from <http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/soc5/so31-5-4.htm>
- Education in Thailand under ASEAN Condition. (n.d.). Retrieved September 9, 2015, from [http://202.29.93.22/asean/?name= Education Policy](http://202.29.93.22/asean/?name=EducationPolicy).
- Emirbayey, M. & Goodwin, J. (1994). Network Analysis, Culture, and the Problem of Agency. *American Journal of Sociology*. 6(99), 1411-1454.
- Harnchaichana, P. (2006). *Self- Creation Process of Lao Immigrant in Thai-Lao's Border Area*. Master's Thesis in Social Development, Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Holsti, K. J. (1995). *International Politics A Framework for Analysis*. (7th ed.). New Jersey: Prentice Hall inc.
- International Relation. (n.d.). Retrieved September 9, 2015, from [http://megaclever.blogspot.com/ 2008/07/blog-post_6269.html](http://megaclever.blogspot.com/2008/07/blog-post_6269.html)
- Ministry of Foreign Affairs. (1998). *Politic and Economic of Lao PDR: Problems and Chance in Thai-Lao Relations*. Bangkok: East Asia Department, Ministry of Foreign Affairs.
- Santasombut, Y., Sathaarnun, C. & Tangsrika, D. (2008). *Power, Area and Ethnic Identity: Cultural Politic of Nation-State in Thailand*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- Secretariat of the Cabinet. (2011). *Policy Declaration of Prime Minister Miss Yingluck Shinawatra's Cabinet to the Parliament*. Bangkok: Cabinet and Royal Gazette Publishing Office.
- Senakham, T. (2004). *Displaced People and Ethnic Study: Guideline in Ethnic Study*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- Somprach K. et al. (2005). *Cooperation for Promoting Schools' Administrators Profession*. Khonkaen: Khon Kaen University.
- Southeast Asian Ministers of Education Organization Secretariat. (n.d.). *Southeast Asian Ministers of Education Organization*. Retrieved October, 9, 2014, from [http:// www.seameo.org](http://www.seameo.org).

- Suwanautchariya, C. (2006). *Social Network*. Maha Sarakham: Maha Sarakham University.
- UNESCO. (2018). *Issues and trends in education for sustainable development*. Paris: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Wisalaporn, P. et al. (n.d.). *The Role of Education in Building an ASEAN Community 2015*. Bangkok: Public Relations Affaire, Office of the Minister, Ministry of Education, Thailand.

พุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยผ่าน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน*

Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through Community Participation

¹ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, แมชีสุดา โรจนอุทัย, รุ่งรัตน์ สุวนาคกุล และชนิญา ชัยสุวรรณ

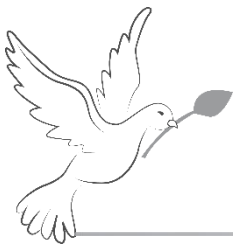
¹Khantong Wattanapradith, MaesheeSuda Rojjanauthai,

Rungrat Suwanakkul and Chaninya Chaisuwan

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: khantong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเพื่อสังคมนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและนำเสนอผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ การสัมภาษณ์การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม นักวิจัยชุมชน การสนทนากลุ่มเทคนิค, การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (A-I-C) การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค (AAR) การใช้ต้นไม้ปัญหา, การทำแผนที่เดินดิน และการออกแบบการจัดกิจกรรมหลัก 4 ครั้ง การประเมินผลโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า

กรอบแนวคิดการสร้างพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชน ประกอบด้วย การอบรมบ่มเพาะเยาวชนตามหลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ 8, พลังทุนชีวิต และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยหลักอริยสัจ หลักปธาน 4 และหลักอิทธิบาท 4 โดยผ่านการทำกิจกรรมที่ 1 การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก กิจกรรมที่ 2 ปลุกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน กิจกรรมที่ 3 อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก สร้างภูมิต้านทานยาเสพติดในชุมชน กิจกรรมที่ 4 สร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กลุ่ม การจัดสรรหน้าที่ และการทำกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนปลอดภัยยาเสพติด และการมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับมาตรการป้องกันยาเสพติดในเชิงป้องกันและเชิงพัฒนา

* Received December 31, 2019; Revised January 24, 2020; Accepted March 28, 2020

องค์ความรู้ใหม่ 3-7-4 BCP โมเดล ประกอบด้วย 3 หลักการประสานชุมชน สังคม, 7 กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน 4 และแนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด; เด็กและเยาวชน; การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This is socially-engaged research using Participatory Action Research methodology with the aim of the research to establish the participation and to present the results of Buddhist Innovation Drug enforcement for Children and Youth through community participation. Research tools using interviews, participant observation, Appreciation Influence Control (AIC), After Action Review (AAR), Problem Tree, Geo-social mapping. Design Main Event 4 was evaluated by analyzing qualitative data. Found that the finding.

The creating innovative building Buddhist innovation drug enforcement for children and youth consisting of the threefold training, eightfold path and life asset. The principles of Buddhism to create integrated solutions include engaging with the four noble truths, *padhàna* and motivated community work with *Iddhipādā* 4 through activities, 1: that built awareness, an open mind to listen together to seek a solution, 2: Training child and youth with Geo-social mapping, activity 3: Cultivate child and youth to love and against drug in the community, activity 4: Empowerment child and youth by community participant. That development a strong child and youth group a have vision allocation of duties and participate drug-free community. The communication setting agreements on preventive and developmental drug prevention.

New knowledge is the 3-7-4 BCP model 's (Buddhist innovation drug enforcement for children and youth through community participation) consisting of 3 Buddhist coordination principles for community and social, 7 Transformative Process of child and youth power for community development, 4 Buddhist Guidelines(PAOR) for creating a community of loving and compassion.

Keywords: Buddhist innovation Drug enforcement; Children and Youth; community Participation

บทนำ

ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนนับวันยังมีความซับซ้อนและมีการแพร่ระบาดในวงกว้างจากรายงานสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนพบว่า มีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับสารเสพติดให้โทษ 13,125 ราย (Department of Juvenile Observation and Protection, 2015) สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยปัจจุบันถูกแพร่กระจายอยู่หมู่บ้านและชุมชน ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน รองจากครอบครัวและโรงเรียน มีผลการประเมินติดตามปัญหาเสพติดในหมู่บ้านชุมชนปี 2561 พบว่ามีจำนวนผู้เสพและจำนวนผู้ค้าเพิ่มขึ้น หมู่บ้านที่พบว่ามีปัญหาเสพติดมากและระดับปานกลาง มีจำนวนที่เพิ่มขึ้น แสดงถึงการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่สามารถทำได้รวดเร็วและมีความซับซ้อนอันเนื่องจากรูปแบบการกระจายช่องทางการซื้อขายที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และส่งผลให้เข้าสามารถแพร่ระบาดเข้าสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว (Yuenharn, 2018) ดังนั้นการแก้ปัญหาต้องอาศัยทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชนและเครือข่ายต่างๆ ร่วมมือกันสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัยจากยาเสพติด เพราะวาทะสำคัญในการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีทุกภาคส่วนโดยอาศัยกลไกของชุมชนสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญและในการขับเคลื่อนและต้องให้การส่งเสริมอย่างจริงจัง (Putthichat, 2015)

Hamontree (2018) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ เยาวชน ครอบครัว ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น องค์กรภายในชุมชน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ เครือข่ายชุมชนยาเสพติด องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หลักการมีส่วนร่วมมีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จ ในขณะที่ Saenpuran (2016) ได้เสนอการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้ทั้งในระยะป้องกัน ระยะทำโทษ และระยะบำบัดรักษา สอดคล้องกับ Wises, Jareonkuson, Maidee & Hongthong (2017) กล่าวถึง กระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับการสร้างสังคมปลอดยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ยึดหลักการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบ โดยมีฐานพระพุทธศาสนา คือ พลังแห่งศรัทธา พลังแห่งปัญญา และพลังแห่งคุณค่าชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่นำมาใช้แก้ปัญหาเสพติด

ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์ จ.ศรีสะเกษ เป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่มีรากฐานวัฒนธรรมความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาที่เหมือนกัน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ในลักษณะเครือญาติเป็นชุมชนที่มีสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน แต่ปัจจุบันเริ่มเผชิญปัญหาเรื่องยาเสพติด ซึ่งแต่เดิมในอดีตชุมชนไม่เคยมีปัญหา ต่อมาเมื่อมีคนนอกเข้ามาในชุมชนทำให้ยาเสพติดเริ่มมาแพร่ระบาดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน เริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องยาเสพติด และเริ่มมีปัญหาคารขายยาเสพติดในชุมชน จากสภาพปัญหายาเสพติดที่เริ่มลุกลามเข้าสู่ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ทำให้ผู้นำชุมชน สมาชิก

ชุมชน ต่างก็ตระหนักถึงภัยที่กำลังเข้ามาสู่เยาวชนในหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่ได้มีกระบวนการ วิธีการป้องกัน ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง

คณะผู้วิจัยซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา ด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตวิทยาและด้านคดียาเสพติด จึงรวมพลังนำองค์ความรู้ของสาขามาใช้ในการทำงานเพื่อสังคม โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวิทยาการร่วมสมัย ประกอบกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน มาสร้างนวัตกรรมที่เรียกว่า พุทธนวัตกรรมที่จะมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนห่างไกลจากยาเสพติดควรเป็นอย่างไร โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มาเป็นเครื่องมือในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชน โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่หลักสูตรสันติศึกษาได้ร่วมพัฒนาและนำมาศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนิสิตเสี่ยงสะท้อนจากการลงพื้นที่ศึกษานำร่อง พบว่า ชุมชนมีความกังวลเรื่องปัญหาเสพติดที่เริ่มลุกลามเข้าสู่ชุมชน และเริ่มแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งผู้เสพและผู้ขาย ซึ่งยังขาดแนวทางการแก้ไขอย่างจริงจัง กล่าวได้ว่า ปัญหาเสพติดในพื้นที่นี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นความซับซ้อนของปัญหายังไม่มาก และชุมชนมีขนาดเล็กสามารถติดตามศึกษาได้ครอบคลุม อีกทั้งชุมชนมีพื้นฐานผู้นำที่เข้มแข็งและสามัคคี สมาชิกในชุมชนปรารถนาที่จะหาแนวทางป้องกันปัญหาเสพติดที่เข้ามาในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผล คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะสามารถเป็นอีกหนึ่งรูปแบบแนวทางที่นำหลักศาสนาเป็นพลังในการขับเคลื่อนการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนไทย และสามารถถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำพุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดไปขยายผลทำให้เยาวชนไทยเป็นเยาวชนที่มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณและศีลธรรมที่เข้มแข็ง เติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญในการทำให้ชาติมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อสร้างและนำเสนอผลการใช้พุทธนวัตกรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1990) ผสมผสานกับขั้นตอนการวิจัยเพื่อสังคม ตามแนวคิดของ Kaewthep (2016)

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรเป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ต.ปรางค์กู่ อ.ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยกำหนด ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) การวิจัยครั้งนี้ประชากรมี 2 กลุ่ม โดยผู้วิจัยคัดเลือก

กลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่ร่วมสะท้อนปัญหา และร่วมหาทางแก้ไขในประเด็นปัญหาเสาพิตในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ได้แก่ แกนนำชุมชน ได้แก่ ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน เยาวชน ประชาชนชาวบ้าน สมาชิกชุมชน และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและการเมือง ได้แก่ นายกเทศบาลตำบล สาธารณสุขตำบล นักพัฒนาชุมชนตัวแทนครูโรงเรียนในหมู่บ้าน จำนวน 25 คน

2) กลุ่มประชากรเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและไม่เสี่ยงที่ยินดีเข้าร่วมโครงการพุทธรูปธรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด จำนวน 18 คน

เครื่องมือการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลรอบด้านครอบคลุมประเด็นศึกษา คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งเครื่องมือวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ

1) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นคำถามให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยทีมวิจัย และนักวิจัยชุมชน, การสนทนากลุ่ม การเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยเทคนิค Appreciation-Influence-Control (A-I-C), การร่วมสะท้อนกิจกรรมด้วยเทคนิค AAR (After Action Review) กับทีมวิจัย และผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสะท้อนถอดบทเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) Tree Problem การใช้ต้นไม้ปัญหา เพื่อร่วมสะท้อนปัญหาของชุมชนและแนวทางการพัฒนา, การทำแผนที่เดินดิน (Geo-social mapping) เพื่อศึกษาพื้นที่และบริบทของชุมชน การสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม

2) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอบรมจิตและปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาการสื่อสารและสร้างแรงบันดาลใจมีภูมิคุ้มกันยาเสพติดเป็นการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 วัน โดยคณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้จากการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดหลักการสำคัญที่ใช้ในการอบรม โดยบูรณาการจากแนวคิดหลักไตรสิกขา มรรคมงคล 8 หลักพลังทุนชีวิต (life assets) ตามแนวคิดของ Tripathi (2018) และประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม ITC-PSS (Watianapradith, Seethong, Rojjanauthai & Areekul, 2017) โดยกิจกรรม 3 วัน ประกอบด้วย วันที่ 1 เชื่อมทิศชีวิต วันที่ 2 พลังแห่งการสื่อสาร และวันที่ 3 พลังบวก สร้างสรรค์เยาวชน

3) เครื่องมือวัดผลการเปลี่ยนแปลงผลจากที่เยาวชนได้รับจากพุทธรูปธรรมภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้เครื่องมือวัด ภาวนา 4 (1) พัฒนากายให้เป็นสุข (2) พัฒนาพฤติกรรมกรรมการแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (3) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (4) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์

4) เครื่องมือวัดผลการแสดงออกถึงมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้แนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T (1977) มาเป็นกรอบตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเมินโดยคณะผู้วิจัย นักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ช่วง กล่าวคือ ช่วงที่ 1 การศึกษานำร่องเป็นระยะค้นหาพื้นที่และโจทย์วิจัย เป็นการค้นหาพื้นที่และโจทย์วิจัยโดยการนำกรอบของการทำงานวิจัยเพื่อสังคม มาเป็นแนวทางในการเริ่มต้นเพื่อแสวงหาพื้นที่วิจัย นักวิจัยร่วมเพื่อมาร่วมค้นหาโจทย์วิจัย การออกแบบการวิจัย การทำความเข้าใจร่วมระหว่างทีมวิจัย และแนวทางในการทำงาน และ ช่วงที่ 2 เป็นระยะดำเนินการวิจัยซึ่งดำเนินการตามวิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) โดยแบ่งเป็น ระยะเตรียมการ (Pre-Research Phase) และระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) ซึ่งมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1) ขั้นการวางแผน (Plane)

โดยการศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา และจัดทำแผนงานโดยการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน ถึงสถานการณ์ปัญหาสาเหตุในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่ในตำบลเดียวกัน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน ประชาชนในชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต บทบาทหน้าที่ของบุคคลหรือหน่วยงานในชุมชน จุดอ่อน/จุดแข็งของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสาเหตุ

2) ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action)

ระยะลงมือปฏิบัติตามแผนดำเนินการโดยพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่และพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเองเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่ให้ทุกภาคส่วนในชุมชนรวมพลังกัน เป็นกลุ่มหรือองค์กรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหาสาเหตุในชุมชนตนเอง โดยเน้นบทบาทภาคประชาชน เป็นหลักในการดำเนินงาน ส่วนภาครัฐและการเมือง เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือ โดยการวางแผนกิจกรรมทั้ง 4 ครั้ง จะมีกิจกรรมแทรกแซง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากกิจกรรมหลัก โดยทีมวิจัยร่วมท้องถิ่นร่วมวางแผน ประสานและทำแผนดำเนินกิจกรรม ตามบริบทของสถานการณ์ชุมชน

3) ขั้นการสังเกต/ประเมินผล (Observation)

เป็นขั้นตอนที่ทีมวิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุในเด็กและเยาวชนในชุมชน เรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยประเมินผลระหว่างดำเนินการ และประเมินผลหลังการดำเนินการด้วยเทคนิค AAR ระหว่างทีมวิจัยและนักวิจัยร่วมท้องถิ่น เพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์และนำมาใช้ในการปรับแผนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสถานการณ์ปัจจุบันและพร้อมที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นโดยกำหนดประเด็นในการประเมิน ดังนี้

4) ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflection)

เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่ม ตัวแทนที่เป็นกลุ่มผู้นำ และตัวแทนกลุ่มเยาวชน เพื่อร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนหลังจากที่มีการพัฒนาสร้าง ภูมิคุ้มกันยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วเป็นระยะเวลาตั้งแต่ ธันวาคม 2560-ธันวาคม 2561 โดยใช้เทคนิค AIC เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้น และภาพอนาคตการขับเคลื่อนการป้องกันยาเสพติด ในชุมชนด้วยพลังชุมชน นำไปสู่การสร้างแนวทาง หรือมาตรการที่จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

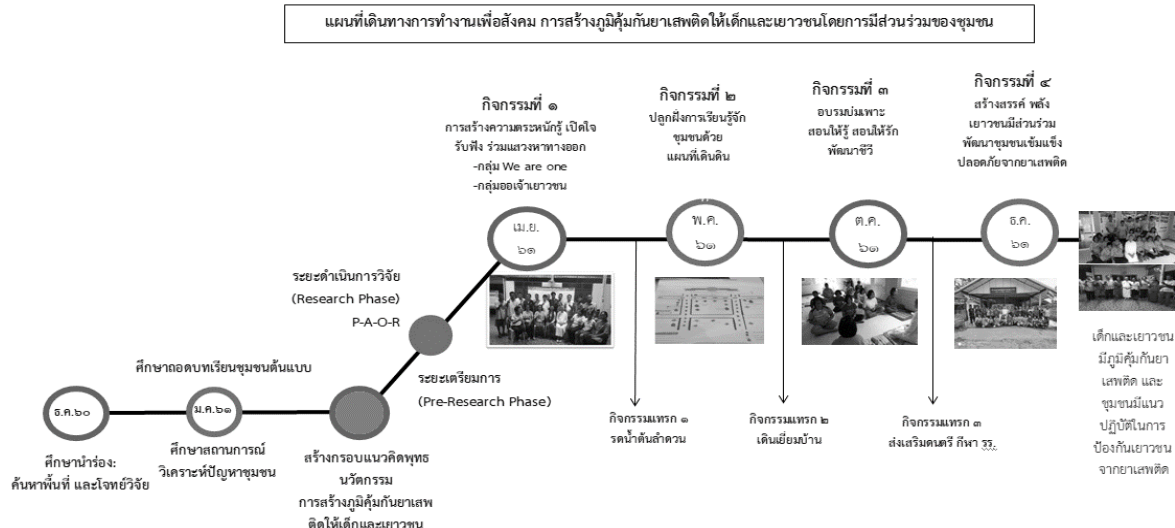
ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง และที่ได้จากการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการสามเส้าโดยทฤษฎี นักวิจัย และแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วนนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย

จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยใน ครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเชิงลบต่อกลุ่มตัวอย่างโดยมิได้เจตนา จึงกำหนดแนวทาง การศึกษาด้านจริยธรรมในการวิจัยแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแนวปฏิบัติและเนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่อง จริยธรรมในการวิจัย ซึ่งผลจากการวิจัยอาจมีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จึงไม่สามารถระบุชื่อ จริงของบุคคลที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ได้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้เป็นรหัสตัวอักษรแทนกลุ่มที่ศึกษา

ผลการวิจัย

การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพุทธรูปธรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ให้เด็กและเยาวชนพบว่า การนำกรอบแนวคิดพุทธรูปธรรมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชนที่ได้ จากการสังเคราะห์งานเอกสาร การถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ การวิเคราะห์ชุมชน ไปใช้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ซึ่งพบว่า กลไกขับเคลื่อนและประสานที่มิจำกับกับชุมชน คือ การมีนักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็นแกนนำในชุมชน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้มีนักวิจัยท้องถิ่น 2 ท่านมาช่วยประสานและขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ 1 ของแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)และ นำไปสู่การปฏิบัติการในกิจกรรมที่ 2, 3, และ 4 สรุปเป็นแผนที่เดินทางการสร้างการมีส่วนร่วมดังนี้

แผนภาพที่ 1 : สรุปแผนที่กิจกรรมการทำงานปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

ผลการศึกษาจากการลงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม พบว่า

กิจกรรมครั้งที่ 1 การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสวงหาทางออก บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ การสร้างความร่วมมือของชุมชนในการร่วมแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยพลังแห่งความรักที่มีต่อเด็กและเยาวชนในชุมชนด้วยการให้พื้นที่และให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ การมีกลุ่มพ่อแม่เยาวชน ซึ่งเป็นแกนนำจิตอาสาที่เกิดขึ้นหลังเกิดกิจกรรม กลุ่มพ่อแม่เยาวชนนี้จะมาร่วมสนับสนุนการแก้ปัญหา และให้การสนับสนุนเยาวชน และเกิดกลุ่ม WE ARE ONE เยาวชนกล้า พัฒนาชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นโดยความต้องการของเด็กและเยาวชนที่ต้องการรวมตัวกันทำกิจกรรมจิตอาสาและพัฒนาชุมชน เกิดกิจกรรมแทรกซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ 1 คือ กิจกรรมรดน้ำต้นลำตวน เป็นก้าวที่เยาวชนได้จุดประกายให้กับชุมชนในการมีส่วนร่วมและมองเห็นความตั้งใจของเยาวชน เป็นก้าวอย่างที่เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน กระบวนการที่สะท้อนถึงวิธีการและผลที่เกิดขึ้นจากการนำพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมสะท้อนผลเพื่อการพัฒนา ทำให้กระบวนการพัฒนาในกิจกรรมตามกรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดผลจากการใช้ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ต่อไป

กิจกรรมที่ 2 ปลูกฝังการเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน ในกิจกรรมนี้กลุ่มเป้าหมายหลักคือกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งคณะผู้วิจัยจะเรียกว่า กลุ่ม WE ARE ONE ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้น้องๆ เยาวชนได้เรียนรู้จักชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อนัดหมายการลงพื้นที่เพื่อสอนน้องๆ เยาวชน WE ARE ONE ได้เรียนรู้การทำแผนที่เดินดิน ผลการถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมครั้งที่ 2 นับได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ กล่าวคือ เยาวชนได้รู้จักชุมชนผ่านการทำแผนที่เดินดิน ได้ทักษะการทำงานเป็นทีม ความสามัคคีรักบ้านเกิด และยังได้ขยายผลสู่การรวม

พลังกลุ่มของเยาวชนกับชุมชนได้อย่างเกินคาด ทั้งนี้ปัจจัยความสำเร็จนอกจากชุมชนมีส่วนร่วมแล้ว การการพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังกิจกรรมนี้สะท้อนให้เห็นการขับเคลื่อนด้วยพลังเพื่อนและกิจกรรมประกอบกับพลังชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการสะท้อนคิดของชุมชนและเยาวชน คือ

ก่อนมีโครงการวิจัย: ผู้ใหญ่มองเด็กๆ ในแง่ลบ และไม่เคยให้ความสำคัญต่อเด็กๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เพราะต่างคนต่างไม่เคยที่จะแสดงความรู้สึกที่มีต่อกันว่าคิดอะไร รู้สึกอย่างไร

เมื่อมีโครงการวิจัย: ในปัจจุบันการรวมตัวของเยาวชนๆ และผู้ใหญ่ของกลุ่มออเจ้าเยาวชนและ We are one นั้น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและพลังของชุมชนในการที่จะขับเคลื่อนชุมชนไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น โดยมีการแต่งเพลง We are one เพลงเชียร์กีฬา ทำให้เด็กๆ เกิดความภาคภูมิใจที่ผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนผู้ใหญ่เข้าใจและยอมรับเยาวชนมากขึ้น มองเห็นความสามารถของเยาวชน

ผลกระทบที่เกิดกับเยาวชน: จากการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนบางคน พบว่า เกิดการพัฒนาด้านสังคม กล่าวคือการสนใจเอาใจใส่และรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งจากการทำกระบวนการสิ่งที่น่าสังเกตคือ เยาวชนจะรู้สึกตื่นตัวและให้ความสนใจในวิถีของชุมชน ซึ่งเยาวชนชายท่านหนึ่ง ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจใคร่รู้ในวิถีชาวนา การเลี้ยงปลา ซึ่งประเด็นที่เยาวชนสะท้อนค่อนข้างขัดต่ออัตลักษณ์ตัวตนของเยาวชนที่เด็กรุ่นใหม่และมีโลกส่วนตัวสูง เยาวชนบางคนสนใจความสัมพันธ์ของชุมชนเครือญาติที่สัมพันธ์กัน บางเยาวชนสนใจเรื่องวิถีการกินอยู่ อาหาร ขนม ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลายประเด็นที่น้องๆ เยาวชนได้แสดงความเห็นสิ่งที่อยากเรียนรู้ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเยาวชนเชื่อมโยงกับท้องถิ่นชุมชนบนฐานความสนใจของเยาวชนทำให้เกิดความสนใจและอยากศึกษาเรียนรู้

นอกจากนี้เกิดกิจกรรมแทรก 2 คือ การเดินเยี่ยมบ้านที่เยาวชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติด ทำให้พบว่า ทีมวิจัยได้รับความไว้วางใจจากชุมชนและได้รับทราบปัญหาเชิงลึกที่นำไปสู่การวางแผนป้องกันเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างภูมิป้องกันยาเสพติดโดยถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา

กิจกรรมที่ 3 อบรมบ่มเพาะ สอนให้รู้ สอนให้รัก พัฒนาชีวิตสร้างภูมิด้านทานยาเสพติดในชุมชน
เป้าหมายของกิจกรรมนี้คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน และตัวแทนครอบครัวที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด โดยใช้เวลาในการอบรม 3 วัน และ ทำโครงการ 1 เดือน วัตถุประสงค์เพื่อ สร้างความเห็นอกเห็นใจทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักตนเอง และสัมพันธ์ภาพกับชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และได้เรียนรู้วิธีสื่อสาร เปิดใจ การมีกัลยาณมิตร กิจกรรม 3 วันประกอบด้วย วันที่ 1 เรียนรู้เข้มทิศชีวิต เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสันติภายใน การปรับเปลี่ยนความคิด การพัฒนาสติ สร้างความเชื่อมั่น รู้จักคุณค่าชีวิตและการค้นหาจุดหมายของตนเอง โดยใช้องค์ความรู้การพัฒนาจิตและปัญญาแบบบูรณาการที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐานความเชื่อ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมการปรับฐานจิต กิจกรรมรู้จักคุณค่าชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา กิจกรรม ค้นหาชีวิต (เราเกิดมาทำไม) วันที่ 2 เรียนรู้พลังแห่งการสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสันติภายใน ฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง ฝึกการสื่อสารอย่างสันติ ฝึกการแสดงความรักด้วยการกอด ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุหนึ่งที่เยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดคือ การสื่อสารของคนในครอบครัว ช่องว่างการสื่อสารระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ การแสดงออกของความรักความห่วงใย กิจกรรมนี้จึงได้เชิญตัวแทนครอบครัวบ้านที่มีปัญหาเยาวชนมาร่วมเรียนรู้

การสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับน้องๆ เยาวชน วิทยากรใช้สื่อสารเชิงพุทธ ยกตัวอย่างการสื่อสารของ พระพุทธเจ้า ในการสื่อสารกับตนเองและผู้อื่น การสื่อสารอย่างสันติ การฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) วันที่ 3 เรียนรู้พลังบวก สร้างสรรค์เยาวชน เป็นกิจกรรมฝึกเยาวชนในการแสดงออกเวทีสาธารณะ ปฏิบัติการเยาวชนนำเสนอแผนที่เดินดิน ซึ่งกิจกรรมนี้ฝึกให้เยาวชนเกิดทักษะการทำแผนการขับเคลื่อนกลุ่ม WE ARE ONE การกำหนดวิสัยทัศน์ การทำกิจกรรมหลัก การทำโครงสร้างกลุ่ม และนำเสนอต่อหน้า สาธารณะในเวทีชุมชน พร้อมกับการประกวดการนำเสนอแผนที่เดินดินของน้องเยาวชนทั้ง 5 คุ่ม ดังนั้น กิจกรรมในวันนี้จึงแบ่ง 2 ภาค กล่าวคือ การฝึกนำเสนอและการพัฒนาโครงสร้างกลุ่ม WE ARE ONE ในห้องอบรม และการฝึกนำเสนอเวทีชุมชน

กิจกรรมที่ 3 นี้ผลที่เกิดขึ้นนอกจากเป็นการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนให้เกิดกายเป็น สุข สังคมเป็นสุข จิตเป็นสุข และปัญญาสร้างสุขแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นคือ การมีแผนที่เดินดินที่เยาวชนได้สะท้อน เพื่อให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว ตื่นรู้ เร่งแก้ไข ป้องกันจุดเสี่ยงของยาเสพติด และยังได้ทำให้เห็นศักยภาพของเด็ก และเยาวชนในชุมชน การพัฒนากลุ่ม WE ARE ONE ได้แนวทางการที่ชัดเจนที่สามารถนำไปต่อยอดในชุมชน ได้เองเมื่อโครงการวิจัยสิ้นสุดลง เกิดวิสัยทัศน์ และการกำหนดกิจกรรมที่จะเป็นแนวทางป้องกันยาเสพติดใน ชุมชน ทั้งในเชิงการหารายได้ และการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ในชุมชนที่มีเด็กและเยาวชนขับเคลื่อนโดยมีกลุ่มอ เจ้าเยาวชนหรือผู้ใหญ่ให้การสนับสนุน

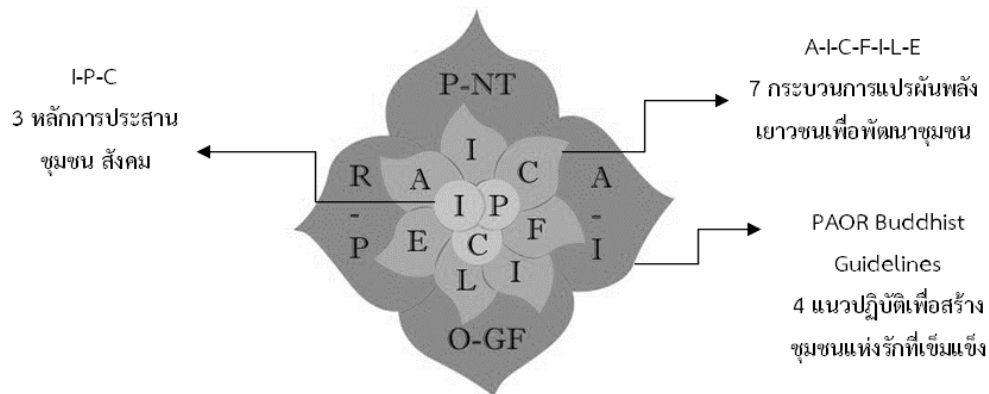
กิจกรรมที่ 4 สร้างสรรค์ พลังเยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติด สำหรับกิจกรรมนี้นับว่าเป็นขั้นตอนกิจกรรมสุดท้ายที่ได้วางแผนไว้ เป็นการติดตามดำเนินงานกิจกรรมของ เยาวชนหลัก 2 กิจกรรมที่เยาวชนได้วางแผนไว้ในการลงพื้นที่กิจกรรมครั้งที่ 3 ของคณะผู้วิจัย กล่าวคือ กิจกรรมหารายได้ ของดี ศรีท่าคอยนาง และกิจกรรมรวมพลังชุมชน เป็นกิจกรรมกีฬาที่มีเยาวชนเป็นแกนนำ เต็ม “โยกนิดขยับหน่อย ช่วยลดไขมัน” ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นกับเยาวชน 1) ความ เข้มแข็งของกลุ่ม 2) การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนนำไปสู่การสร้างภาพอนาคตเพื่อการป้องกันยาเสพติด และพัฒนาชุมชน สรุปเป็น 2 ประเด็น กล่าวคือ แนวทางเชิงป้องกัน และแนวทางเชิงพัฒนา ข้อตกลงร่วม มาตรการร่วมกับเยาวชนมาตรการป้องกันเชิงนโยบายคือ เรื่องแสงสว่าง ควรให้มีการเปิดไฟหรือทำ Solar Cell การตรวจเช็คเด็กผู้ชายทุกเดือนด้วยโครงการรักและห่วงใย มาตรการส่งเสริมด้วยการมีส่วนร่วม sport dayได้แก่ ดนตรี กีฬา และการออกกำลังกาย

การประเมินผลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของคณะนักวิจัยและนักวิจัย ท้องถิ่น พบว่า ผลการใช้พุทธทศวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชน เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านตามตัวชี้วัด ได้แก่ (1) พัฒนากายให้เป็นสุข (2) พัฒนาพฤติกรรม การแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (3) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (4) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่ สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ และพบว่าความร่วมมือของชุมชนในการสร้างพุทธทศวัตกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดใน เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมทุกด้าน 1) การมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ พบว่า ชุมชนมีการให้ข้อมูล การแสดงความเห็น และการร่วมคิดพัฒนา 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า ชุมชนมีการรับรู้ การ

สื่อสารกิจกรรมที่ทำ และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มใจและใส่ใจ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ชุมชน เกิดความรู้สึกพอใจการเห็นคุณค่าและได้รับประโยชน์ของโครงการ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ชุมชนมีการสะท้อนความเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ และรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน

องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ **3-7-4 BCP Model's** ประกอบด้วย 3 หลักการประสานชุมชน สังคม, 7 กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน 4 และแนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง

แผนภาพที่ 2: สรุปแผนภาพ 3-7-4 BCP Model's

3 หลักการประสานชุมชน สังคม ประกอบด้วย 1) สร้างความเห็นถูกปลูกปัญญา (Intelligently) สร้างเสริมบ่มเพาะการเข้าถึงสันติวิถี (Peace) 3) สร้างเสริมชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง (Compassion)

7 กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนตื่นตัว ตื่นรู้ (Awakening) 2) ถักทอกลุ่มที่มีอัตลักษณ์และพลัง (identity) 3) สื่อสารทรงพลังเชื่อมสัมพันธ์ชุมชน (Communication) 4) กัลยาณมิตรภายในและภายนอกเสริมพลังเยาวชน (Friends) 5) การระเบิดความต้องการจากด้านในนำไปสู่การเกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง (Inspiration) 6) การส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้จักชุมชนด้วยแผนที่เดินดิน (learn) 7) การสร้างเวทีพื้นที่การแสดงออกของเยาวชนโดยชุมชนให้การส่งเสริม (Expression)

4 แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) ร่วมคิดวางแผนด้วยอริยสัจ 4 (P-NB) 2) ร่วมปฏิบัติด้วยอิทธิบาท 4 (A-I) 3) ร่วมสังเกตการณ์ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร (O-GF) 4) ร่วมสะท้อนผลด้วยปธาน 4 (R-P)

อภิปรายผลการวิจัย

3 หลักการประสานชุมชน สังคม เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักมรรคมีองค์ 8 ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นเส้นทางเอกของการดำเนินวิถีชีวิตที่งดงาม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่จะหยั่งรากและแก้ปัญหาที่พึ่งพาตนเอง กล่าวคือ การทำชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไข

ปัญหายาเสพติด 2558-2562 ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่มุ่งเน้นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้สร้างสังคมปลอดยาเสพติดสอดคล้องกับการวิจัยของ Wises, Jareonkuson, Maidee & Hongthong, (2017) ที่กล่าวถึงหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ได้แก่ หลักโอวาทปาติโมกข์ หลักศีล 5 หลักอริยสัจ 4 -หลักอปริหานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักทศ 6 หลักประโยชน์ 3 หลักไตรสิกขา หลักการคบมิตร หลักปัญญาและผลการศึกษาของ Chirinung (2016) ก็กล่าวไว้เช่นกันถึงการนำหลักศาสนาเป็นแนวทางป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

7 กระบวนการแปรผันพลังเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชนประเด็นที่จะนำมาอภิปรายเพิ่มเติม คือ การถกทอกลุ่มที่มีอัตลักษณ์และทรงพลัง ซึ่ง Helen Nowlis นักจิตวิทยาอเมริกา กล่าวว่า การสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรสามารถเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้การป้องกันยาเสพติดและทำให้การใช้ยาเสพติดลดลง และการสร้างเวทีพื้นที่การแสดงออกโดยชุมชนให้การส่งเสริม สอดคล้องกับการศึกษาของ Phra Sutath Pansuphon (2016) กล่าวว่า ควรมีการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เยาวชนมีบทบาทในการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชน และการนำกระบวนการเรียนรู้มาอบรมบ่มเพาะเยาวชนนั้น ช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดการตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดทักษะการสร้างสัมพันธภาพ การยอมรับจากสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tuntakit (2015) ได้ใช้เป็นแนวทางในการอบรมเยาวชนเพื่อแก้ปัญหาเรื่องยาเสพติด ทั้งนี้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม ครอบครัว และเพื่อน ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับความสนใจและตอบรับจากเยาวชนได้ เป็นเพราะการออกแบบกิจกรรมที่นำหลัก ITC-PSS ของ Watianapradith, Seethong, Rojjanauthai & Chananporn Areekul (2017) ซึ่งเป็นการสกัดจากองค์ความรู้การทดลองอบรมการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม จะพบว่ากิจกรรมที่ 2 การบ่มเพาะอบรมได้ใช้หลักการนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาที่ดีขึ้นอันเกิดจากการดึงพลังส่วนลึกที่มีความดีงามรักท้องถิ่นมาใช้งานเพื่อชุมชน

4 แนวปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนแห่งรักที่เข้มแข็งสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1977) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยภายในได้แก่ ปัจจัยภายใน ได้แก่ เยาวชน ครอบครัว ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น องค์กรภายในชุมชน ปัจจัยภายนอกได้แก่ เครือข่ายชุมชนยาเสพติด องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เห็นได้ว่าองค์ความรู้จากทีมนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลาย ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และสำคัญคือ การสร้างการมีส่วนร่วมต้องดึงผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับมาร่วมกันพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น หน่วยงานบริหารองค์กรท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กระทรวงยุติธรรมกระทรวงสาธารณสุข

1.2 หน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลต่อปัจจัยความเสี่ยงเรื่องยาเสพติด ควรเข้ามาร่วมพัฒนาชุมชน เช่น ความสว่างในชุมชน การมีระบบตรวจจับ การมีระบบสาธารณสุขในชุมชนทำหน้าที่ตรวจสอบสารเสพติด การมีหน่วยงานการศึกษาเข้าไปให้คำแนะนำ เพราะเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมักจะเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อยอด และถอดบทเรียนกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้บุคลากร ที่จะช่วยพัฒนาระบบเครือข่ายด้านการป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไข พื้นฟูวัยรุ่น ในลักษณะของสหวิชาชีพ มีการบูรณาการทั้งด้านองค์ความรู้ บุคลากร งบประมาณ ฯลฯ โดยเชื่อมโยงเครือข่ายที่กำลังขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่ เช่น มูลนิธิต่อต้านทุจริต

2.2 การนำผลองค์ความรู้จากการนำหลักศาสนาไปแก้ปัญหายาเสพติด ไปขยายผลการวิจัยในประเด็นปัญหาสังคมด้านอื่นๆหรือในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาตลอดจนนำไปวิจัยเพื่อการประเมินเพื่อสืบค้นปัญหา การติดตามประเมินผลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

References

- Chirinung, P. (2016). Guidelines for the Prevention of Drug Problems in the Community of Nongkham District Office, Bangkok. Western University. *Journal of Humanities and Social Science*, 2(1), 39-49.
- Cohen, J.M., Uphoff, N.T. (1977). *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design. Implementation and Evaluation*. New York: the Rural.
- Development Committee Center for international studies. Cornell University: (n.p.)
- Department of Juvenile Observation and Protection. (2015). *Guidelines for the prevention of drug abuse in educational institutions, 2020*. Retrieved October 17, 2017, from <http://www.skp.moe.go.th/attachments/article/pdf>.
- Hanmontri, E. (2018). The Success of Community in Protection and Solution of Problem of Youth Risking to Drug Addition in Angthong Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 5(2), 434-451.

- Kaewthep, K. (2016). *Socially-engaged Scholarship: The Writing of Socially-engaged Research Article*. Bangkok: National Institute of Brain Resources.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (Eds.) (1990). *The action research reader*. Victoria: Deakin University.
- Phra Sutath Pansuphon. (2016). Drugs Prevention and Problem Solving Model of Municipalities and Sub district Administration Organizations in Chonburi Province, Thailand. *Journal of Nakhonratchasima College*, 10(1), 184-195.
- Pudthichat, W. (2017). The Development of the Model for Defending and Solving the Drug Problem in Thai-Laos Border Villages. *Sisaket Rajabhat University Journal*, 9(3), 1-11.
- Saenpuran, P. (2016). The Protection and Solution the Problems of Dentrifices by Buddha's Doctrines. *Journal of Humanities & Social Sciences*, 33(3), 264-281.
- Thaseenguen, P. (2015). Guidelines for the Cooperation Building of Drug Prevention and Solution of the Community Leaders in Uttaradit Province. *Journal of Graduate School Pitchayatat*, 10(1), 67-46.
- Triphati, S. (2018). *Development of adolescents and youth potential with positive energy*. Retrieved May 2, 2019, from <https://www2.nrct.go.th/pdf>.
- Tuntakit, N. (2015). Drug Prevention for At-Risk Youth Group outside The School: A Case Study of Youth Volunteers for Land Forces Project in Taphong Sub district, Muang District, Rayong Province. *Journal of Social Research Chulalongkorn University*, 38(2), 113-146.
- Wattanapradith, K., Seethong, K., Rojjanauthai, S. & Areekul, C. (2018). *The Holistic Development of Mind and Wisdom: Documentary and Research Synthesis*. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wiset, S., Jaroenkusol, T., Maidee, D. & Hongthong, N. (2017). *Model and Process to Create the Drug Free Society Accordance with Principle of Buddhism in Northern of Thailand*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Yuenharn, S. (2018). *Current drug situation and 20-year drug prevention and solution plan*. Office of the Narcotics Control Board. Retrieved October 18, 2017, from [www:https://bdn.go.th/attachment/services/download.php?WP=q3MZp21CM5O0hJatrTgjWz00qmqZZz1CM5O0hJatrTDo7o3Q](https://bdn.go.th/attachment/services/download.php?WP=q3MZp21CM5O0hJatrTgjWz00qmqZZz1CM5O0hJatrTDo7o3Q).

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม*

Social Capital and Community Development Wat Samrong

Nakhon Chai Si District Nakhon Pathom Province

¹พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ²พระมหาประกาศิต สิริเมโธ และ³ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง

Phrapalad Prapoj Supabhato, Phramaha Prakasit Sirimedho

and Tinnakrittapat Rungmuang

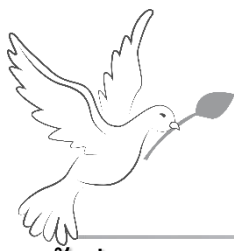
¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: prapoj1243@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) การจัดการทุนทางสังคมเพื่อนำต้นทุนส่วนรวมมาใช้ตามบริบทของชุมชน คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม 2) กระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคนชุมชนมีจิตสำนึก ร่วมสร้างปฏิสัมพันธ์ มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง โดยใช้การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ใช้การต่อยอดจากรากฐานทุนทางสังคมและภูมิปัญญาของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาด้วยมิติด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มิติกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติความสมานฉันท์ทางสังคม มิติด้านการมีอำนาจ มิติด้านกิจกรรมทางการเมือง 3) การขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน 6 ด้าน คือ ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เครือข่ายความร่วมมือ และผู้นำที่มีศักยภาพ เพื่อจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้วยการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม สร้างสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ; ทุนทางสังคม; การพัฒนาชุมชน

* Received March 19, 2020; Revised April 17, 2020; Accepted May 3, 2020

Abstract

This research aimed to study the present management model of social capital and community development Wat Samrong. Nakhon Chai Si district Nakhon Pathom. Qualitative Research Methods, In-depth interviews, was performed with key informants (N = 40) and group interviews, and structured interviews (N = 12). Data were analyzed with descriptive and context.

The research found that:

Social capital management and community development model. 1) Capital management and social costs to the community is part of its context, human capital, social capital, natural capital, physical capital, financial capital, intellectual and cultural capital. 2) Social capital management in a systematic. Must have a vision for development. The community awareness collaborative interactions a strong the development is based on economic development, on the basis of the center line as a precaution, and taking into account the modest rationality immunity. The balance of social capital and intellectual foundations of the community to develop. With a dimension of community relations. Activities and cooperation News and Communications Social solidarity the authority and political activist 3)The development of sustainable communities in 6 areas: Strengthening the community. Community self-sufficiency Creating new knowledge Transmitted from generation to generation Network Collaboration And potential leaders to eliminate poverty and reduce inequality in society. By developing a holistic approach. The balance of the development community to provide strong, stable, prosperous and sustainable.

Keywords: Model Development; Social Capital Management;; Community Development,

บทนำ

การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีดุลยภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้อง เกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นให้ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ปรากฏในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) (Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB), 2016) โดยใช้ศักยภาพทุนทางสังคมของประเทศในด้าน ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการ และเกื้อกูลกัน (Field, 2003) โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน

ให้กับชุมชนและสังคมเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ก้าวสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิต การบริโภคอย่างยั่งยืน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Coleman & James 1988) การความรู้และจุดแข็งของอัตลักษณ์ไทย มาปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่ เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน สามารถจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในรูปแบบบูรณาการในเชิงสหวิทยาการ ให้สอดคล้องสมดุลกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางธรรมชาติ ซึ่งปัจจัยทุนต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการคุณภาพชีวิตของประชาชน

ทุนทางสังคมซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและยอมรับมากขึ้นในปัจจุบันว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข พัฒนาการใช้ทุนทางสังคมจึงน่าจะเป็นทางออกให้กับ การแก้ไขปัญหาของสังคมไทยดังกล่าวข้างต้น (Luang-Ubol, 2010) ที่น่าสังเกตก็คือ นักวิชาการส่วนใหญ่ประเมินว่า การที่ประเทศไทยต้องประสบวิกฤติปัญหาหลายด้าน แต่ก็ยังทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้ไม่ล่มสลายจนเกิดวิกฤติอย่างรุนแรง อาจเกิดจากทุนทางสังคมที่ดีงามของสังคมไทย แม้แต่ในประเทศบราซิลโดย (Jamie Worms , 2009) ได้ทำการวิจัยพบว่าทุนทางสังคมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในชุมชนมีรายได้น้อยและการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นผลมาจากปัจจัยทุนทางสังคมและงานวิจัยของ (Chaisirin, 2018) เห็นว่าประชาชนในชนบทสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนโดยการใช้ทุนทางสังคมในมิติต่างๆ เช่นเดียวกับ (Luang-Ubol, 2010) พบว่าทุนทางสังคมที่หลงเหลืออยู่ เช่น มิตรทางวัฒนธรรม ความเอื้ออาทร ความผูกพันในครอบครัวและชุมชน เป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์น่าภาคภูมิใจ สามารถนำทุนทางสังคมมาปรับใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน เป็นสังคมที่มีความสงบสันติ ปราศจากความขัดแย้งอย่างรุนแรง มีความยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนสืบต่อมาเป็นเวลาช้านาน

จากการรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่วิจัยพบว่า ชุมชนวัดสำโรง ตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้นำทุนทางสังคมประเภทต่างๆ ของชุมชนทั้งที่เป็นเงิน (Money) กองทุน (Fund) และไม่เป็นเงิน ได้แก่ ระบบคิดหรือวิถีคิดของคนในชุมชน/สังคม ที่ผ่านการสั่งสมสืบทอดวิธีการปฏิบัติและนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่น วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิธีการสืบทอดทางภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนผ่านจารีตประเพณีและสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความรัก ความสามัคคี ความเชื่อ ความศรัทธา ในสิ่งที่ชุมชนสร้างแรงยึดเหนี่ยวและเกาะเกี่ยวความเป็นชุมชนไว้ด้วยกัน ทำให้ชุมชนมีความเป็นตนเองอย่างมีเอกลักษณ์ มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม นำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนและสามารถพัฒนารูปแบบเพื่อแบบอย่างในการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนารูปแบบจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพ ความเข้มแข็งของชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน โดยผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาทุนทางสังคมที่เหมาะสมกับ

บริบทของพื้นที่อื่นๆ ในการพัฒนาชุมชน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางในการนำทุนทางสังคมมาพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศไทยให้มีความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ตำบลวัดสำโรง จำนวน 40 คน ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรของ พัฒนาชุมชนอำเภอนครชัยศรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดสำโรง โรงเรียนวัดสำโรง ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลวัดสำโรง องค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำองค์กรชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ 3) ประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 16 คน และ 4) เยาวชนในพื้นที่ จำนวน 9 คน

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสัมภาษณ์ ในเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน บทบาทของผู้นำชุมชน แกนนำในการใช้ ทุนทางสังคมและกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน มีทั้งแบบสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการใช้ทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนและพฤติกรรมชุมชนหรือกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถาม โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างคำถาม โดยการสัมภาษณ์เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมาย

3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เปิดเผยตัวเองว่าเป็นนักวิจัย เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรม สังเกต ชักถามข้อมูลที่ยังสงสัย จดบันทึก สังเกตการณ์กิจกรรมเพื่อศึกษาเหตุการณ์และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงจัดกิจกรรม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมของแกนนำและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีส่วนในกิจกรรมนั้นๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนและนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ของทุนทางสังคม 6 ด้าน และมิติทุนทางสังคม 6 มิติ ผ่านกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน พบว่า ชุมชนวัดสำโรงมีการนำทุนทางสังคม ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนวัดสำโรงเป็นชุมชนพัฒนาอย่างเข้มแข็งและมีความยั่งยืน ดังนี้

1. ทุนทางสังคมของชุมชนวัดสำโรง

1.1 ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ (knowledge) ภายในชุมชนมีความรอบรู้ มีทักษะ ความคล่องแคล่ว รู้จักขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้สำเร็จลุล่วงในเรื่องที่ตนเอง และมีความสามารถเฉพาะตัวหรือพรสวรรค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตนเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัยในชุมชนวัดสำโรง ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านภูมิปัญญาในชุมชนวัดสำโรงมี พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดสำโรง เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ ครู ผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและรู้แจ้งในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประกอบด้วย 1) ผู้รู้ด้านอาชีพจักสาน เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการจักสาน เครื่องมือในการทำนา จับปลา และเครื่องมือใช้ในครัวเรือน 2) ผู้รู้ด้านความเชื่อ พิธีกรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องความเชื่อ การประกอบพิธีกรรม การตั้งศาลพระภูมิ ศาสตร์ฮวงจุ้ย 3) ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้าน เช่น วัวไทย ดึกลองยาว และการละเล่นพื้นถิ่นอื่นๆ 4) ผู้รู้ด้านการถนอมอาหาร เช่น การทำผลไม้ดอง ผักพื้นบ้านดอง ผลไม้กวน การแปรรูปอาหารต่างๆ 5) ผู้รู้ด้านสุขภาพ หมอกลางบ้าน เช่น หมอพื้นซางชัก หมอปีบนิ้วเส้น หมอเรียงกระดูก เป็นต้น ผู้รู้ด้านสุขภาพในท้องถิ่น สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่นไม่เดือดร้อนและสามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่เป็นภาระให้ผู้อื่นต้องคอยอุปถัมภ์สงเคราะห์ ร่วมกันสร้างเสริมและใช้ประโยชน์ทุนทางสังคมระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพทางสังคม อันเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

1.2 ด้านทุนสังคม (Social Capital) เป็นความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกันของคนในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ชุมชน ตลอดจนความเชื่อถือ ศรัทธาและวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน โดยชุมชนวัดสำโรงมีทุนสังคม ที่เรียกว่า บวร ประกอบด้วย 1) สถาบัน

ทางสังคม (บ้าน) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐ ในรูปอื่นๆ ที่จะพัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อมและทางด้านกายภาพต่างๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน 2) สถาบันศาสนา (วัดสำโรง) เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังมีโรงเจเปาเก็งเต็ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนเชื้อสายจีนในชุมชน นอกจากวัดและโรงเจเป็นสถานที่ประกอบพิธีการและปฏิบัติศาสนพิธีในพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นสถานที่ศึกษาพระธรรม ปฏิบัติธรรม ยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของคนในชุมชนอีกด้วย 3) สถาบันการศึกษา (โรงเรียนวัดสำโรงและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลวัดสำโรง) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ ครู นักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงองค์กรทางการศึกษาอื่นๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนของชุมชนวัดสำโรง 4) องค์กรเผยแผ่ของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา ประกอบด้วย หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลวัดสำโรง ลานธรรมลานวิถีไทยวัดสำโรง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสำโรง ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตำบลวัดสำโรง และชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา ทำให้ชุมชนได้นำแนวคิดของความพอเพียงบ่มเพาะตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน เรียนรู้ เข้าใจและนำไปปฏิบัติ สร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมกันถ่ายทอดเทคโนโลยีและคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างนวัตกรรม ในรูปแบบของสินค้าและบริการใหม่ๆ ออกสู่ตลาด ภายใต้แนวคิด และการปฏิบัติที่มุ่งหวังประโยชน์ในระยะยาว เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

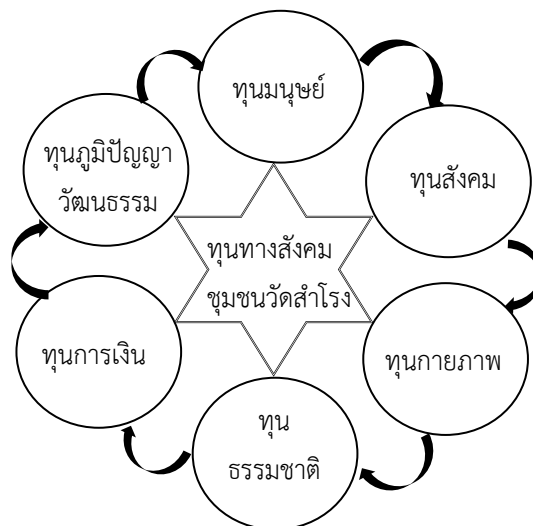
1.3 ด้านทุนกายภาพ (Physical Capital) ในชุมชนวัดสำโรงประกอบด้วยสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพของประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสารโทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา สถาบันและองค์กรทางศาสนา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน สาธารณสุข สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อบึงอูถัมภ์) ที่พักสายตรวจชุมชน จุดบริการอินเทอร์เน็ตชุมชน ไฟฟ้าแสงสว่างในหมู่บ้าน และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน คูคลอง บ่อน้ำสาธารณะ รวมถึงด้านสาธารณูปโภคด้านอื่นๆ เช่น สะพาน ถนนลาดยางภายในหมู่บ้าน เป็นทุนทางสังคมพื้นฐานที่จะอำนวยความสะดวกกับคนในชุมชนด้านการอุปโภคและบริโภค

1.4 ด้านทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชนวัดสำโรง ได้แก่ แม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดริมฝั่งของแม่น้ำ ได้ใช้ประโยชน์ในการพึ่งพิงอาศัยทรัพยากรสัตว์น้ำประเภทย่อย กุ้ง หอย ปู ปลา เพื่อเป็นอาหารและเพาะปลูกพืชผักผลไม้ ปลูกข้าวและทำสวนส้มโอ นอกจากแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) จะเป็นแหล่งอาหารและเส้นทางคมนาคมขนส่งแล้ว แม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ยังเป็นแหล่งก่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย เช่น การแข่งเรือ การลอยกระทงและการเล่นกีฬาทางน้ำอื่นๆ อีกด้วย

1.5 ด้านทุนการเงิน (Financial Capital) ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินตรา รวมถึงโอกาสทางการเงินที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ ได้แก่ ทุนทางการเงินที่มาจากออม กลุ่มสหกรณ์และแหล่งเงินทุน อื่นๆ ภายในชุมชน ได้แก่ 1) กลุ่มสตรีออมทรัพย์ตำบลวัดสำโรง ซึ่งมีพัฒนาชุมชนอำเภอ นครชัยศรีเป็นพี่เลี้ยง เป็นการรวมตัวของสตรีแม่บ้าน 2) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 3) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (สัจจะออมทรัพย์) ซึ่งกลุ่มกองทุนต่างๆ

มีสมาชิกเป็นคนในชุมชน มีการขยายสมาชิก มีเงินหุ้น เงินฝากสะสม โดยสมาชิกจะได้รับเงินปันผล ดอกเบี้ยเงินฝาก สมาชิกที่มีจำเป็นต้องใช้เงินก็สามารถกู้ยืมโดยเสียดอกเบี้ยถูก เพื่อนำมาใช้ในการเกษตรและกิจกรรมเสริมอาชีพอื่นๆ โดยการรับรองของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม

1.6 ด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากชุมชนวัดสำโรงมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา มีผู้เชี่ยวชาญศาสตร์พื้นถิ่นกระจายอยู่ทั่วชุมชน เช่น การจับเส้น สมุนไพร การเกษตร กสิกรรม สุขวิทย งานศิลปหัตถกรรม เป็นต้น ซึ่งสามารถนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ของผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชนมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนวัดสำโรง ประกอบด้วย ประเพณีสงกรานต์ การเทศน์คาถาพันเรื่องพระเวสสันดรชาดก ประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการโกนจุก ความเชื่อและพิธีกรรม เช่น พิธีขอขมาเท้าพันตาพระยาพันวังซึ่งเป็นการแสดงความกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องดูแลรักษาแม่น้ำ ภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้าน เช่น หมอนวด แผนโบราณ หมอเรียงกระดูก การรักษาโรคจู๋สวัด โรคตาแดง โรคฝี เป็นต้น ปรากฏดังแผนภาพสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงถึงทุนทางสังคมของวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

2. กระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ

2.1 มิติกลุ่มและเครือข่าย (Groups and Networks) เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยง กลุ่ม องค์กร ชุมชนเข้าหากันและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มเครือข่ายที่ได้รับการหนุนเสริมและการพัฒนาที่ดีย่อมก่อพลังรวมกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น โดยธรรมชาติแล้วเครือข่ายมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น เครือข่ายความคิดเครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายสนับสนุนทุน เครือข่ายผลประโยชน์และเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น โดยหน้าที่ของมิติกลุ่มและเครือข่าย คือ การเชื่อมประสานกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้ากันเพื่อสานพลังการพัฒนาของพื้นที่นั้นๆ โดยการดึงศักยภาพของแกนนำกลุ่ม ศักยภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนให้รวมพลังสร้างกระบวนการพัฒนาร่วมซึ่งจะทำให้การพัฒนานั้นๆ มีพลังและมีประสิทธิภาพสามารถต่อรองหรือรักษาผลประโยชน์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืนมั่นคง

2.2 มิติความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน (Trust and Solidarity) เป็นความเชื่อที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มีให้กับบุคคลอื่น ด้านความซื่อสัตย์ การไม่ทำร้ายหรือเอาเปรียบ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีๆ ต่อกันเกิด ความตั้งใจที่จะทำสิ่งดีๆ ให้กัน ให้ความร่วมมือในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจจริง และเกิดความภักดีต่อกัน เมื่อบุคคล ชุมชน สังคม มีความไว้วางใจกันก็เป็นที่มาของความสุขในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ที่ไม่ต้องหวาดระแวงกับคนรอบข้างว่าจะทำร้าย หรือเกิดสิ่งที่ไม่ดีกับตน ครอบครัว คนใกล้ชิด งาน หน่วยงาน สังคม ความไว้วางใจเป็นหัวใจหรือรากฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่น เกิดความมั่นใจและเชื่อใจกับสิ่งที่ทำ จึงทำให้คนนั้นประสบความสำเร็จ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ด้านความไว้วางใจที่คนในชุมชนสามารถนำมาต่อยอดเป็นการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

2.3 มิติกิจกรรมและความร่วมมือ (Collective Action and Cooperation) เป็นการให้กลุ่มชุมชน ผู้แทนภาคสาธารณะ จิตอาสา มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหา หรือความสนใจในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง และเรียนรู้วิธีการเพื่อให้อาจสามารถปฏิบัติหรือทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการแลกเปลี่ยน และสร้างทักษะ สร้างความรู้ และความเชี่ยวชาญให้เกิดขึ้นในกลุ่มและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาระดับความสัมพันธ์และความสุขที่สมาชิกในชุมชน เห็นคุณค่าทางร่างกายและจิตใจซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความมั่นคงและมีความผูกพันต่อกลุ่ม ชุมชน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.4 มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร (Information and Communication) เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม ให้ดำรงอยู่และดำเนินต่อไป โดยมุ่งเน้นเข้าใจในมิติของการสื่อสาร สู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นมวลชนพื้นฐานหรือชุมชนฐานราก ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น โดยใช้ช่องทางสื่อสารที่เหมาะสมเป็นสำคัญ ครอบคลุมถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ยากไร้ การสื่อสารถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ที่สามารถทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และทำให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก เกิดการผลักดันสังคมให้พัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งชุมชนและสังคมจะพัฒนาได้นั้น ประชาชนจะต้องได้รับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ พฤติกรรม วิถีชีวิตที่สอดคล้องเข้ากันได้กับสภาพสังคมที่เกิดขึ้น ด้วยการสื่อสารแต่ความจริงทั้งข้อความอักษร ตัวหนังสือ เรื่องเล่า ข่าวสาร รวมถึงรูปแบบวิดีโอ โดยไม่ใช้การปลอมแปลงหรือหลอกลวงด้วยปัญญาประดิษฐ์ที่ทำให้คนในชุมชนเข้าใจผิด

2.5 มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion and Inclusion) การพัฒนาสู่สังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน มีความสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ กับการพัฒนาสังคมคุณภาพ กระบวนการแสวงหาความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างกระแสโลกาภิวัตน์กับการเพิ่มพูนความสามารถของคนชุมชน กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ในการร่วมกันดำรงไว้ซึ่งคุณค่าเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันหลากหลาย ภายใต้ฉันทานุมัติของการมีสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันฟื้นฟูกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวมและมีจิตสำนึกสาธารณะ ประกอบกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติวิธีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักคุณธรรม ร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็งที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อการพัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง มีการดูแลช่วยเหลือ

ผู้ด้อยโอกาสและคนยากจนในสังคม มีกระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์โดยสันติวิธีสามารถทำให้ความขัดแย้งของชุมชนลดลงและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในที่สุด

2.6 มิติด้านกิจกรรมทางการเมือง (Empowerment and Political Action) การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด คือ การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมืองทั้งที่ไม่เข้าใจและเข้าใจไม่ตรงกันที่ส่งผลต่อปัญหาความขัดแย้งรุนแรงของคนในชุมชน การปกครองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยซึ่งหมายถึงการหล่อหลอมมาตั้งแต่ความรู้ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมือง โดยใช้องค์ความรู้ด้านการสร้างวัฒนธรรมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่มุ่งเน้นไปที่ระบบมากเกินไปจนลืมนักพัฒนาทางการเมืองที่ต้องควบคู่กันไป ความเป็นอิสระในการตัดสินใจกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง การตระหนักให้ ความสำคัญของตนเอง ชุมชนและสังคม เช่น มีทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากระบบทางการเมืองสามารถในการปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมได้ ดังปรากฏดังแผนภาพสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงถึงกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบของชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

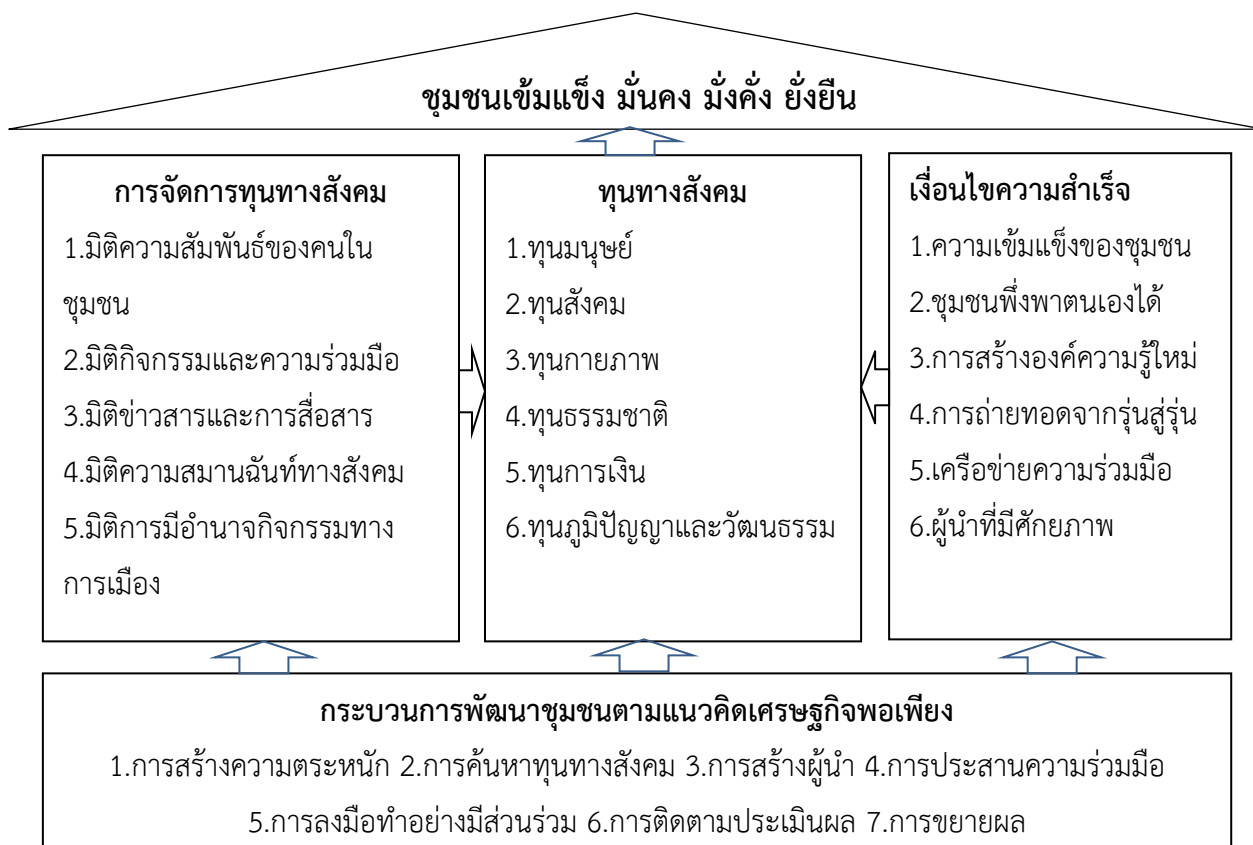
3. การขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนเน้นการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการรวมตัวของประชากรกลุ่มต่างๆ รวมถึงภาคีเครือข่าย ในการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมเป็นพลังสำคัญในการจัดการกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง ตามแนวทางการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบ การวางแผน การตัดสินใจและการต่อยอดจากรากฐานทุน

ทางสังคมของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน 6 ด้าน คือ 1) ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ 2) ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ด้วยพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน 3) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ จากการถ่ายทอดประสบการณ์หรือการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นชุมชนสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง หรือสามารถนำมาปรับใช้ได้ เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ 4) การถ่ายทอดจากฐานสู่ฐาน โดยใช้กระบวนการส่งต่อการพัฒนาไม่ให้เกิดการสูญหาย ปลุกฝังค่านิยมที่ดีงามในการพัฒนาชุมชนให้กับเยาวชนและคนรุ่นใหม่ 5) เครือข่ายความร่วมมือ การเชื่อมโยงของคนของกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรชุมชนที่สมัครใจในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเสริมสร้างเกื้อหนุนพึ่งพาปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำจุดดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนกันและกันเพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ และ 6) ผู้นำที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนจะต้องมีผู้นำชุมชนต้องมีศักยภาพและสามารถเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนในทุกๆ ด้าน ทุกคนเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และต้องทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน

โดยสรุปข้อมูลจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม การศึกษาและวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า ชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีการสร้างความตระหนัก การค้นหาทุนทางสังคม การสร้างผู้นำ การประสานความร่วมมือ การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วม การติดตามประเมินผล การขยายผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสมาชิกชุมชนในการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ด้วยกระบวนการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง ผ่านมิติความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มิติกิจกรรมและความร่วมมือ มิติข่าวสารและการสื่อสาร มิติความสมานฉันท์ทางสังคมและมิติการมีอำนาจกิจกรรมทางการเมือง ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาพึ่งพาตนเองได้ มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่และสามารถถ่ายทอดจากฐานสู่ฐาน มีเครือข่ายความร่วมมือ และมีผู้นำที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาชุมชน มีการบูรณาการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยทุนทางสังคมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำชุมชนให้มีการพัฒนาอย่าง “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ปรากฏดังแผนภาพสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงถึงรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการทุนทางสังคมควรเริ่มจากปัจเจกบุคคลที่เป็นองค์ประกอบภายในเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการพัฒนาจิตใจตนเองซึ่งทำให้เกิดทุนทางสังคมเป็นไปได้สูงและจึงมีการจัดการองค์ประกอบภายในและภายนอกที่เหมาะสม สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดย (Mackler, 2001) กล่าวว่า การจัดการทุนทางสังคมควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญเรื่องของคุณค่า ศีลธรรม ความดีงามและการยกระดับจิตใจที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการทุนทางสังคมให้มีความยั่งยืน การจัดการทุนทางสังคมควรมีเป้าหมายเพื่อการมีอยู่ของทุนทางสังคมและเป็นเครื่องมือในการทำงานอื่นๆ เช่นเดียวกับ (Romerattanaphan, 2006) ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมโดยสรุปว่า ควรมีความเชื่อมโยงกับหลักพระพุทธศาสนาที่สั่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี เป็นการยกระดับจิตใจของปัจเจกบุคคล หน่วยงานภายนอกควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคม มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้มีความก้าวหน้าเพราะการจัดการทุนทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนในสถานการณ์และบริบทการพัฒนาในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่มีเครือข่ายเข้มแข็ง เกิดจากการประสานของหลายภาคส่วนที่มุ่งช่วยเหลือกันและกันแบบไว้วางใจกัน มีการจัดตั้งกิจกรรม การติดต่อสื่อสาร และการคมนาคม ซึ่งเป็นปัจจัย

สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดย (Lamtrakul , 2015) พบว่า ทุนที่มีลักษณะเชิงปัจเจก (Personal capital) ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมที่ชัดเจนมากกว่าลักษณะพฤติกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social behavior) และมีโอกาสส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบ และลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) ส่งผลต่อโอกาสหรือความเป็นไปได้ในการสร้างทุนทางสังคมที่สูงกว่าลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การจัดการเศรษฐกิจชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการทำให้คนในชุมชนอยู่ได้ด้วยพึ่งตนเอง และภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม (Woolcock & Nayan, 2000) มีผลงานวิจัยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่สรุปว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบันยังเป็นที่ต้องการของมนุษย์ในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง อันนำมาซึ่งปัจจัยสี่ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ให้มากที่สุด ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่นเดียวกับ (Barbier & Edward, 1989) เสนอว่าในขณะเดียวกันถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของมนุษย์แล้วย่อมมีผลต่อทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพและชีวภาพ ที่อยู่ในระบบนิเวศของธรรมชาติ รวมถึงคุณภาพชีวิตและมีลักษณะ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบแต่ละส่วนอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักพลวัตของระบบมาใช้ในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานของระบบสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม เป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การจัดการทุนทางสังคมที่เป็นระบบสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ กรมการพัฒนาชุมชนและหน่วยงานพัฒนาชุมชน สามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัย มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกับบริบททุนทางสังคมของชุมชนมากยิ่งขึ้น

1.2 ชุมชนที่ต้องการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน สามารถนำข้อค้นพบที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทุนทางสังคมของชุมชน เพื่อนำทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ และนำรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นแกนกลางในการพัฒนาชุมชนและเพื่อให้ทุนทางสังคมมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทั้งนี้ชุมชนควรนำรูปแบบดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของแต่ละชุมชนด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่พัฒนาขึ้นนี้ ไปทดลองใช้จริงในชุมชน เพื่อศึกษาผลและปัญหาของการใช้รูปแบบและนำมาพัฒนา ปรับปรุงให้รูปแบบมีความเหมาะสมต่อชุมชนยิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ศึกษาอนาคตภาพของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน เพื่อพยากรณ์ภาพในอนาคตของทุนทางสังคมและนำมากำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ในระดับมหภาค เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้

References

- Barbier, Edward B. Economics. (1989). *Natural-Resource Scarcity and Development*. London: Earthscan Publications.
- Chaisirin, S. (2018). Social capital in the planning process of Ban Moonkaew community Kusuman District Community Maha Sarakham Province. *NRRU Community Research Journal*, Vol.12 (special), 142-154.
- Coleman, James S. (1988). *Social Capital in the creation of Human Capital*. In *Social Capital a Multifaceted Perspective*: Washington D.C.: World Bank.
- Field, J. (2003). *Social Capital*. London: Routledge.
- Luang-Ubol J. (2010). *Effects of Social Capital on the Psychosocial Wellbeing Among Thai Adolescents in the Northeast Region of Thailand*. Doctor of Philosophy (Population and Development School of Applied Statistics). National Institute of Development Administration: Bangkok
- Lamtrakul P. (2015). *Strengthen social capital for sustainable urban development*. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Mackler, M. (2001). *Influence on the Performance of Organizational Knowledge Transfer*. Doctor's Dissertation. Florida: Florida Atlantic University.
- Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2016). *The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok.
- Romerattanaphan W. (2006). *Social Capital and Environmental Management Bangkok*: Mistercopy: Bangkok.
- Worms, J. (2009). *Evaluating Social Capital as It Affects Community Development in the Favelas of Rio de Janeiro*. Master's thesis. George Washington University: Washington D.C.
- Woolcock, M. and Nayanand, D. (2000). *Social Capital: Implications for Development Theory*. Research Observer.

การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา

วัดบ้านชะยุง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ*

Development on Model of Tourism Management in Sustainable and Peaceful

Way: A Case Study of Wat Baan Khayung, Huaytamon

Sub-district, Phusing District, Sisaket Province

¹พระปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ²ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ ³อุทัย สติมัน

¹Phrapalhad Adisak Vajirapañño, ²Khantong Wattanapradith and ³Uthai Satiman

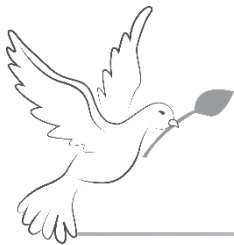
^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

³มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

³Suan Dusit University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: wachirapunyoo@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ บริบท รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว 2) พัฒนารูปแบบ และ 3) เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยุง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แนวทางสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดอบรมขับเคลื่อน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยสอบถามผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยว ผู้อุปถัมภ์ การจัดการการท่องเที่ยว ตัวอย่าง 364 คน รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดบ้านชะยุงมีต้นทุนทรัพยากรในการจัดการการท่องเที่ยวหลากหลายไม่หรูหราแต่จงใจให้เกิดการท่องเที่ยวได้โดยเน้นให้เกิดสันติภาพภายในด้วยการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักท่องเที่ยว 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน ได้รูปแบบชื่อเรียกว่า “PLOWPLEU’S Model” มีองค์ประกอบย่อย 8 ประการ ได้แก่ (1) สถานที่ท่องเที่ยวพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (2) การเรียนรู้และพัฒนาทักษะการจัดการการท่องเที่ยว (3) ปฏิบัติการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวต่อเนื่อง (4) การระมัดระวังผิดจริยธรรมการท่องเที่ยว (5) วิถีทางอันเหมาะสมแก่การบ่มเพาะคุณธรรมจากการท่องเที่ยว (6) ผลประโยชน์ระยะยาวเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (7) การศึกษาภายใต้กิจกรรมเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (8) ค้นหาลักษณะเฉพาะเป็นลักษณะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่น่าสนใจ และ 3) ผลการเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน จัดประชุมประเมินความรู้กลุ่มเป้าหมาย เปรียบเทียบผลการ

* Received February 10, 2020; Revised February 27, 2020; Accepted March 13, 2020

ประชุมอบรมกลุ่มเป้าหมายคะแนนก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของสองกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เกี่ยวข้องการจัดการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบ; การจัดการ; การท่องเที่ยว; วิถีสันติภาพ; อย่างยั่งยืน

Abstract

The article of this research was to be Research and Development. The objectives of this 1) study to be condition, context, tourism management model, 2) developing model and 3) presenting A Model of Tourism Management in Sustainable and Peaceful Way of Wat Baan Khayung. The tools are questionnaire, processing of in-depth interview, holding of training and participatory observation by enquiring ones who are responsible for tourism, and patrons of tourism management, totaling 364 sampling people, collecting quantitative information by processing of computer program, statistic used to be frequency, percentage, mean, standard deviation, T-value; and analyzing qualitative information by using content analysis.

The results of this research found that 1) Wat Baan Khayung had the resource cost in diversity of tourism management, not luxurious but motivate for tourism; the tourism management emphasizes the rise of inner peace by cultivating virtue to tourists. 2) The development on tourism management model in sustainable and peaceful way has got “PLOWPLEU’S Model” with 8 sub-components of (1) The places of tourism were developed with participation, (2) learning and developing tourism management skill, (3) The operation that promote tourism with continuance, (4) wariness of unethical tourism, (5) pleasant ways of pursuing virtue from tourism, (6) long term benefits of sustainable tourism, (7) education in tourism with learning activities under the Threefold Learning, and (8) uniquely picking and choosing identity of tourist attraction for remembrance. 3) The result of presenting Tourism Management in Sustainable and Peaceful Way Model was via the holding of training meeting and evaluating knowledge of the targeted group; it was found from the comparison of the targeted-group meeting outcome, the scores before and after the meeting were significantly different in statistic at the level of .01; and satisfaction of the 2 targeted groups of involving people with tourism management and Thai tourists towards the development of Tourism Management in Sustainable and Peaceful Way was in high level.

Keywords: Development; Model; Management; Tourism; Peaceful Way; Sustainable

บทนำ

วัดถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญเก่าแก่เป็นศูนย์กลางของชุมชนมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล จากข้อมูลการศึกษาพบว่า วัดในประเทศไทยตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ขึ้นทะเบียนข้อมูลวัดไว้ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2562 เฉพาะวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ปัจจุบัน มีจำนวน 41,310 วัด (Office of National Buddhism, 2019) แต่ปัจจุบันความสำคัญและบทบาทของวัดได้กลับค่อยๆ เริ่มหมดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่บริเวณของวัดในเมืองได้กลายเป็นที่จอดรถ หรือแม้แต่วัดในชนบทบางแห่งเจียบเหงามีเหมือนวัดร้าง ส่วนวัดที่ผู้คนให้ความสนใจหรือนิยมกลับกลายเป็นวัดที่เน้นพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เน้นกราบไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เหตุนี้เองทำให้วัตถุประสงค์ของการกำเนิดวัดเริ่มสูญหายไป (Ngamwittayapong, 2017) เพราะเนื่องจากแต่เดิมนั้นวัดมีบทบาทในการเสริมสร้างสังคมให้เกิดสันติสุข โดยเฉพาะด้านการอบรมสั่งสอนเรียนรู้ทางด้านศีลธรรมเป็นหลัก จากปัญหาเหล่านี้เองปัจจุบันทำให้คณะสงฆ์ไทยได้ตื่นตัวในการมุ่งพัฒนาวัดให้กลายเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือสังคมให้เกิดสันติสุข (Department of Public Assistance of the Sangha Supreme Council of Thailand, 2019) ที่ส่งผ่านแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับจารีตและจริยธรรมอันเกี่ยวข้องความประพฤติและแนวทางในการปฏิบัติที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต (Kamales, 2019) ตลอดจนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกทุกคนในครอบครัว (Lao-aruen, 2019)

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมะ โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรม “ไหว้พระ 10 วัด สืบสิริสวัสดิ์ 10 รัชกาล” จนเป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชนในการนำพาครอบครัวเดินทางเพื่อท่องเที่ยว ศึกษาธรรมะ ไหว้พระ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม สืบสานวิถีพุทธ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมและวิถีชุมชน เป็นการกระตุ้นให้เกิดความรักศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามารถนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตและเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2016) เพราะฉะนั้นจึงเป็นจังหวะและโอกาสดีของวัดต่าง ๆ ในการปรับตัวพัฒนาวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม และเพื่อให้วัดกลับมามีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ในมิติของท่องเที่ยวควบคู่กับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตและจิตใจ (Khamdee, 2015) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ ซึ่งมุ่งเน้นให้คนไทยเกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Secretary Office of National Strategic Committee Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม (Nyani, 2018) อีกทั้งเพื่อตอบปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมเกิดความสงสัย นิทานพื้นบ้านอีสานมีสิ่งซ่อนเร้นในเรื่องราวของนิทานที่ให้เกิดเตือนใจโดยเฉพาะนิทานที่แฝงเร้นหลักธรรม การปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และจริยธรรมแก่สังคม (Kyaing, 2019) เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต (Neadpucdee, 2019)

การจัดการการท่องเที่ยวจะเกิดสันติภาพอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพของวัดเพื่อให้มีความยั่งยืน ต้องจัดการสร้างคุณค่าให้กับผู้มาเยือนและใน

ขณะเดียวกันต้องจัดการสร้างการตระหนักรู้ถึงคุณค่าการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และชุมชนตลอดจนการมีเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาการพัฒนาที่ทำให้เกิดความยั่งยืนนั้น ได้แก่ การพัฒนาตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ทั้งนี้ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2011) ได้นำเสนอประเด็นนี้ผ่านการเรียนรู้แบบ บูรณาการ เพื่อให้เกิดความสมดุล ทั้ง 4 มิติ ตามแนวพุทธสันติวิธี ได้แก่ เรียนรู้เพื่อให้ความรู้ เรียนรู้เพื่อให้เอาไปทำเป็น เรียนรู้เพื่อให้ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น และเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเป็นมนุษย์ แนวทางนี้จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดสังคมสันติสุข ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดนี้มีความสอดคล้องต่อการนำไปพัฒนาวัดให้เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีสันติภาพเป็นจุดหมายปลายทางของการจัดการการท่องเที่ยว

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าวัดจำนวนมากมีปัญหาเชิงสถานการณ์ที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตมนุษย์และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ทั้งๆ ที่วัดควรที่จะสามารถจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสมได้ ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่ทดลองใช้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบเจาะจง คือ การจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยูง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ศึกษาทดลอง แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพของวัดบ้านชะยูง และนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนวัดบ้านชะยูงต้นแบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ บริบท รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยูง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยูง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยูง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ซึ่งเก็บข้อมูลใน 4 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 (R1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยว สะพานบุญ/ผู้อุปถัมภ์การจัดการการท่องเที่ยว ปี 2561 จำนวน 7,177 คน (Central Office of Wat Baan Khayung, 2562) ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie & Morgan (Krejcie, &

Morgan (1970), Pasunun, 2014) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 364 คน ใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ที่เคยเป็นสะพานบุญ/ผู้อุปถัมภ์การจัดการการท่องเที่ยวในวัดบ้านชะยงและการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง จนครบตามจำนวน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม มีค่า ICO ระหว่าง 0.80 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น

ด้านการจัดการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม = .853 ด้านการจัดการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยว = .921 ด้านการจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง = .911 ด้านการจัดการสร้างจริยธรรมในการท่องเที่ยว .976 ด้านจัดการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดจากการท่องเที่ยว .945 ด้านจัดการส่งเสริมคุณูปการจากการท่องเที่ยว .966 ด้านจัดการการศึกษาหลักไตรสิกขาในกิจกรรมการท่องเที่ยว .970 ด้านการจัดการค้นหาสัญลักษณ์เครื่องหมายการท่องเที่ยว รวมทั้งฉบับ = .990 และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 27 คน และได้ข้อมูลจนอิ่มตัว สถิติที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึก MP3 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 (D1) การพัฒนาเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อดัชนีพินิจจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ร่างรูปแบบที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกสารและถอดบทเรียนวัดท่องเที่ยวต้นแบบ ประกอบกับการศึกษาระยะที่ 1 ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบในด้านความเที่ยงตรงด้วยตนเองเป็นขั้นต้น และให้คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อดัชนีพินิจได้พิจารณาและแสดงความคิดเห็น รับรองความเหมาะสมในการนำไปทดลองใช้นำร่องกับพื้นที่กรณีศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารงานวิจัย ถอดบทเรียนวัดท่องเที่ยวต้นแบบ ประกอบกับนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาระยะที่ 1 มาร่างรูปแบบ และนำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อดัชนีพินิจ จำนวน 5 คนเป็นผู้พิจารณา ได้ประเมินและรับรองรูปแบบ

ระยะที่ 3 (R2) การทดลองใช้เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การทดลองใช้เชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวม 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพลังบรรพเพื่ออบรมความรู้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบการท่องเที่ยวและสังเกตแบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ครั้ง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การบันทึกวิดีโอ บันทึกเสียง จดบันทึกภาคสนาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และภาพถ่ายกิจกรรม การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาความตามประเด็นที่กำหนด การทดลองใช้เชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อบรมประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว รวมจำนวน 27 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งอุปกรณ์เทปบันทึกเสียง วิดีโอ การประชุมกลุ่ม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบความรู้ทั้งก่อนและ

หลังการอบรม (Pre- test และ Post-test) จำนวน 16 ข้อ และการติดตามผลหลังการอบรมในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (COPs) การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 4 (D2) ประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประเมินผล ปรับปรุง พัฒนาเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำฝ่ายสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำโรงเรียน ที่ปรึกษาคุณูปการของผู้นิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัด ศรีสะเกษ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความมั่นคงของมนุษย์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารงานเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาระบบบริหารงานราชการ ด้านผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยูง รวมทั้งหมดจำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยจัดประชุมเผยแพร่องค์ความรู้คืนสู่สังคมและรับฟังความเห็นสาธารณะสำหรับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วัดบ้านชะยูง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน และสังเกตแบบ มีส่วนร่วม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาความตามประเด็นที่กำหนด ประเมินผล ปรับปรุง พัฒนาเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยว จำนวน 32 คน นักท่องเที่ยวชาวไทย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มจากตาราง Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 364 คน ใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในวัดบ้านชะยูง และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้นิพนธ์เองจนครบตามจำนวน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม 2 ชุด คือ 1) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนและ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน การตรวจสอบคุณภาพในด้านของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่ทำการตรวจสอบ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คนเป็นผู้ตรวจสอบ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ภาษาและวัดผลประเมินผล เพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาที่ใช้และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณา คือ (รายละเอียดการหาค่า IOC เหมือน การวิจัยระยะที่ 1 ขั้นตอนที่ 1) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 และปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับรายละเอียดของภาษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของและนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. สภาพ บริบท รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยูง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ

วัดบ้านชะยูงมีศักยภาพและจุดแข็งที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง 5 องค์ 5 อิริยาบถ รูปหล่อทองเนื้อโลหะ 2 องค์ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง ศาลาไม้หลังเก่าที่หลวงปู่สรวงเคยอยู่ สื่อประดิษฐ์ปรีชาธรรมหลวงปู่สรวง เป็นต้น ยุทธศาสตร์ด้าน

พื้นที่ติดถนนเส้นหลัก ระหว่างแยกนาเจริญ - วัดโพธิ์พัฒนาที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอกุสุมาลย์ทำให้สามารถเข้าถึงได้สะดวกและอยู่ติดกับเส้นทางหลักผ่านระหว่างชายแดนไทยกัมพูชา (ช่องชะงำ) ด้วยมีเรื่องราวประวัติศาสตร์หลวงปู่สรวง ในชุมชนและในวัดให้ได้เล่าขานและมีลายมือหลวงปู่สรวง ที่สำคัญหลายแห่งในวัด ชุมชน วัดและโรงเรียน มีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีต้นทุนสัญลักษณ์หลวงปู่สรวง คือ ว่าว สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน มีผู้นำหรือผู้บริหารงานในการท่องเที่ยวที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ วิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารจัดการท่องเที่ยว 9. มีสถานบริการรองรับนักท่องเที่ยว อาทิ รีสอร์ท ร้านอาหาร ใกล้บริเวณวัด ตลอดถึงเจ้าอาวาสมีความเป็นผู้นำสูง เชี่ยวชาญในการบริหารงาน จากจุดแข็งดังกล่าว จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาวัดบ้านชะยงเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ได้ เพราะวัดบ้านชะยงมีบุคคลผู้เป็นสะพานบุญและผู้อุปถัมภ์อย่างมั่นคง มีการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากสาธุชนผู้ศรัทธา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม/สะพานบุญ/ผู้อุปถัมภ์ต่อการท่องเที่ยววิถีสันติภาพของวัดบ้านชะยง เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 และเป็นเพศหญิง จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 46.2 ส่วนใหญ่มีอายุ 31 - 50 ปี จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 69.2 รองลงมาคืออายุ 21 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.5 ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นคู่/แต่งงาน จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมา คือ มีสถานภาพโสด จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 31.6 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาตรีหรือสูงกว่า จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาคือมีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 87 คิดเป็นร้อยละ 23.9 ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานเอกชน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 รองลงมา คือ มีอาชีพข้าราชการ/พนักงาน/หน่วยราชการ จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว/สะพานบุญ/ผู้อุปถัมภ์ต่อการท่องเที่ยววิถีสันติภาพของวัดบ้านชะยงไม่เคยได้เดินทางมา จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 63.7 รองลงมา คือ เดินทางมา 1 ครั้ง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 18.1 ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการมาวัดบ้านชะยง 1-2 ชั่วโมง จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 รองลงมา คือ ใช้เวลาในการมาวัดบ้านชะยง มากกว่า 6 ชั่วโมง จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ส่วนใหญ่เดินทางมาวัดบ้านชะยงมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อสักการะ/เที่ยวชมหุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่สรวง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2 รองลงมา คือ เดินทางมาวัดบ้านชะยงมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อตามรอยประวัติหลวงปู่สรวง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 9.1 ส่วนใหญ่เดินทางมาวัดบ้านชะยงนี้กับครอบครัว/ญาติพี่น้อง จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 รองลงมา คือ เดินทางมาวัดบ้านชะยงนี้กับเพื่อน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 ส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 รองลงมา คือ เดินทางโดยรถจักรยานยนต์และรถตู้ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 ส่วนใหญ่ใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยว 200 - 400 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 รองลงมา คือ ใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยว น้อยกว่า 200 บาท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 และส่วนมากรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต จำนวน 290 คน

คิดเป็นร้อยละ 79.7 รองลงมา คือ รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากครอบครัว/เครือข่าย จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7

ตารางที่ 1 ระดับความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน

(n=364)

ที่	ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพของวัดบ้านชะยุ้ง	ระดับความต้องการ			
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
1	ด้านการจัดการพัฒนาพื้นที่การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม	4.27	.741	มาก	5
2	ด้านการจัดการเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยว	4.35	.704	มาก	1
3	ด้านการจัดการประชาสัมพันธ์การจัดการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	4.29	.755	มาก	3
4	ด้านการจัดการสร้างจริยธรรมในการจัดการการท่องเที่ยว	4.27	.785	มาก	4
5	ด้านจัดการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยว	4.22	.763	มาก	8
6	ด้านจัดการส่งเสริมคุณภาพจากการจัดการการท่องเที่ยว	4.33	.733	มาก	2
7	ด้านจัดการการศึกษาหลักไตรสิกขาในกิจกรรมการจัดการการท่องเที่ยว	4.26	.745	มาก	6
8	ด้านการจัดการค้นหาสัญลักษณ์เครื่องหมายการจัดการการท่องเที่ยว	4.25	.823	มาก	7
	รวม	4.28	.756	มาก	-

จากตารางความต้องการของนักท่องเที่ยว/สะพานบุญ/ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เกี่ยวกับความต้องการในพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยุ้ง พบว่า โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .756) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่สูงที่สุดลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านการจัดการเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านจัดการส่งเสริมคุณภาพจากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านจัดการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดจากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก

ปัญหา/อุปสรรคการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยุ้ง คือ ในด้านการเดินทางไม่สะดวกยังไม่มีรถรับส่งจากตัวเมืองที่เพียงพอ เพราะหากไม่มีรถส่วนตัวก็ไม่สะดวกต่อการเดินทาง รองลงมา ด้านประชาสัมพันธ์ ยังไม่กว้างขวาง ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพของวัดบ้านชะยุง คือ ในด้านมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เช่น Facebook YouTube หรือมีเว็บไซต์สำหรับการเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะ เป็นต้น ด้านพัฒนาพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมระหว่างบ้านวัดโรงเรียนเป็นหลักสำคัญ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยุง

การสร้างรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยุง จากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การจัดประชุมอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน ชื่อรูปแบบว่า PLOWPLEU'S Model ประกอบด้วยการจัดการ 8 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) สถานที่ท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (P = Places of tourism are developed with participation) 2) การเรียนรู้และพัฒนาทักษะการจัดการการท่องเที่ยว (L = Learning and developing tourism management skill) 3) ปฏิบัติการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (O = Operation to promote tourism with continuance) 4) การระมัดระวังผิดจริยธรรมการท่องเที่ยว (W = Wariness of unethical tourism) 5) วิถีทางอันเหมาะแก่การบำเพ็ญคุณธรรมจากการท่องเที่ยว (P = Pleasant ways of pursuing virtue from tourism) 6) ผลประโยชน์ระยะยาวเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (L = Long term benefits of sustainable tourism) 7) การศึกษาภายใต้กิจกรรมเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (E = Education in tourism with learning activities under the Threefold Learning) 8) ค้นหาลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นที่น่าจดจำ (U = Uniquely picking and choosing identity of tourist attraction for remembrance)

ผู้วิจัยได้สรุปโดยองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยุง ออกได้เป็น 4 ด้าน โดยอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

1. **ด้านกายภาพ** เป็นการพัฒนาศาสนาที่ท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการท่องเที่ยว

2. **ด้านพฤติกรรม** เป็นการเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ของผู้รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยว จนสามารถปฏิบัติการจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยวิธีการที่ชาญฉลาด ขยันหมั่นเพียร ไม่ประมาท มีทักษะในการทำงานการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถรักษา ปกป้อง ค้ำครองด้วยกาย วาจา ใจอย่างชอบธรรมแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวและต่อหน้าที่รับผิดชอบ

3. **ด้านจิตภาพ** เป็นการจัดการที่มุ่งต่อการพัฒนาจิตใจของผู้รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ทำให้ได้เกิดการตระหนักรู้ในสำคัญต่อการปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยว และจะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตใจให้ทั้งผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวให้ได้เข้าถึงความสุข ซึ่งจริยธรรมนั้นแหล่งท่องเที่ยวต้องกำหนดประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เช่น ให้มีความสำรวม ระวัง เดินก้าวไปท่องเที่ยวอย่างมีสติ ให้ความเคารพต่อสถานที่ ต่อครูบาอาจารย์ เป็นต้น และการจัดการท่องเที่ยวนั้นต้องมุ่งเน้นให้

นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงคุณธรรม โดยเฉพาะการได้เป็นผู้รักษาศีล จิตใจได้ซึมซับหลักธรรม มีความสันโดษ มีความสุขจากการท่องเที่ยว

4. ด้านปัญญาภาพ เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมชุมชน โดยเฉพาะต้องเน้นการเสริมสร้างด้านสติปัญญาเป็นสำคัญ เช่น ทำให้ชุมชนได้ฟังธรรม จนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาได้ทำบุญบำเพ็ญปฏิบัติภาวนาจนก้าวพ้นจากความหลงมกมาย ด้วยอุบายจากกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ได้สัมผัสเข้าถึงความสงบ เช่น กิจกรรมปริศนาธรรมที่มีการสนทนาธรรมก่อนทำพิธีธรรมที่ไม่ใช่พิธีกรรมมกมาย เกิดขึ้นภายใต้พลังแห่งศรัทธาสู่การแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

โดยแต่ละด้านดังกล่าวมีลักษณะเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงสัมพันธ์กันต่อเนื่องจึงจะเป็นการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนได้แท้จริง ภายใต้การดำเนินการของบุคคลผู้เกี่ยวข้องทั้งบ้านวัดโรงเรียน ที่ต้องร่วมกันเสียสละยึดโยงด้วยพลังแห่งกตัญญูทุกเวทีตาขับเคลื่อนการดำเนินการจัดการด้วยความพอใจ พากเพียร ตั้งใจ ใฝ่ครวญโดยพร้อมเพรียงกันจึงจะสำเร็จได้นั่นเอง

การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สร้างรูปแบบและตรวจสอบคุณภาพ รูปแบบในด้านความเที่ยงตรงด้วยตนเองเป็นขั้นต้น แล้วนำไปทดลองนำร่องใช้รูปแบบกับวัดกรณีศึกษาเป็นการทดลองใช้รูปแบบกับผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ ปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงสรุปผล แล้วนำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อดัชนีพินิจพิจารณาโดยการประเมินความเหมาะสมจากความคิดเห็นของคณะกรรมการ และรับรอง จากคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อดัชนีพินิจว่า รูปแบบสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง

ผลการจัดประชุมอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง จึงได้กำหนดหัวข้อและจัดทำเอกสารการอบรม ณ วัดบ้านชะยง ต.ห้วยตามอญ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ โดยใช้หัวข้อว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างให้วัดบ้านชะยงเป็นแหล่งท่องเที่ยว วิถีสันติสุข” ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig
ก่อนการอบรม	27	16	12.96	1.911	26	-6.957*	0.000
หลังการอบรม	27	16	15.41	0.797			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางพบว่า คะแนนก่อนการอบรม (Pre-test) มีคะแนนเฉลี่ย = 12.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.911 และหลังการอบรมได้ทดสอบหลังการอบรม (Post-test) มีคะแนนเฉลี่ย = 15.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.797 จากคะแนนเต็ม 16 คะแนน ส่วนผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรมด้วย t-test แบบ dependent ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 พบว่า เมื่อทดสอบสถิติ พบว่า $t = -6.957$, $Sig = 0.000$ แสดงให้เห็นว่าคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) ผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพลังบวรเพื่อยกระดับการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง เป็นการจัดอบรมทบทวนการขับเคลื่อน เป็นการพูดคุย สภาพของการดำเนินงานขับเคลื่อนท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน และการพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง จำนวน 2 วัน ระหว่างวันที่ 24 - 25 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ภายใต้อำนวยการอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการพลังบวร “โต้วตามโพลพล้อ : การพัฒนาระดับการท่องเที่ยววิถีสันติสุข สู่วิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน” ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยงที่จะต้องดำเนินการทุกด้านอย่างสัมพันธ์กันตลอดสายต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพและเกิดความยั่งยืนได้

3. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง

การพัฒนารูปแบบ (Development : D2) การประเมินผล (Evaluation : E) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation : E) ในประเด็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง จากความพึงพอใจของผู้รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง ดังต่อไปนี้ 1) ผลความพึงพอใจของผู้รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง ระดับความพึงพอใจของผู้รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง พบว่า ในภาพรวมรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการค้นหาสัญลักษณ์เครื่องหมายการท่องเที่ยว อยู่ระดับมากที่สุด อยู่ในอันดับที่หนึ่ง รองลงมา คือ ด้านจัดการส่งเสริมคุณภาพจากการท่องเที่ยว

อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก และ 2) ผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง

ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการจัดการค้นหาสัญลักษณ์เครื่องหมายการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านประโยชน์การท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง อยู่ในระดับมาก และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านเรียนรู้การจัดการเพื่อท่องเที่ยวของวัดบ้านชะยง อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ PLOWPLEU'S ไปใช้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นแก่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องพร้อมกับเตรียมความพร้อมในการพัฒนารองรับบริบทสภาพสังคมในยุค 5.0

1.2 การนำผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ PLOWPLEU'S ไปใช้ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวด้วยรูปแบบ PLOWPLEU'S เพื่อเกื้อกูลประโยชน์ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

1.3 จากรูปแบบ PLOWPLEU'S เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนของวัดบ้านชะยงอย่างต่อเนื่อง แม้จะดำเนินการวิจัยและพัฒนาจนทำให้วัดเล็ก ๆ ในชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาได้จริงก็ตาม แต่ก็ยังต้องดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่สุดคือเรื่องการพัฒนาบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยวชม จึงจะเกิดการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

2. ข้อเสนอแนะประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน ที่ต้องประกอบด้วยจัดการ 4 ด้าน อย่างครอบคลุมต่อเนื่อง ได้แก่ ทางกายภาพ พหุภาพ จิตภาพ ปัญญาภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืนได้แท้จริง ที่สำคัญ คือ การจัดการการท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการองค์กรหน่วยงาน เอกชน หรือภาครัฐ โดยควรให้ความสำคัญกับการจัดการใน 4 มิติ ที่ได้อธิบายไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้แล้ว สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีสันติภาพอย่างยั่งยืน การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อประติมากรรมของหลวงปู่สรวงเพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข และรูปแบบการพัฒนามัคคุเทศก์สันติภาพโดยพุทธสันติวิธี

References

- Central Office of Wat Baan Khayung. (2019). *Annual Announcement of Statistics on the Amount of Merit Connection/Patrons on Tourism Management of Wat Baan Khayung*.
- Department of Public Assistance of the Sangha Supreme Council of Thailand. (2019). *Strategic Planning and Practicing Guidelines: Project of Temples, People, and Government to Create Happiness 2018-2022*. Nonthaburi: Nitidham Printing.
- Department of Religious Affairs, Ministry of Culture. (2016). *Paying Respect to Buddha Images 10 Temples for Continuing Prosperity of 10 Reigns*. Department of Religious Affairs.
- Kamales, N. (2019). Leaders with Managing Cultural Diversity and Communication. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 3(1), 63-72.
- Khamdee, K. (2015). Temples and Religious Places in Tourism Dimension. *Journal of Language, Religion and Culture*, 4(2), 175-191.
- Krejcie, & Morgan. (1970). Referred in Prasopchai Pasunun. (2014). Sample Specifying According to Krejcie & Morgan in Quantity Research. *Journal of Applied Academic Arts*. 7(2).
- Kyaing, W. (2019). The Buddhist Cultural Remains of Sri Ksetra. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 3(2), 49-64.
- Lao-aruen, P. (2019). Tai Yai Buddhist Altar: Ethics and Customs of Tai Yai People in Mae Sai District, Chiang Rai Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 4(3), 299-314.
- Neadpucdee, R. (2019). The Effect of Telling Jataka Tales In Inculcating Gharavasa-Dhama 4 To Early-Childhood Children In Child Development Centers Of Local Administrative Organizations, Khonkaen Province. *Saeng Isan Academic Journal*, 16(2), 620-630.
- Ngamwittayapong O. et. al. (2017). *Strategies to Renovate Temples Bringing back Dhamma Leading Towns*. Bangkok: Asomsilp Institution.
- Nyani, Y. (2018). Buddhist Cardinal Principles for Peace and Harmony. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 19-29.
- Office of National Buddhism. (2019). Retrieved February, 12, 2019 from *Information of Wat*. <<http://www3.onab.go.th/2019/02/12/wattotalsummaryreport31012562>>. Mar. 1.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2011). *Buddhist Peaceful Means: Integration of Principles and Tools to Manage Conflict*. Bangkok: 21st Century.

Secretary Office of National Strategic Committee Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *Draft of National Strategies Presenting National Legislative Assembly of Thailand*. Retrieved September 15, 2018 from <http://www.nesdb.go.th/download/document /SAC/NS_ DraftplanJune2018F.pdf,

รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี:

ศึกษากรณี วัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^{1*}

A Model of Managing Ideal Stray-Dog Shelter in Temple by Buddhist
Peaceful Means: Case Study Tanode Temple, Bangpahun District
Phranakhonsiayutthaya Province

¹ทยาวิรี ช่างบรรจง, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และพระมหากรรษา ธมฺมหาโส

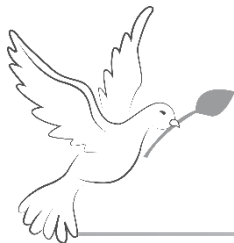
¹Tayawee Changbanchong, Khantong Wattanapradith

and Phramaha Hansa Dhammaso

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail Tayawee6677@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วัดอุประสงค์ คือ 1) ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด ของวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี 2) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี โดยศึกษากรณีสถานพักพิงสุนัขจรจัด วัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 1) บริบทและสภาพปัญหา พบปัญหาที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด มีความสัมพันธ์ของปัจจัยปัญหาจากหลายปัจจัย เช่น การบริหารจัดการที่ยังไม่มีรูปแบบชัดเจน ปัญหาการควบคุมจำนวนสุนัขจรจัด ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในการดำเนินการของสถานพักพิงสุนัขจรจัด เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ปัจจัยปัญหาใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การศึกษาแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบที่ดีในประเทศไทย 2) รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบโดยใช้หลักพุทธสันติ ใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 และ มรรค 8 มาบูรณาการ ควบคู่กับบริหารจัดการตามแนวทางของกฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ; สถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัด; พุทธสันติวิธี

* Received February 6, 2020; Revised March 5, 2020; Accepted March 21, 2020

Abstract

This study is participatory action research. The objectives of research were 1) Study the context and problems in managing the stray dog shelter of Wat Tanot, Bang Pahan District for development the management model of stray dog shelters in the temples by the buddhist peaceful method. 2) Present of the model management of stray dog shelters in the temples by the buddhist peaceful method. The studying on case of stray dog shelter in Tanot Temple, Bang Pahan District Phra Nakhon Si Ayutthaya

The results of the model management of stray dog shelters in the temples by the buddhist peaceful method are follows; 1) The context and problems found that problems are conflicts in the management of stray dog shelters. There are relationships between problem factors from many factors such as unclear management, the problems is cannot controlling the number of stray dogs and environmental quality problems in the operation of stray dog shelter etc. Then analyzing the problem factors by using in-depth interviews with relevant parties. Next to development of the guidelines for the management of stray dog shelters with participation and Including data gathering from a good model dog shelter in Thailand.

2) The management model of stray dog shelters using the principles of buddhism peaceful by Using the principles The Four noble Truths, The Noble Eightfold Path, laws and regulations are integrated together to development model for management guideline in the solve stray dog in temple.

Keywords: Model of Managing; Ideal Stray-Dog Shelter in Temple; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

สุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความผูกพันและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ ในอดีตมนุษย์เลี้ยงสุนัขเพื่อใช้เฝ้าบ้านหรือทรัพย์สิน ใช้เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย ด้วยอุปนิสัยที่ซื่อสัตย์ รักเจ้าของ ทำให้บางคนเลี้ยงไว้เป็นเพื่อนหรือเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว แต่เมื่อสุนัขแก่ ป่วย พิกัดหรือไม่น่ารักอีกต่อไป มนุษย์กลับทิ้งสุนัขเหล่านี้ให้พ้นจากความรับผิดชอบของตน ส่งผลให้สุนัขจรจัดมีจำนวนมากขึ้น ปัจจุบันอัตราสุนัขจรจัดในประเทศมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นที่วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ สวนสาธารณะ ชุมชนและข้างถนน จากรายงานล่าสุดจำนวนสุนัขจรจัดทั่วประเทศ โดยระบบ Thai Rabies Net ณ วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2561 (Animal cruelty and animal welfare act,2019) พบว่า

มีสุนัขจรจัด 69,258 ตัว ส่งผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในสังคม กรณีสถานพักพิงสุนัขจรจัด วัดโตนด ที่ต้องรับภาระการรับดูแลสุนัขจรจัดที่ถูกคนนำมาปล่อย ซึ่งสภาพปัญหาวัดโตนดในอดีตได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากเหตุรำคาญ เช่น เสียงดัง กลิ่นเหม็น และโรคที่เกิดจากสัตว์เป็นพาหะ โดยทางวัดโตนดยังไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีจึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนและวัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและอาจทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคตได้

จากการสำรวจเชิงลึก พบว่าปัจจุบันวัดโตนดมีสุนัขที่อยู่ในการดูแลเป็นสุนัขที่เจตนาเลี้ยงปล่อยอิสระภายในขอบเขตของวัดไม่ได้เป็นการกักขัง และจากที่มีคนนำสุนัขมาปล่อยอยู่ตลอดเวลาจนมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทางวัดได้รับการดูแลหาอาหารเท่าที่ทำได้ ซึ่งนอกจากการบริจาคอาหารแล้วยังต้องซื้อหาเพิ่มเติม รวมทั้งการดูแลรักษา การทำหมัน ฉีดยาป้องกันพิษสุนัขบ้า ปัจจุบันทางวัดได้ดำเนินการสร้างโรงเรือนมีรั้วรอบขอบชิดจำกัดพื้นที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสุนัขซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงก็ยังคงมีความกังวลใจและไม่เห็นด้วยหากทางวัดยังไม่สามารถบริหารจัดการสถานรับเลี้ยงสุนัขจรจัดเหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบ เช่น การจัดสวัสดิภาพสัตว์การควบคุมจำนวนสัตว์และป้องกันโรคระบาดที่มีสัตว์เป็นพาหะ การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม ไม่ให้เกิดเสียงดังรบกวนและส่งกลิ่นเหม็น ซึ่งก่อให้เกิดเหตุรำคาญและส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของประชาชน

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดในวัด โดยใช้หลักธรรมและการดำเนินงานตามหลักแนวทางสันติวิธี คือ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง สร้างความสัมพันธ์อันดี ไม่มุ่งเอาชนะกันแต่สร้างความร่วมมือกัน (Nopparat Chuangweluwu, 2013) และนำหลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมหลักในการบริหารจัดการ ร่วมกับหลักธรรมมรรค 8 เป็นหลักธรรมในการดำเนินการและหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการทำงานตามรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัด

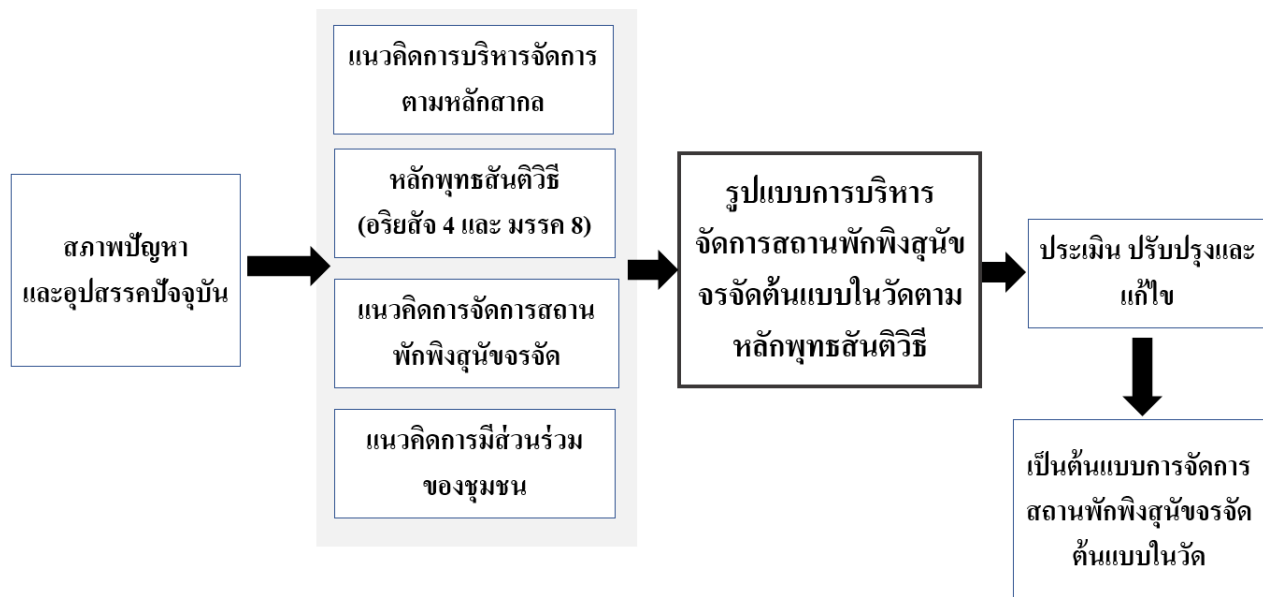
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด ของวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบ : ศึกษากรณีวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากประเด็นปัญหา ประเด็นคำถามและขอบเขตการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา เอกสาร แนวคิด เกี่ยวข้องในการจัดการบริหารสถานพักพิงสุนัขจรจัด และศึกษาหลักพุทธสันติวิธี จากพระไตรปิฎก เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเฉพาะ และแบบสังเกต (Observation) ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อบันทึกที่มีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนและใช้แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อบันทึกลักษณะทั่วไปของชุมชนและ แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) เป็นแบบบันทึกที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางร่วมกันของกลุ่มสนทนา

ขั้นตอนการดำเนินการ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดของวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและสวัสดิภาพของสัตว์ พ.ศ. 2557 แนวทางการร่วมมือกันของชุมชน หลักสันติวิธีทั้งตะวันตกและตะวันออก นำมาเป็นแนวทางของรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด และบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และ มรรค 8

ระยะที่ 3 นำเสนอผลของรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ด้วยการใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) และประเมินแบบสอบถามด้วย IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ 1 บริบทและสภาพปัญหาในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดของวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธีพบว่า

สถานพักพิงสุนัขจรจัดวัดโตนด

สถานพักพิงสุนัขจรจัดวัดโตนด หรือสถานรับเลี้ยงสุนัขเร่ร่อนโตเทยพราหมณ์ดำเนินการอยู่ภายในวัดโตนด ตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นสถานที่รับดูแลสุนัข แมว และสัตว์เลี้ยงชนิดอื่น ๆ ที่มีคนนำมาปล่อย นำมาฝากเลี้ยง ปัจจุบันมีจำนวนมากกว่า 500 ตัว และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากสัตว์เหล่านี้มีลูกเพิ่มขึ้นและมีคนมาปล่อยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทางสถานพักพิงจึงต้องรับภาระในการดูแล ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่อาศัย รักษาพยาบาล ทำให้ภาระในการดูแลยิ่งทวีคูณมากขึ้น แม้จะได้รับบริจาคอาหารและปัจจัยจากผู้บริจาคแต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงได้ทั้งหมดเป็นภาระในการเลี้ยงให้กับทางวัด จากการสำรวจเบื้องต้น ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงก็ยังคงมีความกังวลใจ แต่เกิดความไม่เห็นด้วยหากทางวัดยังไม่มีจัดการให้สถานรับเลี้ยงสุนัขเร่ร่อนนี้อย่างเป็นระบบ เช่น สามารถควบคุมจำนวนปริมาณของสัตว์ไม่ให้เพิ่มมากขึ้น จัดการสภาพแวดล้อม ไม่ให้เกิดเสียงดังรบกวนและกลิ่นเหม็น อันจะทำให้เกิดความรำคาญใจ ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของประชาชน เริ่มก่อให้เกิดความไม่พอใจของคนในชุมชน และเริ่มเห็นความขัดแย้งของคนในชุมชนกับสถานรับเลี้ยงสุนัขเร่ร่อนมาอย่างต่อเนื่องแต่ยังไม่รุนแรงด้วยชาวบ้านยังเคารพและเกรงใจเจ้าอาวาส

ภาพที่ 2 สภาพภายในสถานพักพิงสุนัขจรจัดวัดโตนด

สภาพปัญหาในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด

เมื่อนำปัญหาจากการสัมภาษณ์มาเทียบกับแนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ครอบคลุมการจัดสวัสดิภาพสัตว์ การสุขภาพ การดูแลสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อม และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน (Public Health Act, 1992) โดยสะท้อนถึงปัญหาเกี่ยวกับสุนัขจรจัดต่อชุมชนสามารถแบ่งปัญหาเป็นด้านได้ดังนี้

1) ด้านสถานที่ เป็นปัจจัยที่สำคัญของสถานพักพิงสุนัขจรจัด ที่ประกอบด้วย สภาพพื้นที่ ลักษณะของสถานพักพิงสุนัขจรจัด โรงเรือน สภาพคอกหรือกรง จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพบว่า สภาพพื้นที่ ปัจจุบันสถานพักพิงมีที่ตั้งในวัดโตนด ตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ประมาณ 2 ไร่ ปัจจุบันพื้นที่ยังคงเพียงพอต่อสุนัขแต่ในอนาคตอาจจะไม่เพียงพอเนื่องด้วยจำนวนสุนัขเพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมปลอดภัยจากอันตรายด้านมลภาวะเป็นพิษ ลักษณะของสถานพักพิงสุนัขจรจัด มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ ไม่มีการวางผังเพื่อเอื้อต่อสุขลักษณะ โรงเรือน มีโรงเรือนสำหรับเก็บอาหารและพักอาศัยของผู้ดูแล 1 โรงเรือนเป็นผนังก่ออิฐระบายอากาศไม่ดีทำความสะอาดได้ไม่ทั่วถึง และโรงเรือนสำหรับให้สุนัขได้หลบแดดนอนตอนกลางวัน 1 โรงเรือน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สำหรับอนุบาลลูกสุนัข และมีการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อทุกสัปดาห์เพื่อป้องกันโรค ป้องกันเห็บหมัดปรสิตที่อาจเป็นพาหะในโรงเรือน คอกหรือกรง มีโครงสร้างที่แข็งแรงแต่มีสภาพเสื่อมตามกาลเวลา มีบางครั้งที่สุนัขไปติดกับกรงได้รับบาดเจ็บ

2) ด้านการจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร สัตว์ และการดูแลบำรุงรักษา จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า

บุคลากร ไม่เพียงพอต่อจำนวนสุนัขในการทำความสะอาดพื้นที่ การบำรุงรักษาอุปกรณ์เนื่องจากจำนวนสุนัขเพิ่มขึ้น ไม่มีการตรวจสุขภาพประจำปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าล่วงหน้า ไม่มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ การป้องกันโรค การสุขาภิบาล

จำนวนสัตว์มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องการจัดสวัสดิภาพสัตว์ในอนาคตไม่เพียงพอ สุนัขหรือสัตว์อื่นบางตัวไม่สามารถระบุตัวได้ เนื่องจากไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ สุนัขบางตัวมีพฤติกรรมที่ดุร้าย และเมื่ออยู่กันหลายตัวจะมีการแย่งพื้นที่ แย่งอาหารและแย่งสุนัขตัวเมีย

การดูแลบำรุงรักษาสถานพักพิง โรงเรือน พื้นที่โดยรอบ มีการทำความสะอาดเป็นประจำ การบำรุงรักษาโรงเรือน อุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ก็ทำไม่ได้เต็มที่ เนื่องจากจำนวนบุคลากรและงบประมาณ มีการดูแลสุนัขที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

งบประมาณ ปัจจุบันได้รับการอนุเคราะห์งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลตานิม เป็นค่าอาหาร ยารักษา และค่าจ้างผู้ดูแล งบประมาณอีกส่วนมากจากการบริจาคจากกลุ่มจิตอาสาคนรักหมานำมาเป็นค่าอาหารสุนัข การบันทึกข้อมูล ยังไม่มีระบบการจัดทำบันทึกประวัติสุนัข ไม่มีการบันทึกการปฏิบัติงานในขั้นตอนที่สำคัญในการบริหารจัดการ

3) ด้านการดูแลสุขภาพสัตว์ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ควบคุมโรคสัตว์ การบำบัดโรค จากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า การป้องกันและควบคุมโรคสัตว์ ไม่สามารถบอกแหล่งที่มาของสุนัขได้ ทุกตัว ไม่มีการกักโรคและตรวจสุขภาพที่เข้าใหม่ ไม่มีการตรวจรับรองพฤติกรรมสุนัข ไม่มีน้ำยาฆ่าเชื้อในกรณีเข้าออกโรงเรือน ไม่มีมาตรการป้องกันและกำจัดสัตว์พาหะ มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและวัคซีนอื่นๆ ของสัตว์แพทย์จากกรมปศุสัตว์ ในกรณีมีสัตว์ป่วยหรือพิการได้ทำการคัดแยกออกแต่นำไปไว้ที่บ้านผู้ดูแล

4) ด้านสวัสดิภาพสัตว์ มีการติดตามดูแลสัตว์ตามสภาพ มีอุปกรณ์หรือกิจกรรมทำให้สัตว์ได้ผ่อนคลายมีจำนวนน้อย จากการสังเกตจำนวนรางน้ำสำหรับสุนัขดื่มมีน้อยเกินไป การเคลื่อนย้ายหรือจัดบังคับสัตว์ ยังไม่มีการกำหนดวิธีการและการทำการรณรงค์สัตว์ยังไม่มีกำหนดวิธีการ

5) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การกำจัดซากสัตว์ใช้วิธีการฝัง ตามพื้นที่บริเวณวัด การจัดการมูลสัตว์ สิ่งปฏิกูล ยังไม่มีวิธีที่เหมาะสมก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น มีเสียงสุนัขที่ส่งเสียงดังจึงมีการปลูกต้นไม้สำหรับร่มเงาและดูดซับเสียง

6) ด้านอาหารและน้ำ อาหารมีปริมาณที่เพียงพอแต่อนาคตอาจจะไม่เพียงพอเพราะจำนวนสุนัขเพิ่มขึ้น

7) ด้านสังคมและชุมชน ปัญหาจากกลิ่น เสียง ความไม่ปลอดภัย และภาพลักษณ์ของวัดที่ดูไม่สะอาด รวมทั้งหน่วยงานของรัฐยังไม่สามารถเข้ามาแก้ปัญหาเรื่องสุนัขจรจัดได้อย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุผลทางงบประมาณ บุคลากร และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี

การศึกษากรณีสถานพักพิงสุนัขจรจัดวัดโตนด อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ต้องรับภาระการรับดูแลสุนัขจรจัดในพื้นที่บริเวณวัด ซึ่งส่งผลต่อปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมด้านเสียง กลิ่น และสุขอนามัยของชุมชน รวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการ งบประมาณ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงาน ดังนั้นจึงต้องหาวิธีการในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดในวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการสร้างความร่วมมือกันระหว่างวัด ชุมชนและหน่วยงานราชการ การพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี นำหลักพุทธสันติวิธีมาสนับสนุนกับนโยบาย แนวทางในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด นำมาเป็นหลักธรรมหลักในการส่งเสริมบูรณาการในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด เพื่อกำหนดเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัด

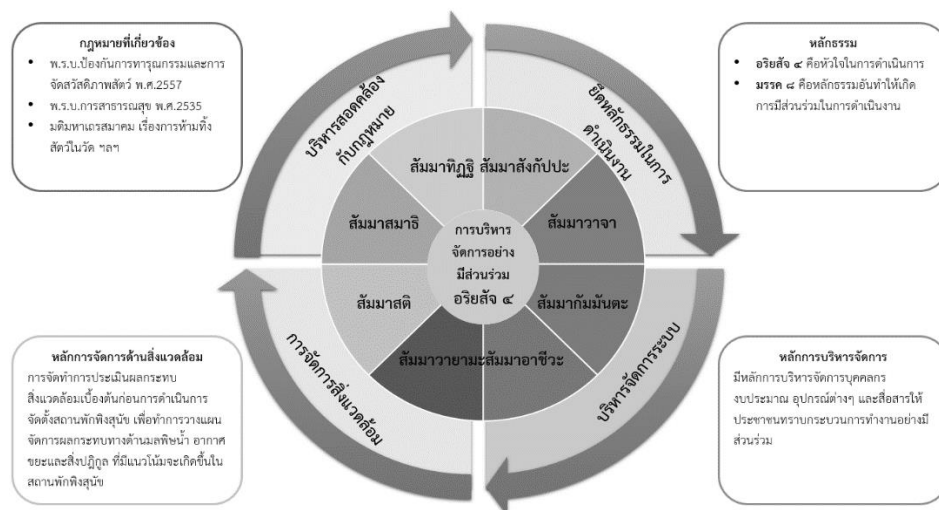
- การพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบ

- กระบวนการเพื่อสันติสุขในการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบ

ภาพที่ 3 ภาพรวมการพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี

ภาพที่ 4 รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดที่ได้จากการวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับใช้ในวัดตามหลักพุทธสันติวิธีนำเสนอด้วย โดยมีกระบวนการดำเนินการตาม ภาพที่ 4

กระบวนการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธีโดยหลักอริยสัจ 4 มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทุกข์ คือ ขั้นตัวปัญหา จัดเป็นขั้นแสดงปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจ ต้องรู้สภาพปัญหา ความไม่พอใจ ความติดขัดบกพร่องที่บุคคลได้ประสบหรือเกิดขึ้นในชีวิตของตน โดยต้องกำหนดรู้ ทำใจยอมรับ ทำความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของมันให้แจ่มชัดว่าเป็นปัญหาหรือไม่ เป็นปัญหาใหญ่หรือปัญหารองจึงทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการปัญหาคือขั้น **P = Plan** คือ การวางแผน ในแผนงานจะต้องมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และระยะเวลาดำเนินการ ซึ่งจะพบว่า เสี่ยงสะท้อนจากผู้เกี่ยวข้องการรับรู้ปัญหาเป็นการรับรู้เฉพาะมุมมองของตน แต่ยังขาดการร่วมวางแผนการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ดังนั้นการเริ่มต้นจากการรับรู้ปัญหาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา

ขั้นที่ 2 สมุทัย คือ ขั้นสาเหตุของปัญหา จัดเป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหาซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป กล่าวคือ ต้องแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวก่อให้เกิดปัญหา หรือเกิดความติดขัดบกพร่องในชีวิตบุคคล โดยให้ค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาหรือความทุกข์ ให้ถูกต้องชัดเจน และต้องเป็นสาเหตุต้นตอ ที่เกิดจากตัวเองเป็นส่วนใหญ่ มิใช่ไปโทษโชคชะตา ซึ่งเป็นเรื่องนอกตัวออกไปทั้งหมดจึงทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการ **ขั้นที่ 2 D = Do** คือ การปฏิบัติงานตามแผน โดยการดำเนินงานตามขั้นตอนในแผนงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ขั้นที่ 3 นิโรธ คือ ขั้นดับปัญหา จัดเป็นขั้นชี้บอกภาวะปราศจากปัญหาซึ่งเป็นจุดหมายที่ต้องการให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นไปได้ และจุดหมายนั้นควรเข้าถึงซึ่งจะต้องให้สำเร็จให้จงได้ หรือทำให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา โดยกำหนดจุดหมายปลายทางที่แน่นอน พร้อมทั้งกำหนดจุดหมายและเป้าหมายรองไว้ด้วยว่าแต่ละขั้นตอนนั้นมีจุดหมาย และเป้าหมายเพียงใดแค่ไหน จึงทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการ **ขั้นที่ 3 C = Check** คือ การตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงาน ตามแผน ว่าเมื่อดำเนินงานตามแผนแล้วมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด

ขั้นที่ 4 มรรค คือ ขั้นลงมือแก้ปัญหา จัดเป็นขั้นกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา กล่าวคือ การลงมือปฏิบัติหรือดำเนินการตามวิธีการอย่างละเอียดเพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน โดยกำหนดวางวิธีการ วางแผนงานและรายการที่จะต้องทำให้ละเอียดเกิดกระบวนการบริหารจัดการ **ขั้นที่ 4A = Action** คือ การนำปัญหามาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน และนำแนวการปฏิบัติที่ดีมาจัดทำแผนงาน

การบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี

๑. การจัดทำทะเบียนสัตว์

เมื่อดำเนินการจับสุนัข เพื่อนำไปเลี้ยงหรือดูแลให้สัตว์มีความ เป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี ดังนั้น เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ให้จัดทำทะเบียนสัตว์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยมีข้อมูลประกอบด้วย ประเภทสัตว์ (สุนัข/แมว) ชนิด (พันธุ์สัตว์) อายุสัตว์ ตาหนิหรือรูปพรรณ เพศสัตว์ วันที่รับเข้า วันที่จำหน่ายออก ประวัติการฉีดวัคซีนและการทำหมัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการ สืบค้น ประวัติสัตว์เพื่อนำไปดำเนินการต่าง ๆ เช่น จัดหาเจ้าของ จัดหาผู้อุปการะและเสียชีวิต

๒. ค่าใช้จ่ายในการกักสัตว์และจัดสวัสดิภาพสัตว์

ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการออกข้อบัญญัติ หรือเทศบัญญัติท้องถิ่นในเรื่องเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ในที่หรือทางสาธารณะแล้ว หากพบสัตว์ ที่ไม่มีเจ้าของ และเข้าสู่กระบวนการครบถ้วนตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว สัตว์นั้นก็ตกเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นสุนัขและแมวที่ต้องมีการดูแลตามความเหมาะสม รวมทั้งต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยดำเนินการ บริหารจัดการ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดีมีอาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ ตลอดจนมีที่อยู่อาศัย (สถานสงเคราะห์สัตว์)

๓. สถานสงเคราะห์สัตว์

ดำเนินการตามกฎหมายสุนัขว่าด้วยการสาธารณสุข โดยการ นำสัตว์ไปกักไว้เพื่อหาเจ้าของสัตว์แต่หากครบกำหนดระยะเวลาที่กักสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และไม่พบเจ้าของสัตว์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้อง ดำเนินการเลี้ยงดูสัตว์นั้นต่อไปในฐานะเจ้าของสัตว์ โดยการจัดตั้งสถานสงเคราะห์สัตว์

๔. การตั้งงบประมาณ

เพื่อให้สัตว์ที่อยู่ในความครอบครองหรือสถานสงเคราะห์สัตว์อยู่ในสภาพแวดล้อม ที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความปลอดภัย มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีการจัดการควบคุมป้องกันโรคที่เหมาะสม และได้รับการรักษาเมื่อสัตว์ป่วยหรือบาดเจ็บ ต้องดูแลสัตว์ดังกล่าว โดยตราข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตามระเบียบ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

๕. การจัดหาสถานที่ก่อสร้าง

(๑) การจัดซื้อที่ดิน

(๒) การเช่าที่ดิน

(๓) การขอใช้ที่ดิน

๖. การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามระเบียบฯ

๖.๑ การสำรวจความคิดเห็น ซึ่งอาจทำได้ โดย การสัมภาษณ์รายบุคคล การเปิดให้ แสดงความคิดเห็น ได้แก่ ทางไปรษณีย์ ทางโทรศัพท์ โทรสาร ระบบเครือข่ายสารสนเทศ และทางอื่น ๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมารับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ การสนทนากลุ่มย่อย

๖.๒ การประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งอาจทำได้ โดย การประชุมพิจารณาการอภิปรายสาธารณะ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้เสีย

๗. บุคลากรผู้ดูแลสถานสงเคราะห์สัตว์

สำหรับบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานสงเคราะห์สัตว์เป็นไปตามกรอบอัตรากำลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่เกินกว่าร้อยละ ๔๐ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ หรือการจ้างเหมาบริการ ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท ๐๘๐๘.๒/ว ๗๑๒๐ ลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙

หลักการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

ทำการวางแผนเพื่อจัดการผลกระทบทางด้านมลพิษน้ำ อากาศ ขยะและสิ่งปฏิกูล ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในการดำเนินการจัดตั้งสถานพักพิงสุนัข จึงมีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโดยนำหลักการจัดการการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นก่อน และให้ประชาชนร่วมกันเสนอแนวทางการจัดการอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงทำการประชาคมให้บ่อยครั้งที่สุดเท่าที่จะดำเนินการได้ เพื่อเป็นการรับฟังเสียงของประชาชน สามารถลดข้อร้องเรียนอันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในชุมชน วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานพักพิงสุนัขจรจัดได้ (Warin Thipthanghong, 2009)

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.) พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 เนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อม จึงควรได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกระทำการทารุณกรรม และเจ้าของสัตว์ซึ่งนำสัตว์มาเลี้ยงจะต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง ดังนั้น เพื่อ

กำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้สัตว์ได้รับการคุ้มครองตามธรรมชาติของสัตว์อย่างเหมาะสม (Animal Cruelty and Animal Welfare Act ,2014)

2.) มติมหาเถรสมาคม ดำเนินการตามมติ มหาเถรสมาคม โดยมติมหาเถรสมาคม ได้กำหนดเขตพื้นที่วัด เป็นเขตห้ามปล่อยสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร ซึ่งในการประชุมมหาเถรสมาคม ได้มีมติรับทราบ เรื่อง “การจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ ในการปล่อยสัตว์ในวัด” (The Sangha Supreme Council of Thailand Meeting, 2018)

3) ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 มาตรา 29 กำหนดให้ ท้องถิ่นสามารถกำหนดส่วนหนึ่งส่วนใดหรือ ทั้งหมดของพื้นที่เป็นเขตควบคุม การเลี้ยงหรือ ปล่อยสัตว์ อาจกำหนดเป็นเขตห้ามเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ บางชนิดหรือบางประเภทโดยเด็ดขาด หรือไม่เกิน จำนวนที่กำหนด และตามมาตรา 30 กำหนดให้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นพบสัตว์โดยไม่ปรากฏเจ้าของในที่สาธารณะ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๒๙ เจ้าพนักงาน ท้องถิ่นมีอำนาจกักสัตว์อย่างน้อย 30 วัน เพื่อรอผู้มารับ หากไม่มีผู้มารับเจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถขายทอดตลาดหรือทำลายได้ตามสมควร และในมาตรา 73 ผู้ฝ่าฝืน ตามมาตรา 29 และ 30 ต้องระวาง โทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท ในเรื่องการควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์ เพื่อการป้องกันและควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าและเหตุรำคาญ คณะกรรมการสาธารณสุขได้ออกคำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุขเรื่องการควบคุมการเลี้ยงและการปล่อยสัตว์ เพื่อการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า และเหตุรำคาญ พ.ศ. 2561 ทั้งนี้ เพื่อให้รายละเอียดของเนื้อหาตัวอย่างร่างเทศบัญญัติและร่างข้อบัญญัติองค์การบริหาร ส่วนตำบล ในเรื่องการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข (Public Health Act, 1992)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาในครั้งนี้ ทำให้เกิดรูปแบบสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัด ซึ่งเป็นการนำหลักการบริหารจัดการสากล หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม การนำข้อกำหนดตามกฎหมาย บูรณาการร่วมกับหลักพุทธสันติวิธี จนเกิดเป็นโมเดลต้นแบบที่ชื่อว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี เพื่อนำไปให้ประโยชน์กับสถานพักพิงสุนัขจรจัดต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและปัญหา สามารถระบุปัญหาที่เกี่ยวกับสุนัขจรจัดต่อชุมชนโดยสามารถแบ่งปัญหาเป็นด้าน ดังนี้ ด้านสถานที่ ปัจจุบันพื้นที่ยังคงเพียงพอต่อสุนัขแต่ในอนาคตอาจจะไม่เพียงพอเนื่องด้วยจำนวนสุนัขเพิ่มขึ้น ,ด้านการจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด บุคลากร ไม่เพียงพอต่อจำนวนสุนัขในการทำความสะอาดพื้นที่ จำนวนสัตว์มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องการจัดสวัสดิภาพสัตว์ในอนาคตไม่เพียงพอ

,ด้านการดูแลสุขภาพสัตว์ การป้องกันและควบคุมโรคสัตว์ ไม่สามารถบอกแหล่งที่มาของสุนัขได้ทุกตัว ไม่มีการกักโรคและตรวจสุขภาพที่เข้าใหม่ และ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการซากสัตว์ใช้วิธีการฝังตามพื้นที่บริเวณวัด การจัดการมูลสัตว์ สิ่งปฏิกูล การศึกษาบริบทและปัญหาทำให้สามารถหาแนวทางพัฒนาได้ โดยยึดหลักการสร้างความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการโดยการพิจารณาตามข้อกำหนดกฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด และใช้มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมลดการเกิดมลพิษที่เป็นเหตุให้เกิดเหตุรำคาญ และนำหลักธรรมอันประเสริฐมาประยุกต์ให้การทำงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นั่นคือ อริยสัจ ๔ มรรค ๘ เป็นหลักธรรมในการดำเนินการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบในวัดตามหลักพุทธสันติวิธี จากกระบวนการดำเนินงานจนได้ รูปแบบการบริหารจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัดต้นแบบตามวัตถุประสงค์นั้น สามารถนำไปปรับใช้กับสถานพักพิงสุนัขจรจัดอื่นๆที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ เนื่องจากการบริหารจัดการเป็นแบบครบวงจรโดยพิจารณาตามข้อกำหนดกฎหมายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานพักพิงสุนัขจรจัด รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยหัวใจหลักคือต้องมีการดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน วัด หน่วยงาน นักวิชาการ โดยทุกกระบวนการดำเนินไปใช้หลักธรรมคือ อริยสัจ 4 เป็นหัวใจหลัก และมรรค 8 เป็นหลักธรรมในการดำเนินการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ

1.1 การบริหารจัดการสถานพักพิงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่ขอบเขตแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน มีการณณรงค์สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม สร้างเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นระบบ ศึกษาข้อกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจอย่างชัดเจนและบริบทของพื้นที่ในการสร้างศูนย์พักพิงสัตว์โดยวางแนวทางสำหรับการสร้างมาตรฐานบ้านพักพิงสัตว์ เพื่อสร้างเครือข่ายและการระดมผู้เชี่ยวชาญสำหรับแผนการต่างๆ ในอนาคตและเพื่อลดปัญหาและจัดระเบียบสัตว์จรจัดให้มีที่อยู่ สร้างองค์ความรู้ใช้เป็นมาตรฐานสถานพักพิงสัตว์ที่ดีเรียกว่า ต้นแบบ (โมเดล) เพื่อให้นำร่องในการสร้างสถานพักพิงสัตว์โดยมีผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องวางแผนและวางมาตรการการทำงานร่วมกันในระยะต่อไป

1.2 ควบคุมโรคระบาดควรสร้างมาตรฐานการดูแลการควบคุมจำนวนประชากร คือใช้การบังคับทางกฎหมายควบคุมสถานที่เพาะพันธุ์สัตว์และผู้เลี้ยงสัตว์ต่างๆ สถานพักพิงสัตว์ที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม จะเสี่ยงเป็นแหล่งโรคระบาด ยังไม่มีมาตรฐานสถานพักพิงสัตว์ที่เป็นต้นแบบที่ได้มาตรฐานชัดเจน จึงยังไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายตัดสินว่าสถานพักพิงแห่งไหนสมควรถูกปิดหรือเปิดทำการต่อ เมื่อมีการปฏิบัติที่ดีเป็นเกณฑ์อย่างเป็นทางการได้ ในการร่างมาตรฐาน ควรสร้างมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์เมื่อสถาน

พักพิงสัตว์เป็นรูปเป็นร่างและมีแนวทางในการปฏิบัติที่ดีแล้ว ระบุว่าสถานพักพิงสัตว์ที่มีมาตรฐาน ที่มีการจดทะเบียน โดยมีหน่วยงานรับรองมาตรฐาน และตรวจประเมินการดำเนินงานทุกปี รวมถึงมีการสนับสนุนงบประมาณในการดูแลสถานพักพิงสัตว์จรจัด นำมาตรฐานไปใช้คู่กับกับการบังคับใช้กฎหมาย บังคับใช้มาตรฐานเหล่านี้กับผู้เลี้ยงสัตว์และบ้านพักพิงสัตว์ต่างๆ แม้แต่สถานที่ซึ่งเคยดูแลสัตว์ในอดีตก็ต้องปรับตัวเพราะว่ามีมาตรฐานกลางที่พิสูจน์แล้วว่าใช้ได้ผลดีออกมาแล้ว สิ่งเหล่านี้จะมีประโยชน์ในการควบคุมโรคระบาด สร้างสวัสดิภาพที่ดีให้กับสัตว์

1.3 ควรมีการพัฒนาบุคลากร ทั้งคนและสัตว์ การรวมศูนย์และสร้างความร่วมมือท่ามกลางผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การพัฒนาบุคลากร ทั้งคนและสัตว์ เนื่องจากหลักการและเหตุผล คือ "สร้างสวัสดิภาพที่ดีของมนุษย์ โดยการสร้างสวัสดิภาพที่ดีของสัตว์" สัตว์ถูกมองว่าเป็นเพื่อนของมนุษย์ เป็นแรงงานที่มีทักษะเหมือนเป็นบุคคลหนึ่งเพียงแต่ไม่ได้มีสิทธิทุกอย่างเหมือนมนุษย์ ที่ผ่านมานั้นสัตว์เป็นเหมือนผู้ลี้ภัยในสถานพักพิง แต่เมื่อปัญหาของโรคระบาดและประชากรสัตว์จรจัดอยู่ในการควบคุมแล้ว การนำสัตว์เหล่านี้ไปสอนทักษะก็เป็นภาระกิจต่อไป อย่างไรก็ตามเมื่อต้องมีการสอนทักษะให้กับสัตว์ ก็ต้องมีผู้ฝึกสอนที่มีทักษะและเชี่ยวชาญด้านการฝึกสัตว์ก่อน ซึ่งการรวมศูนย์เป็นสถานพักพิงสัตว์ที่มีมาตรฐานจะช่วยให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะมหาวิทยาลัย มูลนิธิ และจิตอาสา สามารถมาเรียนรู้งานและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสัตว์ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น สัตว์โดยเฉพาะสุนัขนั้น มีศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อตีความความสามารถพิเศษจากธรรมชาติของสัตว์ออกมาใช้ประโยชน์ต่อคนและสังคมได้ เช่นการฝึกเพื่อการบำบัดเยียวยาจิตใจผู้ป่วย การฝึกเพื่อใช้ในการช่วยเหลือทางราชการ การฝึกเพื่อใช้นำทางและอื่นๆ

References

- Animal Cruelty and Animal Welfare Act. (2014). *Government Gazette*. Volume 131, (Section 87a), 4-13.
- Public Health Act. (1992) "Nuisance Management" Section 6-8 Department of Health, Ministry of Health.
- Chuangweluwa, N. (2013). *People Participation in Conservation of Natural Resources and the Environment of Sato Subdistrict Administrative Organization, Khao Saming District, Trat Province, Special Problems*. Master of Public Administration College Public Administration: Burapha University.
- Chaicharoenwattana, B. (2017). *Peaceful Method: Conflict Management in accordance with peaceful means*. *Journal of Peace Studies, Periscope MCU*, 5 (2), 16.
- Phramaha Hansa Thamahas. (2005). "Peace Studies: Buddhist Path to World Peace" *Peace Studies: the Buddhist Path to World Peace*. "Doi: 10.14456 /jmcupeace.2016.24 *Journal of Peace Studies*, 4 (special issue).

- Phramaha Sutthichai Thitchayo. (2003). *Analytical Study of Brahmavihara 4 in Buddhist Scriptures*. Thesis Master of Arts. Graduate school: Mahamakut Buddhist University.
- PhraThepSophon (Prayoon Thammachitto). (1996). *Mani of Wisdom*. Bangkok: Dharmapa and Banlueam Institute.
- Phra PhramKunaphon (P. A. Piyayuto). (2011). *Buddhist Dictionary Glossary edition*. (16th ed.). Bangkok: Sahamit Printing Company Limited.
- Phra Phrammabundit. (2014). *Integrating Buddhism and Modern Science Buddhism and national reconciliation*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Yangsri, H. (2017). Action Model and Rabies Surveillance in the Community for Disease Free Zone in Mueang Bueng Kan District, Bueng Kan Province. *The Public Health Journal of Burapha University*, 12 (2), 86-95.
- The Sangha Supreme Council of Thailand Meeting. (2018). *the Secretary-General of the Sangha The Society for the Prevention of Cruelty Animals of Thailand*. issued No. 4555
- Thipthanghong, W. (2009). *Guidelines for Management and Design of Physical Characteristics of Self-Reliant Homeless Dog Shelters*. Thesis Master of Arts (Architecture Program). Thammasat University.

รูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี*

A Model of Motivational Speaking Techniques in Volunteering by Buddhist Peaceful Means

¹เมธประจักษ์ เต็มกิจจรสุข, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

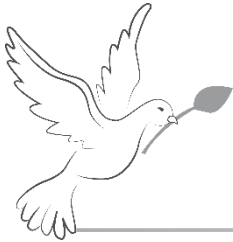
¹Methprajak Termkitkhajornsuk, Phra Pramote Vadakovido

and Phramaha Hansa Dhammhaso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. Email: 6001105027@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นจิตอาสาสมัครพูดสร้างแรงบันดาลใจ โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 14 คน นำมาวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจที่พัฒนาขึ้นมา มีชื่อว่า SPEAK-HANSA Model มีพื้นฐานของหลักธรรมะ สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมะของพระโพธิสัตว์ (สุทธิ ปัญญา เมตตา และขันติ) และหลักพรหมวิหาร 4 สรุปเป็นคำพูดสั้น ๆ คือ อุทิศ อดทน และเอาใจใส่ โดยเทคนิคการพูด SPEAK ซึ่งย่อจากโมเดล ประกอบด้วย S: Story Telling of Personal Experience (เล่าเรื่องราวประสบการณ์ส่วนตัวเป็นตัวอย่างให้ผู้ฟัง) P: Present Moment (มีสติอยู่กับปัจจุบัน จดจ่ออยู่กับผู้ฟัง) E: Emotion (ใช้อารมณ์เป็นตัวกระตุ้น เพื่อให้ผู้ฟังสนใจ) A: Ask Question (ใช้การตั้งคำถาม) K: Knowledge (แบ่งปันองค์ความรู้ที่ตนถนัด) และคาดการณ์ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้ฟังเรียกว่า HANSA คือ H: Happiness (ความสุข) A: Awareness (ความตระหนักรู้) N: New Behavior (การมีพฤติกรรมใหม่) S: Self Esteem (การเห็นคุณค่าในตนเอง) และ A: Achievement (ความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จและเป้าหมาย)

ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้คือ องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจสำหรับจิตอาสา ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพูดสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เริ่มเปลี่ยนแปลงจากกลุ่มเล็ก ๆ สู่สังคมในวงกว้างได้ในที่สุด

คำสำคัญ: เทคนิคการพูด; แรงบันดาลใจ; จิตอาสา; พุทธสันติวิธี

* Received February 6, 2020; Revised March 5, 2020; Accepted March 21, 2020

Abstract

The purpose of this research aimed at presenting a model of Motivational Speaking Techniques in volunteering by Buddhist Peaceful Means. It was a qualitative research. The sample of this study was motivational-speaking volunteers. They were selected by purposive sampling using a semi-structured interview with 14 respondents. The data from the interview was analyzed with the related literature review.

The research findings were a model of motivational speaking techniques, which is called “SPEAK-HANSA Model” was developed based on the Buddhist doctrines as follows: the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu); Dhamma of Bodhisattva, namely Purity (Suddhi), Wisdom (Paññā), Loving-kindness (Mettā), and Tolerance (Khanti); and the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra). In short, the important principles consist of dedication, patience and caring. The SPEAK model for the speaking techniques has the following meanings: “S” refers to Story Telling of Personal Experiences to the audiences as an example; “P” refers to Present Moment by being mindful and concentrate on the audiences; “E” refers to Emotion as a stimulus to gain interest from the audiences; “A” refers to Asking Question; and “K” refers to Knowledge sharing of what the speaker is skilled in. The expected results of the audiences are called HANSA which refers as follows: “H” refers to Happiness; “A” refers to Awareness; “N” refers to New Behavior; “S” refers to Self-esteem; and “A” refers to Achievement, in order words, a commitment to achievement.

The research result is the new knowledge on a model of the motivational speaking techniques in volunteering for applying to the motivational speaking for various groups of people to have a positive change by starting from a small group to a wider society in the end.

Keywords: Speaking Technique; Motivation; Volunteer; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

สังคมโลกยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ทำให้คนในสังคมต้องมีการปรับตัวตามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นี้ ซึ่งในบางครั้งผู้คนในสังคมส่วนหนึ่งก็ไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมา เช่น เจอภาวะเศรษฐกิจซบเซา สังคมที่มีแต่ความแก่งแย่ง มีการเสียดสีกันโดยใช้คำพูดผ่านตัวหนังสือในสังคมโลกออนไลน์ มีค่านิยมที่เห็นเงินสำคัญกว่าความถูกต้อง มีการแก่งแย่งอำนาจต่าง ๆ ในหน้าที่การงาน เหล่านี้นำมาซึ่งความเครียด

ความไม่สบายใจ ความขุ่นข้องหมองใจต่าง ๆ ตามมา จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และสะสมจนเรื้อรัง จนหาทางออกไม่ได้ และส่งผลกระทบต่อคนรอบข้างไปด้วย จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้มีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีจิตอาสา เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือผู้คนในสังคมในเรื่องต่าง ๆ ที่สังคมกำลังประสบอยู่ มากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้เขาเหล่านั้นผ่านพ้นช่วงเวลาหรือช่วงชีวิตที่ไม่น่าพึงประสงค์ได้ จิตอาสาเหล่านั้นเป็นการช่วยเหลือในหลาย ๆ ด้านตามแต่ที่ตนเองถนัด นอกจากจะช่วยเหลือทางจิตใจแล้ว ก็ช่วยเหลือด้วยร่างกายอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทำความสะอาดวัด สอนเด็กนักเรียนตามโรงเรียนขาดแคลนคุณครู ช่วยเก็บขยะตามสถานที่ต่าง ๆ หรือเป็นที่ปรึกษา รับฟังเรื่องต่าง ๆ ของผู้ที่มาปรึกษา รวมทั้งการพูดสร้างแรงบันดาลใจ ก็เป็นการช่วยเหลือผู้คนผ่านคำพูดของจิตอาสาที่ถนัดการพูดสร้างแรงบันดาลใจเช่นกัน

ในสมัยพุทธกาล “พุทธอาสา” ท่านหนึ่งที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในทางผู้จัดเสนาสนะคือ พระทัฬหะมัลลละบุตร ท่านได้จัดเสนาสนะแจกจ่ายให้พระที่มาจากต่างถิ่นได้พักอาศัยและจัดพระไปฉันตามที่มีผู้นิมนต์ไว้ การจัดเสนาสนะ ท่านยึดหลักคือ จัดพระที่มีความถนัดคล้ายกันไว้ด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากการที่ท่านจัดพระที่เชี่ยวชาญพระสูตรให้พักอยู่ในที่เดียวกัน พระที่เชี่ยวชาญพระวินัย และพระที่เชี่ยวชาญพระอภิธรรม ก็จัดให้พักในท่านองเดียวกัน โดยตระหนักถึงเหตุผลว่าพระเหล่านั้นจะได้คุ้นเคยกัน และสนทนาในเรื่องที่ถนัดเหมือนกัน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) ประเทศไทยเริ่มมีการใช้คำว่า “จิตอาสา” หลัง พ.ศ. 2500 คือช่วงที่มีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ในการช่วยเหลือสังคมนี้ ถือเป็นกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติมจากงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรที่จัดขึ้นโดยสถาบันทางศาสนาหรือมูลนิธิ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคนในเชื้อชาติ หรือกลุ่มประเทศในภูมิภาคเดียวกัน แต่หลังจากเหตุการณ์จลาจล 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนที่มีฐานะยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเองและประชาชนคนชั้นกลางมีการยกระดับการรู้สำนึกทางสังคมที่สูงขึ้น ทำให้จิตสาธารณะในประเทศไทยเริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม (Kokiatcharoen, 2001)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) (Office of the National Economics and Social Development Council, 2019) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ที่จำเป็นต้องปลูกฝังในระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) (Office of the National Economics and Social Development Council, 2019) ได้มุ่งเน้นการส่งเสริมให้บุคคลมีจิตสาธารณะ อันเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาสังคม โดยกล่าวถึงเรื่องประชาสังคมและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน นอกจากนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (Office of the National Economics and Social Development Council, 2019) ได้เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญต่อการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (Office of the National Economics and Social Development Council, 2019) 1 ใน 6 ยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาฯ คือ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และ

ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับของการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะเป็นอย่างมากและให้ความสำคัญมานานแล้ว เพราะจิตอาสา คือ กลุ่มคนที่ช่วยทำให้ประเทศชาติพัฒนาและดำรงอยู่ได้ในระยะยาว เมื่อจิตอาสาได้ช่วยเหลือผู้คนในสังคมในแบบฉบับของตนเอง ที่ตนเองถนัดแล้ว สิ่งที่จะเกิดตามมา คือ จิตอาสาจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองเป็นคนมีคุณค่าที่เกิดมาได้ช่วยเหลือผู้คนให้เขาเหล่านั้นมีชีวิตที่ดีขึ้นได้

โครงการจิตอาสาพระราชทาน ๙๐๔ วปร. (The royal coronation of King Rama X communication committee, 2020) เป็นโครงการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยและทรงคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นสำคัญ และพระองค์มีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงและประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะสืบสาน รักษา และต่อยอดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และแนวพระราชดำริต่าง ๆ ในบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้ประชาชนและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ หน่วยราชการในพระองค์ ร่วมกับหน่วยราชการต่าง ๆ และประชาชนทุกหมู่เหล่าที่มีจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาน้ำท่วมในเขตชุมชน ปัญหาการจราจร และอื่น ๆ เพื่อสืบสานพระราชปณิธานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่ทรงห่วงใยปัญหาน้ำท่วม และปัญหาการจราจรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ

การพูดสร้างแรงบันดาลใจ ก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่จิตอาสาได้ใช้แพร่หลายในการใช้คำพูดเพื่อสร้างแรงจูงใจ โน้มน้าวใจ ให้มีพฤติกรรมหรือกระบวนการคิดที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นักพูดสร้างแรงบันดาลใจก็ถือว่าเป็นจิตอาสาเช่นกัน เพราะเขาเหล่านั้นมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้คนให้ไปในทางที่ดีขึ้น นักพูดสร้างแรงบันดาลใจที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศ (Western, 2019) เช่น โทนี รอบบิ้นส์ (Tony Robbins) จิม โรห์น (Jim Rohn) แจ็ก แคนฟิลด์ (Jack Canfield) และนิค วูจิซิก (Nick Vujicic) เป็นต้น ซึ่งเป็นนักพูดสร้างแรงบันดาลใจในด้านต่าง ๆ ของชีวิต เช่น การงาน การเรียน การเงิน สุขภาพ และความสัมพันธ์ ส่วนนักพูดสร้างแรงบันดาลใจในประเทศไทยที่มีชื่อเสียง เช่น พ.อ.นพ. พงศ์ศักดิ์ ตั้งคณา (หมอพงศ์ศักดิ์) คุณณอน บุรณะหิรัญ คุณสินธุเสน เขจรบุตร (ขุนเขา) และคุณสหรัฐ มานิตยกุล (โปรเชน) ด้านฝ่ายบรรพชิต ที่รู้จักกันโดยคนทั่วไป เช่น พระเมธีวชิโรดม พระมหาสมปอง ตาลปุตโต และพระราชธรรมนิเทศ (พยอม) เป็นต้น การพูดสร้างแรงบันดาลใจในปัจจุบันนี้มีรูปแบบและลักษณะการพูดที่หลากหลาย มีเทคนิคการพูดต่าง ๆ มากมายตามที่แต่ละคนถนัดและตามที่กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มฟังเข้าใจง่าย และนำไปปฏิบัติได้ง่าย และมีช่องทางในการรับข้อมูลเหล่านี้หลายช่องทางด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น ทางโทรทัศน์ การพูดสด (Live) หรือสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ YouTube Facebook หรือ LINE

จากการทบทวนวรรณกรรม พบการศึกษาวิจัยที่สำคัญ เช่น ทศน์ จารุศักดิ์ศรี (Jarusaksri, 2016) ได้วิจัยเกี่ยวกับ เทคนิคเสริมสร้างพลังแห่งตน (Personal power radiator) มาจากแนวคิดที่ว่า คนส่วนมากใช้ความสามารถที่มีอยู่เพียงส่วนน้อย ทั้งนี้เพราะไม่ตระหนักว่าตนมีความสามารถ มีพลังอยู่มากมาย ความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่ มีการนำมาใช้ แต่ไม่เต็มความสามารถ หรืออาจไม่ได้ใช้เลย การเสริมสร้างพลังแห่ง

ตน สอดคล้องกับแนวคิดของ แบนดูรา ในเรื่องความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) การได้รู้สึกรู้ว่ามี ความสามารถ จะทำให้เชื่อมั่นว่าจะจัดการสถานการณ์ที่ย่างยากต่าง ๆ ได้สำเร็จ ซึ่งจะทำให้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรม เทคนิคนี้ช่วยในการเสริมสร้างความภูมิใจในตนเอง ทำให้คนได้รู้ว่ามีความสามารถและมีพลัง ช่วยกระตุ้นให้มีความภูมิใจ มีการรับรู้ตนเองในมุมมองใหม่ มองโลกในแง่ดีมากขึ้นจากเดิมที่เคยสรุปว่า ตนเอง ไร้ความสามารถจะเปลี่ยนไป รับรู้พลังความสามารถที่เคยลบทิ้ง ที่เคยมองอย่างบิดเบือนจากความจริง ก็เปลี่ยนไป พบว่า ตนเองมีคุณค่าและเห็นคุณค่าของชีวิต เกิดความภูมิใจในตัวเอง มีความหวังและสามารถ เผชิญปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างท้าทาย จากการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างแรงบันดาลใจ เอธิกา เอก วารีสกุล และ ปัทมา พัฒน์พงษ์ (Akwareesakul & Patpong, 2019) ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างสัมพันธสาร การพูดสร้างแรงบันดาลใจในภาษาไทย พบว่า โครงสร้างสัมพันธสารการพูดสร้างแรงบันดาลใจในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) ส่วนนำ 2) ส่วนเนื้อหา และ 3) ส่วนสรุป ส่วนนำ จะเป็นส่วนแรกของการพูดสร้างแรงบันดาลใจ เป็นส่วนที่เกริ่นนำเข้าสู่เนื้อหาของการพูด โดยส่วนนำจะรวมถึง คำทักทายผู้ฟัง การขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้อง การแนะนำตัวผู้พูด การถามนำหรือการตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้น การบอกเรื่องที่จะพูด การเล่าประสบการณ์ของผู้พูด การเล่าสิ่งที่เกิดขึ้น ส่วนเนื้อหา เป็นการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้พูด ต้องการจะสื่อสารกับผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดจะมีการลำดับการพูดที่แตกต่างกันออกไป โดยส่วนเนื้อหาจะประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ คือ การเล่าประสบการณ์ของผู้พูด การเล่าสิ่งที่เกิดขึ้น การให้คำแนะนำ และส่วนสรุป จะเป็นส่วน ที่อยู่ท้ายสุดของตัวบทการพูดสร้างแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย การสรุปเนื้อหา การกล่าวลา

จากการค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อัญชลี ธิรเนตร (Thiranet, 2000) ได้กล่าวในงานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจในหลักคำสอนของ พระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมโดยการแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน คือ เริ่มต้นจากการพูดสรุปเนื้อหาหรือ ประเด็นสำคัญในการพูดไว้ในตอนต้นเรื่อง โดยการใช้เรื่องเล่าหรือนิทานสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน เป็นเรื่องใกล้ตัวที่พบ เห็นได้ในชีวิตประจำวัน มาใช้ในการเปรียบเทียบกับหลักธรรมะที่ทรงสอน หลังจากนั้นก็จะดำเนินเรื่องโดยใช้ หลักฐานหรือเหตุผลต่าง ๆ เข้ามาพูด เพื่อให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น ทรงใช้การอุปมาอุปไมย ซึ่งเป็นการอธิบายสิ่งที่ เป็นนามธรรมโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ป็นรูปธรรมเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น รวมถึงการอุปมาอุปไมย โดย เติบกับของสองสิ่งที่มีความเหมือนกัน หรือมีลักษณะร่วมกัน โดยสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่รู้จักกันโดยทั่วไปอยู่แล้ว เติบกับอีกสิ่งหนึ่งที่ยังไม่รู้จักกันโดยทั่วไป สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบคือสิ่งรอบ ๆ ตัวทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และยังใช้ประสบการณ์ตรงของพระองค์เอง มาใช้เป็นตัวอย่างในการสอน หากเป็นคำศัพท์เฉพาะทางธรรมะ ก็จะใช้การอธิบายให้คำจำกัดความอย่างชัดเจน นอกจากนั้น ท่านก็ได้มีการใช้ประโยคบอกเล่าที่เป็นเหตุเป็น ผลกัน การใช้ประโยคคำถามที่ให้ผู้ฟังได้พิจารณาได้เอง โดยยกเหตุการณ์มาเปรียบเทียบกับกับ หลักธรรมที่สอนเพื่อทำให้ผู้ฟังเกิดภาพในหัวได้ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย การใช้ประโยคที่มีความหมายในเชิง บวก จะใช้กับสิ่งที่ต้องการให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม และใช้ประโยคที่มีความหมายเชิงลบให้กับสิ่งที่ต้องการให้ละเว้น หรือไม่ต้องการให้ปฏิบัติ หลังจากนั้นพระองค์ท่านจะปิดเรื่องโดยการสรุปเนื้อหาและสาระสำคัญอีกครั้งเพื่อให้ ผู้ฟังได้เข้าใจในประเด็นหลัก ๆ ของเนื้อหาที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้

ในปัจจุบัน มีเทคนิคการพุทธสร้างแรงบันดาลใจที่หลากหลาย ทั้งจากนักพุทธสร้างแรงบันดาลใจในประเทศและต่างประเทศ แต่ยังมีเทคนิคการพุทธสร้างแรงบันดาลใจที่นำเสนอออกมาเป็นโมเดลและมีความเป็นพุทธสันติวิธี จึงน่าสนใจที่จะนำเสนอรูปแบบเทคนิคการพุทธสร้างแรงบันดาลใจสำหรับจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี เพื่อให้นักพุทธสร้างแรงบันดาลใจ ได้นำไปใช้ในการพุทธสร้างแรงบันดาลใจกับกลุ่มผู้ฟังของตน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบเทคนิคการพุทธเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการ ดังนี้

- 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคการพุทธสร้างแรงบันดาลใจ
- 2) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) บันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

- (1) ทำการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ โดยใช้เกณฑ์ผู้ให้ข้อมูลจะต้องมีความชอบ ความสนใจในงานจิตอาสา และได้ทำงานด้านการพุทธเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ ด้านอายุ เพศ และระดับการศึกษา ไม่นำมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้สัมภาษณ์แต่อย่างใด
- (2) ติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ โดยติดต่อเบื้องต้นทางโทรศัพท์ นัดวัน เวลา และสถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวก มีทั้งที่พบเจอกันเพื่อสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์แบบใช้วิดีโอคอลล์ (Video Call) ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหลัก
- (3) เตรียมตัวในการเก็บข้อมูล ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง จะชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และประโยชน์ของการศึกษาในครั้งนี้ให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์รับทราบ และขออนุญาตบันทึกเสียงก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อนำไปถอดเทปและวิเคราะห์ ศึกษาต่อไป
- (4) ในระหว่างสัมภาษณ์จะต้องวางตัวให้ปราศจากอคติหรือลำเอียง ไม่ตัดสินและตีความในขณะที่ฟัง สร้างบรรยากาศของการสนทนาที่ผ่อนคลาย และบอกให้ผู้สัมภาษณ์ว่าข้อมูลที่เป็นส่วนตัวจะได้รับการเก็บเป็นความลับสูงสุด
- (5) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์แบบกลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือเทคนิคการพุทธสร้างแรงบันดาลใจของจิตอาสา ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้จิตอาสาสมัครสร้างแรงบันดาลใจ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพุทธได้รับทราบ

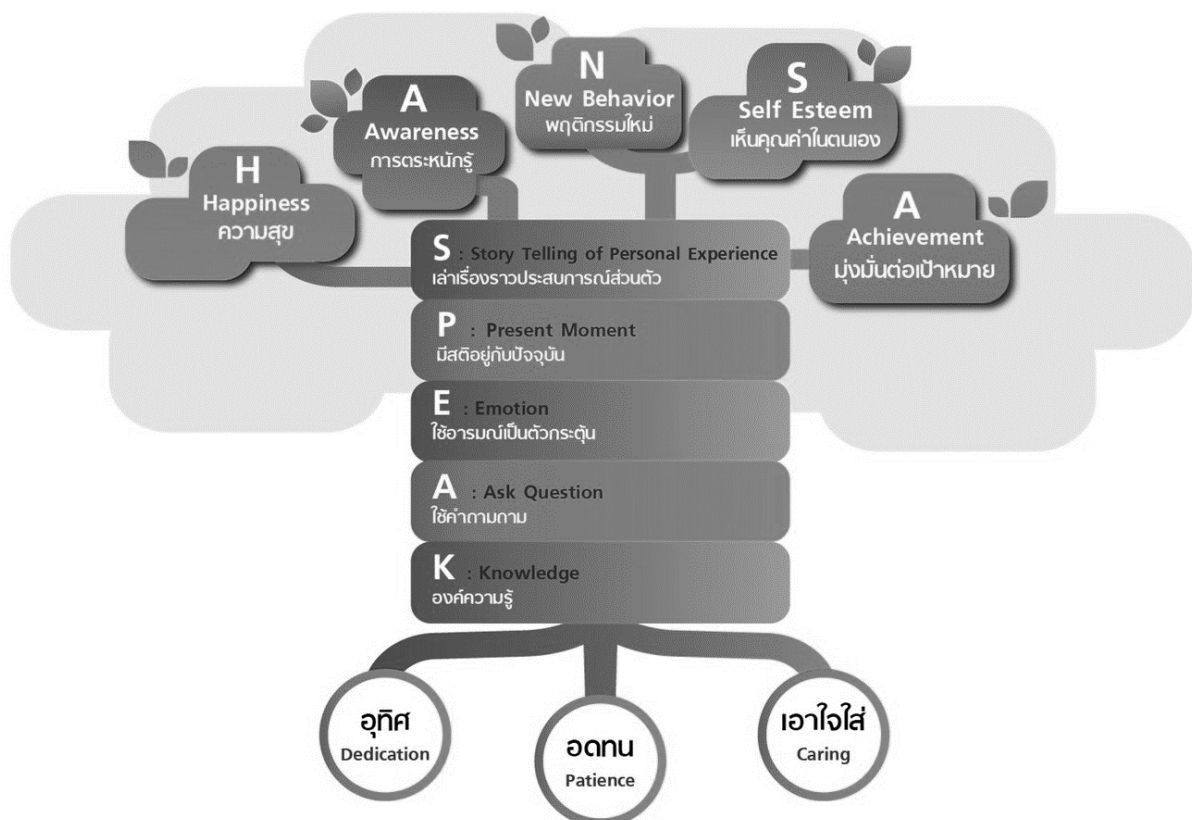
(6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงลึก (In-depth Interview) คือ การสัมภาษณ์นักจิตอาสาสร้างแรงบันดาลใจ โดยเป็นบุคคลที่มีความสนใจและความชอบที่จะช่วยเหลือผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นจิตอาสาที่เชี่ยวชาญในด้านสร้างแรงบันดาลใจจากคำพูด ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) รวมทั้งหมด 14 คน โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ คือ มีความชอบ ความสนใจในการช่วยเหลือคน ช่วยเหลือสังคม และมีโอกาสได้ช่วยเหลือสังคม เป็นนักจิตอาสา ได้ทำงานด้านการพูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนกลุ่มต่างๆ ด้านอายุ เพศ ระดับการศึกษา และพื้นที่ ไม่นำมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นจิตอาสานักสร้างแรงบันดาลใจ ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมในวิทยการสมัยใหม่ และในทางพุทธสันติวิธี ได้เทคนิคที่มีชื่อว่า SPEAK-HANSA Model

รูปภาพที่ ๑ รูปแบบเทคนิคการพูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ SPEAK-HANSA Model

สำหรับรูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจ ผู้วิจัยกำหนดออกเป็น ๒ หมวด ได้แก่ หมวดว่าด้วยหลักการพื้นฐาน หรือหลักการเชิงทฤษฎีซึ่งเป็นส่วนที่กล่าวถึงความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี (Idealism) โดยได้

สังเคราะห์เอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ และหมวดว่าด้วยวิธีการปฏิบัติ (Practicalism) ซึ่งเรียกว่า เทคนิค การทำให้สำเร็จ ดังนี้

1. หลักการเชิงทฤษฎีการพูดสร้างแรงบันดาลใจ จิตอาสา นักพูดสร้างแรงบันดาลใจ จะมีพื้นฐานของ หลักธรรม 3 หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมและจิตใจ คือ

- 1) สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา)
- 2) หลักธรรมของพระโพธิสัตว์ (สุทธิ ปัญญา เมตตา และขันติ) และ
- 3) หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา)

ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปให้เป็นคำสั้นๆ 3 คำ คือ อุทิศ อดทน และเอาใจใส่

1) อุทิศ (Dedication) มีความเสียสละ ทั้งด้านเวลา หรือความสุขส่วนตน เงินทอง เพื่อประโยชน์ ของส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

2) อดทน (Patience) มีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากทุกข์หรือความไม่ สบายต่างๆ ทั้งทางกายและทางจิตใจ ยึดมั่นต่อเป้าหมายของการเป็นจิตอาสา ไม่ล้มเลิกแผนไปกลางคัน

3) เอาใจใส่ (Caring) มีเมตตา กรุณา เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์

2. เทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจ เครื่องมือหรือเทคนิคในการพูดสร้างแรงบันดาลใจ มีชื่อว่า SPEAK คือ

S: Story Telling of Personal Experience (เล่าเรื่องราวประสบการณ์ส่วนตัว)

คือ นักพูดสร้างแรงบันดาลใจ ใช้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเองในการบอกเล่าต่อ ทั้งนี้อาจเป็นทั้ง เรื่องที่ฟังแล้วเกิดแรงบันดาลใจอยากปฏิบัติตาม เช่น เรื่องที่ประสบความสำเร็จในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็น เรื่องที่เป็นอุทาหรณ์สอนใจ ให้หลีกเลี่ยงการปฏิบัติ เพราะอาจนำมาซึ่งความเสียหายหรือเสียเวลา เช่น การไม่ ตกเป็นเหยื่อของการถูกข่มขืน การบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง จะทำให้ผู้ฟังเห็นภาพได้อย่างชัดเจนและรู้สึก ว่าใกล้ตัว ทำให้เห็นว่าถ้าทำสิ่งนี้จะเกิดอะไรขึ้น และถ้าไม่ทำจะเกิดสิ่งใดขึ้น ทำให้เห็นภาพชัดเจนระหว่างทำ หรือไม่ทำ หรือเห็นของสองสิ่งที่แตกต่างกัน ให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันเช่นกัน

P: Present Moment (มีสติอยู่กับปัจจุบัน)

นักพูดสร้างแรงบันดาลใจ จะมีสติอยู่กับปัจจุบันตลอดเวลา เพราะจำเป็นต้องอยู่กับผู้ฟัง คุณการ พูดหรือการบรรยายให้ได้ การมีสติจดจ่ออยู่กับผู้ฟัง นอกจากจะเป็นการแสดงความรักให้เกียรติและใส่ใจ ผู้ฟังแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบว่าผู้ฟังรู้สึกอย่างไร จากคำพูดหรืออากัปกิริยาต่าง ๆ ช่วยให้ผู้พูดประเมิน สถานการณ์เพื่อเตรียมที่จะพูดในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปด้วย

E: Emotion (ใช้อารมณ์เป็นตัวกระตุ้น)

นักพูดสร้างแรงบันดาลใจจะต้องมีอารมณ์ที่เป็นบวก มีพลัง และรักษาอารมณ์ให้อยู่ในสภาพที่เป็น บวกเสมอ เพราะการมีอารมณ์ที่มีพลัง จะถูกส่งต่อไปในการแสดงออกทางกายของผู้พูด กิริยา ท่าทาง สายตา และคำพูด ทำให้ผู้ฟังสัมผัสได้ถึงความมั่นใจที่ผู้พูดมี และผู้ฟังเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้ฟังในที่สุด

A: Ask Question (ใช้การตั้งคำถาม)

การตั้งคำถาม จะช่วยให้ผู้ฟังเกิดการตระหนักรู้อะไรบางอย่างได้ คำถามบางคำถามจะทำให้ผู้ฟังเกิดความสงสัยและฟังต่อ คำถามจะช่วยให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น และเกิดการเข้าใจในสิ่งที่ตนกำลังหาวิธีแก้ไขปัญหาย่อย

K: Knowledge (แบ่งปันองค์ความรู้)

นักพูดสร้างแรงบันดาลใจ จะต้องดึงเอาองค์ความรู้ที่ตนมีออกมาใช้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้คนที่พร้อมกับแบ่งปันองค์ความรู้นี้ โดยที่องค์ความรู้ อาจมาจากการเรียนรู้ ผิฝน และลงมือทำงานเชี่ยวชาญ แล้วนำมาแบ่งปัน หรือนำมาสอนให้ผู้ฟังได้ปฏิบัติตาม

จากเทคนิค 5 ประการนี้ เมื่อนำไปใช้แล้วคาดหวังว่าจะได้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ฟังชื่อว่า HANSA คือ

H: Happiness (ความสุข)

ความสุข เป็นจุดมุ่งหมายของการทำสิ่งต่าง ๆ คนเราทำทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเพื่อตนเองหรือเพื่อผู้อื่น ก็เพราะต้องการให้เกิดความสุข ความสงบเกิดขึ้นในจิตใจของตนทั้งสิ้น

A: Awareness (ความตระหนักรู้)

ความตระหนักรู้ เป็นความคิดหรือแนวคิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น จากการได้รับรู้และรับฟังคำพูดบางสิ่งบางอย่าง แล้วเกิดความเข้าใจว่ายังมีอีกมุมมองที่ยังคาดคิดไม่ถึง หรือเป็นมุมมองที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง

N: New Behavior (การมีพฤติกรรมใหม่)

เมื่อคนเราได้รับรู้รับทราบในบางสิ่งบางอย่างแล้ว สิ่งตามมาคือความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว จากการที่ได้ตระหนักรู้และเข้าใจบางสิ่งมากพอ จะทำให้เกิดการมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น เหมาะสมมากขึ้น

S: Self Esteem (การเห็นคุณค่าในตนเอง)

เมื่อความคิดบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปจากการตระหนักรู้ ทำให้มุมมองในการมองสิ่งต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งตนเองด้วย จะทำให้มองเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้น รู้คุณค่าของชีวิต รู้คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ รู้ว่าชีวิตต้องการอะไร เพื่อใคร และ

A: Achievement (ความมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย)

เมื่อบุคคลรู้เป้าหมายแล้วจะต้องการไปยังจุดใด เมื่อไปถึงเป้าหมายแล้วตนจะได้รับสิ่งใด สิ่งนั้นมีค่ากับตนมากน้อยแค่ไหน จะทำให้บุคคลนั้นมีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย และตั้งใจจะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จจนได้ ไม่ว่าเส้นทางจะลำบากเพียงใด ก็ไม่ย่อท้อ

ผู้ที่ฟังการพูดของนักพูดสร้างแรงบันดาลใจที่ได้ใช้เทคนิคนี้ จะเกิดความสุขใจ ไม่เครียด ได้เรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง ได้ตระหนักรู้ในสิ่งที่กำลังติดอยู่หรือกำลังคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาย่อย เมื่อตระหนักรู้บางสิ่งบางอย่างแล้ว ก็จะมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ที่เหมาะสม ทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น และสุดท้ายทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่ตนได้วางไว้ในที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

พบว่า รูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี ที่ได้พัฒนามาจากการสัมภาษณ์จิตอาสาที่สร้างแรงบันดาลใจประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ดังนี้

เทคนิคในการเล่าประสบการณ์ของผู้พูด ได้สอดคล้องกับงานของ เอธิกา เอก วารีสกุล และ ปัทมา พัฒน์พงษ์ (Akwareesakul & Patpong, 2019) ที่ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างสัมพันธสารการพูดสร้างแรงบันดาลใจในภาษาไทย โดยได้กล่าวว่า โครงสร้างสัมพันธสารการพูดสร้างแรงบันดาลใจในภาษาไทย ในส่วนนำจะมีการถามนำหรือการตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้น และยังมีการเล่าประสบการณ์ของผู้พูดหรือการเล่าสิ่งที่เกิดขึ้นอีกด้วย ซึ่งตรงกับอักขรภาษาอังกฤษตัว S ที่มาจากคำว่า Story Telling of Personal Experience เป็นตัวแทนของเทคนิคนี้ “ต้องมีสติจดจ่อ ต็มคำ อยู่กับ Present Moment (อยู่กับปัจจุบัน) เพื่อให้การที่เราจะพูด สร้างแรงบันดาลใจนั้นเป็นไปด้วยดี” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว P ที่มาจากคำว่า Present Moment เป็นตัวแทนของเทคนิคนี้ “เลือกใช้คำที่กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ในเชิงบวก อารมณ์ที่มีพลัง จึงจะสร้างแรงบันดาลใจ ได้” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว E ที่มาจากคำว่า Emotion เป็นตัวแทนของเทคนิคนี้ “ใช้คำถามเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ เช่น ใช้คำถามถามถึงผลกระทบ หากไปไม่ถึงเป้าหมายนั้น และหากไปถึงเป้าหมายจะเกิดอะไรขึ้น เพื่อให้เขาได้ตระหนักรู้ และมีอารมณ์ร่วมกับความรู้สึกตรงนั้น” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว A ที่มาจากคำว่า Ask Question เป็นตัวแทนของเทคนิคนี้ “ใช้ความรู้ที่ตนมีมาแบ่งปัน บรรยายเนื้อหาการสอน ให้ผู้ฟังได้เป็นเจ้าของความรู้นั้น ด้วย” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว K ที่มาจากคำว่า Knowledge เป็นตัวแทนของเทคนิคนี้

ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับผู้ฟัง จากการที่ใช้เทคนิคเหล่านี้ในการพูดสร้างแรงบันดาลใจ คือ “เกิดความตระหนักรู้จากการใช้คำถามถาม” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว A ที่มาจากคำว่า Awareness เป็นตัวแทนของผลลัพธ์นี้ “เนื้อหาที่พูดแล้วสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเอง” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว S ที่มาจากคำว่า Self Esteem เป็นตัวแทนของผลลัพธ์นี้ “คนฟังเกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม ไปในทางที่มุ่งหวัง ไปในทางที่ดีขึ้น เช่น เห็นรอยยิ้ม ความปิติ คำพูดเปลี่ยนไป ชีวิตของผู้ฟังเปลี่ยนไปและมีความสุข หลังจากที่ได้ฟังการพูดที่ใช้เทคนิคนี้” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว N ที่มาจากคำว่า New behavior เป็นตัวแทนของผลลัพธ์นี้ และใช้อักษรตัว H ที่มาจากคำว่า Happy เป็นตัวแทนของผลลัพธ์นี้ด้วย “เมื่อมีเป้าหมายและตั้งเป้าไว้ชัดเจนแล้ว จะมุ่งมั่นในเป้าหมายหรือความสำเร็จ” ใช้สัญลักษณ์อักขรภาษาอังกฤษตัว A ที่มาจากคำว่า Achievement เป็นตัวแทนของผลลัพธ์นี้

พื้นฐานของพฤติกรรมและจิตใจของจิตอาสามีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีการอุทิศตน ทำโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน รู้สึกอยากเห็นคนอื่นพ้นจากความทุกข์ยากทั้งทางกายและทางจิตใจ อยากเห็นรอยยิ้มของคนอื่น อยากให้สังคมมีแต่ความสุข ผู้คนเป็นคนดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อีกทั้งมีความอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ไม่ว่าจะต้องแลกกับการสูญเสียประโยชน์ส่วนตัวบางอย่างไป แต่ก็ทำเพื่อส่วนรวม เน้นที่ความสุขของส่วนรวมเป็นหลัก และมีความเอาใจใส่ผู้คน เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้ว่าเขาต้องการอะไร เหล่านี้เป็น

เหมือนคุณสมบัติของการเป็นจิตอาสาที่ดี เมื่อประกอบกับการใช้เทคนิค SPEAK ที่กล่าวข้างต้นแล้ว สุดท้ายคาดว่าจะเกิด HANSA ขึ้นกับตัวผู้ฟัง

สรุป

รูปแบบการพัฒนาเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีที่ได้พัฒนาจากการสัมภาษณ์จิตอาสาสมัครสร้างแรงบันดาลใจประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมนั้น มีพื้นฐานมาจากการที่นักจิตอาสาสร้างแรงบันดาลใจมีการอุทิศตน มีความอดทนต่อความยากลำบากต่างๆ และมีความเอาใจใส่ผู้คน เหล่านี้เป็นเหมือนคุณสมบัติของการเป็นจิตอาสาที่ดี ประกอบกับการใช้เทคนิค SPEAK นี้ เพื่อให้เกิด HANSA เกิดขึ้นกับตัวผู้ฟัง หรือคนที่จิตอาสาไปพูดสร้างแรงบันดาลใจให้ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นสามารถเห็นได้ทันทีกับตัวผู้ฟังการพูดสร้างแรงบันดาลใจ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นพื้นที่ใด ประเทศใด เพราะการพูดสร้างแรงบันดาลใจเป็นสากลที่มนุษย์เราทุกคนต้องการ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

นักพูดสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสา สามารถนำเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจ SPEAK-HANSA Model นี้ไปใช้ในการพูดสร้างแรงบันดาลใจได้ ซึ่งเป็นเทคนิคที่ผ่านการกลั่นกรองมาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเป็นนักพูดสร้างแรงบันดาลใจ และได้ประมวลความรู้และทบทวนวรรณกรรมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษารูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจสำหรับจิตอาสาในด้านอื่นๆ ที่จำเพาะเจาะจง เช่น สำหรับจิตอาสาสมัครพูดสร้างแรงบันดาลใจในเรือนจำ หรือจิตอาสาสมัครพูดสร้างแรงบันดาลใจสำหรับเด็กเล็ก เป็นต้น

2) ควรมีการศึกษารูปแบบเทคนิคการพูดสร้างแรงบันดาลใจจากนักพูดชาวต่างประเทศด้วย เพื่อให้เห็นมุมมองที่กว้างขึ้นในอีกมุมหนึ่งของโลก

3) ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

References

- Akwareesakul, A. & Patpong, P. (2019). A discourse structure of inspiration talks in Thai. *Journal of Language and Culture*, 48(1), 1-23.
- Jarusaksri, T. (2016). *The Development of Self Mastery Through Neuro-Linguistic Programming Group Counseling*. Ph.D. Dissertation. (Faculty of Education). Burapha University.

- Kokiatcharoen, W. (2001). *A Summary of Thai society situations in 1996: Point of view and proposals from private organization network*. Bangkok: Development and communication committee.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2019). *Eighth National Economic and Social Development Plan (1997-2001)*. (n.p.).
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2019). *Ninth National Economic and Social Development Plan (2002-2006)*. (n.p.).
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2019). *Tenth National Economic and Social Development Plan (2007-2011)*. (n.p.).
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2019). *Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. (n.p.).
- Thiranet, A. (2000). *Persuasive Communication Strategies in Lord of Buddha's Scripture*. Master of Arts (Development Communication). Chulalongkorn University.
- Western, D. (2019) *10 Most Motivational Speakers in the world*. Wealthygorilla. Retrieved November 1, 2019, from <https://wealthygorilla.com/10-best-motivational-speakers-world/>
- The royal coronation of King Rama X communication committee, *King's Private Offices 904 the Royal Initiative Volunteers*. Retrieved February, 25, 2020 from <http://phralan.in.th/coronation//royaldutiesdetail.php?id=107>.

กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ:

กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร*

The Process of the Development of Peace for Inmates with Recidivism: A Case Study of Bangkok Remand Prison

นภสร รัตนันทชัย, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาพรชชา ธมมหาโส

Naphasorn Rattananantachai, Phra Pramote Vadakovido

and Phramaha Hansa Dhammahāso

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: rattananantachai.n@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โดยกระบวนการการสร้างสันติภาวะ การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวคิดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ตามหลักสันติ ภาวะ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โดยทำการศึกษาเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิด หรืองานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลเอกสาร และการศึกษาแบบภาคสนาม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ต้องขัง ที่มีคำพิพากษาเด็ดขาด ถูกคุมขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และมีกำหนดโทษเหลือจำคุกต่อไปอีกไม่ เกิน 6 เดือน – 1 ปี ตามหลักเกณฑ์ของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ผ่านการคัดเลือกและยินดีเข้าร่วม กิจกรรม โดยการสุ่มแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 ท่าน การสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้เชี่ยวชาญ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูล มาวิเคราะห์เนื้อหาในลักษณะพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ในการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังมาจาก 2 ปัจจัย ปัจจัยภายนอก (สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม) และปัจจัยภายใน (สภาพจิตใจของผู้ต้องขัง) (2) กระบวนการเตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ตามหลักสันติภาวะ พบว่า ทำให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมในการเตรียมตัว ก่อนปล่อยมากขึ้น โดยเฉพาะความพร้อมทางด้านจิตใจ (3) การนำเสนอกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของ ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ พบว่า การพัฒนาผู้ต้องขังตามหลักสันติภาวะ สามารถถอดออกมาเป็นกระบวนการการ

* Received February 11, 2020; Revised March 5, 2020; Accepted May 21, 2020

พัฒนาได้ ประกอบด้วย หลักสติ ขันติ สันติ และไตรสิกขา มาบูรณาการร่วมกับกระบวนการ 5G คือ GOING GOAL GROWING GRATEFULNESS GIVER เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ เน้นให้มีการฝึกสติ ฝึกความอดทน เรียนรู้ เข้าใจอารมณ์ตนเอง สามารถควบคุมตนเองได้ ปรับเปลี่ยนความคิด ทักษะ ทักษะชีวิต การอยู่ร่วมในสังคม และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีสติ

คำสำคัญ: สันติภาวะ; ผู้ต้องขัง; กระทำผิดซ้ำ

Abstract

The purposes of this research were to study the development of inmates with recidivism using peace processes as follows; 1) to study the contexts, current situations and problems of the concept of preparation for releasing inmates with recidivism 2) to develop the process of the preparation before the release of inmates with recidivism according to the principles of peace, and 3) to present the process of the development of peace for inmates with recidivism of Bangkok remand prison.

The research was a qualitative method analyzing its contents from related researches using documentary and field studies with in-depth interviews. The samples were the inmates with recidivism at the Bangkok remand prison and will remain in the prison for less than 6 months – 1 year according to the department of corrections, Ministry of Justice. They were chosen and consent to join the activity by purposive sampling. It was conducted using the in-depth interview collecting data from 23 key informants, focus group discussion with experts and participant observation. The information will be analyzed using a descriptive method.

The result of research were found that

(1) There were main two factors consisting of internal factors (Environment and Social), and external factor (Prison's Consciousness).

(2) The inmates with recidivism were more well prepared before releasing, especially psychological readiness.

(3) The process of the development of peace for inmates which consist of Sati, Khanti, Santi and Three fold training integrate with 5Gs which are Going, Goal, Growing, Gratefulness, and Giver. This is in order to release the inmates with recidivism out to society. The process focuses on practicing mindfulness, patience, learning, understand their own emotion, have self-control, mindset change, attitude, behavior, social interaction and can live life mindfully.

Keywords: Peace; Inmates; Recidivism

บทนำ

ปัจจุบัน “เรือนจำ” ซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์นั้น เป็นสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งตามกฎหมาย เพื่อควบคุมตัว แก้ไขฟื้นฟู พัฒนาพฤตินิสัย และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยออกมาสู่สังคม เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ และถือเป็นการคืนคนดี สู่สังคม ตามวิสัยทัศน์ของกรมราชทัณฑ์ ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกในสังคม แต่เนื่องด้วยสภาพปัญหาต่างๆ ในสังคมที่มีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ล้วนส่งผลให้ผู้กระทำผิดกฎหมายมีมากขึ้น ทำให้สถานการณ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือนักโทษล้นคฤณนั้น เป็นปัญหาที่ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการแก้ไข แม้จะมีมาตรการและความพยายามของทุกภาคส่วนอย่างจริงจังที่ผ่านมา กระนั้นจำนวนผู้ต้องขังยังไม่ลดลงไปเท่าที่ควร (Chitsawang, 2015)

ด้วยปัญหาผู้ต้องขังในเรือนจำ ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบเรื่องความแออัดในเรือนจำที่ลดทอนความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำเท่านั้น กิจกรรมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่าง ๆ ยังดำเนินไปได้อย่างยากลำบากและไม่ทั่วถึง เพราะมีผู้ต้องขังจำนวนมากทำให้ยากที่จะเข้าถึงโปรแกรมได้ครบถ้วนทุกคน อาจประสบกับปัญหาด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านวิทยากรการฝึกอบรม ประกอบกับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขัง ทำให้การดูแลไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกมาจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะถูกปล่อยตัวเท่าที่ควร ด้วยการมีผู้ต้องขังจำนวนมากจึงเป็นข้อจำกัดสำคัญ ที่ทำให้การอบรม ฝึกวิชาชีพไม่ได้ประสิทธิภาพต่อผู้ต้องขังแต่ละคน ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยออกสู่สังคมอย่างเต็มที่ (Research report by Department of corrections, 2019)

การที่ผู้ต้องขังใช้ชีวิตร่วมกันในเรือนจำจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดสังคมย่อยขึ้น อาจเกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมอาชญากรรม การเลียนแบบพฤติกรรม เรียนรู้รูปแบบและวิธีการกระทำความผิดผ่านความใกล้ชิดด้วย ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ จึงนำไปสู่ความยากลำบากของผู้ต้องขังเหล่านั้น ในการออกไปใช้ชีวิตในสังคม ทำให้กลับเข้าสู่สังคมภายนอกไม่ได้ ไม่มีแนวทางในการดำเนินชีวิต ไม่มีเป้าหมายของชีวิต รวมทั้งการประกอบอาชีพที่สุจริต เพราะกระทำความผิดมาโดยตลอด จนเกิดเป็นการกระทำความผิดซ้ำในสังคม เป็นผลให้วนกลับไปสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นเดิม

อย่างไรก็ตามเมื่อไม่นานมานี้ ได้มีพระราชกฤษฎีกา พระราชทานอภัยโทษ พ.ศ.2562 (The royal pardon decree, 2019) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า “โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า ในโอกาสสมหามงคลพระราชพิธีบรมราชาภิเษก นับเป็น อภิลักขิตกาลสำคัญ เพื่อเป็นการแสดงพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมควรพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ เพื่อให้โอกาสแก่บุคคลเหล่านั้นกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี อันจะเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติสืบไป”

จากพระราชกฤษฎีกา พระราชทานอภัยโทษ พ.ศ.2562 (The royal pardon decree, 2019) ทำให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้วทั้งสิ้น ยอด ณ วันที่ 18 มิถุนายน 2562 เป็นจำนวน 119,530 คน

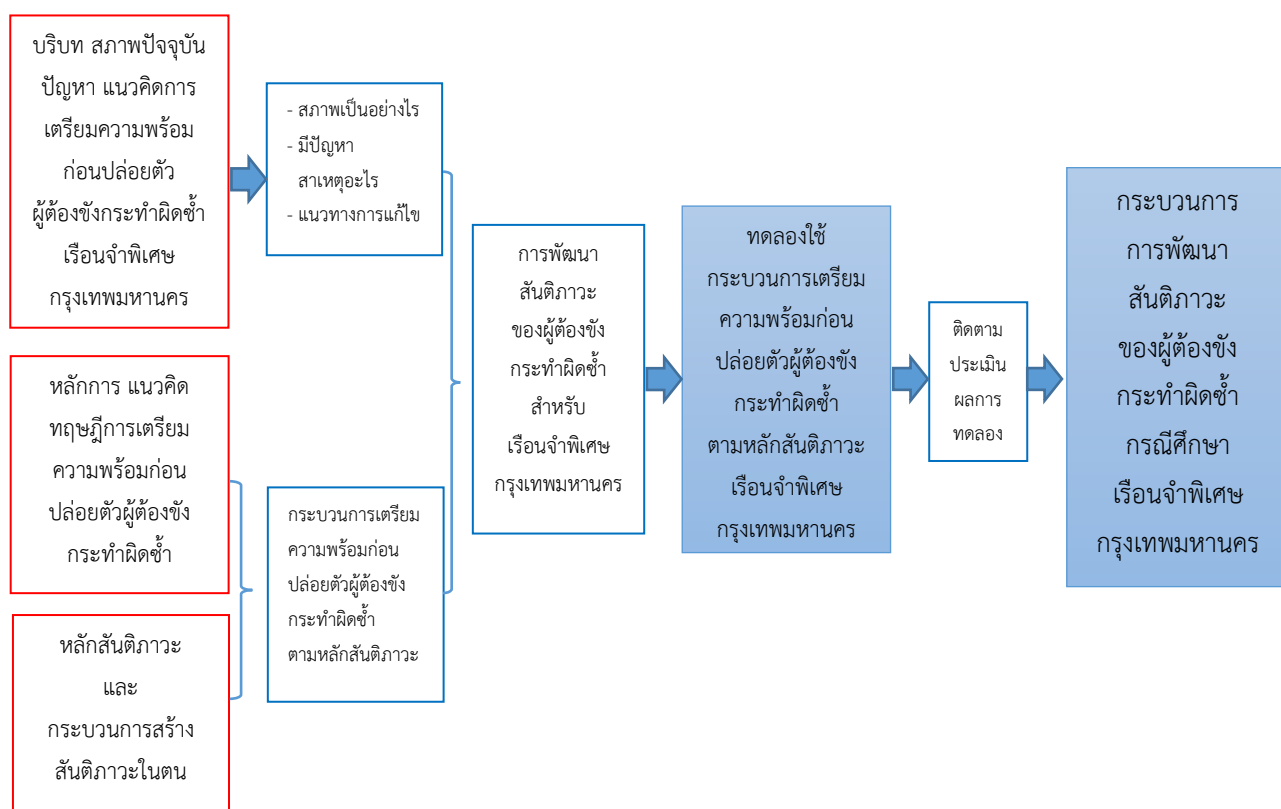
และจำนวนผู้ต้องขังกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี จำนวน 4,470 คน คิดเป็นร้อยละ 4.13 (Department of corrections, 2019)

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า สาเหตุที่มีผู้กระทำผิดซ้ำ กลับเข้ามาต้องโทษอีกเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น การกลับเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เป็นแหล่งซื้อขายยาเสพติด แหล่งอบายมุขมากกว่าเป็นสถานที่ที่จะทำให้ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้าย ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำได้ง่าย (Research report by Department of corrections, 2019) แต่ละสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ อยู่นอกเหนือวิธีที่ทางเรือนจำหรือกรมราชทัณฑ์จะแก้ไขได้ แต่มีหลักปฏิบัติสำคัญอยู่ประการหนึ่ง ที่ทุกเรือนจำสามารถดำเนินการได้ ตามบทบาทหน้าที่ คือ การฝึกอบรม เพาะบ่มนิสัย ปรับปรุงพัฒนาความพฤติกรรมผู้ต้องขัง ในระหว่างถูกจองจำ และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง (Songsampan, 1998)

ทางผู้วิจัยเห็นว่า การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง เป็นกระบวนการสำคัญ ที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวออกไปแล้ว ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้น หากสามารถปรับเปลี่ยนจิตใจและพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เกิดภาวะสันติขึ้นในตนได้แล้ว เรียกว่าเกิดสันติภาพภายใน (Internal Peace) ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังต้องกระทำผิดซ้ำอีก เนื่องจากพวกเขาจะสามารถที่จะใช้ชีวิตอย่างมีสติ สงบสุขกับตัวเองได้ ดังคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (Thai Tipitaka/25/25/42) ดังนั้น “สันติภาวะ” สำหรับงานวิจัยนี้จึงหมายถึง ภาวะที่เน้นให้เกิดจากภายในจิตใจ การปรากฏขึ้นภายในถึงความสงบ ความสุข ความรัก ความเมตตา การรู้คุณค่าของตนเอง รู้หน้าที่ของตนเอง การเป็นผู้ตามที่ดี เป็นผู้ที่ไม่ต้องการความขัดแย้ง หรือความรุนแรง ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ส่งผลให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีสติ เป็นปกติสุข ยังประโยชน์ให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมต่อไป

กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรม, รายงานวิจัยของกรมราชทัณฑ์ (Research report by Department of corrections, 2019) และแนวคิดของสันติศึกษา (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2016) นำมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยเรื่อง กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวคิดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ตามหลักสันติภาวะ ในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ สำหรับเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา หลักเกณฑ์ และแนวคิดของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสันติภาวะ ข้อจำกัดในการนำไปใช้กับผู้ต้องขัง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาวะ สำหรับผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ที่เหมาะสมต่อไป ดังนี้

- 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา หลักเกณฑ์ และแนวคิดของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังทั้งในประเทศ

ไทยและต่างประเทศ โดยแบ่งเป็นแนวคิดของตะวันตกและตะวันออก รวมถึงข้อจำกัดของการปฏิบัติในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง เพื่อเป็นแนวทางในการหากระบวนการและพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ดังนี้

- (1) ความเป็นมาของกรมราชทัณฑ์และแนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์
- (2) แนวคิดและทฤษฎีของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในประเทศไทย
- (3) แนวคิดและทฤษฎีของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในต่างประเทศ
- (4) ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)
- (5) ทฤษฎีอาชญาวิทยาของสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก และทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control theory)
- (6) หลักสติ, ขันติ, สันติ และไตรสิกขา
- (7) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติศึกษา (Concepts and Theories on Peace Studies)
- (8) แนวคิดโครงการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง “หลักสูตรสัจคสาสมาธิ” (สมาธิเพื่อยกใจสู่สวรรค์)

ตามแนวทางพระพรหมมงคลญาณ วิ. (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุโร) ผู้ก่อตั้งสถาบันพลังจิตตานุภาพ (Willpower institute) ฯลฯ

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา เพื่อนำไปสู่กระบวนการการสร้างสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา ณ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาเด็ดขาด ถูกคุมขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และมีกำหนดโทษเหลือจำคุกต่อไปอีกไม่เกิน 6 เดือน – 1 ปี ตามหลักเกณฑ์ของกรมราชทัณฑ์ กระบวนการยุติธรรม โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(3) ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิด รูปแบบ หลักการ และแนวทางการพัฒนาสันติภาวะ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ กระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง และกระบวนการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ

(5) วิเคราะห์กระบวนการและแนวทางการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

(6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) คือ บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านงานราชทัณฑ์ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 23 คน โดยเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

(1) เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์

(2) มีการศึกษาและทำงานด้านราชทัณฑ์

(3) มีงานวิจัยด้านราชทัณฑ์

4) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการตามงานวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ และหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง และแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขัง ตามหลักสันติภาวะ

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทราบถึงทิศทาง และการพัฒนาแนวคิด กระบวนการสร้างสันติภาวะของผู้ต้องขัง

3) ศึกษาและพัฒนากระบวนการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังร่วมกัน

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นหลัก ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวทางในการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้างสังเกตร่วม (Participant Observation) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง มีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ให้คำแนะนำขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ และจากประสบการณ์การทำงานเป็นวิทยากรในเรือนจำ เป็นเวลามากกว่า 6 ปี สร้างเครื่องมือตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

(1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ

(2) กำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยยึดกรอบของการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ ตามคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ

(3) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไข

(4) นำแนวคำถามไปทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายของประเทศไทยที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายก่อนนำไปใช้จริง

(5) ดำเนินการปรับประเด็นของแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่คลุมเครือภายหลังจากการนำไปทดลองใช้

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) การลงพื้นที่ ณ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

(2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อเห็นแนวทางการสร้างและการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ

(3) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการพัฒนาสันติภาวะในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง

(4) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและการใช้องค์ประกอบของหลัก สติ ชันติ สันติ (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2016) หลักไตรสิกขา (Phra Dhammapitaka, 2008) และเพื่อให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด วิธีการกระบวนการการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยการใชหลักสันติภาวะ เป็นต้น

6) การวิเคราะห์ข้อมูล

ประเด็นที่ 1 คือเรื่องของการฝึกสติ “การอบรมด้านการพัฒนาจิตใจ ที่เน้นให้มีการฝึกสติ มีผลต่อการใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษหรือไม่ อย่างไร”

สรุป การอบรมด้านการพัฒนาจิตใจ ที่เน้นให้มีการฝึกสติ มีผลต่อการใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษต่อผู้ต้องขัง ซึ่งมีผลตั้งแต่ระยะเวลาที่ผู้ต้องขังยังอยู่ในเรือนจำ ทำให้สามารถควบคุมสติ ควบคุมอารมณ์ได้ ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรม ให้เป็นไปในทางที่ดี ดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีสติ และไม่ประมาท

ประเด็นที่ 2 คือเรื่องของการฝึกความอดทน “การอบรมด้านการพัฒนาจิตใจ ที่เน้นให้มีการฝึกความอดทน มีผลต่อการใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษหรือไม่ อย่างไร”

สรุป การอบรมด้านการพัฒนาจิตใจ ที่เน้นให้มีการฝึกความอดทน มีผลต่อการใช้ชีวิตของผู้ต้องขัง ทั้งที่อยู่ในเรือนจำและหลังการปล่อยตัว หากได้รับการฝึกฝนต่อความอดทนอย่างดีแล้ว จะทำให้

ผู้ต้องขังสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้ เนื่องจากจะมีความอดทนต่อสิ่งยั่วยุต่างๆ ไม่กลับไปประพฤติตนเหมือนเดิม จนเกิดการกระทำผิดซ้ำอีก

ประเด็นที่ 3 คือการก่อเหตุกระทำผิดซ้ำ “การที่ผู้ต้องขัง “ขาดสันติภาวะ” เป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดซ้ำได้หรือไม่ อย่างไร”

สรุป การที่ผู้ต้องขัง “ขาดสันติภาวะ” เป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดซ้ำได้ เพราะไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ส่งผลให้ขาดการยั้งคิดในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ทุกท่านจึงควรเห็นสมควรให้มีการพัฒนาสันติภาวะให้เกิดแก่จิตใจของผู้ต้องขัง (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011)

ประเด็นที่ 4 คือการได้รับการพัฒนาด้านจิตใจ “การเกิดสันติภาวะในตน ท่านคิดว่าจะสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขได้หรือไม่ เพราะเหตุใด”

สรุป การพัฒนาด้านจิตใจจนเกิดสันติภาวะในตน จะสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขได้จริง ทำให้สามารถระงับอารมณ์ ควบคุมตนเองได้ รู้จักคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น ทำให้สังคมสงบสุข ประชาชนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน อาชญากรรมก็จะไม่เกิดขึ้น

ประเด็นที่ 5 คือสิ่งที่ได้รับจากการพัฒนาสันติภาวะ “เรือนจำ และผู้ต้องขังจะได้รับประโยชน์อย่างไร ในการพัฒนารูปแบบสันติภาวะ และสามารถที่จะลดจำนวนผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำได้หรือไม่”

สรุป ประโยชน์ที่เรือนจำจะได้รับจากการพัฒนารูปแบบสันติภาวะ เมื่อผู้ต้องขังมีความสุขในการดำเนินชีวิต รู้จักคุณค่าของตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี จะทำให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตามกฎของเรือนจำได้เป็นอย่างดี ส่งผลต่อการควบคุมผู้ต้องขังสามารถทำได้ง่ายขึ้น และสามารถพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังได้ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด

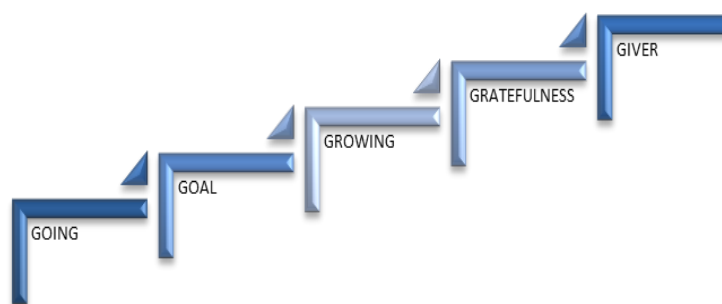
ส่วนผู้ต้องขังเองก็จะได้รับประโยชน์ หากมีการนำมาอบรมผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ จะสามารถลดจำนวนกระทำผิดซ้ำได้อย่างแน่นอน เป็นการคืนคนดีสู่สังคมต่อไป

7) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความเรียง (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการ กิจกรรมของการสร้างสันติภาวะให้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในเรือนจำอื่น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังในประเทศไทย แนวคิดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังแบบตะวันตกและแบบตะวันออก รวมถึงองค์ประกอบของทฤษฎีต่าง ๆ มาบูรณาการจนได้เป็นกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 23 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ นำทุกอย่างมาวิเคราะห์รวมกันได้กระบวนการเป็นขั้นตอน เปรียบเสมือนขั้นบันได ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพกระบวนการ 5G แบบขั้นบันได

จากภาพกระบวนการ 5G คือ

GOING คือ การเดินทาง แต่เป็นการเดินทางด้านใน การเดินทางกลับเข้ามาเรียนรู้ตนเอง อยู่กับตนเอง เข้าใจอารมณ์ ความคิด ธรรมชาติของจิตใจ

GOAL คือ การมีเป้าหมายเดียวกันที่ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต

GROWING คือ การเติบโตจากภายในจิตใจ สู่ภายนอก การมีวุฒิภาวะสามารถควบคุมตนเองได้

GRATEFULNESS คือ การสำนึกขอบคุณ การตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

GIVER คือ การเป็นผู้ให้ มีจิตใจที่อ่อนโยน พร้อมที่จะช่วยเหลือและแบ่งปันเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

จากนั้นได้นำกระบวนการพัฒนาสันติภาวะไปใช้กับผู้เข้ารับการอบรม หรือ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาเด็ดขาด ถูกคุมขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และมีกำหนดโทษเหลือจำคุกต่อไปอีกไม่เกิน 6 เดือน – 1 ปี ตามหลักเกณฑ์ของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จำนวน 10 คน ได้เข้าร่วมอบรมช่วงระหว่างวันที่ 11-14 กุมภาพันธ์ 2563 ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังการเข้ารับการอบรมรูปแบบการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ณ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2563

ตารางที่ 1 ข้อมูลการติดตามผลหลังเข้ารับการอบรม

ลำดับที่	ชื่อ	ผลการติดตามผลหลังเข้ารับการอบรม
1.	A	กิจกรรมที่ทำต่อเนื่อง คือ การคิดบวก และการขอโทษตัวเอง เพราะทำให้ใจสบาย
2.	B	นำวิธีการตั้งเป้าหมายไปใช้ โดยมีความรู้สึกมั่นใจมากขึ้น ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก
3.	C	นับถือศาสนาคริสต์ นำการขอโทษ ขอบคุณ บอกรัก และให้อภัยตนเองไปใช้
4.	D	นับถือศาสนาอิสลาม ฟีกสดีทุกวัน เป็นผลให้สภาพจิตใจมีความนิ่ง มีความรักต่อตนเองมากขึ้นจากการขอโทษ ขอบคุณ บอกรัก และให้อภัยตนเอง
5.	E	ฟีกสดีทุกวัน กิจกรรมชำระจิตใจทำให้เข้าใจจิตใจตัวเองมากขึ้น (ไม่รู้หนังสือ)
6.	F	ฟีกสดีทุกวัน ทำให้ได้อยู่กับตัวเอง และทบทวนตัวเอง รวมถึงตั้งเป้าหมายในชีวิตใหม่
7.	G	ฟีกสดีทุกวัน จิตใจสงบดี อยากรได้เป็นคู่มือ หรือหนังสือเพื่ออ่านทบทวนได้
8.	H	จิตใจอ่อนโยนขึ้นจากการ ขอโทษ ขอบคุณ บอกรัก ให้อภัยตนเองทุกวัน

9.	I	นำวิธีการตั้งเป้าหมาย โดยทำให้ตนเองมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ที่ต้องทำเป้าหมายนั้นให้สำเร็จ
10.	J	นำไปใช้ทุกกิจกรรม ทำให้ได้ฝึกการเป็นผู้ให้ ฝึกทำอะไรเพื่อคนอื่นโดยไร้เงื่อนไข

กล่าวโดยสรุป คือ ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อ การเข้ารับการการฝึกอบรมกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โดยผ่านกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม (5G) คือ 1.เดินทางด้านใน 2.เป้าหมายเดียวกัน 3.เท่าทันอารมณ์ 4.บ่มเพาะด้านดี 5.มีใจให้เธอ เพราะสามารถช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตได้จริง จากการผ่านกิจกรรมการอบรม ส่งผลให้มีความพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษ ทั้งสามารถที่จะรออนุญาตในเรือนจำก่อนถึงเวลาพ้นโทษอย่างสงบสุขกับตนเองได้ จากการนำกิจกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ระหว่างรอการพ้นโทษอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวคิดการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอก (สิ่งแวดล้อม, สภาพแวดล้อม) และปัจจัยภายใน (สภาพจิตใจของผู้ต้องขัง) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยเหล่านี้มีผลกระทบกับการใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษของผู้ต้องขังโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัยของกรมราชทัณฑ์ (Research report by Department of corrections, 2019) ดังนั้น กระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังก่อนคืนสู่สังคม จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะตามมาจากการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

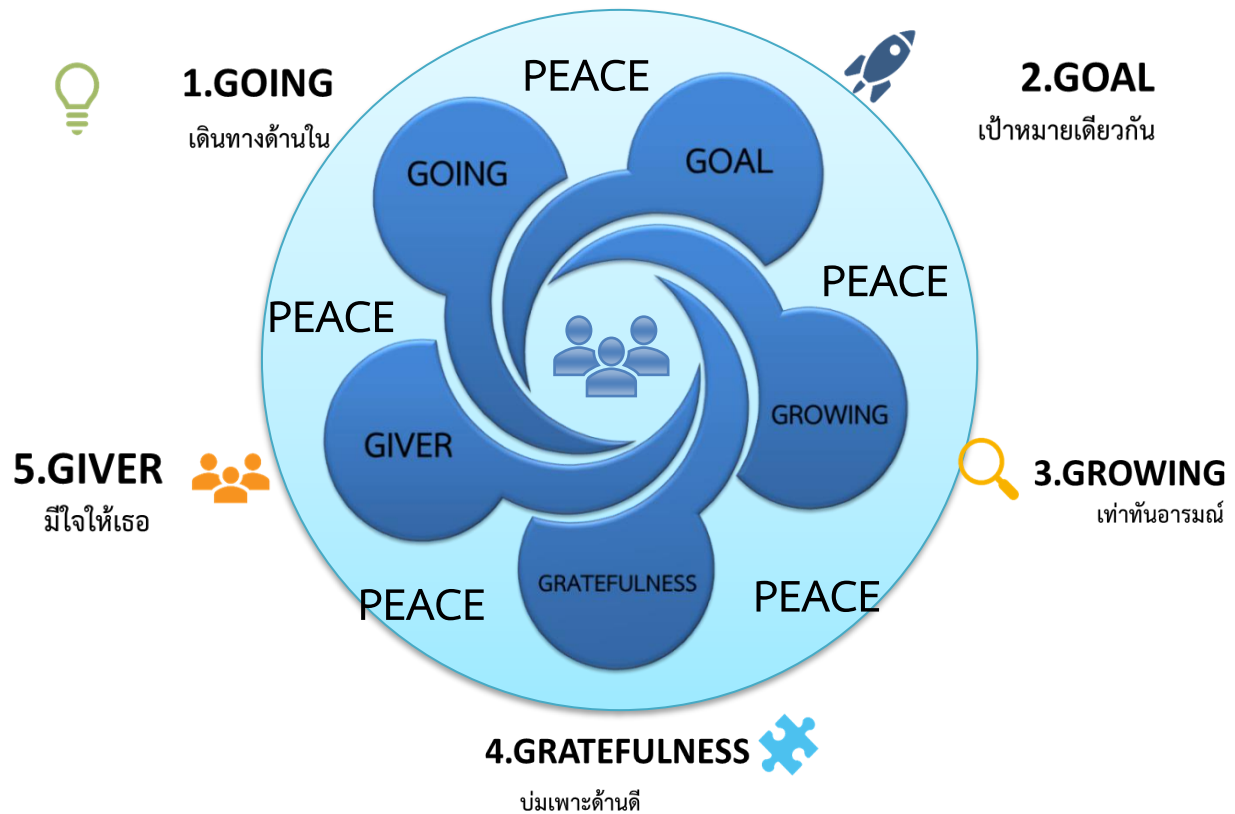
ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ตามหลักสันติภาวะ ที่ได้พัฒนามาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมนั้น มีพื้นฐานมาจากหลักธรรม สติ ชันติ สันติ ไตรสิกขา และใช้กระบวนการ 5G คือ GOING GOAL GROWING GRATEFULNESS GIVER เพื่อทำให้เกิดสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ ให้มีความพร้อมในการที่จะกลับไปใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษ ได้อย่างมีสติ มีความอดทน และมีความสุขสงบกับตนเองได้ (Phra Pisal Visalo, 2012)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเสนอกระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ สำหรับเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผลของการเข้ารับการอบรมการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังฯ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการฯ ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้เข้ารับการอบรมฯ เกิดความรัก การเห็นคุณค่าในตน มีความตระหนักและเข้าใจถึงความเป็นไปของอารมณ์ ความคิด และจิตใจ (Pipatchana, 2018) และมีทักษะที่ได้จากการฝึกฝนการมีสติ การสร้างประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ที่จะอดทน ทั้งนี้เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมสะท้อนมุมมองที่มีต่ออารมณ์ต่าง ๆ เรียนรู้วิธีที่จะตั้งเป้าหมายใจชีวิต ฝึกการบ่มเพาะในด้านดี มีจิตใจที่ดีในการฝึกเป็นผู้ให้ ทำให้ผลการอบรมผู้ต้องขังกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ทันทีว่ามีพฤติกรรมที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถอธิบายผลเชื่อมโยงได้จากเสียงสะท้อนของผู้ต้องขัง

กลุ่มเป้าหมายผ่านใบประเมินท้ายกิจกรรม การสะท้อนความคิด สอดคล้องกับหลัก สติ ชันติ สันติ (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2016) จากการสังเกตการณ์โดยผู้วิจัย พบว่า เสียงสะท้อนของผู้ต้องขัง กลุ่มทดลองต่างก็แสดงความเห็นสอดคล้องกันถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น การมีสติ รู้ระงับอารมณ์ ควบคุมตนเองได้ถูกวิธี สามารถปรับความคิดความรู้สึกที่ไม่ดีอันเนื่องมาจาก ประสบการณ์ที่ไม่ดีให้เป็นประสบการณ์ที่ดี เรียนรู้วิธีการหาข้อสรุปใหม่ที่เป็นบวกได้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีพลังไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างสันติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

เมื่อนำรูปแบบการบูรณาการหลักสติ ชันติ สันติ และไตรสิกขา ร่วมเข้ากับกระบวนการ 5G ทำให้ได้ กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร (The Process of the Development of Peace for Inmates with Recidivism: A Case Study of Bangkok Remand Prison) ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร

จากภาพกระบวนการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ (กระบวนการ 5G) มาจาก

G – GOING เดินทางด้านใน การฝึกคิดให้เกิดปัญญาด้วยตนเองด้วยหลักสติ ขันติ สันติ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในชั้นปลูกปัญญา และเป็นขั้นตอนหนึ่งของเทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรม คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบความคิดจากความคิดที่ไร้เหตุผล ความคิดที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นความคิดที่มีเหตุผล หรือเป็นประโยชน์ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกและพฤติกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

G – GOAL เป้าหมายเดียวกัน เป็นการฝึกฝนผู้ต้องขังให้มีความพร้อมในการเตรียมความพร้อมกลับคืนสู่สังคม ด้วยการมีเป้าหมายในชีวิต การมีต้นแบบคนสำเร็จ การมีแรงบันดาลใจที่จะทำทุกอย่างในชีวิตให้ประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งต้องมีความเข้าใจถึงความจริงของการใช้ชีวิต รู้จักเริ่มต้นใหม่ และมีปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองในสิ่งที่ควรยุติ คือ ไม่ควรกระทำ เพื่อยังให้เกิดสันติในชีวิตได้

G – GROWING เติบโตทางอารมณ์ เป็นเครื่องมือฝึกให้ผู้ต้องขัง สามารถรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น การเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัจจุบันขณะ การรู้สภาวะทางกายเคลื่อนไหว เช่น การหายใจเข้า หายใจออก เพื่อให้เกิดสติ สงบ พร้อมที่จะเรียนรู้ และรับประสบการณ์ใหม่ สามารถแก้ไขสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในชีวิตได้ ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท เพราะสามารถที่จะรู้เท่าทันความคิดของตน สามารถที่จะยังยั้งใจได้

G – GRATEFULNESS บ่มเพาะด้านดี การแปรเปลี่ยนความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง ด้วยให้ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง คือ ความรัก ความเมตตาและความอดทน เป็นขั้นตอนที่เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น สี่คำมหัศจรรย์เปลี่ยนฉันเป็นคนใหม่ คือ การเริ่มจากขอโทษตัวเอง ขอบคุณตัวเอง บอกรักตัวเอง และให้อภัยตัวเอง ซึ่ง ๔ ประโยคนี้ทำให้ผู้ต้องขัง ได้เริ่มต้นการรู้สึกดี คิดดีกับตนเองด้วยการขอโทษตนเอง ขอบคุณตนเอง บอกรักตนเอง และให้อภัยตนเองในทุก ๆ วัน เป็นต้น เมื่อเริ่มต้นที่ตัวเองได้แล้ว จะสามารถรู้สึกดี คิดดี มองผู้อื่นในแง่บวกได้เช่นกัน

G – GIVER มีใจให้เธอ เมื่อเริ่มต้นใหม่ด้วยการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองได้แล้ว ก็จะสามารถที่จะทำความดีเพื่อผู้อื่นได้ ฝึกการเป็นผู้ให้แบบไร้เงื่อนไข มีจิตใจที่อ่อนโยน อยากเห็นผู้อื่นมีความสุข พร้อมทั้งจะช่วยเหลือ พร้อมทั้งจะเป็นผู้ให้และแบ่งปันเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ว่าจะให้ด้วยสิ่งของหรือแม้แต่รอยยิ้มก็ดี นั่นคือ การที่ผู้ต้องขังได้ฝึกการมีจิตสำนึกที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการฝึกการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ความสุขในการใช้ชีวิตภายหลังการพ้นโทษได้อย่างดี ส่งผลให้เกิดสันติสุขในสังคมและประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย การนำไปใช้ประโยชน์

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ การพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ เป็นการปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ พฤติกรรม และทักษะที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นควรมีกิจกรรมในรูปแบบของการติดตามผลเป็นรายบุคคลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เพื่อที่สามารถนำรูปแบบการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขัง ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด งานวิจัยชิ้นนี้ ควรมีการทำอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ เป็นรูปธรรม

2.2 การพัฒนาศักยภาพของวิทยากรในเรือนจำเป็นสิ่งสำคัญ จะยังผลให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาขยายผล โดยนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เช่น ผู้ต้องขังเรือนจำอื่น ๆ หรือ เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในเรือนจำ ก็ควรได้รับการพัฒนาสันติภาวะเช่นกัน

สรุป

ในกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังนั้นมีหลายโปรแกรม หลายกระบวนการหลายวิธีการ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ต้องขัง โดยวัตถุประสงค์เพื่อคืนคนดีสู่สังคม ทั้งนี้กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ที่ได้ถูกสร้างขึ้นมานี้ จะเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่จะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขัง ได้มีสติ สติจะช่วยให้มีปัญญา มีเมตตา มีความอดทน สามารถใช้สติในการแก้ปัญหา เอื้อให้เกิดทางออกโดยสันติวิธี และสันติสุขภายในจิตใจ ยังให้เกิดสันติสุขในสังคม

ฉะนั้นแล้ว ขณะดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของกิจกรรมชุดฝึกอบรมฯ ผู้ดำเนินกิจกรรมฯ จำเป็นต้องมีทักษะการสังเกต การแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าที่เหมาะสม เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ต้องขังแยกประเภทเป็นการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งมีสภาพร่างกาย อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมที่ค่อนข้างวอกแวกง่ายต่อสิ่งกระตุ้น ต้องการเป็นอิสระ เบื่อง่าย ไม่ค่อยอดทน แต่จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างก่อนและหลังการทำกิจกรรม อธิบายได้ว่าเมื่อกลุ่มเป้าหมาย มีสติอยู่กับปัจจุบัน จะทำให้เกิดความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมแล้วจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมลงมือปฏิบัติตามหลักของขันติและเมตตาด้วยตนเอง และเมื่อผู้ปฏิบัติเห็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะเกิดการเรียนรู้ และเป็นแรงเสริมทางบวกให้กับตนเอง ตรงนี้แหละที่เรียกได้ว่าสามารถสร้างกำลังใจให้แก่ตนเองได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างมีสติ ไม่ใช่แค่อยู่ให้เป็น แต่สามารถอยู่ให้เย็น และใช้ปัญญาในการคิดอย่างมีเหตุมีผล จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจให้คงพฤติกรรมดังกล่าวให้ยั่งยืน เมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้ว สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่บนความถูกต้องได้ นำไปสู่การเกิดสันติทั้งภายในและภายนอก พร้อมทั้งจะใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

References

- Behavioral development division. (2019). *Project to study the factors of recidivist offenders released in 2019*. Research report by Department of corrections: Ministry of Justice.
- Chitsawang, N. (2015). *Prison Statistics*. Retrieved February 2, 2020, from www.Thaicorrection.com.
- Department of corrections. (2019). Retrieved February 2, 2020, from. http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2019-06-01&report=.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996), *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean: Integrating the Principles of Tools and Manage Conflicts*. Bangkok: 21 Century.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2016). *Peace Studies: The Buddhist Path to World Peace*. Nonthaburi: Panyachatra Books Binding Co., Ltd.
- Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Paisal Visalo. (2012). *Before the Relationship Ends*. Bangkok: Post Publishing Printing.
- Pipatchana, T. (2018). *Inmates' Preparation before Their Release by Using Religions*. The Degree of Master of Laws (Department of Law), Dhurakij Pundit University.
- Songsampan, S. (1998) *Encyclopedia of International Correction. 1st edition*. Bureau of Penology: Department of Corrections.
- The royal pardon decree. (2019) Retrieved February 2, 2020, from. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/059/T_0001.PDF.

กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ*

The Process of Developing Women Leaders in Volunteering for Taking Care of the Dependent Elderly: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District, Sisaket Province

¹จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระพรโมทย์ วาทโกวิโท

¹Chittra Saengwattanarerk, Phramaha Hunsā Dhammahāso

and Phra Pramote Vadakovito

สาขาวิชาสันติศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace study Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author.Email: very.rich@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับศักยภาพการทำงานของผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย อ.ปรangkู่ จ.ศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดยพุทธสันติวิธี 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย อ.ปรangkู่ จ.ศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 23 คน วิเคราะห์ข้อมูล ตีความออกแบบและสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมาจากสภาพทางกาย สภาพทางจิตใจที่อ่อนไหวง่ายไม่เข้มแข็ง ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง และขาดการยอมรับทางสังคม

2. กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาใช้หลักการพัฒนางจรรยา 4 ขั้นตอน P (กำหนดสาเหตุของปัญหา) D (การปฏิบัติตามแผน) C (ตรวจสอบหาข้อผิดพลาด) A (ยอมรับการเปลี่ยนแปลง) และหลักพุทธสันติวิธี คือ สังคหวัตถุ 4 มีการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือ การใช้วาจาจากกล่าวคำสุภาพให้เกิดไมตรีและความรักความปรารถนาดีการชวนช่วยช่วยเหลือสร้างประโยชน์สุขแก่คนอื่น และการวางตนเหมาะสมเป็นกัลยาณมิตร

3. การนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสา พบว่า หลักพุทธสันติวิธี คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยพัฒนาความรู้สึกร่วมและพัฒนาความคิดจิตใจให้มีความเข้มแข็ง รู้จักการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส

* Received April 1, 2020; Revised May 17, 2020; Accepted May 21, 2020

วจาสุภาพ วางตนเหมาะสม ทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การระดมสมอง สร้างจิตสำนึก ลงมือปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบโดยมีสติเป็นฐาน

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; ผู้นำสตรีด้านจิตอาสา; การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง, สติเป็นฐาน

Abstract

The article consisted of three objectives: 1) to study the problems regarding the potential of women leaders in volunteering for taking care of the dependent elderly of Sawai subdistrict, Phrang Ku district, Sisaket province; 2) to study the process of developing women leaders in volunteering for taking care of the dependent elderly based on the Buddhist peaceful means; and 3) to develop and present the process of developing women leaders in volunteering for taking care of the dependent elderly of Sawai subdistrict, Phrang Ku district, Sisaket province. This was qualitative research involving documentary research and in-depth interview with 23 persons. The data were analyzed and interpreted for designing and creating a process for the development of women leaders in volunteering. From the study, it was found as follows:

1. The problems of women leaders in volunteering for taking care of the dependent elderly were caused by physical and mental conditions that were easily sensitive, not strong and lack of self-confidence. As well as the social factor which was the lack of social acceptance.

2. The process of developing women leaders in volunteering for taking care of the dependent elderly employed the four-step quality improvement principle consisting: Plan (determining the causes of the problems), Do (following the plan), Check (examining for any mistake or error), Act (accepting the change). As well as the application of the Buddhist peaceful means, namely, the Four Bases of Social Solidarity (*Sanṅgahavatthu*) comprising: 1) *Dāna* referred to giving, sacrificing, and helping; 2) *Piyavācā* referred to kindly speech; 3) *Atthacariyā* referred to useful conduct by helping others; and 4) *Samānattatā* referred to behaving consistently friendly and like a good friend (*Kalyāṇamitta*).

3. The presentation of the process of developing women leaders in volunteering, it was found that the Buddhist peaceful means, namely, the Four Bases of Social Solidarity (*Sanṅgahavatthu*) had the results upon the women leaders as follows: the development of mutual feelings and the strengthening of the mind, learning to be the giver, being cheerful and smiley, having polite speech and behaving properly. All these led to the improvement of

the work process, brainstorming, the building of consciousness, the implementation of work as well as the sharing of responsibility with mindfulness as a base.

Keywords: Process Development; Women Leaders in Volunteering; Caring for the Dependent Elderly; mindfulness as a base.

บทนำ

สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยมีจำนวนผู้อายุเกิน 60 ปี ราว 11 ล้านคน จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจำนวนผู้สูงอายุไทยจะเพิ่มเป็นร้อยละ 21 และ 24 ของประชากรรวมในอีก 10 ปี และ 14 ปีข้างหน้าตามลำดับ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรครั้งสำคัญ นั่นคือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Foundation for Gerontology Research and Development Institute, 2016) ข้อมูลจากที่ทำการการปกครองจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มของจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้นโดยในปี 2556 จากประชากรผู้สูงอายุ 168,533 คน หรือร้อยละ 12.8 ของประชากรในจังหวัดศรีสะเกษ เพิ่มขึ้นในปี 2560 เป็นร้อยละ 14.6 ทั้งนี้ตามนิยามของสังคมผู้สูงอายุประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 โดยพิจารณาจากประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2567 นั่นคือ เมื่อประชากรอายุ 60 ขึ้นไปมีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ 20 แนวโน้มผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ ปี 2561 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้นคือจังหวัดศรีสะเกษ กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย ซึ่งจำนวนผู้สูงอายุ (60) ขึ้นไปในขณะที่ประชากรวัยเด็กและประชากรวัยแรงงานลดลงเรื่อยๆ จะส่งผลกระทบต่อสถานะสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดและประเทศ (Sisaket Statistical Office, 2018) ดังนั้นการเตรียมตัวจัดการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น

จากสถานการณ์ของสังคมเกี่ยวกับผู้สูงวัยดังกล่าว ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญเพื่อที่จะเข้ามาดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบกับภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของบทบาทสตรี ซึ่งปัจจุบันสตรีมีจำนวนมากกว่าบุรุษ ในด้านครอบครัวหลายคนที่มีเสียชีวิตจะต้องเป็นหัวหน้าดูแลสมาชิกในครอบครัว ซึ่งนับวันจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่คนในสังคมก็ยังมีเจตคติว่าสตรีมีความสามารถด้อยกว่าบุรุษ และปลูกฝังให้สตรีเป็นผู้ตามเป็นผลให้สตรีขาดโอกาส และการยอมรับในการเข้าร่วมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จึงได้กำหนดนโยบายให้มีแผนพัฒนาสตรีเพื่อเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แผนพัฒนาสตรีเป็นนโยบายที่ประเทศไทยจัดทำขึ้นเป็นฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2525 ต่อมาองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้มีปีสตรีสากล เพื่อผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้หญิงและชายมีความเสมอภาคยิ่งขึ้น ประเทศไทยจึงได้ทบทวนและปรับปรุงจัดทำนโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535-2545) เพื่อให้สตรีมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ มากขึ้น สอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีทักษะในการประกอบอาชีพมีความมั่นคง

ในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และเสริมสร้างให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (Chayowan, 2002) ให้รู้จักระแวดระวัง ป้องกันและรักษาสุขภาพของตนทั้งทางกายและจิตใจ มีความรู้อย่างน้อยจบการศึกษาภาคบังคับ ให้โอกาส พัฒนาสติปัญญาความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองและมีงานทำที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของตนเองและต่อการดูแลคนในครอบครัว (National Committee for Promotion and Coordination of Women, 1994) ซึ่งรวมไปถึงการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว และชุมชน

อนึ่ง ถึงแม้ว่าครอบครัวจะยังคงเป็นสถาบันหลักในการดูแลผู้สูงอายุ หากแต่ว่าสมาชิกในครอบครัว ก็น้อยลงเรื่อยๆ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนบุตรเฉลี่ยที่ลดลง มีการอยู่เป็นโสดมากขึ้น การอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยายที่ลดลง การย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อการประกอบอาชีพ ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ยสูงขึ้นหรือได้รับการรักษาที่ช่วยยืดชีวิตให้อยู่ยาวนานขึ้นถึงจะมีความพิการร่วมด้วยก็ตาม ตลอดจน ผู้สูงอายุเองถึงจะมีคู่สมรสและบุตร แต่ก็ไม่น้อยต้องอยู่ลำพัง ไม่ได้อยู่ด้วยกับบุตรหรือคู่สมรสเมื่ออย่างเข้าวัยชรา ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาได้เข้ามามีส่วนเพื่อดูแลผู้สูงอายุตลอดจนสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนครอบครัวดูแลผู้สูงอายุที่ประสบภาวะพึ่งพิงได้อย่างยั่งยืน (Suchanan, 2011)

การทำงานของผู้นำสตรีด้านจิตอาสา จำเป็นต้องมีการฝึกทักษะหลายๆ ด้าน เช่น ด้านจิตใจ เป็นต้น ซึ่งต้องพร้อมที่จะรับทำงานอาสาเพื่อประโยชน์สุขต่อผู้อื่น หรือเพื่อส่วนรวม ทำด้วยความเต็มใจ ในทางพระพุทธศาสนามีหลักของการทำงานเพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจของผู้นำสตรีด้านจิตอาสา โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 คือ (1) ทาน (การให้) (2) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) (3) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) (4) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) (Phra Brahmagunabhorn, 2003) เป็นหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่สร้างการยึดเหนี่ยวเพื่อนมนุษย์ให้รักใคร่และปรองดองกัน จัดว่าเป็นเครื่องผูกใจคน และสามารถนำพาสังคมให้เกิดสันติสุขได้ การทำงานด้วยลักษณะดังกล่าวต้องทำด้วยสติ คือ มีความรู้ตัว การใคร่ครวญรอบรอบระมัดระวัง ทั้งส่วนการควบคุมตนเองและการรู้จักสังคมบุคคลที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง ที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับเหตุการณ์หรือบริบทสังคมหรือบุคคลนั้นๆ

ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวในผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง สำหรับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ให้อยอมรับสภาพตามความเป็นจริงในเรื่องการเจ็บป่วยที่กำลังเผชิญอยู่ว่า ความชรา ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบไม่มีใครหนีพ้น เมื่อถึงเวลาที่สมควรทุกคนต้องได้พบกับ เทวทูตครบทั้งสี่ เพื่อไม่ให้ผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงมีความทุกข์ มีความอบอุ่นใจและมีความหวัง จึงควรมีผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเข้าไปทำหน้าที่ในชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหาหลักการ แนวทางและนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 โดยมีสติเป็นฐานมาใช้เป็นแนวพัฒนาและปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตได้จริงกับกลุ่มผู้สูงวัยที่เจ็บป่วยช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ พิจารณาหรือทบทวนภาพต้องการความช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวัน และการดูแลต่อเนื่องรวมทั้งผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงตามความเหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับศักยภาพการทำงานของผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยพุทธสันติวิธี
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การฝึกอบรมพัฒนาทักษะผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัย การสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง (Focus group discussion) โดยสรุปการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) เก็บรวบรวมข้อมูล จาก พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พ.ศ. 2539

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์และงานวิจัย และผลงานของบุคคลต้นแบบ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัย

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำเครื่องมือการวิจัย แบบสัมภาษณ์ที่สนทนาคำดำเนินชีวิต การทำงาน กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ และ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาจำนวน 23 คน และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน มาให้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์นำไปสู่การปรับแก้ไข เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนารูปแบบหน้าที่ของผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ตามกระบวนการขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปสังเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัยพร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัยโดยทำการสรุปเนื้อหา โดยเขียนบรรยายเชิงวิเคราะห์ทั้งเพิ่มเติมข้อเสนอแนะทั้งในด้านเนื้อหาและประเด็นในการทำวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับศักยภาพการทำงานของผู้นำสตรีจิตอาสา เพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย อ.ปราสาท จ.ศรีสะเกษ มีผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงจำนวน 11 คน มีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ดังนี้ (1) โรคชรา จำนวน 4 คน (2) เส้นเลือดในสมองตีบ จำนวน 1 คน (3) โรคกระดูกทับเส้นประสาท จำนวน 1 คน (4) โรคอัมพฤกษ์ อัมพาต จำนวน 2 คน (5) พิกุล จำนวน 1 คน (6) เส้นเลือดหัวใจตีบ จำนวน 1 คน และ (7) ตับแข็ง จำนวน 1 คน (Chimpinit, 2020)

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงในตำบลสวาย แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สภาพปัญหาด้านร่างกาย ได้แก่การเจ็บป่วยอันเกิดจากโรคภัย ชราภาพที่เกิดจากการเสื่อมโทรมสภาพของร่างกาย และ สภาพปัญหาด้านจิตใจ ได้แก่การซึมเศร้า เหงา วิตกกังวล หวาดหวั่นไม่มั่นใจในชีวิต ส่วนปัญหาของผู้นำสตรีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจโดยเฉพาะด้านจิตใจที่มีภาวะทางอารมณ์ เช่น โกรธ หลง อีโก้ รื่นเร่ใจ เหงาหงอย โกรธ เกลียด อิจฉาและ แค้น เศร้า ซึม เบื่อ และท้อ กลุ่มสนุก คะนอง เบิกบาน และผ่อนคลาย อารมณ์ ซ่อนเร้น เปิดเผย หรือเก็บกด อารมณ์เหล่านี้สามารถปรับปรุงและพัฒนาจิตใจเป็นอารมณ์ที่ทำให้ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาต้องระมัดระวังในการดูแลผู้ป่วย (Chaisopha, 2020) จากการสำรวจเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน สามารถทำเป็นตาราง วิเคราะห์ให้ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาที่มีต่อการการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strange)	จุดอ่อน (Weakness)
1. มีความพร้อมที่จะเป็นจิตอาสา/พร้อมช่วยเหลือผู้อื่น 2. กล้าพูด กล้าทำ กล้าคิด กล้าแสดงออก 3. มีเวลา 4. มีใจ/อึดยาสัยดี มีน้ำใจ มีความเสียสละ 5. มีความสามารถหลายอย่าง 6. เดินทางสะดวกไปได้ทุกที่ ขับรถได้ 7. มีความมั่นใจในตัวเอง 8. เป็นผู้ฟังที่ดี 9. อยากรู้ อยากรู้ อยากลอง 10. มีอาชีพรองรับ (เป็นนักพัฒนาชุมชน) 11. ไม่มีภาระ 12. ครอบครัวเข้าใจ 13. เป็นคนพูดตรงๆ	1. ขาดทักษะการสื่อสาร ไม่กล้าพูด พูดน้อย พูดไม่เป็น พูดตรงไปตรงมา 2. ไม่กล้าแสดงออก 3. ขาดความรู้ ความรู้แน่น 4. ขาดทักษะในการบันทึก 5. ขาดความมั่นใจในตัวเอง 6. ร่างกายไม่แข็งแรง สุขภาพไม่ดี 7. ไม่มีเวลา,เวลาไม่ตรงกับชาวบ้าน 8. ไม่มีเวลา เวลาไม่ตรงกับชาวบ้าน
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Treat)
1. พระอาจารย์และทีมงานสนับสนุน	1. ภาวะทางบ้านมาก

2. ได้รับโอกาสให้มาเป็นจิตอาสา	2. ไม่มีเวลา
3. มีทีมงานและองค์กรต่างๆสนับสนุน	3. ไม่มีเงิน,ไม่มีทุน
4. หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาจากกลุ่มคนต่างๆ	4. ครอบครัวไม่เข้าใจ และไม่เห็นด้วย
ก่อนที่จะมีการฝึกอบรม	5. ขาดคนสนับสนุน
	6. ขาดอุปกรณ์

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดและทฤษฎี เช่น วงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA Cycle) หรือ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) แนวคิดการพัฒนาการทำงานสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบุคคล เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยกระบวนการพัฒนา 4 คำ คือ 1. การวางแผน (Plan) คือ การวางแผน การดำเนินงาน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น 2. ปฏิบัติตามแผน (Do) คือ การกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ การกำหนดวิธีการ ขั้นตอน ผู้ดูแลรับผิดชอบ 3. ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) คือ ทำการประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายของแผนงาน สามารถตอบโจทย์และตรงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ประเมินปัญหา / จุดอ่อน / ข้อดี / จุดแข็ง ที่มีในการดำเนินการ 4. ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อ (Act) คือ การวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาแผน ในการปรับปรุงต่อไป เสนอแนะปัญหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไข การพัฒนาระบบที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปอีก (Udomthanathira, 2020)

ส่วนหลักการพัฒนาตามหลักพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้ทำการประยุกต์ใช้หลัก หลักสังคหวัตถุ 4 เพราะเป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นหลักการครองคนและประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำได้เป็นรากฐานแห่งการแบ่งปันผลประโยชน์สุขทางวัตถุที่ลงตัว และความเจริญก้าวหน้าทั้งส่วนตัวและส่วนรวม กล่าวคือ หลักยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี (Thai Tripitakas: 11/210/170) ได้แก่

1. **ทาน** คือ การให้ คือเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2. **ปิยวาจา** หรือ เปยยวัชชะ คือ การใช้วาจาให้เป็นที่ยรัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ

3. **อถถจริยา** คือ การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์สุขแก่คนอื่น ๆ

4. **สมานัตตตา** คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา (Thai Tripitakas: 21/32/51) ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2005)

ผู้วิจัยได้นำหลักการแนวคิดทฤษฎีมาออกแบบกระบวนการพัฒนาตามหลักวิชาการประกอบกับหลักพุทธสันติวิธีที่สำคัญ ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย มี 4 ขั้นตอน (1) ขั้นการพัฒนาให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของ

การให้อย่างถูกต้องและเหมาะสมสอดคล้องกับผู้กลุ่มคนที่ต้องการความช่วยเหลือ (2) ขั้นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (3) ขั้นการพัฒนาทักษะและแง่มุมเกี่ยวกับทักษะการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง และ (4) ขั้นตอนการพัฒนาสติสมาธิเพื่อให้จิตใจนิ่งเย็น มั่นคง และสามารถตัดสินใจทำงานรับใช้เพื่อนมนุษย์

ผู้วิจัยได้นำกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงดังกล่าวข้างต้นนั้นไปทดลองใช้กับชุมชนในหมู่บ้าน การทดลองใช้ในภาคปฏิบัติภาคสนาม ได้มีการสังเคราะห์และปรับปรุงองค์ประกอบใหม่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมและบริบทอัตลักษณ์ของผู้นำสตรีในพื้นที่จริง ซึ่งปรากฏองค์ประกอบเป็น 5 กระบวนการใหญ่ คือ

- (1) การกระตุ้นนำสตรีเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ
- (2) การพัฒนาทักษะผู้นำสตรีจิตอาสาให้มีทักษะในการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง
- (3) การเสริมกิจกรรมให้สามารถเข้าใจ และมีทักษะในระดับสูงมากยิ่งขึ้น
- (4) การลงพื้นที่ทำงานในสถานที่จริง และดูแลผู้สูงวัยในเขตพื้นที่ตำบลสวาย ใน 10 หมู่บ้าน โดยให้ผู้นำสตรีทั้ง 23 ท่านได้ร่วมกันดูแลและช่วยเหลือกัน
- (5) การประเมินศักยภาพการทำงานของผู้ผู้นำสตรีเองและประเมินกระบวนการดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงว่า สำเร็จผลเป็นไปตามที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนา

ทั้ง 5 กระบวนการนี้ สามารถสรุปเป็นโมเดลประกอบการดำเนินงานมีรายละเอียดได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 : กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย

อ.ปราสาท จ.ศรีสะเกษโดยพุทธสันติวิธี

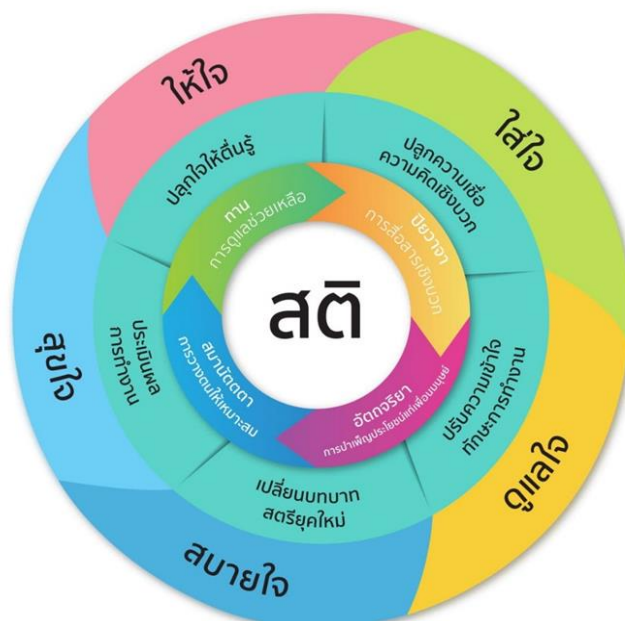

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่ภาวะพึ่งพิงของตำบลสวาย อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ จากกระบวนการที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่าน ได้ให้ข้อเสนอไว้ในวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้างต้น และได้นำไปสู่การทดลองฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง หลังจากที่ได้ผ่านการทดลองฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเมินกระบวนการ และได้ค้นพบองค์ความรู้ สามารถสรุปปรับแก้ไขกระบวนการดังกล่าวข้างต้นนั้นหลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติมาแล้ว ได้แบ่งกระบวนการพัฒนาออกเป็น 4 ชั้น (Layer) ประกอบด้วย

- (1) แกนแห่งสติซึ่งเป็นฐานแห่งองค์ธรรมข้อสังคหวัตถุ
- (2) หลักสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติของผู้นำสตรีจิตอาสา ประกอบด้วยทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา
- (3) แนวปฏิบัติว่าการปลูกฝังแนวทางการฝึกผู้นำสตรีจิตอาสาประกอบด้วย
 - ปลูกให้ตื่นรู้ -ปลูกความเชื่อความคิดเชิงบวก -ปรับความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการทำงาน
 - เปลี่ยนบทบาทไปสู่การเป็นผู้นำสตรีจิตอาสา -การประเมินผลการทำงาน
- (4) เป้าหมาย (Outcome) ของการทำงานจิตอาสาที่จะนำไปสู่การให้ใจ ใส่ใจ ดูแลใจ ความสบาย และสุขใจของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

กระบวนการดังกล่าวต้องทำด้วยความตระหนักรู้ในเป้าหมายและบทบาทหน้าที่ เพราะต้องเกี่ยวข้องกับความอ่อนไหวทางด้านความรู้สึกของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง กล่าวคือ ต้องทำด้วยสติความรอบคอบระมัดระวังใคร่ครวญให้ดี คือ มีสติ รู้จักคิดหรือคิดเป็น หรือการคิดพิจารณาโดยแยกแยะ คือพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริงโดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสถานะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

สามารถอธิบายรายละเอียดประเด็นกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 : นำเสนอผลสรุปแนวทางการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสา เพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ได้ทราบกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งสามารถสร้างกลุ่มสตรีจิตอาสาด้วยการพัฒนาทัศนคติ และชุดความคิดเกี่ยวกับวิถีการให้ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาความรู้สึกร่วมและพัฒนาความคิดจิตใจให้มีความเข้มแข็ง รู้จักการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส วาจาสุภาพ วางตนเหมาะสม ส่วนการปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดมาตรฐานที่ดีกว่าเดิม คือ การระดมสมองเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการทำงาน สร้างทักษะ และสร้างจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ต่อการทำงานจิตอาสา เพื่อมุ่งสร้างประโยชน์สุขต่อผู้อื่น ทำงานด้วยสติมีความรอบคอบระมัดระวังใคร่ครวญ สิ่งใดเป็นโทษ เป็นประโยชน์มิใช่ประโยชน์ต่อผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน คือ รู้จักประมาณตน คือ ความพอเหมาะพอควร ทั้งในด้านการแสดงออกที่สัมพันธ์กับคนอื่นและสังคม รู้จักการวางตัว กาลเทศะ รู้กาลคือรู้จังหวะเวลาในการแสดงออกไม่ว่าจะเป็นความคิดอ่านการพูดและการกระทำต่าง ๆ รู้จักสภาพบริบทของคนและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น สะท้อนการมีสติที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างชัดเจนทั้งในวิถีคิด และการกระทำ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง มาจากสภาพทางกาย สภาพทางจิตใจที่อ่อนไหวง่ายไม่เข้มแข็งและขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง รวมถึงปัจจัยทางสังคม คือขาดการยอมรับทางสังคมซึ่งวัฒนธรรมที่เน้นให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นใหญ่ สอดคล้องกับงานของ Areeya (1984) ที่มองว่าสตรีไม่สามารถพัฒนาศักยภาพที่มีได้เต็มที่ ตามความถนัดและตามความพอใจของตน อุปสรรคของการพัฒนาสตรี คือ การที่สังคมผลักภาระการอยู่เฝ้าไข้เรือนให้แก่สตรีมากเกินไป มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน โดยเน้นบทบาทของสตรีภายในบ้านและของชายอยู่ภายนอกบ้าน แต่ในขณะปัจจุบันสตรียุคใหม่จะมีบทบาทสูงในการกำหนดความเป็นไปของบริบททางสังคมและด้วยบทบาทหน้าที่อาจทำให้ประสบกับปัญหาทางด้านจิตใจที่ไม่เข้มแข็งพอจึงเกิดเป็นปัญหาในการทำงาน จึงเห็นว่าสตรีจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และมีบทบาทในสังคมส่วนรวมสอดคล้องกับ TanJariyaporn (2000) ที่กล่าวว่า ควรให้การศึกษาเพื่อถ่ายทอดความรู้แก่สตรี เพื่ออบรมเลี้ยงดูบุตรให้เจริญทางด้านร่างกายและจิตใจ มีระเบียบวินัย และรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลและวิจัย เพื่อนำมาใช้ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่สมาชิกในชุมชนเป็นที่พึ่งพาของชุมชน และมีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สอดคล้องกับ Sangsri (1998) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า สตรีควรได้รับโอกาสส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้ลูกหลานญาติพี่น้องและคนในชุมชนได้พัฒนาความรู้และมองเห็นประโยชน์ในการเรียน สถาน

สภาพสตรีถือว่าเป็นแนวคิดสำคัญให้เกิดความเข้าใจในฐานะและบทบาทชีวิตหลายด้าน อีกทั้งเป็นตัวบ่งบอกถึงโอกาสเข้าถึงและความสามารถควบคุมทรัพยากร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงใช้หลักการหลักการพัฒนางวงจรมคุณภาพ (PDCA) ตามแนวคิดของ เดมมิ่ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน Plan (กำหนดสาเหตุของปัญหา) Do (การปฏิบัติตามแผน) Check ตรวจสอบหาข้อผิดพลาด Act (ยอมรับการเปลี่ยนแปลง) ทั้งนี้ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาต้องมีการศึกษาเรียนรู้หลักการพัฒนาตนเองผลจากการวิจัยสอดคล้องกับงานของ Arecheewarangabrogh (2004) ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้น ไม่ใช่เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ ที่เบี่ยงเบนจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อให้ก่อเกิดการปรับปรุงด้วยการป้องกัน ไม่ให้เกิดของเสียซ้ำซ้อน พร้อมยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้นในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบอย่างมีการวางแผน อีกทั้งหลักพุทธวิธีว่าด้วยสังคหวัตถุ 4 เป็นทางปฏิบัติทานว่าด้วยการให้ การมุ่งกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมาน การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่คนอื่น ๆ และ การทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเหมาะสม สอดคล้องกับ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธมฺมธโร) ที่ได้กล่าวถึงหัวใจของการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น คือ การมุ่งสร้างที่พึ่งหรือความมั่นคงให้แก่คนอื่นทั้งในได้ด้านวัตถุและจิตใจ เป็นการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเราเพื่อไปช่วยเหลือ สร้างประโยชน์สุขหรือเป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่น ๆ ดังที่ทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก... เพื่ออนุเคราะห์... เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย... โดยนัยยะการให้มุ่งประโยชน์แก่ผู้อื่น 3 ลักษณะ ได้แก่ ก) ให้โดยหวังจะอนุเคราะห์ เกื้อหนุน เอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยกรุณา ข) ให้โดยหวังเพื่อเป็นการสมานสามัคคี ในฐานะผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตน ค) ให้เพื่อเป็นการตอบแทนคุณ ปรรณานาบุชาคุณแก่ท่านผู้มีคุณ (Somdet Phramaha Vitravong (Pim Dhammadharo), 1985) จึงกล่าวได้ว่าการให้ประโยชน์สุขต่อผู้อื่น คือ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือใน 3 ความหมาย คือ 1) อามิสทาน คือ ทานที่ให้ด้วยทรัพย์สินของ 2) ธรรมทาน คือ การให้ธรรมเป็นทาน คือ การแก้ปัญหา การให้ คำแนะนำ สั่งสอน ให้ข้อคิด ให้กำลังใจ และ 3) อภัยทาน คือ การให้อภัย มีเมตตากรุณา รวมอยู่ด้วย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีจิตอาสา พบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาความรู้สึกร่วมและพัฒนาความคิดจิตใจให้มีความเข้มแข็ง รู้จักการให้เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส วาจาสุภาพ วางตนเหมาะสม คือ หลักสังคหวัตถุ 4 สอดคล้องกับงานของ Phra Dharmakosajan (2006) ที่กล่าวว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ถือได้ว่าเป็นสามารถนำมาบริหารจัดการคนในสังคมให้มีสันติสุข เนื่องจากหลักธรรมมะนี้เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือ มนุษย์สัมพันธ์ เป็นหลักการของการครองใจคนหลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้วิธีทำให้คนรัก และยังถือว่าเป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจสมาชิกในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถอยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน สอดคล้องกับงาน Panpetch (2007) ซึ่งได้แสดงทรรศนะไว้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์ หรือเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี ส่วนการปรับปรุง

กระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดมาตรฐานที่ดีกว่าเดิมคือการระดมสมองเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการทำงานและสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานจิตอาสา

สรุป

กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เป็นการให้หรือวิทยาทานแบบองค์รวมเป็นการดูแลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยบูรณาการ โดยใช้หลักการหลักการพัฒนาวงจรคุณภาพ (PDCA) ตามแนวคิดของเดมมิงจัดเป็นกระบวนการสากลที่มีแนวคิดกล่าวถึงวงจรคุณภาพ (PDCA) มาเป็นแนวทางในการวางแผนในโครงการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง พร้อมกับประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีว่าด้วยสังคหวัตถุ 4 โดยรวมหัวใจสำคัญคือ การเสียสละมุ่งสร้างประโยชน์สุข คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่คนอื่น ๆ แต่ความจริงคือการสร้างทั้งประโยชน์ตนและทั้งประโยชน์ผู้อื่น คือ การได้รับประโยชน์ทั้งตัวเราและคนอื่นพร้อม ๆ กันทั้งสองฝ่าย เป็นการส่งเสริมเกื้อหนุนหรือบำเพ็ญโดยไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียเปรียบ ตัวเราก็ได้ฝึกฝนพัฒนา เรียนรู้ เสียสละแบ่งปัน เราได้สร้างบุญบารมี และคนอื่นก็ได้ประโยชน์ในฐานะผู้รับ เกิดความสุขทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ ดำเนินชีวิตให้สำเร็จด้วยสติไม่มีความประมาท

ผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงอาศัยการดำรงอยู่บนพื้นฐานของจิตใจที่ชื่อว่า “ผู้ให้” ทั้งความคิดและจิตวิญญาณที่เสียสละแบ่งปัน เพื่อก้าวไปสู่การเป็นผู้นำทางด้านจิตอาสา กล่าว คือ จิตอาสาต้องทำหน้าที่ให้ดี มีการเรียนรู้ในแต่ละขั้นอย่างมีคุณค่า และความรับผิดชอบก่อให้เกิดเป็นนักพัฒนาผู้นำด้านจิตอาสาอย่างสมบูรณ์แบบโดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำมาจิตใจถึงจะเรียกได้ว่าเป็นสตรีผู้นำทางด้านจิตอาสาอย่างสมบูรณ์แบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสา ผู้นำสตรีจำเป็นต้องมีการเริ่มพัฒนาจากการมีสติ ใช้สติเป็นฐานในการพัฒนา มีจิตใจที่เป็นเมตตา มีการให้ แบ่งปันเพื่อเป็นการต่อยอดพัฒนาด้านกาย เวทนา จิต ธรรม เป็นการเข้าใจตัวเอง รวมถึงเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง เข้าใจสรรพสิ่งบนโลกนี้ที่มีเกิดแล้วก็มีดับ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ควบคุมไม่ได้ ทุกสิ่งบนโลกไม่มีตัวตน ไม่ยั่งยืน เป็นสมมุติ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป แม้แต่มนุษย์ร่างกายก็ไม่ใช่อะไรของเรา เป็นการรวมกันของธาตุ 4 คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ประกอบเป็นร่างกาย สุดท้ายก็กลับคืนสู่ธรรมชาติ ให้รู้จักปล่อยวางจะได้ไม่ทุกข์ ไม่ท้อ พบกับชีวิตสันติสุข และทำงานด้านการนี้ด้วยจิตใจที่มั่นคงและเข้มแข็ง

ด้านกระบวนการต้องมีการจัดตั้งกลุ่มร่วมกันทำงานเพื่อเพิ่มพลังศักยภาพและเกิดการเรียนรู้ขยายกลุ่มเครือข่ายให้กว้างขวางยิ่งขึ้นและมั่นคง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนอื่น
2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิงเพื่อหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล
3. ศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรสู่การพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่มีภาวะพึ่งพิง
4. ศึกษารูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสา

References

- Arecheewarangabrogh, S. (2004). *Practical PDCA solve problems and improve for Success*. Bangkok: Sino Design.
- Areeya, K. (1984). *The preferred pattern of Thai women*. Long-term Planning Working Group. (n.d.).
- Chayowan, N. (2002). *Elderly population in Thailand*. Bangkok: National Statistical Office.
- Chaisopha, S. (2020). Women leaders in volunteerism. *Interview*. January, 23.
- Chimpinit, M. (2020). Women leaders in volunteerism. *Interview*. January, 23.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2015). *Situation of the Thai Elderly 2015*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- National Committee for Promotion and Coordination of Women. (1994). *Long-term women policy and master plan (1992 - 2011)*. Office of the Permanent Secretary.
- Panpetch, S. (2007). *Application of Buddhist principles and way of life of communities*. Independent research report. Bangkok: Graduate Business University.
- Phra Dharmakosajan. (2006). *Buddhist management methods*. Bangkok: Printing house Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). (2003). *Buddhism Dictionary Edition Compile dhamma*.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). (2005). *Dictionary of Buddhism*. 13th edition. Bangkok: S. R. Printing Ltd., Part.
- Sisaket Statistical Office. (2018). Situation of the elderly in Sisaket 2018. Retrieved November 3, 2019, from http://urce:http://Sosisaket.nso.go.th /index.php? option =com_content&view=article&id=503:-2561&catid=105:2012-01-09-07-07-49Itemid.
- Suchanan, J. (2011). *Lifelong Education and Community Development*. Bangkok: O.A. Printing House.

- Somdet Phramaha Vīravong (Pim Dhammadharo). (1985). *Auspicious of top life; Complete version*. Bangkok: Thammasapa Press.
- Sangsri, S. (1998). *The role of Thai women in rural areas in providing lifelong education*. Research report. Research and Development Institute Sukhothai Thammathirat Open University.
- TanJariyaporn, P. (2000). *The process of developing women in Thailand: concepts and policies*. (n.p.).
- Udomthanathira, K. (2020). Retrieved January 18, 2020, from <https://www.iok2u.com/index.php/article/innovation/240-pdca-cycle-deming-cycle>

ความโปร่งใสขององค์การธุรกิจไทยตามการรับรู้ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต*

Transparency of Thai Business Organization in Certified Public Accountant Perception

¹วิชิต สุรดิษฐ์กูร, ศรีปริญญา ฐูประจาง และ วรเดช จันทรศร

¹Vichit Suradinkura, Sriprarinya Toopgrajank and Voradej Chandarasorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

¹Corresponding Author. E-mail: suradinkurav@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความโปร่งใสขององค์การธุรกิจไทยตามการรับรู้ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต 2) เปรียบเทียบความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์การธุรกิจ และ 3) อิทธิพลของภาวะผู้นำขององค์การธุรกิจ นโยบายของบริษัท การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า ที่มีต่อความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน คือ 1.วิธีวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากผู้สอบบัญชีทั่วประเทศ 300 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยหลักเกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และแบบจำลองสมการโครงสร้าง และ 2.วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบบัญชีทั้งหมด 8 รายคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง วิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความโปร่งใสขององค์การธุรกิจอยู่ในระดับปานกลาง 2) องค์การธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่มีความโปร่งใสแตกต่างกัน โดยเรียงลำดับความโปร่งใสขององค์การธุรกิจจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ องค์การธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กตามลำดับ และ 3) ภาวะผู้นำขององค์การธุรกิจ นโยบายของบริษัท การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า ตามลำดับ มีอิทธิพลต่อความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ ผลจากการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนองค์การธุรกิจ พัฒนาองค์ความรู้ของผู้นำองค์การด้วยหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะหลักคุณธรรมและหลักความโปร่งใสในการบริหารและพัฒนาบุคลากรขององค์การให้มีจิตสำนึกที่ดี มีจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรขององค์การได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผลการดำเนินงานขององค์การ

คำสำคัญ: ความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ; ภาวะผู้นำขององค์การธุรกิจ; ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

* Received February 28, 2020; Revised May 29, 2020; Accepted June 10, 2020

Abstract

The aims of this article research were to 1) The levels of transparency of Thai businesses organization in certified public accountant perception. 2) compare the relative transparency of businesses based on their size. and 3) examine the influences leadership of the organizational leadership, organizational policies, employee participation and customer complaint verification on the perceived transparency of business organizations. This research employed a mixed research methodology combining quantitative and qualitative research methods. In the quantitative research part, the sample consisted of 300 auditors from throughout Thailand, selected by systematic sampling. The sample size was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with descriptive statistics, One-Way ANOVA, and a structural equation model. As for the qualitative research component, in-depth interviews were conducted with 8 key informants who were top executives of the auditing organizations. They were selected by purposive sampling. Data were analyzed with content analysis.

The research findings showed that 1) the levels of transparency were perceived to be at a moderate level 2) the size of a business appeared as a different transparency, In order of transparency of business organizations from high to low, following from large business organization medium and small, respectively and 3) organizational leadership, organizational policies, employee participation and customer complaint verification had an influence on the perceived transparency of businesses. These research findings can be used in organizational planning, educating organizational leaders on the principles of good governance especially the principles of morality and transparency in management and promoting awareness of professional ethics and codes of conducts among business personnel. This can be done by providing an opportunity for business personnel to take part in determining policies, as well as managing, monitoring and evaluating the operation of their respective organizations.

Keywords: Transparency of the Business Organization; Organizational Leadership; Certified Public Accountant

บทนำ

โลกของการบริหารในปัจจุบันมีการแข่งขันและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐ หรือภาคเอกชน ต่างก็มีการนำหลักการหรือแนวคิดทางการบริการแบบใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบและวิธีการเข้ามาใช้กันอย่างกว้างขวาง เช่น การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management: TQM) การบริหารเชิงกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ (Strategic Management) การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objective : MBO) การบริหารแบบดุลยภาพ (Balance Score Card: BSC) หรือการบริหารแบบดุลยภาพ (Balance Score Card: BSC) ที่กลายเป็นแนวคิดยอดนิยมอย่างมากในยุคนี้ทั้งในภาคเอกชน และองค์การภาครัฐที่มีการนำไปประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย

นอกจากนี้ ในการบริหารองค์การให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นกลไกในการควบคุมติดตาม และตรวจสอบโดยมีประชาชนหรือองค์การภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์การ ได้แก่ การนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้กับการบริหาร ซึ่งเชื่อว่าสามารถนำไปสู่การลดหรือการขจัดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันภายในองค์การได้เป็นอย่างดี เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์การเป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน หรือในกรณีขององค์การภาคเอกชนมักใช้คำว่า บรรษัทภิบาล (Corporate Governance: CG) หรือเราอาจเรียกรวมๆ ได้ว่า “การบริหารจัดการที่ดี” ทั้งนี้ภายใต้หลักการบริหารจัดการที่ดี ได้มีการกล่าวถึงหลักการสำคัญประการหนึ่งที่พึงนำมาใช้ในการบริหารจัดการนั้นก็คือ “หลักความโปร่งใส” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่มีการเรียกร้องให้หน่วยงานต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติไม่เฉพาะแต่ในหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ในองค์การภาคธุรกิจก็ถือว่า ความโปร่งใสเป็นหัวใจของการดำเนินธุรกิจ ในยุคสมัยที่การบริหารต้องมีความสุจริตและตรวจสอบได้ เพื่อความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ความโปร่งใสจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลก็ต้องมีระบบ “ธรรมาภิบาล” หรือการกำกับดูแลที่ดี (Pusitpokai, 2007)

Office of the Prime Minister (1999) ได้กำหนดหลักสำคัญของธรรมาภิบาลไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 จำนวน 6 หลัก เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้แก่หน่วยราชการถือปฏิบัติ ดังนี้ (1) หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม (2) หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม (3) หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย (4) หลักความมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ปัญหาสำคัญของประเทศ (5) หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และ (6) หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ความโปร่งใสเป็นประเด็นหลักสำหรับองค์การและกิจการระหว่างประเทศ (Tapscott and Ticoll, 2003; Florini, 2007) และเป็นสภาวะในอุดมการณ์สำหรับสังคมประชาธิปไตย ซึ่งให้คุณค่าการเข้าถึงสารสนเทศ การมีส่วนร่วม และความสามารถในการเข้าถึงกิจการสาธารณะและความปลอดภัยของประชาชน ความโปร่งใสเป็นพลังที่จะทำให้คุณภาพของอำนาจการเมืองในรูปแบบเก่าต้องสิ้นสุดลง (Sifry, 2011) และเป็นหลักการสำคัญที่เกิดขึ้นใหม่ในระเบียบธุรกิจในโลก (Braithwaite and Drahox, 2010) นอกจากนี้ ความโปร่งใสนี้ยังถูกนำไปใช้ในหลากหลายสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนบริบทของสังคม จึงมีความหมายที่แตกต่างกันตามลักษณะของสาขาวิชาการ ในปัจจุบันยังไม่มีคำนิยามของความโปร่งใสที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คำนิยามจะแตกต่างกันในแต่ละสาขาวิชา (Vishwanath and Kanfmann, 2001; Prechal and de Leeuw, 2007) แต่คำนิยามต่าง ๆ ของความโปร่งใสจะมีมิติเกี่ยวกับสิทธิที่จะรู้และการเข้าถึง สารสนเทศทั้งสิ้น ในความหมายกว้าง ๆ ความโปร่งใสจะมีมิติเกี่ยวกับระดับการเข้าถึงของประชาชนและปิดกั้นไม่ให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการบิดเบือนการใช้อำนาจของภาครัฐ

ปัจจุบันองค์การธุรกิจสนใจในเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดีมากขึ้น มี 3 ประเด็น 1) การลดการทำธุรกิจที่มุ่งแต่หากำไรโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา 2) การกำกับดูแลกิจการหรือธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่ภาคธุรกิจส่วนใหญ่ตระหนักแต่ความเข้าใจยังแตกต่างกัน และ 3) ความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นจุดอ่อนของธุรกิจไทย ที่มักจะมองเลยตัวเองออกไปว่าสิ่งที่บริษัทหรือคณะกรรมการบริษัทตัดสินใจทำจะส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ หรือสังคมอย่างไร ไม่มีแนวปฏิบัติและนโยบายชัดเจนเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ไม่มีการกำหนดนโยบายและเปิดเผยแนวปฏิบัติ ต่อคู่ค้าและเจ้าหน้าที่ ไม่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต ไม่มีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปกป้องผู้แจ้งเบาะแส หรือจัดให้มีช่องทางสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะแจ้งหรือร้องเรียนบริษัทกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิ ความไม่สนใจประเด็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของบริษัทไทยมีอยู่มาก แม้ในบริษัทระดับยักษ์ใหญ่ของประเทศ ซึ่งการละเลยและไม่สนใจผลกระทบที่จะมีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นสามารถทำลายโอกาสของการเติบโตในระยะยาวได้ เพราะความไว้วางใจที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีต่อธุรกิจของบริษัทเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจ การแก้ปัญหาถ้าบริษัทไม่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โอกาสที่บริษัทจะประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและยาวนานนั้นก็อาจจะยาก นี่คือ 3 ประเด็นที่ภาคธุรกิจไทยต้องพยายามเปลี่ยน มองการกำกับดูแลกิจการว่าเป็นหน้าที่ของการสร้างมูลค่าให้กับบริษัทในระยะยาว และให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 หุ้นส่วนและบริษัท หมวด 4.บัญชีบุคคล มาตรา 1197 ระบุว่า งบดุลนั้นต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคนตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ภายในสี่เดือนนับแต่วันที่ลงนามในงบดุลนั้น จากกฎหมายดังกล่าว ทำให้ผู้สอบบัญชี มีอำนาจในการตรวจสอบงบดุลของบริษัท ซึ่งงบดุล ปัจจุบันเรียกว่า งบแสดงฐานะการเงิน หมายถึง งบที่แสดงฐานะการเงินของบริษัท ณ วันใดวันหนึ่ง

การสอบบัญชีในประเทศไทยเริ่มเมื่อมีพระราชบัญญัติของผู้สอบบัญชี พ.ศ.2505 เกิดขึ้นและได้กำหนดหลักเกณฑ์การสอบบัญชีและผู้สอบบัญชีไว้ ซึ่งผู้ที่แสดงความเห็นต่องบการเงินได้นั้นจะต้องเป็น

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Certified Public Accountant หรือ C.P.A) ในการสอบบัญชียุคแรก ๆ นั้นยังมีจำนวนธุรกิจและรายการค้าที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้สอบบัญชีจะเน้นการตรวจสอบเนื้อหาสาระ (substantive test) ซึ่งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของบัญชีในงบการเงิน ต่อมาเมื่อสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป มีกิจการเกิดใหม่จำนวนมาก การตรวจสอบเฉพาะเนื้อหาสาระแบบเดิมอาจจะไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากรายการค้าของธุรกิจมีมากขึ้น ซับซ้อนขึ้น รูปแบบการขายเปลี่ยนแปลงไป มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยมากขึ้น ทำให้มีการพัฒนาการตรวจสอบโดยเน้นระบบควบคุมภายใน (internal control system) ซึ่งแนวคิดนี้มีความเห็นว่าถ้ากิจการมีระบบการควบคุมภายในที่ดี ก็ทำให้เชื่อมั่นว่ารายการค้าที่เกิดขึ้นจากระบบนั้นมีความถูกต้องครบถ้วนและทำให้ปริมาณการตรวจสอบเนื้อหาสาระลดลง ยิ่งในปัจจุบันสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป คือธุรกรรมทางการค้าที่ซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น เช่น นวัตกรรมทางการเงินต่างๆ เทคโนโลยีมีความทันสมัยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยง (risk) การบิดเบือน ปิดบัง ซ่อนเร้น รายงานทางการบัญชีของผู้บริหาร อาจเกิดความเสียหายจากการตัดสินใจใช้ข้อมูลในงบการเงิน ดังนั้นการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี จึงมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาฐานความเสี่ยง (risk based auditing) โดยต้องมีการประเมินธุรกิจที่จะตรวจสอบก่อนว่าจุดใดเป็นความเสี่ยงหรืออาจก่อให้เกิดความเสี่ยง ก็ให้นำมาวิเคราะห์และวางแผนการตรวจสอบ เพื่อให้ครอบคลุมความเสี่ยงนั้น ทำให้การตรวจสอบมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น เนื่องจากต้องคำนึงถึงต้นทุนและผลที่จะได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอ (cost benefit effectiveness) (Pornupatham, 2008)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ ความโปร่งใสขององค์การธุรกิจไทยตามการรับรู้ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการทดสอบว่า ความโปร่งใสขององค์การธุรกิจไทยตามการรับรู้ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นอย่างไร ซึ่งทำการเก็บข้อมูลจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้พัฒนาความโปร่งใสขององค์การธุรกิจไทยตามการรับรู้ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตให้มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปพัฒนาให้องค์การธุรกิจมีความโปร่งใส เพื่อเป็นที่ยอมรับในระดับมาตรฐานสากล และเป็นการสร้างชื่อเสียงอันดีแก่องค์การธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ
2. เพื่อเปรียบเทียบความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์การธุรกิจ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยได้แก่ ภาวะผู้นำขององค์การธุรกิจ นโยบายบริษัท การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า ที่มีอิทธิพลต่อความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (methodology) เป็นส่วนสำคัญให้การศึกษาครั้งนี้เป็นระบบ เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed method research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นหลัก และใช้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นข้อมูลเสริม ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณนั้น เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) ได้รับการยอมรับในทางวิชาการ เกิดความชัดเจน และผู้อ่านเข้าใจง่าย ดังนั้น การนำเสนอ จึงต้องมีขั้นตอนเป็นระบบที่ชัดเจน และใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ การศึกษาเรื่อง “ความโปร่งใสขององค์การธุรกิจในมุมมองของผู้สอบบัญชี” ครั้งนี้ ได้กำหนดขั้นตอนการนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัยอย่างชัดเจนและเป็นระบบรวม 4 หัวข้อ ได้แก่ (1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ (4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ จำนวนผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ทั้งหมดทั่วประเทศจำนวน 9,824 ราย และผู้บริหารของสภาวิชาชีพบัญชีและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการตรวจสอบความโปร่งใสและบัญชี

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทั่วประเทศ จำนวน 300 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเกณฑ์ : 20 เท่าของตัวแปรประจักษ์ (Schumacher, R.E. & Lomax, R.G., 2010) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแยกประชากรออกเป็นกลุ่มประชากรย่อย ๆ หรือแบ่งเป็นชั้นภูมิได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ตามเกณฑ์การแบ่งประเภทอุตสาหกรรม (Department of Business Development, 2013) โดยหน่วยประชากรในแต่ละชั้นภูมิจะมีลักษณะเหมือนกัน (homogeneous) แล้วสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยมีรายชื่อของทุกหน่วยประชากรมาเรียงเป็นระบบตามบัญชีเรียกชื่อ การสุ่มจะแบ่งประชากรออกเป็นช่วง ๆ ที่เท่ากันอาจใช้ช่วงจากสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและประชากร แล้วสุ่มประชากรหน่วยแรก ส่วนหน่วยต่อ ๆ ไปนับจากช่วงสัดส่วนที่คำนวณไว้ เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (in-dept interview of experts) คือ ผู้บริหารของสภาวิชาชีพบัญชีและนักบริหารที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการตรวจสอบบัญชีและผู้บริหารที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาลรวมจำนวน 8 ราย ได้แก่ (1) นายกสภาวิชาชีพบัญชี (2) อธิบดีกรมสรรพากร (3) อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า (4) นายกสมาคมสำนักงานบัญชีไทย (5) นายกสมาคมสำนักงานบัญชีและกฎหมาย (6) ตัวแทนผู้ประกอบการเอกชนขนาดเล็ก (กรรมการผู้จัดการ บริษัท วิเอสทีปริกษาและบัญชี จำกัด) (7) ตัวแทนผู้ประกอบการเอกชนขนาดกลาง (กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอฟดีเอ็ม เทคโนโลยี จำกัด) (8) กรรมการผู้จัดการแมงโก้ คอนซัลแตนท์ จำกัด ซึ่งได้รับรางวัลธุรกิจที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานธรรมาภิบาลธุรกิจประจำปี 2561 ที่ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเป็นผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้ประเมินความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ ข้อมูลส่วนนี้ถือว่าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) และเป็นข้อมูลเสริมสำหรับนำไปวิเคราะห์เทียบกับข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ที่ได้จากการวิจัยสนามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้อมูลหลัก การตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธี

การเก็บรวบรวมข้อมูล และการทบทวนข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งประชากรเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed method research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นหลัก และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นข้อมูลเสริมในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณนั้น เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) ซึ่งหมายถึง การศึกษาหรือการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามหรือวิจัยสนามเป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ ยังได้ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารด้วย เช่น การรวบรวมข้อมูลในลักษณะของการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ เห็นได้จากการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว โดยหัวข้อนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 3 หัวข้อย่อย ได้แก่ (1) หลักเกณฑ์การสร้างข้อคำถาม (2) ลักษณะแบบสอบถาม และ (3) การทดสอบแบบสอบถาม

หลักเกณฑ์การสร้างข้อคำถาม ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ข้อ

1) **คำนึงถึงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตของการวิจัย** การศึกษาครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบสอบถามต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตการวิจัยของการศึกษาครั้งนี้ เช่น ระดับความโปร่งใสขององค์กรธุรกิจ ภาวะผู้นำขององค์กรธุรกิจ นโยบายบริษัท การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า เปรียบเทียบความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์กรธุรกิจ และปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำขององค์กรธุรกิจ นโยบายบริษัท การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้าที่มีผลต่อความโปร่งใสขององค์กรธุรกิจ

2) **ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นพื้นฐานสำหรับการตั้งข้อคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง** เช่น การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความหมายของ ความโปร่งใสขององค์กรธุรกิจ (ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล ความสุจริตในการบริหาร และคุณธรรมในองค์กร) ภาวะผู้นำขององค์กร (วิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์กับผู้ได้บังคับบัญชา การสร้างแรงจูงใจ) นโยบายบริษัท (ธรรมาภิบาล จรรยาบรรณการทำงานเป็นทีม) การมีส่วนร่วมของพนักงาน (การวางแผน การระดมความคิดเห็น การป้องกันปัญหา) การตรวจสอบข้อร้องเรียน (การตอบสนองข้อร้องเรียน ช่องทางการร้องเรียน การแจ้งผลการร้องเรียน) เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถาม เป็นต้น

3) **การใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้ศึกษาเอง** โดยนำความรู้และประสบการณ์ของผู้ศึกษาเองมาประยุกต์ใช้เป็นตัวอย่างในการทำหรือสร้างแบบสอบถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้มองเห็นภาพเข้าใจ และตอบแบบสอบถามได้อย่างตรงประเด็น และเฉพาะเจาะจงเพิ่มมากขึ้น

4) **ขอคำปรึกษา คำแนะนำ และความร่วมมือจากผู้มีความรู้ความสามารถหรือผู้เชี่ยวชาญที่มี** **ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวเรื่องที่ศึกษา** จำนวน 2 ราย ได้แก่ (1) นายกสภาวิชาชีพบัญชี (2) เลขาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) นอกจากนี้ ยังขอคำแนะนำและคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขคำถามอีกด้วย

การทดสอบแบบสอบถาม การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการทำวิจัยภาคสนาม ผู้ศึกษาได้สร้างหรือออกแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถาม และตัวชี้วัด (indicator) ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตของการวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัยของการศึกษาครั้งนี้ โดยคำถามหรือตัวชี้วัดแต่ละข้อในแบบสอบถามมีลักษณะหลายข้อข้างล่างนี้ ตามความเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบมุมมองของกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ถือเป็นข้อมูลเชิงลึกและมุมมองใหม่ที่นอกเหนือจากที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสามารถนำมาใช้สนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนขึ้น ส่วนประเด็นในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วางกรอบไว้มีลักษณะเป็นเค้าโครง (outline) หัวข้อการสนทนาที่มีความยืดหยุ่น (flexible) เป็นคำถามคร่าวๆ เพื่อเป็นแนวในการสัมภาษณ์หรือการสนทนาให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ โดยใช้แบบคำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับความโปร่งใสขององค์กรในมุมมองผู้ตรวจสอบบัญชีตามกรอบแนวคิดด้าน ความโปร่งใสขององค์กรธุรกิจ (ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล ความสุจริตในการบริหาร และคุณธรรมในองค์กร) ด้านภาวะผู้นำขององค์กร (วิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์กับผู้ได้บังคับบัญชา การสร้างแรงจูงใจ) ด้านนโยบายบริษัท (ธรรมาภิบาล จรรยาบรรณ การทำงานเป็นทีม) ด้านการมีส่วนร่วมของพนักงาน (การวางแผน การระดมความคิดเห็น การป้องกันปัญหา) ด้านการตรวจสอบข้อร้องเรียน (การตอบสนองข้อร้องเรียน ช่องทางการร้องเรียน การแจ้งผลการร้องเรียน) ที่นำไปสู่การบูรณาการและการจัดการกับองค์ความรู้ การใช้ทรัพยากรขององค์กรที่คุ้มค่า และการประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีใหม่ รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาความโปร่งใสขององค์กรธุรกิจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ (1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเอกสาร และ (2) การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยสนาม

- 1) **การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเอกสาร** ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ รายงานผลการวิจัย สถิติ ตัวเลข และเอกสารต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมถึงข้อมูลที่ได้จากอินเทอร์เน็ต (internet)
- 2) **การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยสนาม** ประกอบด้วย 2 หัวข้อ ได้แก่ (1) การแจกและการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม รวมทั้ง (2) ปัญหา และแนวทางแก้ไข

การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) และใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ดังนี้

- 1) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัยค้นคว้าจากฐานข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานผลการศึกษา บทวิพากษ์ วิจัย เป็นต้น จากแหล่งข้อมูลทั้งใน หอสมุด สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีจุดแข็งคือ ความแน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง

แม่นยำ ครอบคลุมประเด็น ส่วนจุดอ่อนคือ การนำข้อมูลมาใช้เกิดความยากลำบาก เนื่องจากมีระเบียบ กฎเกณฑ์ การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปได้ยาก ข้อมูลที่ได้หากไม่ครบก็อาจไม่แม่นยำเท่าที่ควร

2) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นการสนทนาอย่าง มีจุดหมายที่แน่นอนทั้งสองฝ่าย คือ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการวางแผนและ เตรียมการให้พร้อม รวมทั้งดำเนินการตามขั้นตอนที่จะช่วยให้ได้ความจริงจากผู้ให้สัมภาษณ์ (Kulnides, N., & Somjai, 2015)

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถามทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ผู้ศึกษาได้นำ แบบสอบถามทั้งหมดดำเนินการตามลำดับที่แบ่งเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ วิธีการประมวลผลข้อมูล และวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วิธีการประมวลผลข้อมูล แบ่งเป็น 4 ข้อ

- 1) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการวิจัยสนาม
- 2) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุด
- 3) จัดคำตอบเป็นกลุ่มและเป็นหมวด โดยกำหนดรหัส (code) ข้อมูล พร้อมทั้งจัดทำคู่มือลงรหัส (codebook) และบันทึกรหัสข้อมูลลงในตารางในเครื่องคอมพิวเตอร์
- 4) ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล จากตัวแปรที่กำหนดและข้อมูลที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อหา คำตอบด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้
 - สถิติพื้นฐาน (basic statistic) เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่างโดยหาความถี่ (Frequency) การกระจายอัตราส่วนร้อยละ (percentage) เพื่อหาระดับของความโปร่งใส ค่าเฉลี่ย (mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation)
 - ใช้ ANOVA จะเป็นการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อเปรียบเทียบความโปร่งใสของแต่ละ องค์การธุรกิจขององค์การธุรกิจที่แตกต่างกันมีความโปร่งใสที่แตกต่างกันอย่างไร
 - สถิติอ้างอิง (inference statistic) ผู้วิจัยใช้ SEM เพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีต่อความโปร่งใส
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้ลักษณะความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจำแนกข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive conclusion) จากนั้นนำเสนอข้อมูลเชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

1. ระดับความโปร่งใสขององค์การธุรกิจ

ผลการวิจัยพบว่า ความโปร่งใสด้านภาวะผู้นำขององค์การธุรกิจ นโยบายของบริษัท การมีส่วนร่วม ของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า อยู่ในระดับปานกลาง สรุปได้ดังนี้ (1) ให้ได้รับความ ค้ำครองเท่าเทียมกันปราศจากการเลือกปฏิบัติ (2) มีกระบวนการให้บริการ เพื่อขอให้ช่วยเหลือ แก้ไข บรรเทา

ความเดือดร้อน หรือตรวจสอบข้อเท็จจริง อันเนื่องมาจากการลูกค้าได้รับความเดือดร้อน (3) องค์การมีกระบวนการให้บริการ เพื่อให้ความช่วยเหลือ แก่ไข บรรเทาความเดือดร้อน หรือตรวจสอบข้อเท็จจริง อันเนื่องมาจากการพบเห็นการกระทำผิดกฎหมาย (4) องค์การมีกระบวนการให้บริการ เป็นการช่วยเหลือ ผู้บริโภคอย่างรวดเร็วและทั่วถึง (5) องค์การมีการกำหนดระยะเวลาพร้อมทั้งมีการแจ้งผลในแต่ละขั้นตอนของการตรวจสอบข้อร้องเรียน ตั้งแต่การรับเรื่องร้องเรียน ระหว่างการแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนและหลังจากการแก้ไขข้อร้องเรียนแล้ว (6) ช่องทางในการรับและแจ้งผลการร้องเรียนขององค์การในการปฏิบัติด้านการตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ (7) มีการแจ้งผลจากเรื่องร้องเรียนในการขอให้ช่วยเหลือ แก่ไข บรรเทาความเดือดร้อน

2. ผลการเปรียบเทียบความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์การธุรกิจ

ผลการเปรียบเทียบความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์การธุรกิจ ดังตารางที่ 1

เปรียบเทียบความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์การธุรกิจ	ขนาดองค์การ		
	เล็ก	กลาง	ใหญ่
1. ด้านความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก
2. ด้านความสุจริตในการบริหาร	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
3. ด้านคุณธรรมในองค์การ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
4. ด้านวิสัยทัศน์	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก
5. ด้านความสัมพันธ์กับผู้ได้บังคับบัญชา	มาก	มาก	มาก
6. ด้านการสร้างแรงจูงใจ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
7. ด้านธรรมาภิบาล	มาก	มาก	ปานกลาง
8. ด้านจรรยาบรรณ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
9. ด้านการทำงานเป็นทีม	มาก	มาก	ปานกลาง
10. ด้านการวางแผน	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
11. ด้านการระดมความคิดเห็น	มาก	มาก	ปานกลาง
12. ด้านการป้องกันปัญหา	มาก	มาก	ปานกลาง
13. ด้านการตอบสนองข้อร้องเรียนของลูกค้า	มาก	มาก	มาก
14. ด้านช่องทางการร้องเรียน	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
15. ด้านการแจ้งผลการร้องเรียน	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ความโปร่งใสจำแนกตามขนาดขององค์การธุรกิจ ขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีความเห็นไม่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะให้ความเห็นอยู่ในระดับปานกลางถึงมากในทุก ๆ ด้าน

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประจักษ์

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเพื่อยืนยันผลด้วยการทดสอบทิศทางของความสัมพันธ์ว่า เป็นในทิศทางบวกหรือลบ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประจักษ์

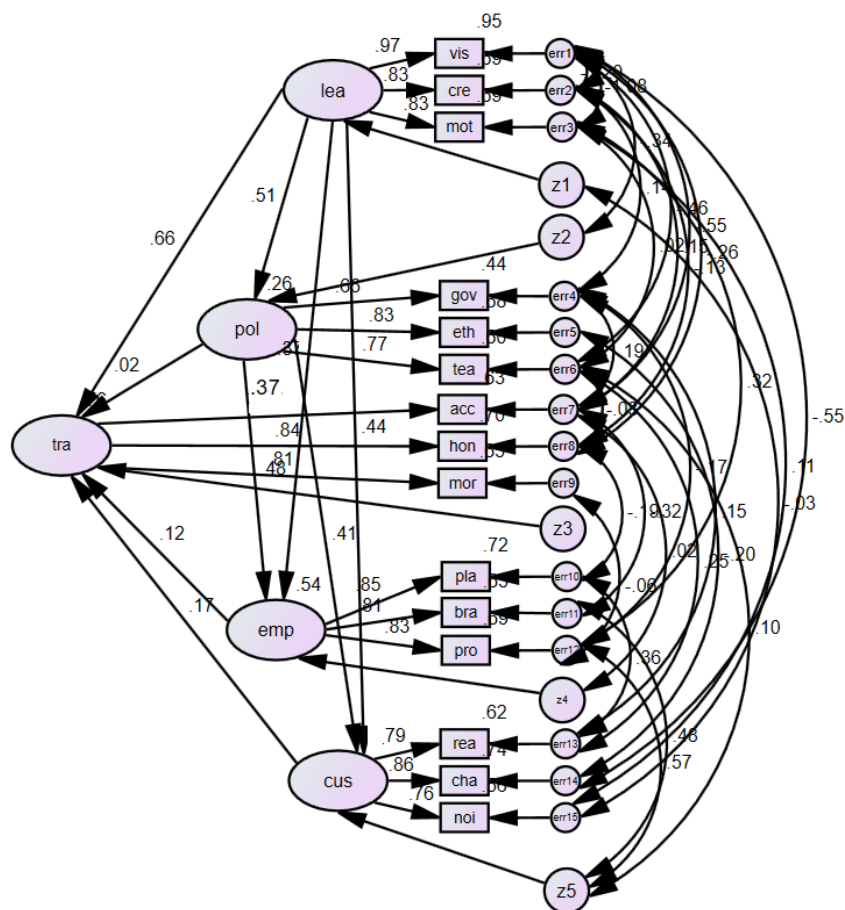
	acc	hon	mor	vis	cre	mot	gov	eth	tea	pla	bra	pro	rea	cha
acc														
hon	.663**													
mor	.643**	.667**												
vis	.578**	.654**	.671**											
cre	.592**	.544**	.548**	.637**										
mot	.523**	.602**	.541**	.661**	.678**									
gov	.358**	.253**	.307**	.267**	.352**	.247**								
eth	.398**	.377**	.397**	.361**	.403**	.326**	.586**							
tea	.350**	.322**	.331**	.261**	.378**	.328**	.544**	.630**						
pla	.465**	.430**	.508**	.539**	.456**	.452**	.291**	.462**	.462**					
bra	.329**	.440**	.460**	.425**	.400**	.413**	.285**	.420**	.425**	.717**				
pro	.398**	.414**	.415**	.434**	.345**	.470**	.211**	.446**	.431**	.732**	.714**			
rea	.410**	.433**	.463**	.459**	.418**	.422**	.364**	.455**	.549**	.597**	.587**	.566**		
cha	.464**	.438**	.471**	.421**	.426**	.435**	.288**	.392**	.454**	.511**	.574**	.612**	.675**	
noi	.378**	.379**	.380**	.408**	.345**	.414**	.187**	.327**	.387**	.477**	.513**	.576**	.576**	.668**

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จาก ตาราง2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรประจักษ์ จำนวน 15 ตัวแปร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดจำนวน 105 คู่ มีความสัมพันธ์กันที่ระดับ 0.01 และมีทิศทางเดียวกันกันคือ มีทิศทางเป็นบวก

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์เป็นการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน

Chi-square = 87.332, df=53, Chi-square/df = 1.648, p = .002, GFI = .962
CFI = .988, RMR = .039, RMSEA = .047, NFI = .970

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองสมการ
ที่เกิดขึ้นเป็นหลังปรับแก้โมเดลที่เข้ากันได้

จากรูปภาพ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่เกิดขึ้น พบว่า แบบจำลองเข้ากันได้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ และพบว่า ค่าทดสอบความแตกต่างระหว่างเมตริกการผันแปรร่วมหรือค่า RMSEA(Root Mean Square Error of Approximation) เท่ากับ .047 ซึ่งพบว่ามีค่าน้อยกว่า .05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการทดสอบทางสมมติฐาน จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 พบว่า ความโปร่งใสขององค์กร มีความสัมพันธ์กับ ภาวะผู้นำขององค์กรธุรกิจ นโยบายของบริษัท การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความโปร่งใสขององค์กรจะขึ้นกับนโยบายในกำหนดการปฏิบัติงานหรือการกระทำที่ปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผยเป็นธรรม และเสมอภาค สามารถตรวจสอบได้ ชี้แจงอธิบายได้เมื่อมีข้อสงสัย และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง บุคลากรขององค์กรต้องมีจิตสำนึกที่ดี มีจริยธรรมและจรรยาบรรณใน

วิชาชีพ มีการเตรียมพร้อมข้อมูลสำหรับบริการ และมีช่องทางให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรได้อย่างมีข้อจำกัดน้อยที่สุด นอกจากนี้ ควรมีระบบการตรวจสอบที่น่าเชื่อถือ และเปิดโอกาสให้บุคลากรขององค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรได้ และในประการสุดท้าย ผู้นำองค์กรควรยึดถือความซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมในตนเอง

จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า การมีส่วนร่วมของพนักงาน มีความสัมพันธ์กับ ภาวะผู้นำขององค์กรธุรกิจ และนโยบายของบริษัท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของพนักงาน เพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์การดำเนินงาน การปฏิบัติงานของบุคลากรให้มี แนวทางการทำงาน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม ความเชื่อ วิธีคิดในการทำงานของบุคลากรในองค์กร และเพิ่มศักยภาพการทำงานขององค์กร โดยให้ความเอาใจใส่ทั้งพนักงานและลูกค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับลูกค้า และตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ของนโยบายบริษัท นอกจากนี้ ยังเน้นความมีระเบียบในการทำงาน การเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งทำให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและจงรักภักดีต่อองค์กร

จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 พบว่า การตรวจสอบข้อร้องเรียนของลูกค้า มีความสัมพันธ์กับนโยบายของบริษัท และการมีส่วนร่วมของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรควรกำหนดนโยบายในการจัดการข้อร้องเรียนลูกค้าอย่างชัดเจนเป็นที่รับทราบกันทั่วพนักงานทุกคน มีการสื่อสารไปยังลูกค้าและ องค์กรที่เกี่ยวข้อง นโยบายของบริษัทควรได้รับการสนับสนุนโดยระเบียบปฏิบัติและวัตถุประสงค์แต่ละหน่วยงานและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการข้อร้องเรียน มีการวางแผนออกแบบ นำมาปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านกระบวนการจัดการข้อร้องเรียน การส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกต่อการจัดการข้อร้องเรียนของพนักงานในองค์กร การสร้างความมั่นใจในกระบวนการจัดการข้อร้องเรียนนั้นดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องของการจัดการข้อร้องเรียน ผู้แทนด้านการจัดการข้อร้องเรียน ควรจะรับผิดชอบด้านการกำหนด กระบวนการเฝ้าติดตาม การประเมินและ รายงานผลประสิทธิภาพของการจัดการข้อร้องเรียน การรายงานผลไปยังผู้บริหาร ระดับสูงด้านกระบวนการจัดการข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง รวมทั้งการสรรหาและฝึกอบรมพนักงานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับข้อกำหนดขององค์กร การปฏิบัติลูกค้าด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม และมีความพร้อมในการตอบสนองต่อข้อร้องเรียนอย่างเหมาะสมแต่ละบุคคล การแสดงให้เห็นถึงทักษะ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า พนักงานทุก ๆ คน ควรจะมีความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ อำนาจ หน้าที่ต่อผู้ร้องเรียนและมีความตระหนัก ในการปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับผู้ร้องเรียน และการรายงานข้อร้องเรียนที่สำคัญต่อลูกค้า

จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 พบว่า นโยบายของบริษัท ได้รับอิทธิพลจาก ภาวะผู้นำขององค์กรธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้นำคือ ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารระดับสูง หรือเจ้าของบริษัท ที่จะต้องมีคุณสมบัติในเรื่อง การเป็นผู้นำและมีพฤติกรรมแสดงออกต่อผู้ใต้

บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีภาวะผู้นำในการจัดการภายในองค์กร ภายในหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยมีอำนาจที่จะดูแลองค์การแต่ละหน่วยงาน ให้สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตอบสนองต่อนโยบายและวัตถุประสงค์ของผู้บริหารระดับสูง และเป็นผู้ที่มีความสามารถปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี มีการสื่อสารสองทาง โดยการรับฟังปัญหาหรือข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา การแสดงความเอื้ออาทร ห่วงใยต่อความรู้สึก หรือความต้องการของลูกน้อง นอกจากนี้ ยังเน้นการทำงานเป็นทีมเวิร์ค เพื่อให้งานขับเคลื่อน ตอบสนองต่อนโยบายและบรรลุมิติประสงค์ของบริษัทและสถานการณ์ สภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ภาวะผู้นำเป็นเสมือนกลไกหลักในการขับเคลื่อนทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรให้สามารถเข้ามาร่วมกันและถูกใช้อย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับนโยบายและกลยุทธ์ขององค์กร ในการบริหารงานขององค์กร ต้องมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ โดยใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้วางแผนองค์การธุรกิจ พัฒนาองค์ความรู้ของผู้นำองค์กรด้วยหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะหลักคุณธรรมและหลักความโปร่งใสในการบริหารและพัฒนาบุคลากรขององค์กร ให้มีจิตสำนึกที่ดี มีจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรขององค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. หน่วยงานหรือองค์การที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำคู่มือการประเมินความโปร่งใสของหน่วยงานตามแนวทางมาตรฐานประเมินความโปร่งใสที่ได้จากผลการวิจัยดังกล่าว ซึ่งในระยะแรกควรเน้นการประเมินแบบง่าย โดยการตรวจสอบจากเอกสารหรือหลักฐานที่ปรากฏ และควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดที่มีความสลับซับซ้อน และมีความละเอียดยิ่งขึ้น จึงทำการประเมินในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างตัวแบบประเมินสำหรับใช้ประเมินความโปร่งใสที่เหมาะสมกับหน่วยงานในแต่ละประเภท แยกกันระหว่างหน่วยงานราชการทั่วไป รัฐวิสาหกิจและองค์การรัฐประเภทอื่นๆ ภาคเอกชน ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถประเมินความโปร่งใสได้เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติการบริหารของแต่ละองค์การ

3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กรอบแนวคิดนี้กับหน่วยงาน/บริษัท/ธุรกิจอื่น เพื่อยืนยันผลการวิจัยและควรมีการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมจากกรอบแนวคิดในงานวิจัยนี้เพื่อขยายขอบเขตของการศึกษา

References

- Braithwaite, J. and Drahox, P. (2010). *Global Business Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Florini, A. and Others. (2007). *The Right to Know: Transparency for an Open World*. New York: Columbia University Press.
- Kulnides, N., & Somjai, S. (2015). *Advanced Research Methodology and Research* (2nd ed.). Bangkok: Master Print Samsen.
- Office of the Prime Minister. (1999). *The creation of a national and social administration system*. Bangkok: Office of the Civil Service Commission
- Pornupatham, S. (2008). *Auditting*. Bangkok: Dharmniti Press.
- Prechal, S. and de Leeuw, M. (2007). Dimensions of transparency: The building blocks for a new legal principle?. *Review of European Administrative Law*, 0(1), 51-61.
- Pusitpokai, T. (2007). *How to be transparent*. Retrieved June 4, 2019 from www.theiiat.or.th/Knowledge
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York: Routledge.
- Sifry, M. L. (2011). *Wikileaks and the Age of Transparency*. Counterpoint.
- Srichanpetch S. (2010). Fundamental Principles of Good Governance. *Business Administration Journal*, Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University, 33(125), 1-3
- Tapscott, D. and Ticoll, D. (2003). *The Naked Corporation: How the Age of Transparency Will Revolutionize Business*. New York: Free Press.
- Vishwanath, T. and Kaufmann, D. (2001). Toward Transparency: New Approaches and Their Application to Financial Markets. *The World Bank Research Observer*, 16(1), 41-57.

การจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน*

Management Shelters a Long Stay Elderly Foreigners in the Northern Provinces

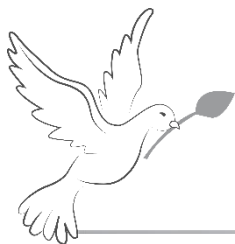
¹กิตติพงษ์ กิตติยันตการ, ภัทรพล ชุ่มมี และชาคริต ศรีทอง

¹Kittipong Kittiyantakarn, Pattarapon Chummee and Charcrit Sritong

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Pong1551@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิจัยสถานการณ์และการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน และ 3) เพื่อวิจัยรูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจและผู้สูงอายุชาวต่างชาติที่เดินทางมาพักอาศัยแบบพำนักระยะยาวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน จำนวนทั้งหมด 39 แห่ง โดยมีจำนวนประชากร 4,000 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 364 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์และการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่าทุกปัจจัยส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนทั้งสิ้น 2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 และโมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) ผลการวิจัยรูปแบบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ (Chi-square =

* Received February 25, 2020; Revised April 19, 2020; Accepted May 15, 2020

152.376, $df = 142$, $p\text{-value} = 0.261$, $GFI = 0.997$, $AGFI = 0.894$ และ $RMSEA = 0.019$, $CFI = 0.997$, และ $RMR = 0.013$)

คำสำคัญ: การจัดการธุรกิจ; ที่พักอาศัย; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this article research were to 1) study the situations and management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces 2) analyze the factors of management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces, and 3) study the research model of causal factors management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces. This study was a mixed methods research with the population of entrepreneurs or the business executives and elderly foreigners who traveled to long stay in the upper northern provinces, totally 39 sites of 4,000 persons. And selected by simple random sampling. The samples were 364 respondents and questionnaires with reliability level of 0.98 were used for the research tools. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, confirmatory factor analysis, and analysis of structural equation modelling.

The research findings were as follows:

1) The situations and management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces revealed that the aspect of customer confidence, the aspect of service marketing strategies, and the aspect of service quality mostly affected the management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces, 2) the results of causal factor analysis for the management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces revealed that it was influencing the management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces at a statistical significance level of .05 and .01 and the structural equation modelling comply with the empirical data. 3) The results of the research model of causal factors management of shelter business as a long stay for elderly foreigners in the upper northern provinces comply with the empirical data at an acceptable level ($\text{Chi-square} = 152.376$, $df = 142$, $p\text{-value} = 0.261$, $GFI = 0.997$, $AGFI = 0.894$ และ $RMSEA = 0.019$, $CFI = 0.997$, และ $RMR = 0.013$)

Keyword: Business Management; Shelter; Elderly

บทนำ

ปัจจุบันสภาวะสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) คนที่มีอายุมากที่สุดในโลก ปัจจุบันมีอายุถึง 107 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยอายุขัยของประชากรในสมัยก่อน เนื่องจากปัจจัยประกอบหลายด้าน ทั้งปัจจัยทางการแพทย์ อาหารและโภชนาการ รวมไปถึงเทคโนโลยี นั้นเอง โดยสามารถแบ่งระดับของสังคมสูงวัยได้ดังนี้ สังคมเยาว์วัย (Young Society) ค่าดัชนีการสูงวัยต่ำกว่า 50 สังคมสูงวัย (Aged Society) ค่าดัชนีการสูงวัยระหว่าง 50-119.9 สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Completed Aged Society) ค่าดัชนีการสูงวัยระหว่าง 120-199.9 สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) ค่าดัชนีการสูงวัยตั้งแต่ 200 ขึ้นไป ซึ่งแสดงผลว่าปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในเอเชีย นั้น มีประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน สิงคโปร์ และไทย ที่เข้าสู่สังคมสูงวัยไปจนถึงสังคมสูงวัยระดับสูงสุด จากสถานการณ์ผู้สูงอายุ แนวโน้ม และผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (Prasartkul, 2013) ธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว (Long Stay) ในปัจจุบันประชากรของโลกมีช่วงอายุการทำงานที่ลดลง มีการเกษียณอายุการทำงานเร็วกว่าในอดีต ทำให้สามารถใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น อีกทั้ง การต่ออายุมาตรการยกเว้นค่าธรรมเนียมวีซ่า และมาตรการปรับลดค่าธรรมเนียมวีซ่าที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง น่าจะเป็นโอกาสของธุรกิจโรงแรมและบริษัทนำเที่ยวรายกลางและเล็ก ที่พึ่งพิงการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวจังหวัดเมืองรอง และ การท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด ยังเป็นโอกาสของธุรกิจโรงแรมรายกลางและเล็ก ในจังหวัดเมืองรอง ในการให้บริการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากขึ้น อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเมืองรองส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่นักท่องเที่ยวไม่คุ้นเคย สะท้อนถึงโอกาสที่จะเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัด เช่นภาคเหนือตอนบน ที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว (Long Stay) มีบทบาททางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ มีจุดขายทั้งด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และเป็นแหล่งวัฒนธรรมล้านนาที่โดดเด่น เป็นประตูกำลังค้าขายแดนเชื่อมโยงเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวกับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเอเชียใต้โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง สถานการณ์ของการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน (Bank of Thailand, 2014) จึงเป็นสาเหตุที่มีผู้สูงอายุมาท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว (Department of Tourism, 2017)

ดังนั้นจากสภาพปัญหาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน รวมทั้งผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่กรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และนักวิชาการ โดยมีจำนวนทั้งหมด 4,000 คน (Chiang Mai Provincial Office, 2017) เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอุณหภูมิอบอุ่นตลอดปี และมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม พร้อมทั้งมีขนบธรรมเนียมประเพณี เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของชาวต่างชาติ นอกจากนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ ยังได้สำรวจความเห็นของชาวต่างชาติ พบว่าคนไทยยังเป็นชนชาติที่มีอัธยาศัยไมตรี มีน้ำใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน จากผลจากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนารูปแบบธุรกิจให้

มีประสิทธิภาพในการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน เพื่อการเจริญเติบโตของธุรกิจอย่างยั่งยืนต่อไป

โดยสรุป สถานการณ์การท่องเที่ยวในปี 2560 มีแนวโน้มขยายตัว ทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และ ชาวไทย โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยน่าจะอยู่ที่ประมาณ 30.50-34.15 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 2.8-4.8 จากปี 2559 โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่น่าจะก่อให้เกิดรายได้สู่ภาคการท่องเที่ยวคิดเป็นมูลค่า 1.76-1.79 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 7.3-9.1 จากปี 2559 สำหรับตลาดนักท่องเที่ยวชาวไทย มีสัญญาณดีมาตั้งแต่ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2560 ทั้งจากปัจจัยจากภูมิอากาศที่หนาวเย็นขึ้น และ การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ ๆ คาดว่าปี 2560 จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ 158.2-159.7 ล้านคน-ครั้ง (1 คน อาจท่องเที่ยวมากกว่า 1 ครั้ง) ขยายตัวร้อยละ 6.2-7.2 จากปี 2559 โดยการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวชาวไทยน่าจะก่อให้เกิดรายได้สู่ภาคการท่องเที่ยวคิดเป็นมูลค่า 9.30-9.38 แสนล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 7.0-8.0 จากปี 2559 ดังนั้นการท่องเที่ยวที่จะมาจากทั้งชาวต่างชาติ และชาวไทย น่าจะก่อให้เกิดรายได้สู่ภาคการท่องเที่ยวโดยรวม 2.69 - 2.73 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 7.2 - 8.7 จากปี 2559 ซึ่งจะส่งผลโดยตรงให้ธุรกิจโรงแรมได้รับอานิสงส์จากการให้บริการที่พักที่พักรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบกับแนวโน้มการฟื้นตัวของตลาดการจัดงาน ทั้งงานประชุมและสัมมนา งานแต่งงาน และงานอีเว้นท์ น่าจะช่วยเพิ่มรายได้จากการให้บริการสถานที่จัดงาน ส่งผลให้รายได้ของธุรกิจโรงแรมในปี 2560 ครอบคลุมถึงรายได้จากการให้บริการห้องพัก และ รายได้อื่น ๆ อย่างการให้บริการสถานที่จัดงาน น่าจะอยู่ที่ 564,000 - 574,000 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 3.7 - 5.5 จากปี 2559 (Department of Tourism, 2017)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิจัยสถานการณ์และการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อวิจัยรูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารธุรกิจและผู้สูงอายุชาวต่างชาติที่เดินทางมาพำนักระยะยาวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน จำนวนทั้งหมด 39 แห่ง โดยมีจำนวนประชากร 4,000 คน วิธีการเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 5-7 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง

วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง แนวคิดของ Taro Yamane, (1973) จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ 364 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาค่าสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklists) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน มีทั้งหมด 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด บริการ ปัจจัยด้านด้านคุณภาพการให้บริการ และความเชื่อมั่นของลูกค้า จำนวน 80 ข้อ รวมทั้งแบบสอบถามวัดการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ตามตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว คือ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการด้านคุณธรรม การจัดการทรัพยากร การจัดการงบประมาณ และการจัดการทั่วไปจำนวน 25 ข้อ โดยคำถามเป็นสเกลประเมินค่าแบบรวม (Likert Scale)

โดยส่วนนี้ เป็นคำถามแบบประเมินค่าหรือมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ และในการการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ สำหรับวิจัยนี้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่า IOC

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (try-out) จำนวน 30 ชุด เพื่อคำนวณหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อคำนวณสถิติและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทางสถิติ

ผลการวิจัย

ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาสรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน แสดงได้ดังตารางที่ 1

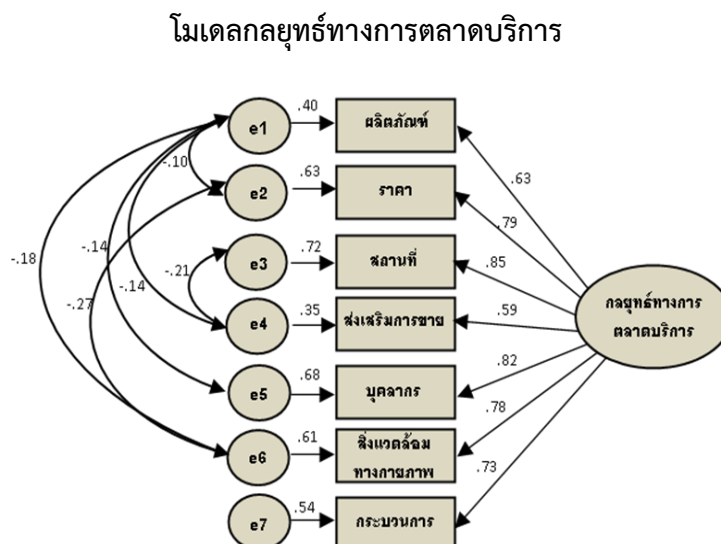
พำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

[illegible]

** p < .01 หรือ * p < .05

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษาในแบบจำลอง พบว่า คู่ของตัวแปรสังเกตที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .721 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรที่ทำการศึกษานั้นไม่มีคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันมากเกินไป สอดคล้องกับ Kline (2005) ได้กล่าวถึงว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตที่มีค่าสูงกว่า 0.85 จะเกิดปัญหาการรวมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) แต่ตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตไม่เกิน 0.85 กล่าวได้ว่าไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการธุรกิจที่พิกาศัยแบบ
พำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

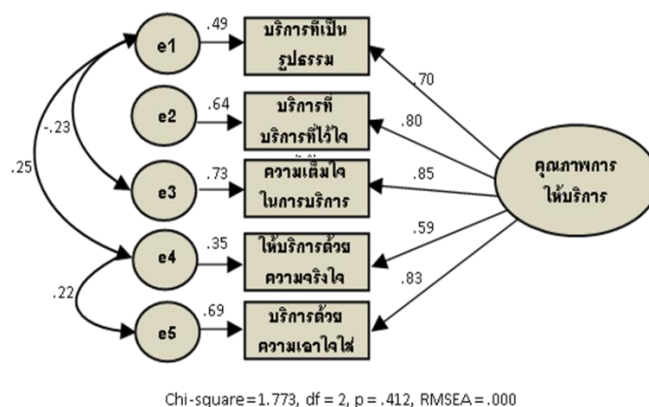

Chi-square=4.482, df = 8, p = .811, RMSEA=.000

ภาพที่1 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงกลยุทธ์ทางการตลาดบริการ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงกลยุทธ์ทางการตลาดบริการ พบว่าโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 4.482 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 8, P-value เท่ากับ .811 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .994 โดยเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor loading) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสถานที่ มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด คือ 0.85 รองลงมา คือ บุคลากร ราคา สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมการขาย มีค่าน้ำหนักปัจจัยเท่ากับ 0.82, 0.79, 0.78, 0.73, 0.63 และ 0.59

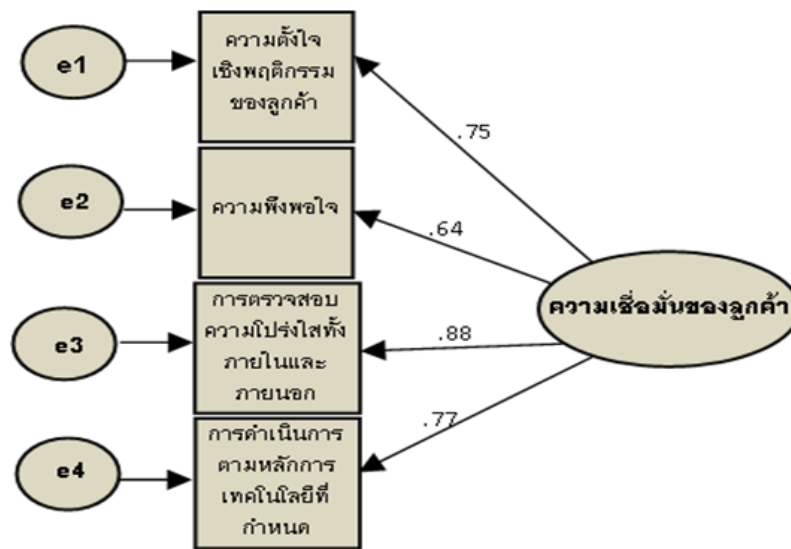
โมเดลคุณภาพการให้บริการ

ภาพที่2 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงคุณภาพการให้บริการ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงคุณภาพการให้บริการ พบว่าโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 1.773 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 2, P-value เท่ากับ .412 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .997 โดยเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor loading) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรความเต็มใจในการบริการ มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด คือ 0.85 รองลงมา คือ บริการด้วยความเอาใจใส่ บริการที่ไว้ใจได้ บริการที่เป็นรูปธรรม และให้บริการด้วยความจริงใจ มีค่าน้ำหนักปัจจัยเท่ากับ 0.83, 0.80, 0.70, และ 0.59

โมเดลการความเชื่อมั่นของลูกค้า

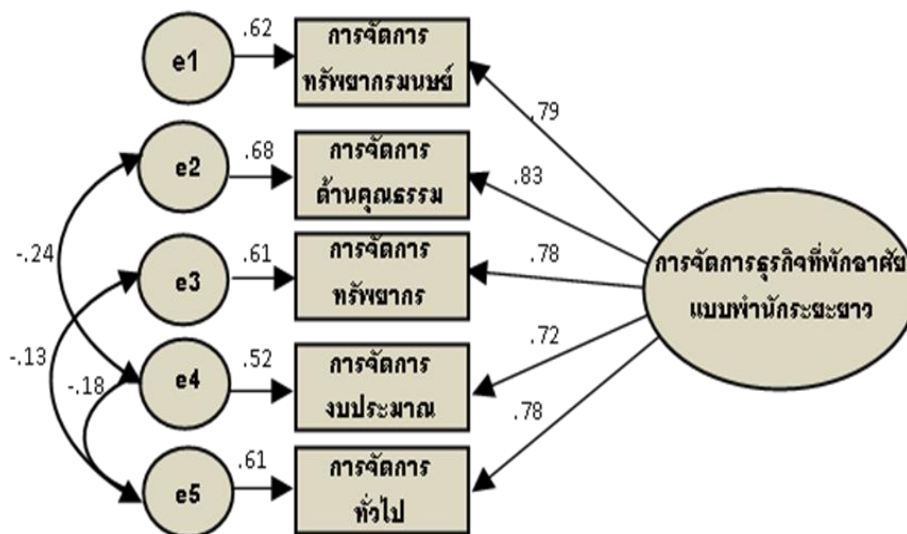

Chi-square=1.911, df = 2, p = .385, RMSEA = .000

ภาพที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงความเชื่อมั่นของลูกค้า

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงความเชื่อมั่นของลูกค้า พบว่าโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 1.911 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 2, P-value เท่ากับ .385 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .996 โดยเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor loading) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรการตรวจสอบความโปร่งใสทั้งภายในและภายนอก มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด คือ 0.88 รองลงมา คือ การดำเนินการตามหลักการเทคโนโลยีที่กำหนด ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของลูกค้า และความพึงพอใจ มีค่าน้ำหนักปัจจัยเท่ากับ 0.77, 0.75 และ 0.64

โมเดลการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว

Chi-square=2.653, df = 2, p = .265, RMSEA = .040

ภาพที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว พบว่าโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 2.653 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 2, P-value เท่ากับ .265 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .995 โดยเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor loading) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรการจัดการด้านคุณธรรม มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด คือ 0.83 รองลงมา คือ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากร การจัดการทั่วไป และการจัดการงบประมาณ มีค่าน้ำหนักปัจจัยเท่ากับ 0.79, 0.78, 0.78, และ 0.72

ตารางที่ 2 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect)

จากแบบจำลองสมการ

(n = 364)

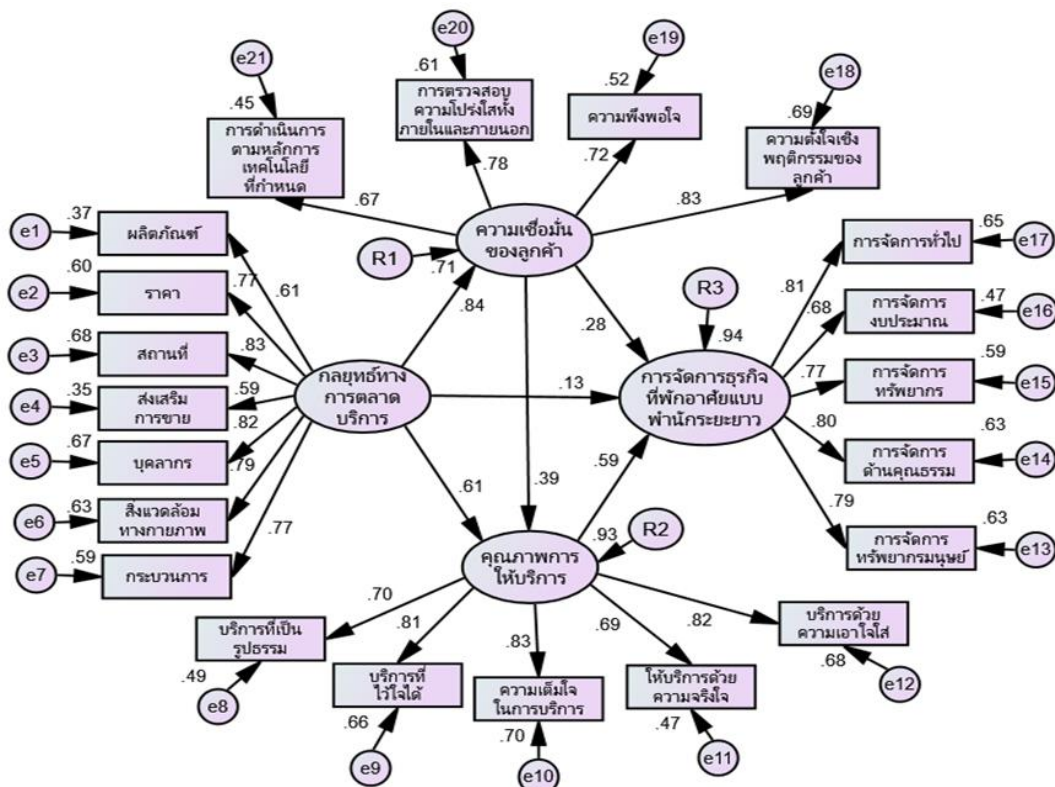
ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม										
	ความเชื่อมั่นของลูกค้า			คุณภาพการให้บริการ			การจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว				
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE			TE
					ความ เชื่อมั่นของ ลูกค้า			ความ เชื่อมั่นของ ลูกค้า	คุณภาพ การ ให้บริการ	ความเชื่อมั่นของลูกค้า --> คุณภาพการ ให้บริการ	
กลยุทธ์ทางการตลาดบริการ	0.840*		0.840*	0.608*	0.331*	0.939*	0.126	0.236*	0.360*	0.193*	0.915*
คุณภาพการให้บริการ							0.587*				0.587*
ความเชื่อมั่นของลูกค้า				0.394*		0.394*	0.283		0.232*		0.514*

$\chi^2 = 152.376$, df = 142, P-value = .261, $\chi^2/df = 1.073$, RMSEA = .019, RMR = .013, CFI = .997, GFI = .997, AGFI = .894

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

สำหรับโมเดลการจัดการธุรกิจที่พักอาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน หลังดำเนินการปรับแก้แบบจำลอง (Modification Model) พบว่า ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานด้วยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) พบว่า ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\chi^2 = 152.376$; $df = 142$; $p = .261$; $CFI = .997$; $GFI = .935$; $AGFI = .894$; $RMSEA = .019$; $Chi-square / DF = 1.073$) แสดงว่าแบบจำลองการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือมีความตรงเชิงภาวะสันนิษฐานที่สอดคล้องกับค่าสถิติ โดยพิจารณาจากดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness Fit Index : GFI) มีค่าเท่ากับ .935 และดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) มีค่าเท่ากับ .894 ซึ่งค่า GFI และ AGFI มีค่ามากกว่าและใกล้เคียง .90 โดยทั้งสองค่านี้ ยิ่งมีค่าใกล้ 1 แสดงว่าแบบจำลองการวัดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับดัชนีบอกค่าความคลาดเคลื่อนของโมเดล คือ ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square Error of Approximation : RMSEA) มีค่าเท่ากับ .019 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .08 แสดงว่าโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ค่อนข้างดี เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square) ซึ่งเป็นอัตราส่วนของค่าไค-สแควร์ต่อค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Chi-Square / df) พบว่ามีค่าเท่ากับ 1.073 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 5 จากค่าดัชนีความกลมกลืนดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างที่ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และการประมาณค่าพารามิเตอร์ในแบบจำลองดังกล่าวจึงเป็นที่ยอมรับได้ ผลการวิเคราะห์ดังภาพที่ 5

Chi-square = 152.376, df = 142, p = .261, RMSEA = .019

ภาพที่ 5 โมเดลการจัดการธุรกิจที่พักออาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

อภิปรายผลการวิจัย

พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุของการจัดการธุรกิจที่พักออาศัยแบบพำนักระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งพิจารณาจากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ $\chi^2 = 152.376$, $df = 142$, $P\text{-value} = .261$, $\chi^2/df = 1.073$, $RMSEA = .019$, $RMR = .013$, $CFI = .997$, $GFI = .997$, $AGFI = .894$ โดยพบการประมาณค่าในแบบจำลองสมการโครงสร้าง ดังนี้

1) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดบริการส่งผลทางตรงต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .840 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยแนวคิดทฤษฎีของ Kotler, P., & Armstrong, G. (2014) Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2010) Lovelock C. and Wirtz, J. (2013) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Uruya Sukwiboon, (2016)

2) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดบริการส่งผลทางตรงต่อคุณภาพการให้บริการ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .608 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพการให้บริการ ผ่านความเชื่อมั่นของลูกค้า ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .331 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยแนวคิดทฤษฎีของ Kotler, P., & Armstrong, G. (2014) Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2010) Lovelock C. and Wirtz, J. (2013) Soliman H.S. (2011) Phiromyoo, M. (2011) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Zippsini Baray, (2012) และ Chaisompon Chaoprasert, (2016)

3) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดบริการ ส่งผลทางตรงต่อการจัดการธุรกิจที่พักออาศัยแบบพำนักระยะยาว ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.126 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และส่งผลทางอ้อมต่อการจัดการธุรกิจที่พักออาศัยแบบพำนักระยะยาว ผ่านความเชื่อมั่นของลูกค้า ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .236 ผ่านคุณภาพการให้บริการ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.360 และผ่านความเชื่อมั่นของลูกค้าที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.193 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Kotler, P., & Armstrong, G. (2014) Lovelock C. and Wirtz, J. (2013) Soliman H.S. (2011) Phiromyoo, M. (2011) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Chaisompon Chaoprasert, (2016) และ Zippsini Baray, (2012)

4) ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ ส่งผลทางตรงต่อการจัดการธุรกิจที่พักออาศัยแบบพำนักระยะยาว ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .587 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีของ Schmenner, R. W. (1995) Zineldin, M. (1996) Zeithaml, V. A., Berry, L., & Parasuraman, A. (1996) McColl – Kennedy, Janet R. (2005) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Warach Madhyamapurush, (2009)

5) ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของลูกค้า ส่งผลทางตรงต่อคุณภาพการให้บริการ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .394 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีของ Kim et al.

(2012) Kanuk, L.L. (2010) Boylu, A. A. & Tasci. (2010) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Warach Madhyamapurush, (2009)

6) ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นของลูกค้าส่งผลทางตรงต่อการจัดการธุรกิจที่פקอาศัยแบบพำนักระยะยาวที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .283 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ส่งผลทางอ้อมต่อการจัดการธุรกิจที่פקอาศัยแบบพำนักระยะยาว ผ่านคุณภาพการให้บริการ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .232 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีของ Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2009) Prayag, G. (2009) Kim et al. (2012) Kanuk, L.L. (2010) Boylu, A. A. & Tasci. (2010) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Wararat Matthayaburud (2009)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนาควรนำผลการวิจัยที่ได้คือปัจจัยคุณภาพการให้บริการไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับจัดการธุรกิจที่פקอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน เนื่องจากมีค่าอิทธิพลที่ส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่פקอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนมากที่สุด และควรมีการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการธุรกิจที่פקอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำในลักษณะของวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาการทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ที่กำลังเป็นที่นิยมและให้การยอมรับในแง่ของความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยในปัจจุบัน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และการบริหารจัดการธุรกิจในการแก้ปัญหาและเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการในกลุ่มที่פקอาศัยแบบพำนักระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนในประเทศไทยเพียงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มปัจจัยด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

References

- Bank for Export and Import of Thailand. (2014). *Business Research Department*. Retrieved April 10, 2019, from <http://www.sepo.go.th/document?category=126>.
- Baray., Z. (2012). *Marketing factors affecting the selection of spa services in Thailand of Chinese tourists A case study of Phuket*. Thesis Master of Arts (Business Administration). Phuket Rajabhat University
- Boylu, A. A. & Tasci. (2010). The examination of the factor affecting the feeling of loneliness of the elderly. *Procedia Social and behavioral Sciences*, 9, 2083-2089.
- Chaoprasert., C. (2016). *Service marketing*. (1st ed.). Bangkok: SE-EDUCATION.
- Chiang Mai Provincial Office. (2017). Retrieved May 1, 2019, from <http://www.mol.go.th/molcover/coverpage.php?id=1&main=http%3A//chiangmai.mol.go.th/>
- Department of Tourism. (2017). *Statistics of foreign tourists visiting Thailand in 2017*. Retrieved 2 April 2019, from <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/25516>.
- Department of Tourism. (2017). *Statistics of foreign tourists visiting Thailand During May 2016*. Retrieved 5 May 2018, from <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/25516>.
- Kanuk, L.L. (2010). *Consumer Behavior*, Pearson. Retrieved January 6, 2010, from <http://suwannarit.blogspot.com/2007/11/blog-post.html>.
- Kim, C.et. al. (2012). Factors influencing Internet Shopping value and customer repurchase intention. *Electronic Commerce Research and Applications*, 11(4), 374-387.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd ed.). New York: Guilford.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2014). *Principles of marketing*. (9th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Lovelock C. and Wirtz, j. (2013). *Principles of Service Marketing: People, Technology, Strategy*. (7th ed.) The United States of America: Pearson education.
- Matthayaburud., W. (2009). *Tourism management model for Japanese tourists with long stay in Chiang Mai province*. Chiang Mai: Mae Jo University Chiang Mai Provincial Office. (2017). Retrieved 5 May 2018 from, <http://www.mol.go.th/molcover/coverpage.php?id=1&main=http%3A//chiangmai.mol.go.th/>
- McColl – Kennedy, Janet R. (2005). *Services marketing: a managerial approach*, Milton: John Wiley & Sons.
- Phiromyoo, M. (2011). *Opportunities and Difficulties of Long-stay accommodation in Thailand*. Thesis Master of Science. Royal Institute of Technology.

- Prasartkun., P. (2013). *Elderly situation and the impact of entering the ASEAN Community*. Retrieved November 13, 2018, from Document for the seminar presentation at the Miracle Grand Con Hotel Convention.
- Prayag, G. (2009). Tourist's evaluation of destination image, satisfaction and future behavioral Intentions-The case of Mauritius. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 26(8), 836-853.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2010). *Consumer Behavior, Pearson*. Retrieved January 6, 2010, from <http://suwannarit.blogspot.com/2007/11/blog-post.html>
- Schmenner, R. W. (1995). Escaping the black holes of cost accounting. *Business Horizons*, 31(1), 66 - 72.
- Soliman, H.S. (2011). Customer relationship management and its relationship to the marketing performance. *International Journal of Business and Social Science*, 2(10), 156-166.
- Sukwibun., U. (2016). *The study of factors affecting the decision to rent an apartment Consumer apartment in the district Bangkok*. Thesis Master of Arts (Business Administration). Business Administration Program in Management Science Sukhothai Thammathirat Open University.
- Yamane., T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper & Row, Publishers, Inc., 1973.
- Zeithaml, V. A., Berry, L., & Parasuraman, A. (1996). The behavioral consequences of service quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 31-46.
- Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2009). *Services marketing: Integrating customer focus across the firm* (5th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Zineldin, M. (1996). Bank Strategy and Some Determinants of Bank Selection. *International Journal of Bank Marketing*, 14 (6), 12-22.

รูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข:

กรณีศึกษาในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร*

A Model for the Development of Village, Monastery and School for Promoting Peaceful Community: A Case Study of Village, Monastery and School in Bang Kho Laem District, Bangkok

¹พระสมุห์วิญญู ฐิริปณฺโญ และ พระราชปรียัติกรวิ

¹Phrasamuwinyu Pooripanyo and Phra Rajpariyattikavi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: uri.vinyu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาอุปสรรคของ บ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม (2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างสันติสุข ในเขตบางคอแหลม (3) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างสันติสุข ในเขตบางคอแหลม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการวิจัยเชิงทดลอง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม จำนวน 28 รูป/คน การสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน และการทดลองใช้กับ บ้าน 3 ชุมชน วัด 3 วัด โรงเรียน 3 โรงเรียน จำนวน 28 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของวัด บ้าน โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงทำให้พบปัญหาหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมและอุปสรรคคือขาดการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน 2) รูปแบบการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ได้แก่ หลักเมตตา หลักสุจริต หลักการวธธรรมและสัจจะ หลักธรรมที่นำมาสนับสนุนได้แก่ ภาวนา 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 และสัพปาเย 4 ร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ได้แก่ 5 ส และเศรษฐกิจพอเพียง 3) การพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบไปพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมสัมพันธ์ ขับเคลื่อนด้วยโครงการต่าง ๆ สู่บ้าน วัด โรงเรียน วางหลักภาวนา 4 เป็นกรอบในการพัฒนาให้ครบทั้งสี่ด้าน เพื่อยกระดับให้เป็นผู้มีจิตอาสา มุ่งสู่เป้าหมายคือการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

คำสำคัญ: พัฒนา; บ้าน วัด โรงเรียน; ชุมชนสันติสุข

* Received March 30, 2020; Revised June 2, 2020; Accepted June 12, 2020

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current state and problems of villages, monasteries, and schools in Bang Kho Laem 2) to study a model for developing villages, monasteries, and schools to promote for peaceful communities in Bang Kho Laem and 3) to develop and present a model for the development of villages, monasteries, and schools for promoting peaceful communities in Bang Kho Laem. This is a qualitative research by studying from document and experimental research by using in-depth interviews with 4 groups of key informants in a total number of 28 persons and focus group discussion with 7 experts. The experiment was carried out in 3 villages, 3 monasteries, and 3 schools, in a total number of 28 persons.

The results of research were found that 1) the current states and problems of villages and monasteries to promote peaceful communities had changed according to the era, therefore, problems were found in various aspects e.g. economics, society, politics, and environment. While the obstacles were the lack of participation among villages, monasteries, and schools 2) a model for the development of villages, monasteries, and schools to promote peaceful communities consisted of Loving-kindness (*Mettā*), Right Conduct (*Sucarita*), Reverence for the Dhamma (*Dhamma-gāravatā*), and Truthfulness (*Sacca*). The supporting Buddhist doctrines included the Four Kinds of Development (*Bhāvanā*), the Four Bases of Social Solidarity (*Sanṅgahavatthu*), the Four Sublime States of Mind (*Brahmavihāra*), the Six Stages of Conciliation (*Sāraṇīyadhamma*), the Seven Conditions of Welfare (*Aparihāniyadhamma*) and the Seven Favorable Conditions (*Sappāya*) to integrate with the modern science, which was the 5C and sufficiency economy and 3) the development of a model and the use of a model to develop villages, monasteries, and schools by using relationship-building activities driven by various projects for villages, monasteries, and schools. There were the Four Kinds of Development (*Bhāvanā*) as the framework for the development in all four aspects in order to become a volunteer and focus on promoting peaceful communities.

Keywords: Development; Villages, Monasteries, Schools; Peaceful Communities

บทนำ

บ้าน วัด โรงเรียน มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การอยู่ร่วมกันของหมู่คนในสังคม จึงมีโรงเรียนไว้สำหรับพัฒนาปัญญา มีบ้านและวัดร่วมกันพัฒนาจิตใจ เพื่อเติมใส่ความสวยงามให้กับชีวิตของคนคนหนึ่ง กล่าวคือ “วิชาจรณสัมปันโน” วิชานั้น เป็นหน้าที่ของโรงเรียน ส่วน จรณะเป็นหน้าที่ของวัดและบ้าน ทั้ง 3 สถาบันนี้ เปรียบเสมือนเสาสามต้น หรือเสาสามก้อนที่จะคอยพยุงหรือยกไว้ซึ่งคนในสังคมนั้นไม่ให้ตกต่ำ (Phra Tepawarameti, 2019) ในปัจจุบัน บ้านหรือชุมชน มีการถ่ายเทคนมาจากที่อื่นเกือบจะไม่มีสายธารของตระกูลดั้งเดิมเป็นตัวหลัก จนทำให้เกิดความอ่อนแอในการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชนนั้นๆ ยิ่งต่อมาสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ได้แปลค่าของคนที่มีศีลธรรม ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพนับถือ กลับเอาคนที่มั่งเงินทอง คนที่มีอำนาจ มียศฐาบรรดาศักดิ์ เป็นที่ตั้ง กล่าวคือเอาอำนาจและการเงินเป็นที่ยึด ความเปลี่ยนแปลงสังคมเลยตกอยู่ในฐานะที่เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดความเสื่อม สับสนวุ่นวาย ในส่วนของวัดพระสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน ไม่ได้สืบสานมาจากสายตระกูลเก่าแก่ของคนในชุมชนนั้น ๆ มีการถ่ายเทมาจากที่อื่น จรมาด้วยอาการว่า เมื่อศาสนาเป็นที่ให้เรามีส่วนในการช่วยขยาย พระก็มีการถ่ายเทมากขึ้น การเข้ามาอยู่ก็ไม่ได้ฟอกนิสัยตัวเองให้เป็นไปตามวิถีสมณะที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอน บางครั้งก็เอาอะไรมาแปดเปื้อนลงในวัด ในชุมชนนั้น แต่บางครั้งก็ได้พระดีที่มีคุณภาพ มีศีลาจารวัตรที่ดีงาม ก็ช่วยเติมความดีขึ้นในวัดนั้นๆ ชุมชนนั้น ๆ ได้บ้าง (Phra Panyanantamuni, 2019)

ในส่วนของโรงเรียน เมื่อก่อนเกิดความอบอุ่นมาก เพราะว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำสร้าง ครูบาอาจารย์ก็เป็นลูกศิษย์วัด จึงทำให้รู้สึกว่าการวัดตรงนั้นเป็นที่อบอุ่นของโรงเรียน เขาเลยสร้างโรงเรียนในวัด ตอนที่ยังมีข้าวก็เรียกเด็กมากิน เรียกครูมากิน ก็เรียกว่าข้าวกันบาตร แต่ในปัจจุบันนี้ โรงเรียนเริ่มกลายเป็นสังคม และประชาคม ไม่ใช่โรงเรียนวัดเหมือนแต่ก่อน มีการขยายตัวเป็นสังคมและประชาคม แยกโรงเรียนออกจากวัดจึงเป็นจุดอ่อนที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่มีฐานการเรียนรู้รองรับไว้เพียงพอจึงเกิดผลขึ้น 2 ลักษณะคือ 1) เริ่มทิ้งศีลธรรมทั้งความดี 2) แสวงหาการเงินทองและอำนาจมาเป็นเครื่องอุ้มชูใจ จึงเกิดเป็นจุดอ่อนในสังคม แล้วเราจะทำอย่างไรให้สิ่งที่ดีมีอยู่แล้ว ให้กลับมาดีเหมือนเดิมได้ (Phra Panyanantamuni, 2019) ในขณะที่พงษ์พิสุทธิ์ จินตโสภณ (Jintasophon, 2019) กล่าวว่าการพัฒนาจะทำได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับบ้าน วัด โรงเรียนที่จะสามารถดำเนินการและต่อยอด สิ่งสำคัญที่สุดคือความร่วมมือร่วมใจของผู้ปกครองคือ ฝ่ายรัฐคือสำนักงานเขต เพราะสามารถขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ด้วยดี เพราะฉะนั้นจะสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับผู้นำของฆราวาสในพื้นที่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองระดับสูงในระดับชุมชน และผู้ปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ด้วยว่าจะให้ความสำคัญและสามารถพูดคุยกับคณะสงฆ์และชุมชนให้มีความเชื่อมโยงเกิดภาคีเครือข่ายช่วยเหลือกันได้อย่างไร

แนวทางการพัฒนาของบ้าน วัด โรงเรียน ควรที่จะมุ่งเน้นคัดกรองเอาแต่สิ่งที่เกิดประโยชน์ อย่างที่เราได้รับความเมตตาจากพระพุทธเจ้าว่า “จงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด” ในส่วนของวัดก็ควรปรับให้มีรูปแบบที่ว่า ให้วัดเป็นที่พึ่งของคนให้ได้ ให้วัดเป็นที่ขัดเกลาจิตใจให้คนเจริญด้วยคุณธรรม หรือ ให้คนเข้าถึงธรรม ธรรมเข้าถึงคนให้ได้ นี่เป็นเส้นทางสำหรับที่จะทำให้ บ้าน วัด โรงเรียน พัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น พระพุทธเจ้าสอนเราให้เป็นผู้ให้ การให้จึงถือว่าเป็นวิถิปุทธประการ

ที่ 1 ประการที่ 2 การที่เราช่วยกันรักษาสິงที่เป็นบรรทัดฐานหรือพื้นฐานของมนุษย์ เช่นรู้จักรักษาชีวิต รักษาสมบัติ รักษาครอบครัว รักษาเกียรติยศชื่อเสียง รักษาสุขภาพอนามัย ก็จะทำให้เกิดสันติสุขได้จริง ประการที่ 3 หวังที่จะเห็นคนได้พัฒนาตนเองมากขึ้น รู้จักตัวเองมากขึ้นจนสามารถ “อ่านตัวเองออกบอกตัวเองได้ ใช้ตัวเองเป็น โดดเด่นเมื่อตนเองเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้” ส่วนกิจกรรมต่างๆ ในวัดก็ควรอยู่บนฐานของวิถีพุทธเป็นแกนสำคัญ ให้คนได้รับสายบุญมากกว่าสายบาป คือทุกอย่างที่ต้องอยู่ในกรอบ 5 ประการ คือ 1) ต้องเป็นระเบียบ 2) เรียบง่าย 3) ประโยชน์ 4) ประหยัด 5) ถูกต้องตามพระธรรมวินัย นี่คือเกณฑ์สำหรับที่ทำให้ทุกคนได้พึ่งศาสนาและเกิดสันติสุข การเดินตามหลักของพระพุทธศาสนาไม่ได้หวังว่า “ให้มีพอ แต่ให้พอมิ” วัตถุประสงค์มีเงินทองเป็นต้น ให้ผลสูงสุดแก่มนุษย์คือความสะอาด ธรรมะ คือความดีมีเมตตาเป็นต้น ให้ผลสูงสุดแก่มนุษย์คือความสุข ถ้าหากเราต้องการชีวิตที่สมบูรณ์ จะต้องหาความสะอาดให้พอดี แล้วก็มีธรรมะให้เพียงพอ คนนั้นก็จะพบสันติสุขสันติภาพอย่างแน่นอน (Phra Panyanantamuni, 2019)

เขตบางคอแหลม เป็นเขตที่อยู่ในโซนกรุงเทพฯใต้ มีชุมชนกระจายอยู่ทั่วไปจำนวน 29 ชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นดินแดนแห่งพุทธวัฒนธรรม กล่าวคือมีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสามานสามัคคี ไม่มีปัญหาทางวัฒนธรรม (Kayapan, 2019) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของ บ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม เพื่อสร้างรูปแบบนำไปพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุขเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังและเหมาะสม ในการวิจัยครั้งนี้ ได้คัดเลือกชุมชนตัวอย่าง 3 ชุมชน วัดตัวอย่าง 3 วัด และโรงเรียนตัวอย่าง 3 โรงเรียน ที่อยู่ในเขตบางคอแหลม ซึ่งมีสภาพปัญหาอุปสรรคที่คล้ายคลึงกันคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ภาพรวมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม ได้รับการพัฒนามาโดยลำดับโดยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน จึงควรมีการต่อยอดร่วมกันพัฒนาองค์กรของตนให้มีศักยภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของ บ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนามโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group

Discussion) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอกระบวนการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาช่วยในการประเมินสถานการณ์ บ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร เพื่อทราบสภาพปัญหา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคที่มีอยู่จริง ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา และการวิเคราะห์สภาพปัญหาของ บ้าน วัด โรงเรียน ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสันติสุขในชุมชนเขตบางคอแหลม

ขั้นตอนที่ 2 คัดสรรบ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร หรือปราชญ์ผู้เปี่ยมด้วยองค์ความรู้ทั้งในและนอกพื้นที่ ด้วยการสร้างเครื่องมือ จากนั้นเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อความถูกต้อง เหมาะสม แล้วลงสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำศาสนา จำนวน 5 รูป ผู้นำชุมชน 5 คน ผู้บริหารโรงเรียนและหน่วยงานของรัฐจำนวน 6 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 รูป/คน รวมจำนวน 28 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ /ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และหลักการพัฒนา นำมาบูรณาการ จัดทำ “รูปแบบการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างสันติสุข ในเขตบางคอแหลม”

ขั้นตอนที่ 4 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 7 คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองโมเดล แล้วนำคำแนะนำ ไปปรับแก้รูปแบบหรือโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 นำรูปแบบไปทดลองใช้ (Practical Trial) กับบ้านจำนวน 3 ชุมชน วัดจำนวน 3 วัด และโรงเรียนจำนวน 3 โรงเรียน ประเมินผลทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 4 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ (Practical Trial) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอ “รูปแบบการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข” ไปใช้กับบ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

(1) **วัตถุประสงค์ที่ 1** สภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของบ้าน วัด โรงเรียน ในเขตบางคอแหลม พบว่า การพัฒนาที่ผ่านมายังขาดการมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือในการพัฒนา จึงยังประสบกับปัญหาหลายด้าน เช่น

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีประชากรในชุมชนว่างงาน มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ค่าขายไม่ดี นำไปสู่การหยิบยืมเงินนอกระบบ เกิดปัญหาหนี้สินตามมา (Tonphothong, 2019)

ด้านสังคม พบว่า บางชุมชนยังมีแหล่งเสื่อมโทรม มีการค้าการเสพยาเสพติด มีแหล่งมั่วสุมใน

ตรอก ซอยต่างๆ ทำให้ไม่มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน (Choodokmai, 2019)

ด้านการเมือง พบว่า บางชุมชนมีความขัดแย้งทางความคิดความเชื่อ แบ่งพรรคแบ่งสี ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ เป็นสาเหตุทำให้ขาดความสามัคคี (Boontanai, 2019)

ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่จะมีคลองและลำรางไหลผ่าน เพราะพื้นที่ดั้งเดิมเป็นสวน พื้นที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันเกิดการตื้นเขิน การระบายน้ำไม่ดีจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขัง เน่าเสีย นอกจากนี้ยังมีมลพิษทางเสียงจากรถมอเตอร์ไซด์ของวัยรุ่นที่วิ่งเข้าออกและจากกลุ่มวัยรุ่นดื่มเหล้าส่งเสียงรบกวนในยามค่ำคืน (Thangsri, 2019) อุปสรรคที่สำคัญคือการขาดการมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือของคนในชุมชน และระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม พบว่า ควรนำเอาวิทยาการสมัยใหม่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ได้แก่

หลักการ 5 ส. ซึ่งเป็นแนวความคิดในการจัดระเบียบเรียบร้อยใน บ้าน วัด โรงเรียน ให้มีระเบียบวินัย นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปสู่สันติสุข ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพ เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วเห็นผลเร็วและชัดเจน คือ สะสาง, สะดวก, สะอาด สุขลักษณะและสร้างนิสัย Office of Academic Resources and Technology information, (2014)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติแก่ประชาชน โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ท่ามกลางมรสุมเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

หลักพุทธธรรม ที่นำมาเป็นเสาหลักในการพัฒนา คือ สติธรรม ซึ่งเป็นฐานของธรรมทั้งปวง ได้แก่

หลักเมตตา คือความรัก ความปรารถนาดี อยากรให้ผู้อื่นมีความสุข

หลักสุจริต ความซื่อสัตย์สุจริต สะอาดในพฤติกรรมทางกาย วาจาและใจ

หลักคารวธรรม ความเคารพอ่อนน้อม การวางตัว การรู้จักกาลเทศะ การอยู่ร่วมกันในสังคม

หลักสัจจะ ความจริงใจมีวินัยในตน โดยมีหลักธรรมที่นำมาเป็นกรอบพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียนให้มีความพร้อมความดีทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ **ภavana 4** 1) ด้านกาย 2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านจิต 4) ด้านปัญญา

สังคหัตถุธรรม คือหลักธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวนำใจกันไว้ ให้มีความระลึกถึงกัน เพื่อเป็นการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานัตตตา

พรหมวิหารธรรม ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน มีไว้ประจำใจจะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ได้แก่ เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา

สาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความรักความสามัคคี มีอยู่ 6 ข้อ คือ 1. กายกรรม 2. วาจากรรม 3. มโนกรรม 4. สาธารณโมคิ 5. สีลสามัญญตา 6. ทิฏฐิสามัญญตา

อปปริหานิยธรรม 7 ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มีข้อปฏิบัติสำหรับฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ต่างกัน มี ๗ อย่าง คือ :

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมันตามวัชชีธรรม
4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น
5. บรรดาภุมมัตริภุมมัตริทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือถูกรังแกขึ้นใจ
6. เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ)
7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก (Thai Tripitaka; 23/20/18)

สัปปายะ 4 สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ที่มาเกื้อกูลให้การประพฤติปฏิบัติธรรม เป็นไปด้วยความสบายกาย สบายใจ คือ

1. อาวาสสัปปายะ = ที่อยู่เหมาะสม, มีครูบาอาจารย์, อาหารหาง่าย, บรรยากาศดี เป็นต้น
2. บุคคลสัปปายะ = มีบุคคลแวดล้อมที่เหมาะสม
3. อาหารสัปปายะ = บริโภคอาหารที่พอเหมาะ
4. ธรรมสัปปายะ = มีข้อปฏิบัติที่เหมาะสมแก่จริต

(3) วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาต้องดำเนินการโดยใช้กิจกรรมสัมพันธ์ ขับเคลื่อนด้วยโครงการต่าง ๆ เข้าสู่บ้าน วัด โรงเรียน เป็นลักษณะของการส่งเสริมตามบทบาทภาระหน้าที่ของแต่ละสถาบัน วางหลักภาวะ 4 เป็นกรอบในการพัฒนาให้เกิดผลดีครบทั้ง 4 ด้าน คือ

1. **กายภาวนา** (การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. **ศีลภาวนา** (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

3. **จิตภาวนา** (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตสาหะสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส

4. **ปัญญาภาวนา** (การพัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto, 2003)

กระตุ้นให้เกิดความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา สร้างองค์ความรู้เพิ่ม เพื่อยกระดับให้เป็นผู้มีจิตอาสา มุ่งสู่เป้าหมายหลักที่สำคัญคือ การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร สืบต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

จากโมเดล หรือรูปแบบซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วนคือ 1) ส่วนฐานหรือเสาเข็มของบ้าน 2) ส่วนคานล่างของบ้าน 3) ส่วนพื้นของบ้าน 4) ส่วนหลังคาของบ้าน สามารถที่จะอธิบายโดยลำดับดังต่อไปนี้

“สติ” คือรากฐานของ บ้าน วัด โรงเรียน ฉะนั้น สติ จึงอุปมาเหมือนกับ “เสาเข็ม” ที่เป็นตัวยึดโยงมิให้บ้านทรุดหรือพังลง สามารถต้านแรงลม แดด ฝน หมายถึงกิเลส ตัณหา สิ่งยั่วยุต่างๆ ที่เข้ามายั่วยุจิตใจให้ไหลหลง จนทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลงตามมา เสาทั้ง 4 ที่ผุดขึ้นบนฐานของสติคือความเข้มแข็ง ที่ซ่อนความอ่อนโยน คือเมตตา ความรักความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุขพ้นจากทุกข์ทั้งปวงอยู่ร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตน และมีความจริงใจต่อกัน ที่เป็นตัวเสริมสร้างความเจริญงอกงาม และความเข้มแข็งให้แก่บ้าน วัด โรงเรียน

- (1) เสาเมตตา อยู่ในหมวดธรรม พรหมวิหาร 4 เมตตา ก็คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
- (2) เสาสุจริต หมายถึง การประพฤติชอบ ประพฤติในทางที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
- (3) เสาเคารพ คือ การแสดงอาการนับถือ เคารพผู้ใหญ่ เคารพสถาบัน เคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นแนวทางที่ทำให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสุข
- (4) เสาสัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อ ความตรง ถ้ายายความตามคัมภีร์แยกได้ 3 ลักษณะ คือ มีความจริง ความตรง และความแท้จริง
- (5) หลังคา คือ สัญลักษณ์ของ บ้าน วัด และโรงเรียน ที่จะทำหน้าที่มุงบังป้องกันมิให้ ฝน ลมและแดด แผลพเจาจนเจ้าของบ้านอยู่ในบ้านไม่ได้ ฉะนั้น การทำหน้าที่ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน

เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อแสดงถึงสันติภาพสันติสุข อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วม เชื่อมโยงประสานกันโดยมี สติธรรม เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา

(6) สัญลักษณ์ ชุมชนสันติสุข ที่ล้อมรอบด้วยภาวนา 4 หมายถึงสันติสุขที่เกิดขึ้น จากการพัฒนา ตามกระบวนการทั้ง 4 ด้าน ส่งผลให้เกิดความสุขใน บ้าน วัด โรงเรียน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกาย ด้านพฤติกรรม ด้านจิต และด้านปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร พบว่า เกิดจากปัญหาโครงสร้างและการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และด้านความร่วมมือ ซึ่งมีส่วนต่อการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะระบบต่าง ๆ ที่กล่าวมามีความเกี่ยวข้องกับ บ้าน วัด โรงเรียนโดยตรง สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board (2002-2006) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนา 3 สถาบัน คือ บ้านในฐานะสถาบันการปกครอง วัดในฐานะสถาบันศาสนา และโรงเรียนในฐานะสถาบันการศึกษาซึ่งสถาบันทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กันในทางสังคม และเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้ ในปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจึงทำให้เกิดภาวะวิกฤตและปัญหามากมาย เช่น ปัญหาวิกฤตวัฒนธรรมและวิกฤติทางสังคมทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และมีความสอดคล้องกับ กรรณิการ์ พงษ์สนธิ (Pongsanit, 1998) ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นที่จะต้องปรับเวลาการปฏิบัติงานของทีมงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในชุมชน ร่วมกับประยุกต์กระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการสร้างศักยภาพในการสื่อสารข้อมูล การทำงานเป็นทีมและการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม กับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนผสมผสานความรู้สมัยใหม่และดั้งเดิมเพื่อก่อให้เกิดการยอมรับและการปฏิบัติที่ยั่งยืนในชุมชนสืบไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ในอดีตการที่ผ่านมา การเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน มีความห่าง มีช่องว่างมาก กล่าวคือไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะเป็นไปตามสถานการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันนี้จึงต้องอาศัยกิจกรรมที่หลากหลายสอดแทรกหลักธรรมที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาอุปสรรคใน บ้าน วัด โรงเรียน โดยอาศัยศาสตร์สมัยใหม่ร่วมกับพุทธศาสตร์ เป็นเครื่องมือพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียนให้มีความสมบูรณ์ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพและด้านปัญญาภาพ โดยอยู่บนรากฐานของสติธรรม เป็นกรอบพัฒนาเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ Phra Panyanantamuni, (2019) ได้กล่าวไว้ว่า กรอบแนวคิดที่ท่านหลวงพ่อบัญญา

นั้นทักขุ ได้ให้ไว้ในการทำงานว่า จงสร้างวัดเพื่อสร้างพระ สร้างคนสร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้อยู่ในโลกนี้ ด้วยความเรียบร้อยดังตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่ให้ตกเป็นทาสของวัตถุมากเกินไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phra Dhampitaka (P.A.Payutto), (2000) อธิบายไว้ โดยสรุปว่า นอกจากการมีเศรษฐกิจเจริญได้ และธรรมชาติก็อยู่ดีคู่กันไปนั้น ต้องเริ่มมาจากการพัฒนาคน และต้องพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งเป็นการพัฒนาทางกาย พุติกรรม จิตใจ และปัญญาให้ประสานเกื้อหนุนสอดคล้องกัน จึงเป็นหนทางที่ทำให้การพัฒนาถูกต้องและยั่งยืนนำไปสู่อารยธรรมที่ยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) พบว่า การพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบการพัฒนา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข จำเป็นต้องพัฒนาผู้นำหรือบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ ก่อน ด้วยวิทยาการสมัยใหม่และหลักธรรมพุทธเถรวาท โดยมีเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ คือมีสติ มีจิตอาสา เมตตาซื่อสัตย์ เคารพและจริงใจ ตามกรอบภวนา 4 ด้วยการจัดกิจกรรมอาสาพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน เช่น Big cleaning day ประกวดสวนมนต์ในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน ในวัดสามเณรนักเทศน์ 3 ธรรมมาส ในบ้านสวนมนต์ ยกครอบครัว ประกวดสวนมนต์ระหว่างชุมชนเขตหรือนอกเขตเป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Kanyarat Yamsrikaew, (2015) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบในการบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ต้องประกอบด้วยหลัก 6 ประการ คือ 1) หลักการสร้างความร่วมมือ 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักการจัดการสัมพันธภาพ 4) หลักการเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน 5) หลักการเสริมสร้างคุณธรรมในองค์กร และ 6) หลักการสร้างบรรยากาศองค์กร และมีความสอดคล้องกับ Nucha Srasom, (2017) ได้กล่าวว่าลักษณะการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน จะต้อง มี 5 ลักษณะ ได้แก่ 1)การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2)การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการในการปฏิบัติและดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน และ 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดสันติสุข

สรุป

รูปแบบการพัฒนากอง บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ในเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการของคนในท้องถิ่น โดยพยายามนำองค์กรและสถาบันหลักมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันการปกครอง คือ บ้าน สถาบันศาสนา คือ วัด และสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน เป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ถือว่าเป็นการนำทั้งสามเสาหลักของสังคมไทยมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง พบว่าการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนา ใช้รูปแบบจัดกิจกรรม, การศึกษา อบรม และพัฒนา เป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อช่วยในการเสริมสร้างความเจริญเติบโตของชุมชน และชุมชนเครือข่ายทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) ชุมชนหรือหน่วยงาน ที่มีความสนใจ สามารถนำผลงานวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อเป็นแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในด้านอื่นๆ ให้เกิดสันติสุขในชุมชน-องค์กร และสังคมสืบต่อไป

2) สำหรับการนำไปใช้นั้น ชุมชน-องค์กรหรือหน่วยงานจะต้องสำรวจวิเคราะห์บริบทขององค์กรให้รอบด้านเพื่อจะได้ทราบปัญหาอุปสรรค เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรของตนเอง และควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการ หรือมีการวางแผนเวลาในการบริหารจัดการและพัฒนา อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน โดยพุทธสันติวิธี เพื่อสร้างโมเดลในการพัฒนาชุมชนสืบต่อไป

2. ควรศึกษารูปแบบ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข พัฒนาวัดตามแนวทาง 5ส กรณีศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี

3. ควรศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

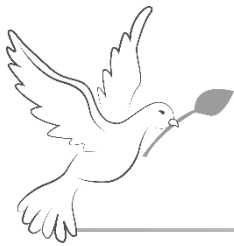
References

- Boontanai, A. (2019). Chief of Community Development of Bang Kho Laem District. *Interview*. September, 6.
- Choodokmai, S. (2019). President of Mitr Samphan Community. *Interview*. September, 10.
- Jintasopon, P. (2019). President of the Buddhist Club of Thailand. *Interview*. December, 15.
- Kayapan, A. (2019). Director of Bang Kho Laem District. *Interview*. September, 6.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Academic Resource and Information Technology Center of Chiang Mai Rajabhat University. (2005). *The 5S Activity Guide*. Retrieved September, 2005, from <http://www.jorpor.com/SA/5S.htm>.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2002). *The 9th National Economic and Social Development Plan of Year 2002-2006*, 121.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). (2003). *Fairness and Life Development*. Bangkok: Dhammasapa.

- Phra Dhampitaka (P.A.Payutto). (2000). *It's Time to Overhaul People Development*. (5th Ed.). Bangkok: Buddha Dhamma Foundation.
- Phra Panyanantamuni. (Sanga Suparo). (2019). Abbot of Chonlaprathan Rang Srit Temple. *Interview*. September, 8.
- Phra Theppavamedhī, (2019). Vice-Rector for Administration of MCU, *Interview*, September, 8.
- Phongsanit, K. (1998). *The Participation of Community in the Development of the Quality of Life*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Chiang Mai University.
- Srasom, N. (2017). *The Participation Ban Wat Rongrean Management of Buddhist Monastic School Under the Bangkok Metropolitan Administration*. Dissertation Doctor of Philosophy (Educational Administration). Silpakorn University.
- Taengsri, S. (2019). President of Wat Phai Ngoen Community. *Interview*, December, 21.
- Tonphothong, P. (2019). Chief of Environment of Bang Kho Laem District, *Interview*, September, 6.
- Yaemsrikaew, K. (2015). *Cooperation Management for Ban Wat Roangrean*. Dissertation Doctor of Philosophy (Educational Administration Program). Silpakorn University.

รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน
ตามหลักองค์กรแห่งความสุข ในนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จังหวัดสมุทรสาคร*
Development Model of Happiness for Maximize Employee
Productivity, According to the Principle of Happy Organization
in Sinsakhon Industrial, Samut Sakhon Province

¹มานพ ชลพานิชกุล และตรีเนตร ต้นตระกูล

¹Manop Chonphanitchakun and Treenet Tuntrakul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Graduate School, Western University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Manop.Cholpanitchakun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาในการทำงานของพนักงานของนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยได้รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กลุ่มพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สถานการณ์และปัญหาในการทำงานของพนักงานในมุมมองของผู้บริหาร คือ การลาออกเปลี่ยนงานของพนักงาน การไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของความปลอดภัยในการทำงาน และการพัฒนาตนเองของพนักงานเท่าที่ควร ส่วนในมุมมองของพนักงาน ต้องการสวัสดิการการทำงานที่เหมาะสมมากกว่าที่มีในปัจจุบัน ต้องการให้มีความเท่าเทียมกันในการทำงาน การส่งอบรม การมีที่พักผ่อน มีโรงอาหารที่เพียงพอ

2) รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน ตามหลักองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่มีความสุขนั้น ประกอบด้วย การที่พนักงานเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การศึกษาหาความรู้การพัฒนาตัวเองตลอดเวลา การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู การเป็นผู้ใช้เงินเป็นรู้จักวางแผนทางการเงิน การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร / สังคมของตนเองได้

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาความสุข; การเพิ่มประสิทธิภาพ; องค์กรแห่งความสุข

Abstract

The objectives of this research were 1) to explore situation currently and problems during working of the employees in SinSakhon industrial 2) to create a happy development model to increase efficiency work of employees according to the principle of happy organization in SinSakhon industrial, SamutSakhon province. The researcher collected data by interviewing from 40 key informants. To analyze data by using content analysis technique.

The results of research were found that 1) the situation and problems among employees in the view of the management was rapid then over of employees. No giving priority to work safety and self-development of employees when they should wear method by employees. They were more suitable welfare that was available currently. They wanted to have equality in work, delivery, training and having enough rest. There should be enough cafeteria facilities and so on 2) the model of efficiency work increased of employees according to the principles of happy organization to consist of taking care for yourself by not be a burden to others, be considerate to others, manage your own emotions, self-improvement all the time, morality and gratitude, financial plan, love and care for the family, organization and social responsibility.

Keyword: Development Model of Happiness; Efficiency improvement; Happy organization

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกยุคใหม่ที่มีสังคมและเศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานของความรู้ ในองค์การที่ประสบความสำเร็จแล้วแต่มีบุคลากรซึ่งจัดว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถ และมีการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้องค์การก้าวทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นไปอย่างรุนแรงและรวดเร็ว (Tantrakoon, 2019) การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์และการใช้ชีวิตในการทำงานของคนเรามากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน หากนับรวมระยะเวลาในการเดินทางและด้วยสภาพการจราจรที่แออัด ทำให้คนทำงานได้รับความเครียดทั้งจากการทำงานและการเดินทาง คนส่วนหนึ่งจึงมักพบอารมณ์ที่ไม่สู้ดีนัก (Duengkhot, 2016) มนุษย์ในวัยทำงานคงปฏิเสธไม่ได้ว่า การทำงานในทุกสายอาชีพย่อมต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรค แรงกดดันความตึงเครียดจากการทำงาน ยิ่งในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงภาวะสังคมและเศรษฐกิจ ที่รวดเร็วเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบไม่มากนักต่อชีวิตการทำงานของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสาเหตุความเครียดต่อคนทำงานในทุกระดับทุกตำแหน่งงาน ปัญหาความเครียดจากการทำงานนับเป็นปัญหาอาชีวอนามัยของคนทำงานที่มีความสำคัญมาก สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยด้านจิตสังคม สภาวะการทำงาน และความเครียดจากการทำงาน เป็นการ

ตอบสนองของบุคคลต่อสภาวะความสุขภาพ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อารมณ์ พฤติกรรมและความคิด (Wichianpradit, 2013)

การทำงานถือเป็นความสัมพันธ์แบบหนึ่ง โดยเป็นความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ – ผู้ใหญ่ หรือแบบคนมีวุฒิภาวะ แต่ละฝ่ายมีความคาดหวังได้ และในความคาดหวังของทั้งสองฝ่ายต้องมีการ “ให้” และ “รับ” เพื่อเติมเต็มความคาดหวังของอีกฝ่าย ถ้าหากว่ารับความคาดหวังของอีกฝ่ายไม่ได้ ก็จะเกิดภาวะไม่มีความสุขในการทำงานและส่งผลให้เปลี่ยนงานใหม่ หรือปฏิบัติงานได้ไม่เต็มความสามารถ (Youngwiriyaikul, 2017) ซึ่งความเครียดจากการทำงานเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลรับรู้ถึงความไม่สมดุล ระหว่างระดับข้อเรียกร้องจากการทำงาน การควบคุมอำนาจหรือการตัดสินใจในงาน และการสนับสนุนทางสังคม ส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมของบุคคล (Baker & Karasek, 2000) โดยการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กร จึงเป็นการสร้างความพึงพอใจการทำงาน เพื่อลดอัตราการขาดงานของบุคลากร อีกทั้งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแข่งขันระหว่างองค์กร เพื่อหาบุคลากรที่มีความสามารถเป็นเลิศให้มาร่วมงานในองค์กร สอดคล้องกับแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เสนอหลักการสร้างองค์กรแห่งความสุขที่เรียกว่า Happy 8 Workplace ประกอบด้วยความสุข 8 ประการ 1) ด้านสุขภาพดี (Happy Body) 2) ด้านน้ำใจงาม (Happy Heart) 3) ด้านการผ่อนคลาย (Happy Relax) 4) ด้านการหาความรู้ (Happy Brain) 5) ด้านคุณธรรม (Happy Soul) 6) ด้านใช้เงินเป็น (Happy Money) 7) ด้านครอบครัวที่ดี (Happy Family) 8) ด้านความสุขขององค์กรและสังคม (Happy Society) ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการบริหารจัดการชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืน สร้างทัศนคติที่ดีต่อมุมมองในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรและสังคม ดังนั้นการพัฒนาองค์กรให้พนักงานมีขวัญและกำลังใจ มีความสุขในการทำงาน มีความผูกพันในองค์กร ทำให้งานมีประสิทธิภาพ และส่งผลดีต่อภาพพจน์ที่ดีขององค์กรอีกด้วย (Keashly & Nowell, 2011)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ผู้ที่มีความสุขมักจะประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลอื่น ๆ เนื่องจากคนที่มีความสุขมักจะมองโลกในแง่ดี เข้าสังคมได้ง่าย เป็นที่ชื่นชอบ มีความตื่นตัวและมีพลัง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yucharoen (2014) พบว่า ความสุข 8 ประการ มีอิทธิพลทางบวกกับพฤติกรรมองค์การเชิงบวก และการรับรู้การสนับสนุนจากองค์การเป็นประสบการณ์ การรับรู้ของสมาชิกที่ได้รับจากองค์การ ให้การยอมรับ และเห็นความสำคัญในการทุ่มเทแรงกาย แรงใจในการทำงาน มีความหวังในสมาชิกภายในองค์การและให้การสนับสนุนในการทำงานทางด้านต่าง ๆ ทำให้พนักงานรับรู้ได้ว่าองค์การให้ความหวัง ใส่ใจในคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในองค์การ จึงส่งผลให้เกิดความสุขในที่ทำงาน ด้วยเหตุผลข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถานการณ์การทำงานของกลุ่มคนวัยทำงานมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อมีการทำงานเพิ่มมากขึ้นก็ส่งผลต่อเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศไทยอีกด้วย แต่หากกลุ่มคนทำงานมุ่งเน้นที่จะทำงานเพียงอย่างเดียว อาจส่งผลเสียต่อความเป็นอยู่หลายด้านในชีวิต ความสุขในชีวิตอาจหายไปจนก่อให้เกิดความเครียดที่สะสมเพิ่มมากขึ้น และสุดท้ายก็จะส่งไปสู่การลาออกจากงาน หรือว่างงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาความสุข โดยได้นำแนวคิดการสร้างองค์กรแห่งความสุขมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อสร้าง

รูปแบบการพัฒนาความสุข เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) ลดอัตราการลาออกของพนักงาน และทำให้พนักงานมีความสุขและรักในงานที่ทำเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ผลการศึกษาเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการพัฒนาองค์กรไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งความสุข และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาในการในการทำงานของพนักงานของนิคมอุตสาหกรรม สีนสาคร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน ตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.)

แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) เป็นกระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัยในการทำงาน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความกระตือรือร้น มองโลกในแง่ดี และมีความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน (Burton. 2010) โดยองค์การอนามัยโลกได้กล่าวว่า แนวคิดองค์กรแห่งความสุขประกอบไปด้วย 1) พนักงานมีสุขภาพแข็งแรง โดยเป็นการรวมทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ และสังคม 2) สุขภาวะของสถานที่ทำงาน เป็นการมองอย่างรอบด้านถึงการทำงานและการบรรลุถึงเป้าหมาย ทั้งตัวของพนักงานและองค์กรไปพร้อมกัน และ 3) การมีสุขภาวะที่ดีของ สถานที่ทำงานทั้งการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสิ่งสำคัญในการสร้างองค์กรแห่งความสุขคือ การมีส่วนร่วมของคนในองค์กร ที่เชื่อมโยงและครอบคลุมในการทำให้คนมีความสุข ทั้งสภาพทางกายภาพ สังคม และชุมชนโดยรอบ

Lertjitkarun (2016) ได้กล่าวถึงแนวคิดความสุข 8 ประการ ของสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่จัดเป็นกลุ่มของความสุขได้ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ความสุขของตนเอง ครอบครัว และองค์กร/สังคม ดังนี้ 1) ความสุขของตนเอง ได้แก่ Happy Body (สุขภาพดี) มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและจิตใจ Happy Heart (น้ำใจงาม) มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกัน Happy Relax (ผ่อนคลาย) รู้จักผ่อนคลายต่อสิ่งต่างๆ ในการดำเนินชีวิต Happy Brain (หาความรู้) เป็นการศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเองตลอดเวลาจากแหล่งต่างๆ นำไปสู่การเป็นมืออาชีพและความมั่นคงก้าวหน้าในการทำงาน และ Happy Soul (คุณธรรม) การละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำที่ไม่ดีของตนเอง ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การทำงานเป็นทีม Happy Money (การใช้เงินเป็น) ความสามารถในการจัดการรายรับและรายจ่ายของตนเองและครอบครัว 2) ความสุขของครอบครัว คือ Happy Family (ครอบครัวที่ดี) การมีครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง เป็นภูมิคุ้มกันและกำลังใจที่ดีในการเผชิญกับอนาคต หรืออุปสรรคต่างๆ และ 3) ความสุขขององค์กร/สังคม Happy Society (สังคมดี) มีความรัก สามัคคี เอื้อเฟื้อต่อชุมชนที่ตนทำงานและพักอาศัย

การสร้างความสุขในที่ทำงานถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารองค์การ ที่มุ่งเน้นให้บุคลากรทุกคนในองค์การ มีความสุขในการทำงาน ซึ่งความสุขที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิด ทำให้งานที่ได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดย Peterson and Plawmam (1953) กล่าวว่า ประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงานองค์การหมายถึง ความสามารถในการผลิตภาพขององค์การ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม และต้นทุนน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ประการ คือ ต้นทุน (Cost) คุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) วิธีการ (Method) ในการผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข ในนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จังหวัดสมุทรสาคร” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Content Analysis) ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ การรวบรวมข้อมูลในลักษณะของการทบทวนวรรณกรรม (Literature review) จากหลาย ๆ แหล่ง เช่น ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ รายงานประจำปี วารสาร เป็นต้น เพื่อประมวลความรู้และใช้เป็นแนวทางวิจัยต่อไป

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ทำการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาในการทำงานของพนักงานของนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งบุคคลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ คือ กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มพนักงาน โดยลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และใช้คำถามปลายเปิด

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก มุ่งเน้นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มพนักงาน โดยเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารงาน การตัดสินใจทางการบริหาร ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกออกเป็น กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 10 คน และกลุ่มพนักงาน จำนวน 30 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 40 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ คือ มีประสบการณ์ในการบริหารงาน 5 ปีขึ้นไป อายุ 35 ปีขึ้นไป และมีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ของบริษัทที่ตนสังกัดได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเชิงเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามเป็นหลัก ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสัมภาษณ์ขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ

3.2 กำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยยึดกรอบของการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ ตามคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ

3.3 นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา

3.4 ดำเนินการปรับปรุงประเด็นของแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่คลุมเครือ ให้มีความชัดเจน ถูกต้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดคำถามและดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีสัมภาษณ์ โดยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สำหรับกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 40 คน ซึ่งก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเข้าไปทำความรู้จัก สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นจึงเข้าไปดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งการสัมภาษณ์เป็นไปแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เพื่อสร้างความเป็นกันเองและยืดหยุ่นในการตอบคำถามของผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนาม มาทำการจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบ ตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป หลังจากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์โดยการสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมาก และผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า

6. การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการทำงาน เพื่อให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย หน่วยงาน และองค์กร

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน ตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) ในนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จังหวัดสมุทรสาคร สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

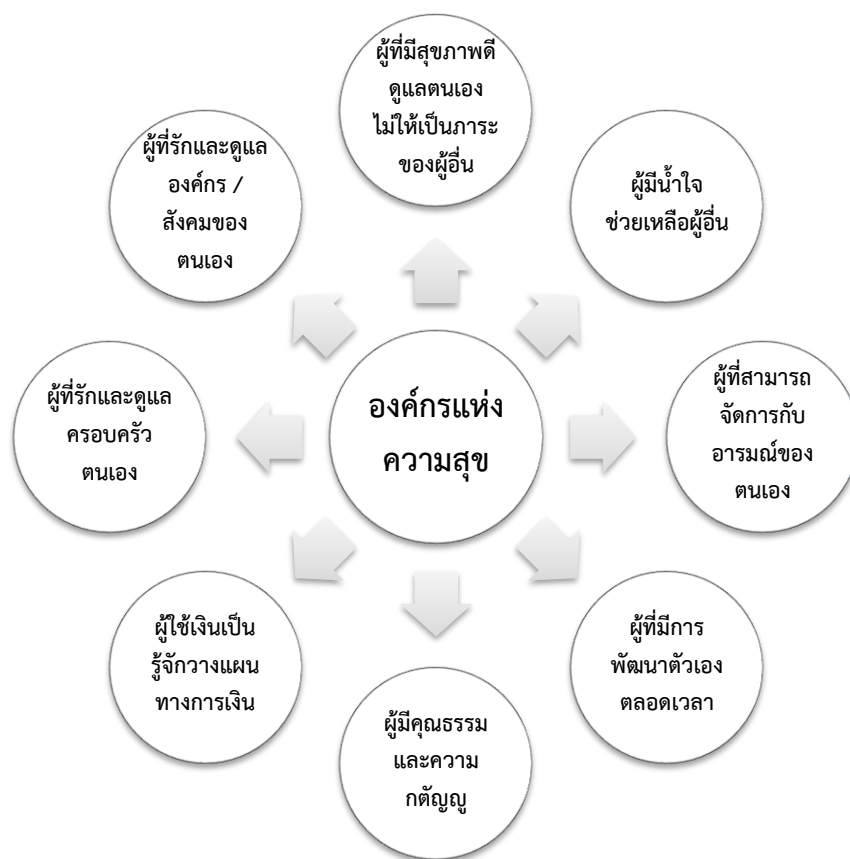

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาในการในการทำงานของพนักงานของนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร จังหวัดสมุทรสาคร โดยผลการศึกษาได้ดังนี้

กลุ่มผู้บริหาร พบว่า มีความคิดเห็นว่าส่วนใหญ่พนักงานมีอัตราการเข้าออก หรือเปลี่ยนแปลงบริษัทในการทำงานค่อนข้างบ่อย และหลายๆ บริษัทก็ขาดแคลนพนักงาน ทำให้มีการเสนออัตราค่าตอบแทน หรือสวัสดิการที่จูงใจกันค่อนข้างสูง และพนักงานในสายการผลิต หรือ พนักงานบางคนก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องของความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การใส่ผ้าปิดจมูก หมวกคลุมผม หรือรองเท้ายาง เป็นต้น เนื่องจากพนักงานส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามหน้าที่จนเป็นความเคยชิน และเห็นเป็นเรื่องปกติในบางครั้งจึงละเลยในเรื่องของความปลอดภัยในการทำงาน และเมื่อบริษัทส่งพนักงานเข้าไปอบรมพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ มีพนักงานบางกลุ่มที่เข้ารับการอบรมแต่ไม่ได้มีการพัฒนาศักยภาพการทำงานที่ดีขึ้นจากเดิม ยังมีการปฏิบัติงานแบบเดิมหรือเหมือนเดิม ซึ่งในการอบรมทุกครั้งบริษัทมีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ที่ต้องจ่ายด้วย

กลุ่มพนักงาน พบว่า มีความคิดเห็นว่างานบริษัทจัดสวัสดิการให้พนักงานไม่เต็มที่เท่าที่ควร เช่น หากพนักงานลาป่วยเพียงวันเดียวก็ต้องใช้ใบรับรองแพทย์มายื่นประกอบการลาป่วย ถึงจะไม่โดนหักค่าจ้าง ไม่มีการส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาตนเอง เช่น การอบรม การให้ทุนไปศึกษาต่อ เงินกู้ช่วยเหลือปลดดอกเบี้ยว หรือเงินช่วยเหลือพนักงานในด้านอื่น ๆ บางครั้งในการทำงานไม่มีความเท่าเทียมกันของพนักงานในการแสดงความคิดเห็น หรือการทำงาน บรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมในบริษัทบางแห่งไม่มีความปลอดภัย หรือเหมาะสมในการทำงาน เช่น ความร้อน แสงสว่าง ฝุ่นละออง เสียง หรือกลิ่น อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของพนักงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานมีไม่เพียงพอต่อพนักงานในบริษัทนั้น ๆ เช่น โรงอาหารมีไม่เพียงพอต่อจำนวนพนักงานที่ต้องพักทานอาหารกลางวันพร้อม ๆ กัน จุดพักผ่อนหย่อนใจน้อยไป ห้องน้ำบางครั้งไม่สะอาด หรือมีไม่เพียงพอ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอต่อการทำงาน ในขณะเดียวกันบริษัทควรมีการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้กับพนักงานทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษารูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) ต้องการสร้างรูปแบบการพัฒนาความสุขตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) โดยมุ่งเน้นการบริหารงานในองค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) ด้าน Happy Body (2) ด้าน Happy Heart (3) ด้าน Happy Relax (4) ด้าน Happy Brain (5) ด้าน Happy Soul (6) ด้าน Happy Money (7) ด้าน Happy Family (8) ด้าน Happy Society โดยรูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประกอบด้วย การที่พนักงานเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การศึกษาหาความรู้การพัฒนาตัวเองตลอดเวลา การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู การเป็นผู้ใช้เงินเป็นรู้จักวางแผนทางการเงิน การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน
ตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.)” ดังกล่าวข้างต้น สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ส่วนใหญ่พนักงานมีอัตราการเข้าออกหรือเปลี่ยนแปลงบริษัทในการทำงานค่อนข้างบ่อย ทั้งนี้อาจเกิดจากนโยบายการบริหารงาน อัตราค่าตอบแทนหรือสวัสดิการที่ไม่เหมาะสม ทำให้พนักงานจำเป็นต้องหาองค์กรที่ให้ผลตอบแทนในอัตราที่สูงกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lohitpura & Somsri (2018) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการลาออกของพนักงานบริษัทเอกชน ในอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง พบว่า อยู่ในระดับมาก บริษัทส่วนใหญ่ขาดการส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาตนเอง เช่น การอบรม การให้ทุนไปศึกษาต่อ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้พนักงานมีประสิทธิภาพในการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kenneth N. Wexley & Gary Latham (1983) ได้กล่าวว่าการฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร มีจุดประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อปรับปรุงระดับความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) ของแต่ละบุคคล เช่น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองในองค์กร และการเรียนรู้ว่าการกระทำของตนมีผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไร เป็นต้น 2) เพิ่มพูนทักษะในการทำงาน (Job Skills)

ของแต่ละบุคคล โดยอาจเป็นทักษะด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้ เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์หรือการบังคับบัญชาลูกน้อง เป็นต้น 3) เพิ่มพูนแรงจูงใจในการทำงาน (Motivation) ของแต่ละบุคคล อันจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานดี แม้ว่าบุคคลหนึ่ง ๆ จะมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่หากขาดแรงจูงใจในการทำงานแล้ว บุคคลนั้นอาจจะไม่ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ และผลงานย่อมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผลการศึกษาวิจัยยังพบว่า พนักงานไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของความปลอดภัยในการทำงาน รวมถึงบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมในบางบริษัทไม่มีความปลอดภัย ทั้งนี้เนื่องจากความเคยชินและเห็นเป็นเรื่องปกติ รวมถึงไม่ได้มีการเข้มงวดและติดตามการทำงานของพนักงาน จึงทำให้พนักงานไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด สอดคล้องกับ Champakon (2008) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการฝ่ายผลิตของบริษัท บางกอก กล้าซ จำกัด พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานมีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) มีองค์ประกอบหลักสำคัญในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นองค์กรแห่งความสุขตามหลักการ 8 ประการ ได้แก่ 1) ด้าน Happy Body 2) ด้าน Happy Heart 3) ด้าน Happy Relax 4) ด้าน Happy Brain 5) ด้าน Happy Soul 6) ด้าน Happy Money 7) ด้าน Happy Family 8) ด้าน Happy Society สอดคล้องกับ Srisaard (2002) กล่าวว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นและได้สร้างขึ้นมาอย่างถูกต้องตามขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ ตั้งแต่รวบรวมปัญหา ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จึงเป็นหลักประกันได้ว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) มีองค์ประกอบครบตามขั้นตอนสามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการบริหารงานองค์กรได้ โดยมีองค์ประกอบย่อย คือ การที่พนักงานเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น การเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การศึกษาหาความรู้การพัฒนาตัวเองตลอดเวลา การเป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู การเป็นผู้ใช้เงินเป็นรู้จักวางแผนทางการเงิน การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร / สังคมของตนเองได้ นอกจากนี้ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายเพื่อความชัดเจน ดังนี้

ด้าน Happy Body บรรยากาศในที่ทำงานในด้านต่าง ๆ ควรมีความเหมาะสมต่อการทำงาน สถานที่ทำงานควรมีความสงบ ไร้มลพิษด้านเสียง กลิ่น ความสว่าง และอื่น ๆ มีการจัดสรรแบ่งส่วนอย่างชัดเจน และควรมีที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจให้พนักงานอย่างเพียงพอด้วย รวมไปถึงสวัสดิการด้านสุขภาพก็ควรมีให้พนักงานอย่างเหมาะสม เช่น มีการตรวจสุขภาพประจำปี มีการรักษาพยาบาลเบื้องต้น หรือ ให้สิทธิในการลาป่วยแบบไม่หักเงินค่าจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phothatong (2014) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตของการทำงาน การจูงใจ และประสิทธิภาพในการทำงานในส่วนพนักงานสายการผลิตในเขตอุตสาหกรรมนวนคร จังหวัดปทุมธานี โดยพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน ประสิทธิภาพในการทำงาน และการจูงใจในการทำงานของพนักงานสายการผลิต มีระดับมากถึงมากที่สุด และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสายการผลิตมีความสัมพันธ์กับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ความปลอดภัยในการทำงาน ความก้าวหน้า มั่นคงของงาน ความสมดุลของชีวิตในการทำงาน และความท้าทายของงาน

ด้าน Happy Heart เพื่อนร่วมงาน หัวหน้าส่วนงาน ในบริษัทควรมีน้ำใจ และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน ในขณะเดียวกันพนักงานก็ควรมีความตั้งใจในการรับผิดชอบภาระหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ และบริษัทควรเปิดโอกาสให้พนักงานได้เรียนรู้งานด้านอื่น ๆ หรือความรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากภาระหน้าที่งานปกติเพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะให้พนักงานแต่ละคนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wu, Yeh & Hung (2012) ได้ทำการศึกษาโดยเสนอโมเดลที่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีการไหลเวียนโดยการยืนยันเงื่อนไขสิ่งที่มีมาก่อนเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของการแบ่งปันความรู้และการช่วยเหลือระหว่างกันของพนักงานการไหลเวียนเป็นการรับสัมผัสโดยรวมที่พนักงานรู้สึกเมื่อพนักงานได้กระทำอย่างมีใจจดจ่อและความผูกพันในสิ่งที่ทำตลอดจนการอำนวยความสะดวกซึ่งกันและกันของแต่ละบุคคล เช่นการแบ่งปันความรู้และการช่วยเหลือระหว่างกันของพนักงานการศึกษาจากโมเดลได้แสดงให้เห็นว่าการแบ่งปันความรู้ได้รับอิทธิพลโดยประสบการณ์ของการไหลเวียนทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านความเป็นสื่อการจัดการช่วยเหลือระหว่างพนักงานประสบการณ์ของการไหลเวียนได้รับอิทธิพลโดยปัจจัยภายนอก 4 อย่างที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับงานซึ่งได้แก่ทักษะในงานการมีโอกาสได้เติมเต็มตนเองในงาน การรับรู้การควบคุมและความชัดเจนการศึกษานี้ได้สนับสนุนต่อการให้วรรณกรรมในการบริหารความรู้โดยการขยายทฤษฎีการไหลเวียนไปสู่พื้นที่ของการแบ่งปันความรู้และการช่วยเหลือกันระหว่างพนักงานโดยให้ความสัมพันธ์ในสิ่งที่มีมาก่อนทางลักษณะเฉพาะของทฤษฎีการไหลเวียนและโดยการปฏิบัติตามประสบการณ์ของการไหลเวียนงานวิจัยนี้ได้ให้การนำไปใช้ทางการบริหารสำหรับผู้นำทางธุรกิจที่จะทำให้พฤติกรรมทางจริยธรรมของพนักงานสูงขึ้นโดยใช้การแบ่งปันความรู้และการช่วยเหลือกันระหว่างพนักงาน

ด้าน Happy Relax บริษัทควรมีการจัดเวลาให้ท่านได้พักตามความเหมาะสม เช่น มีการพักกลางวัน สำหรับทานอาหาร หรือพักเบรกผ่อนคลายในจุดพักที่เหมาะสมและควรมีมุมพักผ่อนหย่อนใจให้พนักงานอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เช่น มุมอ่านหนังสือ มุมนั่งพักผ่อนคลาย มุมชา กาแฟ เป็นต้น เพื่อให้พนักงานได้มีความผ่อนคลายในการทำงาน มีความสุขมีความมั่นคงทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Henle & Gross (2014) ได้ศึกษาถึงลักษณะทางบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับการจัดการควบคุมในทางที่ผิดของพนักงาน โดยมีสมมติฐานว่าความมั่นคงทางอารมณ์ ความมีสติ และความตกลงใจเห็นพ้องต้องกันของผู้บังคับบัญชา จะมีความสัมพันธ์ทางลบต่อการรับรู้การกระทำผิดจากผู้บังคับบัญชา และอารมณ์ทางลบในงานจะเป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์เหล่านี้การศึกษานี้ได้สำรวจพนักงาน 222 คน โดยผลที่ได้พบว่าความมั่นคงทางอารมณ์ และการมีสติจะพยากรณ์ทางลบต่อการควบคุมจัดการในทางที่ผิดของพนักงานที่ได้จากการรายงานด้วยตนเองและความสัมพันธ์นี้จะเป็นสื่อกลางโดยอารมณ์ทางลบ ดังนั้นพนักงานที่มีความมั่นคงทางอารมณ์หรือความมีสติที่ต่ำกว่า จะมีประสบการณ์อารมณ์ทางลบซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับที่สูงกว่าของการกระทำในทางที่ผิด

ด้าน Happy Brain บริษัทควรมีการจัดอบรม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ที่เหมาะสมกับพนักงานอยู่เสมอและบริษัทควรมีการจัดพื้นที่ให้พนักงานได้ระดมสมอง เพื่อช่วยกันออกความคิดเห็น การสร้างสรรค์งาน หรือช่วยกันแก้ปัญหาในงาน อย่างเปิดกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Paladech (2016) ที่ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความสุขในการทำงานของนักสืบสวนสอบสวนในการปราบปรามการทุจริต

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐกระทรวงยุติธรรม ซึ่งพบว่า นักสืบสวน สอบสวนมีระดับความสุขในการทำงานการปราบปรามการทุจริตในระดับปานกลาง ทั้งในภาพรวมและราย ด้าน ซึ่งการเสริมสร้างความสุขในการทำงานทำได้โดยการสร้างความรักในงาน มีความชำนาญในวิชาชีพ และ อบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพและความ คล่องตัวในการเบิกจ่ายงบประมาณ มีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในหน่วยงาน มีการเสริมสร้างผู้นำองค์กร ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรในระดับปฏิบัติ และมีการกระจายอำนาจในการบริหารงานอย่างเป็นธรรม และมีการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยการจัดสรรค่าตอบแทนอย่างเท่าเทียม นำหลักคุณธรรมมาใช้ในการ พิจารณาความดีความชอบ อันนำไปสู่การทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งจะส่งผลสู่การทำงานอย่างมีความสุข และทำให้การการปฏิบัติงานในการปราบปรามทุจริตในภาครัฐมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ด้าน Happy soul บริษัทมีการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ ตักบาตร ในช่วงปีใหม่ สงกรานต์ หรือเชิญชวนเข้าวัดทำสมาธิ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมที่ดีงาม และบริษัทควรมีบทลงโทษที่เหมาะสม หาก พนักงานในองค์กรมีการกระทำความผิดที่เหมาะสมควรมีการชี้แจงกฎระเบียบอย่างชัดเจน สอนให้พนักงานรู้ ว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดควร เพื่อลดข้อผิดพลาดในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fu (2014) ได้ทำการ ทดสอบผลกระทบของปัจจัยที่หลากหลายที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของพนักงานจำนวน 507 คน ใน ที่ทำงานในองค์กรของจีน 3 องค์กร ผลจากการทดสอบ ไม่พบว่าการกำกับทางอารมณ์ลักษณะความสามารถ ทางอารมณ์และความผูกพันต่อองค์กร มีผลกระทบทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของ ผู้ตอบ ในท่ามกลางลักษณะที่หลากหลายของความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจกับการเลื่อนตำแหน่งความ พึงพอใจกับผู้ร่วมงาน และความพึงพอใจกับการควบคุมจัดการ การมีผลกระทบทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อ พฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้ตอบสำหรับในท่ามกลางตัวแปรควบคุมอายุของพนักงานมีผลกระทบทางลบอย่าง มีนัยยะสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรม และผลจากการศึกษายังได้ชี้ให้เห็นว่าพนักงานรุ่นเยาว์จะแสดง พฤติกรรมทางจริยธรรมได้ดีกว่าพนักงานรุ่นสูงวัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lu & Guy (2014) ได้ ทำการศึกษาว่าอารมณ์และภาวะความเป็นผู้นำทางจริยธรรมจะมีผลกระทบต่อความผูกพันในงานของชาวจีน ได้อย่างไร โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับการสำรวจเป็นผู้ที่ทำงานในองค์กรของรัฐบาลในจีนผลการสำรวจ พบว่า 1) การแสดงออกทางอารมณ์อย่างแท้จริงจะสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันในงานในขณะที่การเสแสร้งทาง อารมณ์จะมีความสัมพันธ์ทางลบ 2) ภาวะผู้นำทางจริยธรรมได้กำกับความสัมพันธ์ระหว่างการเสแสร้งทาง อารมณ์และความผูกพันในงานโดยระดับที่สูงกว่าของภาวะผู้นำทางจริยธรรมจะมีอิทธิพลทางลบต่อการเส แสร้งในการแสดงออกของอารมณ์ที่น้อยลง สิ่งนี้หมายความว่าเมื่อพนักงานจะมีการแสดงออกทางอารมณ์มอง ว่าพนักงานรู้สึกอย่างไรภาวะผู้นำทางจริยธรรมจะชดเชยสำหรับผลลัพธ์ที่เป็นลบของการแสดงออกทาง อารมณ์อื่น ๆ สิ่งนี้จึงเป็นการช่วยป้องกันความผูกพันในงานที่ลดลง และ 3) ภาวะผู้นำทางจริยธรรมจะไม่มี ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกทางอารมณ์อย่างแท้จริงและความผูกพันในงาน

ด้าน Happy money บริษัทควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ มีการจัดอบรม หรือ ประชาสัมพันธ์ใน เรื่อง เกี่ยวกับการวางแผนการใช้เงินอย่างเหมาะสม เช่น การเก็บออม การลงทุน และควรมีการสนับสนุนด้าน เงินกู้ให้กับพนักงานด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าภายนอก เพื่อช่วยในด้านการเงินของพนักงานในช่วงวิกฤต

โดยมีเงื่อนไขการกู้ที่ไม่ยุ่งยากและรวดเร็ว เพื่อเป็นการส่งเสริมให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นรู้จัดการบริหารเงิน ไม่เป็นหนี้สินเกินตัว หรือไปกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chinachoti (2014) ที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย สรุปได้ดังนี้ แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์นอกจากนี้ยังพบว่า 1) ปัจจัยภาวะผู้นำการปฏิบัติมีอิทธิพลทางบวกต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลงท่าองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงาน 2) การจัดการการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อวัฒนธรรมองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงาน 3) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

ด้าน Happy family บริษัทเปิดโอกาสให้ครอบครัวของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประจำปีของบริษัท เช่น งานเลี้ยงปีใหม่ งานกีฬาสี หรืองานทำบุญตักบาตร และ บริษัทอนุญาตให้ท่านสามารถลางานไปดูแลญาติที่ป่วยได้ตามเหมาะสม เพราะหากพนักงานทำงานด้วยความสุขใจสามารถบริหารจัดการชีวิตของตนเองและงานควบคู่กันไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nimkerdpol (2014) ที่ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำกับความสุขในการทำงานของพนักงานในองค์กรสุขภาพ พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพในมุมมองของพนักงานมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง คือ การใช้อิทธิพลด้านอุดมการณ์ ($\bar{X} = 3.56$) และการตลใจ ($\bar{X} = 3.41$) ส่วนระดับความสุขในการทำงานของพนักงานในภาพรวมอยู่ในระดับที่มีความสุขมากกว่าเท่ากับ ($\bar{X} = 3.88$) โดยรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลเชิงบวกกับความสุขในการทำงานของพนักงาน ซึ่งการใช้อิทธิพลด้านอุดมการณ์ส่งผลเชิงบวกกับความสุขในการทำงาน ความสุขทางสังคม และความสุขทางจิตวิญญาณ ส่วนการกระตุ้นการใช้ปัญญาส่งผลเชิงบวกกับความสุขทางอารมณ์ ในขณะเดียวกันการมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคลส่งผลเชิงลบกับความสุขทางสังคม

ด้าน Happy society หัวหน้างานรับฟังปัญหาของท่านอย่างเต็มที่ และเปิดกว้าง และควรมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี เช่น การกล่าวทักทาย ไหว้ หรือ ยิ้มแย้มแจ่มใส ที่ดีต่อกัน เมื่อมีพนักงานใหม่เข้ามาเริ่มงานก็ควรจัดพี่เลี้ยงที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาดูแลสอนอย่างอย่างใกล้ชิดเพื่อจูงใจให้พนักงานรู้สึกอบอุ่นและอยากอยู่ต่อ เมื่อผลการทดลองงานดีก็จะได้รับการพิจารณาบรรจุเข้าเป็นพนักงานของบริษัทต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Giauque, anderfuhren-Biget & Varone (2013) ได้ทำการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อแรงจูงใจในการให้บริการสาธารณะ และผลการปฏิบัติงานขององค์กรโดยใช้การสำรวจจากพนักงานชาวแคว้นตั้งที่อยู่ในองค์กรสาธารณะของสวิสจำนวน 3,131 คน ผลการศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นสิ่งที่มีมาก่อนหน้าของแรงจูงใจในการให้บริการสาธารณะและเป็นตัวพยากรณ์ที่เข้มแข็งของการรับรู้ผลการปฏิบัติงานขององค์กรโดยความยุติธรรม การสนับสนุนในงานการประเมินของแต่ละบุคคล และการพัฒนาความเชี่ยวชาญ เป็นการปฏิบัติงานของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกและมีนัยสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการให้บริการสาธารณะ และการรับรู้ผลการปฏิบัติงานขององค์กร ยิ่งไปกว่านั้นผลลัพธ์เหล่านี้ได้เสนอแนะว่าการปฏิบัติของการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวพยากรณ์อย่างแข็งแกร่งได้มากกว่าแรงจูงใจใน

การให้บริการสาธารณะ หรือความผูกพันต่อองค์กรเมื่อได้อธิบายการรับรู้ของแต่ละบุคคลในแง่ของการปฏิบัติงานขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลที่ได้จากการวิจัย เสนอให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการนำรูปแบบการพัฒนาความสุขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) ไปใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ตลอดจนควรจัดทำวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อนำผลไปพัฒนาปรับปรุงสู่การขยายผลการนำไปใช้กับองค์กรอื่น ๆ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ตลอดจนส่งเสริมการบริหารจัดการโดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) และกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

1.3 ผู้บริหารขององค์กรควรให้ความสำคัญกับการรักษาบุคลากร โดยมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสร้างการมีส่วนร่วม ขวัญและกำลังใจในการทำงาน ตลอดจนประเมินความสุขของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษาข้อมูลเชิงเปรียบเทียบในด้านต่าง ๆ ตามองค์ประกอบของความสุขตามหลักองค์กรแห่งความสุข (สสส.) เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานที่เป็นเลิศ

References

- Baker, B. D. & Karasek, A.R. (2000). *Stress in Occupational health*. Philadelphia: Maple Press.
- Burton, J. (2010). *WHO Healthy workplace framework and model: Background and supporting literature and practice*. Retrieved September 15, 2019, from http://www.who.int/occupational_health/healthy_workplace_framework.pdf
- Champakon, N. (2008). *Factors affecting to work safety behavior of package's officer: A Case study of bangkokglass Company limited, Rayong Factory*. Thesis Master of Engineering. King Mongkut's University of Technology Thonburi.
- Chinachoti, P. (2014). *The Causal Relationships of Factors Influencing Quality of Work Life of Commercial Bank Employees in Thailand*. Dissertation Doctor of Philosophy (Human Recourses Development). Ramkhamhaeng University.

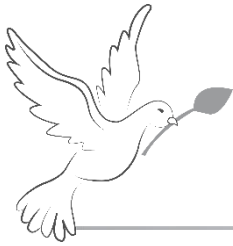
- Duengkhot, J. (2016). Self-management Techniques to be happy at work. *Punsuk Journal*. 2(1), 43.
- Fu, W. (2014). The impact of emotional intelligence, Organizational commitment, and job satisfaction on ethical behavior of Chinese employees. *Journal of Business Ethics*. 122(1), 137–144.
- Giauque, D., Anderfuhren–Biget S. & Varone, F. (2013). HRM Practices, intrinsic motivators, and organizational performance in the public sector. *Public Personnel Management*. 42(2), 123–150.
- Henle, C. A. & Gross, M. A. (2014). What have I done to deserve this? Effects of employee personality and emotion on abusive supervision. *Journal of Business Ethic*. 122 (3), 461–474.
- Keashly, L. & Nowell, B. L. (2011). *conflict, conflict resolution, and bullying*. In S. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf, & C. Kenneth, N. Wexley, Gary, & P. Latham. (1983). Developing and Training Human Resources in Organizations. *The Academy of Management Review*. 8(1), 163-166.
- Lertjitkarun, C. (2016). *Happy Workplace Diversity Management*. Bangkok: at 4 print.
- Lu, X. & Guy, M.E. (2014). How emotional labor and ethical leadership affect job engagement for Chinese public servants. *Public Personnel Management*. 43(1), 3–24.
- Nimkerdpol, S. (2014). Leadership Style and Happiness of the Employees in the Awarded Health Care Organizations. *Suan Dusit University Research Journal*. 23(42), 171-192.
- Paladech, J. (2016). *Work Happiness Enhancement Model of Anti-Corruption Investigator at Office of Public Sector Anti-Corruption Commission Ministry of Justice*. Dissertation Doctor of Philosophy (Public Administration). Rajabhat Mahasarakham University.
- Peterson, Elmore and Plawman, Grosvenor E. (1953). *Business Organization and Management*. Illinois: Irwin.
- Phothatong, T. (2014). Quality of working life, motivation and work efficiency of line–production employees in Navanakorn industrial zone, Pathumthani province. *Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Burapha University*. 22(39), 169-190.
- Srisaard, B. (2002). *Basic Research*. (7th ed.). Bangkok: Suweeriyasan.
- Tantrakoon, T. (2019). *Organizational Knowledge Management and Development for Adult Learners*. Retrieved November 5, 2019, from <https://www.gotoknow.org/posts/668227>

- Wichianpradit, K. (2013). *Factors Related to Occupational Stress among Registered Nurses in Autonomous University Hospitals*. Thesis Master of Science. Burapha University.
- Wu, W.L., Yeh, R.S. & Hung, H.K. (2012). Knowledge sharing and work performance: A network perspective. *Social Behavior and Personality*. 40(7), 1113–1120.
- Youngwiriyaikul C. (2017). *Happy Talent*. Bangkok: TQP.
- Yucharoen, T. (2014). *The Linear Structural Equation Model of Creativity, Perceived Organizational Support, The Buddhist Leadership and Happy at Work Affecting Positive Organizational Behavior*. *Industrial and Organizational Psychology*. King Mongkut's University of Technology North, Bangkok.

**การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา
เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา***

**Learning Process as STEM Education
to Promote Learning and Innovation Skills for High School Students**

พร้อมภัก บึงบัว

Promphak Bungbua

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Faculty of Education, Rattana Bundit University, Thailand.

Corresponding Author. Email: prompakk@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 2) ศึกษาระดับความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับความคาดหวังส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่กำลังศึกษาในกลุ่มการเรียนพิเศษ (วิทย์-คณิต) ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จำนวน 395 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันและความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.83

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .710 ถึง .830 โดยขึ้นออกแบบวิธีการแก้ปัญหาและขึ้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

คำสำคัญ: การจัดกระบวนการเรียนรู้; สะเต็มศึกษา; ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม

* Received April 3, 2020; Revised April 15, 2020; Accepted May 15, 2020

Abstract

The purposes of this article were 1) to study the opinions of the state of STEM Education of high school students 2) to study the expectations of learning and innovation skills for high school students, and 3) to study the relationship between STEM Education and expectations, promoting learning and innovation skills for high school students. The sample groups were 395 students of Mathayomsuksa 1-6 studying in a special learning group (Science-Mathematics) by Yamane at 95% confidence level. The instruments in the research were questionnaires that opinions on state of STEM Education and expectations for learning and innovation skills for high school students that reliability is 0.83.

The results of the research were found that 1) the opinions towards the state of STEM Education were at a high level 2) the expectations of learning and innovation skills for high school students were at a high level and 3) the correlation of STEM Education correlated with learning and innovation skills coefficient between .710 and .830 and the design of problem solving and planning and problem-solving process were at high level that significance at the level of .01. The findings could be used to design proactive learning activities and learning atmosphere that promote learning and innovation skills for high school students.

Keywords: Learning Process; STEM Education; Learning and innovation skills

บทนำ

กรอบแนวคิดแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 แม้แต่ในปัจจุบันยังมีการนำหลักที่สำคัญของนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองมาใช้ในการพัฒนาประเทศ แนวทางหนึ่งที่กำหนดให้เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาตามแผนการศึกษา ได้แก่ การสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยสะสมศึกษาและทักษะทางสังคมที่จำเป็นสู่การเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทักษะวิชาหลักที่จำเป็นในการเรียนรู้ นอกจากทักษะทางภาษาแล้ว ทักษะกลุ่มวิชาสะสมศึกษาเป็นการบูรณาการความรู้วิชาหลักทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการปลูกฝังนักเรียนตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนานักเรียนให้ทันต่อเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลงสู่การเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 คุณภาพการศึกษาและทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะส่งผลต่อการพัฒนากำลังคนและเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยที่กำลังประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ที่ต่ำ ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบ PISA และ TIMSS ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่อยู่ในกลุ่ม OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักเรียนไม่เข้าใจบทเรียนอย่างแท้จริงเรียนแบบท่องจำ

ทำให้นักเรียนไม่สามารถเชื่อมต่อกับความรู้เป็นภาพใหญ่ได้และไม่สามารถนำบทเรียนนั้นไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ (Thummatasananon, 2019)

จากกรอบยุทธศาสตร์ชาติ กรอบความคิดหลัก ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการศึกษา กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พบว่า การจะดำเนินการสู่เป้าหมายเป้าประสงค์ผลลัพธ์ที่ต้องการมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินการในมิติของการบูรณาการอย่างเข้มข้น โดยการทำงานร่วมกันของภาคีความร่วมมือทุกภาคส่วนและเพื่อให้เห็นมุมมองมิติการบูรณาการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยใช้การศึกษาขั้นพื้นฐานเชื่อมกับนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการด้วยภาษาและการคิด โดยใช้การลงมือทำกิจกรรมด้าน STEM Education ซึ่งเป็นฐานรากของการพัฒนาการเรียนรู้ในโลกปัจจุบันและสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เช่นเดียวกับที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2016) ได้กำหนดให้สะเต็มศึกษาเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาได้ และเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมถึงการเป็นผู้มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะชีวิตการทำงาน เพื่อให้เยาวชนมีทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา ในสถานะเศรษฐกิจและสังคมที่มีการแข่งขันสูง สามารถสร้างผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ (Liamsang & Chatrurachewin, 2018)

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสะเต็มศึกษาสำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ในศตวรรษใหม่ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ (Next Generation Science Standard) (NGSS, 2013) โดยแนวทางการเรียนรู้จะปรับเปลี่ยนจากแนวคิดวิทยาศาสตร์เป็นดังการสืบเสาะหาความรู้ (Science as Inquiry) ไปสู่การปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ (Science and Engineering Practices: SEPs) ดังนั้น ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาจึงไม่แยกออกจากกัน แต่ควรจะเป็นแนวคิดที่เชื่อมต่อกันมากยิ่งขึ้น โดยการใช้ปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย การตั้งคำถาม (สำหรับวิทยาศาสตร์) และการกำหนดปัญหา (สำหรับวิศวกรรมศาสตร์) การสร้างและการใช้โมเดล การวางแผนและการดำเนินการสืบค้นตามแผน การวิเคราะห์และตีความข้อมูล การใช้ตัวเลขและการคิดคำนวณ การสร้างคำอธิบาย (สำหรับวิทยาศาสตร์) และการออกแบบการแก้ปัญหา (สำหรับวิศวกรรมศาสตร์) การส่งเสริมให้เกิดการโต้แย้งจากหลักฐาน และการประเมินและการสื่อสารข้อมูลทั้งนี้ การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสนุกกับการเรียน กระบวนการสะเต็มศึกษาจึงจะเน้นทั้งการผลิตชิ้นงานและกระบวนการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานกลุ่ม จะมีส่วนช่วยกระตุ้นความสนใจเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในเรื่องที่ตนเองสนใจด้วยการใช้เทคโนโลยี นักเรียนเรียนจากการบูรณาการความรู้ตามหัวข้อต่างๆ สามารถหาข้อมูลและความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองจากสื่อและการทำกิจกรรม

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงควรเป็นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เน้นนักเรียนมีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวของตนเอง (Active Learning) ซึ่งการเรียนการสอนแบบลงมือปฏิบัติ ทำให้นักเรียนแสวงหาความรู้ผ่านการลงมือทำ กิจกรรมสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้

อย่างมีปฏิสัมพันธ์ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย ฝึกทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น จนเกิดความเข้าใจ นำไปประยุกต์ใช้สามารถวิเคราะห์ ประเมินค่าและสร้างสรรค์ผลงานจนเกิดเป็นนวัตกรรมได้ (Pruettikul, 2012) สะเต็มศึกษาจึงเป็นแนวทางจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ทุกแขนงทั้งด้านความรู้ ทักษะการคิดและทักษะอื่นๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา การค้นคว้า สร้างและพัฒนาความคิดค้นสิ่งต่างๆ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนหากผู้สอนมีความเชี่ยวชาญแล้วก็สามารถประยุกต์ใช้หลักการบูรณาการของสะเต็มศึกษาไปต่อยอดการจัดการเรียนรู้แบบอื่นได้ (Khwana & Khwana, 2019) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมและนวัตกรรมที่ตรงตามความต้องการ สร้างแนวทางสู่หนทางแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและมีความท้าทายกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา สามารถปรับการศึกษาก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับความคาดหวังส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

การจัดกระบวนการการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาทั้ง 6 ขั้นตอน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมในทิศทางบวก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่กำลังศึกษาในกลุ่มการเรียนรู้พิเศษ (วิทย์-คณิต) ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่กำลังศึกษาในกลุ่มการเรียนรู้พิเศษ (วิทย์-คณิต) ที่ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น (Confidence level) ไว้ที่ 95% จำนวนทั้งสิ้น 395 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 สํารวจข้อมูลจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (sample size) ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างที่น่าเชื่อถือได้

ขั้นที่ 2 การสุ่มโรงเรียนตามสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีกลุ่มการเรียนรู้พิเศษ (วิทย์-คณิต) ด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ได้จำนวน 32 โรงเรียน

ขั้นที่ 3 การสุ่มตัวอย่างตามจำนวนสัดส่วนโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยให้ครอบคลุมนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนละ 12-15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันและความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำแนกได้เป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้น ประสบการณ์ในการเรียนรู้สะเต็มศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา และทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเพื่อให้ได้ตัวแปรและตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้อง นำมาสรุปเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม

3. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาใช้ดัชนี IOC (index of item objective congruence หรือ index of concordance) ผู้วิจัยพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ขึ้นไป และปรับปรุงแบบวัดตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

4. นำแบบวัดไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับการใช้ในการวิจัย แต่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างทุกประการ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยการหาสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (item-total correlation) ผู้วิจัยเลือกข้อที่มีสหสัมพันธ์ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient alpha) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.83

5. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น และส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปถึงโรงเรียน โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือส่งกลับทางไปรษณีย์
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความถูกต้องและคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้วยการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ด้วยการวิเคราะห์แจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และแบบสอบถามความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีเกณฑ์แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของเบสท์ (Best)
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามสูตรของ Spearman (Spearman Correlation)

ผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.41 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 40.59 ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 24.26 รองลงมาได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 19.31 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 16.34 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 15.84 ได้เคยผ่านการเรียนแบบสะเต็มศึกษา คิดเป็นร้อยละ 50.80 โดยในโรงเรียนมีห้องเรียนสะเต็มศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.71 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมการประกวด/การแข่งขัน คิดเป็นร้อยละ 28.11 รองลงมาคือ กิจกรรมชุมนุม ชมรม คิดเป็นร้อยละ 22.78 และค่ายสะเต็มศึกษา คิดเป็นร้อยละ 19.22 และที่พบน้อยที่สุด คือ จัดกิจกรรมการแสดงผลงาน คิดเป็นร้อยละ 11.03

2.ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในปัจจุบันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

กระบวนการการจัดการเรียนการสอน แบบสะเต็มศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ การประเมิน
1. การระบุปัญหา	3.59	.673	มาก
2. การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา	3.60	.676	มาก
3. การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา	3.65	.732	มาก
4. กรวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา	3.59	.674	มาก
5. การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุง	3.54	.691	มาก
6. การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน	3.62	.678	มาก
รวม	3.60	.543	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, $SD = .543$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีการออกแบบวิธีการแก้ปัญหามากที่สุด ($\bar{X} = 3.65$, $SD = .732$) รองลงมา 3 อันดับแรก ได้แก่ การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน ($\bar{X} = 3.62$, $SD = .678$) การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ($\bar{X} = 3.60$, $SD = .676$) และการขึ้นระบุปัญหา ($\bar{X} = 3.59$, $SD = .673$) ตามลำดับ และพบว่า การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงานมีการจัดกิจกรรมน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.54$, $SD = .691$)

ระดับความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม	$\bar{X}$	SD	ระดับ การประเมิน
1. คิดสร้างสรรค์	3.62	.732	มาก
2. แก้ปัญหาเป็น	3.63	.708	มาก
3. ใส่ใจนวัตกรรม	3.68	.785	มาก
4. สื่อสารดี	3.59	.742	มาก
5. มีวิจรณ์ญาณ	3.55	.746	มาก
6. เต็มใจร่วมมือ	3.84	.697	มาก
รวม	3.65	.550	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, $SD = .550$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกทักษะมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยคาดหวังให้มีการพัฒนาทักษะเต็มใจร่วมมือมากที่สุด ($\bar{X} = 3.84$, $SD = .697$) รองลงมา 3 อันดับแรก ได้แก่ ใส่ใจนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.68$, $SD = .785$) แก้ปัญหาเป็น ($\bar{X} = 3.63$, $SD = .708$) และคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.62$, $SD = .732$) ตามลำดับ และพบว่ามีความวิตกกังวลเป็นทักษะที่คาดหวังให้น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.55$, $SD = .746$)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับความคาดหวังส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษากับความคาดหวังส่งเสริมทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	Y
X ₁	1	.512**	.524**	.541**	.472**	.436**	.710**
X ₂		1	.622**	.593**	.568**	.433**	.775**
X ₃			1	.677**	.571**	.565**	.830**
X ₄				1	.671**	.576**	.830**
X ₅					1	.454**	.782**
X ₆						1	.718**
Y							1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษาประกอบด้วย การระบุปัญหา (X₁) การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (X₂) การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (X₃) การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (X₄) การทดสอบประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข (X₅) และการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (X₆) กับความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .710 ถึง .830 มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายด้านได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา ประกอบด้วย การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (X₃) ($r = .830^{**}$) การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (X₄) ($r = .830^{**}$) กับความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Y) มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา ประกอบด้วย การทดสอบประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข (X₅) ($r = .782^{**}$) การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (X₂) ($r = .775^{**}$) การ

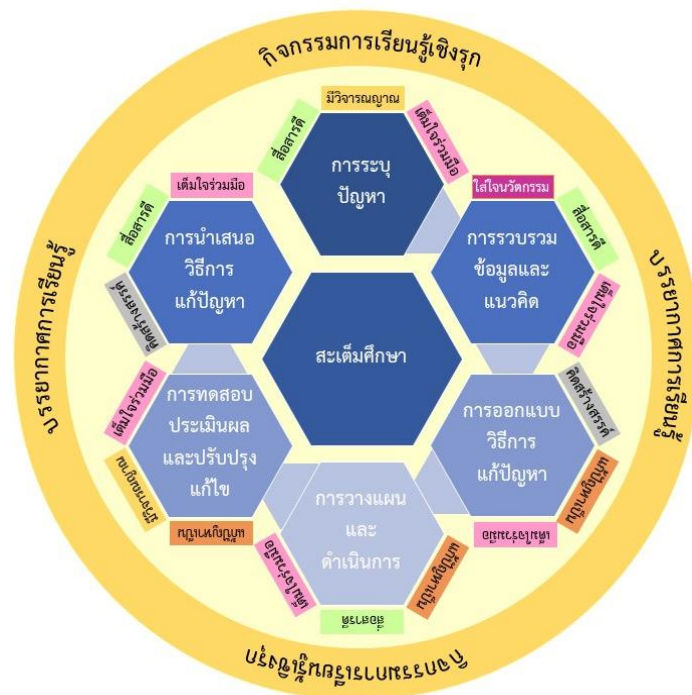

นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา (X_0) ($r = .718^{**}$) และการระบุปัญหา (X_1) ($r = .710^{**}$) กับทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (Y) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมที่จะสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงได้นั้นต้องก้าวข้ามการจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม ที่ผู้เรียนเป็นผู้รอรับความรู้เพียงอย่างเดียวไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำ ได้รับความรู้จากประสบการณ์โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้เช่นเดียวกับการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา โดยมีครูเป็นผู้แนะนำหรือผู้อำนวยกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันจะเป็นการส่งเสริมทักษะทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนได้ครบทุกทักษะ ดังนี้

1. การระบุปัญหา ส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อย ได้แก่ สื่อสารดี มีวิจารณญาณ และเต็มใจร่วมมือ
2. การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อย ได้แก่ ใส่ใจนวัตกรรม สื่อสารดี และเต็มใจร่วมมือ
3. การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อย ได้แก่ คิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาเป็น และเต็มใจร่วมมือ
4. การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อย ได้แก่ แก้ปัญหาเป็น สื่อสารดี และเต็มใจร่วมมือ
5. การทดสอบประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อย ได้แก่ แก้ปัญหาเป็น มีวิจารณญาณ และเต็มใจร่วมมือ
6. การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อย ได้แก่ คิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาเป็น สื่อสารดี เต็มใจร่วมมือ

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการส่งเสริมศึกษาและทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

การจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมศึกษาเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมครอบคลุมทักษะย่อย โดยผู้สอนจำเป็นต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยกลยุทธ์การสอน เทคโนโลยี และนวัตกรรมการศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและสร้างสรรค์ผลงานเพื่อแก้ปัญหาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมชวนให้อยากเรียนรู้ ห้องเรียนควรมีสภาพแวดล้อมเชื้อเชิญให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ และเอื้อให้ครูกับนักเรียนใกล้ชิดกันมากที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน โดยครูเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการวางกฎเกณฑ์ กระบวนการ สร้างพลังในการเรียนรู้ร่วมกันกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เน้นการเรียนรู้เชิงรุก ปฏิบัติตนต่อกันด้วยความเคารพ สามารถแสดงความคิดเห็น และความต้องการของตนเองด้วยความมั่นใจ ยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้ด้วยศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าระดับความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้มีการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากทุกด้าน นอกจากนี้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบส่งเสริมศึกษา 2 กระบวนการหลัก คือ การออกแบบ

วิธีการแก้ปัญหาและการวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหามีความสัมพันธ์กับความคาดหวังทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมในระดับค่อนข้างสูง นอกจากนั้น การทดสอบประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา และการระบุปัญหา มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากโรงเรียนมีการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถใช้ทักษะการเรียนรู้สะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเป็นไปเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะต่างๆ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบสะสมเต็มศึกษาตามหลักสูตร เล็งเห็นเป้าหมายของการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญทางสะสมเต็มให้มีคุณสมบัติของการเป็นนักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความรอบรู้ทางเทคโนโลยี ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เช่นเดียวกับที่ รมณี เหลี่ยมแสง และ ฉลอง ชาตรูประชีวิน (Liamsang & Chatrurachewin, 2018) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์หนึ่งที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น ต้องเป็นกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้พื้นฐาน ทักษะ และเจตคติที่ดีของผู้เรียนให้เพียงพอต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพราะการสร้างเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะสมเต็มศึกษา ย่อมทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ การรับรู้ การสร้างความเข้าใจ รวมทั้งผู้เรียนเมื่อมีความรู้ ความเข้าใจแล้ว ก็สามารถนำความรู้ที่นำมาฝึกปฏิบัติ ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ จนผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถนำความรู้ด้านสะสมเต็มศึกษาไปใช้ในการดำรงชีวิต และ เพ็ญศรี ไจกล้า และคณะ (Jaigla, Maliwan, Supave & Chai-ngam, 2018) ได้พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ ครู ที่มีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน มีบทบาทเป็นทั้งครูฝึกและกระบวนกรตามสถานการณ์ ด้วยเทคนิคการตั้งคำถาม

นอกจากนี้ วิจารณ์ พานิช (Panit, 2012) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ว่าสาระวิชามีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของนักเรียน โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพร ศรีจันทร์, พีรภัฏ รุ่งสัทธรรม และ ประดิษฐ์ วิชัย (Srichantha, Roongsattham & Wichai, 2019) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกิจกรรมหรือโครงการที่มุ่งแก้ไขปัญหาที่พบเห็นในชีวิตจริงจะช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ ทักษะชีวิต ความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างนวัตกรรม ผู้เรียนที่มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมหรือโครงการสะสมเต็มศึกษาจะมีความพร้อมที่จะไปปฏิบัติงานที่ต้องใช้องค์ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภาคการผลิตและการบริการที่สำคัญต่ออนาคตของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครบกระบวนการ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกับการพัฒนาทักษะอันพึงประสงค์
2. ควรส่งเสริมให้ผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนเรียนรู้เชิงรุก โดยปรับเปลี่ยนบทบาทของครูให้เป็นผู้นำหรือผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน เป็นครูมืออาชีพด้วยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูทั้งในโรงเรียนและข้ามโรงเรียน
3. ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เช่น คอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่าย ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ และเกิดการสร้างความไว้วางใจกันในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากลยุทธ์การสอนเชิงรุกที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะย่อยต่างๆ ด้วยการพัฒนารูปแบบการสอนรูปแบบใหม่ในทุกสาระการเรียนรู้
2. ควรมีการออกแบบการพัฒนาครูในบทบาทการเป็นผู้แนะนำและผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้ตามเป้าหมาย

References

- Jaigla, P., Maliwan, S., Supave, M. & Chai-ngam, R. (2018). The Development in the 21st Century learning skills for students in academic group at Chiang Yuan Pittayakom School with Problem-based Learning. *The 14th Mahasarakham University Research Conference "50 years Mahasarakham University: Public Devotion is a Virtue of the Learned"*. Mahasarakham: Mahasarakham University, 226-234.
- Khwana, T. & Khwana, K. (2019). The Instruction to promote Learning Skills in 21st Century. *Sakon Nakhon Graduate Studies Journal*, 16(73), 1-12.
- Liamsang, R. & Chatruprachewin, C. (2018). Administrative Strategies for STEM Education of Secondary School Under the Office of the Basic Education Commission. *Silpakorn Educational Research Journal*, 10(2), 379-393.
- NGSS Lead States. (2013). *Next generation science standards: For states, by states*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Panit, W. (2012). *Learning paths for students in the 21st century*. Bangkok: SotSri-Saritwong Foundation.

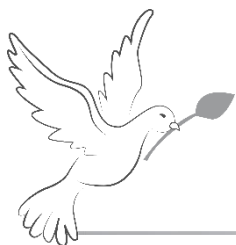

- Pruettikul, S. (2012). Quality of Students Derived from Active Learning Process. *Journal of Educational Administration Burapha University*, 6(2), 1-13.
- Srichantha, S., Roongsattham, P. & Wichai, P. (2019). STEM Education with Learning Management. *Prae-wa Kalasin Journal of Kalasin University*, 6(1), 157-178.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2016). *STEM Education Thailand*. Retrieved February, 3, 2020 from <http://www.stemedthailand.org>
- Thummatasananon, S. (2019). Developing the Administration Model on STEM Education for Schools under the Office of the Secondary Education Service Area 25. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 24(2), 237-250.

การศึกษาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน*

A Study on Creative Problem Solving for the Education Student at Rajabhat University Upper Central Region

¹กุลธิดา อ่อนมี, จตุพล ยงศร และจักรกฤษณ์ โปณะทอง

¹Kuntida Onmee, Chatupol Yongsorn and Chakrit Ponathong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: krookae.naja@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน และ 2) เพื่อประเมินสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ใช้แนวคิดของแฮร์ริส เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอน จำนวน 20 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มที่ใช้ในการประเมินสภาพปัจจุบัน และสภาพความคาดหวัง คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ จำนวน 326 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) ประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวัง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบบรรยายเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลด้วยค่าดัชนีลำดับความสำคัญของสภาพที่คาดหวัง :PNI_{Modified} จากค่ามากที่สุดไปหาค่าที่น้อยที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ตามความเห็นของผู้บริหารครูพี่เลี้ยง และอาจารย์ พบว่าอยู่ในระดับความสามารถที่ต่ำทุกด้าน ควรได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะดังกล่าว 2) ด้านความต้องการจำเป็นของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ด้านการสำรวจปัญหาสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ ด้านการค้นหาคำจริง ด้านการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และด้านการเลือกวิธีการอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์; นักศึกษาคณะครุศาสตร์; มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน

Abstract

The objectives of this article research were 1) to study the current conditions and expectations on creative problem solving for the education students at Rajabhat University Upper Central Region. 2) to assess current conditions and expectations on creative problem solving for the education students at Rajabhat University Upper Central Region by using mixed methods research use the concept of Harris Is a research framework. It includes in-depth interviews and assessment of current conditions and expectations. The sample group used in this research is divided into 2 groups as follows 1) The sample group used in the in-depth interview was the administrators, teachers, mentors and teachers at Rajabhat University, Upper Central Region in the academic, amount 20 people 2) The sample group used to assess the current conditions and expected conditions is Faculty of Education students at Rajabhat University Upper Central Region Academic, amount 326 people. The research instruments were in - depth interview form and assess the current conditions and expectations. The Data analysis by describing the interview results from descriptive analysis and data analysis using percentage, mean, standard deviation and Modified Priority Needs Index :PNIModified. From the highest value to the smallest value.

The results of the study revealed that 1) administrators, teachers mentors and teachers had opinions that creative problem solving skills of students in the Faculty of Education Rajabhat University, Upper Central Region had low ability levels. They should be developed and strengthened in Creative Problem Solving. 2) he level of need for creative problem solving skills of needs for the Education Student at Rajabhat University Upper Central Region. Exploring the Problem was at the highest followed by Generating Creative Ideas, Fact finding, Creative implementing the Solution and Creative choosing the Solution respectively.

Keywords: Creative Problem Solving; Faculty of Education students; Rajabhat University Upper Central Region

บทนำ

โลกในยุคโลกาภิวัตน์ เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้ผู้คนต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ภาวะการแข่งขันในสังคมที่สูงขึ้น การดำรงชีวิตได้รับแรงกดดันหลายด้าน อีกทั้งภาวะแรงกดดันต่อ

ความเปลี่ยนแปลงในการปรับตัว ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ชัดแย้งในใจ การแยกตัว การหลีกเลี่ยงการเผชิญปัญหาและอุปสรรคน้อยลง ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง หาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบเดิม ขาดทักษะการแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้อื่น ขาดทักษะการคิดที่แปลกใหม่ และแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ อาจนำไปสู่การแก้ปัญหาในวิธีที่ไม่เหมาะสม (Sinlarat, 2016) จากการประชุมหารือคณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการด้านมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Office of the Higher Education Commission, 2009) กล่าวถึง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.) ที่ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีทักษะทางปัญญาเป็นมาตรฐานคุณวุฒิที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างสูงสุด กล่าวคือ ผู้เรียนที่มีทักษะทางปัญญา ถือเป็นผู้ที่มีความสามารถในการดำเนินชีวิต จัดการ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จึงได้รับโอกาสและการยอมรับสูง การแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์เป็นวิธีการแก้ปัญหาโดยอาศัยการจินตนาการและการไตร่ตรองอย่างละเอียด โดยผลการคิดแก้ปัญหาจากการลงมือปฏิบัติ (Mitchell & Kowalik, 1999b) ขณะเดียวกัน Treffinger, Sellby & Isaksen (2008) ได้ให้คำนิยามว่าการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ เป็นวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนโดยผ่านกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา เมื่อทำการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดของแฮร์ริส (Harris, 2002) แล้วพบว่า การแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาความจริง 2) การสำรวจปัญหา 3) การสร้างความคิดสร้างสรรค์ 4) การเลือกวิธีการอย่างสร้างสรรค์ และ 5) การดำเนินการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่ทำให้การแก้ปัญหากับการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ มีลักษณะเฉพาะ คือ แต่ละขั้นตอนประกอบด้วยความคิดอันเป็นกระบวนการทางสมองที่คิดหลายแง่หลายมุม หลายทิศทาง คิดหาคำตอบโดยไม่จำกัดจำนวน อันเป็นความคิดลักษณะแปลกใหม่จากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ ตรงข้ามกับความคิดเอกนิยม (Guilford, 1954) สภาพปัญหาคุณภาพครู ที่สำคัญๆ ในปัจจุบัน ได้แก่ ขาดความรู้ความสามารถ ทักษะการสอนที่เพียงพอที่จะถ่ายทอดแก่ผู้เรียน ขาดทักษะในการเผชิญกับปัญหา ไม่เข้าใจในปัญหาที่พบเจอ ไม่สามารถวิเคราะห์ปัญหา หรือจัดความสำคัญของปัญหาได้ นำไปสู่การแก้ปัญหาดังเดิม ๆ ปัญหาดังกล่าวแม้จะเป็นปัญหาที่เกิดจากตัวครูเองแต่ก็ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก (Thongying, 2016) สะท้อนให้เห็นว่าในประเทศไทยการจัดการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ปัญหาส่วนใหญ่คือนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ไม่มีทักษะในเรื่องกระบวนการคิดเพราะไม่ได้ถูกปลูกฝังในเรื่องของการคิดมาตั้งแต่แรก จึงจำเป็นอย่างมากในการสอนการคิดให้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ (National Institute for Development of Teachers, Faculty Staff and Educational Personnel, 2007) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piyaputto, Boonpoo & Thitavaddhang (2019) พบว่า ทักษะของครูที่จำเป็นและยังขาดทักษะด้านนั้นอยู่ คือ ทักษะการสอน ทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทักษะการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญมาก (Thongying, 2016)

รายงานผลการศึกษาศานการณผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย ปัญหาด้านการปฏิบัติงานของโครงการพลังงานของครูยกระดับคุณภาพครู พบปัญหาในการปฏิบัติหลายประการ(The Secretariat of the Council of Education, 2015) พบว่าปัญหาหลักๆ คือ ครูขาดทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่สามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหา หรือทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นได้ขาดการวิเคราะห์ปัญหาหรือจัดลำดับความสำคัญของปัญหาว่าปัญหาใดควรเร่งแก้ก่อน ไม่สามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้หรือบอกข้อดีข้อจำกัดของแต่ละวิธีที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ ขาดการสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาที่แปลกใหม่และเกิดผลดีที่สุด โดยนิยมทำตามครูรุ่นพี่ที่ทำตามๆกันมา และจากการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานและอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พ.ศ 2559 มีความพึงพอใจด้านทักษะทางปัญญามีค่าเฉลี่ยรวมระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ (Thongton, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานและอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ พ.ศ 2560 (Tanthikul, 2016) และการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานและอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พ.ศ 2559 (Sukkasem, 2017) มีค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางปัญญต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ จากการศึกษาความพึงพอใจทั้ง 3 มหาวิทยาลัยรายด้านนั้น พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ คือด้านการนำความรู้ไปประยุกต์และการแก้ปัญหา จึงเล็งเห็นว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสามารถสรุปได้ ดังนี้ ควรเพิ่มทักษะการคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นทักษะทางปัญญาที่จำเป็นสำหรับบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดตอบสนองต่อปัญหาเหตุการณ์หรือเรื่องราวได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็วถูกต้องหลักหลายแง่มุมโดยเสนอแนวคิดที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำและมีคุณค่า (Thongying, 2016)

ดังนั้น จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักเห็นความสำคัญของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นที่มาของการศึกษาและประเมินสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เป็น นักศึกษาคณะครุศาสตร์ เนื่องจากเป็นกลุ่มช่วงวัยที่มีความรับผิดชอบการเรียนของตนเองสูง จึงจำเป็นต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถเผชิญปัญหา สามารถแก้ปัญหาและวิกฤติได้ ด้วยการสร้างแนวทางการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาประเทศชาติได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน
- 2) เพื่อประเมินสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน โดยมี การแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน 5 แห่ง ประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 3,233 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน 5 แห่ง ประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีการตรวจคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยนำแบบ สัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อปรับปรุงแก้ไขและ นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมหนังสือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอน จำนวน 20 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการถอดเนื้อหาจากเสียงการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้การอธิบายผลการ สัมภาษณ์จากการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการสร้างแบบประเมินในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 ในมหาวิทยาลัย ราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 2,149 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 ในมหาวิทยาลัย ราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน ที่ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ(Stratified

Random Sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถานที่มีมหาวิทยาลัยเป็นชั้น (Strata) โดยมีนักศึกษาในแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) และทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน ตารางนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 326 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง ได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรง (validity) โดยการหาความสอดคล้อง (Item Objective Congruence index-IOC) ของแบบสอบถาม กับเนื้อหาที่จะทำการศึกษาว่าข้อคำถามในแบบสอบถามแต่ละข้อนั้นมีความสอดคล้องหรือไม่ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยง (reliability) หลังจากที่มีการตรวจสอบ เครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเที่ยง (reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient- α) ของ Cronbach ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน ซึ่งผลจากการคำนวณค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูล ในครั้งนี้ได้โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของนักศึกษา เท่ากับ 0.965 และ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามระดับสภาพความคาดหวังของนักศึกษา เท่ากับ 0.970 แสดงว่าเครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบประเมินพร้อมหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยขอความอนุเคราะห์ในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษา คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 326 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วยสถิติดังนี้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลด้วยค่าความต้อง Modified Priority Needs Index: PNI_{Modified}

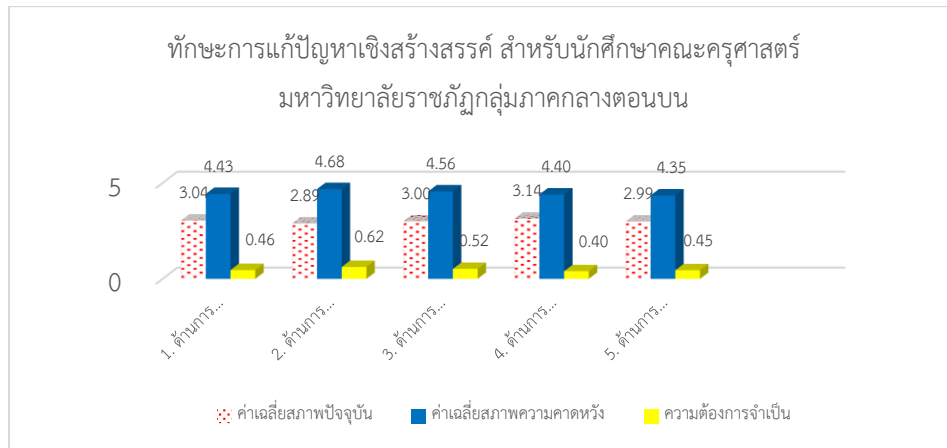

ผลการวิจัย

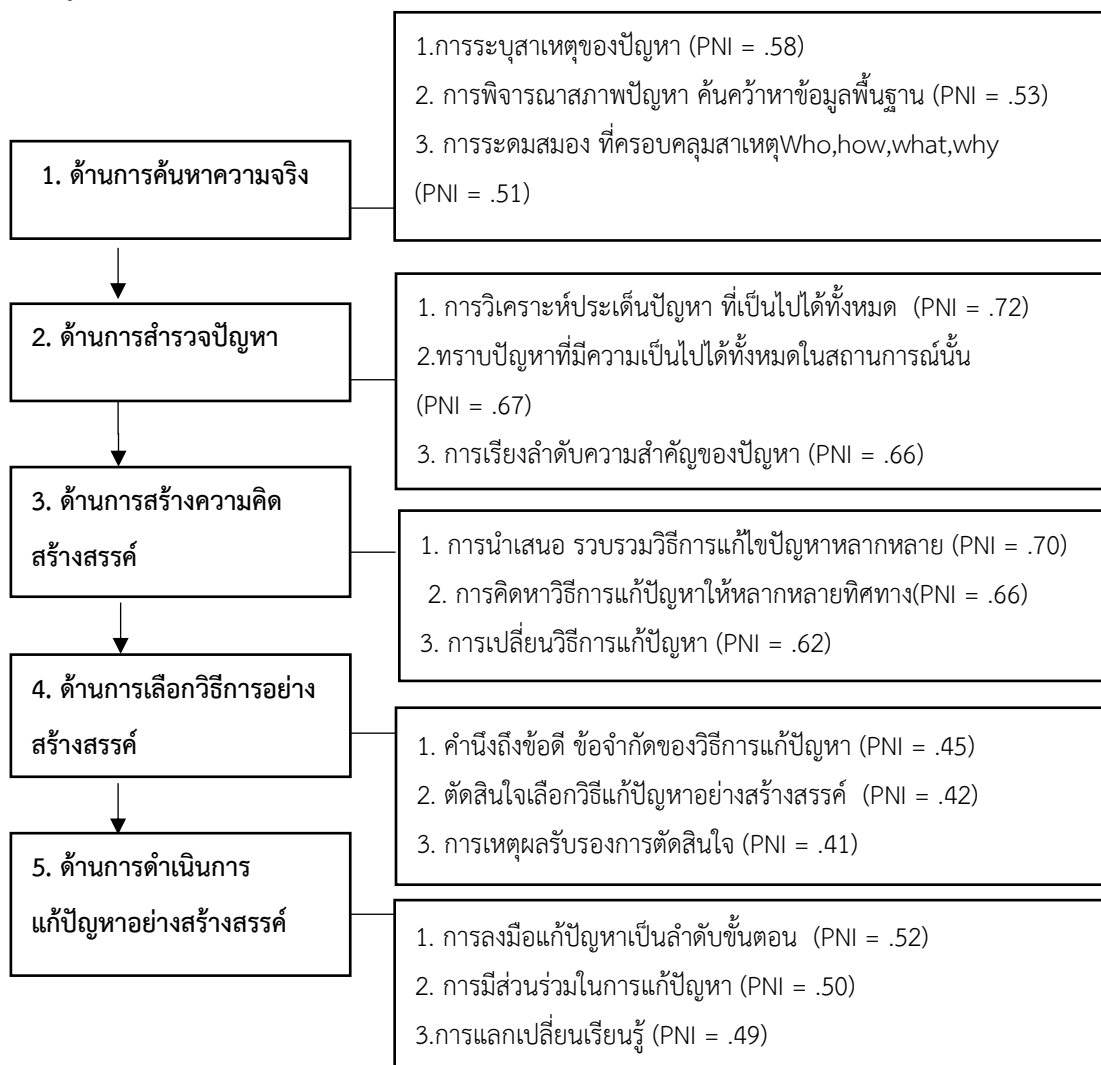
1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร และครู พี่เลี้ยงของผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน และอาจารย์ผู้สอน ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน 5 แห่ง มีความคิดเห็นว่าทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ตามความเห็นของผู้บริหารครูพี่เลี้ยง และอาจารย์ พบว่าอยู่ในระดับความสามารถที่ต่ำ ทุกด้าน ควรได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะดังกล่าว ประเด็นที่ควรมีการสอนเพิ่มเติมในด้านทักษะการ แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ มีดังนี้ ด้านการค้นหาคำความจริง ได้แก่ การระบุสาเหตุของปัญหา ที่เน้นความง่าย และ ต้องเกิดประโยชน์สูงสุดกับส่วนรวม ด้านการสำรวจปัญหา ได้แก่ การวิเคราะห์/ระบุปัญหาที่เป็นไปได้สภาพ ปัจจุบันโดยการวิเคราะห์ปัญหาของตนเองจากประสบการณ์ที่เคยผ่านมา และต่อด้วยการระดมสมองแบบกลุ่ม ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหา เน้นการ แก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ๆ ไม่ยึดติดกับวิธีการแก้ปัญหาของครูอาวุโส ที่เชื่อว่ามีประสบการณ์มากกว่าตนเอง การมีอิสระในการคิด ใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่ยึดติดกับกรอบแนวคิดเดิมๆ ที่ปฏิบัติตามๆกันมา การคิดหลากหลายทิศทาง คิดสร้างสรรค์ คิดวิธีที่ง่ายที่สุด เร็วที่สุดในการแก้ปัญหาในเชิงสร้างสรรค์ ถึงแม้จะมี วิธีที่ตัวเองคิดได้ก่อนและรวดเร็วกว่าก็ตาม โดยเน้นให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเป็นหลัก ด้านการเลือกวิธีการ อย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การคำนึงถึงข้อดี ข้อจำกัด เลือกวิธีที่ค้นพบก่อน และเกิดประโยชน์กับตัวเองมากที่สุด ก่อนนำไปแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหา โดยการนำปัญหาที่ต้องพบเจอในการทำงาน มาใช้ในการ ฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างการเลือกวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ตนเองรับได้กับ ผลของการแก้ปัญหานั้น เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับตนเองที่สุด และด้านการดำเนินการแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ ได้แก่ การปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน โดยนำวิธีการที่ดีที่สุด และสร้างสรรค์ที่สุด ที่ได้เลือกไว้มาลงมือ แก้ปัญหาเป็นลำดับขั้นตอนตามที่ได้วางแผนไว้ การสังเกตและสะท้อนระหว่างการแก้ปัญหา โดยการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษาครูคนอื่นๆ หรือครูพี่เลี้ยง หลังจากดำเนินการแก้ปัญหาเสร็จสิ้นลง การวัดและ ประเมินผลการปฏิบัติตามวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และดำเนินการตามวิธีการแก้ปัญหาที่วางไว้ แม้ว่า จะค้นพบวิธีที่สะดวกกว่าในภายหลังก็ตาม และการปรับปรุงกระบวนการแก้ปัญหาให้เหมาะสมมากขึ้นกับการ แก้ปัญหาในครั้งต่อไป

2. ผลการประเมินสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน

กราฟที่ 1 ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน ตามสภาพปัจจุบัน / สภาพ ความคาดหวัง และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น เป็นรายทักษะโดยรวม

จากกราฟที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน โดยรวมมีค่าความต้องการจำเป็น PNI อยู่ที่.49 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสำรวจปัญหา เป็นด้านที่มีค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด (PNI = .62) รองลงมา คือ ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ (PNI= .52) รองลงมา คือ ด้านการค้นหาความจริง (PNI = .46) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (PNI = .45) และด้านมีค่า ความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ด้านการเลือกวิธีการอย่างสร้างสรรค์ (PNI = .40) รายละเอียดรายด้านดัง แผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ความต้องการจำเป็นของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า สภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร และครูพี่เลี้ยงของผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน และอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน 5 แห่ง มีความคิดเห็นว่าประเด็นที่ควรมีการสอนเพิ่มเติมในด้านทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ มีดังนี้ ด้านการค้นหาความจริง ได้แก่ การระบุสาเหตุของปัญหา ที่เน้นความง่าย และต้องเกิดประโยชน์สูงสุดกับส่วนรวม สอดคล้องกับแนวความคิดของ Torrance (1965) กล่าวว่า การค้นหาความจริง ขั้นนี้เริ่มเกิดความรู้สึกกังวล มีความสับสนวุ่นวาย เกิดขึ้นในจิตใจ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร จากจุดนี้ก็พยายามตั้งสติและหาข้อมูลพิจารณาโดยเน้นความง่าย และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ด้านการสำรวจปัญหา ได้แก่ การวิเคราะห์/ระบุปัญหาที่เป็นไปได้สภาพปัจจุบันโดยการวิเคราะห์ปัญหาของตนเองจากประสบการณ์ที่เคยผ่านมา และต่อด้วยการระดมสมองแบบกลุ่ม ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหา เน้นการแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ๆ ไม่ยึดติดกับวิธีการแก้ปัญหาของครูอาวุโส ที่เชื่อว่ามีประสบการณ์มากกว่าตนเอง การมีอิสระในการคิด ใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ไม่ยึดติดกับกรอบแนวคิดเดิมๆ ที่ปฏิบัติตามๆกันมา การคิดหลากหลายทิศทาง คิดสร้างสรรค์ คิดวิธีที่ง่ายที่สุดเร็วที่สุดในการแก้ปัญหาในเชิงสร้างสรรค์ ถึงแม้จะมีวิธีที่ตัวเองคิดได้ก่อนและรวดเร็วกว่าก็ตาม โดยเน้นให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเป็นผลสอดคล้องกับแนวคิดของ Osborn (1957) กล่าวว่า การสำรวจปัญหา ความพยายามที่จะระบุปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา แล้วให้ความสนใจกับปัญหาที่สำคัญ หรือมีความจำเป็นมากที่สุด ด้านการเลือกวิธีการอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การคำนึงถึงข้อดี ข้อจำกัด เลือกวิธีที่ค้นพบก่อน และเกิดประโยชน์กับตัวเองมากที่สุดก่อนนำไปแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาโดยการนำปัญหาที่ต้องพบเจอในการทำงาน มาใช้ในการฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างการเลือกวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ตนเองรับได้กับผลของการแก้ปัญหานั้น เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับตนเองที่สุด และด้านการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน โดยนำวิธีการที่ดีที่สุด และสร้างสรรค์ที่สุด ที่ได้เลือกไว้มาลงมือแก้ปัญหาเป็นลำดับขั้นตอนตามที่ได้วางแผนไว้ การสังเกตและสะท้อนระหว่างการแก้ปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักศึกษาครูคนอื่นๆ หรือครูพี่เลี้ยง หลังจากดำเนินการแก้ปัญหาเสร็จสิ้นลง การวัดและประเมินผลการปฏิบัติตามวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และดำเนินการตามวิธีการแก้ปัญหาที่วางไว้ แม้ว่าจะค้นพบวิธีที่สะดวกกว่าในภายหลังก็ตาม และการปรับปรุงกระบวนการแก้ปัญหาให้เหมาะสมมากขึ้นกับการแก้ปัญหาในครั้งต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Treffinger (2004) กล่าวว่า การค้นหาคำตอบที่เป็นที่ยอมรับ (Acceptance-Finding) เป็นการนำเอาวิธีการที่เหมาะสม

ที่สุด มาพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง รวมทั้งการเผยแพร่ความคิดนั้นให้ผู้อื่นลองปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาดังกล่าว

ส่วนผลการประเมินสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน พบว่า ความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็น 3 อันดับแรกได้แก่ ด้านการสำรวจปัญหา รองลงมาคือ ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ ด้านการค้นหาความจริง ตามลำดับ 1) ด้านการสำรวจปัญหา พบว่า ความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาสูงสุดเป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และระบุปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด การเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในปัจจุบันนักศึกษาครูสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ได้น้อย ขาดการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และการที่นักศึกษาเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาแล้วไม่สามารถมองปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นได้อย่าง รอบด้าน ครบถ้วน เกิดจากการขาดการวิเคราะห์ ผึกฝนและขาดการพิจารณาสถานการณ์ปัญหานั้น อย่างละเอียดถี่ถ้วน ทำให้เวลาเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาแล้วมองปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างผ่านๆ ไม่ ตระหนักเห็นถึงความสำคัญ ละเลยและมองข้ามประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นไป ขาดการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่ควรแก้ไขก่อนหรือหลัง สอดคล้องกับ Cusin (1996) ที่กล่าวว่า การที่จะคัดเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่สำคัญก่อนเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งเมื่อเรารู้ว่าปัญหาใดสำคัญ เราจะพยายามศึกษาหาวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และวางแผนเพื่อนำไปปฏิบัติให้การแก้ปัญหานั้นมีประสิทธิภาพที่สุด 2) ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาสูงสุดเป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ การนำเสนอ และรวบรวมวิธีการแก้ไขปัญหามีความหลากหลาย และหาแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การคิดหาวิธีการแก้ปัญหาให้หลากหลายทิศทาง และเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกับการดำเนินการในครั้งที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่กล้าคิดต่าง มักจะแก้ปัญหาด้วยวิธีการหรือรูปแบบเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติมาเมื่อเจอ กับปัญหา ไม่สนใจคิดหาวิธีการแก้ปัญหาแบบใหม่ ที่ไม่ซ้ำซาก มีความแตกต่างจากเดิมเพื่อผลของการแก้ปัญหาที่ดีกว่า และเหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Eubanks, Murphy and Mumford (2010) ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการ แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์แล้วพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ขาดการเชื่อมโยงทางความคิด และไม่สามารถ ระบุทางเลือกการแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ในรายละเอียดย่อยของความต้องการจำเป็นในขั้นนี้ พบว่าการแก้ปัญหาด้วย วิธีการที่มีความแตกต่าง หลากหลาย มีความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาสูงสุด ยังเป็นการย้ำชัดว่า นักศึกษาขาดการคิดแก้ปัญหาที่มีความสร้างสรรค์และแปลกใหม่ได้เป็นอย่างดี และ 3) ด้านการค้นหาความจริง พบว่า ความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาสูงสุดเป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ การระบุสาเหตุของปัญหาโดยการแยกแยะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหาได้ การพิจารณาสภาพปัญหา ค้นหาหาข้อมูลพื้นฐานในปัญหา การระดมสมอง โดยค้นหาสาเหตุที่ครอบคลุมสาเหตุเกิดจากใครบ้าง(Who) เกิดขึ้นได้อย่างไร (how) เพราะอะไร(what) และทำไมปัญหานี้จึงเกิดขึ้น (why) ได้เป็นลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เมื่อนักศึกษาเผชิญกับสถานการณ์ปัญหา โดยทั่วไปมักจะมองข้ามข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวกับ สภาพปัญหา ขาดการตระหนักถึง

สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและไม่สามารถคิดพิจารณาสาเหตุ ของปัญหาได้อย่างครบถ้วน หรืออาจมองไม่เห็นสาเหตุที่สำคัญของปัญหาได้ สอดคล้องกับ การค้นหาความจริง หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาโดยมองจากหลายๆ มุมมอง ค้นหาสาเหตุของ สถานการณ์สภาพปัญหาและมีการค้นหาข้อมูล Osburn & Mumford (2006)

สรุป

การศึกษาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เป็นประโยชน์กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์แบบหลังจากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ส่งผลให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา ตามลำดับความต้องการจำเป็น เมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็นพบว่า ด้านการสำรวจปัญหา เป็นด้านที่มีค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ ด้านการค้นหาความจริง ด้านการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และด้านการเลือกวิธีการอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบถึงความต้องการจำเป็นของทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน ที่สำคัญคือสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ การพัฒนาทักษะดังกล่าว โดยควรให้ความสำคัญกับด้านต่างๆ ดังนี้

1) ส่งเสริมด้านการสำรวจปัญหา ได้แก่ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และระบุปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด การทราบปัญหาที่มีความเป็นไปได้ทั้งหมดในสถานการณ์นั้น และสามารถเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาได้

2) ส่งเสริมด้านการสร้างความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การนำเสนอ และรวบรวมวิธีการแก้ไขปัญหามีความหลากหลาย และหาแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การคิดหาวิธีการแก้ปัญหาให้หลากหลายทิศทาง เปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่าง

3) ส่งเสริมด้านการค้นหาความจริง ได้แก่ การระบุสาเหตุของปัญหาโดยการแยกแยะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหา การพิจารณาสภาพปัญหา ค้นหาหาข้อมูลพื้นฐานในปัญหา การระดมสมองโดยค้นหาสาเหตุที่ครอบคลุมสาเหตุเกิดจากใครบ้าง (Who) เกิดขึ้นได้อย่างไร (how) เพราะอะไร(what) และทำไมปัญหานี้จึงเกิดขึ้น (why)ได้เป็นลำดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปในควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ การพัฒนาชุดฝึกอบรม หรือ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน และควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการประเมินมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบน 5 แห่งเท่านั้น จึงยังไม่ครอบคลุมมหาวิทยาลัยอื่นๆ

2) การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตอนบนเท่านั้น จึงไม่ครอบคลุมไปยังประชากรนิสิตนักศึกษาครูที่สังกัดในสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ดังนั้นจึงควรนำองค์ประกอบที่ได้ไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ด้วย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลที่สนใจในสังคมมากยิ่งขึ้น

References

- Auth, P. (2005). *Assessing the use of creative problem-solving skills and generic influences on learning in clinical reasoning by physician assistant students*. Ph.D. Dissertation. Drexel University.
- Cusin, P. (1996). Action Learning Revisited. *Employee Counselling Today*, 8(6), 21-28.
- Eubanks, Murphy & Mumford. (2010). Intuition as an Influence on Creative Problem Solving: The Effects of intuition, Positive Affect, and Training. *Creativity Research Journal of Abnormal Psychology*, 22(2), 170-184.
- Guilford, J. P. (1954). *Psychometric method*: Tata: McGraw-Hill.
- Harris, R. A. (2002). *Creative Problem Solving*. A Step-by-Step Approach: Los Angeles. Institute Faculty and educational personnel.
- Jokonya, O. (2016). Towards a Critical Systems Thinking Approach during IT Adoption in Organisations. *Procedia Computer Science*, 100 (Supplement C), 856-864. Retrived January 25, 2020, from https://doi.org/101016/_procs.2016.09235.
- Khemmanee, T. (2001). *Thinking Science*. Bangkok: Teacher Development
- Mitchell, W & Kowalik, T. (1999b). *Creative Problem Solving*. n.p: Unpublished workbook.
- Mitchell, W. E. & Kowalik, T. F. (1999a). *Creative problem solving*. Retrived February 20, 2020, From <http://www.creativeeducationfoundation.org/creative-problem-solving/>
- Na Ayutthaya, P. (1995). Barriers to creative problem solving. *Journal of Education*, 24 (2), 31-40.

- National Institute for Development of Teachers, Faculty Staff and Educational Personnel. (2007). *Research on experimental model development of teacher-based model Area as a base and policy recommendations and teacher development strategies*. Bangkok: Cabinet Press and the Government Gazette.
- Office of the Higher Education Commission. (2009). *National Qualifications Framework for Higher Education 2009: Meeting documents number 1*.
- Orrance, E.P. (1973). *Encouraging creativity in the classroom*. (4th ed.). USA: Wm. C. Brown Company Publishes.
- Osborn, A. F. (1957). *Applied the imagination: principles and procedure of creativethinking*. New York: Scribner.
- Osburn, H. K. & Mumford, M. D. (2006). Creativity and Planning: Training Interventions to Develop Creative Problem-Solving Skills. *Creativity Research Journal*, 18(2), 173-190.
- Piyaputto, P. Boonpoo, S & Thitavaddhang, P. (2019). A Model of Teachers' Skills Development in Temple Education Welfare Schools in Sangha Administrative Region 1. *Journal of MCU Journal of MCU Peace Studies*, 7(5), 1298.
- Saiyot, L. & Saiyot, A. (1996). *Educational research techniques*. Bangkok: Suwiriya.
- Sinlarat, P. (2016). *Thai education 4.0 is much better than Thai education*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sukkasem, K. (2017). *Graduate employment status and the satisfaction of the entrepreneurs and graduate users who have Bachelor of Education Valaya Alongkorn Rajabhat University*. Pathum Thani: Valaya Alongkorn Rajabhat University.
- Tanthikul, R. (2016). *The satisfaction of users of the Faculty of Education Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University Phra Nakhon Si Ayutthaya*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Thapanaphrapa, P. (2005). *Applied psychology in life and work*. Bangkok: Pornnares.
- The Secretariat of the Council of Education. (2015). *Status of teacher production and development in Thailand*. Bangkok: Prig Wan Graphic.
- Thongton, A. (2016). Graduate user satisfaction with the performance and identity of graduates. *Research report*.
- Thongying, C. (2016). *Teacher Problems: Problems Waiting Reform*. Retrieved May 5, 2019, from <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2016/2016/hi2559-091>.

- Torrance, E.p. (1965). *Helping Gifted Children Become Creative Readers, Gifed Children in the Classroom*. New York: Macmillan.
- Treffinger, D. Sellby, E. & Isaksen, S. G. (2008). Understanding individual problem Solving Style: A key to learning and applying Creative problem solving. *Learning and Individual Differences*, 18(4), 390-401.
- Treffinger. (2004). *Creative problem solving: An Introduction*. Texas: Prufrock Press.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

The Development of Instructional Model that Enhance the Creation
of Self-Knowledge and Scientific Process Skills on Atmosphere in
Science Strand for 1st Mathayomsuksa

จันทร์ประภา ชุ่มชัย

Junprapa Chumchai

โรงเรียนห้วยถนนวิทยา จังหวัดชลบุรี

Huathanonwittaya School, Chonburi Province, Thailand.

Corresponding Author Email: Chanprapa.Chumchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 2) สร้างและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (2) แผนการจัดการเรียนรู้ (3) แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (4) แบบทดสอบวัดความรู้ (5) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ (6) แบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาความเข้าใจเนื้อหาการเรียน เรื่อง บรรยากาศ นักเรียนมีความเข้าใจน้อยที่สุด - ปานกลาง โดยรวมถึงร้อยละ 70.42 แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การทดลอง การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต การบรรยาย ใบความรู้ ใบงาน การสร้างเครื่องมือตรวจวัด คลิปวิดีโอ การอภิปรายร่วมกัน การสร้างชิ้นงานและการทำรูปเล่มรายงาน ตามลำดับ

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น มี 5 ขั้น คือ (1) ขั้นทบทวนความรู้เดิม (2) ขั้นเชื่อมโยงความรู้ใหม่

* Received March 30, 2020; Revised June 2, 2020; Accepted June 12, 2020

(3) ขั้นสืบเสาะหาความรู้ (4) ขั้นเพิ่มเติมเนื้อหา และ (5) ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ พบว่า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงวก่อก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การสร้างความรู้ด้วยตนเอง; ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the problem situation and guidelines for the development of an instructional model that enhance the creation of self-knowledge and scientific process skills on Atmosphere in Science Strand for 1st Mathayomsuksa 2) to create and develop an instructional model 3) to trial the instructional model 4) to assess the satisfactory level towards the instructional model. The research instruments were 1) instructional model 2) lesson plan 3) the consistency assessment form of the instructional model 4) Knowledge test 5) science process skills test and 6) satisfaction questionnaire.

The findings of this study were as follows:

1. The students had problems in understanding the learning content on atmosphere at the lowest level-moderate overall 70.42. The things that students still in need of improvement were as follows: experiments, surfing internet, lectures, knowledge sheets, work sheets, measurement tools, video clips, joint discussions, invention tools and report, respectively.

2. The instructional model that enhance the creation of self-knowledge and scientific process skills. It consisted of five components: 1) Review prior Knowledge 2) Connect new Knowledge 3) Inquiry Method 4) More Content and 5) Check for Understanding. Suitable the highest level and effective according to the criteria 80/80

3. Results of trial instructional model that students had academic achievement after learning higher than before statistical significance at the level of .05

4. The students were satisfied with the instructional model at the highest level.

Keywords: instruction model; self-knowledge building; scientific process skills

บทนำ

ด้วยนโยบายการพัฒนาประเทศและการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ต้องพัฒนาศักยภาพของคน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาวิทยาการต่างๆ ดังวิสัยทัศน์ “Thailand 4.0” ตัวบ่งชี้คุณภาพและศักยภาพของคนคือการศึกษา การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือวางรากฐานการพัฒนาประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้มีความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำเป็น คิดเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยพบว่าในปีการศึกษา 2557 ผลการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 มีค่าเฉลี่ย 1.88 ผลการเรียนรู้ระดับห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.64–2.22 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำและผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาเพิ่มผลสัมฤทธิ์ให้มีผลการเรียนเฉลี่ยสูงขึ้น เมื่อพิจารณาคะแนนตัวชี้วัดเรื่องบรรยากาศ พบว่ามีผู้เรียนถึงร้อยละ 36.7 ต้องสอบซ่อมรายตัวชี้วัด นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ไม่คล่อง เช่น ทักษะการใช้ตัวเลข ทักษะการวัด ทักษะการทดลอง ทักษะการตีความหมาย ข้อมูลและลงข้อสรุป เป็นต้น นักเรียนยังไม่สามารถอธิบายหลักการความรู้ที่ได้จากห้องเรียนสู่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ไม่สามารถยกตัวอย่างเหตุการณ์ตามหลักการความรู้ที่เรียนได้ ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาดังกล่าวนี้อาจไม่ได้รับการแก้ไขจะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด และส่งผลต่อการศึกษาต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี หลักการ สื่อการเรียนการสอน และงานวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน สอดคล้องกับ Thisana Khammanee (2007) รายงานว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่างๆเป็นตามลำดับขั้น โดยเด็กช่วงอายุ 11-15 ปี สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ เป็นความพร้อมของผู้เรียน สอดคล้องกับทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Classical Connection) เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย (Gagne) เสนอรูปแบบการสอนเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียนให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง ให้ความสำคัญการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของผู้เรียน สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ที่มาจากการปฏิบัติงานจริง ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active) มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่างๆ ที่เป็นของจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้นๆ ใช้กระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) การจัด

การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน กำหนดภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย (Rodrangka, 2001; Dechakhub, et al., 2009) รายงานว่า การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพคือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ประกอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ใน 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) กระบวนการหรือทักษะ และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ Wilaiwan Saenphan (2010) รายงานว่า ลักษณะการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ดีสำหรับนักเรียนควรเน้นการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเองและทำงานเป็นกลุ่ม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นคว้าหาความรู้ ตลอดจนเป็นรูปแบบเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1. การศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบบันทึกสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

3. สร้างแบบบันทึกสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

4. นำแบบบันทึกสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้ โดยนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

5. จัดพิมพ์แบบบันทึกสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 96 คน และจากครูผู้สอน จำนวน 1 คน

ขั้นที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1. นำข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นที่ 1 มาสร้างรูปแบบและกำหนดองค์ประกอบ กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ โดยสังเคราะห์ กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบ จัดทำรายละเอียด แล้วจัดระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จำลองขึ้น

2. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือจำนวน 4 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง บรรยายภาค แบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 50 ข้อ 2) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยายภาค แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ ที่มีเนื้อหารายการประเมิน 16 ข้อ 4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจำนวน 6 แผน

3. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่สร้างขึ้นทั้งหมดไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดย ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

4. ทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหัวถนนวิทยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ตรวจสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว(One to One Tryout) จำนวน 3 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 84.16/82.92$, ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ตรวจสอบประสิทธิภาพ (Small Group Tryout) แบบกลุ่มเล็กจำนวน 9 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 84.36/80.42$ และ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 ตรวจสอบประสิทธิภาพภาคสนาม (Field Tryout) จำนวน 30 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 84.25/82.25$

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1. ตามโครงสร้างรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตรสถานศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 จัดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ เรื่อง บรรยายภาค ไว้ในภาคเรียนที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการ

ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 6 แผน กับกลุ่มตัวอย่างจริง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนหัวถนนวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 36 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ คะแนนผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนและหลังเรียน แบบทดสอบวัดความรู้เนื้อหารายวิชาและแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติโดยวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อทำการสรุปลักษณะที่สำคัญของข้อมูล ด้วยค่าทางสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้และแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน สูตร KR-20 วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples

ขั้นที่ 4 การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

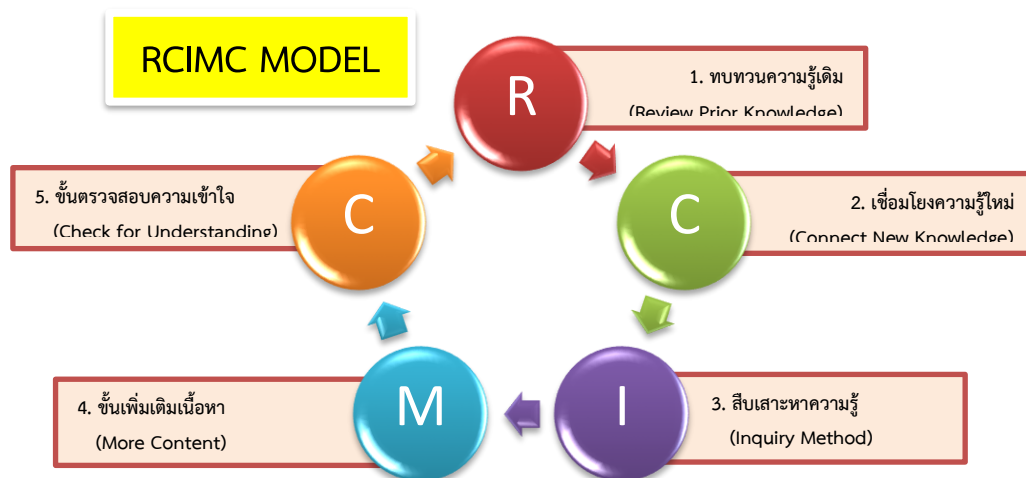
เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจและวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของคอนบารค

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปัญหาที่พบคือ นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหาการเรียน เรื่อง บรรยากาศ ในระดับน้อยที่สุด-ปานกลาง โดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 70.42 จากทั้งหมด 10 ข้อย่อย และข้อย่อยที่มีความเข้าใจน้อยที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ เอลนีโญ-ลานีญา ฝนกรด การพยากรณ์อากาศลมและพายุ องค์ประกอบของลมฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิอากาศของโลก ผลของรังสีจากดวงอาทิตย์ต่อบรรยากาศและภาวะโลกร้อน องค์ประกอบและความสำคัญของบรรยากาศและชั้นบรรยากาศ ส่วนวิธีเรียนและสื่อการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาการเรียนได้ดีขึ้นได้แก่ การทดลอง การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต การบรรยาย ใบความรู้/หนังสือเรียน แบบฝึกหัด/ใบงาน การสร้างเครื่องมือตรวจวัด คลิปวิดีโอ การอภิปรายร่วมกัน การสร้างชิ้นงาน และการทำรูปเล่มรายงาน ตามลำดับ

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มี

ชื่อเรียกว่า RCIMC MODEL โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, $SD = .09$) มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น ดังนี้

แผนภาพที่ 2 RCIMC MODEL : รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริม
การสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เดิม (Review Prior Knowledge) เพื่อปรับพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ผู้สอนใช้ใบงานสำรวจความรู้ความเข้าใจเดิมหรือทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปครั้งก่อน ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียนต่อไป

ขั้นที่ 2 เชื่อมโยงความรู้ใหม่ (Connect New Knowledge) เป็นขั้นตอนของการให้ข้อมูลความรู้ใหม่แก่ผู้เรียน ใช้ใบความรู้ที่ผู้สอนออกแบบให้มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย เนื้อหาสาระครบถ้วน กระชับ ผู้สอนอธิบาย ชักถามด้วยวาจาและนักเรียนร่วมอภิปรายเนื้อหา เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและการเชื่อมโยงความรู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 3 สืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method) เป็นขั้นตอนการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ว่า ความรู้ใหม่มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะกระบวนการและคุณลักษณะ มีขั้นตอนดำเนินงาน 3 ขั้น ดังนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ

1) ขั้นเตรียมการ (Preparation) ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาใบงานผลงานรายบุคคล หรือใบกิจกรรมผลงานรายกลุ่ม จัดผู้เรียนเข้ากลุ่ม 4-5 คน ตามความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนประชุมและมอบหมายหน้าที่หัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการและสมาชิก ผู้เรียนศึกษาใบกิจกรรม ตอบคำถามก่อนการทดลอง ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การตั้งสมมติฐาน การกำหนดและควบคุมตัวแปร และการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ

2) ขั้นปฏิบัติการ (Procedure) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทำใบงานหรือใบกิจกรรม ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การสังเกต การวัด การคำนวณ การจำแนกประเภท การหาความสัมพันธ์

ระหว่างสเปกกับสเปสและสเปกกับเวลา การทดลอง และการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ผู้สอนให้คำแนะนำและดูแลการปฏิบัติการทดลองอย่างใกล้ชิด

3) ขั้นอภิปรายและสรุปผล (Discussion and Conclusion) เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องสรุปสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การลงความเห็นจากข้อมูล การพยากรณ์ การตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป ผู้เรียนตอบคำถามท้ายการทดลองนำไปสู่การสรุปผลการทดลอง สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนแนะนำให้ผู้เรียนดูความสอดคล้องกับสมมติฐานก่อนเขียนสรุปผลการทดลอง และอธิบายเพิ่มเติมความรู้ที่ได้จากการทดลอง เขียนให้กระชับได้ใจความและการใช้กระบวนการกลุ่มจะทำให้การลงข้อสรุปง่ายขึ้น ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลและข้อสรุป ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ 4 เพิ่มเติมเนื้อหา (More Content) ผู้สอนอธิบายเนื้อหาส่วนขยายความรู้ที่จะส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความคิดอย่างหลากหลาย ผู้เรียนร่วมอภิปราย ตอบข้อซักถาม ทำใบงาน แบบฝึกหัด ข้อคำถามต่างๆ

ขั้นที่ 5 ตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) ใช้ใบงานข้อคำถามตรวจสอบความเข้าใจเนื้อหาสาระทั้งหมดที่ผู้เรียนได้เรียนไป อภิปรายตรวจคำตอบร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อผู้สอนได้ตรวจสอบการเชื่อมโยงและสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนผู้เรียนทราบผลการวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจของตนเอง

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจำนวน 6 แผน มีค่าประสิทธิภาพ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริม

การสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตามเกณฑ์ 80/80 ของกลุ่มตัวอย่าง (N=36)

คะแนน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	36	324	277.36	7.40	85.61
หลังเรียน	36	80	64.83	4.36	81.04

$$E_1/E_2 = 85.61/81.04$$

ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ 80/80 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผล

การประเมินด้านกระบวนการ (E_1) ได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 85.61 และการประเมินผลลัพธ์ (E_2) ได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

ผลการประเมินที่ได้จากการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ดังแสดงในตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 (N=36)

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	t	Sig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	36	50	17.17	4.04	25.50	.000*
หลังเรียน	36	50	40.33	3.73	64.94	.000*

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (N=36)

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	t	Sig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	36	30	9.06	1.84	29.60	.000*
หลังเรียน	36	30	24.50	1.56	94.33	.000*

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (N=36)

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	t	Sig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	36	80	26.22	3.97	39.61	.000*
หลังเรียน	36	80	64.83	4.42	88.06	.000*

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อคำถาม	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	ลำดับที่
ด้านครูผู้สอน				
1. ครูแนะนำขั้นการเรียนรู้	4.72	0.45	มากที่สุด	2
2. ครูเตรียมสื่อ อุปกรณ์ ครบถ้วน	4.75	0.43	มากที่สุด	1
รวม	4.74	0.44	มากที่สุด	-
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
3. รูปแบบการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ อยากเรียนวิทยาศาสตร์มากขึ้น	4.83	0.37	มากที่สุด	2
4. รูปแบบการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน วิทยาศาสตร์	4.89	0.31	มากที่สุด	1
5. รูปแบบการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.78	0.42	มากที่สุด	3
รวม	4.83	0.37	มากที่สุด	-
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน				
6. จัดเรียงเนื้อหาและกิจกรรมได้เหมาะสม	4.86	0.35	มากที่สุด	1
7. นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติการทดลอง	4.78	0.42	มากที่สุด	3
8. นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	4.75	0.43	มากที่สุด	4
9. นักเรียนฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม	4.81	0.40	มากที่สุด	2
10. นักเรียนเชื่อมโยงความรู้สู่ข้อสรุปสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.72	0.45	มากที่สุด	5
รวม	4.78	0.41	มากที่สุด	-
ด้านวัดและประเมินผล				
11. การประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียน	4.72	0.45	มากที่สุด	1
12. การประเมินผลความรู้และทักษะกระบวนการ				

ทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน	4.67	0.47	มากที่สุด	2
รวม	4.70	0.46	มากที่สุด	-

ตารางที่ 5 (ต่อ)

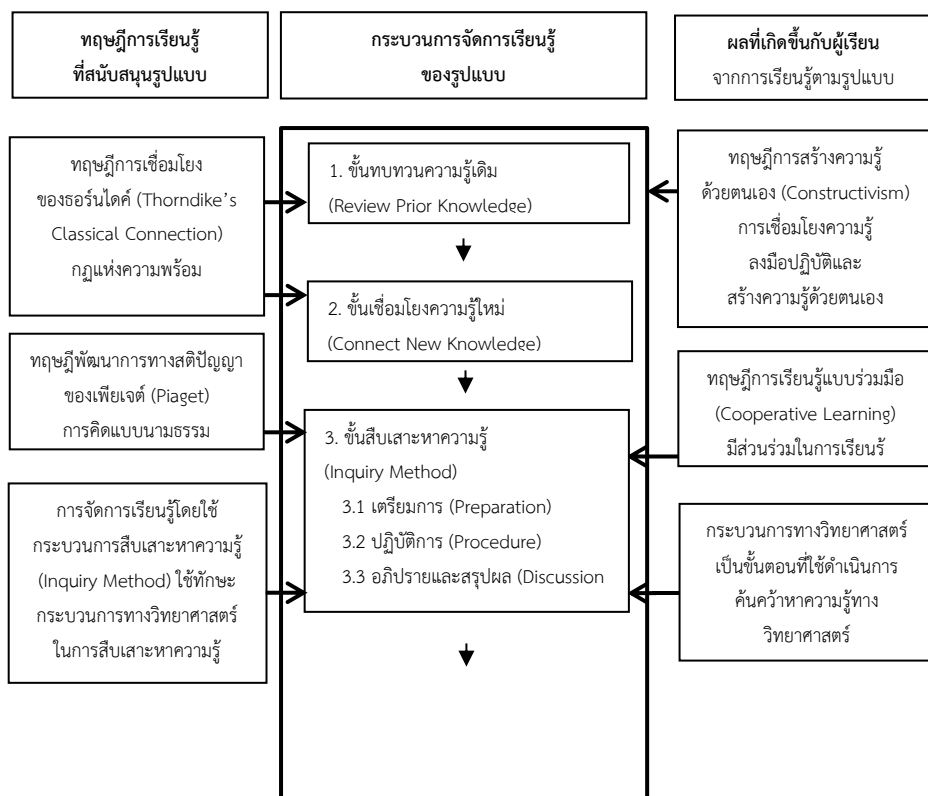
ข้อความถาม	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	ลำดับที่
ด้านประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้				
13. เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน	4.81	0.40	มากที่สุด	2
14. เป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับการเรียน วิทยาศาสตร์	4.83	0.37	มากที่สุด	1
15. เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนรู้จักค้นคว้า หาความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.78	0.42	มากที่สุด	3
16. เป็นรูปแบบการสอนที่สามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบ การเรียนรู้ต่อไป	4.72	0.45	มากที่สุด	4
รวม	4.79	0.41	มากที่สุด	-
รวมทั้งฉบับ	4.78	0.41	มากที่สุด	-

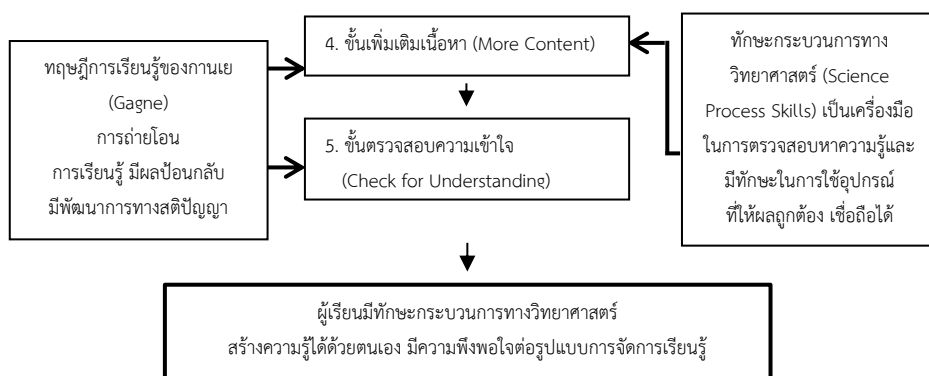
การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.78$, $S.D=0.41$) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย มีผลดังนี้ ลำดับที่ 1 ได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.83$, $S.D=0.37$) นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ลำดับที่ 2 ได้แก่ ด้านประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, $S.D=0.41$) นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ลำดับที่ 3 ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.78$, $S.D=0.41$) นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ลำดับที่ 4 ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ($\bar{X} =4.74$, $S.D=0.44$) นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ลำดับที่ 5 ได้แก่ ด้านวัดและประเมินผล ($\bar{X}=4.70$, $S.D=0.46$) นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้จากแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนและการเรียนการสอน สอดคล้องกับ Anchalee Sanrattana (2011) รายงานว่า การประเมินความต้องการที่จำเป็นจะทำให้การพัฒนาการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมาย ใช้วิธีการ แนวทางและทรัพยากรที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับ Thisana Khammanee (2007) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงภูมิหลัง สติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ความต้องการและแบบการเรียนรู้ (learning style) ของผู้เรียน

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยอาศัยแนวคิด หลักการ และทฤษฎีการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เดิม และขั้นที่ 2 เชื่อมโยงความรู้ใหม่ พัฒนาจากทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Classical Connection) ขั้นที่ 3 สืบเสาะหาความรู้ พัฒนาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry method) กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (science process skills) ขั้นที่ 4 เพิ่มเติมเนื้อหาและขั้นที่ 5 ตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) พัฒนาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย (Gagne) ผลของการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ที่มาจากการปฏิบัติงานจริง ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่างๆ ที่เป็นของจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้นๆ ใช้กระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย จนเกิดความเข้าใจในความรู้ใหม่จากการเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเองเป็นไปตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ลงมือปฏิบัติและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Wattanaporn Rangubthuk (1999) และ Bunleing Thumthong (2013) รายงานว่า หลักการพื้นฐานของแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนคือผู้มีความสำคัญ ส่วนครูคือผู้สนับสนุนหรือผู้อำนวยความสะดวก การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การสอน มุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาระบวนการคิดสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยมีปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน เพื่อพัฒนากาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ วางแผน และตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะช่วยให้คุณภาพของชีวิตดีขึ้น

แผนภาพที่ 3 การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากแนวคิด หลักการ และทฤษฎีการเรียนรู้

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยผู้เรียนได้รับความรู้และเกิดความรู้ในขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เดิม ขั้นที่ 2 เชื่อมโยงความรู้ใหม่ ขั้นที่ 4 เพิ่มเติมเนื้อหา และขั้นที่ 5 ตรวจสอบความเข้าใจ ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้จากกระบวนการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 สืบเสาะหาความรู้ สอดคล้องกับ Wanthipa Rodrangkha (2001) and Som Sujira (2015) รายงานว่า เนื้อหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ วิธีการที่ได้มาซึ่งเนื้อหาหรือความรู้ใหม่นั้น ต้องอาศัยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องมือการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และประยุกต์ใช้แสวงหาเนื้อหาต่อยอดตามความสนใจของแต่ละคน เด็กที่มีทักษะด้านวิทยาศาสตร์ จะช่างสังเกต ช่างสงสัย อยากรู้ อยากเห็น ชอบเปรียบเทียบ สามารถแยกและจัดสิ่งของเป็นหมวดหมู่ ชอบประดิษฐ์คิดค้น มีวิธีแก้ปัญหาหลากหลาย มีความสามารถในการวิเคราะห์ ผสมผสานข้อมูล ตั้งสมมติฐานและสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ มองแบบองค์รวม มีจินตนาการสูง สามารถเปลี่ยนข้อมูลทางตัวเลขให้เป็นภาพกราฟ แผนที่ แผนภูมิต่างๆ และคิดแบบแผนผัง ในใจ (Mind Mapping) เป็นไปตามหลักการของการตั้งสมมติฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล การสังเกต การทดลองและการลงข้อสรุป ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของทุกคนและทุกอาชีพ

นักเรียนมีความพึงพอใจรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในระดับมากที่สุด ทั้งนี้รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้สำรวจสภาพเป็นจริงและความต้องการจำเป็นจากแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนและการเรียนการสอน สอดคล้องกับ Thisana Khammanee (2007) รายงานว่าการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงภูมิหลัง สติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และแบบการเรียนรู้ (learning style) ของผู้เรียน ซึ่งรูปแบบที่นักเรียนต้องการประกอบด้วย การทดลอง การสืบค้นอินเทอร์เน็ต การบรรยาย ใบความรู้/หนังสือเรียน แบบฝึกหัด/ใบงาน การสร้างเครื่องมือตรวจวัด คลิปวิดีโอ การอภิปรายร่วมกัน การสร้างชิ้นงาน และการทำรูปเล่มรายงาน ตามลำดับ โดย Maslow (as cited in Suwimon Wongwanich, 2015) และ Bloom (as cited in Parichat Sirisan, 2010) รายงานว่า ถ้า

สามารถจัดให้นักเรียนทำกิจกรรมตามความต้องการ จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ ได้รวดเร็วและประสบความสำเร็จสูง จากข้อมูลที่ผู้วิจัยสำรวจสภาพเป็นจริงและความต้องการที่จำเป็น ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียนทำให้นักเรียนพึงพอใจบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน และด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ

สรุป

การพัฒนาแบบการจัดการเรียน ตามแนวการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัญหานักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหาการเรียนเรื่องบรรยากาศ ในระดับน้อยที่สุด-ปานกลาง โดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 70.42 จากทั้งหมด 10 ข้อย่อย และข้อย่อยที่มีความเข้าใจน้อยที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ เอลนีโญ-ลานีญา ฝนกรด การพยากรณ์อากาศ ลมและพายุ องค์ประกอบของลมฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิอากาศของโลก ผลของรังสีจากดวงอาทิตย์ต่อบรรยากาศและภาวะโลกร้อน องค์ประกอบและความสำคัญของบรรยากาศและชั้นบรรยากาศ แนวทางการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองที่นักเรียนต้องการ ประกอบด้วย การทดลอง การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต การบรรยาย ใบความรู้/หนังสือเรียนแบบฝึกหัด/ใบงาน การสร้างเครื่องมือตรวจวัด คลิปวิดีโอ การอภิปรายร่วมกัน การสร้างชิ้นงาน และการทำรูปเล่มรายงาน ตามลำดับ

2. การสร้างแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีชื่อเรียกว่า “RCIMC Model” โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทบทวนความรู้เดิม (Review Prior Knowledge : R) 2) ขั้นเชื่อมโยงความรู้ใหม่ (Connect New knowledge : C) 3) ขั้นสืบเสาะหาความรู้(Inquiry Method : I) 4) ขั้นเพิ่มเติมเนื้อหา(More Content : M) และ 5)ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding : C) พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับความเหมาะสม มากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, $SD = .09$) และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3. การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เรื่องบรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, $SD = 0.41$)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้

1.2 ก่อนเริ่มการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ ผู้สอนควรอธิบายกระบวนการเรียนการสอน แต่ละขั้นให้ผู้เรียนเข้าใจ

1.3 จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเองและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องบรรยากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเหมาะสม สอดคล้อง และมีประสิทธิภาพ จึงควรนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครูและนักเรียนได้ออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้และวิธีวัดและประเมินผลร่วมกัน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยขยายขอบเขตการศึกษานูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรอบรู้และสังเคราะห์ความรู้ได้

2.3 ควรศึกษาการศึกษาศรีทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่นๆ เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการนำเสนอ เพื่อศึกษาให้ทราบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถส่งเสริมผู้เรียนในด้านอื่นๆ ได้อย่างไรบ้าง

References

- Dechakhub, P. et al. (2009). *Teach Science for Understanding with the Backward Design*. Bangkok: Institute of Academic Development (IAD).
- Khammanee, T. (2007). *Teaching knowledge*. (5th ed.). Bangkok: Dansutha Printing.
- Rangubthuk, W. (1999). *Lesson plans on Student Centered Learning*. Bangkok: Suwiryasarn.
- Rodrangkha, W. (2001). *Teaching Science with Science Processing Skills*. (2nd ed.). Bangkok: Institute of Academic Development (IAD).
- Saenphan, W. (2010). *Strands and processing designment for Science learning*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Sanrattana, A. (2011). Need Assessment for Curriculum and Instruction Development. *Journal of Education Khon Kaen University*, 34(1-2), 9-20.

- Sirisan, P. (2010). *A Development of Co-Operative Learning Package of Science on The Topic “Ecosystem” for Mathayomsuksa 3 Students*. Thesis Master of Education. Educational Technology Graduate school: Burapha University.
- Sujira, S. (2015). *Skills are more important than knowledge*. Samut Sakhon: Pimdee.
- Thumthong, B. (2013). *Theories and Development of Instructional Model*. Bangkok: S. Printing Thai Factory.
- Wongwanich, S. (2015). *Needs Assessment Research*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานสนับสนุน
ของศาลยุติธรรม*

Factors Affecting the Effectiveness of the Administration in the Staff
Function of the Court of Justice

¹อรรถสิทธิ์ ฐาปนะติก, วิภาวี พิจิตรบันดาล, วรวิทย์ จินดาพล และอนุชา ม่วงใหญ่

¹Atthasit thapanadilok, Vipavee Pijitbundarn,

Voravit Chindkpol and Anucha Muangyai

สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

Public Administration, Graduate School of Public Administration, Burapha University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: atthasit2506@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานศาลยุติธรรม ใช้การวิจัยแบบผสม วิธีแบบคู่ขนาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 292 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม โดย สถิติการวิเคราะห์การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงเส้นไยระหว่างตัวแปรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามวิธีของไมล์และฮิวเบอร์แมน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านลักษณะของบุคลากร (R^2) เท่ากับ 0.73 รองลงมาคือ ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ (R^2) เท่ากับ 0.71 ด้านลักษณะขององค์กร (R^2) เท่ากับ 0.70 และตัวแปรด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมขององค์กร (R^2) เท่ากับ 0.66 ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการมีส่วนร่วม มีผลต่อการบริหารงานสนับสนุนของศาลยุติธรรมได้ร้อยละ 75 เมื่อพิจารณาจากค่าไคสแควร์ มีค่าเท่ากับ 107.493 ค่า χ^2/df เท่ากับ 2.194 ค่าองศาอิสระเท่ากับ 49 และเมื่อพิจารณาดัชนีความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่า GFI เท่ากับ .941 ค่า AGFI เท่ากับ .906 ค่า CFI เท่ากับ .980 และค่า RMSEA เท่ากับ .066 และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพในระดับดีมาก

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารงาน; สายงานสนับสนุน

* Received April 28, 2020; Revised May 2, 2020; Accepted June 8, 2020

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the effectiveness of the administration in the staff function of the Court of Justice and 2) to study the factors affecting the effectiveness of the administration in the staff function of the Court of Justice. The research article was the mixed-method using the convergent design by which the quantitative research consisted of 292 persons as a sample. The research instruments for the data collection included questionnaire. The statistics were used to analyze the linear relationship between two variables. While the qualitative research employed the semi-structured interview with the key informants as the instruments for collecting data. The qualitative data was analyzed according to the method of Miles and Huberman.

The research results were found as follows: 1) The effectiveness of the administration in the staff function of the court of justice consisted of 4 aspects namely Personal Characteristics by which the square of the correlation coefficient (R^2) was at 0.73, followed by the aspect of Administrative and Operational Policies by which the R^2 was at 0.71. The aspect of Organizational characteristics had the R^2 equivalent to 0.70 and the aspect of Variables on the Characteristics of the Organizational Environment had the R^2 equivalent to 0.66, respectively; 2) From the factors affecting the effectiveness of the administration in the staff function of the Court of Justice, it was found that transformational leadership as well as participation had a 75% effect on the administration in the staff function of the Court of Justice. When considering the Chi-square test, it was found to be equal to 107.493, with the χ^2/df ratio at 2.194 and the degree of freedom (DF) at 49. When considering the Goodness of Fit Indices (GFI) with the empirical data, it was found to be at .941. While the Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) was equal to .906, the Confirmatory Fit Index (CFI) was equal to .980, and the Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) was at .066, considered consistent with the qualitative data at the highest level.

Keywords: Effectiveness; Administration; Staff Function

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรศาลตามรัฐธรรมนูญ มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นๆ ตามกฎหมายกำหนด (Government Gazette, 1997) เป็นหน่วยงานอิสระมีฐานะเป็นนิติบุคคล ดำเนินการตามภารกิจประกอบ

ด้วย 2 ส่วน คือ 1) ตุลาการ มีหน้าที่พิจารณาตัดสินคดี 2) สำนักงานประจำศาลเป็นหน่วยงานสนับสนุนการพิจารณาคดีที่อยู่ในศาลทุกชั้นให้ส่วนตุลาการทำงานได้สะดวกขึ้น มีความคล่องตัว สะดวกรวดเร็ว มี ประสิทธิภาพ (Office of the Judiciary, 2000) ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมศาลยุติธรรม ต้องมีการพัฒนาบริหารองค์การให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ และเป็นไปตามเป้าหมายการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดประสิทธิภาพเป็นเงื่อนไข เพื่อความอยู่รอดขององค์การที่กล่าวได้วาระระดับความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ (Kimberly, 1979) ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยิ่งต่อศาลยุติธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบงานและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานศาลยุติธรรมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจทำงาน เพื่อเป้าหมายและประสิทธิผลขององค์การ (Cuming and Worley, 2005) ในสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลง ที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตมีปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญต่อการบริหารองค์การ จะต้องรู้ลักษณะของงานแล้วใช้ความรู้ความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวหรืออิทธิพลของผู้นำต่อการจูงใจบุคคลในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (Schietz, 2013) การรับบริการมีส่วนร่วมในการบริหาร คิดวางแผน ร่วมตัดสินใจ ปฏิบัติงาน แสวงหาแนวทางใหม่ๆ (Cohen & Uphoff, 1980) ในการทำงานให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ในปัจจุบันความซับซ้อนขององค์การเป็นปัญหาขององค์การ การมีส่วนร่วมนับได้ว่ามีความสำคัญที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จได้การยอมรับ และพร้อมที่จะทำงานอย่างหนักเพื่อประโยชน์ขององค์การ ร่วมในกระบวนการวางแผน ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้น มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของพนักงานทุกคนในการบริหารร่วมกัน แสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงวิธีการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอและต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมซึ่งแต่เดิมการสื่อสารเป็นแบบทางเดียว คือ จากบนลงล่างหรือการสั่งการ (Likert, 1961) พัฒนาแนวทางการบริหารแบบ 2 ทาง ทั้งจากระดับล่างและระดับบนในระดับเดียวกัน หรือกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ทั้งในกลุ่มผู้บริหารและผู้ร่วมงาน พัฒนาโครงสร้างกระบวนการบริหาร ใช้ความรู้ความสามารถตามตำแหน่งหน้าที่ให้ชัดเจนในการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดี การบริการประชาชน และการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อราชการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากกระบวนการบริหาร ความซับซ้อนของโครงสร้างองค์การ สภาพแวดล้อม ความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ตรงตามความรู้ความสามารถหรือไม่ การใช้เทคโนโลยี (Steers, 1977) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เมื่อพิจารณาปัญหาเชิงพื้นที่ พบว่า องค์การศาลยุติธรรมแบ่งการบริหารภายในอย่างชัดเจน มีโครงสร้างเหมาะสมกับลักษณะของสายงานสนับสนุน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่มีอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ศาลยุติธรรมมีความจำเป็นต้องปรับปรุงระบบการบริหารของสายงานสนับสนุนศาลยุติธรรมในการสนับสนุนงานตุลาการและอำนวยความสะดวก โครงสร้างองค์การที่สลับซับซ้อน การปฏิบัติของหน่วยงานภายในมีความซ้ำซ้อนกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นปัญหาการร้องเรียนจากผู้มาติดต่อราชการศาลการเกี่ยวกับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ การอำนวยความสะดวก การประสานงาน ความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ตรงตามความรู้ความสามารถ การใช้เทคโนโลยี ความรู้ความสามารถของผู้นำในการจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปฏิบัติงานในหน่วยงาน สมรรถนะผู้นำและความผูกพันของสมาชิกกับ ในภารกิจของการอำนวยความสะดวก จำเป็นต้องมีการปรับปรุงการบริหารของศาลยุติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม (langong, 2013) การจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ให้อุทธรณ์ผู้ปฏิบัติในทุกส่วนขององค์การเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การบริการผู้มาติดต่อราชการ เพื่อให้การปฏิบัติงานเพื่อ ประสิทธิภาพขององค์การ (Chaianong, 2013)

สรุปจากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงาน สนับสนุนของศาลยุติธรรม ผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อองค์การ และจะทำให้ผู้บริหารศาล ยุติธรรม มีข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาองค์การ ตลอดจน สร้างความเข้มแข็งในการทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาศาลยุติธรรม และเป็นประโยชน์ต่อ กระบวนการยุติธรรมในการสนับสนุนการพิจารณาคดี การตัดสินใจคดี อันเป็นประโยชน์ต่อผู้มารับบริการได้ อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุน ของศาลยุติธรรม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีแบบคู่ขนาน (Parallel Design) วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับหาของตัวแปรที่กำหนด และใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการอธิบายสาเหตุของตัวแปร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methods)

1. กลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 การกำหนดกลุ่มประชากร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Analysis) เป็นองค์การ (Organization Level) คือ ศาลอุทธรณ์ภาค 1- 9 ที่สังกัดสำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 1- 9

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Analysis) คือ ศาลอุทธรณ์ภาค 1- 9 ศาลชั้นต้นที่สังกัดสำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 1- 9 โดยมีผู้ให้ข้อมูลในแต่ละศาล คือ กลุ่มผู้อำนวยการ กลุ่มเจ้าพนักงานศาลยุติธรรมระดับชำนาญการพิเศษ กลุ่มเจ้าพนักงานศาลยุติธรรมระดับชำนาญการ จำนวน 2,963 คน

1) การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ได้ตัวแทนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสม จึงใช้วิธีการประมาณกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของ Krejcie and Morgan (Krejcie & Morgan, 1970) โดยได้กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 338 คน แต่สามารถเก็บคืนกลับมาได้ จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 86.40

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster Sampling) โดยเลือกสำนักศาลยุติธรรมประจำภาคที่ 3 หมายถึง ศาลอุทธรณ์ภาค 3 และศาลชั้นต้นที่สังกัดสำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 3 นำมาเป็นตัวแทนประชากรกลุ่มเป้าหมาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) และคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม แบ่งเป็น 3 ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert (Likert, 1961) โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น หรือประเด็นต่างๆ เพิ่มเติมตามความเป็นจริงจากประสบการณ์ในการทำงาน ในการปรับปรุง และพัฒนาศาลยุติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงเส้นโยงระหว่างตัวแปร (Path Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methods)

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่ง/เคยดำรงตำแหน่งจำนวน 4 คน ไม่น้อยกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้อำนวยการจำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มข้าราชการระดับชำนาญการพิเศษจำนวน 4 คน กลุ่มที่ 4 กลุ่มข้าราชการระดับชำนาญการจำนวน 4 คน กลุ่มที่ 5 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ที่เคยมาใช้บริการศาลจำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ

2) ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยเป็นกระบวนการจัดการข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความหมายขึ้นมา ซึ่งเป็นการตีความและเป็นการหาคำอธิบายเชิงทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูล

3) นำผลการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาสรุปเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการในการวิจัย เริ่มนับตั้งแต่ก่อนการสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้ยึดตามหลักการแนวคิดของ Miles and Huberman (Miles & Huberman, 1994) มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

3.1 การลดทอนข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการ ด้วยกรรมวิธีต่างๆเพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งในเชิงทางกายภาพและในเชิงเนื้อหาพร้อมที่จะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบในขั้นตอนต่อไป หรือเป็นการปรับลด เพิ่ม หาข้อมูลใหม่จนได้ผลหรือข้อสรุปจากการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามลักษณะของการอธิบายเชิงเนื้อหาสาระเพื่อให้เกิดความชัดเจน ตรงประเด็นในให้มากที่สุด

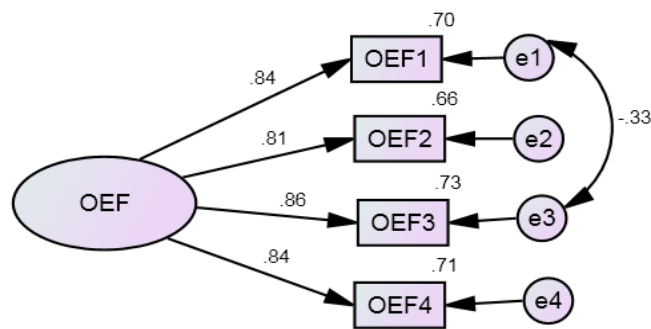
3.2 การจัดระเบียบข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลมาจัดระเบียบให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล โดยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จัดระเบียบเข้ามาไว้ด้วยกันแล้ว ตามกรอบแนวคิดที่ใช้สำหรับในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อบ่งบอก เรื่องราวในสิ่งที่ต้องการศึกษาตามความหมายที่แหล่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ไว้

3.3 การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้มาจากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุปและความหมายที่ได้มานั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือได้เพียงใด ซึ่งข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้นควรจะอยู่ในรูปของคำอธิบายตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้จนสามารถยืนยันข้อสรุปดังกล่าวได้อย่างชัดเจนตามวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า

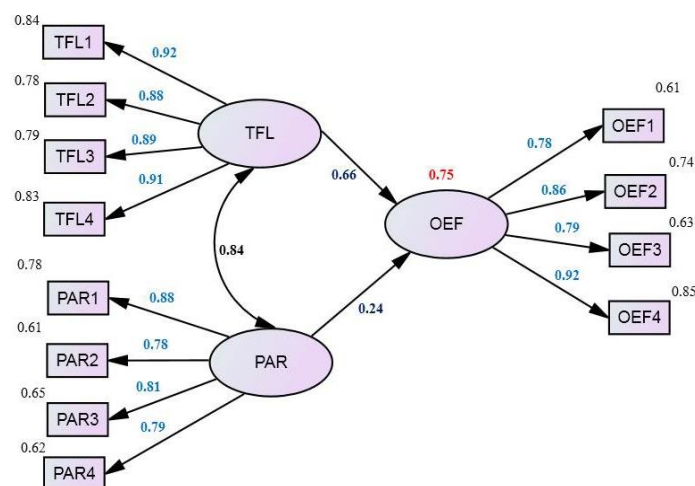
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ค่าน้ำหนักประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ พบว่า ด้านลักษณะของบุคลากร (OEF3) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) มากที่สุด คือ 0.73 ซึ่งหมายถึงตัวแปรด้านลักษณะของบุคลากร (OEF3) สามารถทำนายตัวแปรแฝงประสิทธิผลขององค์กร (OEF) ได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 73 รองลงมาคือ ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ (OEF4) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.71 ด้านลักษณะขององค์กร (OEF1) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.70 และตัวแปรด้านลักษณะ

ของสภาพแวดล้อมขององค์กร (OEF2) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.66 ตามลำดับและผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนและทุกกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยได้ให้ความเห็นพ้องกันว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม ประกอบด้วย ด้านลักษณะของบุคลากร ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ด้านลักษณะขององค์กร และด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมขององค์กร ซึ่งมีความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์ตามทฤษฎี ดังแผนภูมิที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ มีค่าเท่ากับ 107.493ค่า χ^2/df เท่ากับ 2.194 ค่าองศาอิสระเท่ากับ 49 และเมื่อพิจารณาดัชนีความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่า GFI เท่ากับ .941ค่า AGFI เท่ากับ .906 ค่า CFI เท่ากับ .980และค่า RMSEA เท่ากับ .066โดยหลังจากการปรับปรุงโมเดลแล้ว โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีขึ้นจึงสรุปได้ว่ากรอบแนวคิดการวิจัยที่สร้างตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนและทุกกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยได้ให้ความเห็นพ้องกันว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานศาลยุติธรรม ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งมีความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์ตามทฤษฎี ดังแผนภูมิที่ 2

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานศาลยุติธรรมผล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะของบุคลากร ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ด้านลักษณะขององค์การ และด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมขององค์การ
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานศาลยุติธรรม ใช้การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) แบบ Convergent Parallel Design ซึ่งมีรายละเอียดข้อค้นพบจากการผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สำหรับประสิทธิภาพของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม ประกอบด้วย ด้านลักษณะของสายงานสนับสนุน ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างขององค์การพบว่า ศาลยุติธรรมมีการจัดสายงานตามรูปแบบเฉพาะของศาลยุติธรรม (Office of the Judiciary, 2000) มีสายการบังคับบัญชาการแบ่งงานได้มอบหมายงานตามภาระหน้าที่และความรู้ความสามารถ การมอบหมายงานชัดเจน การจัดแบ่งสายงานมีความเหมาะสม มีสายการบังคับบัญชา การบรรจุบุคคลเข้าทำงานใช้หลักสมรรถนะในการบริหารงานบุคคล สอดคล้องกับ Steers (1977) ปัจจัยประกอบด้วยโครงสร้าง (structure) ได้แก่ ขนาดขององค์การ ความสัมพันธ์ของบุคคลระดับต่างๆ ในองค์การ การวางนโยบาย มีสายการบังคับบัญชา มีแผนผังแสดงหน้าที่การงาน จะเห็นว่าโครงสร้างในสำนักงานศาลยุติธรรมมีสัมพันธ์กับภาระหน้าที่ที่ค่อนข้างจะสลับซับซ้อน มีการทำงานลักษณะเดียวกันมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ขัดแย้งกับแนวคิดของ Herbert A. Simon (1947) กล่าวว่า หลักการบริหารในยุคคลาสสิกไม่สามารถเป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ เพราะมีความขัดแย้งกันเองในแนวทางปฏิบัติ เช่น หลักเอกภาพการบังคับบัญชาหลักความชำนาญเฉพาะด้าน (specialization) เมื่อหลักขัดกันจึงไม่สามารถดำเนินการได้มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงานเป็นการเฉพาะสอดคล้องกับ Parhizgari and Gilbert (2004) ตัวชี้วัดถึงควมมีประสิทธิภาพขององค์การในด้านการออกแบบองค์การที่เหมาะสม (appropriateness of organization design) การบรรจุบุคคลในตามความรู้ความสามารถ เหมาะสมกับการกิจสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ไม่มีความเหมาะสมความรู้ความสามารถไม่ตรงกับหน้าที่การงาน อาจเป็นเพราะบุคลากรในตำแหน่งนั้นไม่เพียงพอหรือเหตุอื่นใดโดยเฉพาะงานที่ต้องใช้ความรู้อุปกรณ์เครื่องใช้ต้องปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเป็นพลวัต และรวดเร็ว ระบบสารสนเทศ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การติดต่อสื่อสาร อุปกรณ์เครื่องใช้ต้องพัฒนาและนำมาใช้ให้เหมาะสม ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าบุคลากรให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์การ ทำให้การบริหารสายงานสนับสนุนงานศาลยุติธรรมมีประสิทธิภาพ รวดเร็วสนองตอบต่อการบริการประชาชน สอดคล้องกับ Supanat Sattayapiwat et al. (2013) การพัฒนาด้านศักยภาพของผู้บริหารระดับอำนวยการทักษะในการบริหารจัดการคดีทักษะด้าน

เทคโนโลยีสมัยใหม่และด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการการฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรให้แก่ผู้ใช้งานทุกระดับ คอมพิวเตอร์ที่ไม่ทันสมัยมีประสิทธิภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน และไม่พอเพียงต่อการปฏิบัติงาน อุปกรณ์อื่น เช่น เครื่องถ่ายเอกสารที่ยังเป็นของค่อนข้างเก่าเสียบ่อยครั้งมีผลต่อการบริการในภาพรวมมีคุณภาพและเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ ในส่วนด้านสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมภายในการสร้างบรรยากาศ การปฏิบัติงาน มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานต้องยอมรับ เพื่อความถูกต้องของระบบ และการปฏิบัติงานที่เป็นแนวทางเดียวกัน ศาสนาวัฒนธรรมการปฏิบัติหน้าที่ควรมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ในกลุ่ม/ส่วนงานเพื่อศึกษาและปฏิบัติงานแทนกันได้มีโอกาสต่างๆ การบริหารงานภายในองค์การการบริการประชาชนระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับขององค์การ มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งและค่อนข้างจะแยกย่อย หลากหลายจึงส่งผลให้การปฏิบัติงานขาดความคล่องตัวและเกิดข้อผิดพลาดในบางครั้งความเข้มงวดในการปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ความยากในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ในส่วนของหัวหน้างานที่มีการกีดกันตามบริบทของงานอาจไม่ได้ดูแลและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานเท่าที่ควร และ พบต่อไปอีกว่าควรส่งเสริมให้มีการทำงานแบบบูรณาการมีความสอดคล้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในการปฏิบัติงานที่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาติดต่อราชการโดยการติดต่อเพียงจุดบริการเดียว (One Stop Service) หรือให้ประชาชนรับบริการจุดงานที่ต้องการติดต่อน้อยที่สุด ตามแนวคิดของ Max Weber เสนอแนวคิดโครงสร้างขององค์การขนาดใหญ่ (ระบบราชการ) เพื่อบริหารจัดการองค์การให้เกิดประสิทธิภาพได้แก่ การแบ่งงานกันทำ (Clear division of labor) สายการบังคับบัญชาตามหน้าที่ (Clear hierarchy of authority) และกฎระเบียบ และวิธีปฏิบัติงาน อย่างเป็นทางการ บรรยากาศการทำงานมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมองค์การ มีอิทธิพล ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก (Campbell, 1977) เสนอดัชนีการวัดประสิทธิผลการบูรณาการ ได้แก่ ความพึงพอใจของบุคลากรในการทำงาน บรรยากาศขององค์การหรือจิตใจของบุคลากร มุมมองอีกด้านหนึ่งการเร่งรัดเพื่อที่จะเอางานจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจโดยไม่คำนึงถึงปริมาณการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติอาจทำให้เกิดความเครียด และไม่ตอบสนองต่อการอำนวยความสะดวก นอกจากนี้นับว่าการบริหารงานที่มีการมอบหมายงานที่ชัดเจนข้อบังคับและวินัยการปฏิบัติงาน การทำงานที่มีประสิทธิภาพก็จะทำให้เกิดประสิทธิผลทั้งด้านการเพิ่มปริมาณงาน การบริการมีความคล่องตัว สะดวก รวดเร็วเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อยาได้เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของสมาชิกต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ในสถานะที่มีความผันผวนทางเศรษฐกิจการปรับรายได้ให้สูงขึ้นเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และการบริการภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญต่อองค์การทั่วไป ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ จำเป็นจะต้องส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่หรือบุคลากร ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดการความรู้ สารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวทางนวัตกรรมของ Arnold and Feldman (1986) กล่าวว่า นวัตกรรม(Innovation) คือ การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขององค์การ เช่น การบริหารการจัดการที่ทันสมัย พัฒนาระบบเทคโนโลยี ศาสนาวัฒนธรรมมีการให้ความสำคัญและส่งเสริมสภาพแวดล้อมขององค์การในระดับหนึ่ง และลักษณะของบุคลากร ความเอาใจใส่ในการทำงานของบุคลากรในองค์การมีความสำคัญมากกับความสำเร็จของงาน บุคลากรในหน่วยงานที่มีความเต็มใจ เอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน การมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน

เมื่อใดถ้าบุคลากรมีความรักความผูกพันกับองค์กรก็必将มีความตั้งใจทำงาน รู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรก็จะทุ่มเทกำลังความรู้ความสามารถในการทำงาน ตามที่ได้รับมอบหมาย พยายามปรับปรุงพัฒนาการทำงานของตนเองเกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานในองค์กรตามความสามารถ ลักษณะเฉพาะตัว และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนร่วมงานได้ สำหรับนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ถือได้ว่ามีความสำคัญเพราะเป็นแนวทางปฏิบัติงานมีความชัดเจน กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์องค์การสาละสุติธรรม มีจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์ เป็นกรอบดำเนินการสอดคล้องกับแนวคิดของ Steers (1977) กล่าวว่ากำหนดเงื่อนไขที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์การ คือ การกำหนดเป้าหมาย เป็นแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์มีลักษณะกว้างๆ เป็นกรอบให้ผู้บริหารใช้ตัดสินใจวางแผนโครงการ กำหนดรายละเอียด การติดต่อสื่อสาร ขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อประสิทธิผลขององค์การไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการสอดคล้องกับแผนพัฒนาในการทำกิจกรรม มีการวางแผนการดำเนินงาน ต้องมีการระบุขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติและตรวจสอบวัดระดับความสำเร็จได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ด้านการมีอิทธิพลอย่างอุดมการณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะการแสดงออกถึง การเป็นแบบอย่างการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติในขณะเดียวกันต้องทำให้เป็นที่เคารพยกย่อง เป็นที่เคารพนับถือศรัทธาให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน (Likert, 1961) ผู้นำมุ่งเน้นคนการสร้างความสัมพันธ์มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของภาวะผู้นำได้รับการเคารพยกย่องนับถือจากผู้ปฏิบัติงานสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยความเต็มใจ การสร้างแรงบันดาลใจ มีวิสัยทัศน์และสื่อสารความหวังที่ผู้นำต้องการอย่างชัดเจน คำนี้ถึงผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้สึกที่ตัวเองมีคุณค่าและกระตุ้นให้มีความสามารถจัดการกับปัญหาได้ มีความคิดสร้างสรรค์ริเริ่มสิ่งใหม่ สอดคล้องกับ Saneh Joito (2008) กล่าวว่า นวัตกรรมที่ดีต้องสร้างกลยุทธ์ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะเป็นผู้นำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาอย่างมีระบบและเป็นเหตุเป็นผล กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ปฏิบัติต้องแสวงหาแนวทางใหม่ เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิมให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์แนะนำให้ผู้ปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จมีความก้าวหน้าจากการทำงาน และให้รับรู้บทบาทของตัวเองว่าเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานและความสำเร็จของงาน จะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคลเพื่อความสำเร็จและเติบโตของผู้ตามแต่ละคน (Schietz, 2013)

สำหรับด้านการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเลือก ทั้งนี้เพราะอาจเป็นแนวทางการดำเนินงานจากทางเลือกที่มีมากกว่าหนึ่งทางเลือกตั้งแต่เริ่มกิจกรรมในการแนวทางการดำเนินงานจากทางเลือกที่มีมากกว่าหนึ่งทางเลือก วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย วางแผนปฏิบัติ การกำหนดกรอบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมในบริษัท (Cohen & Uphoff, 1980) โดยปกติการปฏิบัติงานเป็นการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามระบบงานขององค์การหรือหน่วยงานนั้น เป็นการทำงานตามปกติตามนโยบาย ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับโดยไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มวางแผนการทำงานจะได้รับรู้ความเคลื่อนไหวตั้งแต่ต้นมีความผูกพันกับงานและกับผู้ร่วมงาน รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานทำให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน การเข้ามาอยู่ร่วมกันต่างความคิดแต่ทุกคนต้องมีความอดทน อดกลั้น ไม่โกรธใครง่ายควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในภาวะปกติ มีสติตลอดเวลา มีใจให้

กว้างยอมรับความเห็นที่ต่างทำเพื่อองค์การเพื่อส่วนรวมไม่ใช่สนอง Needs เราหรือใครคนใดคนหนึ่ง สอดคล้องกับ Pani Sitakalin (2012) สิ่งที่เป็นต้องมีการปฏิบัติงาน คือ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิผลของศาลยุติธรรมต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นจากรัฐบาลที่เพียงพอ เพื่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาพบว่า มีหน่วยงานขาดแคลนคอมพิวเตอร์สำหรับใช้ในการปฏิบัติงาน และไม่ทันสมัยมีผลกระทบถึงประสิทธิผลขององค์การได้การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ประโยชน์ที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ ได้รับโดยมากเป็นค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานที่เป็นรายได้ตามกฎหมายระเบียบ ที่องค์การกำหนดซึ่งอาจเป็นประโยชน์ทางวัตถุ การมีรายได้เพิ่มมีความมั่นคง ประโยชน์ทางสังคม ได้รับบริการต่างๆ หรือสวัสดิการทางสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประโยชน์อื่นสอดคล้องกับ Likert and Likert (Likert & Likert, 1976) กล่าวว่า การคำนึงถึงผู้ปฏิบัติงานคือ การที่องค์การเอาใจใส่จัดสวัสดิการสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานขยันขันแข็ง ทำงานหนักขึ้น เพื่อมีรายได้เพิ่ม ได้เลื่อนตำแหน่ง ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน มีอำนาจต่อรองทางสังคม และการเมืองไปด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การติดตามและประเมินผลในการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานโครงการ ทรัพยากร และมีส่วนร่วมประเมินในการดำเนินกิจกรรมจะมีการร่วมปรึกษา รับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัดสินใจ รับรู้ขั้นตอนการทำงาน ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มตั้งแต่เริ่มการปฏิบัติงาน การตรวจสอบ การใช้ทรัพยากร การควบคุมงาน งบประมาณค่าใช้จ่ายให้เกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับความสำเร็จของงานผลการวิจัยเชิงปริมาณด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

สรุป

สรุป ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมมีผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม อาจกล่าวได้ว่า ความสามารถของการบริหารงานธุรการองค์การของศาลยุติธรรมนั้น มาจากคุณสมบัติของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ถือเป็นต้นทุนที่จะส่งให้การบริหารงานขององค์การประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก และยังผสมผสานคุณลักษณะ การมีส่วนร่วมที่ส่งผลทางบวกที่เอื้อต่อการกระตุ้นการบริหารงานองค์การให้เกิดประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรม ควรจะมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงานในส่วนงาน เพื่อศึกษาระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้โอกาสต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ส่งเสริมให้มีการทำงานแบบบูรณาการมีความสอดคล้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในการปฏิบัติงานที่อันจะส่งผลทำให้การบริหารงานเกิดประสิทธิผลและความสำเร็จในสายงานสนับสนุนขององค์การศาลยุติธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า นวัตกรรมจะเป็นตัวสร้างผู้นำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ และเป็นเหตุเป็นผลผู้นำการเปลี่ยนแปลงกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ปฏิบัติต้องแสวงหาแนวทางใหม่ และผสมผสานการมีส่วนร่วมที่ต้องตระหนักต่อผู้ปฏิบัติงาน ด้วยการที่องค์กรเอาใจใส่และพร้อมจะสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานให้มีความขยันขันแข็งในการทำงานด้วยความผูกพันกับงานและกับผู้ร่วมงาน มีความอดทน อดกลั้น มีสติตลอดเวลา มีใจให้กว้างยอมรับความเห็นต่างทำเพื่อองค์กร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรส่งเสริมให้ผู้นำสามารถนำนวัตกรรมมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถตรวจสอบวัดระดับความสำเร็จได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในมิติด้านอื่นของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรมของแต่ละจังหวัด อาทิ ด้านการบริหารการคลัง เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษากลุ่มประชากรเดิมในสายงานสนับสนุนของศาลยุติธรรมภายในช่วงระยะเวลาประมาณ 3-5 ปีข้างหน้า ซึ่งอาจจะพบองค์ความรู้ใหม่ภายใต้พื้นฐานทฤษฎีเดิม เพื่อเป็นทดสอบความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของตัวแบบภายใต้บริบทผ่านกาลเวลา

References

- Arnold, H. J. & Feldman, D. C. (1986). *Organizational behavior*. New York: McGraw-Hill.
- Retrieved July 1, 2015, from <https://www.google.com>
- Campbell, J. P. (1977). "On the Nature of Organizational Effectiveness." In New Perspectives on Organizational Effectiveness. Edited by P. S. Goodman and J.M. Pennings. (Eds.) San Francisco: Jossey-Bass, B. M.
- Chaianong, L. (2013). *Good Governance, Organizational Culture and Organizational Effectiveness of the Court of Justice: Structural Equation Modeling*. Ph.D. Dissertation. (Faculty of Liberal Arts). Kirk University: Thailand, Bangkok.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). *Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity*. World Development. New York: Cornell University.
- Cuming, T. G. & Worley, C. G. (2005). *Organization Development & Change*, (6th ed.) Ohio: South-Western.
- langong, K. (2013). *Leadership, Learning Organization and Organizational Effectiveness of the Court of Justice: Structural Equation Modeling*. Ph.D. Dissertation. (Faculty of Liberal Arts). Kirk University: Bangkok.
- Joito, S. (2008). *The New Organization*. (4th ed.). Sukhothai Thammathirat Open Nonthaburi: University.

- Kimberly, J. R. (1979). Issues in the Creation of Organizations: Initiation, Innovation and Institutionalization. *Academy of Management Journal*. 22(3), 437-457.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 608-609.
- Likert, R. and Likert, J. (1976). *New ways of Managing Conflict*. New York: Mc Graw-Hill.
- Likert, R. (1961). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. (2nd ed.). London: SAGE.
- Office of the Judiciary. (2000). *Act on Judicial Administration of the Courts of Justice B.E. 2000*. Justice of the Court: Thailand, Bangkok.
- Office of the Judiciary. (2014). *A Handbook for Evaluating the Civil Service Performance of the Court of Justice of the fiscal year B.E. 2014*. Justice of the Court: Thailand, Bangkok.
- Parhizgari, A. M. and Gilbert G. R. (2004). *Measures of organizational effectiveness: Private and public sector performance*. Retrieved July 25, 2015, from <http://kantacandidate.blogspot.com>
- Sattayapiwat, S. et al. (2013). The effectiveness of the mediation system management of the court based on good governance. *Journal of VRU Graduate Studies*. 8(3), 130 – 151.
- Schieltz, M. (2013). *Four elements of transformational Leadership*. Retrieved December 13, 2014, From <http://smallbusiness.chron.com>
- Simon, H. A. (1947). *Administrative Behavior: A study of decision-making in administrative organization*. New York: Macmillan.
- Sitakalin, P. (2012). Reducing ego to organizational excellence. *Online health sciences booklet*. Sukhothai Thammathirat Open Nonthaburi: University.
- Steers, R. M. (1977). *Organizational effectiveness: A behavioral view*. Santa Monica, CA: Goodyear.
- The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. (1997). *Government Gazette*. 114(55), 70-71.
- United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development*. UNDP policy document: New York.

แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด

ในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี*

Promoting Approach for Buddhist Tourism Management of Temples in Nayung District, Udonthani Province

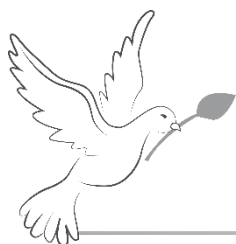
พระครูอุตรภาวนาคุณ (สัจจาโสโก)

Phrakhru Udornpawanakhun (Sujjasapho)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University KhonkaenCampas, Thailand

Corresponding Author Email: phrakhruudornpawanakhun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธพบว่า วัดป่าภูก้อน มีปัญหา 6 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ ที่พักสำหรับรองรับการปฏิบัติธรรมไม่เพียงพอ 2) ด้านบุคคล ยังขาดล่ามแปลภาษา 3) ด้านการพัฒนาวัด ภูมิทัศน์ในรูปแบบท่องเที่ยวเชิงพุทธ 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตสำนึกผู้มาเยือนของธรรมชาติ 5) ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ 6) ด้านการอำนวยความสะดวก การคมนาคมที่สะดวก สถานที่จอดรถยนต์มากขึ้น วัดป่านาจาน้อย มีปัญหา 2 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรื่องถังขยะ การทิ้งขยะไม่แยกขยะ 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ ป้ายสัญลักษณ์ที่ชัดเจนในเส้นทางเดินทาง การปรับปรุงภูมิทัศน์และที่พักเรือนปฏิบัติธรรม 2) ด้านบุคคล บุคลากรที่มีความรู้และล่ามแปลหลายภาษา 3) ด้านการพัฒนาวัด ความเป็นสัปปายะของวัด 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) ด้านการท่องเที่ยว การขยายฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ 6) ด้านอำนวยความสะดวก การคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม; การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

* Received March 29, 2020; Revised May 29, 2020; Accepted June 10, 2020

Abstract

The aims of this article research were 1) to study Buddhist tourism management in Buddhism 2) to study the problems of Buddhist tourism management and 3) to propose the guidelines for promoting Buddhist tourism management of temples in Na Yung district, Udonthani province. This study was conducted by means of a qualitative research methodology.

The results of the research revealed that the problems of Buddhist tourism management are that Phu Kon forest temple has 6 problems: 1) accommodation: insufficient accommodation for supporting dhamma practice; 2) personnel: a lack of interpreters; 3) temple development: landscape in the form of Buddhist tourism; 4) environmental conservation: awareness in nature values; 5) tourism; insufficient publicity; 6) facilitation: convenient transportation, more parking places. Na Kham Noi Forest temple has 2 problems: 1) waste management: not separating waste; 2) public relations: spiritual tourism should be publicized.

The guidelines for promoting Buddhist tourism management of temples in Nayung district, Udonthani are seen in 6 areas: 1) the location: the clear sign on the route; landscape adjustment and dhamma practice accommodation; 2) personnel: personnel with knowledge and interpreters in many languages; 3) temple development: comfort of the temples; 4) conservation of the environment: raising awareness of environmental preservation; 5) tourism: base expansion of the Buddhist tourism promotion; 6) facilitation: more convenient transportation.

Keyword: Promoting Approach; Buddhist Tourism Management; Buddhist Tourism Management

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการเดินทางสู่ที่ตั้งของวัดและศาสนสถาน เพื่อศึกษาธรรมะ อันเป็นบริบททางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษาและการชื่นชมความงามทางศิลปวัฒนธรรม และเพื่อตอบสนองศรัทธาความเชื่อส่วนบุคคลที่มีต่อพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น ส่วนการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเฉพาะด้านที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาศาสนาหรือลัทธิ ชื่นชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์ รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรม

ของแต่ละศาสนา (Sungchoey, 2007) มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ดังจะเห็นจากการเดินทางเชิงพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ซึ่งมักใช้ช่วงเวลาวันหยุดเทศกาล โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม และประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนได้เล็งเห็นผลประโยชน์ จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว หรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าวมากขึ้น (Hinsui & Momgkolsrisawat, 2014)

วัดในปัจจุบัน จึงเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลายนับตั้งแต่โบราณกาล มีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของวัดและพระสงฆ์ ลดลงจากเดิม แต่กระนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ยังปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการประกอบ ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งนี่เป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้ศาสนสถานที่สำคัญของวัดเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางและมาตรการที่หลากหลาย เช่น การจัดการบริหาร อนุรักษ์วัด ด้วยการร่วมมือกันระหว่างวัด กรมศิลปากร และภาคเอกชน การพัฒนาการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถาน อันเป็นสมบัติของชาติได้ และถ้าหากวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้มีการดำเนินการในลักษณะของการเสริมสร้างคุณค่าของการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการและส่งเสริมให้ชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและ การจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดเข้าด้วยกัน ก็นับว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งของผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อการกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงพุทธที่มีการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงการจัดการผลประโยชน์ให้ลงไปถึงชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย (Naipinit, 2013) งานของ Timothy and Olsen (2006) ถือเป็นงานชิ้นสำคัญที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวประเภทนี้ โดยงานชิ้นดังกล่าว ได้สรุปให้เห็นถึงการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และศาสนา

จังหวัดอุดรธานี มีสถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศาสนสถานที่สำคัญของวัดถือว่าเป็นแหล่งรวมสามารถศึกษาย้อนกลับได้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมความเป็นมาของชุมชนสังคม และการเป็นแหล่งรวมของศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์ และพุทธศิลป์มีความสำคัญต่อการเป็นมรดกเชิงประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่เฉพาะแต่คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนเท่านั้น นักท่องเที่ยวต่างชาติก็ยังสนใจที่จะศึกษาหาความรู้โดยอาศัยวัดศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ นอกเหนือจากการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนใน

สังคมไทยมาตั้งแต่อดีตอิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงาน ศิลปวิทยาการ และความรู้มากมายหลายสาขาลดลงจนเป็นแหล่งรวมของ ศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็น มรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า และเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วย ศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรม และความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับ ได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของ วัฒนธรรมกับชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนอกจากนี้ วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามสงบสันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา

อำเภอนาเยีย เดิมเคยเป็นตำบลหนึ่งในเขตปกครองของอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ต่อมาได้แยกตัว ออกจากอำเภอน้ำโสม เป็นอำเภอที่อุดมไปด้วยป่าไม้ มีภูเขาล้อมเป็นจำนวนมาก และมีสถานที่ท่องเที่ยวหลาย แห่ง แต่ที่เห็นเด่นชัดก็คือ วัดป่าภูก้อน ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่านาเยียและป่าน้ำโสม ตำบลบ้านก้อง อำเภอนาเยีย จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นรอยต่อ 3 จังหวัด คือจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย และจังหวัดหนองคาย วัดป่าภูก้อน เกิดจากความดำริของพุทธบริษัท ผู้ตระหนักถึงคุณค่าอันยิ่งใหญ่ และความสำคัญของป่าไม้ ธรรมชาติที่เหลือน้อยลงทุกวัน วัดป่าภูก้อน เป็นวัดที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมจำนวนมาก เพราะได้มา สักการะ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่ทำด้วยหินอ่อน และเป็นวัดที่ร่มรื่นไปด้วยป่าไม้เบญจพรรณ และมี ธรรมชาติที่สวยงามมาก อีกแห่งคือ วัดบ้านคำน้อย (วัดนาคำน้อย) (วัดอุดมมงคลนาราม) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใน บ้านนาคำน้อย หมู่ 7 บ้านนาคำน้อย ต.บ้านก้อง อ.นาเยีย จ.อุดรธานี เป็นวัดที่อยู่ในธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มี พันธุ์ไม้หลากหลายชนิด มีสัตว์ป่ามากมาย บริเวณวัดเป็นแหล่งปฏิบัติธรรมของพระอาจารย์อินทร์ถวาย สันตุสสโก เจ้าอาวาส ศิษย์เอกของหลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน ที่ประชาชนส่วนใหญ่ไปเที่ยวชมวัดป่าภูก้อนแล้วก็จะ เลิกไปเที่ยวชมวัดบ้านคำน้อยเพื่อสัมผัสบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่น และบางคนก็ได้ไปปฏิบัติธรรมด้วย เรียกได้ ว่าได้มาท่องเที่ยวและปฏิบัติธรรมไปในคราวเดียวกัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดใน อำเภอนาเยีย จังหวัดอุดรธานี” เพื่อต้องการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดใน หลายรูปแบบ การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสนับสนุนของภาครัฐในจังหวัดอุดรธานี การบริหารจัดการของ ทางวัดต่อประชาชนและสังคมให้อยู่กันอย่างมีความปกติสุข รวมถึงการศึกษาประวัติ และความสำคัญของ ศาสนสถานของวัดในอำเภอนาเยีย จังหวัดอุดรธานี อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งของคนไทย และคนต่างชาติที่ถือ เป็นทรัพยากรในการดึงดูดการท่องเที่ยว เพื่อนำผลการศึกษาเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ให้เกิดความยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยมายาวนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดใน อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายในวัดป่าภูก้อน และวัดป่านาคำน้อย ตำบลนาแก อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดใน อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูล ได้ จำนวน 30 รูป/คน ในวัดป่าภูก้อน และวัดป่านาคำน้อย ตำบลนาแก อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่

- เจ้าอาวาสวัดป่าภูก้อน หรือตัวแทน	จำนวน	1	รูป
- เจ้าอาวาสวัดป่านาคำน้อย หรือตัวแทน	จำนวน	1	รูป
- กรรมการวัด	จำนวน	3	คน
- นักท่องเที่ยว วัดป่าภูก้อน 13 คน/วัดป่านาคำน้อย 12 คน	จำนวน	25	คน
รวมจำนวน		30	รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

2) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย

3) เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1.การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีนัยความหมายอันเดียวกัน มี 2 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกัน เพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบอดจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนาในอดีตพบว่า พระมหากษัตริย์ไทยในยุคสมัยต่างมีการเสด็จออกประพาสไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นหนังสือวรรณกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์อยุธยา เพื่อไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดต่าง ๆ ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นหนังสือวรรณกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์อยุธยา เพื่อไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดต่าง ๆ เช่น สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมเสด็จไปบูชารอยพระพุทธบาทที่พรานบุญ สมเด็จพระนารายณ์ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท เป็นต้น และมีการสักการะเจดีย์สมัยก่อนพุทธกาลตามความเชื่อของคนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสมัยก่อนพุทธกาลบุคคลยังคงนับถือเทวดาหรือเทพองค์ต่าง ๆ ได้สร้างสถานที่เป็นที่สถิตของเทวดาเรียกว่า เทวสถานหรือเจดีย์สถาน เพื่อสักการะเคารพนับถือ กราบไหว้บูชา

2.สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า วัดป่าภูก้อน มีปัญหา 6 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ส่วนมากมีสถานที่โอ้อวด งดงามตระการตา มีความสะอาด และเป็นระเบียบ มีปัญหาส่วนน้อยคือที่พักสำหรับรองรับหมู่คณะจำนวนมากที่มาปฏิบัติธรรม เช่น การปฏิบัติของนักเรียน นักศึกษาที่เข้าค่ายการปฏิบัติธรรม เป็นต้น 2) ด้านบุคคล ควรมีล่ามหลาย ๆ ภาษาหรือแจกโบชัวร์แผ่นพับที่มีการแปลภาษาอธิบายในแต่ละสถานที่หรือแต่ละจุดที่สำคัญ 3) ด้านการพัฒนาวัด การปรับปรุงภูมิทัศน์ ควรมีการจัดการสถานที่แบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มากขึ้น ควรมีป้ายหลักธรรมคำสอน พุทธพจน์ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะติดไว้ตามจุดเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ให้มากขึ้น 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บางคนไปเที่ยวตามกระแสนิยม ไม่ได้ศึกษาในเชิงลึกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในความเป็นพุทธอย่างแท้จริง โดยเฉพาะจิตสำนึกผู้รู้คุณและศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ไปเที่ยวไปขอพรและขอโชคขอลาภ 5) ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ ควรประชาสัมพันธ์ให้เป็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยวสถานปฏิบัติธรรม 6) ด้านการอำนวยความสะดวก ควรมีคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่

สำหรับอธิบายเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ในจุดที่สำคัญของวัด มีสถานที่จอดรถเพิ่มมากขึ้น

วัดปานาคำน้อย มีปัญหาส่วนน้อย 2 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรื่องถังขยะ ผู้มาวัดบางรายทิ้งขยะไม่แยกขยะ 2) ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือเชิงจิตวิญญาณมาท่องเที่ยวและปฏิบัติธรรมไปในตัว

3. แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี มี 6 ด้าน ดังนี้

3.1) ด้านสถานที่

วัดป่าภูก้อน ควรมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางไลน์ เฟสบุ๊ก แผ่นพับ ทางวิทยุกระจายเสียง ทางโทรทัศน์ หรือเสียงตามสายในหมู่บ้าน ให้ประชาชนเข้าใจในเส้นทางเดินทางไปวัด การปรับปรุงทัศนียภาพในวัดให้สงบ สะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ เช่น การจัดเจ้าหน้าที่ดูแล ทางเดินสำหรับคนพิการ ห้องน้ำสำหรับคนพิการ การสร้างเส้นทางสำหรับคนพิการ เพื่อให้ผู้พิการที่มาทำบุญและไหว้พระได้มีทางเดินสะดวกสบายยิ่งขึ้น ศาลาปฏิบัติธรรม ศาลาที่พักหรือห้องพักสำหรับผู้มาท่องเที่ยวและปฏิบัติธรรมด้วย การปรับปรุงสภาพของวัดที่มีสถูปเจดีย์วิหารโอสถองค์พระพุทธรูป สถานที่ปฏิบัติธรรมบางหลังไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ควรมีการใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น หรือคำนึงถึงการใช้งานเป็นหลัก พระสงฆ์ปฏิบัติตนสมควรแก่กิจของสงฆ์ และสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ผู้มาเยี่ยมชม รวมถึงการปรับปรุงทัศนียภาพของวัดและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ตามสถานที่ต่าง ๆ ให้สวยงามอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

วัดปานาคำน้อย การบริหารจัดการสถานที่ ในการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลการทำความสะอาดสถานที่ เพื่อรองรับกับจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมในแต่ละกลุ่ม และมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำตลอดการปฏิบัติธรรม การสร้างเส้นทางสำหรับคนพิการ เพื่อให้ผู้พิการที่มาทำบุญและไหว้พระได้มีทางเดินสะดวกสบายยิ่งขึ้น การจัดการสภาพของวัดให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ในการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ตามสมควรแก่กิจของสงฆ์ และสามารถให้องค์ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้มาเยี่ยมชมวัด การสร้างถาวรวัตถุในปัจจุบันที่อาจจะเป็นศิลปะแบบเก่า ผสมผสานกับศิลปะสมัยใหม่

3.2) ด้านบุคคล

วัดป่าภูก้อน วัดควรเตรียมบุคลากรที่ความรู้และความพร้อมในการแนะนำผู้มาเยี่ยมชมวัด บุคลากรที่มีความรู้ไม่เพียงพอต่อการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ควรเป็นบุคคลผู้มีความรู้สัมพันธที่ดี ควรเพิ่มจำนวนพนักงานต้อนรับในสถานที่นั้น มีไกด์และล่าม ที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและแปลภาษาให้ชาวต่างชาติ เจ้าหน้าที่ของวัดควรแต่งกายในรูปแบบอันเดียวกัน ต้องมีความยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายสะอาด สะอาดแล้วสบายตา พัฒนาด้านการสื่อสารของบุคคลทั้งไทยและต่างประเทศ พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดต้องมีความน่าเลื่อมใสและน่าศรัทธา ต้องมีการต้อนรับดี ยิ้มแย้มแจ่มใสใจบริสุทธิ์ รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนการ

ท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างจริงจังและความสามารถด้านสื่อสารภาษาต่างประเทศของวัดที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาใช้บริการจำนวนมาก

วัดปานาคำน้อย รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธเชิงจิตวิญญาณอย่างจริงจัง โดยเฉพาะวัดปานาคำน้อยที่ได้มาท่องเที่ยวและได้ปฏิบัติธรรมไปพร้อมกัน และควรเพิ่มบุคลากรที่มีความสามารถด้านการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ประชาชนที่ต้องการมาปฏิบัติธรรม

โดยภาพรวม องค์กรส่งเสริมควรสนับสนุนทั้งสองวัด ให้เป็นวัดที่มีการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือเชิงจิตวิญญาณ โดยบรรจุในหลักสูตรของรัฐ ให้เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นวิชาประสบการณ์ชีวิตแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังเด็กเยาวชนให้ซึมซับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ประวัติความเป็นมาของถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา การสร้างพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ เป็นการรักษามรดกวัฒนธรรมนิยมประเพณีและประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคทำให้เยาวชนได้ศึกษาหาความรู้จากสถานที่ที่ได้ไปท่องเที่ยวเชิงพุทธได้เป็นอย่างดี

3.3) ด้านการพัฒนา

วัดป่าภูก้อน ควรเน้นการพัฒนาด้านความเป็นสปปายะของวัดเชิงพุทธ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนาผ่านทางเฟสบุ๊กของวัด การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดควรตรงกับวันหยุดราชการ หรือวันนักขัตฤกษ์ มีการอบรมความรู้ให้ประชาชนผู้สนใจในโครงการธรรมะต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์และการให้ความรู้ธรรมะแก่เด็กเยาวชน โดยโรงเรียนนำนักเรียนมาทัศนศึกษาแบบท่องเที่ยวเชิงพุทธมีการพัฒนาการท่องเที่ยว จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดปี มีการพัฒนาสถานที่ให้มีความโดดเด่นและยกย่องเชิดชูบุคคลผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ พัฒนาด้านอาคารสถานที่ให้สงบ สะอาด เรียบร้อย ปลอดภัยวัดป่าภูก้อน ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากก็ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดธุรกิจต่าง ๆ เป็นช่องทางให้คนในท้องถิ่นมีโอกาสดำรงชีพว่าจ้างงาน ควรให้บริการมีรถรับส่งนักท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สะดวกสบายยิ่งขึ้น การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการแนะนำวัดและพัฒนาเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร เน้นการประชาสัมพันธ์ทางสื่อโซเชียล จุดเด่นคือพระพุทธไสยาสน์โลกนาถศาสดามหามุนี ทิวทัศน์อันสวยงามรอบ ๆ บริเวณวัด ซึ่งมีเฟสบุ๊กของวัดอยู่มีประชาชนติดตามจำนวนมาก การจัดวางแผนผังใหม่ ติดป้ายบอกทางตามระยะทางจุดทุกที่ในวัด รวมถึงป้ายเส้นทางคมนาคมให้สะดวกยิ่งขึ้น

วัดปานาคำน้อย วัดควรเน้นการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้มาทำบุญ หรือสวดมนต์รักษาศีล 8 ปฏิบัติธรรมทุกวันพระ วัดปานาคำน้อยอยู่ในทำเลที่ตั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีธรรมชาติสวยงาม มีศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ที่น่าศรัทธาเลื่อมใส ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ จึงควรพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้มีความเป็นสปปายะเชิงพุทธหรือเชิงจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคล ด้านอาคารสถานที่ ด้านสุขอนามัย ด้านความปลอดภัย เป็นต้น

3.4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วัดป่าภูก้อน ควรจัดให้มีการอบรมสร้างความเข้าใจเจ้าหน้าที่ของวัดและประชาชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติในการท่องเที่ยว

เชิงพุทธอย่าทำลาย ให้บำรุงรักษา หรือปลูกต้นไม้เพิ่มมากขึ้นมาก โดยการจัดสวนย่อม หรือสวนไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อให้มีความร่มรื่น หรือมีการจัดสวนสมุนไพร ไม้ในพุทธประวัติ หรือไม้มงคลต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการรักษาบำรุงต้นไม้และป่าไม้ในบริเวณวัดอีกทางหนึ่ง

วัดปานาคำน้อย ได้ก่อสร้างขึ้นในสถานที่ที่อุดมไปด้วยป่าไม้ ถือว่าเป็นอนุรักษ์ความเป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่ง รวมทั้งการปฏิบัติปฏิบัติชอบของพระสงฆ์ ทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา มากราบไหว้บูชาสถาน ศึกษาธรรมะในแหล่งธรรมชาติภายในวัด และอนุรักษ์โบราณสถานวัดภายในวัดมิให้สูญหายหรือให้ใครมาทำลาย อนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของวัดไว้ในด้านการปฏิบัติธรรมตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความร่มรื่นของธรรมชาติเอาไว้ไม่ให้ใครมาทำลาย หรือหาผลประโยชน์จากธรรมชาติอันเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งประชาชนต้องอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานต่อไป

โดยภาพรวม รัฐควรส่งเสริมงานอนุรักษ์ให้แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอนาโยง ให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพกำหนดจุดหมายเอกลักษณ์ของอำเภอนาโยง และส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมคงอยู่อยู่กับชุมชนตลอดไป ควรอนุรักษ์อาชีพพื้นบ้านของชุมชนไว้ เช่น การประดิษฐ์วัสดุจากธรรมชาติ การทำเครื่องจักสาน งานฝีมือ เย็บปักเสื้อผ้าลวดลายต่าง ๆ สกรีนเสื้อผ้าเป็นลวดลายของสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งทำด้วยตนเองและด้านอื่น ๆ โดยวัดขอความร่วมมือจิตอาสาจากหน่วยงานราชการ เช่น โรงเรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ หรือโรงเรียนสารพัดช่าง และที่สามารถมาทำการสอนให้กับชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ทำให้นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้ทำบุญแล้ว ยังได้ท่องเที่ยวไปในตัว และสามารถฝึกหัดวิชาชีพต่าง ๆ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตให้กับตนเองได้อีกด้วย อนุรักษ์ความเป็นพื้นบ้านของอำเภอนาโยงเอาไว้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ คุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรมลดลง เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวสมัยใหม่ ซึ่งเป็นโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์เข้ามาในชุมชน ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอาจถูกขายในรูปแบบเชิงการค้ามากกว่าการศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้นักท่องเที่ยวอาจเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมและประเพณีแบบดั้งเดิมอย่างผิดเพี้ยน ดังนั้น รัฐจึงควรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้ตกทอดแก่ลูกหลานต่อไป

3.5) ด้านการท่องเที่ยว

วัดป่าภูก้อน ควรประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยการพัฒนา พื้นฟู เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดต่าง ๆ ในอำเภอนาโยง วัดป่าภูก้อนได้รับความสนใจจากประชาชนมาก เพราะได้เห็นความวิจิตรตระการตาความงดงามของศาสนสถาน อันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยว และพระพุทธรูปหินอ่อนปางไสยาสน์ที่งดงาม ทำให้ประชาชนทั่วไปเดินทางมาสักการะบูชาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวันหยุดราชการหรือวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ซึ่งรัฐและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรสนับสนุนให้วัดป่าภูก้อนเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างเป็นรูปธรรมให้แก่บุคลากรของรัฐ และหน่วยงานราชการต่าง ๆ

วัดปานาคำน้อย มีสัปบายะต่อการปฏิบัติธรรม จึงมีผู้คนมาทำบุญแล้วมาทำสมาธิ โดยไม่ขาดสาย เพราะได้พักใจหลังจากทำงานอย่างเคร่งเครียด อาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงพัฒนาจิตและปัญญาก็ได้

แรงจูงใจที่ทำให้ผู้คนมาท่องเที่ยววัดนี้ เพราะวัดมีธรรมชาติที่สวยงามและร่มรื่น ได้มาทำบุญและพักผ่อนหย่อนใจไปในตัว อีกทั้งการได้พบเห็นจริยวัตรอันงดงามของพระสงฆ์แล้ว ประชาชนเกิดความเลื่อมใส บอกกันปากต่อปาก ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนสนใจมาทำบุญและที่เคยมาแล้วต้องการจะกลับมาอีก

โดยภาพรวม ประชาชนต้องการให้รัฐสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างเป็นรูปธรรม เพราะการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากสาเหตุอื่น ๆ เช่น การเดินทางมาเพื่อเยี่ยมญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ในต่างถิ่น มักเกิดขึ้นในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ และวันหยุดเทศกาลต่าง ๆ การได้รับรู้เรื่องราวที่แตกต่างไปจากที่ตนเองเคยได้รับรู้ ทั้งนี้ก็เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของผู้ท่องเที่ยวเอง อีกทั้งเกิดขึ้นจากความสนใจทางด้านศาสนา ได้แก่ การจาริกแสวงบุญ การนมัสการศาสนสถานหรือเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงที่ผู้มาท่องเที่ยวแวะเวียนไปถึง รวมถึงการท่องเที่ยวตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หรือศาสนา และกิจกรรมทางศาสนา การเดินทางเพื่อสำรวจค้นคว้า การสัมมนา การศึกษาดูงาน ซึ่งเปรียบเสมือนการเดินทางทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ นักท่องเที่ยวมี 2 ประเภท คือ ผู้มาด้วยตนเอง และผู้มาท่องเที่ยวที่ใช้บริการของบริษัทท่องเที่ยว ผู้มาด้วยตนเอง จะได้รับคำแนะนำจากเพื่อน จากเอกสารการท่องเที่ยว ซึ่งมีความต้องการรู้ทิศทางหรือเส้นทางในแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองจะไปท่องเที่ยว แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวคือ เป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายทางด้านกายภาพ เช่น การพักผ่อนร่างกาย และแรงจูงใจทางวัฒนธรรม เพื่อต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เช่น ต้องการทราบความเป็นอยู่ของชาวพื้นเมือง โบราณสถาน ประเพณี และการละเล่นต่าง ๆ สถานที่ที่ไปแล้วเกิดความสบายใจและประทับใจ ต้องการไปแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ไปเที่ยวแล้วได้รับการต้อนรับด้วยรอยยิ้มและเป็นมิตรที่ดีต่อกัน การไปท่องเที่ยวควรให้เกียรติสถานที่ ไม่ส่งเสียงดังเอะอะโวยวาย รัฐควรขยายฐานของการท่องเที่ยวส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมในอำเภอนาโยง และกำหนดจุดอันเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอนาโยง ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ อันจะเป็นแนวทางการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอำเภอนาโยงอีกทางหนึ่ง

3.6) ด้านอำนวยความสะดวก

โดยภาพรวม ปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว เช่น โทรศัพท์และระบบการสื่อสารต่าง ๆ ควรเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ การคมนาคมขนส่งประเภทต่าง ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว ที่พัก ซึ่งเช่าอาศัยอยู่ชั่วคราวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น โรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณวัด ในแต่ละแห่งที่ไปท่องเที่ยวสถานที่ให้บริการ เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด

วัดป่าภูก้อน เน้นความสะอาดภายในบริเวณวัด มีพื้นที่ไว้สำหรับนั่งพักในบริเวณวัด มีความสะอาดสงบเป็นระเบียบ มีที่จอดรถเพียงพอแก่ผู้มาวัด การบริการของเจ้าหน้าที่บริการเป็นอย่างดี มีรถรับส่งนักท่องเที่ยว ร้านค้าจำหน่ายสินค้า โรงทาน สถานที่ทำโรงทาน เรือนปฏิบัติธรรมรองรับนักท่องเที่ยว สถานที่มีความสะอาดและปลอดภัยในด้านต่าง ๆ และมีการรักษาความปลอดภัยอย่างดี การจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างพร้อมเพรียง เพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจแล้วเคารพสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว วัดมีที่จอดรถและห้องน้ำมีความสะอาด การต้อนรับมีอัธยาศัยไมตรีอันดีของ

ผู้คนท้องถิ่นในสถานที่ท่องเที่ยว เจ้าของธุรกิจ และพนักงานเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้มาท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความพร้อม มีความประทับใจต้องการที่จะกลับมาเที่ยวอีกในโอกาสต่อไป การต้อนรับของวัดก็นับว่ามีส่วนสำคัญมากในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ส่วนวัดป่านาคำน้อย มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่ประชาชนเน้นการมาทำบุญแล้วก็กลับ สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม ก็จะเป็นผู้ที่ตั้งใจมาปฏิบัติธรรมรักษาศีลตามจำนวนวันที่ตนเองตั้งใจจะไว้

สรุป แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนาเยีย จังหวัดอุตรธานี มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านบุคคล 3) ด้านการพัฒนา 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) ด้านการท่องเที่ยว และ 6) ด้านอำนวยความสะดวกของวัด

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนาเยีย จังหวัดอุตรธานี” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพระพุทธศาสนา วัดเป็นสถานที่ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ควรมีการจัดการด้านบุคลากร ให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา การจัดการเวลาท่องเที่ยวให้ได้รับประโยชน์สูงสุด การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ทุกคนทุกศาสนา ทุกวัย ได้มีโอกาสท่องเที่ยว โดยเริ่มจากประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชน ได้มาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ปลูกฝังในการบูรณะรักษาถาวรวัตถุ และจารีตประเพณีวัฒนธรรมไทยอันเป็นสมบัติของชาติไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธจากหน่วยงานราชการ และหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ รัฐควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างมีระบบ ทางสื่อออนไลน์ สื่อโซเชียลต่าง ๆ เพื่อให้คนไทยและคนต่างชาติได้มาท่องเที่ยวเชิงพุทธ การบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ คือ ด้านบุคคล สถานที่ การให้บริการด้านต่าง ๆ ด้านความรู้ ด้านความสะดวก ด้านความปลอดภัย ด้านการสื่อสาร การใช้กุศโลบายในการส่งเสริมชาวพุทธให้เข้าถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า โดยจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งจะได้ทั้งการท่องเที่ยวและปฏิบัติธรรมไปพร้อมกันเป็นการท่องเที่ยวชมศาสนาสถานที่สำคัญ ไหว้พระ ทำบุญ และได้ปฏิบัติธรรมไปพร้อมกันด้วย การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของวัดที่ไปท่องเที่ยว พร้อมชมประติมากรรม สถาปัตยกรรมการสร้างพระพุทธรูป สร้างถาวรวัตถุ และทำบุญ ไหว้พระ สวดมนต์ตลอดจนได้ปฏิบัติธรรม เทียวชมงานสถาปัตยกรรมภายในวัด (Phrukru Puttipong Aphijato, 2019) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Itthiwath Srisombut et.al. (2019) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สายธารธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธและทำการประเมินศักยภาพกำหนดปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธพบว่าแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงพุทธในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ 6 จังหวัด มีทั้งสิ้น 80 แห่งประกอบด้วยจังหวัดอุบลราชธานี 21 แห่ง จังหวัดนครราชสีมา 18 แห่ง จังหวัดศรีสะเกษ 11 แห่ง จังหวัดสุรินทร์ 11 แห่ง จังหวัดชัยภูมิ 10 แห่งและ จังหวัดบุรีรัมย์ 9 แห่ง ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธพบว่า จังหวัดนครราชสีมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพมากจำนวน 8 แห่ง คือ วัดเขาจันทร์งาม วัดศาลาลอย วัดบ้านไร่ วัดป่าสาละวัน วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม วัดสุทธจินดา วัดบึงและวัดตระคร้อ จังหวัดอุบลราชธานี มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพมากจำนวน 5 วัด คือ วัดศรีอุบลรัตนาราม วัดมหาวนาราม วัดทุ่งศรีเมือง วัดหนองป่าพงและวัดสุปฏิตนาราม จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพมากจำนวน 5 วัด คือ วัดเขากระโดง วัดโพธิ์ย้อย วัดเกาะแก้ว วัดขุนก้อง และวัดศีรชะเรด จังหวัดชัยภูมิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพมากมีจำนวน 5 วัด คือ วัดชัยภูมิพิทักษ์ วัดกลางเมืองเก่า วัดชัยสามหมอ วัดพระธาตุสามหมื่น และวัดเทพบุตรบรรพต จังหวัดศรีสะเกษ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพมากจำนวน 3 วัดคือ วัดสระกำแพงใหญ่ วัดมหาพุทธาราม และวัดบ้านสร้างเรือง จังหวัดสุรินทร์มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพมากจำนวน 3 วัด คือ วัดบุรพาราม วัดเพชรบุรี และวัดพระพุทธรูปบาทเขาพนมดิน การกำหนดยุทธศาสตร์การพึ่งพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาและการท่องเที่ยวเชิงพุทธพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ จากการศึกษาวิจัย พบว่า วัดป่าภูก้อน มีปัญหา 6 ด้าน คือ 1. ด้านสถานที่ ส่วนมากมีสถานที่โอ่ง งดงามตระการตา มีความสะอาด และเป็นระเบียบ มีปัญหาล้วนน้อยคือ ที่พักสำหรับรองรับหมู่คณะจำนวนมากที่มาปฏิบัติธรรม เช่น การปฏิบัติของนักเรียน นักศึกษาที่เข้าค่ายการปฏิบัติธรรม เป็นต้น 2. ด้านบุคคล ควรมีล่ามหลาย ๆ ภาษาหรือแจกโบซ์ัวร์แผ่นพับที่มีการแปลภาษาอธิบายในแต่ละสถานที่หรือแต่ละจุดที่สำคัญ 3. ด้านการพัฒนาวัด การปรับปรุงทัศนียภาพ ควรมีการจัดการสถานที่แบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มากขึ้น ควรมีป้ายหลักธรรมคำสอน พุทธพจน์ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะติดไว้ตามจุดเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ให้มากขึ้น 4. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บางคนไปเที่ยวตามกระแสนิยม ไม่ได้ศึกษาในเชิงลึกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในความเป็นพุทธอย่างแท้จริง โดยเฉพาะจิตสำนึกผู้รู้คุณและศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ไปเที่ยวไปขอพรและขอโชคลาภ 5. ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ ควรประชาสัมพันธ์ให้เป็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยวสถานปฏิบัติธรรม 6. ด้านการอำนวยความสะดวก ควรมีคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่สำหรับอธิบายเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ในจุดที่สำคัญของวัด มีสถานที่จอดรถเพิ่มมากขึ้น วัดบ้านคำน้อย มีปัญหาล้วนน้อย 2 ด้าน คือ 1. ด้านการจัดการเรื่องถังขยะ ผู้มาวัดบางรายทิ้งขยะไม่แยกขยะ 2. ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือเชิงจิตวิญญาณมาท่องเที่ยวและปฏิบัติธรรมไปในตัว

แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านบุคคล 3) ด้านการพัฒนา 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) ด้านการท่องเที่ยว และ

6) ด้านอำนวยความสะดวกของวัด ดังนั้นจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางที่ดี ส่งผลให้เกิดการยอมรับจากผู้เข้ามาท่องเที่ยว หรือมาเยี่ยมชมในศาสนสถาน สอดคล้องกับ Natthapong Thuodam & Sommai Pinputtasilpa, (2007) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์โบราณสถานศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่า ศาสนสถานต้องจัดให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงามมีสถานที่จอดรถเพียงพอมีห้องน้ำสะอาด และเพียงพอปราศจากแมวหรือสุนัขจรจัดรบกวน มีที่นั่งพัก มีศาสนมงคลที่เป็นจุดเด่นชัดเจน มีสถานที่สำหรับกราบนมัสการพระสนทนารธรรมและประพรหมน้ำพุทมนต์เป็นสัดส่วนมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาในการสนทนารธรรมกับพระองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดบุคลากรเป็นประชาสัมพันธ์ของ ศาสนสถานและจัดให้มีกิจกรรม เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดสร้างเว็บไซต์ของวัด เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ด้านบุคคล ด้านการพัฒนา ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว และด้านอำนวยความสะดวก จะต้องให้ความสำคัญ เพราะเป็นส่วนที่สนับสนุนให้เกิดความสนใจมากขึ้น การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน และระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีศักยภาพในการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และพัฒนาธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน หรือการการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอภูมิปัญญาชาวบ้าน การกระจายรายได้ในชุมชนตลอดจนการบันทึกสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน เพื่อการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวที่ดีในอนาคตส่วนผลการศึกษาของการท่องเที่ยวกับการกระจายรายได้ในชุมชนของไทยพบว่า รายได้เพิ่มขึ้นยังไม่สูง และไม่เพียงพอที่จะเป็นรายได้หลัก และเกิดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้

ดังนั้น การเดินทางสู่ที่ตั้งของวัด และศาสนสถานเพื่อศึกษาธรรมะและบริบททางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษาและการชื่นชมความงามทางศิลปวัฒนธรรม และเพื่อตอบสนองศรัทธาความเชื่อส่วนบุคคลที่มีต่อพระพุทธศาสนา เป็นการวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผน ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 บริเวณสถานที่ การใส่ใจในการรักษาความสะอาดเพราะความสะอาดเป็นหัวใจของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น บริเวณห้องน้ำ ห้องสุขา ทางเดินสำหรับชมทิวทัศน์ของวัดควรราบเรียบไม่สะดุด เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเห็นแล้วเกิดความประทับใจในความสะอาดและเพื่อสุขอนามัยที่ดี ควรมีป้ายบอกทางเข้าสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มาเที่ยวสามารถวางแผนในการท่องเที่ยว

1.2 การให้บริการ ด้านการสื่อสารทางไอที โดยมีคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาค้นหาเว็บไซต์ต่าง ๆ ได้โดยง่าย ที่จอดรถเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว การปรับภูมิทัศน์ของวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม การจัดตั้งถังขยะโดยคัดแยกถังขยะไว้ตามจุดต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการทิ้งขยะ ห้องน้ำ ห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะ และทางเดินสำหรับผู้พิการ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภออื่น
ศึกษาเปรียบเทียบกับอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของประเทศไทยในยุค
ไทยแลนด์ 4.0

References

- Dallen J. Timothy and Daniel H. Olsen. (2006). *Tourism, Religion & Spiritual Journeys*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Hinsui, J. & Momgkolsrisawat, S. (2014). Guidelines for promotion of Buddhist Tourism: A case study of Prachakumwanaram temple, Srisomdet, Roi-et Province. *International Thai Tourism Journal*, 10(1), 50-58.
- Naipinit, A. (2013). The Study Potentiality Approaches in Religion Tourism of “Roi Kaen Sarn Sin” Cluster Provinces. *Panyapiwat Journal*, 5(1), 31-40.
- Phrukru Puttipong Aphijato. (2019). Abbot Wat Pa Phukon. *Interview*, October, 12.
- Sungchoey, T. (2007). *Tourism & Hospitality Industry*. Phetchaburi: Silpakorn University.
- Thuodam, N. & Pinputtasilpa, S. (2007). *The Museum Management System of The Site An Archaeological Site is A Sustainable Cultural Attraction*. Phuket: Phuket Rajabhat University.

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงบูรณาการของชุมชน

ในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี*

A Buddhist Integrated Model for Promoting the Candle Procession

Tradition of Community in Khemarat District,

Ubon Ratchathani Province

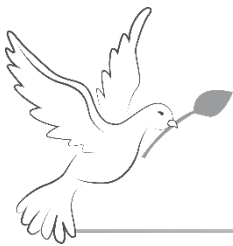
พระมหาพรชัย ฉนฺทธมฺโม

Phramaha Pornchai Chanthadhammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author. Email: pchanthadhammo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราวิชาการ หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งทำการวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบประเพณีแห่เทียนพรรษาของชุมชนในอำเภอเขมราฐ เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนามีการสืบทอดประเพณีการแห่เทียนพรรษาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน ความแตกต่างของการทำต้นเทียนในสมัยอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันตั้งแต่กระบวนการทำ รูปแบบองค์ประกอบการประดับตกแต่ง จุดประสงค์ในการทำต้นเทียนสมัยพุทธกาลก็เพื่อเป็นพุทธบูชา และเพื่อเป็นการเชิดชูวัดวาอาราม และเพื่อใช้จุดให้แสงสว่าง แต่ในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบันการทำต้นเทียนมุ่งที่การทำเพื่อเป็นการเชิดชูวัดวาอารามและพระพุทธศาสนาและเพื่อการประกวดแข่งขันเป็นสำคัญ ดังนั้นต้นเทียนที่ทำในระยะหลังจึงไม่มีการใช้จุด แต่ทำขึ้นเพื่อเก็บไว้ใช้ในประกวด

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักธรรมคำสอนที่เป็นแรงบันดาลใจและหลักธรรมที่ทำให้ความสามัคคีเข้าไปสอดแทรกในประเพณีการแห่เทียนพรรษาผ่านการแกะสลักต้นเทียนและการส่งเสริมการท่องเที่ยวและนอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนด้วยการจัดทำโครงการส่งเสริมและให้ความรู้

* Received May 8, 2020; Revised May 16, 2020; Accepted May 28, 2020

ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่นำมาใช้ในการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษา เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ต่อกันประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนอย่างจริงจังและเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลงานให้ยิ่งใหญ่ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของคนในชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ยกย่องคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริม; ประเพณีการแห่เทียนพรรษา; พุทธบูรณาการ

Abstract

The article was to be the Buddhist integrated model for promoting the candle procession tradition of the community in Khemmarat District, Ubon Ratchathani Province. The purposes of this article were to worship the Buddha 2) to glorify temples and 3) to illuminate. The study was carried out by using qualitative method as well as through studying documents, academic texts, books, the research including, fieldwork research to collect the data by interviewing. The obtained data were presented by the descriptive analysis according to the inductive method.

The results of research were found that the model of the candle procession tradition of the community in Khemmarat District, Ubon Ratchathani Province is related to the belief in Buddhism and its inheritance emphasizes relationship between temples and community. The differences between making of candles in the past and the present were the producing process, forms and decorative elements. From the past to the present, the candle-making has aimed at glorifying temples and Buddhism and for the contest. Therefore, candles made in the recent period have not been used for lighting.

The model of promotion the Buddhist integrated candle to be procession tradition of the community in Khemmarat District, Ubon Ratchathani. It should be promotion by inserting inspirational teaching principles and principles of harmony in the tradition through carving candles and tourism promotion. In addition, awareness of people in the community should be created by conducting a project to promote and provide knowledge and understanding of doctrines applied to promote the tradition. This creates faith and belief in the tradition and realization of values and benefits of effective co-working in order to get great success, which led to be happiness of people in the community, economic and social development of the community and further enhancing the quality of life of people in the community.

Keyword: Buddhist Integration; Model for Promoting; the Candle Procession Tradition

บทนำ

ประเพณีแห่เทียนพรรษาในสังคมไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่น่าสนใจแสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของตนเองและตกทอดเป็นสมบัติอันมีค่าของแผ่นดินที่ติดตัวคนไทยมาช้านาน (Kaewthep, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวว่า งานประเพณีงานพุทธศิลป์และศิลปวัฒนธรรมในเทศกาลต่าง ๆ ของสังคมไทยสามารถดึงดูดคนในชาติให้เข้ามาสัมผัส มีส่วนร่วมในพิธีกรรมของประเพณีที่สังคมได้จัดขึ้น (Hongpukdee & Hongpukdee, 2016) ประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานยังคงรูปแบบที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดไม่น้อยไปกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เพราะคนอีสานนั้นยังยึดถือเอาแบบอย่างทางวัฒนธรรมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาเป็นเวลานานร้อย ๆ ปี ด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายด้วยความยึดมั่นและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า (Isangate, 2015) ดังที่กล่าวว่าสังคมอีสานยังคงรูปแบบและสาระของสังคมประเพณีที่สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคนได้เด่นชัดกว่าสังคมอื่น ๆ เพราะคนอีสานโดยเฉพาะกลุ่มไทย-ลาว ยังยึดมั่นอยู่กับการประกอบพิธีกรรมและการมีวัตรปฏิบัติตามธรรมเนียมที่กำหนดไว้เป็นฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ประเพณีของคนอีสานส่วนใหญ่นั้นมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีไหลเรือไฟที่จังหวัดนครพนม ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งที่จังหวัดสกลนคร ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งต่างก็เป็นประเพณีที่แสดงออกถึงการเคารพบูชาต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเห็นได้ว่าประเพณีกับพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ประเพณีไทยส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาซึ่งเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่าประเพณีเป็นทางแห่งการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) นอกจากนี้ในงานประเพณีไทยส่วนใหญ่ยังประกอบไปด้วยพิธีกรรมความเชื่อหรือ แม้กระทั่งการนำหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาใช้ในงานประเพณีทั้งในรูปแบบของคำกล่าวคำสวดและในงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานประเพณี เช่น การแกะสลักต้นเทียนพรรษาในงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น (Wisdom Foundation, 2004)

จังหวัดอุบลราชธานี ดินแดนแห่งปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นถิ่นกำเนิดของพระอาจารย์ทางวิปัสสนา เช่น พระอาจารย์มั่นภูริทตฺโต พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล เป็นต้น กล่าวกันว่าเมืองอุบลราชธานีเป็นต้นรากแห่งการขยายพระพุทธศาสนาและวัดวาอารามให้แพร่หลายยิ่งกว่าทุกหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เดิมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมีจัดเฉพาะตามคุ้มวัดต่าง ๆ เท่านั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2444 เมืองอุบลราชธานีจัดงานบุญบั้งไฟโดยทุกคุ้มจะนำบั้งไฟมารวมกันที่วัดหลวงริมแม่น้ำมูล มีการแห่บั้งไฟไปรอบเมืองและจุดขึ้นไปบนท้องฟ้าทำให้เกิดอุบัติเหตุบั้งไฟตกลงมาถูกชาวบ้านตาย ในงานมีการชกต่อยตีรันฟันแทงกัน ก่อเหตุรุนแรงวายเป็นทั้งงานกรรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ผู้สำเร็จราชการเมืองอุบลฯ สมัยนั้น จึงให้ยกเลิกงานประเพณีบุญบั้งไฟเสียแล้วให้มาจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาแทน ในสมัยแรก ๆ

นั้นไม่มีการประกวดเทียนพรรษาแต่ชาวบ้านจะกล่าวรำลึกกันไปว่าเทียนคุ้มวัดนั้นงาม เทียนคุ้มวัดนี้สวย ผู้สำเร็จราชการเมืองอุบลฯ จึงเห็นควรให้มีการประกวดเทียนพรรษาแล้วแห่รอบเมืองก่อนจะนำไปถวายพระที่วัด (Aneksuk, 2001)

ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอีกหนึ่งประเพณีในประเทศไทย ที่สืบทอดเรื่องราวมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาซึ่งเกิดขึ้นจากการยึดถือปฏิบัติตามจารีตประเพณีของชาวอีสาน ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏชัดในประเพณีเข้าพรรษาคือ ประเพณีแห่เทียนพรรษาซึ่งจะมีขั้นตอนการสร้างต้นเทียน การตกแต่ง การหล่อเทียน การแกะสลักเทียนที่คุ้มชุมชนต่างๆ ได้ผลิตคิดค้นขึ้นมาเช่น การสร้างต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครราชสีมา โดยการแกะสลักและติดพิมพ์ลวดลายลงบนต้นเทียน ก่อนที่จะนำถวายแต่ละคุ้มวัดก็จะมีขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่จนเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก และมีการทำสืบทอดขั้นตอนวิธีการทำเทียนพรรษากันมาจนถึงปัจจุบัน (Lamton, 2016) ซึ่งในอดีตงานแห่เทียนพรรษาของชาวอุบลราชธานีไม่ได้จัดงานใหญ่โตอย่างทุกวันนี้ แต่จะเป็นการร่วมกันบริจาคและแบ่งปันเทียนจากชาวบ้านทุกครัวเรือนนำมาติดกับลำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ตามรอยต่อ จากนั้นนำกระดาษสีเงินสีทองตัดเป็นลายฟันทามมาปิดทับรอยต่อฐานของต้นเทียนใช้ไม้ตีเป็นแผ่นเรียบ นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจกันก่อให้เกิด “ภูมิพลเมือง” สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาคมเป็นปึกแผ่นมั่นคง แก้ไขปัญหาสำคัญของชาติได้ในการร่วมเป็น “ภูมิพลแผ่นดิน” (Phrakroobaideeka Supot Tapasilo et al., 2018)

ดังนั้นการศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จะส่งผลต่อดีชุมชนในด้านต่างๆ อันจะเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนา และการเข้าถึงเข้าใจและรักษาประเพณีท้องถิ่น พร้อมกับการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนในท้องถิ่นมีหลักธรรมประจำใจในการครองตนและเป็นการลดปัญหาการขาดความสามัคคีของคนในสังคมไทยปัจจุบันสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีดังนี้

2) ศึกษาจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

พื้นที่ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นข้อมูลหลัก คือ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองเขมราฐ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ช่างทำเทียน จำนวน 25 คน ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ บุคคลที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ประกอบด้วย

(1) คณะผู้บริหารท้องถิ่นจำนวน 5 คน (2) เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเขมราฐ จำนวน 5 คน (3) ผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน (4) คณะกรรมการชุมชนจำนวน 5 คน (5) ช่างทำเทียนจำนวน 5 คน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยและบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิจาก วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์พิเศษ อัตโนมัตติ รวมทั้งตำราพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์งานวิจัยที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์ (Inter View) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับกลุ่มคือ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองเขมราฐ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ช่างทำเทียน จำนวน 25 คน

4. รวบรวมข้อมูลจากภาคสนามจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณะผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองเขมราฐ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ช่างทำเทียน จำนวน 25 คน

5. การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีโดยนิมนต์/เชิญผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๕ กลุ่ม ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษามาร่วมสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ งานวิจัย และจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเชิงลึก รวมถึงการวิเคราะห์ บทความ ที่มีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวข้องและสอดคล้องสัมพันธ์ ใกล้เคียง และความเป็นไปได้หรือความเหมาะสม

2) สังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นหลักและประเด็นรอง ที่เป็นการถอดประเด็นออกมาเป็นองค์ความรู้หรือหลักฐานสำหรับการวิจัยในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา

3) การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

4) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับการใช้หลักธรรมเพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

5) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นองค์ความรู้ กระบวนการ บทบาทและรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

6) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัย

รูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชาวชุมชนอำเภอเขมราฐ เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาความเชื่อว่าการทำต้นเทียนพรรษาไปถวายพระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในแต่ละวัดจะทำให้ได้บุญกุศล ประเพณีการแห่เทียนพรรษาก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันมาโดยมีวัดและชุมชนเป็นศูนย์กลาง การสืบทอดประเพณีแห่เทียนพรรษานี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัดชุมชนและหน่วยงานของรัฐ มีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นโยบายของรัฐต้องมีความสอดคล้องและสนับสนุนกิจกรรมประเพณีแห่เทียน

พรรษาจึงจะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีได้ การทำต้นเทียนของชุมชนเป็นการทำแบบแกะสลัก ที่มีรูปแบบการพัฒนา มาตั้งแต่ เทียนมัดรวม เทียนพุ่ม เทียนมณฑป เทียนปราสาทผึ้ง ซึ่งเทียนแต่ละประเภทก็มีความแตกต่างของกระบวนการและขั้นตอนในการทำต้นเทียน อีกทั้งเนื่องจากการทำต้นเทียนมีการพัฒนาทั้งในเรื่องของรูปแบบ องค์ประกอบของฐาน และการประดับตกแต่ง จึงส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งจุดประสงค์ในการทำต้นเทียนโดยแท้จริงตั้งแต่สมัยพุทธกาลนั้นการทำต้นเทียนเป็นไปเพื่อเป็นพุทธบูชา เพื่อเป็นการเชิดชูวัฒธรรมและพระพุทธศาสนา และเพื่อใช้จุดให้แสงสว่าง แต่ในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน ต้นเทียนที่ทำไม่มีการใช้จุดแต่ทำขึ้นเพื่อเก็บไว้อวด เทียนที่ใช้จุดจริง ๆ คือเทียนเล่มเล็ก ราคาถูก อาจจะเป็นเทียนไขหรือเทียนขี้ผึ้งซึ่งเทียนเหล่านี้วัดใช้อยู่ทุกโอกาสรวมทั้งระหว่าง การเข้าพรรษาด้วย การทำต้นเทียนในปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายที่เปลี่ยนไปไม่ได้นำมาใช้จุดเหมือนอดีตอีกต่อไป ทั้งในปัจจุบันค่าใช้จ่ายในการทำต้นเทียนต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากและเมื่อนำไปถวายวัดก็ไม่ได้มีการจุดใช้ เนื่องจากสมัยปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ความจำเป็นในการใช้เทียนจึงค่อย ๆ ลดบทบาทลงไป ในที่สุดคงเหลือแต่เพียง การใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ในอดีตบุญประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาถือได้ว่าเป็นงานประเพณีที่บอกกล่าวให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้รับทราบว่ นับต่อจากนี้ไปอีก ๓ เดือนข้างหน้า พระภิกษุสามเณรจักต้องจำพรรษาอยู่ในปริวาสสถานศึกษาปฏิบัติธรรมตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และจะได้นำพระธรรมคำสอนไปอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนทั้งหลายให้เข้าใจและดำเนินชีวิตอยู่ในความไม่ประมาท หมั่นปฏิบัติความดีละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอ ต้องอุปถัมภ์ค้ำชูพระศาสนา ปฏิบัติหน้าที่ที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันมา คือ การถวายทาน โดยเฉพาะการถวายเทียนพรรษา นอกจากนี้ การแกะสลักต้นเทียนพรรษาที่มีความงดงามและเป็นประเพณีอันยิ่งใหญ่ เป็นการแกะสลักกลดลายที่ผสมผสานและสร้างสรรค์ขึ้นจากฝีมือการถ่ายทอดงานศิลปะของช่างเทียน ที่ทำต้นเทียนจากกลดลายง่าย ๆ เลียนแบบธรรมชาติมาเป็นกลดลายที่วิจิตรซับซ้อนจนเป็นความสวยงามที่ลงตัวที่ยังคงอนุรักษ์และสืบสานไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้จนถึงปัจจุบัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการสั่งสมประสบการณ์ของคนในชุมชน จนถือได้ว่าเป็นวิถีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวอำเภอเขมราฐ เป็นภูมิปัญญาที่สืบสานสั่งสอนสืบทอดต่อ ๆ กันมาให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือพระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นับเป็นสิ่งหนึ่งที่หล่อรวมความเป็นพุทธศาสนิกชนและมีอยู่ในจิตใจของชาวพุทธเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การกระทำกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จโดยดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนจะทำให้สามารถดำเนินชีวิตและประกอบหน้าที่การงานได้ประสบความสำเร็จ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) ในการจัดงานประเพณีการแห่เทียนพรรษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ชาวชุมชนในอำเภอเขมราฐได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ก็เช่นกัน การจะให้งานที่ทำประสบความสำเร็จก็ต้องอาศัยหลักธรรมมาช่วยในการส่งเสริมกิจการงาน เพื่อให้สามารถจัดการงานนั้นได้ประสบความสำเร็จ หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างงานพุทธศิลป์ที่ปรากฏในงานแห่เทียนพรรษาอำเภอเขมราฐจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ หลักธรรมที่เป็นแรงบันดาลใจที่

นำมาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีแห่เทียนพรรษาของชุมชน และหลักธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีที่นำมาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีแห่เทียนพรรษาของชุมชนในอำเภอเขมราฐ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ประเพณีการแห่เทียนพรรษาที่ชาวชุมชนในอำเภอเขมราฐยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาในพระธรรมคำสอน หลักธรรมที่เป็นแรงบันดาลใจที่สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษา ก็คือ ความเชื่อในเรื่องกรรม เชื่อผลของกรรม... เมื่อทำดีผลที่ได้รับย่อมเป็นความดีความสุขใจ ซึ่งความเชื่อความศรัทธาดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดพรหมวิหาร 4 ขึ้นในจิตใจ เกิดเป็นความรักใคร่ ความปรารถนาดี ความมีเมตตาต่อกัน มีความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ต้องกระทำร่วมกันจึงเป็นไปด้วยความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้งานสำเร็จ ลุล่วงตามเป้าหมาย งานประเพณีแห่เทียนพรรษาอันเป็นกิจกรรมที่ชาวอำเภอเขมราฐ ให้ความสำคัญและมีความเชื่อมั่นศรัทธาในคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเกิดขึ้นจากการร่วมแรงร่วมใจสร้างสรรค์ด้วยความมีอิทธิบาท 4 คือ ความวิริยะอุตสาหะ มีความเพียรพยายาม มีความตั้งใจเอาใจจดจ่อกับงานที่ทำ ไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบ รวมถึงประเมินผลการทำงานเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสำเร็จเป็นต้นเทียนที่มีความสวยงามวิจิตรพิสดารเป็นที่ตื่นตาตื่นใจต่อผู้พบเห็น แต่อย่างไรก็ตามการงานทุกอย่างจะสำเร็จเรียบร้อยอย่างสมบูรณ์ได้ หลักธรรมอีกข้อหนึ่งที่ต้องนำมาใช้และขาดไม่ได้ก็คือ ขรรวาสธรรม 4 เนื่องจากการทำงานทุกอย่างในบางช่วงบางตอนของการทำงานย่อมเกิดปัญหาหรือมีอุปสรรคในกระบวนการของการทำงาน ผู้ร่วมงานทุกคนจึงต้องมีความซื่อตรงซื่อสัตย์จริงใจพูดจริงทำจริงฝึกฝนสร้างสรรค์ผลงานรู้จักขมใจฝึกนิสัยปรับตัวรู้จักควบคุมจิตใจฝึกหัดตัดสินใจแก้ข้อสิ่งบกพร่องของตนและร่วมกันคิด พร้อมรับฟังเหตุผลของเพื่อนร่วมงานด้วยสติปัญญา มีความอดทนต่อหน้าที่การงานที่ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทานไม่หวั่นไหวมั่นในจุดหมายไม่ถอยถอยทอดทนต่อความหนาวร้อนหิวกระหาย อดทนตรากตรำมีความเสียสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตัว ดังนั้น หลักศรัทธา ๔ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท 4 และขรรวาสธรรม 4 จึงเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างงานพุทธศิลป์จนก่อให้เกิดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอเขมราฐ

นอกจากแรงบันดาลใจที่จะทำให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จแล้ว ความสามัคคีก็เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการกระทำกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จและได้ผลงานที่มีคุณภาพเป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง สุขสงบร่มเย็นในหมู่คณะ ชุมชนและหมู่คณะมีความเข้มแข็ง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นที่มาของความสามัคคีและสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนในอำเภอเขมราฐ ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 ด้วยการประพฤติตนเป็นประโยชน์ ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันของบุคคล คือ หลักสารณียธรรม 6 ที่ชาวอำเภอเขมราฐนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้การแกะสลักต้นเทียนที่ใช้ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาเสร็จสมบูรณ์และสำเร็จลงได้ด้วยดี เป็นผลงานที่น่ายินดีพอใจในทุกครั้ง หลักสัพปุริสธรรม 7 ก็เป็นอีกหนึ่งหลักธรรมที่ส่งเสริมการร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานเนื่องจากหมู่คณะเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกัน ทำกิจการงานร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ทำให้

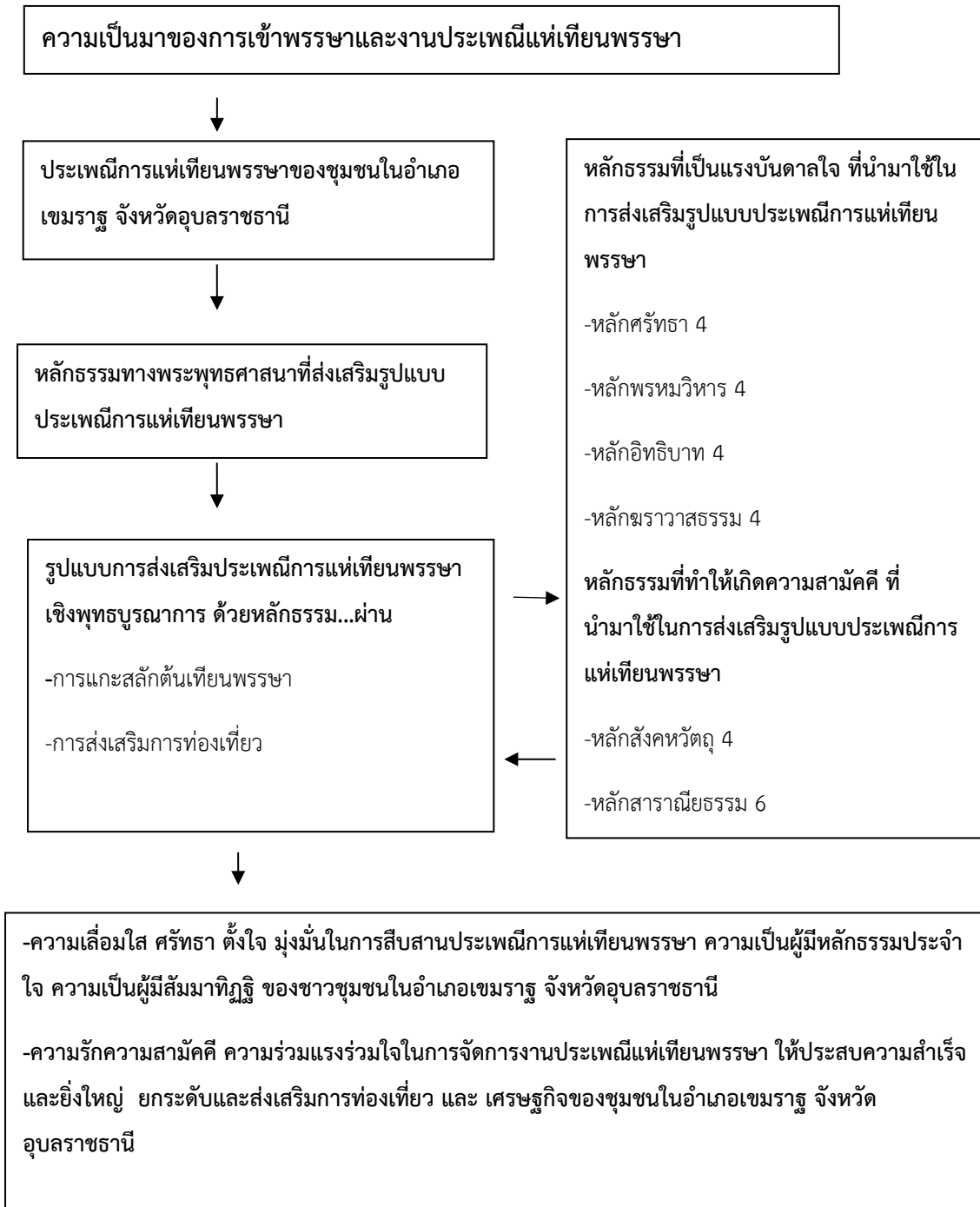

ได้ผลงานที่มีคุณภาพสามารถนำผลงานที่สร้างสรรค์นั้นออกสู่สายตาของชาวโลกที่ชื่นชมงานพุทธศิลป์ใน ประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลได้อย่างยิ่งใหญ่มาก และหลักการบริหารนิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นไป เพื่อความสามัคคีของโดยแท้เพราะธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน, ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน, ธรรมที่ ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันและเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีของท้องถิ่น หลักการบริหารนิยธรรม 7 ประการ จึงเป็นอีกหนึ่งหลักธรรมที่ชุมชนชาวอำเภอเขมราฐนำมาประพฤติปฏิบัติใน การสร้างสรรค์ผลงานจนเกิดเป็นประเพณีการแห่เทียนพรรษา

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่ เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการ สรุปได้ ดังนี้

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักธรรมคำสอนที่เป็นแรงบันดาลใจและหลักธรรมที่ทำให้ ความสามัคคีเข้าไปสอดแทรกในประเพณีการแห่เทียนพรรษาผ่านการแกะสลักต้นเทียนและการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว และนอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนด้วยการจัดทำโครงการส่งเสริมและให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่นำมาใช้ในการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษา เพื่อให้คนในชุมชนเกิด ความเลื่อมใส ศรัทธา ต่อกับประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนอย่างจริงจังและเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ ที่ได้รับการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลงาน ให้ยิ่งใหญ่ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของคนในชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ยกกระดับ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

แผนภาพที่ 1 แสดง รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนใน
อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ
จังหวัดอุบลราชธานี นั้น ควรส่งเสริมด้วยการนำกิจกรรมที่เป็นแรงบันดาลใจ คือ หลักศรัทธา 4 หลักพรหม
วิหาร 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักขรวาจาธรรม 4 มาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษา
และนำกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักสาราณียธรรม 6 หลักสัปปุริสธรรม 7

และหลักอปริหานิยธรรม 7 มาใช้ในการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษา การแกะสลักต้นเทียนพรรษา และการส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ภาครัฐและองค์กรทางศาสนาควรจะได้มีการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษารูปแบบการจัดกิจกรรมการรักษาศิลปวัฒนธรรมทั้งก่อนและระหว่างเตรียมการจัดงานประเพณีการแห่เทียนพรรษาดังที่ได้กล่าวไว้แล้วอีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น หากชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ได้น้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนดังกล่าวข้างต้น มาเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานประเพณีการแห่เทียนพรรษา ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำต้นเทียน การจัดขบวนแห่ พิธีการ พิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ฯลฯ ได้มีการผสมผสานกลมกลืน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก็จะเป็นการส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ให้มีความก้าวหน้าประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาผ่านการแกะสลักต้นเทียนและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชาวชุมชนในอำเภอเขมราฐ เกิดจากความเชื่อถือศรัทธาและมุ่งมั่นในการสืบสานประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชาวชุมชน การส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการ จึงสามารถที่จะสอดแทรกหลักธรรมคำสอนไว้ในต้นเทียน หรือขบวนแห่ ในลักษณะที่ทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นต้นเทียนเกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนได้ด้วยการจะส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการนั้นจึงต้องส่งเสริมผู้คนในชุมชนให้มีหลักธรรมประจำใจที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ เกิดความรักความสามัคคี สามารถสร้างสรรค์ผลงาน แล้วนำผลงานออกสู่สายตาชาวโลกผ่านการแกะสลักต้นเทียนอันจะเป็นการสร้างความสำเร็จของชาวชุมชน สร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา ความตั้งใจในการสืบสานประเพณีของชาวชุมชนและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและนำไปสู่การส่งเสริมและการพัฒนาเศรษฐกิจ ยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวเขมราฐ เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาว่า การทำต้นเทียนพรรษาไปถวายพระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในแต่ละวัดจะทำให้ได้บุญกุศล ถือเป็นสิ่งรวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันมาโดยมีวัดและชุมชนเป็นศูนย์รวม รูปแบบประเพณีแห่เทียนพรรษาของชุมชนในอำเภอเขมราฐมีการสืบทอดกันมาโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัดชุมชนและหน่วยงานของรัฐ การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามกิจกรรมการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในอำเภอเขมราฐจะประสบความสำเร็จไม่ได้เลย หากบุคคลในชุมชนไม่มี

หลักธรรมประจำใจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญยสุภรณ์ อเนกสุข (Aneksuk, 2001) ที่ได้วิจัยเรื่องของรัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีการแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี และ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล และคณะ (Phrakroobaideeka Supot Tapasilo et al., 2018) ที่ได้วิจัยเรื่องบทบาทเยาวชนในประเพณีแห่เทียนพรรษา: บทสะท้อนช่องว่างของกระบวนการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาพบว่า การลงทุนทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษาเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติเศรษฐกิจสังคมขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเมื่อผ่านกระบวนการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดถึงผลผลิตได้แก่การนำเทคโนโลยีมาทดแทนวัตถุดิบทางธรรมชาติการเกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงานจำนวนมากการเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ และการเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานีนอกจากนี้ยังเกิดผลลัพธ์ในงานแห่เทียนพรรษาได้แก่ แนวคิดเรื่องการลงทุนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการแห่เทียนการเกิดอุดมการณ์ร่วมกันของคนในสังคมความเชื่อของการทำบุญมีการเปลี่ยนแปลงการเกิดความสัมพันธ์รูปแบบอุปถัมภ์ในการจัดงาน และการเกิดค่านิยมใหม่ในการแห่เทียนพรรษาอย่างไรก็ดีสิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็น คือ บทบาทของกลุ่มราชการที่มีมากที่สุดในการจัดงานพร้อมกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ของกลุ่มเอกชน ดังนั้น หากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนได้ให้ความร่วมมือร่วมใจกันในทุก ๆ ด้านเพื่อให้งานประเพณีการแห่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปดังที่กล่าวไว้ข้างต้นได้อย่างแท้จริง รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ก็จะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาติ สืบสานและรักษาพุทธศาสนาให้ยั่งยืนมั่นคงถาวรสืบไปตราบนานเท่านาน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างอาชีพให้แก่ชุมชนและก่อให้เกิดรายได้ด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (Isangate, 2015) นอกจากนี้ในงานประเพณีไทยส่วนใหญ่ยังประกอบไปด้วยพิธีกรรมความเชื่อ เรื่องการแกะสลักต้นเทียนพรรษาในงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นต้น (Wisdom Foundation, 2004) ประเพณีแห่เทียนพรรษาซึ่งจะมีขั้นตอนการสร้างต้นเทียน การตกแต่ง การหล่อเทียน การแกะสลักเทียนที่คุ้มชุมชนต่างๆ ได้ผลิตคิดค้นขึ้นมาเช่น การสร้างต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครราชสีมา โดยการแกะสลักและติดพิมพ์ลวดลายลงบนต้นเทียน ก่อนที่จะนำถวายแต่ละคุ้มวัดก็จะมีขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่จนเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก และมีการทำสืบทอดขั้นตอนวิธีการทำเทียนพรรษากันมาจนถึงปัจจุบัน (Lamton, 2016) ซึ่งหากชุมชนสามารถที่จะดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์แบบ ก็จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยใช้การพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน ภายใต้อำนาจที่ว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมดูแลรักษา” (Phra Naruepan Nanissaro, 2019) ตลอดจนมีการณรงค์ จัดกิจกรรมไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข การพนันและสิ่งเสพติดของมีนเมา ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี และกิจกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น (Saengdeunchayand & Tavachalee, 2019) และ

เพื่อเป็นเครื่องมือนำคนเข้าสู่ศาสนา ก็ถือได้ว่าไม่เป็นการประกอบอาชีพในทางผิดด้วยไตร่ตรองวิชาและไม่ถือว่าการผิดศีล (Phrakhru Pitaksillapakhom, 2020)

ดังนั้น การส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการ จึงนับได้ว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้คนในชุมชน เนื่องจาก นอกจากจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกความรักความสามัคคีของคนในชุมชน ความเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ มีหลักธรรมประจำใจ ทำให้ชุมชนเกิดความสงบร่มเย็นแล้ว ยังสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ยกกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนสู่ความเป็นเมืองที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนในชุมชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงได้มีโอกาสเสนอแนะความคิดร่วมกันในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน (Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn, 2020) และหากชุมชนในอำเภอเขมราฐ สามารถบริหารจัดการงานประเพณีการแห่เทียนพรรษาดำเนินการนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงเข้ากับการจัดงานประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผลแล้ว รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการนี้ จะสามารถสร้างประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

สรุป

การส่งเสริมรูปแบบประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการ จึงนับได้ว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้คนในชุมชน เนื่องจากนอกจากจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคี ความมีเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ความเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ มีหลักธรรมประจำใจ ทำให้ชุมชนเกิดความสงบร่มเย็นแล้ว ยังสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ยกกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และหากชุมชนในอำเภอเขมราฐ สามารถบริหารจัดการงานประเพณีการแห่เทียนพรรษาดำเนินการนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงเข้ากับการจัดงานประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผลแล้ว รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการ จะสามารถสร้างประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้อาศัยความรู้รูปแบบการส่งเสริมประเพณีการแห่เทียนพรรษาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ที่สำคัญ คือ การนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงเข้ากับการจัดงานประเพณีการแห่เทียนพรรษาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติได้เป็นอย่างดี โดยควรให้ความสำคัญกับ ยกกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และสำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องผลกระทบในด้านต่างๆ จากการจัดงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษารอบๆ บริเวณที่จัดงาน เช่น

สายไฟฟ้า การศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายในการทำต้นเทียนพรรษาอย่างละเอียด และการศึกษาเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในต้นเทียนพรรษา เป็นต้น

References

- Aneksuk, B. (2001). *Government and the Investment of Culture: A Case Study of the Candle Festival in Ubon Ratchathani Province* Thesis Master Arts. Graduate School: Mahidol University.
- Hongpukdee, N. & Hongpukdee, S. (2016). Costs of Candle Making: A Local Wisdom in the Candle Festival of Ubon Ratchathani Province. *Executive Journal*, 36(2), 62-78.
- Isangate. (2015). *Candle festival*. Retrieved November 9, 2019, from http://www.isangate.com/local/candle_01.html.
- Kaewthep, K. (2011). *Cultural and Religious Heritage: Creative Power in the Community*. (2nd ed). Bangkok: Sue-aksorn.
- Lamton, T. (2016). A Study of Buddhist lent in Esarn's Society. *Journal of MCU Ubon Review*, 1(1), 20-30.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2009). *A Constitution for Living: Buddhist Principles for a Fruitful and Harmonious Life*. (116th ed.). Bangkok: Department of Religion, Ministry of Culture.
- Phra Naruepan Nanissaro. (2019). The Way of Kruba's life: Concepts and mechanisms of Participatory Social Development. *Journal of Arts Management*, 3(3), 205-222.
- Phrakroobaideeka Supot Tapasilo et al. (2018). Youths' Roles in Candle Festival: Reflection on Gaps between Learning Process and Local Culture Preservation in Ubon Ratchatani Province. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 5(1), 77-90.

- Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn. (2020). Conscious Building the Good Citizenship in Community development and Urbanized Buddhist Community in Nakhon Pathom Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 63-80.
- Saengdeunchayand, R. & Tavachalee, R. (2019). Guidelines for the Development of Sustainable Buddhist Village Project Management. *Journal of Arts Management*, 3(2), 91-104.
- Wisdom Foundation. (2004). *Folk Wisdom with Rural Development*. Bangkok: Amarin Printing.
- Phrakhru Pitaksillapakhom. (2020). Buddhist Monks and Social Work in Thailand Society. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 81-92.

รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง*

The Model of Branch Expansion of Nong Pa Phong Temple

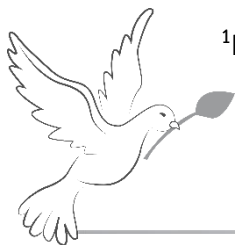
¹พระครูโสภณชยาภีวัฒน์ (อนาลโย) และ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ

¹Phrakhru Soponechayapiwade (Anālayo) and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand.

Corresponding Author. Email: eakcup1111@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการความเป็นมาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาวิธีการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อเสนอรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ประชากรผู้ให้ข้อมูล จำนวน 34 รูป/คน แล้วนำมาเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติและพัฒนาการความเป็นมาของวัดหนองป่าพง พบว่า สถานที่เดิมเป็นป่าพงมีลักษณะเป็นป่าทึบ มีจำนวนที่ดิน 187 ไร่ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 2497 ทุกวันนี้มีพื้นที่ของวัดขยายออกไปได้ถึง 300 ไร่ พ.ศ. 2518 ได้สร้างอุโบสถหนึ่งหลังทุกวันนี้วัดหนองป่าพงมีสำนักสาขาในประเทศไทยมีจำนวนสาขา 331 สาขาและสาขาต่างประเทศ 20 สาขา รวมกันทั้งหมดมี 351 สาขา

2) วิธีการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง พบว่า การขยายสาขาของวัดหนองป่าพง แบ่งออกเป็น 4 วิธีการ คือ 1) การขยายสาขาด้วยการรับการถวายวัด 2) การขยายสาขาด้วยการถวายเฉพาะที่ดินให้นำไปสร้างวัดเป็นสำนักสาขา 3) การขยายสาขาโดยที่มีพระภิกษุสามเณรเดินธุดงค์ไปสำรวจเจอสถานที่ที่เหมาะสม 4) การขอขยายสาขาอีกวิธีหนึ่งคือการขอขยายสำนักสาขาในสถานที่ส่วนราชการ

3) รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง พบว่า รูปแบบที่มีความเหมาะสมให้นำเสนอการขยายสำนักสาขาเพื่อฝึกปฏิบัติธรรม ด้วยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเหมาะสม การจัดตั้งสาขาวัดหนองป่าพงนั้นต้องมีการลงมติของคณะสงฆ์ทั้งนี้ก็เพื่อความบริสุทธิ์และความดีงามของการบริหารจัดการ

คำสำคัญ: รูปแบบ; การขยายสาขา; วัดหนองป่าพง

* Received April 29, 2020; Revised May 29, 2020; Accepted June 10, 2020

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the history and development of Nong Pa Phong temple, Non Phueng sub-district, Warin Chamrap districtn Ubonratchathani province; 2) to study the method of branch expansion of Nong Pa Phong temple; 3) to propose a model for branch expansion for the temple. This study was carried out by means of a qualitative research through investigating of relevant information from documents and interviews of 34 key informants. The obtained data are presented by the descriptive writing.

The study of the history and development of Nong Pa Phong temple found that the original place was a think forest, with 187 rai of land. It was established 1954. Today, the temple area has been extended to 300 rai. In 1975, a chapel was built. Today, Nong Pa Phong temple has 331 branches in the country and 20 branches in foreign countries, in total 351 braches.

The method of branch expansion of Nong Pa Phong temple is divided into 4 methods: 1) accepting temple offerings; 2) land offering only to build a temple as a branch; 3) finding the suitable locations to build the temple by monks; 4) branch expansion request to the government offices.

The model of branch expansion of Nong Pa Phong temple is appropriate to present the expansion of the branch office to practice the dhammas by establishing a committee for consideration. The establishment of the temple branch requires a resolution of the Sangha council for the purity and virtue of administration.

Keywords: Model; Branch Expansion; Nong Pa Phong temple

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ได้รับเอาแนวความคิดและวัฒนธรรมของศาสนาอินเดียเข้ามาประพติดปฏิบัติเป็นระยะเวลาอันยาวนานโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานของสังคมไทยพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อระบบแนวความคิดและพฤติกรรมของคนไทยอย่างลึกซึ้ง (Samakkarn, 1996) เมื่อพระพุทธศาสนาโดยการนำของพระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องกับสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมมากขึ้น โดยที่พระสงฆ์แต่ละรูปต่างมีรูปแบบในการเผยแผ่หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักของพระพุทธเจ้าทั้งในรูปของหลักการในการเผยแผ่ เป้าประสงค์ในการเผยแผ่ (Phramaha Somchat Nandadhammiko, 2006) รวมถึงกลวิธีในการอธิบายหลักธรรม และนั่นเองที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาขึ้นมา (Khampiranon, 2008) เป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวให้บุคคลในสังคมเข้าหาธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ

วัดหนองป่าพงเป็นหนึ่งการที่มีการสร้างสาขาและขยายสาขาที่มีจำนวนมากมีทั้งในประเทศ 351 สาขาและต่างประเทศอีก 20 สาขา ในขณะเดียวกันทางสำนักก็จะมีเกณฑ์ที่จะตั้งวัดสาขาของวัดหนองป่าพงเช่นกัน เกณฑ์ในที่นี้ก็จะมักจะกล่าวถึงวัดหรือสำนักสงฆ์ที่มีภิกษุสงฆ์ที่เป็นศิษย์ของวัดหนองป่าพงหรือสาขาใดสาขาหนึ่งของวัดหนองป่าพงที่มีอายุพรรษา 5 ขึ้นไปเป็นประธานในสำนักสงฆ์หรือที่พักสงฆ์หรือวัดๆนั้นที่ตั้งอยู่ประธานสงฆ์จะต้องมีความรู้ความสามารถเป็นประธานสงฆ์นำพาลูกศิษย์ที่มาพักอาศัยด้วยเรียนรู้ในหลักการปฏิบัติพร้อมด้วยกฎกติกาของวัดหนองป่าพงที่หลวงพ่ochaและคณะสงฆ์วัดหนองป่าพงได้วางไว้อย่างเป็นระเบียบละเอียดครบถ้วน อีกขั้นตอนหนึ่งสำคัญมากประธานสงฆ์จะต้องเตรียมหลักฐานเอกสาร เช่น สำเนาใบสุทธิสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนพระ-สำเนาทะเบียนวัด-หลักฐานที่ดินของวัดพร้อมด้วยเอกสารการสร้างวัดตั้งวัด(ถ้ามี) และหรือเอกสารอื่นๆที่ส่วนราชการออกให้ เพื่อยื่นคำร้องขอตั้งสาขาต่อฝ่ายทะเบียนของวัดหนองป่าพง ทางฝ่ายทะเบียนจะได้ให้กรอกคำร้องขอขึ้นสาขาและเตรียมนำเสนอต่อที่ประชุมสงฆ์ในคณะสงฆ์ของวัดหนองป่าพง ซึ่งจะมีการประชุมคณะสงฆ์และสาขาในประเทศและต่างประเทศ ณ.อุโบสถวัดหนองป่าพงทุกๆ วันที่ 15-16-17 ของเดือน มิถุนายน ของทุกๆ ปี โดยมีมติที่ประชุมคณะสงฆ์ทุกสาขาที่มาประชุมกันจะพิจารณาอนุมัติให้ขึ้นสาขาสารวจวัดหนองป่าพงก่อน โดย ครั้งที่ 1 ขอมติที่ประชุมคณะสงฆ์ให้นำเสนอในที่ประชุมต้องมีประธานสงฆ์ของสำนักสาขานั้นเข้าร่วมเสนอในที่ประชุมพร้อมด้วยพระเถระวัดสาขาใดสาขาหนึ่งที่ได้ขึ้นเป็นประธานวัดสาขาจริงของวัดหนองป่าพงเป็นอันดับแรกอย่างน้อย 3 ปี ลำดับที่ 2 ขอมติที่ประชุมคณะสงฆ์หลังจากมติที่ประชุมคณะสงฆ์อนุมัติให้ขึ้นสาขาสารวจ เสร็จแล้วครบ 3 ปี ก็จะทำให้ประธานสงฆ์พร้อมด้วยผู้รับรองนำเสนอที่ประชุมคณะสงฆ์ให้ขอขึ้นสาขาสารวจ อย่างน้อยสองปี ลำดับที่ 3 เมื่อครบสองปีของสาขาสารวจแล้ว จึงจะอนุญาตให้ขอมติที่ประชุมสงฆ์ให้เป็นสาขาจริงของวัดหนองป่าพงได้ โดยทุกครั้งในที่ประชุมคณะสงฆ์ต้องมีพระเถระในประธานสงฆ์สาขาใดสาขาหนึ่งจะต้องมาเป็นผู้รับรองในการขอขึ้นสาขาในแต่ละสำนักนั้นๆด้วยทุกครั้ง และ ทุกครั้งเมื่อที่ประชุมสงฆ์ประจำปีของวัดหนองป่าพงตามที่กล่าวข้างต้นอนุมัติให้ขึ้นสาขาของสำนักใดสำนักวัดใดวัดหนึ่งเสร็จแล้วฝ่ายทะเบียนจะนำรายชื่อและลำดับสาขาส่งประกาศขึ้นทะเบียนแล้วพิมพ์หนังสือแจกจ่ายส่งไปให้ทุกวัดสาขาในและต่างประเทศให้รับทราบอย่างเป็นทางการในทุกๆครั้ง หลังจากประชุมใหญ่เสร็จ อย่างเช่น รายงานมติการประชุมคณะสงฆ์สำนักสายวัดหนองป่าพงและวัดสาขาประจำปี 2542 (Copy Paper Report of Nong Pa Phong Temple, 1999) ณ อุโบสถวัดหนองป่าพง ต.โนนผึ้ง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานีเริ่มวันที่ 16 มิถุนายน 2542 13.00 น. ถึง 07.00 น. และวันที่ 17 มิถุนายน 2542 เวลา 10.00 น. ถึงปิดการประชุม เวลา 14.20 น. ดำเนินการโดย หลวงปู่ลัด ฐิตธมโม ประธาน, พระครูสิริภาวนาภิธาน รองประธาน (ทำหน้าที่แทนประธาน), เจ้าอธิการเลี่ยม ฐิตธมโม รองประธานพร้อมทั้งคณะกรรมการคณะสงฆ์ พระภิกษุ – สามเณรเข้าร่วมประชุมทั้งหมด 548 รูป ขาดประชุม 5 สาขา และ สาขาต่างประเทศทั้งหมด (Copy Paper Report of Nong Pa Phong Temple, 1999) ญัตติที่ 7 ว่าด้วยกฎเกณฑ์การขึ้นเป็นสาขาหลักเกณฑ์การคัดเลือกวัดขึ้นเป็นสำนักวัดสาขาของวัดหนองป่าพง 1. พระภิกษุผู้จะออกไปเป็นประธานสงฆ์ในที่พักสงฆ์นั้นๆ จะต้องมีความรู้รอบอาจารย์เจ้าสำนักสังกัดสายวัดหนองป่าพงเห็นดี เห็นชอบ และรับรองในการไปเป็นประธานสงฆ์ในสำนักนั้นๆก่อน 2. พระภิกษุนั้น

ต้องมีอายุพรรษาไม่ต่ำกว่า 5 พรรษาขึ้นไป และมีคุณสมบัติพอที่จะรับผิดชอบในหน้าที่การเป็นประธานสงฆ์ได้ ถ้ามีอายุพรรษามากมาก่อนที่จะมาอยู่วัดหนองป่าพง หรือสาขา (อาคันตุกะ) จะต้องอยู่ศึกษาธรรมวินัย ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆจนเป็นที่เข้าใจด้วยดี และมั่นคงติดต่อกันไม่ต่ำกว่า 5 พรรษาขึ้นไปจึงสมควรออกไปเป็นประธานสงฆ์ได้ 3. สถานที่ไปตั้งที่พักสงฆ์นั้นเป็นสถานที่เช่นไร (ที่สาธารณะ , ที่ป่าสงวน, ที่ สปก.4-01, ที่ นส.3) เป็นต้น มีสภาพแวดล้อมเป็นเช่นไรเมื่อจะจัดตั้งเป็นที่พักสงฆ์แล้วต้องไม่มีปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่น หรือทางราชการ ที่แก้ไขไม่ได้ 4. พลังศรัทธาที่ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์จะต้องพร้อมพอสมควร 5. เมื่อตั้งเป็นที่พักสงฆ์แล้ว ต้องพร้อมที่จะทำประโยชน์ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อสงบรวมเย็นแก่พุทธบริษัท 6. เมื่อพร้อมด้วยหลักเกณฑ์ และคุณสมบัติพอสมควรแล้วให้เขียนประวัติวัดดังกล่าวประวัติพระภิกษุผู้จะไปเป็นประธานสงฆ์ พร้อมชื่อครูบาอาจารย์ที่อยู่ในสังกัดสำนักวัดหนองป่าพง และ ลงลายมือชื่อกำกับ แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมสงฆ์ประจำปีเพื่อคณะสงฆ์จะได้พิจารณาขึ้นเป็นสาขาสำรวจต่อไป 7. เมื่อคณะสงฆ์ได้พิจารณาให้ขึ้นเป็นสาขาสำรวจแล้วต้องติดต่อประสานงานต่างๆกับสำนักสายวัดหนองป่าพงอย่างเนืองนิตย์

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสร้างเครือข่ายขยายสาขาของวัดหนองป่าพงเพราะ กลุ่มคณะสงฆ์วัดหนองป่าพงจะมีความสามัคคีธรรมในการบริหารจัดการในการเผยแผ่และการปกครองคณะสงฆ์อย่างมีระเบียบแบบแผนมาโดยตลอดอย่างเหนียวแน่นมั่นคง รวมทั้งมีการรักษาธรรมวินัยไว้ได้อย่างดี เด่นชัดและการรักษามรดกธรรมผลงานในการเผยแผ่ธรรมะของหลวงพ่от่าน “เจ้าคุณพระโพธิญาณเถร” (หลวงพ่อชา สุภทฺโท) ไว้ได้อย่างดีเยี่ยมมีการใช้เครื่องมือสื่อสารจัดเก็บอุปกรณ์ที่กรรมะพร้อมทั้งหนังสือธรรมะและประวัติของหลวงพ่อชาเป็นมรดกธรรมอย่างเด่นชัดให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาอย่างกว้างไกลทั้งในและต่างประเทศเป็นที่ยอมรับรับของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปทั้งในและต่างประเทศและมีสาขาน้อยใหญ่ทั้งในและต่างประเทศอย่างมั่นคงกว้างไกลจนถึงทุกวันนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการความเป็นมาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาวิธีการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Document Research) ที่เกี่ยวเฉพาะเรื่องของวัดหนองป่าพง และวัดสาขา ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

1.ขอบเขตด้านเอกสาร

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเอกสารออกเป็นดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และหนังสืออุปละมณี, หนังสือทะเบียนวัดหนองป่าพงและสาขา, หนังสือบันทึกมติที่ประชุมวัดหนองป่าพง

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย เอกสาร วารสารที่เกี่ยวข้อง

2.ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัยดังนี้คือศึกษาประวัติและความเป็นมาของวัดหนองป่าพง วิธีการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง และนำเสนอรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง วัดหนองป่าพงจังหวัดอุบลราชธานี, วัดป่าดอยธรรมประทีป (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 70) จังหวัดเชียงใหม่, วัดป่าขันติธรรม (สาขาวัดหนองป่าพงที่147)จังหวัดลำพูน, วัดป่าบ้านโหล (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 232) จังหวัดอุดรธานีในปัจจุบัน

3.ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรที่วิจัย ซึ่งผู้วิจัยเลือกประชากรที่ศึกษาแบบเจาะจงของวัดป่าดอยธรรมประทีป (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 70) จังหวัดเชียงใหม่, วัดป่าขันติธรรม (สาขาวัดหนองป่าพงที่147) จังหวัดลำพูน, วัดป่าบ้านโหล (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 232) จังหวัดอุดรธานีซึ่งเป็นสาขาจริงของวัดหนองป่าพง

1. คณะกรรมการบริหารวัดหนองป่าพง จำนวน 10 รูป

2. เจ้าอาวาส จำนวน 12 รูป

3. คฤหัสถ์ผู้ให้การอุปถัมภ์ จำนวน 12 คน

รวม 34 รูป/คน

ผลการวิจัย

1. ประวัติและพัฒนาการความเป็นมาของวัดหนองป่าพง พบว่า มีการบริหารจัดการภายในสาขาของวัดหนองป่าพงจะมุ่งเน้นไปด้วยที่ตัวผู้นำที่จะไปเป็นเจ้าอาวาสในสาขานั้นๆต้องมีอายุพรรษาพรรษาห้าขึ้นไปและต้องเป็นผู้มีรู้ในด้านการบริหารวัดของสาขานั้นความรู้ทางด้านปริยัติมีนักธรรมชั้นเอกและมีความรู้ด้านกฎหมายปกครองสงฆ์ควบคู่กันไปด้วยจึงจะเป็นผู้บริหารได้ วัดหนองป่าพงเป็นวัดป่าฝ่ายอรัญวาสีสายวิปัสสนากรรมฐาน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2497 โดยพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) เป็นผู้ก่อตั้ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันวัดหนองป่าพงมีวัดสาขามากมายทั้งในและต่างประเทศ ชื่อวัดหนองป่าพงนั้นเดิมทีเป็นป่าหนาทึบมีหนองน้ำมีต้นไม้ใหญ่ มีต้นหญ้าพงเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นชาวบ้านจึงเรียกว่า ป่าพง ซึ่งการบริหารจัดการวัดร่วมกับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี อีกในหนึ่งก็ยัง

อนุรักษ์รักษาสถาปัตยกรรมชาติกับของวัดคู่กันไว้ มีกฎกติการะเบียบปฏิบัติต่างๆ ในวัดหนองป่าพงนั้นหลวงพ่อดำได้ตั้งขึ้นให้พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติตามเพื่อเป็นแบบอย่างหรือทำตามจะได้ ทำให้การบริหารจัดการด้านบุคลากรภายในสาขาของวัดหนองป่าพงมุ่งเน้นไปที่ตัวผู้นำที่จะไปเป็นประธานสงฆ์หรือเจ้าอาวาสในสาขานั้นๆ ได้

2. วิธีการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
พบว่า มีการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง สามารถแบ่งออกได้ 4 วิธี

1. การขยายสาขาวัดหนองป่าพง ด้วยวิธีที่มีผู้มาขอเป็นสาขาซึ่งมีวัดอยู่แล้ว เป็นวิธีการขยายสาขาโดยมีผู้นำมาถวายให้ขึ้นสาขาส่งรับไว้เป็นสำนักสาขาในลักษณะนี้ทางวัดหนองป่าพงไม่ต้องจัดหาทุนซื้อที่ดินหรือก่อสร้างวัดไม่ต้องเดินเรื่องขอวัดต่อส่วนราชการเองเพราะเป็นวัดที่ถูกตั้งตามกฎหมายอยู่แล้วถือเป็นรูปแบบหนึ่ง อย่างเช่นรูปแบบการขยายสำนักสาขา วัดป่าบ้านโนนเก่า (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 103) ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 12 หมู่ที่ 3 บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

2. การขยายสาขาวัดหนองป่าพงด้วยการมีคนถวายที่ดินให้สร้างวัดเป็นสำนักสาขาคือมีผู้มาถวายแต่ที่ดินแต่ต้องมีทุนในการก่อสร้างให้เป็นวัดและต้องดำเนินการขออนุญาตสร้างวัดเอง ดังมีรูปแบบการขยายสาขามาจาก วัดเก่าน้อย (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 1) ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

3. การขยายสาขาวัดหนองป่าพงโดยที่มีพระเดินธุดงค์ไปสำรวจเจอสถานที่ที่เหมาะสม เป็นวิธีการขยายสาขาแบบจัดตั้งเอง คือ เมื่อพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งในวัดหนองป่าพงไปสำรวจสถานที่ขอขึ้นเป็นสาขาของวัดหนองป่าพง ลักษณะนี้ต้องหาทุนการสร้างวัดเองจึงขออนุญาตการสร้างให้เป็นวัดต่อส่วนราชการ ลักษณะนี้ มีรูปแบบการขยายสาขาของวัดป่าบึงเขาลวง (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 2) ตั้งอยู่เลขที่ 112 หมู่ที่ 9 บ้านกลางใหญ่ ตำบลกลางใหญ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี, และวัดป่าดอยธรรมประทีป (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 70) เลขที่ 356 หมู่ที่ 18 บ้านศรีดอนชัย ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

4. การขอขยายสาขาวัดหนองป่าพงอีกวิธีหนึ่งคือเป็นการขอขยายสำนักสาขาในสถานที่ส่วนราชการเพื่อสร้างวัดเช่น ขออนุญาตใช้ที่ดินของกรมป่าไม้หรือที่ดินของสำนักงานปฏิรูปที่ดินฯ สปก. 4-01 มาขอสร้างเป็นวัดอันนี้คือการจัดตั้งเอง ดังมีรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง คือ วัดป่าธรรมวิเวก (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 156) เลขที่ 10 หมู่ที่ 15 บ้านสว่างวงศ์พัฒนา ตำบลแม่ตืน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และรูปแบบขอใช้ที่ดินจากสำนักงานปฏิรูปที่ดิน คือวัดป่าขันติธรรม (สาขาวัดหนองป่าพงที่ 147) เลขที่ 210 หมู่ที่ 3 บ้านป่าปวย ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน เป็นต้น

3. รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง

รูปแบบการขยายสาขามี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการขยายสาขาแบบดั้งเดิม และรูปแบบการขยายสาขาแบบปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มการขยายสาขาเพิ่มขึ้น

1) รูปแบบการขยายสาขาดั้งเดิม รูปแบบการขยายสาขาดั้งเดิมของวัดหนองป่าพงนั้นหลวงพ่อดำได้เป็นผู้กำหนดมาแต่เดิมโดยการตัดสินใจของท่านเอง แล้วท่านก็จะแจ้งคณะสงฆ์วัดหนองป่าพงทราบทุกครั้งในการจัดตั้งสำนักสาขา

2) รูปแบบการขยายสาขาในปัจจุบัน รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพงในปัจจุบันจะผ่านความเห็นชอบของมติที่ประชุมคณะสงฆ์ใหญ่ของวัดหนองป่าพงจึงจะขึ้นเป็นสำนักสาขาได้ จึงเป็นแบบอย่างที่จะนำไปขยายสาขาของวัดอื่นได้

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยของผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่องรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพงจึงได้ทราบถึงประวัติและพัฒนาการความเป็นมาของวัดหนองป่าพงและได้ทราบพัฒนาความเป็นมาของสำนักสาขานั้นได้มีรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพงและมีการพัฒนาศาสนสถานของวัดหนองป่าพงในการขยายสำนักสาขาของวัดหนองป่าพงทั้งยังมีการควบคุมการขยายสาขาและได้รับทราบถึงแนวโน้มของการขยายสำนักสาขาของวัดหนองป่าพงทั้งในประเทศและสำนักสาขาต่างประเทศที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจึงได้เข้าใจในรูปแบบของการขยายสำนักสาขาของวัดหนองป่าพงเพื่อจะเป็นความรู้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนการศึกษาวิจัยได้สืบไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง พบว่ายังมีประเด็นที่หน้าสนใจควรแก่การศึกษาวิจัยเพิ่มเติมดังนี้

1. ควรจะมีการอบรมให้ความรู้ใน รูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง ว่าเป็นอย่างไร
2. ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษางานวิจัยในเรื่องรูปแบบการขยายสาขาของวัดหนองป่าพงเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยของท่านเหล่านั้นได้
3. ควรให้มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานของทางราชการเช่นเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องรูปแบบของการขยายสาขาของวัดหนองป่าพง มาให้ความรู้ พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนส่งเสริมองค์ความรู้เหล่านี้ต่อผู้สนใจในงานวิจัยนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานวิจัยสืบต่อไป

References

- Copy Paper Report of the resolution of the meeting of the Sangha of Nong Pa Phong Temple Branch and the branch temple of the year. (1999). At the Ubosoth of Wat Nong Pa Phong, Non Phueng Subdistrict, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province.
- Khampiranon, U. (2008). *A Study of Buddhist Teachings as appeared in the Phramalaikamluang Literature*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phramaha Somchat Nandadhammiko. (2006). *A Study of Value of the Mahajati Preaching in Lanna*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Samakkarn, S. (1996). *Faith and Religion in Thai society: Social-Humanist Analysis*. Bangkok: Odiensator.
- Uppalamananee. (2001). *Dhammakaya Dhamma Heritage Propagation Center (Cha Suphattho)*. Ubon Ratchathani: NP Printing and Packaging.

รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม – วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี*

A Model of Boonphawed As a Social-Cultural Costs Buddhist Integration in Kukaew District, Udonnathani Province

¹พระครูวิบูลย์โรภาส (ไพบูลย์ โอภาส), พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และ พระโสภณพัฒน์บัณฑิต

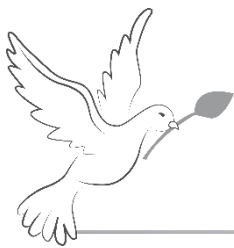
¹Phrakhru Wiboonphattaropas (Phaiboon Obhāso),

PhramahaMit Thitapanyo and Phra Sophonphatthanabandit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University KhonkaenCampas, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: prakruwiboon59@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 รูป/คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มแล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า ประวัติความเป็นมาและประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานีมีมาตั้งแต่สมัยโบราณปีใดไม่ปรากฏจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ และชาวบ้านได้คิดค้นหาลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอภูแก้ว เพื่อจะนำไปเป็นศูนย์กลางในการจัดงานบุญประเพณีท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่ “บุญผะเหวด” เป็นประเพณีหนึ่งในบุญตามฮีตสิบสองของชาวอีสาน แนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี พบว่ามี 10 ด้าน คือ 1) ส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีการจัดงานไว้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น 2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครอบครัวและชุมชน 3) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในระดับชุมชนกับสังคม 4) การอนุรักษ์ด้านความเชื่อทางศาสนา 5) สร้างแนวทางในการอนุรักษ์จากประสบการณ์จริง 6) สร้างรูปแบบในองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่สาธารณชน 7) ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษไว้ 8) ส่งเสริมศูนย์การอนุรักษ์ด้านการนำวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ 9) ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นทุนทางสังคม 10) สร้างกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดงาน; บุญผะเหวด; ทุนทางสังคม-วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ

* Received April 3, 2020; Revised April 15, 2020; Accepted May 15, 2020

Abstract

This Article research aimed was to Conservation Guidelines of the Phawet merit-making event as integrated Buddhist-social-cultural in Ku Kaew district, Udonthani province. This qualitative research methodology together with its fieldwork for the in-depth interviews to obtain the empirical data based on the qualitative research method. The findings showed that the study of the historical background of the Phawet merit-making event in Ku Kaew district, Udonthani province indicates its existence since ancient times but the certain date is unknown, from the hearsay of the elderly. The villagers have been searching for local cultural characteristics of Ku Kaew district in order to be used as a center for organizing one of the twelve great local traditions of I-san people. The conservation guidelines of the Phawet merit-making event in Ku Kaew district as an integrated Buddhist-socio-cultural capital are as follows: 1) promoting the preservation of traditions or events to stimulate the local economy and ways to create good relations between the family and the community; 2) promoting learning at the community and society level and conservation of religious beliefs.; 3) creating a model for knowledge and wisdom to the public and promoting culture and traditions of ancestors; 4) integrating the dhamma principles and local wisdom as social capital and creating a process for transferring culture from ancestors to children.

Keywords: Model; Boonphawed; Social-Cultural Costs Buddhist Integration

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ได้รับเอาแนวความคิดและวัฒนธรรมของศาสนาอินเดียเข้ามาประพุดิปฏิบัติเป็นระยะเวลาอันยาวนานโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานของสังคมไทย พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อระบบแนวความคิดและพฤติกรรมของคนไทยอย่างลึกซึ้ง (Samakkarn, 1996) เมื่อพระพุทธศาสนาโดยการนำของพระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องกับสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมมากขึ้น โดยที่พระสงฆ์แต่ละรูปต่างมีรูปแบบในการเผยแผ่หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักของพระพุทธเจ้าทั้งในรูปแบบของหลักการในการเผยแผ่ เป้าประสงค์ในการเผยแผ่ (Phramaha Somchat Nandadhammiko, 2006) รวมถึงกลวิธีในการอธิบายหลักธรรม และนั่นเองที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาขึ้นมา (Khampiranon, 2008) เป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวให้บุคคลในสังคมเข้าหาธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยนั้นได้มีจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคม เรียกว่าฮีต 12 และยังมีข้อกรณีกิจที่สนับสนุนหรือเสริมฮีต 12 เรียกว่า คอง 14

บุญผะเหวดเป็นสำเนียงชาวอีสานที่มาจากคำว่า “บุญพระเวส” หรือพระเวสสันดรเป็นประเพณีตามคติความเชื่อของชาวอีสานที่ว่า หากผู้ใดได้ฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรทั้ง 13 กัณฑ์จบภายในวันเดียว จะได้

เกิดร่วมชาติภพกับพระศรีอริยเมตไตรย ในท้องถิ่นโดยเฉพาะในเขตภาคอีสานถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่สำคัญที่สุดของปีจะจัดขึ้นในราวเดือน 4 เรียกว่า บุญพระเวส ทั้งยังมีประเพณีเกี่ยวเนื่องกับเทศกาลนี้ด้วย เช่น พิธีแห่พระเวสเข้าเมืองและพิธีแห่ข้าวพันก้อนเพื่อบูชาคาถาพันทาง การเทศน์มหาชาติในประเทศไทยนั้นได้ปรากฏหลักฐานมีมานานแล้ว โดยนิยมเทศน์ในพระอุโบสถ พระวิหาร หรือศาลาการเปรียญ และไม่ได้จำกัดฤดูกาล ในภาคกลางนิยมเทศน์ระหว่างเทศกาลออกพรรษาถึงเดือน 12 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมเทศน์ในเดือน 2 ถึงเดือน 4 เรียกว่าบุญพระเวส (อ่านว่า ผะ-เหวด ตามสำเนียงอีสาน) ภาคเหนือมีการตั้งธรรมหลวงมหาชาติในเดือนยี่เหนือ (เดือน 2) หรือเดือนพฤศจิกายน และประเพณีเทศน์มหาชาติในเดือน 3 ภาคเหนือคือเดือนธันวาคม ภาคใต้นิยมเทศน์มหาชาติในเดือนอ้าย (Samutkub, 2000) การได้สดับเทศน์มหาชาติตามคติความเชื่อของคนไทยว่าถ้าใครมีความสามารถฟังจบ ทั้ง 13 กัณฑ์ในวันเดียวก็จะได้ผลานิสงส์มาก แม้กระทั่งสิ่งของที่ใช้ในพิธีเทศน์มหาชาติตลอดถึงน้ำมันในพิธีนั้นก็ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก (Phramaha Davaj Khemadhajo, 1994)

ปัจจุบันบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี มีพัฒนาการและเป็นการเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไปจากประเพณีการทำบุญที่เคยจัดเฉพาะในระดับหมู่บ้านและชุมชน เป็นการสร้างอัตลักษณ์หรือจุดเด่นทางวัฒนธรรมประเพณีของอำเภอภูแก้ว และได้กลายมาเป็นงานบุญประจำปีของอำเภอภูแก้ว โดยจัดให้สอดคล้องกับประเพณีนิยมที่ชาวบ้านเคยยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งนี้หากย้อนมองดูการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดงานบุญผะเหวด เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตพบว่าวัฒนธรรมการจัดงานบุญผะเหวดนั้นมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานบุญผะเหวดของชุมชนภูแก้ว ซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษการจัดงานแต่ละครั้งชาวบ้านต้องร่วมมือกันทำการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีรายละเอียดของพิธีกรรมหลายอย่าง ชุมชนภูแก้วจะต้องมีความเชื่อเป็นตัวสนับสนุนหรือเป็นสิ่งที่คอยจัดกระบวนการคิด ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมสมัยใหม่ในการจัดงานบุญผะเหวด เพื่อชุมชนจะได้รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมในการจัดงานบุญผะเหวดให้สืบต่อคนรุ่นหลังต่อไป

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 รูป/คน ที่สามารถให้ข้อมูลได้ในชุมชนกุ่มแก้ว ตำบลบ้านจืด อำเภอกุ่มแก้ว จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนอำเภอกุ่มแก้ว ที่มาพึ่งเทศน์บุญพะเหวด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม

4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำนำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์แล้ว นำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

5. การรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถารวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือหรือตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญพะเหวดงานวิจัยและเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

2) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 รูป/คน

3) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 ฉบับและรับคืนมาด้วยตนเองทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์เมื่อได้แบบสัมภาษณ์มาจำนวน 30 ฉบับถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยต่อไป

4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชนอำเภอกุ่มแก้วที่มาพึ่งเทศน์บุญพะเหวดหมู่บ้านกุ่มแก้ว ตำบลบ้านจืด อำเภอกุ่มแก้ว จังหวัดอุดรธานี ผู้ร่วมกิจกรรมประเพณีบุญพะเหวดในพื้นที่และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

5) การสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความเป็นมาและประเพณีของการจัดงานบุญพะเหวด การเปลี่ยนแปลงของการจัดงานบุญพะเหวด และแนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญพะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอกุ่มแก้ว จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ความคิดเห็น

เกี่ยวกับแนวคิด รูปแบบ การเปลี่ยนแปลงของการจัดงานบุญผะเหวด แนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวด เพื่อแสดงตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดงานบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ คือ ประวัติความเป็นมาและประเพณีของการจัดงานบุญผะเหวด การเปลี่ยนแปลงของการจัดงานบุญผะเหวด และแนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

2) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี” มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานีมีมาตั้งแต่สมัยโบราณปีใดไม่ปรากฏ จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ และชาวบ้านได้คิดค้นหาลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอภูแก้ว เพื่อที่จะนำไปเป็นศูนย์กลางในการจัดงานบุญประจำปีเป็นประเพณีท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่ “บุญผะเหวด” เป็นสำเนียงชาวอีสานที่มาจากคำว่า “บุญพระเวส” หรือ พระเวสสันดรบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้วมีชื่อเรียกว่า “บุญข้าวปุ้น” ซึ่งเป็นชื่อเรียกกันในพื้นที่ ส่วนที่เรียกชื่อกันโดยทั่วไปว่า “บุญมหาชาติ” เป็นประเพณีบุญตามฮีตสิบสองของชาวภูแก้ว นิยมจัดขึ้นในเดือนสี่ช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี จะมีการประดับตกแต่งและมีการเทศน์มหาชาติ มีมหรสพสมโภชน์และพิธีแห่ผะเหวดเข้าเมืองหรือเชิญผะเหวดเข้าบ้าน จะมีการจัดพิธีที่สำคัญอยู่ 3 วัน คือ วันรวม วันงาน และวันเทศน์มหาชาติตามคติความเชื่อของชาวภูแก้วที่ว่า หากผู้ใดได้ฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรจบทั้ง 13 กัณฑ์ ภายในการเทศน์ครั้งเดียว ภายในวันเดียวจะได้เกิดร่วมชาติภพกับพระศรีอริยเมตไตรย จึงถือได้ว่าเป็นจารีตประเพณีเป็นบุญใหญ่ประจำปีของชาวภูแก้ว

2. การเปลี่ยนแปลงของการจัดงานบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 6 ด้าน คือ

- 1) ความเข้าใจของประชาชนในเขตอำเภอภูแก้ว มีความเข้าใจว่าบุญผะเหวดมีมาแต่โบราณตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่
- 2) บุญผะเหวดในอำเภอภูแก้วมีชื่อเรียกว่า บุญข้าวปุ้น ซึ่งเป็นชื่อเรียกกันในพื้นที่ ส่วนบุญมหาชาติเป็นชื่อที่เรียกกันทั่วไป
- 3) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดงานบุญผะเหวด
 - (1) สภาพทางสังคมเปลี่ยนไป ยุคสมัยของบ้านเมืองมีความเจริญขึ้น และวิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป
 - (2) ด้านเศรษฐกิจมีการจัดงานเชิงธุรกิจมากกว่า
 - (3) ด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่จนลืมนึกถึงความสำคัญวัฒนธรรมสมัยใหม่ คนสมัยปัจจุบันไม่เอาใจใส่ผู้ใหญ่อ่านสื่อออนไลน์ นวัตกรรมสมัยใหม่อาจจะกลืนกินวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม เช่น เด็กหนุ่มสาว สนใจแต่เรื่องบันเทิงจากสื่อออนไลน์ต่าง ๆ
 - (4) สภาพการเมือง จัดงานมักจัดตามแรงกระตุ้นสนับสนุนของนักการเมืองท้องถิ่นด้านงบประมาณ การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ
 - (5) การเปลี่ยนแปลง

ในการจัดงานบุญผะเหวด มักมีการนำวัสดุอุปกรณ์มาประยุกต์ใช้ 6) ผลการเปลี่ยนแปลงบุญผะเหวดในอำเภอ กู่แก้วใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคคล ด้านสังคม ด้านความเชื่อทางศาสนาดังต่อไปนี้ (1) ทางด้านเศรษฐกิจ ผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ คือ การจัดงานบุญผะเหวด เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น การจัดงานในแต่ละปีมีความใหญ่โตไม่เท่ากันแล้วแต่สภาพเศรษฐกิจในแต่ละปี เนื่องจากว่าถ้าปีไหนชาวบ้านมีรายได้ดี ก็จะร่วมกันบริจาคทำบุญจำนวนมาก งานก็จะมีความยิ่งใหญ่ตามมาด้วย ปีใดเศรษฐกิจดีพืชผลทางการเกษตรราคาดี ปีนั้นก็มีการจัดงานยิ่งใหญ่มีมหรสพครบครัน ปีใดเศรษฐกิจไม่ดี การจัดงานก็จะไม่ยิ่งใหญ่ (2) ทางด้านบุคคล ผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคคลคือ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครอบครัว การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในการจัดงานบุญผะเหวด ระหว่างชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผลเสียคือ ในงานบุญมีมหรสพ ก็จะมีเรื่องทะเลาะวิวาท ชกต่อยกันของเด็กวัยรุ่น นักเทศน์บางแห่งไม่มีความรู้เรื่องทำนองแหล่ ผู้จัดการเทศน์มุ่งธุรกิจมากกว่าความศรัทธา การเทศน์เปลี่ยนมาเป็นการเทศน์แบบประยุกต์ ซึ่งขัดกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวพุทธที่ต้องรักษาแบบแผนไว้ (3) ทางด้านสังคม ผลการจัดงานบุญผะเหวดทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม คือ สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมที่มีความหลากหลายครอบครัวมาอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข งานบุญผะเหวดจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวอำเภอ ในการทำกิจกรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี เช่น การร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน ซึ่งชุมชนจะจัดงานให้ตรงกับวันหยุดราชการ เพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการมาเป็นประธานในพิธีและร่วมงานโดยสะดวก (4) ทางด้านความเชื่อทางศาสนา ผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อทางศาสนา มีความเชื่อที่ตรงกันในด้านการทำบุญ การรักษาศีล การเจริญสมาธิ และการบำเพ็ญทานบารมี มีผลและมีอานิสงส์มากมายหลายประการ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และคิดว่าเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับนิทานชาดกประวัติพระพุทธเจ้าควรอนุรักษ์ไว้เพื่อให้สืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

3. แนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม-วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอกู่แก้วจังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 10 ด้าน ดังนี้

1) ส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีการจัดงานไว้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นมี 2 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์ประเพณีการจัดงานบุญผะเหวดไว้ เพราะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น เป็นรายได้เข้าสู่อำเภอกู่แก้ว 2) การอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดไว้ เพราะมีความเชื่อที่ว่า ถ้าทำไม่ครบและไม่ถูกต้องตามหลักการที่เคยปฏิบัติจะเกิดอาเพศต่าง ๆ ขึ้น

2) สร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างครอบครัวและชุมชน มี 2 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์ด้านสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างครอบครัวและชุมชนในความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการช่วยงานบุญผะเหวดอัมมัญญไปด้วยกัน คือ (1) ทำให้ประชาชนรู้จักเข้าวัด รู้จักการทำบุญตักบาตร ห้างไกล อบายมุข ฟังเทศน์มหาชาติ การทำความดี โดยยึดต้นแบบการให้ทานอย่างพระเวสสันดร (2) ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีในการร่วมมือกันในการจัดงานบุญผะเหวด 2) การอนุรักษ์การเทศน์แบบดั้งเดิมไว้ งานบุญผะเหวดบางแห่งนักเทศน์ไม่มีความรู้เรื่องทำนองแหล่ การเทศน์เปลี่ยนมาเป็นการเทศน์แบบประยุกต์ ซึ่งขัดกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่ต้องรักษาแบบแผนเดิมไว้

3) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในระดับชุมชนกับสังคม มี 2 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์สังคมพุทธวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสังคมที่มีความหลากหลายครอบคลุมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ในทางวัฒนธรรม ที่สร้างความกลมเกลียวในสังคม 2) การอนุรักษ์การทำงานแบบสมานฉันท์เป็นการร่วมมือกันทำงานทุกฝ่ายแบ่งหน้าที่กันทำงานในการจัดงานบุญผะเหวดอย่างเต็มใจงานบุญผะเหวดจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวภูแก้ว ในการทำกิจกรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี เช่น การร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชน ซึ่งชุมชนจะจัดงานให้ตรงกับวันหยุดราชการ เพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการมาเป็นประธานในพิธีและร่วมงานโดยสะดวก ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันอันเป็นสังคมที่มีอัตลักษณ์ของชาวภูแก้ว พร้อมทั้งการมีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่พร้อมจะอนุรักษ์ไว้ให้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมตกทอดแก่ลูกหลานสืบไป

4) การอนุรักษ์ด้านความเชื่อทางศาสนา มี 2 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับนิทานชาดกประวัติพระพุทธเจ้า เพราะประชาชนส่วนมากยังมีความเชื่อศรัทธาในบุญผะเหวดว่าเป็นการเสวยชาติหนึ่งของพระพุทธองค์ จึงมีความเชื่อในด้านการทำบุญ การรักษาศีล การเจริญสมาธิ และการบำเพ็ญทานบารมีมาอันสูงส่งมาก 2) การอนุรักษ์แบบแผนประเพณีที่มีมาแต่โบราณมีความเชื่อความศรัทธาในพุทธวิธีมีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยการนำหลักคำสอนในพระเวสสันดรชาดกไปปฏิบัติ ทำให้ประชาชนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเชื่อว่าเมื่อได้ฟังเทศน์ให้จบ 13 กัณฑ์ จะได้านิสงส์มากและได้พบพระศรีอาริยมุตไตรัย และทำให้ประชาชนเข้าใจในประเพณีงานบุญผะเหวดมากขึ้น

5) สร้างแนวทางในการอนุรักษ์จากประสบการณ์จริง มี 2 ด้าน คือ 1) กลุ่มที่มีประสบการณ์และทักษะฝีมือ มีการวางแผนทุกภาคส่วนแบ่งกันทำงาน ในการจัดขบวนแห่ผะเหวดเข้าเมืองซึ่งชาวบ้านได้นำองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมประเพณีทุก ๆ ปี ในการเผยแพร่ทางด้านวัฒนธรรมในชุมชนหลากหลายรูปแบบ ศึกษาหาความรู้จากคนเฒ่าคนแก่ และพระภิกษุเพื่อจะได้จัดงานอย่างถูกต้องและมีคุณค่ามากขึ้น 2) กลุ่มที่ไม่มีทักษะทางฝีมือในการจัดงานก็จะร่วมทำกิจกรรมในงานบุญ ร่วมทำบุญ และฟังเทศน์ การจัดงานบุญผะเหวดทางราชการและชุมชนควรร่วมมือร่วมใจกันในการจัดงานจึงจะลุล่วงไปด้วยดี

6) สร้างรูปแบบในองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่สาธารณชน มี 3 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์การวางแผนจัดงานบุญผะเหวดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารทุกสื่อ ทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทางสื่อออนไลน์ทุกประเภท 2) การอนุรักษ์การนำความรู้ภูมิปัญญาของแต่ละคนมาปรับปรุงแก้ไขหรือวางแผนในการจัดงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการนำกลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจัดงานบุญผะเหวด แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล 3) การอนุรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดแบบดั้งเดิมไว้ ไม่ให้ผิดเพี้ยนในการวางแผนจัดงานผู้นำชุมชนจะต้องศึกษาหาความรู้พระเวสสันดรให้ถ่องแท้จึงจะจัดงานได้ไม่ผิดเพี้ยน

7. การอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษ มี 3 ประเด็น คือ 1) การอนุรักษ์รูปแบบขั้นตอนและพิธีกรรมของการจัดงานบุญผะเหวดไว้ซึ่งจะต้องใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย 2) การอนุรักษ์ในความเป็นเจ้าของประเพณีงานบุญผะเหวดร่วมกัน โดยให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของประเพณีบุญผะเหวดและมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไป 3) การอนุรักษ์การสร้าง ความเข้าใจในรากเหง้าวัฒนธรรมประเพณี

ของชาวภูเก๊ว ชุมชนจะต้องรักษาไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการนำบุตรหลานเข้าร่วมงานบุญ เพื่อให้เขาได้ซึมซับเอาหลักของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สร้างจิตสำนึกให้ลูกหลานหวงแหนมาตุภูมิ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนตนเองไว้ โดยการจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในวัดและสถานที่ราชการ ซึ่งผู้ปกครอง ครู และรัฐควรมีนโยบายหรือโครงการส่งเสริมเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักษาประเพณีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษไว้

8. การอนุรักษ์ด้านการนำวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการไปบูรณาการ โดยนำหลักสังคหัตถ์ 4 ไปบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา พอสรุปได้ 3 ประเด็น คือ 1) การอนุรักษ์การนำหลักสังคหัตถ์ 4 ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันการนำหลักธรรมเรื่องทานในการทำบุญในงานบุญพะเหวด นำหลักธรรมเรื่องปิยวาจา ในการชักชวนคนมาทำบุญ หลักอัตถจริยา เรื่องการช่วยเหลืองานบุญโดยไม่เกี่ยงงาน สมานัตตตา การทำบุญอย่างสม่ำเสมอเพื่อดำรงพระพุทธศาสนาไว้สืบไป การพูดจาไพเราะ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ มีความสามัคคีในการจัดงานบุญพะเหวดให้ลุล่วงไปด้วยดี 2) การอนุรักษ์การเทศน์สั่งสอนชาวบ้านให้มารักษาศีล 5 มิให้ขาด หรือศีล 8 ทุกวันพระ สวดมนต์ทำวัตรและมาปฏิบัติธรรมที่วัด 3) การอนุรักษ์การขับเคลื่อนองค์กรของผู้นำชุมชน ได้แก่ (1) โดยนำหลักอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย ทุกข์ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ สมุทัยเหตุให้เกิดทุกข์ นิโรธ ความดับทุกข์ และมรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ และ (2) หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ในการขับเคลื่อนชุมชนภูเก๊ว โดยใช้หลักการบริหารเชิงพุทธส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นร่วมกับทุกภาคส่วน ยังผลไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน (3) การนำหลักสังคหัตถ์ 4 ไปบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ผู้นำชุมชนต้องมีความรู้ความสามารถ ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการนำเงินทุนและทุนทางสังคมมาใช้อย่างคุ้มค่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดงานบุญพะเหวด เพราะเป็นประเพณีที่มีคุณค่าทางด้านจิตวิญญาณของชุมชน

9. การอนุรักษ์ด้านบุญพะเหวดในฐานะทุนทางสังคมมี 3 ประเด็น คือ 1) การอนุรักษ์ทุนทางสังคม คือ ทุนมนุษย์ ทุนภูมิปัญญา ทุนวัฒนธรรม ที่ได้สั่งสมประสบการณ์ไว้แต่ละบุคคล เป็นการใช้ประสบการณ์ฝีมือในการจัดงานบุญพะเหวด 2) การอนุรักษ์รูปแบบการปฏิบัติพิธีกรรมตามเดิมไว้ 3) การอนุรักษ์การจัดงานบุญพะเหวดไว้ เพราะนิทานชาดกพระเวสสันดร ทำให้ชาวอำเภอกูเก๊วเกิดปัญญา เกิดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม เพื่อรักษาขนบประเพณีไว้ของชาวอำเภอกูเก๊วไว้ให้เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลานสืบไป

10. สร้างกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน มี 8 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์ทักษะฝีมืออันเป็นต้นทุนในด้านความสามารถของแต่ละบุคคล ที่จะพัฒนาตนเองให้เกิดทักษะในความรู้แต่ละด้านในการสร้างสรรค์จัดงานบุญพะเหวด ความมีสติปัญญา ความเฉลียวฉลาด ไหวพริบ เป็นความสามารถในการจัดการงานบุญพะเหวด ที่นำไปสู่การปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านศาลาโรงธรรม ขบวนแห่พะเหวด รวมถึงภาวะผู้นำชุมชน 2) การอนุรักษ์การถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์จากบรรพบุรุษที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้เฒ่าผู้แก่ในการจัดงานบุญพะเหวดสู่ลูกหลาน โดยใช้กลยุทธ์ขับเคลื่อนการดำเนินการและมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ให้การจัดงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างชุมชน พระสงฆ์ บุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ถือว่าเป็นทุนมนุษย์ที่สำคัญประการหนึ่ง ในการจัดบุญผะเหวดหรืองานบุญมหาชาติ ทำให้มนุษย์มีจิตสำนึกในการรู้จัก บาป-บุญคุณโทษ และสำนึกในพระคุณพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และรู้จักสืบสานบุญประเพณีในท้องถิ่นตัวเอง 3) การอนุรักษ์การถ่ายทอดประสบการณ์ ในการวางแผนจัดงานบุญผะเหวดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นทักษะความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่สั่งสมเฉพาะตัว โดยการถ่ายทอดประสบการณ์สืบทอดกันมาจากครอบครัวหรือชุมชนท้องถิ่น 4) การอนุรักษ์การสอนภูมิปัญญาให้คนรุ่นหลัง โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ เป็นการอนุรักษ์ประเพณีที่บรรพบุรุษได้คิดขึ้นและปฏิบัติเป็นแบบแผนสืบทอดต่อกันมา นำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปช่วยในการจัดงานบุญผะเหวด 5) การอนุรักษ์การสร้างสรรค์ด้านรูปธรรมและนามธรรม โดยการอบรมพัฒนาบุคคลให้เกิดการคิด การวิเคราะห์ และมีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพราะทุนทางภูมิปัญญาจะนำไปใช้ในการจัดการองค์ความรู้ต่าง ๆ ในทุกระดับจนก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนได้ 6) การอนุรักษ์โดยการถ่ายทอดผ่านการอบรมสั่งสอน และปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดกันไป 7) การอนุรักษ์โดยคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์เกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรม ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ในการใช้สื่อออนไลน์ และการทำธุรกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้คนในชุมชนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไร้ขีดจำกัดเกิดการสร้างวัฒนธรรมร่วมสมัยจนวัฒนธรรมเดิมถูกผสมผสานทำให้คนรุ่นใหม่ไม่ทราบวัฒนธรรมดั้งเดิม คนรุ่นใหม่จึงต้องรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ 8) การอนุรักษ์คุณค่าทางจิตวิญญาณไว้ ทุนวัฒนธรรมที่ถูกสื่อผ่านเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นวัตถุจับต้องได้ได้แก่ หนังสือ ภาพเขียน อุปกรณ์ต่าง ๆ ทางสัญลักษณ์ประเพณีบุญผะเหวด

องค์ความรู้ในการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงของการจัดงานบุญผะเหวดในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานีสามารถสรุปได้ 6 ด้าน ดังนี้ 1. ความเข้าใจของประชาชนในเขตอำเภอภูแก้ว มีความเข้าใจว่าบุญผะเหวดมีมาแต่โบราณตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ 2. บุญผะเหวดในอำเภอภูแก้วมีชื่อเรียกว่า บุญข้าวปุ้น 3. สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดงานบุญผะเหวด 4. การเตรียมการจัดงานบุญผะเหวดมักมีพิธีมากขึ้น และกำหนดวันจัดงานมักเป็นไปตามพระนักเทศน์ 5. การเปลี่ยนแปลงในการจัดงานบุญผะเหวด 6. ผลการเปลี่ยนแปลงบุญผะเหวดมักเป็นไปตามระบบเศรษฐกิจ บุคคล สังคมและความเชื่อทางศาสนา

ส่วนแนวทางการอนุรักษ์รูปแบบการจัดงานบุญผะเหวดในฐานะทุนทางสังคม - วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น 2. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในระดับชุมชนกับสังคม 4. ส่งเสริมกิจกรรมด้านความเชื่อทางศาสนา 5. สร้างแนวทางอนุรักษ์จากประสบการณ์จริง 6. สร้างรูปแบบองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่สาธารณชน 7. ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษไว้ 8. ส่งเสริมศูนย์การอนุรักษ์วัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ 9. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความเป็นทุนทางสังคม 10. สร้างกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.1 การจัดงานบุญผะเหวด ควรเป็นงานบุญสีขาว ปลอดอบายมุขต่าง ๆ และนำเอาหลักธรรมในพระเวสสันดรชาดกเป็นหลักการในการดำเนินชีวิตภาครัฐ คณะสงฆ์ และผู้นำท้องถิ่นควรมีมาตรการให้เกิดผล

1.2 รัฐบาลและองค์กรเอกชนควรสนับสนุนให้การจัดงานบุญผะเหวดเป็นงานระดับภาคอีสาน พร้อมกันทุกจังหวัดในภาคอีสาน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ไปเที่ยวจังหวัดไหนก็ได้ในภาคอีสาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้จัดงานบุญผะเหวด ควรนำแนวทางอนุรักษ์งานบุญผะเหวดในงานวิจัยนี้ไปปรับปรุงในการจัดงานครั้งต่อไป

2.2 โรงเรียนควรส่งเสริมนักเรียน นักศึกษาได้เข้าร่วมประเพณีบุญผะเหวด เพื่อให้ได้เรียนรู้ซึมซับวัฒนธรรม และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมต่อไป

2.3 ควรศึกษาคติธรรมและอิทธิพลวัฒนธรรมประเพณีบุญผะเหวด ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคอีสาน

2.4 ควรนำผลวิจัยที่ได้จากการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคคล ด้านสังคม ด้านความเชื่อทางศาสนา หรือด้านทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนปัญญา และทุนวัฒนธรรม ด้านใดที่ขาดความสมบูรณ์ ควรนำมาศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

References

- Khampiranon, U. (2008). *A Study of Buddhist Teachings as appeared in the Phramalaikam luang Literature*. Thesis Master of Art. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Davaj Khemadhajo. (1994). *A Critical Study of Influence of Mahachati Reaching in Thai Society*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Somchat Nandadhammiko. (2006). *A Study of Value of the Mahajati Preaching In Lanna*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Samakkarn, S. (1996). *Faith and Religion in Thai society: Social-Humanist Analysis*. Bangkok: Odiestor.

Samutkub, S. (2000). Cultural Politics in Boonphawed in Roi Et. Nakhon Ratchasima: Bureau of Social Technology. University Suranaree Technology.

รูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์

ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก

อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*

A Model of Creating Buddhist Volunteer Spirit of Youth Volunteer in
the Conservation of Nong Bua Village, Changphuak Sub-District,
Suvanabhum District, Roi-Et Province

¹ปัญญา เสนงา และ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ

¹Panya Sanphoo-nga and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidya University, KhonKaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: panyamusic2514@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ 3) เพื่อส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ทำการศึกษาในพื้นที่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ พบว่ากลุ่มเยาวชนจิตอาสาที่มีอุดมการณ์ มีการรวมตัวของกลุ่มขึ้นจากการอบรมและการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อปกป้อง อนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าไม้บ้านหนองบัวให้รอดพ้นจากการลักลอบตัดไม้พะยูงในชุมชนที่ตนอาศัย

2. รูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ พบว่าเป็นการอบรมและสร้างจิตสำนึก ที่มากกว่านั้นมีการสร้างเครือข่ายในการฟื้นฟูป่าไม้ของเยาวชนบ้านหนองบัวนอกจากนั้นยังมีการการบวชป่าเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางความเชื่อในพระศาสนาที่จะช่วยคุ้มครองป่าได้

* Received March 28, 2020; Revised April 6, 2020; Accepted May 16, 2020

3. ส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ดงท่าเล-ดอนใหญ่ พบว่า รูปแบบนั้นจะต้องเน้นไปที่การสร้างกลุ่มคนร่วมอุดมการณ์ในภาคีเครือข่ายเพื่อฟื้นฟู ป่าไม้ให้กับชุมชน และสร้างกลุ่มจิตอาสาเชิงพุทธให้กับเยาวชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้

คำสำคัญ: รูปแบบ; จิตอาสา; เชิงพุทธ

Abstract

The aims of this article research were 1) to study the Nong Bua village volunteer youth group in the conservation of Dong Tamle-Don Yai community forest, Chang Phuak sub-district, Suvarnabhumi district; 2) to study the volunteerism-building model of Nong Bua village youth in preserving Dong Tamle-Don Yai community forest, Chang Phuak Sub-district, Suvarnabhumi district; 3) to propose a model of Buddhist volunteering for the Nong Bua village volunteer youth in the conservation of Dong Tamle-Don Yai community forest, Chang Phuak Sub-district Suvarnabhumi district, Roi Et province. This study was carried out by means of the qualitative research by studying documents and fieldwork to collect the data from 30 key informants by in - depth interviews. The tools used for data collection were structured interview forms. The data were interpreted by the descriptive analysis.

The results of research were as follows 1) The Nong Bua village volunteer youth group for Conservation of Dong Tamle-Don Yai community forest Chang Phuak sub-district, Suvarnabhumi district, Roi Et province has ideology in preserving the forest from the smuggling of Siamese rosewood in the communities in which they live. The group was formed from training and awareness cultivation from generation to generation to protect and conserve community forests voluntarily, with not expecting any compensation. 2) A model for creating volunteer spirit of Nong Bua village youth in preserving Dong Tamle - Don Yai community forest is obtained from volunteering with training and creating awareness. Establishing a network for forest restoration of the Nong Bua village youth, including ordination of forests, is a symbolic expression of religious belief that can help protect forests. Gathering in the merit making event of people in the community is another model of villagers to connect their mission with their lifestyle and the dependence on natural resources. 3) The model of Buddhist volunteering for the Nong Bua village volunteer youth in the conservation of Dong Tamle-Don Yai community forest, Chang Phuak Sub-district Suvarnabhumi district, Roi Et province can be made by creating an ideological group of network partners to restore forests

to the community; and creating a Buddhist volunteer spirit group for the youth by applying the Buddhist doctrine.

Keywords: pattern; volunteering; Buddhist

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ฝึกอบรมจิตใจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชน เยาวชนบ้านหนองบัวก็นับถือพระพุทธศาสนาเช่นกัน ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ประเพณี พิธีกรรม ผ่านวัฒนธรรมประเพณีที่ซึมซับสู่จิตใจเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดชุมชนแห่งความสงบสุข เป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันกับการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน แต่เนื่องจากการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา จะมุ่งเน้นการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าจิตใจขาดความสมดุลพอดี จึงมีผลทำให้เกิดการแข่งขันสูงเพื่อความสำเร็จและความอยู่รอด เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเก่าไปสู่สิ่งใหม่ทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และอื่นๆ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2012-2016) การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหนองบัว และได้ประสบกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวม

ด้วยเหตุนี้ทางชุมชนจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มจิตอาสาในการรักษาสิ่งแวดล้อมขึ้น ซึ่งการสร้างกลุ่มจิตอาสาในที่นี้ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเยาวชนในบ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนจิตอาสา เพื่อจะปกป้องและการดูแลป่าชุมชนบ้านหนองบัว ซึ่งการจัดตั้งในครั้งนี้เป็นการป้องกันปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงในป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ บ้านหนองบัว เนื่องจากป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 1,062 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นสันเนินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นป่าดิบแล้งในพื้นที่ราบที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีพันธุ์ไม้ที่เด่นๆ คือ ไม้พะยุง ซึ่งขึ้นหนาแน่นมีขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และยังเป็นป่าต้นน้ำแห่งทุ่งกุลาร้องไห้ (Green Globe Institute, 2015 - 2016)

จากปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงขายในพื้นที่นี้เองจึงให้เกิดจิตอาสา เมื่อมองไปในระดับประเทศก็จะเห็นว่าทุกท้องที่ของประเทศมักมีการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่สาธารณะ ทำให้ราคาไม้พะยุงสูงขึ้นแบบก้าวกระโดด ป่าชุมชนบ้านหนองบัวจึงได้รับผลกระทบกับปัญหานี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาชาวบ้านหนองบัว จึงได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่โดยเริ่มต้นจากการแก้ไขปัญหาการรักษาพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ของชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมบวชป่า ปลูกป่า และร่วมกันสร้างป้อมยาม จัดชุดเข้าเวร ฝักระวัง ลาดตระเวน ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน และการผลัดเปลี่ยนกันเข้าเวร เพื่อป้องกันการตัดไม้พะยุงด้วยความเสียสละเข้มแข็งสามัคคี การอยู่เฝ้าร่วมกันตลอดคืน ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รู้จักความเคลื่อนไหวของทุกครอบครัว ทำให้สมาชิกมีความรักใคร่สนิทสนมกันมากขึ้นนำมาถ่ายทอด

ต่อให้คนในครอบครัวเกิดความคุ้นเคยเกี่ยวเนื่องกัน ทำให้เกิดกิจกรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและสร้างความสุขให้แก่คนในชุมชน นอกจากนี้กลุ่มจิตอาสาได้ขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนและสังคมอื่นๆ ด้วยการทำงานจิตอาสาของกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่ สามารถปกป้องรักษาผืนป่าไม้ไผ่ได้ในช่วงเกิดวิกฤตการณ์เป็นผลสัมฤทธิ์ นับเป็นตัวอย่างหนึ่งของความมีจิตอาสาในการจัดการป่าชุมชน เป็นที่ยอมรับจากภาคส่วนราชการ ทำให้มีหน่วยงานภาคส่วนราชการ องค์กรสถาบันการศึกษา เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการทำงานจิตอาสาอนุรักษ์ป่า และมาตรวจเยี่ยมศึกษาเรียนรู้การทำงาน และศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 4 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ศปป.4 กอ.รมน.) ความมั่นคงพิเศษ ได้ยกย่องให้กลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่ เป็นต้นแบบจิตอาสาในการดูแลรักษาป่าชุมชนของประเทศไทย และเผยแพร่การทำงานมอบนโยบายให้เป็นแผนปฏิบัติการให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ทุกจังหวัดทั่วประเทศ และประกาศแม่ทัพภาคที่ 2 เรื่องการชมเชยแบบอย่างการปฏิบัติการรักษาป่าชุมชน ให้กลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่ และผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ยกย่องให้เป็นชุมชนแบบอย่างจิตอาสาของจังหวัดร้อยเอ็ด (Thitasaro, 2016) และได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 17 พ.ศ. 2558-2559 (Green Globe Institute (2015 - 2016). ประเภทชุมชน จึงเป็นกรณีตัวอย่างหนึ่งในการจัดการป่าชุมชน โดยชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ทำให้ป่าดำรงอยู่ได้โดยไม่ถูกทำลาย และเหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่ในการศึกษา ค้นคว้า เพราะเยาวชนบ้านหนองบัวได้เห็นกระบวนการทำงานของผู้ปกครอง จึงก่อตั้งกลุ่มเยาวชนจิตอาสาขึ้นมา และได้นำแบบอย่างการทำงานของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาถ่ายทอดสู่เยาวชนอื่นๆต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเพื่อศึกษากลุ่มเยาวชนจิตอาสบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่เป็นอย่างไร นอกจากนั้นผู้วิจัยก็จะได้นำเสนอรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อเป็นแนวทางให้สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนจิตอาสบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลการวิจัย

1.1 เอกสารขอบเขตด้านเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 และเอกสารเกี่ยวกับจิตอาสาและเอกสารชั้นทุติยภูมิ มุ่งศึกษาค้นคว้าจาก เอกสารงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจิตอาสา เอกสารการทำงานจิตอาสาของกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ และ

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จำนวน 30 รูป/คน ได้แก่ 1) พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดบ้านหนองบัว 3 รูป 2) คณะกรรมการกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว 5 คน 3) สมาชิกกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว 7 คน 4) คณะกรรมการสมาชิกกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่ 5 คน 5) สมาชิกกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าดงท่าเล-ดอนใหญ่ 5 คน 6) ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ 5 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

2.1 เป็นพื้นที่ที่เป็นชุมชนต้นแบบการทำงานจิตอาสาของกลุ่มจิตอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่

2.2 เป็นพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่มเยาวชนจิตอาสา

2.3 เป็นชุมชนต้นแบบการทำงานจิตอาสาอนุรักษ์ป่าชุมชนที่สามารถพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้

3. ขอบเขตด้านเนื้อหาขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหา 3 ข้อ ประกอบด้วย

3.1 การอนุรักษ์ป่าชุมชนของเยาวชน

3.2 รูปแบบการสร้างจิตอาสาเยาวชน

3.3 ส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงพรรณนา ได้แก่ ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกประมวลผลเป็นภาพรวมแต่ละประเด็นเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย และสรุปเป็นภาพรวมเสนอรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาการสร้างจิตอาสาของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว ด้วยการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินการในพื้นที่ การสัมภาษณ์

เชิงลึก มาเป็นฐานความรู้ในการสร้างรูปแบบจิตอาสาของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว โดยนำข้อมูลมาเสนอรูปแบบองค์ความรู้ที่ได้ จากการศึกษาจำแนกเป็นรายประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

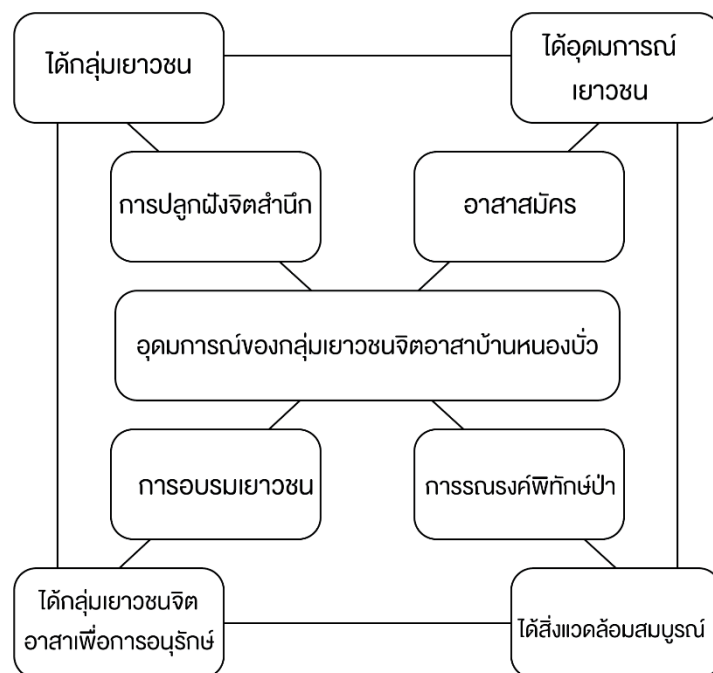
4.2 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ตรวจสอบรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยแนวคิด/ทฤษฎีมาประกอบการวิเคราะห์ตามลำดับต่อไป และได้เสนอรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4.3 เขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาของผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 อุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ตอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กลุ่มเยาวชนจิตอาสาที่มีอุดมการณ์ในการพิทักษ์รักษาป่าไม้บ้านหนองบัว ก็เพื่อต้องการป้องกันการลักลอบตัดไม้พะยุงในชุมชนที่ตนอาศัย มีการรวมตัวของกลุ่มขึ้นจากการอบรมและการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อปกป้องและอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยความสมัครใจด้วยความหวงแหนพื้นที่ป่าและไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ กลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว มุ่งไปที่ความรักชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ป่า ปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดและสืบทอดเจตนารมณ์ของพ่อแม่ เพื่อช่วยสนับสนุน ส่งเสริมในการแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงและพันธุ์ไม้นานาชนิดในป่าดงท่าเล-ตอนใหญ่ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

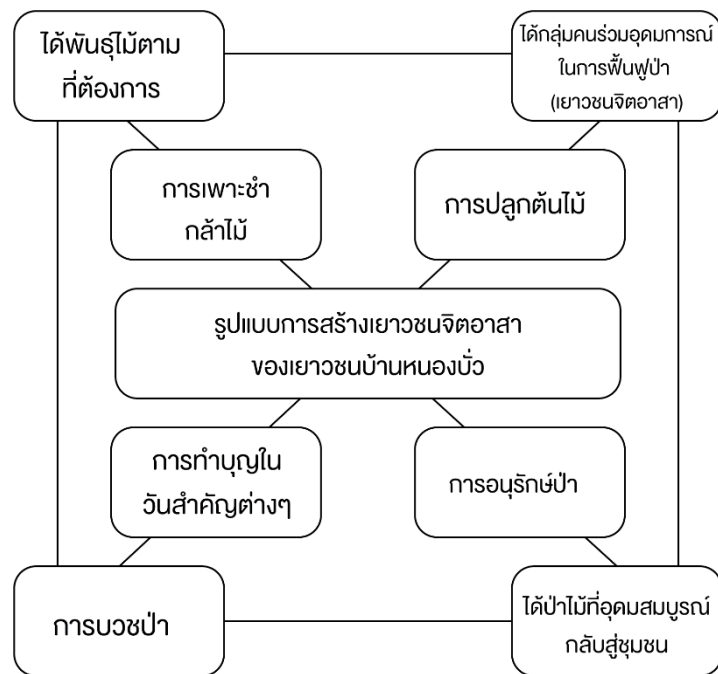

แผนภูมิ: อุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว

ภาพที่ 2 อุดมการณ์กลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่า

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ได้รูปแบบการสร้างจิตอาสาด้วยอบรมและสร้างจิตสำนึก การสร้างเครือข่ายในการฟื้นฟูป่าไม้ของเยาวชนบ้านหนองบัว นอกจากนั้นยังมีการการบวชป่าเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางความเชื่อในพระศาสนาที่จะช่วยคุ้มครองป่าได้ การรวมตัวในการการทำบุญของคนในชุมชนก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ชาวบ้านร่วมกันจัดขึ้น เพื่อเชื่อมโยงกันในชีวิตวิถีกับการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ป่าชุมชนรวมกันนั้น ถือได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สร้างเยาวชนจิตอาสาให้เพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมในการสร้างความรักความหวงแหนในถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นผู้จิตอาสาในทุกๆ กิจกรรมทั้งกับทางชุมชน ภาครัฐและเอกชน โดยใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวมด้วยอุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

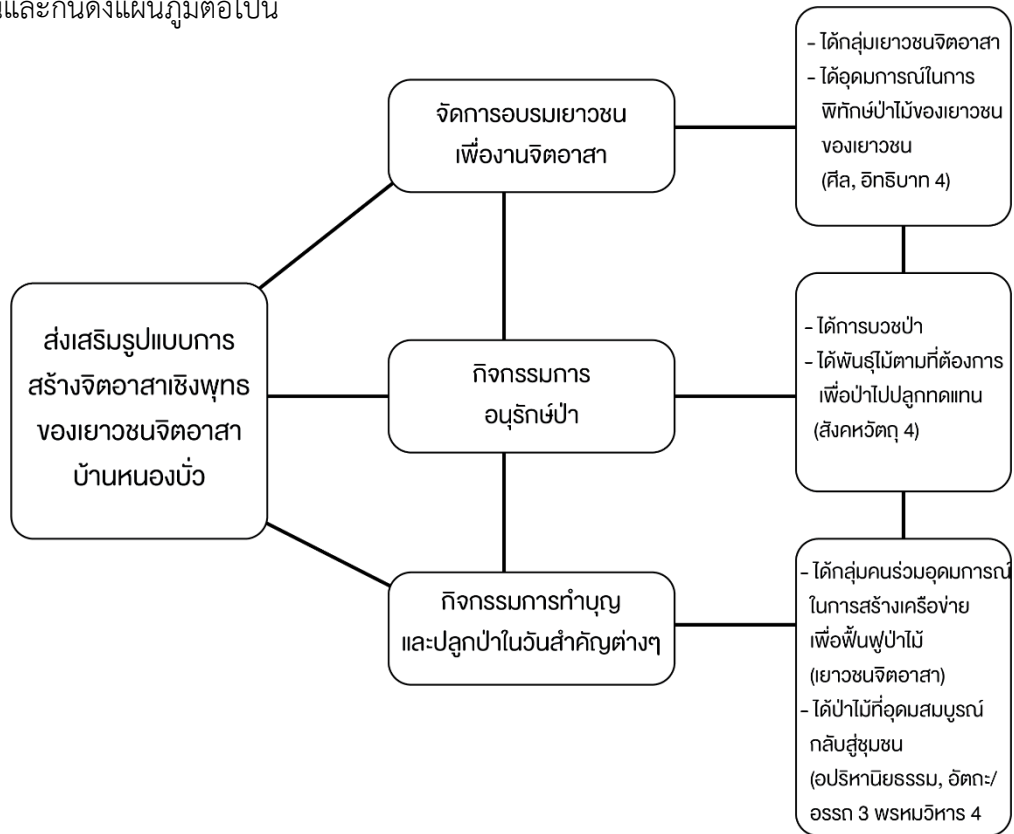
แผนภูมิ: รูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัว

ภาพที่ 3 รูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่า

วัตถุประสงค์ที่ 3 ส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สร้างกลุ่มคนร่วมอุดมการณ์ในภาคีเครือข่ายเพื่อฟื้นฟูป่าไม้ให้กับสู่ชุมชน และสร้างกลุ่มจิตอาสาเชิงพุทธให้กับเยาวชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ การนำหลักธรรมมาปรับใช้อาจมีหลายวิธี แต่ในบ้านหนองบัวนี้ส่วนใหญ่แล้วจะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปรับใช้ เพราะหลักธรรมทั้ง 6 นั้นเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ที่มากไปกว่านั้นหลักธรรมทั้ง 6 นี้ยังสามารถสร้างความเมตตาต่อกัน สร้างความรักให้เกิดขึ้นในสังคม สร้างความสามัคคีและความหวงแหนในถิ่นที่อยู่ของตนด้วยหลักธรรมนำบูรณาการอีก

ประการหนึ่งก็คือ การให้ทาน การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นมีในตน เป็นคนที่พร้อมที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความเห็นของคนอื่น พร้อมกันวางแผนแล้วนำไปสู่วิธีปฏิบัติ มาสร้างรูปแบบในการทำงานกลุ่มจิตอาสา หลักธรรมที่ต้องใช้ในการบริหารในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ความสงบสุขอยู่กับธรรมชาติ ด้วยการการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังแผนภูมิต่อไปนี้

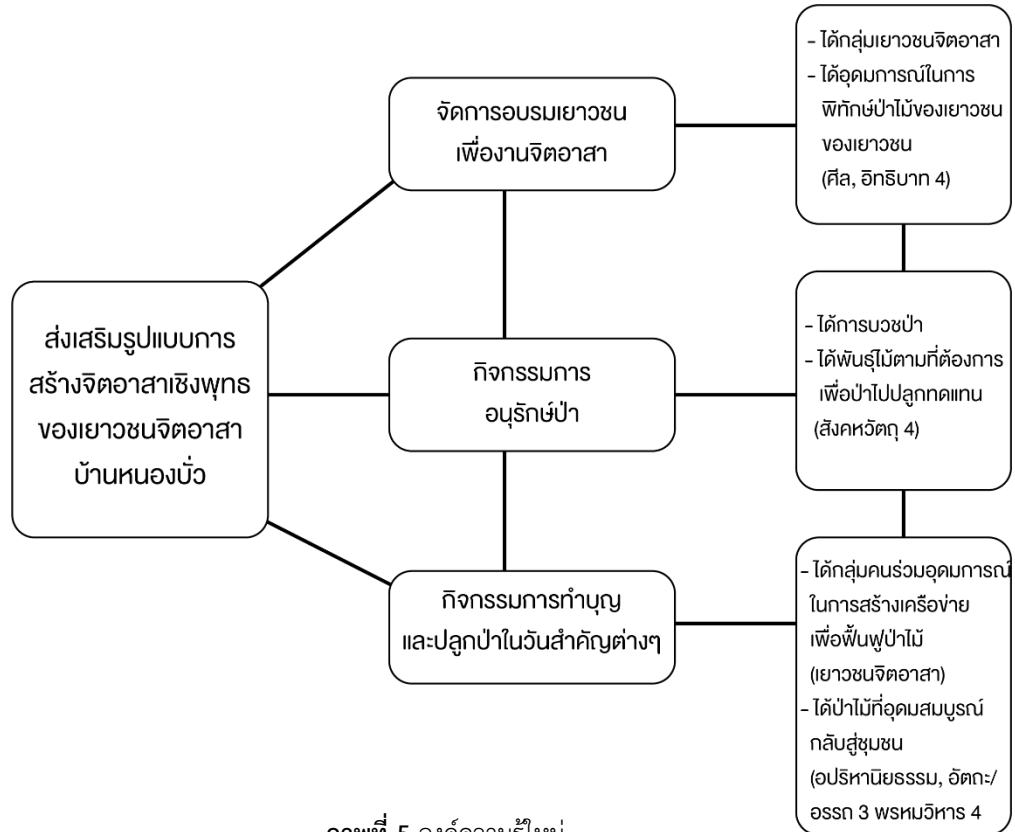
แผนภูมิ: ส่งเสริมแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว

ภาพที่ 4 ส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัว

องค์ความรู้ใหม่

เยาวชนจิตอาสาที่ดีจะต้องใส่ใจในอุดมการณ์ของตนที่ให้ผลทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

เป็นการฝึกหัดอบรมกายวาจา จิตใจ และปัญญา ด้วยความเมตตา ความกรุณา ความสามัคคี เพราะจะทำให้กลุ่มเยาวชนจิตอาสาประสบความสำเร็จในการทำงานจิตอาสาอนุรักษ์ป่า และทำให้กลุ่มมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 5 องค์ความรู้ใหม่

จากการนำหลักธรรมในเรื่องของความเมตตาต่อกันด้วยความรัก ความสามัคคี ความห่วงหา การให้ทาน การรักษาศีล การทำตนให้เป็นประโยชน์ด้วยจิตอาสามุ่งไปที่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นการทำงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นการเสียสละอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยผ่านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของชุมชน ตามความคาดหวังต่อกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวที่อยากให้การทำงานของกลุ่มจิตอาสาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์จากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. อุดมการณ์ของกลุ่มเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กลุ่มเยาวชนจิตอาสาที่มีอุดมการณ์ในการพิทักษ์รักษาป่าไม้บ้านหนองบัวก็เพื่อต้องการปกป้องการลักลอบตัดไม้พะยูนในชุมชนที่ตนอาศัย มีการรวมตัวของกลุ่มขึ้นจากการอบรมและการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อปกป้องและอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยความสมัครใจ ด้วยความห่วงหาพื้นที่ป่าและไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ มีความสอดคล้องกับ (Tucker, 2009) ได้ให้ความหมายจิตอาสา (volunteer mind) ว่า จิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่นจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของให้เงินให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังแรงกายแรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งที่มีแม้กระทั่งเวลาโดยมีปัญญาคำกับเป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ส่วน (Smith, 1992) ได้กล่าวว่า การมีจิตอาสานั้นเป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมต่างๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม Nitatpattana (1998) ได้ให้ความหมายของจิตอาสาว่าเป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตนได้ และ

มุ่งมั่นทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น โดยทำงานด้วยใจไม่มีการบังคับ ในขณะเดียวกัน Sorawisoot (2009) ได้ให้ความหมายของ คำว่า จิตอาสา หมายถึง บุคคลที่มีจิตที่พร้อมจะให้หรือเสียสละ เวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยให้ผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ดังนั้น เยาวชนจิตอาสาจะต้องมีอุดมการณ์ร่วมกันจากการอบรมและการปลูกฝังจิตอาสา ด้วยความปรารถนาดีในการช่วยเหลือสังคมให้มีความสุข ด้วยความสมัครใจ ความเสียสละและไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทนในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติ

2. รูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ได้รูปแบบการสร้างจิตอาสาด้วยการอบรมและสร้างจิตสำนึก การสร้างเครือข่ายในการฟื้นฟูป่าไม้ของเยาวชนบ้านหนองบัว นอกจากนั้นยังมีการการบวชป่าเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่จะช่วยคุ้มครองป่าได้ การรวมตัวในการการทำบุญของคนในชุมชนก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ชาวบ้านรวมกันจัดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงกันในชีวิตวิถีกับการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ มีความสอดคล้องกับ Albert Bandura (1986) ได้สร้างทฤษฎี Triadic reciprocal determinism โดยได้เสนอว่า พฤติกรรมเกิดขึ้นเนื่องจากมีกลไก 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกัน คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล และชนิดของพฤติกรรม ปัจจัยทั้งสามอาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมไม่เท่ากัน Wanchaithanawong. et.al. (2008) ได้กล่าวถึง วิธีการเสริมสร้างลักษณะจิตอาสาให้กับคนในชุมชนนั้นว่า จะเริ่มจากการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา และให้มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร พร้อมกับการสร้างความเชื่อมั่นในตน และการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีความคล้ายคลึงกับ Saengkaew (2010) ได้ให้ความหมาย คำว่า จิตอาสา คือ ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ การให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกายรวมทั้งด้านแรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งที่ตนเองมี แม้กระทั่งเสียสละด้านเวลา เพื่อแผ้วถางให้กับส่วนรวม ดังนั้นจากการอบรมและการสร้างจิตสำนึกของเยาวชนจิตอาสาที่เป็นรูปแบบในการสร้างเครือข่ายฟื้นฟูป่า ด้วยการนำเอากิจกรรมพิธีการบวชป่า พิธีการทำบุญในทางพระพุทธศาสนาช่วยในการรวมตัวของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความพร้อมทั้งด้านกาย วาจา ใจ โดยสาธารณะประโยชน์ส่วนรวม

3. ส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาก่อนบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การสร้างกลุ่มคนร่วมอุดมการณ์ในภาคีเครือข่ายเพื่อฟื้นฟูป่าไม้ให้กับสู่ชุมชน และสร้างกลุ่มจิตอาสาเชิงพุทธให้กับเยาวชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ มีความสอดคล้องกับ Madhu (1996) ได้ให้ความหมายคำว่า รูปแบบหมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่างๆ Stoner & Wanke (1986) ให้ทัศนะว่า รูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อทำให้เราได้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ Wille (1986) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง Tosi & Carroll (1982) กล่าวว่ารูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์

อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมิตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบทั้งกายภาพ (Physical model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ และรูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ Sutthirat (1991) ได้ความหมายว่า การมีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบง่าย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และ Sriboribun (2007) ได้ให้ความเห็นที่มีลักษณะสอดคล้องกันว่า จิตอาสาจะต้องประกอบไปด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน (2) การเสียสละต่อสังคมที่แสดงออกถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และ (3) ความมุ่งมั่นพัฒนาจิตริเริ่มในการพัฒนาตนและสังคม ดังนั้น การสร้างคนให้มีอุดมการณ์ในกระบวนการจิตอาสา จะต้องยัดนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการฝึกหัดเยาวชนจิตอาสาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อประโยชน์และความสุขของสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รัฐควรคัดสรรหาบุคคลที่มาบริหารงานในระดับสังการ ทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม

1.2 ภาครัฐและเอกชน ควรเร่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลรักษาป่าชุมชน การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพให้องค์ความรู้แก่เยาวชนจิตอาสาในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการเยาวชนจิตอาสาในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่มีแนวคิดที่จะร่วมพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ

1.4 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรมีฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน ให้กับเยาวชนจิตอาสาทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

1.5 เยาวชนจิตอาสาควรจัดทำแผนรองรับการเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาในการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นแบบในอนาคตกับการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชน

2.2 ควรศึกษาการจัดทำระบบสารสนเทศในป่าชุมชน เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์กรรมไม้จากถิ่นกำเนิดทางธรรมชาติ ในป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ บ้านหนองบัว

2.3 ควรศึกษาวิจัยพืชสมุนไพรในเชิงปริมาณและคุณภาพที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

2.4 ควรศึกษาวิจัยสัตว์ป่าที่มีความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงปริมาณและคุณภาพของสัตว์ในป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ที่กำลังจะสูญพันธุ์

References

- Bandura, A. (1986). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.
- Green Globe Institute. (2015 - 2016). *Inheriting the aspiration of the sufficiency way of sharing, bonding the soil, water, forest, including the 17th Green Globe Award*. Bangkok: Sunthorn Film Company Limited.
- Madhu, R. (1996). *Encyclopedic of Psychology and Education*. New Delhi: Prentice-Hall.
- Nitatpattana, K. (1998). *Evaluation of a Screening Test for Pulmonary Tuberculosis Among Prisoners in a Bangkok Metropolitan Prison*. Thesis Master of Science (Infectious Diseases). Graduate School: Mahidol University.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2012-2016). *National Economic and Social Development Board*. National Economic and Social Development Plan 11th.
- Phra Sangjun Thitasaro (Leksri). (2016). *An Application of Buddhhadhamma in The Volunteer Spilitual Works of Nongbua people, Changphuak Sub-district Suwanabhumi District, Roi-et Province*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Saengkaew, W. (2010). *Developing a core of volunteerism for AIDS prevention to lead to sustainability*. Thesis Master of Arts (social work). Graduate School: Thammasat University.
- Smith., C. (1992). *The Antecedents of Self-esteem*. (2nd ed.). Palo Alto. California: Consulting Psychologist Press.
- Sorawisoot, P. (2009). *Motivation of youth leaders with volunteer spirit on social activities: a case study of Bangkok Metropolitan Youth Council*. Thesis Master of Education. Graduate School: Thammasat University.
- Sriboribun, N. (2007). *Development of a causal model of students' volunteer mind in the upper secondary schools under the Office of the Basic Education Commission*. Thesis Master of Education. Graduate School: Chulalongkorn University.
- Sutthirat., C. (1991). *Teach Children to have Public mind*. Bangkok: Vee print.
- Tosi & Carroll, S.J. (1982). *Management*. (2nd ed.) New York: John Wiley & sons.
- Tucker, W. J. (2009). *Public Mindedness an aspect of Citizenship Considered*. New York: Bilio Life.
- Wanchaithanawong, W. (2008). *Evaluation of Spirit Volunteering Project for Nursing Skills Enhancement among Nursing Student*. Borommarajonani Nursing College: Chiang Mai.
- Willer, D., (1986). *Scientific Sociology: Theory and Method*. Englewood Cliff, NJ: Prentice - Hall.

หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*

Leadership Development Program in Public-Spirited Services for Students in Private Higher Education Institutions

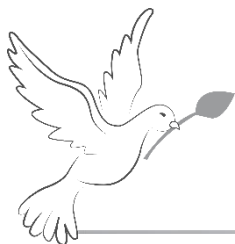
บุญญา ตุลยกุล

Boonya Tulyakul

วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

College of Philosophy and Education, Saint John's University, Thailand.

Corresponding Author. Email: Joil_2521@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 3) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประชากร คือ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา 2) แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired Samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วยเนื้อหา 10 องค์ประกอบจัดเป็น 4 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 ประโยชน์เพื่อส่วนรวม โมดูลที่ 2 ทักษะความเป็นผู้นำ โมดูลที่ 3 ความรับผิดชอบต่อสังคม และโมดูลที่ 4 จิตสำนึก 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา พบว่า 2.1) หลังจากฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา มีภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) มีการปรับปรุงหลักสูตร คือ 3.1) ปรับเนื้อหาและให้สอดคล้องกับกิจกรรมและสัมพันธ์กับเวลาในการฝึกอบรม 3.2) เน้นในส่วนด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นกิจกรรมนอกพื้นที่ โดยเพิ่มเวลาให้มากขึ้นในการจัดกิจกรรม

คำสำคัญ: หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำ; จิตอาสา; สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

* Received April 9, 2020; Revised May 15, 2020; Accepted May 25, 2020

Abstract

The objective of this research were three-fold: 1) to develop a training program in public-spirited services for students of private higher education institutions, 2) to try out and evaluate the developed program in a real setting, and 3) To improve the Leadership Development Program in Public-Spirited Services for Students in private higher education institutions. The research population consisted of 30 students from the private higher education institutions. The tools applied in data collection were a) the assessment form of student volunteer spirit b) the validation form for the course appropriateness. The statistics used in data analysis were percentage, means, standard deviation and paired sample t-test.

The research results revealed that 1) The volunteer leadership development program for students private higher education institutions comprised ten components of contents which were divided into four modules, namely Module 1: Public Benefits, Module 2: Essential Leadership Skills, Module 3) Social Responsibility, and Module 4: Conscientious Mind 2) The result of the experiment of the developed program indicated that 2.1) After the training, the students showed the improvement in their knowledge for volunteer leadership The student in volunteer leadership after attending the training was higher at the statistically significant level of .05 2.2) the result of the appropriateness assessment was at the highest level. 3) There were some course reviews and improvement, namely 3.1 changing the contents to suit the activities and the time duration of the training course, and 3.2 emphasizing the responsibility toward the communities, these were outside activities, by allotting more time for activities arrangement.

Keywords: Leadership Development Program; Public-Spirited Services; Private higher Education Institutions

บทนำ

เป้าหมายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้รักษาและส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพความเสมอภาค หน้าที่ เคารพกฎหมาย มีความภูมิใจในความเป็นไทย รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และผลประโยชน์ของชาติ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Office of the National Education Commission, 2018) ซึ่งจากพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาของอุดมศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความตระหนักของการพัฒนาให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรม การจัดการศึกษาดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา จึงมุ่งให้เน้นการดำเนินกิจกรรมเป็นเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพคนเก่ง คนดี มีความสุข สุขภาพดี (Office of the Higher Education Commission, 2012)

ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจะต้องพัฒนานักศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนานักศึกษาในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ซึ่งงานด้านกิจการนักศึกษาและงานที่ดำเนินการเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะสร้างบัณฑิตให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ทั้งนี้รัฐต้องสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชน ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้นโดยมีการเปิดให้ภาคเอกชนได้มีโอกาสจัดการศึกษาได้ทุกระดับทุกประเภท ในขณะเดียวกันก็ให้ความอิสระในการบริหารจัดการตามรูปนิตินิยมบุคคลตามกฎหมาย และการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนก็จะต้องสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปในส่วนหนึ่งต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือที่ได้มาจากซึ่งประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Mutual and Supporting Measure) (Office of the National Education Commission, 2018)

จากทิศทางที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในส่วนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา จึงเป็นประเด็นที่ได้มีการกล่าวอย่างมาก เพราะคุณธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดไปสู่การอยู่ร่วมกันที่ดีของคนในสังคม และคุณธรรมเป็นตัวกำกับการใช้ความรู้ของคนในสังคมที่เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เพราะสภาพปัจจุบันปัญหาของคนในสังคม ก็คือ ปัญหาความขัดแย้ง ที่ส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันที่ดี และเป็นประเด็นการพัฒนาคุณธรรมให้ได้รับความสำคัญ และถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญตลอดมา ดังนั้นในระดับอุดมศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคม เนื่องจากบัณฑิตขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคมการใช้ความรู้สำหรับบัณฑิตจึงไม่ก่อให้เกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม (Wirangkorn, 2006)

จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลเต็มไปด้วยความเมตตา กรุณา ปราารถดีต่อผู้อื่น และต่อสังคมส่วนรวม ที่แสดงออกจากพฤติกรรมด้วยการกระทำ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา ความกรุณา การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้ มีความยินดี การเอาใจใส่ เพื่อประโยชน์ต่อบุคคลในสังคมและส่วนรวม เช่น การเสียสละ เวลา แรงกาย และสติปัญญา ด้วยความเต็มใจ และความสมัครใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน (Samkoset, 2009; Rattanapun, 2009; Mano, 2010) จิตอาสาจึงเปรียบเสมือนยาวิเศษที่จะช่วยลดอาการโรคเห็นแก่ตัว เมื่อมีบุคคลมีจิตอาสาไปทำสิ่งดีๆ แก้ไขปัญหาที่อยู่รอบตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วและเกิดการเรียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติที่กระจายอย่างแพร่หลาย อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ อันส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งรัดพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้ก้าวทันต่อกระแส การเปลี่ยนแปลงพัฒนาศักยภาพให้เท่าเทียมหรือแข่งขันกับประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเร่งพัฒนา เกิดสภาพเศรษฐกิจแข่งขัน

คนในสังคมไทยเปลี่ยนวิถีชีวิต เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมในทางวัตถุสูงขึ้น เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกันแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมได้รับการกระตุ้นแต่ก็ไม่สำเร็จเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากขาดการพัฒนาที่จริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะการขาดความสมดุลทั้งทางจิตใจของคนในสังคม การขาดศีลธรรม ขาดระเบียบ การเอาเปรียบ เกิดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติการทำลายสิ่งสาธารณะ สิ่งที่กำลังถึงคือ เรื่องของความร่ำรวยและวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมและให้ความสำคัญสูงสุดกับวัตถุนิยม เช่น เงินทอง การแข่งขันทางธุรกิจ (Ngamwittayaphong, 2005) และในสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาสังคมอย่างมากมาย เช่น เด็กและเยาวชนเกิดการลอกเลียนแบบต่างๆออกไปในทิศทางที่ไม่ดี ขาดการวิเคราะห์ ขาดความอดทน ขาดความซื่อสัตย์ โดยพฤติกรรมของสังคมไทยที่คาดหวังในอนาคต เช่น การจู้จี้ การช่วยเหลือ การเผื่อแผ่ แบ่งปันประโยชน์ต่อผู้อื่น การมีคุณธรรม การให้อภัยรวมไปถึงจิตสำนึกของคนที่มีจิตใจเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังนั้นการพัฒนาจิตอาสาให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาได้นั้น จะต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะจิตอาสาไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงจากการฟังการบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจากแนวคิดจึงเห็นได้ว่า การพัฒนานักศึกษาให้มีโอกาสเกิดการเรียนรู้อย่างจริงจังและได้ดีที่สุด คือ การทำกิจกรรมนักศึกษาที่ถือว่าได้เป็นความสำคัญในการพัฒนาของนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่มีจิตอาสา และสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักศึกษา โดยการนำความรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักศึกษา เช่น ในด้านการจัดการ ด้านทักษะการตัดสินใจ และด้านทางความคิด โดยสร้างโอกาสให้นักศึกษาลงมือกระทำเองโดยมหาวิทยาลัย เป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกและดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับนักศึกษาได้ (Kajornsilpa, 1995: Watthanachai, 1996: Office of the Higher Education Commission, 2012)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาสาสมัครในโครงการเซนต์จอห์นจิตอาสา มีความสนใจที่จะศึกษาหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของนักศึกษาและเป็นการพัฒนานักศึกษาให้สมบูรณ์ทั้งความรู้ วิชาการ และทักษะประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกลุ่มกับผู้อื่นรวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม โดยการนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ด้านจิตอาสาที่มีความเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะในด้านอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของนักศึกษา ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งหวังให้คนไทยทั้งชาติช่วยกันพัฒนาให้ประเทศไทยเดินหน้าต่อไป โดยให้เป็นตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเน้นการปลูกฝังการสร้างภาวะผู้นำของคนในสังคมไทย เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เกิดจิตสำนึกในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 กลุ่ม

1. ผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ในความจำเป็นในการฝึกอบรมและข้อเสนอแนะจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 5 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเพื่อวิพากษ์ร่างหลักสูตร จำนวน 5 คน
3. ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการฝึกอบรมหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน
4. ผู้เชี่ยวชาญใช้ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

1. แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - 1.2 สร้างแบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษา มาตราวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีข้อความทั้งบวกและลบ)
2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสนทนากลุ่มเพื่อการวิพากษ์การพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ทางสถิติ คือ จำนวน (Frequency) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที่แบบ Paired Sample t-test โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ (Frequency) ค่าร้อยละ (%)
2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษา ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การทดสอบค่าที่ แบบ Paired Sample t-test
3. การวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจการทดลองใช้หลักสูตรโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยมี 4 ขั้นตอน

1. การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ด้วยการสัมภาษณ์ สำหรับประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ได้แก่ ความคิดเห็นและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรมที่ต้องการ และระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการฝึกอบรม
2. การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม และการวิพากษ์หลักสูตร
3. กระบวนการทดลองพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการนำหลักสูตรที่ผ่านการสนทนากลุ่มวิพากษ์หลักสูตร และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มาทำการทดลองใช้กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน
4. การทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินผลมาแก้ไขปรับปรุง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม จะมีขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม และการวิพากษ์หลักสูตร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบรม และองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา รวมทั้งการนำข้อมูลที่ได้รับความคิดเห็นข้อเสนอแนะ และผลการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาด้วย
2. ร่างหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิตลอดจนการทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยจึงนำไปร่างหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการวิพากษ์หลักสูตร

การวิจัยหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ผลสรุปดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.1 ร่างหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตารางที่ 1 หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

โครงการฝึกอบรม วันที่ 1 ภาคเช้า					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
	30 นาที	ทดสอบก่อนการฝึกอบรม (Pre-test)			1. แบบทดสอบ ความรู้จิต อาสา 2. แบบวัด ความรู้เชิง จิตอาสา
โมดูลที่ 1 ประโยชน์ ส่วนรวม	3 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ นักศึกษาเกิด การเรียนรู้ ทางสังคมได้ อย่างมี ความสุข 2. เพื่อให้ นักศึกษามี ความเข้าใจ ด้านจิตอาสา และมีบทบาท ความเป็น พลเมือง 3. เพื่อให้เกิด ความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน	1. สังคมมี ความสุข 2. สุขด้านจิต อาสาและ ความเป็น พลเมือง	1. บรรยาย เรื่องการ สร้าง ประโยชน์ให้ สังคมมี ความสุข 2. กิจกรรม พัฒนาทักษะ 3. สรุปกิจกรรม	1. แบบทดสอบ ความรู้ 2. แบบวัด ความรู้เชิงจิต อาสา

โครงการฝึกอบรม วันที่ 1 ภาคบ่าย					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
โมดูลที่ 2 ทักษะจำเป็น ของผู้ผู้นำ	3 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ นักศึกษาได้ พัฒนาทักษะ ความเป็น ผู้นำ	1. ภาวะผู้นำเชิง จิตอาสา 2. เสียสละ ช่วยเหลือ ผู้อื่นและ สังคม	1. บรรยาย ภาวะผู้นำเชิง จิตอาสาและ คุณลักษณะ ผู้นำ 2. กิจกรรมสร้าง ความมั่นใจ 3. กิจกรรมเชื้อ ฉันทิ 4. สรุปรูปบรรยาย ซักถาม	1. แบบทดสอบ 2. แบบประเมิน กลุ่ม 3. แบบสังเกต พฤติกรรม
		2. เพื่อให้ นักศึกษา สามารถคิดวิ เคราะห์และ ตัดสินใจที่ จะช่วยผู้อื่น ในสังคมได้	3. การตัดสินใจ ร่วมกันใน การทำงาน		
		3. เพื่อให้ นักศึกษาตัด สติใจในการ ทำงาน ร่วมกัน			

โครงการฝึกอบรม วันที่ 2 ภาคเช้า					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
โมดูลที่ 3 ความ รับผิดชอบต่อ สังคม	3 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ นักศึกษามี การเสียสละ เพื่อส่วนรวม	1. การเสียสละ เพื่อส่วนรวม 2. ระดมความคิด เพื่อหาทาง แก้ปัญหา	1. บรรยาย สังคมจิต อาสา และ ความเป็น พลเมือง 2. ชมวิดีโอ กิจกรรม มูลนิธิพุทธฉือ จี้(สละ ร่างกาย) 3. กิจกรรมจิต อาสา ชายหาด(เก็บ ขยะ)	1. แบบสังเกต พฤติกรรม 2. แบบ ประเมินผล งานกลุ่ม
		2. เพื่อให้ นักศึกษา ระดม ความคิดเพื่อ แก้ปัญหา	3. ช่วยเหลือ สังคมและ เป็น แบบอย่างที่ดี		
		3. เพื่อให้ นักศึกษา ช่วยเหลือ สังคมและเป็น แบบอย่างที่ดี			

4. สรุป อภิปราย ซักถาม					
โครงการฝึกอบรม วันที่ 2 ภาคบ่าย					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
โมดูลที่ 4 จิตสำนึก	2.30 ชั่วโมง	1. เพื่อให้	1 ความสุขที่ได้	1. ทบทวน	1. แบบสังเกต
		นักศึกษา	จากการ	ความรู้จาก	พฤติกรรม
		ความสุขที่ได้	ช่วยเหลือ	กิจกรรมที่ได้	2. แบบ
		จากการ	2 การร่วมมือ	อบรมมา	ประเมินผล
		ช่วยเหลือ	ร่วมใจกันทำ	2. กิจกรรมการ	งานกลุ่ม
		2. เพื่อให้	ให้งานสำเร็จ	แสดงบทบาท	
		นักศึกษาเกิด	ตาม	สมมุติ	
		การร่วมมือ	เป้าหมาย	(สะท้อน	
		ร่วมใจกัน		สังคม)	
		ทำงานให้		3. วิทยากร	
	สำเร็จตาม	บรรยายและ			
	เป้าหมาย	สรุปทั้งหมด			
	20 นาที	ทดสอบหลังการฝึกอบรม (Post-test)			1. แบบทดสอบ ความรู้จิต อาสา 2. แบบวัด ความรู้เชิงจิต อาสา
	10 นาที	ประเมินผลโครงการ			แบบประเมิน ความ เหมาะสม ของหลักสูตร

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา เมื่อทดสอบก่อนการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ค่าเฉลี่ยในการวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาหลังจากฝึกอบรมใช้หลักสูตร ($\bar{X} = 4.84$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการอบรมใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจิตอาสารายด้าน 4 ด้าน ได้ข้อสรุป ดังต่อไปนี้

2.1.1 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านประโยชน์ส่วนรวมก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านประโยชน์ส่วนรวมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่า ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยด้านประโยชน์ส่วนรวมในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.85$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.75$)

2.1.2 การเปรียบเทียบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านทักษะความเป็นผู้นำ ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านทักษะความเป็นผู้นำหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยพฤติกรรมด้านทักษะความเป็นผู้นำ ในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.81$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.81$)

2.1.3 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.85$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.84$)

2.1.4 การเปรียบเทียบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านจิตสำนึกก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านจิตสำนึกหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยพฤติกรรมด้านจิตสำนึกในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.81$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.94$)

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แยกรายด้าน ได้ข้อสรุปดังนี้

2.2.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านกิจกรรม พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องที่บรรยายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.80$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระยะเวลาของกิจกรรมในแต่ละโมดูล ($\bar{X} = 4.46$)

2.2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิทยากร พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านวิทยากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เทคนิคการนำเสนอของวิทยากร ส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสุขและสนุกสนาน ($\bar{X} = 4.96$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ วิทยากรนำเสนอเนื้อหาสาระครบถ้วนและน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.83$)

2.2.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านบริการและสถานที่ พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านบริการและสถานที่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดบรรยากาศการฝึกอบรมเอื้อต่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.80$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความพร้อมของเครื่องอำนวยความสะดวก สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ($\bar{X} = 4.53$)

2.2. ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้ประโยชน์จากการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.76$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมมีภาวะผู้นำจิตอาสาเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 4.63$)

2.3 ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากผลการทดลองใช้และการประเมินผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สรุปผลปรับปรุงหลักสูตร 2 ประการ ดังนี้

1. ปรับเนื้อหาและให้สอดคล้องกับกิจกรรมและสัมพันธ์กับเวลาในการฝึกอบรม
2. เพิ่มจุดเน้นด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกิจกรรมนอกพื้นที่ในหลักสูตรฝึกอบรม ในการทำจิตอาสาของนักศึกษาเป็นพื้นที่มีอาณาเขตบริเวณกว้าง จึงให้เน้นทำกิจกรรมโดยเพิ่มเวลามากขึ้นเพื่อให้เกิดจิตอาสาและเข้าถึงปัญหาของชุมชนได้มากขึ้นได้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ฉบับสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีเนื้อหาทั้งหมด 10 องค์ประกอบ 4 โมดูล ได้แก่ โมดูลที่ 1 ประโยชน์เพื่อส่วนรวม โมดูลที่ 2 ทักษะความเป็นผู้นำ โมดูลที่ 3 ความรับผิดชอบต่อสังคม และโมดูลที่ 4 จิตสำนึกเนื้อหาทั้ง 4 โมดูลนั้น ผลจากการวิจัย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ ภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประโยชน์ส่วนรวม 2) ด้านภาวะความเป็นผู้นำ 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และ 4) ด้านจิตสำนึก หลังการฝึกอบรมพบว่า นักศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ทั้งในภาพรวม และภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษารายด้าน ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Aderson (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โปรแกรมการฝึกอบรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ โดยการสังเคราะห์งานวิจัยที่ได้จากโปรแกรมฝึกอบรมของผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ช่วยในการพัฒนาในด้านกิจกรรมด้านความรู้ ความสามารถ และการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้กับนักศึกษาได้เรียนรู้และวิธีการต่างๆ เพิ่มขึ้นได้สอดคล้องกับ Panwatcharakom (2007) ได้ให้ความหมายว่า การฝึกอบรมเป็นรูปแบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะความสามารถของบุคคล ในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามวัตถุประสงค์ โดยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีความชำนาญเกี่ยวกับงานและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลจากการ

วิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ 2 เมื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาพรวมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในภาพรวมหลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.84$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.83$) ผลจากการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า วิถีชีวิตกับสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและจิตสำนึกในคุณธรรม การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ที่ว่าการพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ โดยเริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีมีสุขภาวะที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็วบนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็งทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง เพื่อรองรับการพัฒนาในหลายๆมิติ ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติ ซึ่งปัจจุบันพบว่าในเรื่องของคุณธรรมในสังคมลดลงอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นยังพบเห็นในสังคมไทยน้อย แม้จะมีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติของภารกิจหน้าที่แบบเสมอต้นเสมอปลาย และเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนมองเห็น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า จากการวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาในด้านประโยชน์ส่วนรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น การจัดกิจกรรมควรศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในผลกระทบรอบๆ ด้าน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักศึกษา

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านกิจกรรมที่ได้รับจากการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยต่ำ ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมควรเพิ่มเวลาให้มากขึ้น และพื้นที่สามารถให้นักศึกษาลงปฏิบัติและเข้าใจถึงจริง

1.3 การดำเนินการของหลักสูตรการฝึกอบรมจะประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์นั้น ผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมต้องมีประสบการณ์ การเป็นผู้นำทางสังคมหรือเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การช่วยเหลือมูลนิธิต่างๆ เป็นต้น

1.4 จำนวนนักศึกษาที่มีจิตอาสาที่จะเข้ารับการฝึกอบรมสำหรับหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 30 คน ขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 50 คน

1.5 กิจกรรมด้านจิตอาสาชุมชน ของหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในหลักสูตรฝึกอบรมโมดูลความรับผิดชอบต่อสังคมที่ทำให้นักศึกษาปฏิบัติกิจกรรมช่วยเหลือสังคมนอกพื้นที่ สามารถทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนมีความตระหนักถึงปัญหาของส่วนรวมในนั้นจริง และได้ทำให้นักศึกษาที่ทำกิจกรรมนี้เกิดทัศนคติที่ดีต่อชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำโดยใช้กิจกรรมบริการจิตอาสาสู่สังคมของกลุ่มเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน

References

- Kajornsilpa, S. (1995). *New dimensions of student affairs 1: Fundamentals and Student Services*. Bangkok: Kasem Bundit University.
- Watthanachai, K. (1996). *Concepts in promoting student activities*. Chiang mai: Chiang Mai University.
- Mano, K. (2010). *Meaning of life and volunteering*. Thesis Master of Science. Psychology Faculty of Humanities: Chiang Mai University.
- Ngamwittayaphong, O. (2005). Creating spiritual wellness through volunteer work. *Journal of the Graduate School Thammasat University volunteers*: 1-2.
- Rattanamook, S. (2009). *Bundit Arsa Road: 40 years, Bureau of Graduate Studies*. Bangkok: Office of the Graduate Studies Thammasat University.
- Sarnakose, W. (2009). *Summary of the 2009 National Academic Conference on the year of Thai Higher Education Quality: Educational roles and social development Public responsibility. Morality, ethics*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- Wirangkorn, J. (2006). *One corner of the idea to raise awareness for the general public in the Document*. Accompanying the annual academic conference network of higher education institutions in the central region to develop Thai ideal graduates on 25-26 August 2006 at Pridi Banomyong Meeting Room Dhurakij Pundit University.

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

สำหรับครูวิทยาศาสตร์*

Developing Indicators for the Competencies of Learning Evaluation in the 21st Century for Science Teachers

¹เยาวนิตย์ อรัญญวาส, ปิยะธิดา ปัญญา และ อรัญ ชูยกระเดื่อง

¹Yaowanit Arunyavat, Piyatida Panya and Arun Suikraduang

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: yaowanit238@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ 2) ตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ 3) ศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบ และพารามิเตอร์ในโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างครูที่มีที่ตั้งโรงเรียนแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2560 จำนวน 760 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์กลุ่มพหุ

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ มีจำนวน 5 องค์ประกอบ 38 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ 2) การสร้างและใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผล 3) กลยุทธ์การวัดและประเมินผล 4) การแปลความหมายคะแนนและการตัดสินผลการเรียน 5) การรายงานและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้

2. ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ พบว่า โมเดลการวัดตัวแปรแฝง มีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

* Received January 26, 2020; Revised April 16, 2020; Accepted May 16, 2020

3. ผลการศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบและพารามิเตอร์ในโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างครูที่มีที่ตั้งโรงเรียนแตกต่างกัน คือ โรงเรียนในเมือง กับ โรงเรียนนอกเมือง พบว่า โมเดลไม่มีความแปรเปลี่ยนทางด้านรูปแบบแต่มีความแปรเปลี่ยนทางด้านพารามิเตอร์บางค่า

คำสำคัญ: การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21; การประเมินผลการเรียนรู้; สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the indicators for the competencies of learning evaluation in the 21st century for science teachers, 2) to evaluate the validity of the model for assessing the competencies of learning evaluation in the 21st century for science teacher, and 3) to analyze the variation and parameter of the model for assessing the competencies of learning evaluation in the 21st century for science teachers among the science teachers from different schools. The sample subjects of the study were seven hundred and sixty science teachers under the Office of the Basic Education Commission in 2017. Confirmatory factor analysis and multiple-group analysis were employed for the study.

The results of this research were as follows;

1) the study showed that the indicators for the competencies of learning evaluation in the 21st century for science teachers consisted of five factors with thirty eight indicators; (1) planning for learning evaluation (2) creating and using measurement and evaluation tools (3) strategies for measurement and Evaluation (4) interpreting the scores and evaluating learning outcomes and (5) Reporting and Evaluation Results for Learning Management Development.

2) The findings indicated that the structural validity of the model regarding analyzing the latent variables was consistent with the empirical data.

3) Regarding variance stabilization of the model and the parameter, the results revealed that the model for assessing the competencies of learning evaluation in the 21st century for science teachers between the teachers from schools in the city and out of the city varied while the parameter of the model for assessing the competencies did not vary.

Keywords: 21st Century Science Learning; Learning Evaluation; Competencies of Learning Evaluation

บทนำ

โลกแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นโลกยุคใหม่ที่ก้าวเดินรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว สิ่งต่างๆ บนโลกเปลี่ยนแปลงพลิกผันตลอดเวลา มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความหลากหลาย ทั้งด้านเชื้อชาติศาสนา และวัฒนธรรม ดำเนินชีวิตท่ามกลางแรงผลักดันของเทคโนโลยีและสื่อต่างๆ ที่มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม เป็นผลให้ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรม เปลี่ยนแปลงไปทั่วทุกมุมโลก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีความลึกซึ้ง และก่อให้เกิดผลกระทบในทุกด้านของชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงระบบ การศึกษาจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาเพื่อให้ทันกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ การปฏิรูปการศึกษากลายเป็นสิ่งที่ถูกเรียกร้องจากผู้คนในสังคมมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ระบบการศึกษามีความแข็งแกร่งเพียงพอ และสามารถเตรียมความพร้อมของนักเรียนให้มีชีวิตอยู่ เรียนรู้และทำงานในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาหลักด้านวิชาการ และต้องเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) (Panich, 2012)

วิทยาศาสตร์เป็นรายวิชาในสาระหลักของการเรียนศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่างๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงาน เหล่านี้ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจัย มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-Based Society) ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น นำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ มีคุณธรรม (Ministry of Education, 2008) การพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้ช่วยส่งเสริมแนะแนวทางให้เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียน อีกทั้งยังจัดหาแหล่งการเรียนรู้ทั้งแหล่งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียนโดยนำเอาเทคโนโลยีมาผสมผสานให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด (Polyon, Thedsakhulwong & Wonglao, 2019)

จากความสำคัญดังกล่าวมานานาประเทศจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการพัฒนาบุคลากรภายในประเทศตนเอง รวมถึงการรวมกลุ่มการพัฒนาระหว่างประเทศ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ในบริบทของความรู้ในปริมาณมาก ครูต้องย่อยความรู้ให้เหลือแต่สาระสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และขยายผลไปยังบริบทสังคมและการเป็นพลโลกได้ การประเมินผลการเรียนรู้เป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ร่วมกับทฤษฎี วิธีการ และกลยุทธ์การสอนต่างๆ ได้ การประเมินผลการเรียนรู้ทั้งแบบระหว่างการสอนและภายหลังจบการสอน สามารถช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบให้กับผู้เรียน (Pornpisuthimas, 2014) การวัดและประเมินผลนับว่า

เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Buathong, 2017)

การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นมาตรฐานที่สำคัญของครู ในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถให้ข้อมูลต่อครูในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และยังเป็นการให้ข้อมูลกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง การประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อมกับการจัดการเรียนรู้ของครู ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จึงเป็นมาตรฐานความรู้ (Office of the Education Council, 2007) ที่สำคัญสำหรับครูที่ต้องปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน เนื่องจากแนวคิดในการประเมินผลการเรียนรู้ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นครูจึงต้องได้รับกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะในการประเมินผลการเรียนรู้ในแนวทางที่เปลี่ยนแปลงไป จากการประเมินเพียงผลการเรียนรู้ มาเป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ และการประเมินที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาด้วยตนเอง และจากการศึกษาผลงานวิจัยในการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่าเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาครูเป็นหลัก เช่น งานวิจัยของ Wongkom (2004) จึงเป็นประเด็นคำถามสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะตัวบ่งชี้ครูวิทยาศาสตร์ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ว่า ตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครู มีอะไรบ้าง และครูที่มีที่ตั้งโรงเรียนต่างกันจะมีสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้แตกต่างกันหรือไม่ เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาสมรรถนะครูต่อไป

จากการศึกษาปัญหา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่า สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นผู้วิจัยมีความต้องการที่จะพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินผลการเรียนรู้ โดยคาดหวังว่าครูจะใช้การประเมินในการสะท้อนจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเองและผู้เรียนได้ นำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ และยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์
2. เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์
3. เพื่อศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบ และพารามิเตอร์ในโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างครูที่มีที่ตั้งโรงเรียนแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนกระบวนการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ และกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดและพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ในระยะนี้เป็นการสังเคราะห์ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาพัฒนาตัวบ่งชี้

แหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 2) ผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก 6 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบบันทึกเอกสาร และแบบบันทึกการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญแบบมีโครงสร้าง ผ่านการตรวจสอบ คุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence : IOC) พบว่า ทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามวันเวลาและสถานที่ที่นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นำเสนอผลโดยการบรรยาย สรุปประเด็น ซึ่งพบว่าสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ควรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ 2) การสร้างและใช้เครื่องมือการวัดและประเมิน 3) กลยุทธ์การวัดและประเมินผล 4) การแปลความหมายคะแนนและการตัดสินผลการเรียน 5) การรายงานและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ แหล่งข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อยืนยันองค์ประกอบตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์

2.1 ประชากร ที่เป็นแหล่งข้อมูลในการวิจัย คือ ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 12 ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ประกอบด้วย โรงเรียน 234 โรง จำนวนผู้ให้ข้อมูล 2,141 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อยืนยันองค์ประกอบตัวบ่งชี้ สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 12 ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ปีการศึกษา 2560 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) จำนวน 760 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 38 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 พบว่าข้อคำถามทุกข้อเหมาะสมกับการวัด ตัวแปรตามนิยามศัพท์เฉพาะ มีค่าอำนาจจำแนก (r_{xy}) ตั้งแต่ 0.26 ถึง 0.71 และมีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครู ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลาที่กำหนด โดยชี้แจงให้ครูกลุ่มตัวอย่างทราบวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการทำแบบสอบถามเพื่อให้ได้ผลตามความเป็นจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.60 – 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ .54 - .92 2) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation coefficient) ระหว่างตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในข้อความ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรองค์ประกอบในโมเดลการวัด

ระยะที่ 3 การตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบและพารามิเตอร์ในโมเดลการวัดสมรรถนะ

การประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ตั้งแตกต่างกัน

แหล่งข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ข้อมูลเดียวกันกับระยะที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์กลุ่มพหุ (Multiple Group Level CFA Model) ได้แก่ ตัวแปรแฝงตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ตั้งแตกต่างกัน คือ โรงเรียนในเมือง กับ โรงเรียนนอกเมือง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ มีจำนวน 5 องค์ประกอบ 38 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เชื่อมโยงการประเมินกับการวางแผนกำหนดผลการเรียนรู้ 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมิน 3) การกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน 4) กำหนดวิธีและเครื่องมือในการประเมิน 5) การกำหนดผู้ประเมิน

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างและใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผล มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) วิเคราะห์ตัวชี้วัด และกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด
- 2) สร้างเครื่องมือโดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น ข้อสอบออนไลน์ แบบทดสอบโดยใช้แอปพลิเคชันต่างๆ
- 3) สร้างข้อสอบที่หลากหลายเหมาะสมกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด สอดคล้องกับข้อสอบ PISA
- 4) การวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือประเภทต่างๆ ได้ถูกต้อง
- 5) สร้างเกณฑ์การประเมินที่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องที่เรียนมากน้อยเพียงใด
- 6) ใช้เครื่องมือวัดที่ผู้สอนสร้างและผู้อื่นสร้างขึ้น เช่น ข้อสอบมาตรฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และเครื่องมือที่หน่วยงานหรือโครงการต่างๆ เป็นผู้สร้างขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 กลยุทธ์การวัดและประเมินผล มี 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) ประเมินสมรรถภาพ/พหุปัญญาของผู้เรียน ครอบคลุมด้านความรู้ ความคิด กระบวนการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ เจตคติ จิตวิทยา ศาสตร์
- 2) ประเมินทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม
- 3) ประเมินการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา
- 4) ประเมินการสื่อสาร การร่วมมือ และการใช้เทคโนโลยี
- 5) ประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
- 6) ประเมินผลโดยใช้สถานการณ์เป็นฐาน
- 7) การประเมินการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบโครงการ
- 8) การประเมินการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เชื่อมโยงกับชุมชน
- 9) ใช้ระบบสะท้อนความคิดเห็นจากการประเมินผล การเรียนรู้ จากผู้เรียน
- 10) การวัดผลเกิดขึ้นหลายครั้งและต่อเนื่อง ใช้การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
- 11) ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสอบ ภาคปฏิบัติ การเขียนตอบ การสอบปากเปล่า การมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การสังเกตพฤติกรรม แฟ้มสะสมผลงาน เป็นต้น
- 12) การสะท้อนผล ให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างทันทั่วถึงที่ นักเรียนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อปรับปรุง
- 13) การประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
- 14) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ประเมินตนเองและมีการประเมินโดยกลุ่มเพื่อน
- 15) ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เช่น การสอบผ่านแอปพลิเคชัน การวิเคราะห์ข้อมูล
- 16) วัดผลเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น การวัดบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียน การวัดพฤติกรรมการสอนของตัวครูเอง การวัดและประเมินหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 17) บันทึกข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดระยะเวลาของการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 4 การแปลความหมายคะแนนและการตัดสินผลการเรียน มี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การตีความผลการประเมินทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 2) สามารถวินิจฉัย/ประเมินระดับความรู้ ความคิด กระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การนำความรู้ไปใช้ และการใช้เทคโนโลยี
- 3) ตัดสินผลการเรียนได้ถูกต้องตามเกณฑ์ที่กำหนด ด้วยความเที่ยงตรง และเป็นธรรมทั้งด้านวิธีการและโอกาสของการประเมิน
- 4) การให้คะแนน การจัดลำดับ และการให้เกรดมีความโปร่งใส ชัดเจน มีสามารถตรวจสอบได้
- 5) ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานและตัวชี้วัด ของสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลบ่งชี้คุณภาพ การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์

องค์ประกอบที่ 5 การรายงานและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

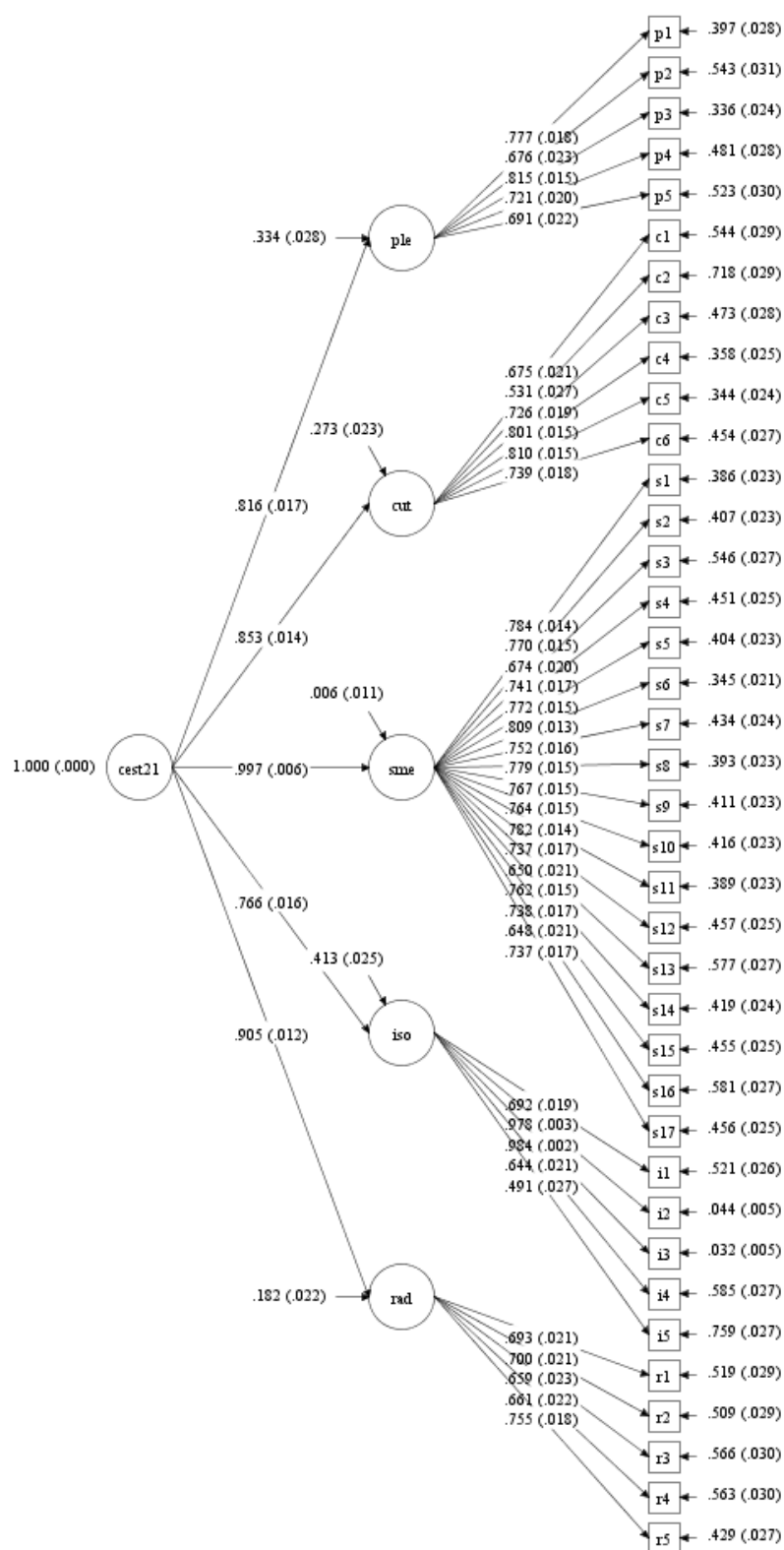
- 1) รายงานผลการประเมินแยกเป็น ด้าน เช่น ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา ด้านกระบวนการ ด้านทักษะปฏิบัติการ ด้านทักษะในการแก้ปัญหา ด้านการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน เป็นต้น
- 2) การใช้ผล

การประเมินมาพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล 3) การใช้ผลการประเมินมาพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจน พัฒนาระดับโรงเรียน 4) นำผลการประเมินระดับชาติมาวินิจฉัยผู้เรียนเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็ม ตามศักยภาพ 5) สร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน แก่ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนการศึกษา และชุมชน

2. ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่

21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง ยืนยันอันดับสอง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ทั้ง 5 องค์ประกอบมีค่าเป็นบวก มีค่าตั้งแต่ 0.766 – 0.997 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทุกค่า โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านกลยุทธ์การวัดและ ประเมินผล (SME) การรายงานและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ (RAD) การสร้างและใช้ เครื่องมือการวัดและประเมินผล(CUT) การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ (PLE) และ การแปล ความหมายคะแนนและการตัดสินผลการเรียน (ISO) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .997 , .905 , .853 , .816 และ .766 ตามลำดับ มีดัชนีวัดระดับความกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 477.04 ค่าความน่าจะเป็น เท่ากับ 0.103 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 274 ค่า GFI = 0.987 ค่า AGFI = 0.962 ค่า MRMR = 0.047 ค่า RMSEA = 0.037 ผลปรากฏ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์

3. ผลการศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบและพารามิเตอร์ในโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างครูที่มีที่ตั้งโรงเรียน แตกต่างกัน คือ

โรงเรียนในเมือง กับ โรงเรียนนอกเมือง พบว่า โมเดลไม่มีความแปรเปลี่ยนทางด้านรูปแบบ แต่มีความแปรเปลี่ยนของค่าพารามิเตอร์บางค่า

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ พบว่า มี 5 องค์ประกอบ 38 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) การสร้างและใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผล มี 6 ตัวบ่งชี้ 3) กลยุทธ์การวัดและประเมินผล มี 17 ตัวบ่งชี้ 4) การแปลความหมายคะแนนและการตัดสินผลการเรียน มี 5 ตัวบ่งชี้ และ 5) การรายงานและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ โดยการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎี แนวคิด แนวทางประเมิน ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาการแต่ละองค์ประกอบที่ครอบคลุมทั้งการประเมินทักษะผู้เรียนในหลักสูตร และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับสอดคล้องกับมาตรฐานครูวิทยาศาสตร์ ด้านการประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2010) ประกอบด้วย 1) ความสอดคล้องของเป้าหมาย วิธีจัดกิจกรรมการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ 2) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกด้าน 3) การใช้ข้อมูลจากการวัดและประเมิน ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน สอดคล้องกับ Kanjanawasee (2011) ได้เสนอองค์ประกอบของแนวทางการประเมินไว้ ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายของการประเมิน 2) การกำหนดสิ่งที่มาประเมิน นักการประเมิน จะต้องรู้ว่าสิ่งที่มุ่งประเมินนั้นคืออะไร 3) การกำหนดวิธีการ ประเมิน เป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการตัดสิน คุณค่าของสิ่งที่ประเมิน 4) เกณฑ์การประเมิน เป็นวิธีการเปรียบเทียบข้อมูลผ่านการวัดและวิเคราะห์ทางสถิติมาแล้ว ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่แสดงคุณลักษณะของสิ่งที่ประเมิน 5) การให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นองค์ประกอบ สอดคล้องกับ Pornpisuthimas (2014) การวัดและประเมินผล วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) การสร้างเกณฑ์ในการประเมิน (rubrics) ต้องมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องที่เรียนมากน้อยเพียงใด 2) ควรใช้การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง เช่น การประเมินความสามารถ ของผู้เรียน ใช้แฟ้มสะสมงาน 3) การประเมินตนเองของผู้เรียน 4) การประเมินโดยผู้เรียนด้วยกันเอง และ 5) ระบบสะท้อนความคิดเห็นจากการประเมินผลการเรียนรู้ จากผู้เรียน

2. ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครู ทั้ง 5 องค์ประกอบมีค่าเป็นบวก มีค่าตั้งแต่ 0.766 – 0.997 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านกลยุทธ์การวัดและประเมินผล การรายงานและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การสร้างและใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผล การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้ และการแปลความหมายคะแนนและการตัดสินผลการเรียน ค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .997 , .905 , .853 , .816 และ .766 ตามลำดับ มีดัชนีวัดระดับความ

กลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 1002.88 ที่องศาอิสระ (df) = 954 ค่า GFI = 0.93 ค่า AGFI = 0.92 ค่า MRMR = 0.01 ค่า RMSEA = 0.009 แสดงว่า โมเดลมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก ตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบที่ครอบคลุมทั้งการประเมินทักษะผู้เรียนในหลักสูตร และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมกับสมรรถนะประเมินผลการเรียนรู้ของครู สอดคล้องกับมาตรฐานสมรรถนะของครูในการประเมินผลทางการศึกษาของนักเรียน ของสภาการศึกษาแห่งชาติ (National Education Association) (Buros Center for Testing, 2019) ซึ่งประกอบ 1) ครูควรมีทักษะในการวางแผนการประเมินผล 2) ครูควรมีทักษะในการพัฒนาวิธีการประเมินที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ครูควรมีทักษะการให้คะแนน และการตีความของผลการประเมิน 4) ครูควรมีทักษะในการใช้ผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล ตลอดจนพัฒนาระดับโรงเรียน 5) ครูควรมีทักษะในกระบวนการประเมิน การจัดลำดับและการให้เกรด 6) ครูควรมีทักษะการสื่อสาร การรายงานผลการประเมินแก่นักเรียน ผู้ปกครอง 7) ครูควรมีทักษะการประเมินผลที่ตระหนักถึงจรรยาบรรณ ในการวัดและประเมินการเรียนรู้

3. ผลการศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบและพารามิเตอร์ในโมเดลการวัดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ตั้งแตกต่างกัน คือ โรงเรียนในเมือง กับ โรงเรียนนอกเมือง พบว่า โมเดลมีความไม่แปรเปลี่ยนด้านรูปแบบ แต่มีความแปรเปลี่ยนของค่าพารามิเตอร์บางค่า แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ตั้งของโรงเรียน ส่งผลต่อการยืนยันองค์ประกอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูที่อยู่ในพื้นที่ต่างกัน ย่อมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวบ่งชี้การประเมินผลการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน หรือการบริหารจัดการในโรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนนอกเมือง มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างกัน

สรุป

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย การวางแผน การสร้างและการใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผลอย่างถูกต้อง ใช้กลยุทธ์ในการประเมินผลที่เหมาะสมและหลากหลาย แปลความหมายคะแนนและตัดสินผลการเรียนได้ถูกต้องตามเกณฑ์ที่กำหนด ด้วยความเที่ยงตรง และเป็นธรรมทั้งด้านวิธีการและโอกาสของการประเมิน และมีการรายงานและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โมเดลการวัดมีความตรงเชิงโครงสร้างมีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยที่ได้ ครูวิทยาศาสตร์สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินตนเอง เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1.2 หน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา สถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผน วางกลยุทธ์ กำหนด แผนงาน โครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของครูด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะตัวบ่งชี้สมรรถนะประเมินผลการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ควรมีการศึกษาตัวบ่งชี้สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 สำหรับครู รายวิชาอื่นๆ

2.2 ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้สมรรถนะการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์ ตัวบ่งชี้ด้านกลยุทธ์ในการวัดและประเมินผล ซึ่งมีค่าน้ำหนักสูงที่สุด ควรมีการศึกษารูปแบบ แนวทางที่จะให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสมในการ วัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูวิทยาศาสตร์

References

- Buathong, S. (2017). Measurement and Assessment of Learning Skills in the 21st Century. *Veridian E-Journal*, Silpakorn University. 10(2).
- Buros Center for Testing. (2019). *Standards for Teacher Competence in Educational Assessment of Students*. Retrieved March 4, 2018, from <https://buros.org/standards-teacher-competence-educational-assessment-students>.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2010). *Handbook of Additional Science Subject for Teachers of Science, Chemistry 2, 9th Grade Department of Science and Technology Based on Core Basic Education Curriculum of 2008*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- Kanjanawasee, S. (2011). *Assessment Theory*. (8th ed.). Bangkok: The Publisher of Chulalongkorn University.
- Ministry of Education. (2018). *The Basic Education Core Curriculum of 2018*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

- Office of Basic Education Commission. (2010). *Handbook for Competency Evaluation of Teachers Under Office of Basic Education Commission of 2008*. Bangkok.
- Office of the Education Council. (2009). *Standards of Teaching Profession*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- Panich, V. (2012). *Ways to create learning for students in the 21st century*. (1st ed). Bangkok: The Publisher of Sodsri Saritwong foundation.
- Polygon, P., Thedsakhulwong, A. & Wonglao, P. (2019). The Development of the Model of Using Science Equipment of Teachers in Secondary Schools, *Journal of MCU Peace Studies*, 7(Supplemental Issue), 298-321.
- Pornpisuthimas, S. (2014). How to Improve Science Learning Efficiency of learners in the 21st Century through Learning Evaluation?, *Journal of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 2(1): 81-90, 2014.
- Wongkom, K. (2004). *A Model of Teacher Development for Empowerment Learning Evaluation Based on the National Education Act of 1999*. Dissertation Doctor of Education. Bangkok: Chulalongkorn University.

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน*

A Model to Promote the Learning Management Environment Education for Sustainable Development in Private Vocational Colleges

¹รัตติกกร โสมสมบัติ, อุทัย บุญประเสริฐ และพินสุดา สิริธรรงศรี

¹Rattikorn Somsombut, Uthai Boonprasert and Pinsuda Siridhrungsri

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: 577191040001@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปริมาณโดยการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง 20 % ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนทั่วประเทศ และเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์จากการศึกษากรณีวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และการหาค่าร้อยละ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบร่างรูปแบบในขั้นต้นด้วยการจัดประชุมกลุ่ม Focus Group นำผลมาปรับปรุงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

ผลการศึกษา พบว่า

1) หลักการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการทางการศึกษาที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อมที่ดีประกอบด้วยหลักปฏิบัติที่สำคัญ ๆ คือ หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการมีส่วนร่วม หลักการบูรณาการ และหลักความรู้คู่คุณธรรม 2) สถานศึกษามีการดำเนินงานด้านนโยบายและการบริหาร

* Received February 8, 2020; Revised March 13, 2020; Accepted April 15, 2020

จัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และด้านการมีส่วนร่วม

3) รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษาอาชีวศึกษา เอกชน ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีการดำเนินงาน และส่วนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา; สิ่งแวดล้อมศึกษา; สิ่งแวดล้อมศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study relevant knowledge and guideline for promoting learning environmental education for sustainable development in private vocational education colleges 2) to study current conditions, problems and guidelines for promoting management environment education for sustainable development in private vocational education colleges 3) to propose a model to promote the learning management environment education for sustainable development in private vocational education colleges. The research was the mixed method like quantitative by survey of sample groups from private vocational colleges nationwide and qualitative by an interview to be conducted from vocational colleges that received environmental awards. Data were collected by using questionnaires, semi-structured interviews guide and document analysis. The data obtained to be analyzed in terms of frequency and percentage and content analysis. The draft of model designed to be presented to the focus group of experts for suggestions, and the data was analyzed by using content analysis.

The results of study were found that

1) Principles of learning promotion in environmental education for sustainable development. By the educational process that leads to knowledge, understanding, skills and good attitudes leading to changes in good Environmental citizen consists of important principles. The principles of participation for integration and knowledge of moral Principles.

2) Educational institutions have operations in policy and management, curriculum and learning process management, teacher development, promotion activities on Natural resources, environment development environment in schools and Participatory. 3) A model to promote the environmental education and sustainable development in private vocational

colleges consists of 3 major parts. Part 1: concepts principles and objectives. Part 2: operations and Part 3: key success factors to promote the learning management of environmental education for sustainable development in private vocational colleges.

Keywords: To Promote Environment; The Learning Management; Environment Education in Vocational Colleges

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นสถานการณ์ที่เป็นพิษและภาวะวิกฤติทางสังคม ที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ที่ดีที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และเกิดภาวะโลกร้อน เกิดเป็นผลกระทบโดยตรงต่อสิ่งมีชีวิต จึงเป็นกระแสโลกที่ต้องรับการแก้ไขปัญหาและเร่งพัฒนา สร้างให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการจะทำให้ทุกคนเข้าใจและเต็มที่จะช่วยกันจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ถึงเวลาที่จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความสมดุลกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ การแก้ปัญหาล้อมนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการร่วมกัน ช่วยกันแก้ปัญหาล้อม ต้องสร้างให้มีความรู้ความเข้าใจ มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไข ร่วมกันอนุรักษ์ ปันฟู และร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาล้อมอย่างยั่งยืน สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในทุกๆ ระดับการศึกษา (Department of Environmental Quality Promotion, 2014) ต้องทำให้เกิดความตระหนักและเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ด้วยการให้ทุกคนพัฒนาความรู้ เจตคติ ทักษะ การรู้จักการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมเพื่อปกป้องและแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้เพื่อสิ่งแวดล้อม (Department of Environmental Quality Promotion, 2016) ที่เน้นการจัดการเรียนที่ตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในพื้นฐานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีเจตคติ ค่านิยม มีความตระหนักในสิ่งแวดล้อม มีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อม และมีแรงจูงใจในการป้องกัน ปรับปรุง อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนวิถีในการดำรงชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์และการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on Human Environment : UNCHE) พ.ศ. 2515 (ค.ศ.1972) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ได้มีการเรียกร้องให้ประเทศทั่วโลกหันมาสนใจเรื่อง “การทำลายสิ่งแวดล้อม” มีรวมทั้งได้เกิดการรวมตัวขององค์กรต่าง ๆ ในการร่วมรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม ภายใต้ต้องการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for

Economic Cooperation and Development - OECD) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนในการพยายามพัฒนาเพื่อลดความยากจน แต่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตในการผลิต มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อให้เกิดหรือส่งผลเสียต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์ พืชพรรณ และระบบนิเวศ ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่ออย่างทั่วถึงทั่วโลก ทำให้มนุษย์เริ่มที่จะหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงได้เกิดเป็นแนวคิดในการพัฒนาและการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและการดำรงอยู่ของคนรุ่นต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้โดยยังคงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำความมั่นคงและยั่งยืนสู่สังคมไทย

การพัฒนาย่างยั่งยืน มีหลักการสำคัญ อยู่ที่ว่าสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา (Ministry of Natural Resources and Environment, 2013) คือ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจ ต้องมีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง ต้องเติบโตอย่างมีคุณภาพและกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม อย่างเป็นธรรม และเท่าเทียม 2) การพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการศึกษาดี มีความปลอดภัย ให้มีความรู้ มีความสามารถ ทำให้สังคมมีคุณภาพ และ 3) การพัฒนาสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการใช้และฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม การอนุรักษ์ให้คงอยู่ และสามารถพัฒนา ผลิตรายได้แทนของเดิม ถึงคนรุ่นต่อไป จึงเกิดความสมดุลนำไปสู่การพัฒนาย่างยั่งยืน

แนวคิดด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาคนให้เกิดความรู้สึกว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใกล้ตัวและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทุกอาชีพก็ควรต้องมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ปลุกฝังแนวคิดให้ทุกคนมีบทบาทในสังคมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ถ้าวัดหรือหน่วยงานต่างๆ เริ่มเห็นและให้ความสนใจประเด็นสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ขณะนี้จึงจำเป็นต้องสร้างกลุ่มคนในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหา มีบทบาทในการร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมคือกลุ่มผู้ปฏิบัติการ หรือผู้ประกอบการ โดยเป้าหมายที่สำคัญคือนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ และทักษะจากการเรียนไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ทันที หากสถานศึกษาสามารถผลิตคนที่มีความรู้ ความสามารถด้านวิชาชีพและปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ ทั้งภาคอุตสาหกรรมและการบริการในการประกอบการหรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการด้านสิ่งแวดล้อมจะเป็นการดียิ่ง ตามปรัชญาการจัดการอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อฝึกวิชาชีพ เพื่อการดำรงชีวิตและการเตรียมกำลังคนสำคัญในการพัฒนาประเทศระดับช่างฝีมือและช่างเทคนิคที่มีคุณภาพ และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม พร้อมทั้งเพื่อผลิตแรงงานที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ สิ่งสำคัญของการอาชีวศึกษาคือมุ่งเน้นผลิตแรงงานที่มีคุณภาพและให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานประเทศ (Bunyasophon, 1993) โดยเฉพาะการจัดการอาชีวศึกษาเอกชนที่มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ถ้าวิทยาลัยมีการกำหนดเป้าหมายให้เด่นชัดด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการพัฒนา ที่มุ่งให้ความรู้ และความเข้าใจ จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่สามารถจะจัดการสิ่งแวดล้อมได้ หากกระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จอาจจะทำให้นักศึกษาได้มีโอกาส

ก้าวหน้าเติบโตในอาชีพสู่การเป็นผู้นำในการเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นนักปฏิบัติการมืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต ผู้วิจัยจึงได้ทำการเสนอรูปแบบสำหรับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดี ด้านสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเป็นพลเมืองที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการและวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน
3. เพื่อเสนอรูปแบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการ ดังนี้

1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากหนังสือ เอกสาร รายงาน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากหนังสือ เอกสาร รายงาน สื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากในประเทศ ไทยและต่างประเทศ แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึง แนวคิด หลักการ และวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา ดังนี้

- (1) สิ่งแวดล้อมศึกษา
- (2) การอนุรักษ์และการพัฒนา
- (3) การพัฒนาและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- (4) การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา

2) การศึกษาภาคสนาม(Field Study) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

(1) การสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนทั่วประเทศ โดยใช้แบบสอบถามนำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 20 % จากแต่ละกลุ่มภูมิภาค รวมทั้งสิ้น 91 วิทยาลัยด้วยวิธีการเลือกทุก ๆ ลำดับที่ 5 จากรายชื่อวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในแต่ละภาค แบ่งเป็นกลุ่มกรุงเทพมหานคร 16 วิทยาลัย กลุ่มภาคกลาง 22 วิทยาลัย กลุ่มภาคเหนือ 10 วิทยาลัย กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 33 วิทยาลัย และกลุ่มภาคใต้ 10 วิทยาลัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency)

และการหาค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อความปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

(2) การศึกษากรณีจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เพื่อได้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาตัวอย่าง และการประมวลผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3) การเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน วิธีการดำเนินงาน ดังนี้

(1) จัดทำร่างรูปแบบในขั้นต้นของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนที่แสดงถึงแนวคิด หลักการ และวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานในด้าน 1) นโยบายและการบริหารจัดการ 2) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาครู 4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างยั่งยืน 5) การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา 6) การมีส่วนร่วม โดยนำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 และกรอบแนวคิดวิจัยมากำหนดเป็นรูปแบบ

(2) เสนอร่างในขั้นต้นของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ให้ความคิดเห็นร่างในขั้นต้น ดำเนินการปรับปรุง

(3) จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) นำเสนอร่างรูปแบบต่อที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในด้านนโยบาย การจัดการศึกษา ด้านการบริหารพัฒนารูปแบบของระบบการอาชีวศึกษา จำนวน 11 ท่าน เพื่อตรวจสอบ ฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ในรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน แล้วนำผลมาปรับปรุง จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

4) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยเป็นการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

(1) ผู้ให้ข้อมูลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน หรือ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการของแต่ละวิทยาลัย และครูผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

(2) ขั้นตอนการร่างรูปแบบเป็นประชุมกลุ่มย่อย (focus group) โดยเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการบริหารจัดการทั้งระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 10 คน โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา
- มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการบริหารการศึกษาทั้งในระดับนโยบาย และระดับสถานศึกษาอย่างน้อย 5 ปี

- มีการศึกษาและทำงานวิจัยด้านการบริหารการศึกษายอย่างต่อเนื่อง

5) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

(1) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบสอบถาม 3 ชุด สำหรับผู้อำนวยการ ผู้รับผิดชอบงานฝ่ายวิชาการของวิทยาลัย และครูผู้สอน โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ ความชัดเจน และความเหมาะสมทางภาษา โดยพิจารณาเป็นรายข้อผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง สำหรับการเก็บข้อมูลจำนวน 30 ราย และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Alpha Coefficient Cronbach) จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติโดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 3 ชุดมีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ นำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

(2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพการศึกษากรณีจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยพัฒนาเครื่องมือจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการและแนวทางการดำเนินงานโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

(3) การจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนไปใช้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน และข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยหรือเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ในบริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และการหาร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อความปลายเปิด และเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

7) การนำเสนอผลการวิจัย การนำเสนอข้อมูลอยู่ในลักษณะของการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แสดงถึงแนวคิด หลักการ วิธีการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย และองค์กร

ผลการวิจัย

แนวคิด หลักการ และวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

แนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นการจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ที่มีเป้าหมายครอบคลุมตามปณิญาสากลเบเลเกรด ที่เน้นความตระหนัก (Awareness) ความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) ทักษะ (Skills) ความสามารถในการประเมินผล (Evaluation Ability) และการมีส่วนร่วม (Participation) มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ ประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาดตนเองในด้านจิตสำนึกและการเป็นพลเมืองที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental

Citizen) ตลอดจนเปิดโอกาสในการริเริ่ม แสวงหา หรือเกิดแนวคิดในการประกอบการ(Enterprise) ที่เกี่ยวกับกิจการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

หลักการที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการทางการศึกษาที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม (Environment Citizen) ประกอบด้วย หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการมีส่วนร่วม หลักการบูรณาการ และหลักความรู้คู่คุณธรรม

สำหรับวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาจากการศึกษาโครงการและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่ามียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน คือ ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาครู ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และด้านการมีส่วนร่วม

1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา พบว่า

(1) ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ เช่น ประกาศเป็นนโยบายเรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม กำหนดมาตรการดำเนินงาน มีการบริหารจัดการงานด้านสิ่งแวดล้อมที่เน้นการเชื่อมโยงกับงานทั้งระบบของวิทยาลัย จัดทำคำสั่งมอบหมายอาจอหน้าที่จัดทำโครงการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา แต่ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ

(2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ วิทยาลัยอาชีวศึกษาใช้หลักสูตรอาชีวศึกษาในการจัดการเรียนการสอนตามปกติในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมหมวดวิทยาศาสตร์ ทั้งในระดับระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในรูปแบบของการบูรณาการในรายวิชา โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในลักษณะที่หลากหลาย เกิดเป็นชิ้นงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม แต่พบว่าไม่มีการพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาอาชีวศึกษา

(3) ด้านการพัฒนาครู ส่วนใหญ่วิทยาลัยจัดอบรมพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพด้านอื่น ๆ แต่ไม่มีแผนการพัฒนาครูด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ จะเป็นการเข้าร่วมประชุมหรือโครงการตามการเชิญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย โดยผ่านกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชา และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัยในเรื่องการประหยัดพลังงาน การจัดการขยะและของเสีย การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การประหยัดน้ำและการจัดการน้ำ การสร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การจัดการมลพิษทางอากาศ กิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น สำหรับกิจกรรมที่จัดเป็นลักษณะของการบูรณาการด้านกิจกรรมบริการวิชาการ บริการวิชาชีพ กิจกรรมที่ทำประโยชน์ให้สังคม

(5) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่เน้นความสะอาด ร่มรื่น มีที่นั่งพักผ่อน

ที่สะอาด สวยงาม มีจุดคัดแยกขยะ จัดทำป้ายติดประกาศ รณรงค์เพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึก ร่วมกัน จัดทำประกาศมาตรการต่าง ๆ เผยแพร่ข้อมูลและข่าวสาร ตามช่องทางต่าง ๆ

(6) ด้านการมีส่วนร่วม สร้างการมีส่วนร่วมทั้งภายในวิทยาลัยและภายนอกวิทยาลัย เพื่อเป้าหมาย ร่วมกันในการจัดกิจกรรมโดยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำประโยชน์เพื่อชุมชนสังคมในลักษณะของ การบริการวิชาการ การบริการวิชาชีพและจิตอาสาที่สามารถสอดแทรกการดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน สิ่งแวดล้อมให้เกิดกับผู้เรียนได้

2) เสนอรูปแบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัย

อาชีวศึกษาเอกชนมี 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีการดำเนินงาน และส่วนที่ 3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ดังแผนภาพต่อไปนี้

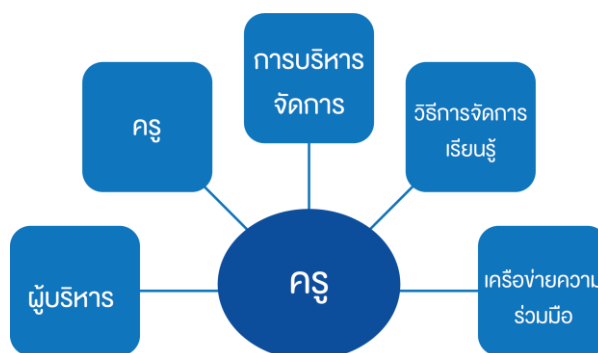
ส่วนที่ 1 แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์

แนวคิด	หลักการ	วัตถุประสงค์
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน - สิ่งแวดล้อมศึกษา - การจัดการเรียนรู้	- การเรียนรู้ตลอดชีวิต - การมีส่วนร่วม - การบูรณาการ - ความรู้คู่คุณธรรม	- เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน - เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 วิธีการดำเนินงาน

ส่วนที่ 3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านแนวคิด หลักการ และวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษานั้น พบว่าเป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจและสร้างให้เกิดความตระหนักในการสร้างและพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมสู่การปฏิบัติในการดำรงชีวิต มีความรู้ ทักษะ และลักษณะนิสัยที่ดีต่อการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนการสร้างความตระหนักและมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่คำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Department of Environmental Quality Promotion, 2016) มีเป้าหมายของโครงการ คือ การพัฒนานักเรียนให้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำเรื่อง การพัฒนางานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ให้ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา พบว่า

2.1 ด้านนโยบาย การบริหารจัดการ ต้องมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและครอบคลุมงานทุกด้านในการบริหารจัดการ จัดทำในรูปแบบของคณะกรรมการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม Ministry of Natural Resources and Environment, 2013) โรงเรียนต้องกำหนดแนวทางการพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียน ตั้งแต่วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ อัตลักษณ์ นโยบาย เป้าหมายด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีลายลักษณ์อักษร และกระบวนการสื่อสารให้ทุกคนได้รับทราบและเข้าใจในดำเนินงานของโรงเรียน มีโครงสร้างการบริหารจัดการ แต่งตั้งคณะทำงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้แทนชุมชน ทำหน้าที่ดำเนินงานจัดทำแผนปฏิบัติการ หรือแผนงาน กิจกรรม โครงการ โครงการงานด้านสิ่งแวดล้อม ที่ครอบคลุม เรื่องการพัฒนาระบบการเรียนรู้ การจัดการทรัพยากร สภาพแวดล้อมในโรงเรียน การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่ายสิ่งแวดล้อม

2.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ พบว่า วิทยาลัยจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอาชีวศึกษา ในรายวิชาหมวดวิทยาศาสตร์ที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งมีสอดแทรกร่วมกับวิชาอื่น ๆ เช่น หมวดสังคมศาสตร์ ในวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม วิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย วิชาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังร่วมกับวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ เช่น วิชาโครงการ หรือจัดทำชิ้นงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีการจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สร้างจิตสำนึกให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการเกิดจิตอาสา จิตสาธารณะในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและประสบการณ์จริง สอดคล้องกับ Ministry of Education (2002) ได้กำหนดแนวปฏิบัติจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา มีในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอนจะต้องมีแผนการสอนที่กำหนดวัตถุประสงค์

เนื้อหาและกิจกรรมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา มีการบูรณาการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม นำผู้เรียนไปศึกษาสภาพแวดล้อมจริง เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้ผู้เรียนได้นำไปปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.3 ด้านพัฒนาครู พบว่าครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา และพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาครูด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาครูด้านทักษะวิชาการและวิชาชีพ สอดคล้อง Sujitta Yowapu & Sujitta Yowapu (2009) สำหรับปัญหาที่พบในการดำเนินงาน คือ ผู้บริหารและครูมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาน้อยเกินไป เสนอแนะแนวทางแก้ไขในการพัฒนาผู้บริหารและครู ควรมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคลากร ส่งเสริมการเข้าค่ายและการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ สนับสนุนงบประมาณ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่วนแนวทางการพัฒนานักเรียนในการเพิ่มกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและจัดค่ายเพิ่มการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนให้มากขึ้น

2.4 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่ากิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย ที่เกี่ยวข้องกับการประหยัดเรื่อง การประหยัดพลังงาน การจัดการขยะและของเสีย การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การประหยัดน้ำและการจัดการน้ำ การสร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การจัดการมลพิษทางอากาศ และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น ควรจะเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรม โดยครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมต้องได้รับความร่วมมือตั้งแต่ผู้บริหาร ครู และนักศึกษา เพื่อที่จะทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างจริงจังและถาวร สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศที่มีการจัดตั้งชมรมหรือองค์กรให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม สร้างสื่อต่าง ๆ ที่เป็นการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมจัดทำกิจกรรมรณรงค์การรับรู้ความปลอดภัยด้านพลังงาน รณรงค์ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การขนส่ง การจัดการรถหรือจัดแคมเปญ ลด ใช้น้ำ รีไซเคิล เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์และพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดทำสถิติเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลและผลการดำเนินงาน เช่น สถิติด้านการใช้พลังงานสถิติ ด้านการจัดการขยะหรือการใช้กระดาษเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมิน

2.5 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้พบว่า ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและทางวิชาการเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยจนเป็นกิจนิสัยที่ดีในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับ Wattananon & Siphonphong (1996) ระบุว่า ต้องจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้สะอาด ร่มรื่นและเป็นระเบียบ ทำให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพัน เห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวปฏิบัติการจัดอาคารเรียน บริเวณสถานศึกษา และห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม การวางแผนผังของสถานศึกษา การจัดห้องเรียน อาคารและบริเวณสถานศึกษาให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม จัดให้มีที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้เอื้อและเป็นสื่อในการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Warakham (2011) การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางวิชาการ

มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.6 ด้านการมีส่วนร่วม ที่ได้พบว่า วิทยาลัยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัยทั้งการจัดการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูและนักศึกษา ในการวางแผน ดำเนินงานตามแผนงานและการประเมินผลตามแผนงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่ส่งเสริมและให้การสนับสนุนกับการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โครงการโรงเรียนสีเขียว โครงการสถานศึกษาดีเด่นด้านพลังงาน โครงการลดโลกร้อนด้วยมือเรา ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในและผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงาน เป็นปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนการดำเนินงานประสบความสำเร็จ การสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้อย่างแท้จริงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ต้องสร้างให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทั้งการที่โรงเรียนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และชุมชนเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และองค์ความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญาและความเชี่ยวชาญในอาชีพ

3. รูปแบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จากการศึกษาข้อมูลจากวิทยาลัยและการประชุมกลุ่มย่อยพบว่ารูปแบบที่นำเสนอเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม และเป็นเรื่องที่ตรงกับกับปัญหาปัจจุบันที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะต้องมีการให้ความสำคัญกับคน ในการสร้างคนให้มีความรู้ สร้างจิตสำนึก และความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูและต้องดำเนินการอย่างเข้มงวดเพื่อให้เห็นผลสำเร็จในการพยายามที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและร่วมกันพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นได้ และที่เป็นจุดเด่นของรูปแบบ คือ รูปแบบกลางที่วิทยาลัยสามารถนำวิธีการไปปรับใช้ได้ตามบริบทและความเหมาะสมของสถานศึกษาที่ผู้วิจัยคำนึงถึงการสร้างความเชื่อมโยงกับงานของวิทยาลัย เป็นการพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับงานต่าง ๆ ของวิทยาลัย จึงทำให้รู้สึกว่าการเพิ่มภาระหน้าที่งานจากเดิมและเป็นเรื่อง que ทุกคนต้องให้ความสำคัญและสร้างความตระหนักในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรกำหนดเป็นมาตรฐานสถานศึกษาและจัดทำคู่มือการพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า วิทยาลัยโดยส่วนใหญ่มีการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมแต่การพัฒนาครูให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ดีด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่ชัดเจน ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานด้านการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้น เป็นรูปแบบกลางที่วิทยาลัยสามารถนำวิธีการไปปรับใช้ได้ตามบริบทและความเหมาะสมของสถานศึกษาที่ผู้วิจัยคำนึงถึงการสร้างความเชื่อมโยงกับงานของวิทยาลัย เป็นการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับงานต่าง ๆ ของวิทยาลัย ดังนั้นวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนต้องถือเป็นภารกิจที่สำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษารูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ผู้วิจัยพบและเสนอแนะการค้นคว้าวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) พัฒนามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 2) พัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 3) ศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษา

References

- Bunyasophon, T. (1993). *Vocational and Technical Education Management for Industrial Development*. Bangkok: King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Bureau of educational Innovation Development. (2014). *A guide to the exchange school for environmental education pilot study for sustainable development*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Department of Environmental Quality Promotion. (2001). *Green Bridge for Environmental Education Practices*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Department of Environmental Quality Promotion. (2014). *School of Environmental Studies for Sustainable Development 7 steps, learning process management tools*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Department of Environmental Quality Promotion. (2016). *A guide to the operation of the Eco School*. Bangkok: Amari Printing and Publishing Co., Ltd. Public Company Limited.

Jitprasong, C. (2019). *Delve into the Amazon forest fire A place that is like the lungs of the world View from space*. Retrieved June 24, 2019, from <https://spaceth.co/amazon-rainforest-wildfire/>.

Ministry of Education. (2002). *Manual for school examination and evaluation, quality criteria for educational institutions under Office of the National Primary Education Commission and Department of General Education*. Bangkok: Office of the Teacher Civil Service Commission.

Ministry of Natural Resources and Environment. (2013). *Basic Knowledge about Sustainable Development*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Thatthong, K. (2007). *A Study of Suitable Environmental Education Process for Thai Schools Context*. Khon Kaen: Faculty of Education Khon Kaen University.

Srisuphan, W. (1997). *Environment Green Planet Foundation*. Bangkok: OS Printing house.

Wattananon, W and Siphonphong, B. (1996). *Environmental education*. Bangkok: Songsiam Publisher.

United Nations. (2017). *The Sustainable Development Goals Report 2017*. Retrieved December 20, 2019 from <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2017/The Sustainable Development Goals Report 2017.pdf>

การบริหารความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร*

Risk Management for Internal Environmental Perspectives of Thanombutra School

¹ไพศาล บัวกล้า, พิมพ์ประภา อมรภิภิณู และ ธนินาฏ ณ สุนทร

¹Paisal Buakarm, Pimprapa Amornkitpinyo and Taneenart Na-soontorn

วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: paisal.buakarm@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร 2) เพื่อประเมินและตีค่าความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร 3) เพื่อจัดการและบรรเทา ความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร และ 4) เพื่อจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ และประเมินระดับความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยใช้แนวคิดในเรื่องการอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, โสภณ พงษ์โสภณ และ ธร สุนทรายุทธเป็นกรอบการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง 2) แบบ Check list และ 3) แบบประเมินระดับความเสี่ยงการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร มี 9 ด้าน 191 ปัจจัยเสี่ยง 2) ผลการประเมินและตีค่าความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร ผ่านตามข้อกำหนด 176 ปัจจัยเสี่ยง และไม่ผ่านตามข้อกำหนด 15 ปัจจัยเสี่ยง 3) 7 ปัจจัยเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนดสามารถจัดการความเสี่ยงได้หมด ส่วน 8 ปัจจัยเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนดที่เกิดจากโครงสร้างถาวรของอาคารและความไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันใช้การบรรเทาความเสี่ยงแทน และ 4) 7 ปัจจัยเสี่ยงที่จัดการความเสี่ยงได้ไม่พบความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ และ 8 ปัจจัยเสี่ยงที่ใช้การบรรเทาความเสี่ยง พบว่ามีความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ในระดับต่ำ

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง; สภาพแวดล้อมในโรงเรียน; การประเมินระดับความเสี่ยง

* Received February 8, 2020; Revised March 21, 2020; Accepted March 25, 2020

Abstract

The objectives of this research were 1) to identifies the risk for the internal environment of Thanombutra School 2) to assesses and evaluate the risk of the internal environment of Thanombutra School 3) to manage and alleviate the risks in the internal environment of Thanombutra School and 4) to manage the residual risks and the assessment risk levels of the internal environment of Thanombutra School. The study involved 4 stages, namely 1) the identification of risks in the internal environment of Thanombutra School, 2) the assessment and evaluation the risk of the internal environment of Thanombutra School, 3) the management and the risk alleviation of the internal environment of Thanombutra School and 4) the management of the residual risks and the assessment risk levels of the internal environment of Thanombutra School. The research pattern was the combination of methods in line with the concepts of environmental health in a school of the Department of Health, Ministry of Public Health, Sophon Phongsophon and Dhorn Suntrayuth. The research population consisted of 13 executives and specialists, and the three research tools were (1) the semi-structural interviews, (2) the checklist form and (3) the evaluation form for risk level. Data were analyzed through content analysis, frequency, and percentage.

The study results revealed that 1) there were nine risk aspects with 191 risk factors of the internal environment of Thanombutra School, 2) the result of assessment and evaluation the risk of the internal environment of Thanombutra School showed that 176 risk factors had passed the specified conditions but 15 risk factors failed to do so. 3) Seven of the risk factors that failed to pass the specified conditions had been completely solved while the other eight risk factors that did not pass the specified conditions due to the permanent building structure and the incompatibility with the present-day context were managed through risk alleviation process and 4) there were no risks residual in the seven risk factors that had been solved and it was found that there were only low levels of residual risks in the eight alleviated risk factors.

Keywords: Risk Management; the Internal Environment of the School; Assessment of Risk Levels

บทนำ

การบริหารความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน มีความสำคัญมากหากละเลยอาจส่งกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในสถานศึกษาซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ด้านวิชาการ เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่งในสังคมแต่ งานวิจัยที่มุ่งเน้นความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เพื่อให้ได้ประโยชน์โดยตรงต่อสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษานั้นมีไม่มาก

จากสภาพปัจจุบัน การดูแลและรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน ยังไม่มีระบบที่ชัดเจนทำให้นักเรียนมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นขณะอยู่ในโรงเรียนทั้งที่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 24(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (Ministry of Education, 2002) ซึ่งสอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2561 เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษโดยได้รับสาระสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมไว้ดังนี้ มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย มาตรฐานที่ 2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ (2.4) จัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้อย่างปลอดภัยและเพียงพอ มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Ministry of Education, 2018) และมีความสอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินรอบที่ 4 พ.ศ. 2559-2563 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 11 การบริหารความเสี่ยง สถานศึกษามีผลการบริหารความเสี่ยงจากกระบวนการประเมินสถานการณ์ จัดลำดับความสำคัญจัดการควบคุม ติดตาม เฝ้าระวังป้องกัน และแก้ไขความเสี่ยง ส่งผลให้ลดสาเหตุและโอกาสที่จะเกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ชื่อเสียง และสังคม ซึ่งให้ตัวอย่างความเสี่ยง คือ การเกิดอุบัติเหตุภายในและบริเวณรอบสถานศึกษา และการกำหนดความเสี่ยงอื่นตามบริบทของสถานศึกษา (The Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization), (2014) เมื่อพิจารณาจะเห็นความสอดคล้องกันระหว่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นสำคัญ แต่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นต้องใช้งบประมาณเข้ามาสนับสนุน โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนขนาดเล็กที่มีรายได้แปรผันตามจำนวนนักเรียนจึงมีรายได้น้อย และอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีค่าครองชีพสูง ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณมากในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน จึงอาจจะทำให้ผู้บริหารโรงเรียนลดการให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อม และอาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพนักเรียนได้

ดังนั้นการวิจัยเรื่อง การบริหารความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนขนาดเล็ก มีสถานที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยใช้กระบวนการระบุปัจจัยเสี่ยง ประเมิน

และตีค่าความเสี่ยง จัดการและบรรเทาความเสี่ยง จัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่และการประเมินระดับความเสี่ยง เพื่อลดผลกระทบความเสี่ยงด้านลบต่อสุขภาพนักเรียน และผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นและเป็นต้นแบบในการประเมินและการจัดการความเสี่ยงในด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร
2. เพื่อประเมินและตีค่าความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร
3. เพื่อจัดการและบรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร
4. เพื่อจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่และประเมินระดับความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนถนนอมบุตร โดยมีการแบ่งขั้นตอนวิจัยออกเป็น 4

ขั้นตอนที่ 1 การระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร

การระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร มีรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนถนนอมบุตร

ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เพื่อระบุปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระวิชา จำนวน 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้างโดยสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระวิชา รวมจำนวน 11 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร มีจำนวน 9 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ตั้ง 2) ด้านอาคารเรียน 3) ด้านพื้นที่ใช้สอยและอุปกรณ์เครื่องใช้ 4) ด้านการระบายอากาศ แสงสว่างและเสียง 5) ด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ 6) ด้านการจัดการขยะ 7) ด้านการจัดการน้ำเสีย 8) ด้านการควบคุมและกำจัดแมลง สัตว์พาหะนำโรค และ 9) ด้านสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยในโรงเรียน ตามแนวทาง Department of Health (2008)

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินและการตีค่าความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้อบรมวิธีการประเมินแก่ผู้ประเมินและแบ่งกลุ่มผู้ประเมินเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร 11 คน และผู้เชี่ยวชาญภายนอก 2 คน รวม 13 คน โดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มการประเมินความเสี่ยงตามความสามารถและข้อกำหนดทางกฎหมาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบ Check list

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบประเมินความเสี่ยง โดยระบุปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้น และพิจารณาจากการประเมินว่า ผ่านตามข้อกำหนด หรือไม่ผ่านตามข้อกำหนด

การกำหนดเกณฑ์การประเมิน

2.1 ผ่านตามข้อกำหนด หมายถึง เป็นไปตามแนวทางคู่มือการอนามัย และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (Department of Health, 2008)

2.2 ไม่ผ่านตามข้อกำหนด หมายถึง ไม่เป็นไปตามแนวทางคู่มือการอนามัย และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (Department of Health, 2008)

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบ Check list

วิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงและปัจจัยเสี่ยงโดยนำผลที่ได้จากแบบ Check list แบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 ผ่านตามข้อกำหนด และกลุ่มที่ 2 ไม่ผ่านตามข้อกำหนด นำเฉพาะกลุ่มที่ 2 ไม่ผ่านตามข้อกำหนด มาแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ 2.1) จัดการได้ และ 2.2) จัดการไม่ได้ จากกลุ่ม 2.2 ที่จัดการไม่ได้แบ่งตามสาเหตุได้อีก 2 กลุ่มได้แก่ 2.2.1) โครงสร้างอาคารของอาคาร และ 2.2.2) ความไม่สอดคล้องกับบริบท จากนั้นดำเนินการในวิจัยในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการและบรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร

ในขั้นตอนนี้จะนำเฉพาะกลุ่มที่ 2 ไม่ผ่านตามข้อกำหนดมาทำการจัดการ/บรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตรดังนี้

1. นัดผู้บริหาร ประชุม ชี้แจง นำเสนอผลการประเมิน ที่ผ่านตามข้อกำหนด และที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนด (ที่จัดการได้ และที่จัดการไม่ได้ มีสาเหตุจาก โครงสร้างอาคารถาวรของอาคาร หรือความไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน) และแจ้งให้ผู้บริหารดำเนินการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนด

2. การดำเนินการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนด มีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 การจัดการความเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนด ในกลุ่มที่ 2.1 ผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียนจะร่วมกันทำการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางจัดการความเสี่ยง จากนั้นให้ผู้บริหารดำเนินการจัดการความเสี่ยงที่จัดการได้ และผู้วิจัยประเมินความเสี่ยงหลังการจัดการความเสี่ยง หากมีผลการประเมินระบุว่า ผ่านตามข้อกำหนด ให้ทำการเฝ้าระวังความเสี่ยงและมีการประเมินซ้ำโดยมีความถี่ปีละ 1 ครั้ง หากผลการประเมินไม่ผ่านตามข้อกำหนด เพราะยังมีความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ให้ทำการจัดการในขั้นตอนที่ 4 ต่อไป

- 2.2 การบรรเทาความเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนด ในกลุ่มที่ 2.2 ผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียนจะร่วมกันทำการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางบรรเทาความเสี่ยงจากนั้นให้ผู้บริหารดำเนินการบรรเทาความเสี่ยงหลังผ่านการบรรเทาความเสี่ยงให้ทำการประเมินระดับความเสี่ยงในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่และการประเมินระดับความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร

จากผลการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงในขั้นตอนที่ 3 จะได้รับการจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่และการประเมินระดับความเสี่ยงในขั้นตอนนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. นัดผู้บริหารประชุมเพื่อชี้แจงผลการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงในขั้นตอนที่ 3 หากมีความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ แจ้งให้ผู้บริหารดำเนินการจัดการความเสี่ยง ผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ และประเมินระดับความเสี่ยงจากผลกระทบและโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง หลังการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนอมบุตร

2. ดำเนินการจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ในกลุ่ม 2.1.2 จากขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียนจะร่วมกันทำการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางจัดการ จากนั้นให้ผู้บริหารดำเนินการจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ และผู้วิจัยประเมินหลังการจัดการ หากมีผลการประเมินระบุว่าผ่านตามข้อกำหนดให้ทำการเฝ้า

ระวังความเสี่ยง และมีการประเมินซ้ำ โดยมีความถี่ปีละ 1 ครั้ง หากผลการประเมินไม่ผ่านตามข้อกำหนดให้ดำเนินการจัดการจนกว่าจะผ่านตามข้อกำหนด

3. หลังจากผู้บริหารดำเนินการจัดการบรรเทาความเสี่ยงในกลุ่ม 2.2 แล้วผู้วิจัยทำการประเมินระดับความเสี่ยง ถ้าผลการประเมินมีความเสี่ยงอยู่ในระดับต่ำ ให้ทำการเฝ้าระวังความเสี่ยง และมีการประเมินซ้ำ โดยมีความถี่ปีละ 1 ครั้ง หากผลการประเมินมีความเสี่ยงในระดับสูงกว่าระดับต่ำให้ดำเนินการบรรเทาความเสี่ยงจนกว่าผลการประเมินจะมีความเสี่ยงอยู่ในระดับต่ำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินระดับความเสี่ยง

การสร้างเครื่องมือมีรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและตีค่าความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ถนนมบุตรเพื่อวิเคราะห์ระดับความเสี่ยง มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 สร้างแบบประเมินความเสี่ยง โดยพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบระดับความเสี่ยงตามที่ผู้บริหารของโรงเรียนถนนมบุตรเสนอแนะไว้เกี่ยวกับกรณีที่จัดการไม่ได้เนื่องจากโครงสร้างอาคารของอาคาร หรือไม่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันที่ไม่สามารถจัดการได้ในระยะสั้นและระยะปานกลาง

2.2 กำหนดเกณฑ์ประเมินเกี่ยวกับโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงขึ้น ตามตารางที่ 1

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินระดับความเสี่ยงเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ด้วยแบบประเมินระดับความเสี่ยง โดยพิจารณา โอกาส/ความถี่ที่จะเกิดเหตุการณ์ (Likelihood) และความรุนแรงของผลกระทบ (Impact) ของแต่ละปัจจัยเสี่ยง แล้วนำคะแนนของโอกาสคูณคะแนนของผลกระทบจะได้ผลเป็นระดับความเสี่ยง โดยมีเกณฑ์ระดับความเสี่ยงตาม (Chair, Audit and Risk Committee, 2018: University of Canterbury, 2018: Dhorn Suntrayuth, 2007) ดังนี้

คะแนน 13-25 หมายถึง ความเสี่ยงระดับสูงมาก

คะแนน 7-12 หมายถึง ความเสี่ยงระดับสูง

คะแนน 3-6 หมายถึง ความเสี่ยงระดับปานกลาง

คะแนน 1-2 หมายถึง ความเสี่ยงระดับต่ำ

ผลการวิจัย

1. ผลระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนมบุตร มีความเสี่ยงทั้งหมด 9 ด้าน 191 ปัจจัยเสี่ยง

2. ผลการประเมินและตีค่าความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนมบุตร พบว่า ผ่านตามข้อกำหนด 176 ปัจจัยเสี่ยง และไม่ผ่านตามข้อกำหนด 15 ปัจจัยเสี่ยง โดยมีความเสี่ยงที่จัดการได้ 7 ปัจจัยเสี่ยง กลุ่ม 2.1 ได้แก่ 1) ห้องประชุม มีพื้นที่ 1 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน 2) ถึงขยะสำหรับห้องส้วม

ผู้หญิง ต้องมีถุงพลาสติกกรองด้านใน 3) ประตู หน้าต่าง ควรมีมุ้งลวดติดเพื่อป้องกันแมลงวัน และสัตว์นำโรค 4) แสงสว่าง ในห้องเรียนควรมีแสงสว่าง 300 ลักซ์ 5) ขยะเปียกต้องเก็บในภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด ไม่รั่วซึม และมีถุงพลาสติกกรองด้านในถึง 6) มีเครื่องกีดขวางทางเดินของหนู ตามท่อและสายไฟ และ 7) การจัดวางเครื่องเล่น สนามควรมีระยะห่าง 1.5-1.8 เมตร และความเสี่ยงที่จัดการไม่ได้มี 8 ปัจจัยเสี่ยง กลุ่ม 2.2 มี 2 สาเหตุ คือ

1. โครงสร้างถาวรของอาคาร พบ 4 ปัจจัยเสี่ยง คือ 1) ห้องพยาบาล อยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน 2) เพดาน สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 3.5 เมตร (ด้านอาคารเรียน) 3) ความสูงของเพดานห้องเรียน ควรสูงไม่น้อยกว่า 3.5 เมตร(ด้านการระบายอากาศ แสงสว่าง และเสียง) และ 4) ประตูควรกว้างไม่น้อยกว่า 1 เมตร

2. ความไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน พบ 4 ปัจจัยเสี่ยง คือ 1) การจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้ แถวริมสุด ควรจัดให้ห่างจากผนังห้องไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร 2) ควรติดตั้งดวงไฟต่ำจากเพดาน 3 ฟุต 3) มีการใช้วิธีติดตะแกรงหรือมุ้งลวดตามประตู หน้าต่าง ช่องระบายอากาศ และ 4) ควรวางถังขยะเปียกให้สูงจากพื้นอย่างน้อย 45 เซนติเมตร

3. ผลการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร

3.1 ผลการจัดการปัจจัยเสี่ยงกลุ่ม 2.1 (7 ปัจจัยเสี่ยง) พบว่า สามารถจัดการให้ผ่านตามข้อกำหนดได้ทั้งหมด

3.2 ผลการบรรเทาความเสี่ยง กลุ่ม 2.2 (8 ปัจจัยเสี่ยง) พบว่า สามารถบรรเทาได้ตามแผนทั้งหมด

4. ผลการจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่และการประเมินระดับความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร

4.1 ผลการจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ในกลุ่ม 2.1 พบว่า สามารถจัดการได้ทั้งหมดและไม่มีความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่

4.2 ผลการประเมินระดับความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ในกลุ่ม 2.2 พบว่า มีความเสี่ยงอยู่ในระดับต่ำ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การการระบุนความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ผลการระบุนความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร มีประเด็นที่อภิปรายคือ เรื่องขอบเขตด้านเนื้อหาที่นำมาทำงานวิจัยการบริหารความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร พบว่าเนื้อหาไม่ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ทำการวิจัยมี ยังขาดด้านความเสี่ยงด้านมลพิษทางอากาศ เช่น ฝุ่นละออง PM10 PM2.5 อุณหภูมิ และความชื้น ที่มีค่าเกินมาตรฐาน ไม่ได้ระบุมาตรฐานใช้กับโรงเรียนสำหรับนักเรียนอนุบาล และประถมศึกษา ที่มีภูมิคุ้มกันต่ำกว่าผู้ใหญ่ อาจเป็นสาเหตุให้นักเรียนเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ และโรคอื่น ๆ ดังนั้นจึงควรเพิ่มความเสี่ยง ด้านมลพิษ

ทางอากาศในขอบเขตด้านเนื้อหาอีกหนึ่งด้านเพื่อเป็นประโยชน์โดยตรงต่อสุขภาพของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Internal audit group Ministry of Education (2013) กล่าวว่า ความเสี่ยงที่เกิดจากการกำหนดแผนกลยุทธ์และการปฏิบัติการตามแผนกลยุทธ์อย่างไม่เหมาะสมรวมถึงความไม่สอดคล้องกันระหว่างนโยบาย เป้าหมายกลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร ภาวะการแข่งขัน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม อันส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร และผลกระทบจากการไม่ได้ระบุความเสี่ยงด้านสภาพอากาศ ยังไม่มีผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อนักเรียนอย่างชัดเจน ต่อนักเรียน บุคลากร ครู ผู้บริหาร และชื่อเสียงของโรงเรียนแต่อย่างใด

2. การประเมินความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ผลการประเมินความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร พบว่ามีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ได้แก่

กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 28.57 คือ ด้านการระบายอากาศ แสงสว่าง และเสียง โดยปัจจัยเสี่ยงส่วนใหญ่มีสาเหตุจากโครงสร้างอาคารของอาคารที่มีระยะต่ำกว่าข้อกำหนด เช่น เพดานห้องเรียนสูง 3 เมตร และประตูทางเข้าห้องเรียน 0.9 เมตร ซึ่งข้อกำหนดระบุไว้ที่ 3.5 เมตร และ 1.0 เมตร ตามลำดับ จึงไม่เป็นไปตามข้อกำหนด โดยเจตนาในข้อกำหนดเพื่อต้องการให้อากาศหมุนเวียน ถ่ายเทระบายกลิ่นอับได้ เนื่องจากมีเด็กอยู่ร่วมกันจำนวนมาก ซึ่งเด็กแต่ละคนต้องได้รับอากาศ 3.7 ลูกบาศก์เมตร เป็นอย่างน้อย หากอากาศไม่ถ่ายเทเพียงพออาจทำให้เด็กปวดศีรษะ เหนื่อยง่าย ง่วงนอน จากออกซิเจนไม่เพียงพอ แต่ทั้งนี้ภายในโรงเรียนถนนอมบุตร มีห้องเรียนที่ติดตั้งและใช้เครื่องปรับอากาศทุกห้องเรียนจึงมีเพดานที่ต่ำกว่าและประตูที่แคบกว่าข้อกำหนดแต่ไปตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งจะเห็นว่าข้อกำหนดในคู่มือการอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน Department of Health (2008). มีมาตรฐานที่สูงกว่าข้อกำหนดจึงเกิดการขัดแย้งกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dhorn Suntrayuth (2007) ประเภทความเสี่ยงโดยทั่วไป (General categories of risk) เป็นการมองความเสี่ยงโดยภาพรวมขององค์กรนั้น ๆ อาจมองลึกลงไปต่อไปว่าจะมีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากภาครัฐ องค์กรอาจถูกอิทธิพลจากภายนอกที่เกิดจากการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางตรงหรือทางอ้อมต่อภารกิจขององค์กรนั้น ๆ เช่น ความไม่แน่นอนในนโยบายภาครัฐ รัฐปรับเปลี่ยนไปมาทำให้กระทบต่อการบริหารจัดการของหน่วยงานได้ และการออกกฎระเบียบควบคุมอาจส่งผลกระทบต่อองค์กรนั้น ๆ ได้ เช่น หน่วยงานมีแผนการพัฒนาไว้แล้วแต่ภาครัฐออกกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งขัดแย้งกับการพัฒนาได้ และในการขัดแย้งกันระหว่างนี้ และผลกระทบจากข้อกำหนดและกฎหมายที่ขัดแย้งกันนั้นไม่มีผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร และชื่อเสียงของโรงเรียนแต่อย่างใด

3. การจัดการและบรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ผลการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนดจำนวน 15 ปัจจัยเสี่ยง แบ่งเป็นความเสี่ยงที่จัดการได้ มี 7 ปัจจัยเสี่ยง และความเสี่ยงที่จัดการไม่ได้ มี 8 ปัจจัยเสี่ยง จากผลการจัดการและบรรเทาความเสี่ยงพบว่ามี 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนดแต่จัดการได้ มีได้แก่ การใช้พื้นที่ห้องประชุมมีขนาดเล็กกว่าข้อกำหนด ถึงขยะสำหรับห้องส้วมผู้หญิงไม่มีถุงพลาสติกกรองด้านใน ห้องครัวไม่ติดมุ้งลวด

แสงสว่างในห้องเรียนมากเกินไป 300 ลักซ์ ถึงขยี้ะเปี้ยกไม่มีฝาปิด ไม่มีเครื่องกีดขวางทางเดินของหนู การวางเครื่องเล่นสนามที่ไม่ได้ตามระยะกำหนด มีการจัดการผ่านให้ตามข้อกำหนดแล้ว และมีผลการจัดการพบว่าผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องไม่ทราบว่ามีข้อกำหนด จึงไม่สามารถปฏิบัติงานให้เป็นตามข้อกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Internal audit group Ministry of Education (2013) กล่าวว่า ความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติงานทุก ๆ ขั้นตอนอันเนื่องมาจากขาดการกำกับดูแลที่ดี หรือขาดการควบคุมภายในที่ดีโดยครอบคลุมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากรในการปฏิบัติงาน และความปลอดภัยของทรัพย์สิน และมีผลกระทบจำนวน 1 ปัจจัยเสี่ยง เป็นความเสี่ยงด้านแสงสว่างในห้องเรียนรับแสงจากธรรมชาติวัดค่าได้ระหว่าง 800-1200 ลักซ์ ซึ่งข้อกำหนดระบุไว้ 300 ลักซ์ ส่งผลให้ห้องเรียนสว่างมากเกินไป มีการจัดการโดยติดม่านในห้องเรียนให้แสงสว่างอยู่ในระดับ 300 ลักซ์ ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sumetheeprasit, Pipithanaowarat & Khongsawatkiat (2013) กล่าวว่า การระบุหรือชี้บ่งเหตุการณ์ที่อาจก่อให้เกิด ความเสี่ยงและมีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์และภารกิจหลักขององค์กรโดยพิจารณาที่มา/แหล่งของความเสี่ยง ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรทุกด้านที่เกิดขึ้น เช่น ด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการเงิน และด้านกฎระเบียบและกฎหมาย

ประเด็นที่ 2 มี 8 ปัจจัยเสี่ยงที่ไม่ผ่านตามข้อกำหนด และจัดการไม่ได้ พบว่าข้อกำหนดที่ไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน ได้แก่ 1) กำหนดการจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้ แอวริมสุดควรวางให้ห่างจากผนังห้องไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร ซึ่งอาจทำให้ขาดความอิสระภาพในการจัดโต๊ะเรียน อย่างสร้างสรรค์ตามรายวิชา และ 2) การกำหนดวางถึงขยี้ะเปี้ยกให้สูงจากพื้นอย่างน้อย 45 เซนติเมตร เมื่อพิจารณารวมความสูงรวมปากถังแล้วจะมีความสูงเกินความเหมาะสมร่างกายนักเรียนชั้นอนุบาลและระดับประถมที่จะใช้งานได้และอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ ทางโรงเรียนได้ใช้ถึงขยี้ะที่มีก้นขอบยกสูง ทำมาจากวัสดุพีวีซีที่คงทนและวางกับพื้นคอนกรีต และประเมินระดับความเสี่ยงพบความเสี่ยง ซึ่ง 2 ปัจจัยเสี่ยงดังกล่าว หากมีการจัดการตามข้อกำหนดอาจมีการขัดแย้งติดขัดกับการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hatyaijaroenratpittaya School (2018) กล่าวว่า ความชัดเจนของกฎหมาย และผลกระทบกับภาคการศึกษาปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย เช่น นโยบายของรัฐบาล พรรคการเมือง เสถียรภาพของรัฐบาล พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด ประกาศกระทรวง กฎกระทรวง ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีและระเบียบวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ทางการบริหาร ฯลฯ ที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อภารกิจของโรงเรียน ผลกระทบหากยกถึงขยี้ะเปี้ยกให้สูงจากพื้น 45 เซนติเมตร ถ้ารวมกับปากถังนั้นสูงเกินไปผู้ใช้งานมองไม่เห็นปากถังขยี้ะได้ชัดอาจมีการดึงปากถังขยี้ะและอาจเป็นอุบัติเหตุได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Oodjunsri (2013) กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษามีความสอดคล้องของความเสี่ยงด้านนโยบายและด้านกลยุทธ์มีความสัมพันธ์กันสูง รูปแบบการบริหารความเสี่ยงด้านนโยบายและด้านกลยุทธ์มีการสังเคราะห์ และบูรณาการอย่างชัดเจน

4. การจัดการความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่และการประเมินระดับความเสี่ยง ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร

ผลการจัดการและการประเมินความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร พบว่า 7 ปัจจัยเสี่ยงไม่มีความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ สาเหตุส่วนใหญ่จากผู้บริหาร ครู และบุคลากร ไม่

ทราบว่ามีข้อกำหนดมาก่อนแต่เมื่อทราบในรายละเอียดจากการประเมินปัจจัยเสี่ยง ก็พบว่าทุกคนมีความมุ่งมั่น ทำการจัดการเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ผ่านตามข้อกำหนดให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้เล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ khongsawatkiat (2009) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยงที่เป็นมาตรฐานนั้นจะออกมาในรูปแบบปฏิบัติมากกว่าข้อกำหนด ผลกระทบจากการไม่มีความเสี่ยงที่หลงเหลืออยู่ เป็นผลกระทบด้านบวก ต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร และซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Promsri (2007) กล่าวว่าหลังจากนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เพื่อรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารความเสี่ยงก็คือการตรวจสอบและควบคุมความเสี่ยง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ช่วยในการแก้ปัญหาที่ทีมงาน และผู้บริหารโครงการเผชิญหน้า เพื่อจะได้คอยสอดส่องดูว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่นั้นส่งผลดีต่อโครงการหรือไม่อย่างไร จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

ผลการประเมินระดับความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตร ในกลุ่ม 2.2 พบว่าทุกปัจจัยเสี่ยงมีคะแนนความเสี่ยงเท่ากับ 1 ซึ่งอยู่ในความเสี่ยงระดับต่ำทำให้ให้ทำการเฝ้าระวัง จากการประเมินระดับความเสี่ยงพบว่าทั้ง 8 ปัจจัยเสี่ยง มีความเสี่ยงอยู่ในระดับต่ำนั้นอาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนถนนอมบุตรให้ความสำคัญกับการจัดการและการปรับปรุงด้านสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องของสังเกตได้จากการ ผลประเมินความเสี่ยงครั้งแรกที่มีปัจจัยเสี่ยงจำนวน 191 ปัจจัยเสี่ยง ผ่านตามข้อกำหนด 176 ปัจจัยเสี่ยง คิดเป็นร้อยละ 92 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์สูง ประกอบกับโรงเรียนถนนอมบุตรเป็นโรงเรียนเอกชนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจและด้านการศึกษาสูง ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องสร้างจุดแข็งและจุดเด่นในทุกด้าน รวมถึงด้านสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้ปกครองและนักเรียนเห็นถึงความสะอาด ความปลอดภัย และมีความสุขทางกาย จึงอยากส่งบุตรเข้ามาเรียนโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chairattanawan (2011) กล่าวว่า การดำเนินงานบริหารความเสี่ยงเป็นการนำนโยบายหรือมาตรการข้อกำหนดมาใช้ในส่วนต่าง ๆ ขององค์การด้วยการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมก็จะสามารถลดความเสี่ยงลงได้ ผลกระทบ จากการมีความเสี่ยงระดับต่ำ เป็นผลกระทบด้านบวก ต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Suntrayuth (2007) กล่าวว่าปัจจัยด้านทรัพยากรเป็นตัวพยากรณ์คุณภาพการศึกษา ลำพังด้านผู้บริหารเองไม่สามารถบอกคุณภาพการศึกษาได้ ปัจจัยผู้บริหารจะต้องประกอบกับปัจจัยอื่นจึงจะสามารถบอกถึงคุณภาพได้ จะเห็นว่าตัวผู้บริหารก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะผลักดันให้งานสำเร็จถ้ากิจกรรมใดมีผู้บริหารที่หย่อนความสามารถหรือด้วยคุณภาพ โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในการบริหารงานก็จะมีมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบว่าการระบุความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนถนนอมบุตรนั้น ยังไม่ครอบคลุมสภาพแวดล้อมในเรื่อง ที่สำคัญ คือ มีด้านสภาพอากาศ เช่น เรื่องฝุ่น PM2.5 PM.10 อุณหภูมิ และความชื้น ซึ่งเป็นปัญหาความเจ็บป่วยของนักเรียนในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนควรที่จะเพิ่มความเสี่ยงด้านสภาพอากาศสำหรับปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอีก 1 ด้าน ซึ่งจะสามารถนำไป

ประยุกต์ใช้กับแนวทางของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้ โดยควรให้ความสำคัญกับ สภาพอากาศ มลพิษทางอากาศ ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร

1.2 งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบว่า เครื่องมือวัดทางวิทยาศาสตร์ เช่น เครื่องวัดแสงสว่าง เครื่องวัดเสียง เครื่องวัดฝุ่นละออง เครื่องวัดกระแสไฟฟ้ารั่วไหล มีความสำคัญกับการประเมินและตีค่าความเสี่ยง ที่สำคัญคือ การประเมินความเสี่ยงไม่สามารถวัดได้ด้วยความรู้สึกและประสบการณ์ได้ทั้งหมด แต่ต้องใช้เครื่องมือวัดเพื่อที่เป็นแนวทางนำไปจัดการกับความเสี่ยงที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการป้องกัน และการเฝ้าระวังความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนควรจัดงบประมาณในการซื้อเครื่องมือวัดต่าง ๆ กำหนดผู้รับผิดชอบที่มีความรู้และในทางปฏิบัติต้องผ่านการอบรม เกี่ยวกับการสอบเทียบ การใช้การบำรุงรักษาเครื่องมือวัดอย่างถูกวิธี ขึ้นตรงต่อรองผู้อำนวยการฝ่ายการบริหารงานทั่วไปเพื่อสนับสนุนการประเมินและตีค่าความเสี่ยงอย่างถูกต้อง ซึ่งจะมีผลกระทบทางบวกต่อนักเรียน ครู บุคลากร ผู้บริหาร และชื่อเสียงของโรงเรียน

1.3 งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบว่า การจัดการและการบรรเทาความเสี่ยงที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด แต่เป็น ความเสี่ยงที่จัดการได้มี 7 ปัจจัยเสี่ยง สาเหตุที่สำคัญ คือ มาจากผู้ปฏิบัติงานไม่ทราบว่ามีข้อกำหนด จึงไม่ได้ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับข้อกำหนด ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนควรจัดทำเป็นนโยบายด้านสภาพแวดล้อม ภายในโรงเรียน จัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้ทุกคนมีส่วนร่วม แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวทางและข้อกำหนดของกรมอนามัย โดยควรให้ความสำคัญกับทางกายภาพ เพื่อลด ความเสี่ยงที่จะก่อเกิดผลกระทบด้านลบโดยตรงต่อนักเรียน

1.4 ผลจากการวิจัยพบว่า การจัดการและการบรรเทาความเสี่ยง ที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด แต่เป็น ความเสี่ยงที่จัดการได้มี 7 ปัจจัยเสี่ยง สาเหตุส่วนใหญ่มาจากผู้ปฏิบัติงาน ไม่ทราบว่ามีข้อกำหนด จึงไม่ได้ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับข้อกำหนด ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนควรประกาศเป็นนโยบาย จัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมมีความตระหนัก แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากร และมีการดำเนินงานสม่ำเสมอ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะก่อเกิดผลกระทบด้านลบโดยตรงต่อนักเรียน

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเรื่องการประเมินและการจัดการความเสี่ยงด้านการยศาสตร์ในโรงเรียนเอกชน

2.2 ควรทำวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร

References

- Chair, Audit & Risk Committee. (2018). *Risk Management & Compliance Framework*. New Zealand: University of Canterbury.
- Chairattanawan, K. (2011). Standard Risk Management ISO 31000 and Thailand Education System. *Veridian E-Journal*, 4(1), 419-734.
- Chirawatwong K. (2009). *Risk Management with ISO 31000*. For Quality. 15(136), 116-121.

- Department of Health. (2008). *Handbook of Environmental Health in School*. Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand under Royal Patronage of His Majesty the King.
- Hatyaijaroenratpittaya School. (2018). *Strategic Planning B.E. 2559-2561 (A.D. 2016 – 2018)*. Retrieved August 30, 2018, from <http://www.yjp.ac.th/index.php/plan59-61>.
- Internal audit group Ministry of Education. (2013). *Risk Management Manual*. Bangkok: Ministry of Education.
- Ministry of Education. (2002). *National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendments (Second National Education Act B.E. 2545 (2002))*. Bangkok: Ministry of Education.
- _____. (2018). *To Use the Educational Standards for Early Childhood, Basic Education and Basic Education Level, Special Education Center*. Bangkok: Ministry of Education.
- Oodjunsri, P. (2013). *Risk Management Model of Policies and Strategies of Private Schools in the Basic Education Level under the Ministry of Education*. Ph.D. Dissertation. Burapha University. Chon Buri, Thailand.
- Phongsophon, S. (2012). *Safety Training Documents in The Workplace*. Bangkok: Safety and Health at Work Promotion Association.
- Promsri, C. (2007). *Risk Management*. Bangkok: Offset Creation.
- Sumetheeprasit, J., Pipithanaowarat, M., & Khongsawatkiat, K. (2013). *Professional Risk Management*. (2nd ed.). Bangkok: McGraw-Hill.
- Suntrayuth, D. (2007). *Risk Management*. Bangkok: Netikun Printing House.
- Thanombutra School. (2016). *Self-Assessment Report 2016*. Bangkok: Thanombutra School.
- The Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). (2014). *4th External Quality Assessment Indicators and Criteria B.E. 2559-2563 (A.D. 2016-2020) Basic Education Level (Primary and secondary)*. Bangkok: The Office for National Education Standards and Quality Assessment.

ความสำเร็จในการแก้ปัญหาหนี้ในระบบของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปราม การฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4*

Success in Resolving Informal Debt Problems of the 4 District Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud

¹ศรุต ท่าเลดี และศิวัช ศรีโกคางกุล

¹Sarut Tumladee and Siwach Sripokangkul

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Tumladee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 และ 2) เพื่อทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในกระบวนการจัดการหนี้ในระบบของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัย 3 วิธี คือ 1) การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์ และ 3) การสังเกต และเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึก ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีเฉพาะเจาะจงในการศึกษา โดยสามารถจำแนกออกเป็น 1. ผู้บังคับบัญชา หรือข้าราชการฝ่ายบริหาร จำนวน 1 คน และ 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 23 คน รวม 24 คน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน คือ 1) ขั้นตอนการรับแจ้งความร้องทุกข์ 2) กระบวนการสืบสวนหาข้อมูลในการทำรายงานสืบสวน 3) การสืบสวนทรัพย์สินของกลุ่มนายทุน เพื่อยึดหรืออายัด 4) จัดทำโครงข่ายความเชื่อมโยงของบุคคลในครอบครัวผู้ต้องหา รวมถึงจัดทำความเชื่อมโยงในการใช้โทรศัพท์ ในระบบ I2 (ไอทู) 5) การสืบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ และ 6) ขั้นตอนการเจรจาไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาหลักผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ ด้านการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและการทำรายงานการสืบสวน ด้านแนวทางการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดี และด้านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยและการคืนโฉนดที่ดิน

คำสำคัญ: หนี้ในระบบ; ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน; ตำรวจภูธรภาค 4

* Received March 11, 2020; Revised May 11, 2020; Accepted June 12, 2020

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the operations of the Anti-Fraud Operations Center of the Provincial Police Region 4, and 2) to find out the problems and solutions in the informal debt management process of the Public Sector 4 Anti-Fraud Prevention Operations by the study method. Three research methods as follows; 1) a study method with research paper 2) interviewing method and 3) observation method. There were sample population of 24 people in this study.

The results of research were found that the operational procedures of the Center for Corruption Prevention and Corruption Operations to be 1) the process for receiving grievance notifications 2) the process of searching for information in making an investigation report 3) investigating the property of the capitalist group to seize or attach 4) establish a network of connection among the family of the accused, including establishing links for telephone use in the I2 system, 5) investigations from the local police, and 6) negotiation procedures. About problems and solutions, the researcher divided them into 3 different areas; (1) investigation, evidence collection and investigation report, (2) investigation guidelines, collecting evidence and (3) returning the title deeds.

Keywords: Informal debt; Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud by the People; Provincial Police Region 4

บทนำ

หนี้ในระบบเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปัญหาความยากจน และเกิดจากการที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินในระบบสถาบันการเงินได้ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้หนี้ระบบอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น เศรษฐกิจที่ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ ลักษณะนิสัยของลูกหนี้ในการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยไม่เหมาะสมกับฐานะของตน สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นวัตถุนิยมมากยิ่งขึ้น การไม่สามารถกู้ยืมเงินในระบบสถาบันการเงินได้ และการขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนทางการเงิน ดังนั้นบรรดาบุคคลที่มีเงินทุนจึงอาศัยช่องทางเหล่านี้ในการประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชน โดยอาศัยความได้เปรียบและมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เหนือกว่าเอารัดเอาเปรียบในการให้กู้ยืมเงินแก่ลูกหนี้ โดยเฉพาะการเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ การแก้ไขปัญหาหนี้ระบบเป็นเรื่องที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพยายามแก้ไขมาโดยตลอด ซึ่งในยุคสมัยรัฐบาลชุดปัจจุบันได้พยายามวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ระบบ โดยมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ปล่อยกู้คิดอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปีและเสนอชุดความคิด ชุดรูปแบบการดำเนินการแก้หนี้ระบบ โดยกำหนดให้เจ้าหนี้ปล่อยสินเชื่อ

ฉุกเฉินเพื่อรายย่อย หรือ Pico Finance คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 36 ต่อปี ตลอดจนกระทรวงยุติธรรมก็ได้เสนอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 เพื่อเพิ่มโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ (Jindawat, 2016) สอดคล้องกับ Monataraphadung (2019) ที่กล่าวว่าหนี้ครัวเรือนมีสัดส่วนและมูลค่าสูงขึ้นเป็นอย่างมากในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา จากปี 2550 ร้อยละ 51.7 ปี 2561 เพิ่มขึ้นร้อยละ 78.6 ของ GDP

มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมให้ประชาชนกู้ยืมเงินโดยผิดกฎหมายโดยเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด และมีการทำสัญญาเอารัดเอาเปรียบ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก รวมถึงการทำสัญญาในลักษณะอื่นใดที่เป็นการกระทำความผิด ซึ่งอาจจะกระทำในลักษณะเป็นกระบวนการหรือกลุ่มบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม สถานีตำรวจหลายแห่งได้รับข้อมูลร้องเรียนจากประชาชนในลักษณะที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น (Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud by the People, 2018) เช่นเดียวกับ Phanchai (2015) ที่กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้นนอกระบบไว้ คือ ปัญหาจากเศรษฐกิจ เกิดจากพฤติกรรมของผู้กู้ และเกิดจากการขาดคุณสมบัติในการกู้หนี้ในระบบ และ Michart (2013) ที่แสดงทัศนะถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้นอกระบบ คือ ปัจจัยเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคม ระบบการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน ปัจจัยระดับปัจเจกบุคคล และเหตุฉุกเฉิน

ปัญหานั้นนอกระบบเกิดขึ้นทั่วประเทศไทย ทำให้ภาครัฐหาวิธีแก้ไขเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องในหลายวิธี โดยรัฐมองว่าการทำให้คนไทยเข้าถึงสินเชื่อในระบบเป็นเรื่องสำคัญเลยออกแนวทางใหม่ เพิ่มใบอนุญาตให้คนอยากปล่อยกู้ถูกกฎหมาย ปล่อยสินเชื่อแบบใหม่ๆ จะเห็นในระยะ 1-2 ปีนี้ เช่น สินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัด ภายใต้การกำกับ (สินเชื่อพิโกไฟแนนซ์) พิกอพัส นาโนไฟแนนซ์ ทั้งนี้ จุดเด่นของสินเชื่อเหล่านี้ คือ เปิดโอกาสให้คนที่อยากให้สินเชื่อ เจ้าหนี้ที่อยู่นอกระบบทั้งหลายเข้ามาอยู่ในระบบอย่างถูกต้อง ทำให้รัฐควบคุมได้ง่ายขึ้น ประชาชนเข้าถึงสินเชื่อ กระบวนการตามหนี้ที่ดียิ่งขึ้น แต่ประชาชนยังมองว่ามีข้อเสียใหญ่ คือ อัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อประเภทอื่น ๆ ที่อยู่ในระบบ เช่น พิกอฟแนนซ์ ให้ผู้ประกอบการคิดดอกเบี้ยรวมค่าอื่นๆ ไม่เกิน 28 และ 36% ต่อปี ในขณะที่สินเชื่อที่ไม่มีหลักประกันที่มีอยู่ปัจจุบัน เช่น สินเชื่อบัตรเครดิตดอกเบี้ยไม่เกิน 18% ต่อปี สินเชื่อส่วนบุคคล (PLoan) อัตราดอกเบี้ยไม่เกิน 28% ต่อปี (Sanguanprasit, 2019) เช่นเดียวกับ GNews (2020) ที่รายงานไว้ว่า สำนักงานเศรษฐกิจการคลังเปิดเผยสถิติผู้สนใจยื่นคำขออนุญาตประกอบธุรกิจสินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดในเดือนพฤศจิกายน 2562 ยังคงมีจำนวนภายใต้การกำกับ (สินเชื่อพิโกไฟแนนซ์) เข้ามาอย่างต่อเนื่อง ทั้งประเภทพิโกไฟแนนซ์ และประเภทพิกอพัส

จากข้อมูลบางส่วนข้างต้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหานั้นนอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีการประชุมคณะทำงานไปเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2560 เพื่อกำหนดกรอบแนวทางการขับเคลื่อนเรื่องนี้ โดยให้ทุกหน่วยจัดทำข้อมูลเป้าหมายประวัติ พฤติการณ์บุคคล กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ที่เป็นนายทุนปล่อยเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด หรือการติดตามทวงหนี้โดยมีพฤติกรรมข่มขู่ ประทุษร้าย/ใช้ความรุนแรง รวบรวมเป็นสำนวน

สืบสวน กำหนดเป้าหมายยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายค้น เข้าทำการตรวจค้นตามอำนาจหน้าที่ กรณีพบพยานหลักฐานการกระทำความผิด ให้ยื่นคำร้องขออนุมัติศาลออกหมายจับ และติดตามจับกุมตัวมาดำเนินคดี รวมทั้งสืบสวน ขยายผล ดำเนินคดีกับนายทุน ผู้อยู่เบื้องหลัง เครือข่าย ขบวนการ โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ที่มีพฤติการณ์เข้าข่ายปล่อยเงินกู้นอกระบบได้รับทราบ และเข้ามาประกอบธุรกิจสินเชื่อพีโกไฟแนนซ์ ให้ถูกต้องตามกฎหมายตามนโยบายรัฐบาล นอกจากนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ตำรวจทั่วประเทศ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความเข้มข้นจริงจัง และเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแก้ไขปัญหาของประชาชนที่ถูกนายทุนหนี้นอกระบบที่ จึงต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยการจัดตั้ง “ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์การกู้ยืมเงินโดยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ตำรวจภูธรภาค 4” โดยเรียกว่า “ศรทส.ภ.4” เพื่อให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย พร้อมทั้งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อัยการคุ้มครองสิทธิฯ, เจ้าพนักงานที่ดิน, ศูนย์ดำรงธรรม, กรมสอบสวนคดีพิเศษ, ยุติธรรมจังหวัด และเจ้าหน้าที่ทหาร ในการจัดระบบในการเจรจาไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งกับเจ้าหนี้และลูกหนี้ ซึ่งนำร่องในการดำเนินการในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4” หรือเรียกว่า “ศปฉ.ภ.4” (Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud by the People, 2018)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการปราบปรามกลุ่มนายทุนที่มีพฤติกรรมปล่อยเงินกู้ให้แก่ประชาชนโดยเรียกดอกเบี้ยสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด หรือมีการทำสัญญาขายฝาก สัญญาเช่า ในลักษณะอำพรางการกู้ยืมซึ่งการกู้ยืมผู้กู้ยืมจะต้องนำอสังหาริมทรัพย์มาทำสัญญาจำนองหรือทำสัญญาขายฝากโดยมีการระบุในสัญญาจำนองหรือสัญญาขายฝากเป็นเงินจำนวนที่สูงกว่าเงินที่ได้รับจริงหลายเท่า และยังมีการหักค่าดำเนินการและหักดอกเบี้ยล่วงหน้า อันถือได้ว่าเป็นการทำสัญญาเอาเปรียบประชาชนผู้กู้ยืม บางรายต้องสูญเสียที่ดินไม่มีที่อยู่อาศัยไม่มีที่ดินจะทำกินอันเกิดจากการกระทำของนายทุนที่เอาเปรียบประชาชนโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย หรือความไม่รู้กฎหมายของประชาชนผู้กู้ยืมนั้น ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 เป็นหน่วยงานได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านกลุ่มผู้เสียหายที่เดือดร้อนจากการกู้ยืมเงินนอกระบบกับกลุ่มนายทุนเงินกู้นอกระบบในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยมีการนำสืบตามกระบวนการเพื่อให้ทราบถึงพฤติการณ์คล้ายกันคือ ปล่อยเงินกู้ให้แก่ประชาชนโดยผิดกฎหมาย โดยทำสัญญาที่เป็นการเอาเปรียบและไม่เป็นธรรม อีกทั้งยังมีการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด รวมถึงใช้ข้อกฎหมายในการฟ้องร้อง ยึดโฉนดที่ดิน และฟ้องขับไล่ประชาชน ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ไม่มีที่ดินทำกิน และไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีการดำเนินการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานดำเนินการไปในคราวเดียวกัน ซึ่งข้อมูลจากการสืบสวนสามารถนำไปสู่การดำเนินการภายใต้ยุทธการ “ชุดรากถอนโคนอาชญากรรม ทำบ้านเมืองน่าอยู่” ซึ่งได้ปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปิดล้อมตรวจค้นนายทุนเงินกู้นอกระบบที่เอาเปรียบประชาชนใน

พื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยผลการปฏิบัติได้ตรวจค้นจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นนายทุนเงินกู้ยืมในระบบได้หลายราย รวมถึงสามารถยึดเอกสารการกู้ยืมเงิน และเอกสารเกี่ยวข้องกับสัญญา รวมถึงเอกสารโฉนดที่ดินของผู้เสียหาย ได้เป็นจำนวนมาก (Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud by the People, 2018)

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความเป็นมาของปัญหานี้ในระบบ กระบวนการและแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในระบบโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติและศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการปัญหานี้ในระบบได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับแนวทางที่รัฐบาลกำหนดไว้ และเมื่อได้องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาปัญหานี้ในระบบนี้แล้วก็สามารถนำไปสู่การวางแผนการแก้ไขปัญหาปัญหานี้ในระบบในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ได้อย่างยั่งยืนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4

วิธีดำเนินการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัย 3 วิธี คือ 1) วิธีการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ 2) วิธีการสัมภาษณ์ และ 3) วิธีการสังเกต ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีเฉพาะเจาะจง ในการศึกษา โดยสามารถจำแนกออกเป็น 1. ผู้บังคับบัญชา หรือข้าราชการฝ่ายบริหาร จำนวน 1 คน และ 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 23 คน รวม 24 คน ทั้งนี้ เหตุผลที่ผู้วิจัยมุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการที่ปฏิบัติงานนั้น เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ที่รับรู้วิธีการดำเนินงาน ประเด็นปัญหาและอุปสรรคเป็นอย่างดี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่อาศัยวิธีการวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก ตลอดจนการสังเกตเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา จึงประกอบด้วย แนวคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – structured Interview) รวมถึงเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูลภาคสนาม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบรรยาย และอธิบายในเชิงพรรณนาความ (Descriptive) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์การศึกษา ทั้งนี้หากพบว่า มีข้อค้นพบเพิ่มเติมและเป็น

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอไว้ในส่วนของการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะได้พิจารณาตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. การดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ในภาพรวมทั่วประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถมอบคืนโฉนดที่ดินทั่วประเทศจำนวน 12 ครั้งในหลายจังหวัด โฉนดเฉลี่ยได้ 25,052 ราย คืนโฉนดจำนวน 21,312 ฉบับ รวมเนื้อที่ 59,345 ไร่ 2 งาน 40.42 ตารางวา รวมราคาซื้อขายที่ดินประมาณ 30,622 ล้านบาท

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน มีดังนี้

1) ขั้นตอนการรับแจ้งความร้องทุกข์

2) กระบวนการสืบสวนหาข้อมูลในการทำรายงานสืบสวน ควรให้ปรากฏพยานหลักฐาน ดังนี้

2.1) พยานบุคคล ได้แก่ - ลูกหนี้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากกลุ่มนายทุน เพื่อทราบถึงวิธีการดำเนินการของกลุ่มนายทุน - พยานที่รู้เห็นเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินของลูกหนี้ - ประชาชนทั่วไปที่ทราบว่ากลุ่มนายทุนได้ดำเนินการปล่อยเงินกู้ โดยที่มาของผู้เสียหายหรือพยาน ให้ประสานกับอัยการคุ้มครองสิทธิฯ, ศูนย์ดำรงธรรม, ยุติธรรมจังหวัด, สำนักงานที่ดิน รวมถึงศาล เพื่อให้ได้รายชื่อของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากนายทุนที่ฟ้องร้องบังคับคดีกับชาวบ้าน ซึ่งจะได้มาสอบสวนปากคำเพื่อเป็นพยาน หรือผู้เสียหายในคดีต่อไป

2.2) พยานเอกสาร ในเบื้องต้นเมื่อมีการสอบสวนปากคำลูกหนี้ที่ได้รับความเสียหายจะพบพยานเอกสาร - สำเนาโฉนดที่ดินโฉนดเงินกู้, ขยายฝาก, ขั้วโล่หรือละเมิด, หมายบังคับคดี - นามบัตร แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์หน้าร้าน - โฉนดที่ดินและเอกสารส่วนตัวของลูกหนี้ - เอกสารสัญญากู้เงินเปล่าที่ลูกหนี้ลงลายมือชื่อเอาไว้ หรือมีการลงตัวเลขที่สูงกว่าความเป็นจริง - บัญชีลูกหนี้และยอดที่ต้องชำระ/ค้างชำระ ฯลฯ

2.3) พยานวัตถุ ส่วนมากจะพบหลังจากมีการเข้าค้นเป้าหมาย เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ กล้องถ่ายภาพ ทรัพย์สินต่าง ๆ ของนายทุน ซึ่งจะต้องมีการส่งตรวจพิสูจน์ โดยประสานกับหน่วยงานที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ปอท., ปอศ., ปปง. เพื่อทราบว่ามีข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยเงินกู้ของนายทุนหรือไม่ เช่น ข้อมูลรายชื่อลูกค้า จำนวนเงินกู้ หรือข้อมูลการติดต่อระหว่างนายทุนกับลูกค้า เป็นต้น

3) การสืบสวนทรัพย์สินของกลุ่มนายทุน เพื่อยึดหรืออายัด

3.1) สืบสวนทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้นเคหะสถาน เช่น เงินสด รถยนต์ ทองคำ ทองรูปพรรณ ทรัพย์สินอื่น ๆ

3.2) ตรวจสอบข้อมูลการจดทะเบียนบริษัทฯ ของกลุ่มนายทุนว่าได้มีการดำเนินธุรกิจอย่างอื่นเพิ่มเติมหรือไม่

3.3) ตรวจสอบข้อมูลทางการเงินจากธนาคาร เส้นทางทางการเงิน

3.4) ตรวจสอบข้อมูลการครอบครองรถยนต์ ที่ดิน หุ่น อสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ

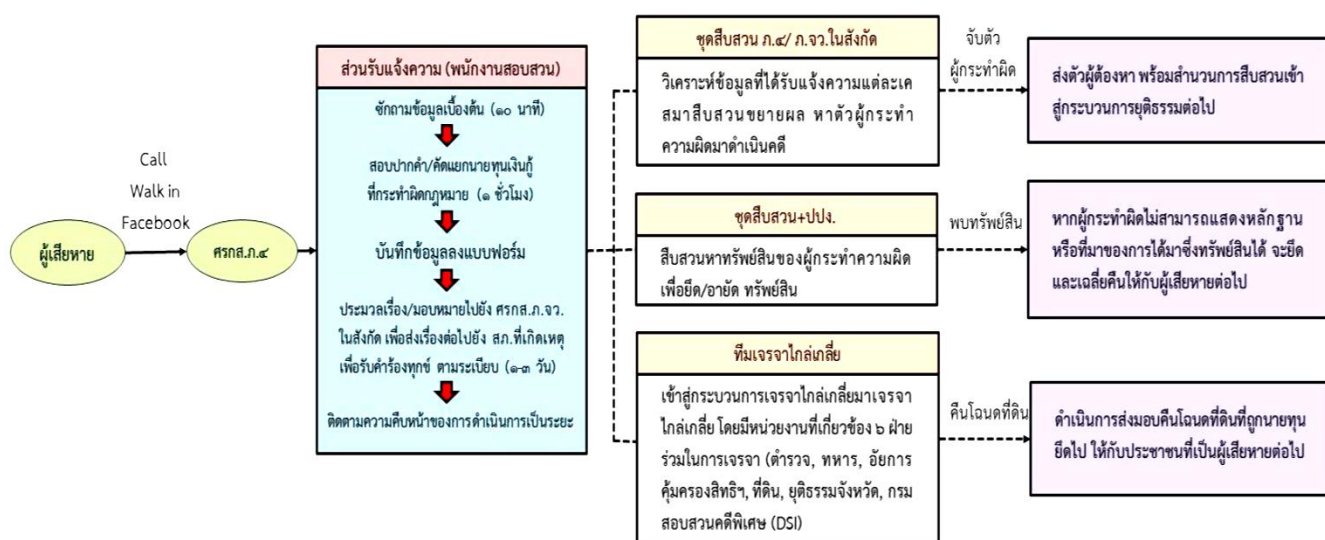
หากการทำความผิดของกลุ่มนายทุนเข้าความผิดมูลฐานของการฟอกเงิน ให้ส่งเรื่องยึดหรืออายัดทรัพย์สินเหล่านั้นไว้เพื่อตรวจสอบแหล่งที่มาของทรัพย์สินตามกระบวนการต่อไป

5) การสืบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ ถึงพฤติกรรมของผู้ต้องหาในอดีตที่ผ่านมา ว่ามีการดำเนินการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ต้องหาหรือไม่ และได้เคยมีการเข้าตรวจค้น หรือยึดเอกสาร วัตถุพยาน เพื่อเป็นข้อมูลในทางคดีหรือไม่

6.1) ให้คู่กรณีจัดทำบันทึกคำยินยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นคนกลางในการตกลงเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้และระบุข้อพิพาท

6.3) เมื่อการเจรจาในเรื่องสัญญาจำนอง หรือขายฝากที่จัดทำขึ้นเพื่อค้ำประกันเงินกู้ที่สูงเกินกว่าการกู้ยืมเงินกันจริงได้แล้ว ให้ยกเลิกสัญญาการจำนอง หรือขายฝาก และเจรจาว่าในการไถ่ถอนผู้ใดจะเป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่ายในการไถ่ถอน และให้เจ้าหน้าที่ทำสลักหลังในหนังสือสัญญาจำนอง หรือการขายฝากฉบับจริง หรือฉบับที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินรับรองสำเนา แล้วไปที่สำนักงานที่ดินจังหวัดเพื่อเปลี่ยนชื่อหลังโฉนดกลับมาเป็นของลูกหนี้

6.4) จัดให้มีการส่งมอบโฉนดที่ดินคืนแก่ลูกหนี้ ต่อหน้าคณะกรรมการเพื่อเป็นสักขีพยานในการเจรจาและส่งมอบโฉนด และลงลายมือชื่อต่อหน้าคณะกรรมการ

ภาพที่ 1 แสดงถึงขั้นตอนการดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวยังไม่ส่งผลให้ประชาชนตระหนักถึงความร้ายแรงของการก่อห็นนอกระบบได้ เนื่องจากหลังจากการเข้ามาดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ดำรวจภูธรภาค 4 แล้วทำให้ลูกหนี้มีการปรับโครงสร้างดอกเบี้ยกับเจ้าหนี้ โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่กฎหมายกำหนด ทำให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ถูกกว่าเมื่อก่อน และหนี้สินหมดเร็วขึ้น แต่ลูกหนี้บางรายเมื่อได้รับการเข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยแล้ว ไม่มีเงินส่งเจ้าหนี้ บางรายเมื่อได้รับการคืนโฉนดแล้ว นำโฉนดกลับไปค้าประกันกู้ยืมเงินอีก บางรายถึงขั้นนำเงินไปเล่นการพนัน เป็นต้น จึงทำให้การแก้ปัญหาในบางรายไม่สำเร็จและไม่ยั่งยืน

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายท่านได้ให้ความเห็นว่าการให้การสนับสนุนของหน่วยงานราชการบางหน่วยก็สำคัญต่อการดำเนินการ อาทิ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด เนื่องจาก คำสั่งคณะกรรมการกำกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน ที่ 2/2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้้นนอกระบบประจำจังหวัด โดยมีอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด เป็นประธานอนุกรรมการ มีอำนาจหน้าที่สำคัญ คือ 1) กำหนดกรอบแนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ และ 2) ให้ความช่วยเหลือประชาชนเกี่ยวกับปัญหานี้นอกระบบโดยเป็นตัวกลางในการเจรจา ไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ระหว่างเจ้าหนี้้นนอกระบบและลูกหนี้ให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้ง 2 ฝ่าย เป็นต้น

2. สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน แนวทางการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาของกรณีศึกษา
ในการปฏิบัติงานของ “ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4” ซึ่งประกอบด้วยส่วนปฏิบัติงานหลายส่วนนั้น พบว่ามีปัญหา หรืออุปสรรคซึ่งเกิดขึ้น ดังนี้

1) ด้านการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการทำรายงานการสืบสวน

1.1) ในการกู้ยืมเงินนายทุนจะไม่ทำสัญญากู้ยืมเงินและมอบคูปองไว้ให้ตัวลูกหนี้ ทำให้ไม่ทราบมูลหนี้ที่แท้จริง ว่ามีการกู้ยืมเงินกันไปจำนวนเท่าใด

1.2) กรณีคดีขาดอายุความฟ้อง

1.3) การแสวงหาพยานบุคคล เนื่องจากกลุ่มนายทุนเป็นผู้มีอิทธิพลและเคยมีการข่มขู่ลูกหนี้โดยวิธีทางกฎหมาย หรือแม้แต่การใช้กำลังคนเข้าไปข่มขู่ทำให้ลูกหนี้เกิดความเกรงว่าจะได้รับอันตราย ลูกหนี้บางรายไม่กล้ามาเป็นพยาน

1.4) การขาดความร่วมมือการประสานงานระหว่างฝ่ายสืบสวนและฝ่ายสอบสวน กล่าวคือ ข้อมูลจากการสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐานไม่เชื่อมโยงกับการรวบรวมพยานหลักฐานในการสอบสวน

2) ด้านแนวทางการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดี

2.1) การติดต่อประสานงาน ในบางกรณี เช่น ในการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปฏิบัติการ ได้มีการทำหนังสือสอบถามไปยังหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อสอบถามหรือคัดสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานในคดี แต่ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร บางครั้งหัวหน้าส่วนราชการดังกล่าวนั้น มีความรู้จักหรือสนิทสนมกับนายทุนเงินกู้นอกระบบ ส่งผลให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปฏิบัติการของศูนย์ฯ เป็นไปด้วยความยากลำบากและไม่สามารถหาพยานหลักฐานมายืนยันการกระทำความผิดของนายทุนเงินกู้นอกระบบได้มากพอ

2.2) ความไม่เข้าใจในองค์ประกอบความผิดที่กล่าวหา ตามด้วยบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการตรวจค้น ตรวจยึดอายัดพยานหลักฐาน หรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำผิด เพื่อให้ได้หลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงพยานหลักฐาน (พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ) ที่จะนำมาใช้ยืนยันหรือพิสูจน์ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาได้

2.3) การตรวจค้น ยึดอายัดของกลางทรัพย์สินที่ต้องยึดเพื่อตรวจสอบ ยึดอายัดไม่เป็นระบบ ทำให้เกิดความสับสนในการใช้พยานหลักฐานที่ตรวจค้นได้ในการใช้ยืนยันพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา

2.4 ความมุ่งมั่นในการแสวงหาพยานหลักฐานตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อประชาชนและประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากผู้ปฏิบัติบางส่วนยังมองว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ และลูกหนี้เป็นเรื่องทางแพ่ง บางรายมีการฟ้องร้องในศาล ฟ้องร้องบังคับคดีแล้วทำให้ขาดความมุ่งมั่นที่จะหาพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ว่า สัญญาที่เจ้าหน้าที่นำเอาไปฟ้องร้องลูกหนี้ เป็นสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือเป็นสัญญาฉ้อฉล เนื่องจากบางกรณีเป็นการนำเอาพยานบุคคล พยานแวดล้อม ไปต่อสู้อย่างหนักกับพยานเอกสาร

3) ด้านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย และการคืนโฉนดที่ดิน

3.1) ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยบางคนทำตัวไม่เป็นกลาง

3.2) บางกรณี การเจรจาตกลงเรื่องยอดหนี้ระหว่างเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ไม่ลงตัว เช่น การจ่ายค่านายหน้า ค่าธรรมเนียมการไถ่ถอน จะมีประเด็นถกเถียงว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

3.3) ให้ผู้ไกล่เกลี่ยใช้ดุลพินิจในการเจรจา กรณีสัญญาที่หลุดการขายฝากไปแล้ว ซึ่งมีค่าธรรมเนียมในการไถ่ถอนสูงมาก (เกือบเท่าราคาซื้อคืนที่ดิน)

3.4) บางกรณี ลูกหนี้ที่นำโฉนดมาทำสัญญาขายฝากหรือจำนองไว้กับเจ้าหน้าที่ หรือให้เจ้าหน้าที่ยึดถือไว้เพื่อเป็นการค้ำประกันหนี้เงินกู้ แล้วไปแจ้งความโฉนดที่ดินหาย และนำที่ดินดังกล่าวไปขาย โดยเจ้าหน้าที่ไม่รู้ถึงกลฉ้อฉลดังกล่าว

3. การแก้ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 ประกอบไปด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการทำรายงานการสืบสวน

1.1) ในการกู้ยืมเงินนายทุนจะไม่ทำสัญญากู้ยืมเงินและมอบค้ำประกันไว้ให้ตัวลูกหนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ เรียกตัวเจ้าหน้าที่และลูกหนี้เข้ามาพบพร้อมกันแล้วซักถามทั้งเจ้าหน้าที่และ

ลูกหนี้ถึงมูลหนี้ที่แท้จริงของทั้งสองฝ่ายว่าเป็นเท่าใด เมื่อทั้งสองฝ่ายยืนยันถึงมูลหนี้ที่ถูกต้องตรงกันแล้วก็จะสามารถทราบถึงมูลหนี้ที่แท้จริงได้

1.2) กรณีคดีขาดอายุความฟ้อง แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ให้สอบปากคำพยานในคดีดังกล่าว ไว้ประกอบพหุพยานในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา เพื่อเป็นการยืนยันการกระทำความผิด และให้ทราบว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดดังกล่าวมาเป็นเวลานานจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

1.3) การแสวงหาพยานบุคคล เนื่องจากกลุ่มนายทุนเป็นผู้มีอิทธิพลและเคยมีการข่มขู่ตัวลูกหนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ให้ความเชื่อมั่นแก่ลูกหนี้ที่ถูกข่มขู่ รวมทั้งให้คำปรึกษาในข้อกฎหมายที่ถูกต้อง ถ้าลูกหนี้เกรงว่าจะได้รับอันตราย แนะนำให้ลูกหนี้แจ้งโดยตรงกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อที่จะได้ดำเนินการส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่เข้าไปดูแลความปลอดภัยเป็นพิเศษ

1.4) ในการตรวจค้นและยึดพยานเอกสารและพยานวัตถุต่าง ๆ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา รวมถึงให้มีพยานในการตรวจค้นและยึดเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางคดีด้วย และให้ถือปฏิบัติตามแนวทางการตรวจค้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.5) ขาดความร่วมมือการประสานงานระหว่างฝ่ายสืบสวนและฝ่ายสอบสวน แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ควรจัดให้มีการทำงานบูรณาการร่วมกันอยู่ตลอดและจัดให้มีการประชุมของทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะให้ทั้งสองฝ่ายสรุปข้อมูลการดำเนินการในแต่ละช่วงเวลาและเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2) ด้านแนวทางการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดี

2.1) การติดต่อประสานงาน สามารถแก้ไขได้โดยให้มีโครงการต่างที่ช่วยในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการมากขึ้น

2.2) ความไม่เข้าใจในองค์ประกอบความผิดที่กล่าวหา ตามตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ขอคำปรึกษาหรือคำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ เช่น ยุติธรรมจังหวัดฯ ผู้พิพากษา อัยการจังหวัดฯ อัยการคุ้มครองสิทธิฯ ศูนย์ดำรงธรรมฯ เป็นต้น

2.3) การตรวจค้น ยึด อาศัย ของกลางทรัพย์สินที่ต้องยึดเพื่อตรวจสอบ ยึดอาัยดไม่เป็นระบบ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ต้องตรวจสอบข้อมูลการครอบครองทรัพย์สินของผู้ต้องหา ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ และให้ผู้ต้องหายืนยันว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของตนจริงหรือไม่

2.4 ความมุ่งมั่นในการแสวงหาพยานหลักฐานตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ต้องมุ่งมั่นตั้งใจที่จะหาพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ แต่ทั้งนี้ ต้องมิใช่เป็นการหาพยานหลักฐานมาเพื่อปรักปรำกลั่นแกล้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ด้วย

3) ด้านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย และการคืนโฉนดที่ดิน

3.1) ความเป็นกลาง ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยบางคนทำตัวไม่เป็นกลาง แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยจะต้องทำตัวเป็นกลางให้มากที่สุด ไม่ควรแสดงอาการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยล้มเหลวได้

3.2) การเจรจาตกลงเรื่องยอดหนี้ที่ไม่ลงตัว แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยควรให้ข้อเสนอแนะว่าควรตัดประเด็นดังกล่าวออก และให้มีการเจรจากันถึงมูลหนี้ที่มีอยู่จริงของเจ้าหนี้และลูกหนี้

3.3) การให้คำแนะนำกระบวนการและแนวทางปฏิบัติ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยควรให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้ลงวันที่ที่สามารถตกลงกันได้และสลักหลังในสัญญาขายฝากโดยลงวันที่เป็นวันก่อนหน้าทำสัญญาขายฝาก (ต้องสมัครใจทั้งสองฝ่าย) เพื่อลดภาระในการจ่ายค่าธรรมเนียม

3.4) การฉ้อฉลของลูกหนี้ แล้วนำที่ดินดังกล่าวไปขาย แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ควรให้เจ้าหนี้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายกับลูกหนี้รายดังกล่าว เพื่อเป็นการให้ความยุติธรรมและเป็นธรรมกับฝ่ายเจ้าหนี้ด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 และเพื่อทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหามิใช่การรวบรวมการจัดการหนี้ของระบบของศูนย์ปฏิบัติการฯ ทำให้ทราบถึงกระบวนการดำเนินงานศูนย์ปฏิบัติการฯ ทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหามิใช่การรวบรวมการจัดการหนี้ของระบบของศูนย์ปฏิบัติการฯ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มีประโยชน์เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพดำเนินการ ตัวอย่างปัญหาและแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหามิใช่การดำเนินการศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 และเป็นแนวทางในการดำเนินงานศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชนในภาคอื่น

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชนประกอบไปด้วย ขั้นตอนการรับแจ้งความร้องทุกข์ ขั้นตอนกระบวนการสืบสวนหาข้อมูลในการทำรายงานสืบสวน ขั้นตอนการสืบสวนทรัพย์สินของกลุ่มนายทุน เพื่อยึดหรืออายัด ขั้นตอนจัดทำโครงข่ายความเชื่อมโยงของบุคคลในครอบครัวผู้ต้องหา ขั้นตอนการสืบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ถึงพฤติการณ์ของผู้ต้องหาในอดีตที่ผ่านมาว่ามีการดำเนินการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ต้องหาหรือไม่ และได้เคยมีการเข้าตรวจค้นหรือยึดเอกสาร วัตถุพยาน เพื่อเป็นข้อมูลในทางคดีหรือไม่ และขั้นตอนขั้นตอนการเจรจาไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงาน และแนวทางการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหามิใช่การดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ตำรวจภูธรภาค 4 ประกอบไปด้วย 3 ด้าน

คือ 1) ด้านการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการทำรายงานการสืบสวน 2) ด้านแนวทางการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทางคดี 3) ด้านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยและการคืนโฉนดที่ดิน ซึ่งแตกต่างกับ ChamnianPhon (2014) ที่กล่าวถึงปัญหาของหนี้นอกระบบว่า ปัญหาหนี้นอกระบบประกอบไปด้วย 1) ปัญหาที่ดินทำกิน 2) ปัญหาคนเร่ร่อน 3) ปัญหาผู้ประกอบการอาชีพผิดกฎหมาย 4) ปัญหาการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน/นักศึกษาให้มีรายได้จากอาชีพที่เหมาะสม 5) ปัญหาการถูกละเลย 6) ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน 7) ปัญหาที่อยู่อาศัย และ 8) ปัญหาอื่น ๆ ตลอดจน Anantasomboon (n.d.) ที่ได้กล่าวว่า หนี้นอกระบบเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน

ทั้งนี้ Fiscal Policy Office (n.d.) ที่ได้รวบรวมวิธีการที่รัฐบาลได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ ดังนี้ 1) ดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหนี้นอกระบบที่ผิดกฎหมาย โดยมี “พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560” ซึ่งเพิ่มโทษกับเจ้าหนี้นอกระบบ และเปิดช่องทางให้เจ้าหนี้นอกระบบสามารถจดทะเบียนเป็นผู้ให้สินเชื่อในระบบได้ 2) ไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ เปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถร้องทุกข์และขอคำปรึกษาปัญหาหนี้นอกระบบได้ที่ “จุดให้คำปรึกษาปัญหาหนี้นอกระบบ” ณ สาขานาการออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งจะประสาน “คณะอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบในทุกจังหวัด” ช่วยเจรจาระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ 3) ให้สินเชื่อในระบบ เมื่อไกล่เกลี่ยจนลูกหนี้เป็นธรรมแล้ว ลูกหนี้สามารถขอสินเชื่อในระบบได้ ทั้งสินเชื่อพิโกไฟแนนซ์ หรือสินเชื่อจากธนาคารออมสิน หรือ ธ.ก.ส. หรือสินเชื่อในระบบอื่น ๆ 4) พัฒนาศักยภาพลูกหนี้ สำหรับลูกหนี้ที่ยังมีความสามารถในการชำระหนี้ต่ำเกินไป “คณะอนุกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการหารายได้ของลูกหนี้นอกระบบในทุกจังหวัด” จะช่วยฟื้นฟูอาชีพปลูกฝังความรู้และวินัยทางการเงิน ฝึกอบรมอาชีพ หรือพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน และ 5) สร้างภูมิคุ้มกัน ภาครัฐจะพัฒนาเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนให้ทำหน้าที่ทดแทนเจ้าหนี้นอกระบบหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันให้ความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน รวมทั้งจัดทำ “ฐานข้อมูลหนี้นอกระบบ” เพื่อใช้กำหนดนโยบายที่เหมาะสมและตรงเป้าหมายในอนาคต

สรุป

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ประกอบไปด้วย ขั้นตอนการรับแจ้งความร้องทุกข์ ขั้นตอนกระบวนการการสืบสวนหาข้อมูลในการทำรายงานสืบสวน ขั้นตอนการสืบสวนทรัพย์สินของกลุ่มนายทุน เพื่อยึดหรืออายัด ขั้นตอนจัดทำโครงข่ายความเชื่อมโยงของบุคคลในครอบครัวผู้ต้องหา ขั้นตอนการสืบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ถึงพฤติกรรมของผู้ต้องหาในอดีตที่ผ่านมาว่ามีการดำเนินการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ต้องหาหรือไม่ และได้เคยมีการเข้าตรวจค้นหรือยึดเอกสาร วัตถุพยาน เพื่อเป็นข้อมูลในทางคดีหรือไม่ และขั้นตอนขั้นตอนการเจรจาไกล่เกลี่ย เป็นต้น

สภาพปัญหาที่และแนวทางการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการฉ้อโกงทรัพย์สินของประชาชน ดำรงฤทธิภาค 4 ประกอบไปด้วย

- 1) ด้านการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการทำรายงานการสืบสวน

1.1) ในการกู้ยืมเงินนายทุนจะไม่ทำสัญญากู้ยืมเงินและมอบคูปับไว้ให้ตัวลูกหนี้ ทำให้ไม่ทราบมูลหนี้ที่แท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาโดยการเรียกตัวเจ้าหนี้และลูกหนี้เข้ามาพบพร้อมกันแล้วซักถามทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ถึงมูลหนี้ที่แท้จริงของทั้งสองฝ่ายว่าเป็นเท่าใด

1.2) กรณีคดีขาดอายุความฟ้อง แก้ไขปัญหาโดย ให้สอบปากคำพยานในคดีดังกล่าว ไว้ประกอบพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา เพื่อเป็นการยืนยันการกระทำความผิด

1.3) การแสวงหาพยานบุคคล เนื่องจากลูกหนี้เกิดความเกรงว่าจะได้รับอันตราย ลูกหนี้บางรายไม่กล้ามาเป็นพยาน แก้ไขปัญหาโดยให้ความเชื่อมั่นแก่ลูกหนี้ที่ถูกข่มขู่ รวมทั้งให้คำปรึกษาในข้อกฎหมายที่ถูกต้อง และส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่เข้าไปดูแลความปลอดภัยเป็นพิเศษ

1.4) การตรวจค้นและยึดพยานเอกสารและพยานวัตถุต่าง ๆ แนวทางในการดำเนินการควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา รวมถึง ให้มีพยานในการตรวจค้นและยึดเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางคดี

1.5) การขาดความร่วมมือการประสานงานระหว่างฝ่ายสืบสวนและฝ่ายสอบสวน แก้ไขปัญหาโดยจัดให้มีการทำงานบูรณาการร่วมกันอยู่ตลอดและจัดให้มีการประชุมของทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านแนวทางการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดี

2.1) การติดต่อประสานงาน สามารถแก้ไขปัญหาโดยให้มีโครงการต่างที่ช่วยในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการมากขึ้น

2.2) ความไม่เข้าใจในองค์ประกอบความผิดที่กล่าวหา ตามตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.3) การตรวจค้น ยึดอายัดไม่เป็นระบบ แนวทางการดำเนินงานโดยตรวจสอบข้อมูลการครอบครองทรัพย์สินของผู้ต้องหาทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ และให้ผู้ต้องหายืนยันว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของตนจริงหรือไม่

2.4) ความมุ่งมั่นในการแสวงหาพยานหลักฐานตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ผู้ปฏิบัติต้องมุ่งมั่นตั้งใจที่จะหาพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดของเจ้าหนี้ แต่ทั้งนี้ ต้องมิใช่เป็นการหาพยานหลักฐานมาเพื่อปรักปรำกลั่นแกล้งฝ่ายเจ้าหนี้ด้วย

3) ด้านกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย

3.1) ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยบางคนทำตัวไม่เป็นกลาง ทั้งนี้ ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยจะต้องทำตัวเป็นกลางให้มากที่สุด ไม่ควรเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3.2) การเจรจาตกลงเรื่องยอดหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ไม่ลงตัว ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยควรให้ข้อเสนอแนะว่าควรตัดประเด็นอื่นออก และให้มีการเจรจากันถึงมูลหนี้ที่มีอยู่จริงของเจ้าหนี้และลูกหนี้

3.3) ให้ผู้ไกล่เกลี่ยใช้ดุลพินิจในการเจรจา

3.4) บางกรณี ลูกหนี้ที่นำโฉนดมาทำสัญญาขายฝากหรือจำนองไว้กับเจ้าหนี้ หรือให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้เพื่อเป็นการค้ำประกันหนี้เงินกู้ แล้วไปแจ้งความโดนคดีที่ดินหาย และนำที่ดินดังกล่าวไปขาย โดย

เจ้าหนี้ไม่รู้ถึงกลฉ้อฉลดังกล่าว แก้ไขปัญหาโดยควรให้เจ้าหนี้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายกับลูกหนี้รายดังกล่าว

References

- Anantasomboon, K. (n.d.). *Protecting the rights and freedom of the people In case of inequality Problem of informal debt*. Training Report for Law Form for Democracy, Class 1, Constitution College Office of the Constitutional Court.
- Center for the Prevention and Suppression of Property Fraud by the People. (2018). *Guidelines for establishing and proceeding with the grievance center Borrowing money by unfair contract, Provincial Police Region 4*. Khon Kaen: Provincial Police Region 4.
- ChamnianPhon, S. (2014). *Informal debt and social justice*. Proceedings of Social Sciences Research and Social Justice. Social research institute, Chulalongkorn University.
- Fiscal Policy Office. [n.d.]. *Solution for informal debt integrated and sustainable*. Retrieved February 11, 2020, from <https://bit.ly/2HtSvhE>.
- GNews. (2020). *Report of progress in solving informal debt problems in November 2019*. Retrieved February 11, 2020, from <https://gnews.apps.go.th/news?news=52995>.
- Jindawat, K. (2017). *Problems and solutions of informal debt by the government*. Retrieved February 11, 2020, from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parcy_train/ewt_dl_link.php?nid=36054.
- Monataraphadung, S. (2019). *Situation and Solution for informal debt*. Retrieved February 11, 2020, from https://www.senate.go.th/document/Ext21947/21947579_0002.PDF.
- Michart, M. (2013). *The complete research report on the Justice Policy Development Project for Solving the problem of informal debt*. Bangkok: Faculty of Political Science Chulalongkorn University.
- Phanchai, N. (2015). *Loan Shark : Nano – Finance*. Retrieved February 11, 2020, from <http://202.122.40.193/handle/lirt/426727>.
- Sanguanprasit, C. (2019). *Can the state solve the informal debt by providing a new 'loan' as a hope for Thais?*. Retrieved February 13, 2020, from <https://thestandard.co/informal-debt-solutions/>.

การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
ของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด*

Development of Handwoven Pa Kao Ma Patterns to Enhance
Community Economy of Roi Et Province

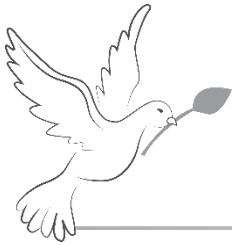
¹ธนิดา แหลมฉลาด และ โสสิต แพงสร้อย

¹Thanida Laemchaladb and KositPhaengsoi

คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author Email: pakaoma101@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) เพื่อพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นชุมชนทอผ้าขาวม้า จังหวัดร้อยเอ็ด 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านหนองเขาว ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง บ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง บ้านขว้างใหญ่และบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามผ่านการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ดมีหลายประการ ได้แก่ (1) ลวดลายเดิมคล้ายคลึงกับผ้าขาวม้าที่ผลิตจากแหล่งอื่น ไม่มีการพัฒนาลวดลายใหม่ (2) ลวดลายไม่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ซึ่งบ่งบอกตัวตน ชุมชน หรือชาติพันธุ์ (3) ช่างทอไม่สามารถทอลวดลายชนิดที่ซับซ้อนบนผ้าขาวม้าเก่าของบรรพบุรุษได้ (4) ลวดลายเดิมไม่สามารถดึงดูดกลุ่มลูกค้าคนรุ่นใหม่ให้มาสนใจผ้าขาวม้าทอมือได้ (5) ลวดลายผ้าขาวม้ากำลังหายไปพร้อมช่างทออาวุโสที่ขาดผู้สืบทอดและ (6) ชุมชนขาดความรู้หรือแนวคิดใหม่ในการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเพื่อการพัฒนาลวดลายใหม่ ๆ 2) การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด ทำสำเร็จได้ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและนอกชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้า และคนกลางคือผู้วิจัย ผลผลิตจากการวิจัยครั้งนี้คือผ้าขาวม้าทอมือรวม 11 ลวดลายใหม่ซึ่งชุมชนพื้นที่วิจัยทั้ง 4 ชุมชนสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้

คำสำคัญ: ผ้าขาวม้า; ลวดลายผ้าทอมือ; อัตลักษณ์; จังหวัดร้อยเอ็ด

* Received February 2, 2020; Revised March 21, 2020; Accepted April 1, 2020

Abstract

This article aimed to study the problems of handwoven Pa Kao Ma patterns in Roi Et communities in order to develop new handwoven Pa Kao Ma Patterns and to enhance the community economy of Roi Et. The samples were four Pa Kao Ma weaving communities in Roi Et, Consisting of Ban Nongkhawao, Ban Non Samran in Mueang district, Ban Kwang Yai and Ban Wai Lum in Thungkhaoluang district. The document and data were collected through survey, interview, observation, group discussion and workshop.

The Findings could be summarized as follows; 1) Some problems had involved with the current handwoven Pa Kao Ma patterns in Roi Et namely (1) the pattern looked the same as or similar to many products by other communities and no new patterns have been developed (2) the pattern did not be the represent the local identities which indicated self, community or ethnicity (3) some weavers were not able to intricate Khit patterns of their ancestral Pa Kao Ma (4) the pattern could not attract the younger generation to be interested in handwoven Pa Kao Ma (5) the pattern has been gradually disappearing, along with the senior weavers who have not been successful and (6) the communities lack the knowledge or new ideas to change the way of thinking for developing of new patterns. 2) The development of handwoven Pa Kao Ma patterns to enhance the community economy of Roi Et was achieved through collaborative work processes among members of the four communities, experts on fabric pattern design, and the researcher acting as a coordinator. The research outputs are eleven new handwoven Pa Kao Ma patterns that could be further developed.

Keywords: Pa Kao Ma; Handwoven Pattern; Roi Et Province

บทนำ

จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงเรื่องการทอผ้าจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรือง โดยมีเมืองขึ้นจำนวนมากจึงตั้งชื่อเมืองว่า“ร้อยเอ็ดประตู” (Wongthes, 2010) ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทอผ้าไหม หลังฤดูการทำนา (Wesapen, 1990) การทอผ้าถือเป็นอุตสาหกรรมภายในบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ใช้เวลาว่าง หลังจากการเก็บเกี่ยว ทอผ้าสำหรับไว้ใช้ในครอบครัว ชาวอีสานได้รับอิทธิพลธรรมชาตินำมาใช้เป็นแนวคิดในการทำลวดลาย บนผืนผ้าได้อย่างสวยงาม (Pitathawatchai, 1987) ผ้าทอร้อยเอ็ดได้รับการยกย่องว่าเป็นผ้าที่มีคุณภาพดี ฝีมือทอประณีต ออกแบบ

ลวดลายได้สวยงาม ให้สีได้กลมกลืน และยังสืบทอดการทอผ้าแบบโบราณ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลต่อการทอผ้าของจังหวัดร้อยเอ็ดจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีหลายกลุ่ม กลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุด 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเชื้อสายลาว ซึ่งนิยมทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายด้วยวิธีการขิดและมัดหมี่ กลุ่มที่ 2 กลุ่มเชื้อสายผู้ไทซึ่งมีวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีสีสันท่อนข้างโดดเด่น มีวิธีการทอที่ซับซ้อน นิยมทอผ้าด้วยวิธีการขิด และกลุ่มที่ 3 กลุ่มเชื้อสายเขมร ซึ่งนิยมทอผ้าไหมมัดหมี่ สีสันท่อนข้างมีดและเครื่องขริบ ผ้าทอพื้นเมืองดั้งเดิมของร้อยเอ็ดทอด้วยฝ้ายหรือไหม แม้ภายหลังมีการนำเส้นใยสังเคราะห์เข้ามาใช้ทดแทนเส้นใยธรรมชาติ เช่น ฝ้ายโพร แต่ก็ยังเรียกว่าผ้าทอพื้นเมืองเช่นกัน ผ้าทอพื้นเมืองมีหลายประเภทที่สำคัญ ได้แก่ ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด ผ้าจก ผ้ายก ผ้าพื้น และผ้าประเภทอื่น ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาการทอผ้าพื้นให้มีหลายรูปแบบขึ้น ได้แก่ ผ้าหางกระรอก ผ้าโสร่ง ผ้าตาหมากรุก ผาตาสมุก และผ้าขาวม้า (Phasuk, 2002)

ผ้าขาวม้าเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่คนไทยใช้มาแต่โบราณ โดยมากทอเป็นลายตาราง นิยมใช้ด้ายหลายสี อย่างไรก็ตาม ผ้าสีเดียวที่มีขนาดเท่ากับผ้าขาวม้า หากนำมาใช้สำหรับผู้ชายก็นิยมเรียกผ้าขาวม้าเช่นกัน ผ้าขาวม้าในประเทศไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับท้องถิ่น เป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Nerngchamnong, 2017) ซึ่งคำว่าผ้าขาวม้า เป็นภาษาทางภาคกลาง ส่วนในภาคอีสานบางแห่งเรียกว่าผ้าแพร ผ้าแพรอีโป ผ้ากาโด ซึ่งมักจะได้รับการทอด้วยเครื่องทอผ้าที่เรียกว่า กี่ และจะทอเป็นขนาดยาวประมาณ 20-30 เมตร ต่อการทอแต่ละครั้งแล้วจึงตัดแบ่งออกเป็นผืน ผืนละประมาณ 1 วา ผ้าขาวม้าส่วนใหญ่ใช้วิธีการทอที่สร้างลวดลายพื้นฐานจากการทอสลัแบนราบวิธีนี้ ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน เกิดเป็นลายตารางด้วยเทคนิคทอขัดแบบธรรมดา โดยมักทอสลัหลายสีและเว้นส่วนเชิงไว้เป็นชายผ้า เส้นยืนที่นิยมใช้ทอมีทั้งเส้นใยฝ้ายและเส้นใยไหม ผ้าขาวม้ามักมีขนาดมาตรฐานหน้ากว้างและความยาวใกล้เคียงกัน ต่างกันที่ชนิดของผ้า สีสันทและลวดลาย ขึ้นอยู่กับเส้นใย เครื่องมือ และวิธีการทอนอกจากนั้นความหลากหลายของผ้าขาวม้ามาจากความแตกต่างด้านต้นทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และสิ่งแวดล้อม บางท้องถิ่นนิยมทอลายขิดหรือจกที่เชิงผ้าขาวม้าด้วย เช่น ผ้าขาวม้าไทลื้อ ผ้าขาวม้าไทยวน ผ้าขาวม้าไทกูยหรือ ส่วย (กวย) เขมร ลายที่นิยม คือ ข้างม้า คน ดอกแก้ว ดอกพิกุล และดอกกรัก ประโยชน์ของผ้าลายขิดที่นิยมใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ห่ม ในงานบุญประเพณีต่าง ๆ ใช้โปกศิริษะในการทำงาน ใช้คาดเอว เป็นต้น (Buaphat, 2018)

ปัจจุบันทางภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย บริษัทประชารัฐสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด เข้ามาให้ความสำคัญของการนำผ้าขาวม้าเพื่อสืบสาน ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้าของชุมชน คุณค่าในเชิงวัฒนธรรม โดยนำมาต่อยอดจากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเดิม มาเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน โดยนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น หรือเพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้มีการออกแบบโดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และอยู่บนฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ ตรงกับความต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์โดดเด่น (Srisuk, 2016) มีรูปแบบการบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นรูปแบบที่มีการบริหารจัดการผ้าทอ

ส่วน เช่น การบริหารจัดการผ้าทอพื้น 2) การส่งเสริมและพัฒนาศิลปะการทอผ้าไทย 3) ขั้นตอนการผลิตผ้าทอที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถนำไปบริหารกลุ่มผ้าทอจังหวัดอื่น ๆ ได้ (Klaythane, 2019) ตลอดจนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมการจัดการภาครัฐมาใช้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นเพื่อให้ความเข้มแข็ง เป็นการส่งเสริมให้ประเพณีอยู่ควบคู่กับชุมชน (Waikla, 2019)

ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผลิตผ้าขาวม้าเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีอยู่ 74 ชุมชน โดยกระจายอยู่ในทุกอำเภอ อย่างไรก็ตามผ้าขาวม้าทอมือร้อยเอ็ดไม่เป็นรู้จักของคนทั่วไป จากการสัมภาษณ์ชุมชนทอผ้าขาวม้า ผู้ประกอบการจัดจำหน่ายและจากการสังเกตชุมชนของผู้วิจัย พบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผ้าขาวม้าทอมือจังหวัดร้อยเอ็ดหลายประการ ปัญหาประการแรก ผ้าขาวม้าทอมือเกือบทั้งหมดในตลาดมักมีลักษณะลวดลายคล้ายกันซ้ำกันและเหมือนเดิมตลอดมา เป็นลายตารางหรือเป็นลายทาง ประกอบกับในปัจจุบันมีผ้าขาวม้าทอเครื่องจักรจากโรงงานซึ่งมีลวดลายและสีสันหลากหลายอยู่ในตลาด ทำให้มีการแข่งขันด้านการจำหน่ายสูง เกิดปัญหาผ้าขาวม้าทอมือเป็นที่ต้องการของตลาดลดลงเพราะราคาต้นทุนที่แพงกว่าผ้าโรงงาน ปัญหาประการที่สอง ช่างชาวบ้านที่ทอผ้าอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส ไม่มีช่างทอวัยรุ่นหนุ่มสาว ลูกหลานของชุมชนมิได้มีแรงบันดาลใจที่จะพยายามสานต่องานทอผ้า นอกจากนี้ยังมีปัญหาการอพยพไปทำงานต่างถิ่น จึงเป็นเรื่องที่น่าห่วงอยู่มากกว่าอาชีพการทอผ้าขาวม้าในหลายชุมชนของจังหวัดร้อยเอ็ด อาจขาดหายไปในอนาคต และปัญหาประการที่สาม ชุมชนยังขาดความรู้ด้านวิชาการที่เพียงพอ แม้ภาครัฐจะพยายามส่งเสริมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบลวดลายผ้าใหม่ ๆ การแปรรูปผ้าเป็นผลิตภัณฑ์ และการทำการตลาด แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร การแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนางานการทอผ้าขาวม้าในชุมชนจึงเกิดขึ้นน้อย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จะต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมีความทันสมัย มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และอยู่บนฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ ตรงกับความต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม (Srisuk, 2016; Khatthong, 2015; Phakdeesuan, 2010) อย่างไรก็ตามความสามารถในการแข่งขันด้านรูปแบบการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนจะต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาแบบการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้า (Akkara, 2017) เพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าให้ได้รับการยอมรับในวงกว้าง เพราะว่ารูปแบบการบรรจุภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดายจากการสื่อข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งบนบรรจุภัณฑ์ และภาพลักษณ์ของแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้ผู้บริโภคประทับใจซึ่งจะเป็นการทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นขึ้นมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่นๆ (Butkeviciene, Stravinskiene & Rutelione, 2008) บรรจุภัณฑ์ที่ดีต้องมีหน้าที่ในการสื่อสารโดยเป็นตัวส่งผ่านการรับรู้ไปถึงผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมทั้งรูปแบบบรรจุภัณฑ์ทางด้านทัศนศิลป์ต่างๆ เช่น สีกราฟิกฟิกส์รูปร่าง ขนาดตัวอักษรรูปทรง ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ผู้บริโภคเข้าใจและเข้าถึงการ

สื่อสารทางการตลาด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เกิดความแตกต่างและสร้างการจดจำให้กับผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์นั้นๆ (Di Franza, Clark & Pollay, 2002)

ด้วยเหตุผลทั้งหมดดังกล่าว ผู้วิจัยประสงค์จะใช้องค์ความรู้และกระบวนการทางวัฒนธรรมเข้าไปร่วมกับชุมชนทอผ้าขาวม้า 4 ชุมชน คือ 1) บ้านหนองเขว ตำบลแคนใหญ่ อำเภอมือง 2) บ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองทอง อำเภอมือง 3) บ้านขว้างใหญ่ ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง และ 4) บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง เพื่อร่วมพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือในเชิงสร้างสรรค์ให้มีความแปลกใหม่ แสดงอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น สอดคล้องกับเรื่องราวของชุมชน ของอำเภอ และของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยหวังให้ผ้าขาวม้าทอมือจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นที่ต้องการของตลาด เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหม่ ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และสำคัญที่สุด เพื่อให้วัฒนธรรมผ้าขาวม้าทอมือของจังหวัดร้อยเอ็ดยังคงอยู่และสืบทอดสู่ลูกหลานชาวร้อยเอ็ดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรหมายถึง ชุมชนผลิตผ้าขาวม้าทอมือในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งดำเนินการทอผ้าขาวม้ามาอย่างต่อเนื่องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ สนใจทำงานพัฒนาผ้าขาวม้าทอมือในรูปแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างหมายถึงชุมชนผลิตผ้าขาวม้าทอมือ 4 ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ 1) กลุ่มทอผ้าบ้านหนองเขว ตำบลแคนใหญ่ อำเภอมือง 2) กลุ่มทอผ้าบ้านโนนสำราญ ตำบลเมืองทอง อำเภอมือง 3) กลุ่มทอผ้าบ้านขว้างใหญ่ ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง และ 4) กลุ่มผ้าบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามในพื้นที่วิจัย ได้แก่ แบบสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการและถ้อยคำบันทึกภาพและเสียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามที่กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าขาวม้าทอมือ ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าขาวม้าทอมือ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ชุมชน โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้า ผู้ซื้อ ผู้จำหน่าย นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับความเป็นมาผ้าขาวม้าทอมือของชุมชน สภาพปัญหาตลาดผ้าขาวม้าทอมือ และแนวทางการพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน

3.2 สังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าขาวม้าทอมือ

3.3 สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบุคคล กลุ่มคน ชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นมาและภูมิปัญญาผ้าขาวม้าทอมือ และแนวทางในการพัฒนาสาย วัสดุ กระบวนการผลิต และรูปแบบ ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด การผลิตและจำหน่ายผ้าขาวม้าทอมือ

3.4 สนทนากลุ่มร่วมกันกับหัวหน้ากลุ่ม ช่างทอ ผู้ซื้อ ผู้จำหน่าย นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าขาวม้าทอมือ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนา วัสดุ กระบวนการผลิตตลาดเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

3.5 ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างตัวแทนของชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบตลาดผ้า จำนวน 4 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ประชุมร่วม 4 ชุมชน เพื่อเรียนรู้แนวคิดการออกแบบตลาดผ้าขาวม้าแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์ประจำชุมชน

ครั้งที่ 2 ประชุมร่วม 4 ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลงานผ้าขาวม้าที่ทอเป็นผืนออกมาและรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบตลาดผ้าแล้วนำไปปรับปรุงผ้าขาวม้าของแต่ละชุมชนอีกครั้ง

ครั้งที่ 3 ประชุมร่วม 2 ชุมชนอำเภอเมือง และ 2 ชุมชนอำเภอทุ่งเขาหลวง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลงานผ้าขาวม้าที่ปรับปรุงแล้ว และร่วมกับผู้เชี่ยวชาญออกแบบตลาดผ้าขาวม้าประจำอำเภอเมืองและอำเภอทุ่งเขาหลวง ก่อนกลับไปทำตามแบบ

ครั้งที่ 4 ประชุมร่วม 4 ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลงานผ้าขาวม้าประจำอำเภอเมือง และผ้าขาวม้าประจำอำเภอทุ่งเขาหลวง จากนั้นร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบตลาดผ้าขาวม้าประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 จัดระเบียบข้อมูล นำมาแยกประเภทจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายและกรอบของการวิจัยที่กำหนดไว้

4.2 วิเคราะห์และประมวลผลสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย โดยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาเขียนรายงานผล ในการวิจัยนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าซึ่งจะตรวจสอบใน 3 ด้าน คือ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูลของพื้นที่ สถานที่ เวลา บุคคล ผู้ให้ข้อมูล 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบว่า ในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยที่เก็บจากคนเดียวหรือเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูล มีประเด็นใดบ้างที่เหมือนและแตกต่าง และ 3) การตรวจสอบด้านทฤษฎีเพื่อตรวจสอบการนำทฤษฎีไปใช้ในการ วิเคราะห์ การแปลความหมายข้อมูล ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพปัญหาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด พบปัญหาหลายประเด็น มีเกี่ยวกับอัตลักษณ์และลวดลายผ้าเดิมของชุมชน การออกแบบลวดลาย และการผลิตผ้าขาวม้า โดยลวดลายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงมาตลอดเป็นเวลากว่าหลายปีติดต่อกัน และมีจำนวนลวดลายน้อย ลวดลายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนไม่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อแบ่งบอกตัวตน ชุมชน หรือชาติพันธุ์ และลวดลายสีสันทนของผ้าขาวม้าที่มีอยู่คล้ายคลึงกับผ้าขาวม้าที่ผลิตจากชุมชนอื่นหรือของจังหวัดอื่นหรือจากโรงงานทอผ้า เมื่อนำผ้าขาวม้าทอมือแบบเก่าของบรรพบุรุษมาดูลวดลาย พบว่า บางลวดลายมีความซับซ้อนจนช่างทอปัจจุบันผู้เป็นลูกหลานไม่สามารถแกะลายและทำซ้ำเดิมได้ ลวดลายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ดจำกัดอยู่ในกลุ่มลูกค้ำกลุ่มเดิมที่มีศักยภาพในการซื้อน้อย ยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากกลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่ที่มีรสนิยมความชอบแตกต่างออกไปจากลูกค้ำกลุ่มเดิม เครื่องจักรกลทอผ้าขาวม้าที่สามารถผลิตผ้าขาวม้าลวดลายต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วคราวละมาก ๆ และหลากหลายส่งผลกระทบต่อยอดขายของผ้าขาวม้าทอมือของชุมชน เพราะผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนราคาแพงกว่า ลวดลายผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนกำลังหายไปพร้อมช่างทออาวุโสที่ขาดผู้สืบทอดการทอผ้า และแม้ชุมชนมีความต้องการที่จะสร้างความแตกต่างให้กับผ้าขาวม้าทอมือของตนเองแต่ขาดความรู้ในเชิงวิชาการที่จะสร้างลวดลายที่มีความแปลกใหม่แต่ยังคงมีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นทุนหมุนเวียนในการผลิต วัตถุดิบโดยเฉพาะเส้นใยและสีย้อมที่ต้องซื้อหามา รายได้ จำนวนผู้บริโภค ล้วนมีผลต่อการตัดสินใจพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือ

2. การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

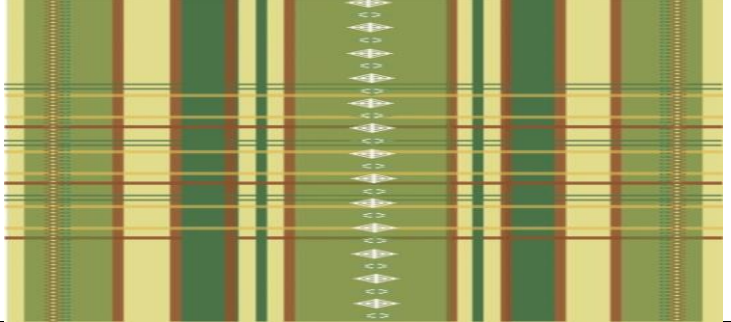
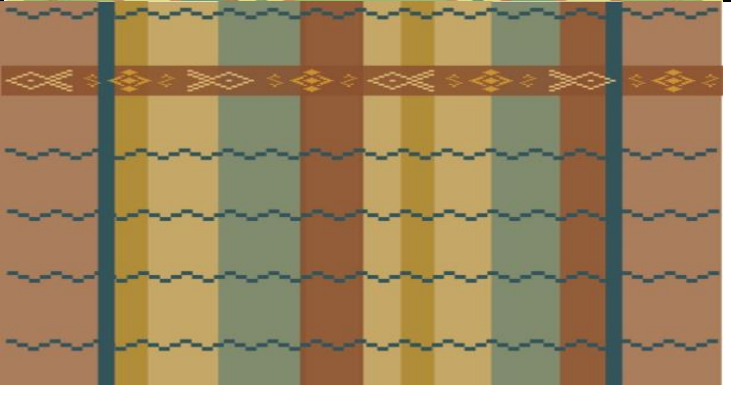
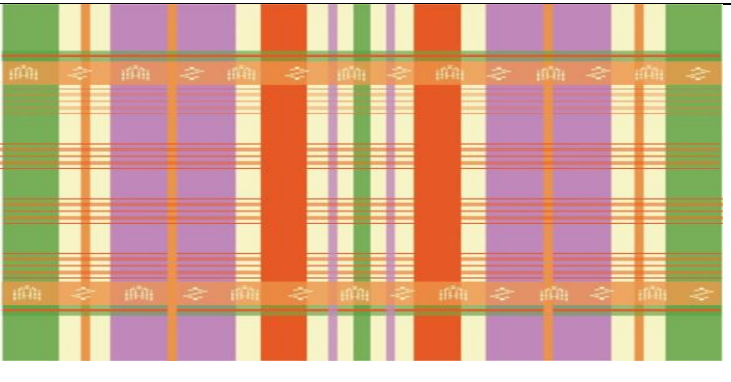
ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ผลผลิตที่เป็นรูปธรรมจากงานวิจัยเป็นผ้าขาวม้าทอมือรวม 11 ผืนใหม่ ได้แก่ ผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนจำนวน 4 ลวดลาย พัฒนาขึ้นโดยชุมชนเองเป็นหลัก ผ้าขาวม้าทอมือ 4 ผืนใหม่ เป็นลวดลายใหม่ที่ปรับปรุงและพัฒนาขึ้นร่วมกันกับผู้เชี่ยวชาญการออกแบบโดยอิงฐานความคิดเดิมของชุมชนไว้ ผ้าขาวม้าทอมือประจำอำเภอเมืองร้อยเอ็ด 1 ลวดลาย ผ้าขาวม้าทอมือประจำอำเภอร่องคำ 1 ลวดลาย และผ้าขาวม้า

ทอมือประจำจังหวัดร้อยเอ็ด 1 ลวดลายลวดลายผ้าขาวม้าทอมือ 7 ลวดลาย ที่ได้หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 มีรายละเอียดต่อไปนี้

การพัฒนาลวดลายผ้าขาวม้า	ลวดลายผ้าขาวม้า
1) ผ้าขาวม้าทอมือลายคอกม้า	
2) ผ้าขาวม้าทอมือลายธงไชยมงกุฎ	
3) ผ้าขาวม้าทอมือลายปลาและสายน้ำ	
4) ผ้าขาวม้าลายนาคน้อยสลับโคมเจ็ด	

5) ผ้าขาวม้าทอมือ	
6) ผ้าขาวม้าทอมือ	
7) ผ้าขาวม้าทอมือ	

สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

1) ผ้าขาวม้าทอมือลายคอกม้า บ้านหนองเขวได้รับแรงบันดาลใจจากลายมัดหมี่บนผ้าขาวม้าผืนหนึ่งที่ช่างทอผ้าบ้านหนองเขวทอขึ้นมา ลายคอกม้าเป็นลายโบราณรูปร่างคล้ายรั้วรอบขอบชิดที่แข็งแรง ต่อเนื่องกันรั้วที่แข็งแรงสื่อความหมายถึงความแข็งแรงความเข้มแข็งของชุมชน

2) ผ้าขาวม้าทอมือลายธงยมมุมน บ้านโนนสำราญได้รับแรงบันดาลใจจากธงยมมุมนซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า ใช้ดักจับความดีงามและสกัดกั้นความชั่วร้ายปกป้องคุ้มภัย

3) ผ้าขาวม้าทอมือลายปลาและสายน้ำ บ้านขว้างใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติภายในชุมชน ที่อยู่ใกล้ชิดติดแม่น้ำชี ปลาและสายน้ำแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรของชุมชน น้ำมีเพียงพอตลอดปีสำหรับทำนาปลูกข้าว ในน้ำก็มีปลาหลากหลายชนิดเป็นอาหาร ความอุดมสมบูรณ์นำมาซึ่งความสุขของชุมชน

4) ผ้าขาวม้าลายนาคน้อยสลับโคมเจ็ด บ้านห้วยหล่มได้รับแรงบันดาลใจจากสองลายพื้นฐานบนผ้าสาเกตซึ่งเป็นลายผ้าประจำจังหวัดร้อยเอ็ด นาคเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ความชุ่มชื้น ฝนตกต้อง

ตามฤดูกาล ส่วนโคมไฟแสดงถึงการส่องสว่างสู่ความรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ความเพิ่มพูนของผลผลิต ตลอดถึงการอยู่ดีกินดีของชุมชน

5) ผ้าขาวม้าทอมือ อำเภอเมืองชื่อว่าผ้าขาวม้าสามัคคีได้นำลวดลายคอกม้าที่เป็นเสมือนแนวรั้วอันแข็งแรงจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านหนองเขว บუნดาการเข้ากับลวดลายธงไชยแมงมูมจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านโนนสำราญ โดยจัดวางรั้วคอกม้าตามขอบแนวยาวของผ้าขาวม้า และวางธงไชยแมงมูมตรงกลางของผ้าขาวม้า สื่อความหมายถึงความปลอดภัยสงบเรียบร้อย แม้มีสิ่งชั่วร้ายอันตรายเกิดขึ้นก็ไม่อาจเอาชนะผ่านความสามัคคีสมานสามัคคีของทุกคนที่มีความรักความร่วมมือกันในทุกเรื่องจนเกิดเป็นพลังของชุมชนเข้มแข็ง นอกจากนี้ โทนสีเขียว น้ำตาล ครีม ขาว และเหลืองทอง เป็นสีของทุ่งนาและรวงข้าวที่กำลังสุก สีเขียวบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ สีเหลืองทองบ่งบอกถึงความมั่งคั่ง มั่งมี อบอุน เป็นมิตร และสร้างสรรค์ สีขาวของธงไชยแมงมูมให้ความรู้สึกบริสุทธิ์ สะอาด สดใส เบาบาง อ่อนโยน และเปิดเผย

6) ผ้าขาวม้าทอมือ อำเภอทุ่งเขาหลวง ชื่อว่าผ้าขาวม้ามากน้ำใจได้นำลวดลายปลาและสายน้ำจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านขว้างใหญ่บุนดาการเข้ากับลวดลายนาคน้อยสลักโคมเจ็ดจากผ้าขาวม้าทอมือบ้านห้วยหลิม ปลาและสายน้ำรวมถึงนาคน้อยแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของอำเภอทุ่งเขาหลวง ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ความอุดมสมบูรณ์นำมาซึ่งความสุขของชุมชน อำเภอทุ่งเขาหลวงไม่เคยแล้งทั้งน้ำและน้ำใจ แม้บางปีน้ำมากจนเอ่อท่วมลำชีขึ้นมา ส่วนโคมไฟแสดงถึงการส่องสว่างสู่ความรุ่งเรืองและการอยู่ดีกินดีของทุ่งเขาหลวง สีของผ้าขาวม้าออกแนวเอิร์ธโทนเลียนแบบสีของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ต้นไม้ที่อยู่รอบตัว ให้ความรู้สึกอบอุ่นและผ่อนคลาย

7) ผ้าขาวม้าทอมือ จังหวัดร้อยเอ็ด ชื่อว่าผ้าขาวม้าร้อยเอ็ด พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของลวดลายผ้าขาวม้าทอมือทั้งหมดที่ปรับปรุงและบุนดาการร่วมกันมาจนตกผลึกเป็นลวดลายนาคน้อยสลักกับลวดลายหอโหวดชมเมืองร้อยเอ็ด นาคเป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่ลายโหวดเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านประจำจังหวัดร้อยเอ็ดเพียงจังหวัดเดียว เชื่อมโยงไปสู่คำว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ซึ่งโหวดเป็นสัญลักษณ์สะท้อนถึงภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมเฉพาะของร้อยเอ็ด นอกจากนี้การเป่าโหวดกับเพลงพื้นบ้านอีสานให้อารมณ์คึกคัก กระฉับกระเฉง สนุกสนาน ซึ่งตรงกับอุปนิสัยของคนร้อยเอ็ด ในการมองว่าโหวดเป็นตัวแทนของอุปนิสัยของคนร้อยเอ็ดที่เป็นคนสนุกสนาน นอกจากนั้น สีเขียวแทนความเขียวขจีอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร สีเหลืองแทนงานบุญประเพณีที่เกี่ยวข้องกับฮีตสิบสองของชาวอีสาน ซึ่งประชาชนชาวร้อยเอ็ดร่วมแรงร่วมใจจัดงานขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ทุกครั้ง นอกจากนี้ยังเป็นสีของรวงข้าวหอมมะลิที่มีชื่อเสียงระดับโลก สีม่วงอมชมพูเป็นสีดอกอินทนิลบก ดอกไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด สีส้มแสดงถึงความตื่นเต้นร่าเริง สนุกสนาน กระปรี้กระเปร่า ซึ่งเป็นวิถีชีวิตร่าเริงของอุปนิสัยของคนร้อยเอ็ด ส่วนสีขาวเป็นตัวแทนของความมากน้ำใจของชาวร้อยเอ็ดที่มอบให้กับผู้มาเยือนทุกคนด้วยความจริงใจ สำหรับหอโหวดชมเมืองเป็นสถานที่สำคัญเชิงสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดที่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนร้อยเอ็ดต้องการมาเยี่ยมชม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ประเด็นเรื่องการค้นหาและระบุอัตลักษณ์ของชุมชน พบว่าอัตลักษณ์ที่ชุมชนเลือกมาต่อยอดเป็น ลวดลายผ้าขาวม้า นั้น ความเป็นท้องถิ่น ความเฉพาะเจาะจงของชุมชนอาจยังไม่เด่นชัดเพียงพอ กรณีผ้าขาวม้า ทอมือลายคอกม้าของบ้านหนองเขวา แม้จะมีแนวคิดออกจากกรอบที่ดีด้วยการผูกคำว่าม้าจากลายมัดหมี่ โบราณคอกม้ากับผ้าขาวม้า แต่ในความจริงบ้านหนองเขวาไม่มีประวัติความเป็นมาใด ๆ เกี่ยวข้องกับม้าที่เป็น สัตว์แต่อย่างใด กรณีผ้าขาวม้าทอมือลายธงไชยมงกุฎของบ้านโนนสำราญเช่นเดียวกัน แม้จะน่าสนใจในการนำ ความเชื่อของคนอีสานต่อธงไชยมงกุฎมาช่วยสร้างความหมายเกี่ยวกับการดักจับความดีงามและป้องกันสิ่งชั่วร้ายให้กับผ้าขาวม้า แต่ยังไม่ใช่ความหมายเฉพาะที่อยู่ในระดับชุมชนใดชุมชนหนึ่ง กรณีบ้านขว้างใหญ่กับ ผ้าขาวม้าทอมือลายปลาและสายน้ำ เนื่องจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติย่อมมีสัตว์น้ำเช่นปลาอาศัยอยู่เป็นปกติ ฉะนั้นหากไม่ได้เจาะจงว่าเป็นปลาชนิดใด ซึ่งอาจมีเฉพาะที่แหล่งน้ำบ้านขว้างใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าการสร้าง อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านขว้างใหญ่ยังไม่ชัดเจนเช่นเดียวกันกรณีผ้าขาวม้าทอมือลายนาคน้อยสลับโคมเจ็ดของ บ้านห้วยหลิมเช่นเดียวกันลายนาคน้อยและโคมเจ็ดเป็นลายที่พบเห็นทั่วไป ในขณะที่ผ้าขาวม้าลายโหวดซึ่งไม่เคยมีมาก่อน สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นร้อยเอ็ดได้ชัดเจนกว่า การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนที่ เหมาะสมที่สามารถนำไปแปลงเปลี่ยนเป็นลวดลายบนผ้าขาวม้าทอมือเป็นประเด็นที่ยากแต่สำคัญมาก ดังนั้น ผ้าขาวม้าจึงเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่คนไทยใช้มาแต่โบราณ โดยมากทอเป็นลายตาราง นิยมใช้ด้ายหลายสี อย่งไรก็ตาม ผ้าสีเดียวที่มีขนาดเท่ากับผ้าขาวม้า หากนำมาใช้สำหรับผู้ชายก็นิยมเรียกผ้าขาวม้าเช่นกัน ผ้าขาวม้าในประเทศไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับท้องถิ่น เป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Nerngchamhong, 2017) ตลอดจนเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมการจัดการภาครัฐมา ใช้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นเพื่อให้ความเข้มแข็ง เป็นการส่งเสริมให้ประเพณีอยู่ ควบคู่กับชุมชน (Waikla, 2019)

2. การสร้างลวดลายใหม่บนผ้าขาวม้าทอมือโดยให้มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นประจำชุมชน ประจำอำเภอ หรือประจำจังหวัด ทำได้โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย หนึ่งชาวบ้านเจ้าของชุมชน ผู้ซึ่งรู้จักชุมชนของตนเองที่สุดและเป็นช่างผู้ทอผ้าขาวม้า สองผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายผ้าซึ่งเป็น คนนอก และสามตัวผู้วิจัยผู้เป็นเสมือนตัวเชื่อมให้สิ่งที่ชุมชนมีกับความสามารถของนักออกแบบมาบรรจบกัน และกลั่นกรองออกมาเป็นลวดลายผ้าขาวม้าทอมือแบบใหม่ que แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ความสำเร็จอาจไม่ เกิดขึ้นหากการทำงานขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไป ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จะต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่ หลากหลาย มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และอยู่บนฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบหรือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ ตรงกับความต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม (Srisuk, 2016; Khiatthong, 2015; Phakdeesuwan, 2010) เพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน

ผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าให้ได้รับการยอมรับในวงกว้าง เพราะว่ามีรูปแบบการบรรจุภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดายจากการสื่อข้อมูลข่าวสารที่ต้องการส่งบนบรรจุภัณฑ์และภาพลักษณ์ของแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้ผู้บริโภคประทับใจซึ่งจะเป็นการทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นขึ้นมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่นๆ (Butkeviciene, Stravinskiene & Rutelione, 2008)

สรุป

การพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากสภาพปัญหาตลาดผ้าขาวม้าทอมือเดิมคล้ายคลึงกับผ้าขาวม้าที่ผลิตจากแหล่งอื่น ไม่มีการพัฒนาตลาดใหม่ 2) ตลาดไม่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ซึ่งบ่งบอกตัวตน ชุมชน หรือชาติพันธุ์ ขาดผู้สืบทอดและ ชุมชนขาดความรู้หรือแนวคิดใหม่ในการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเพื่อการพัฒนาตลาดใหม่ ๆ ดังนั้น การพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด ทำสำเร็จได้ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและนอกชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบตลาดผ้า ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการได้อย่างเหมาะสม สามารถเป็นต้นแบบที่ดัดแปลงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการเป็นแนวทางการพัฒนาตลาดของผ้าขาวม้าทอมือและผ้าประเภทอื่น ๆ ในพื้นที่ชุมชนอื่นได้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่สร้างสรรค์งานหัตถกรรมรูปแบบอื่น ๆ ได้ด้วย

1.2 หน่วยงานภาครัฐของจังหวัดร้อยเอ็ดควรได้ส่งเสริมต่อยอดการพัฒนาตลาดผ้าขาวม้าทอมือของชุมชนทั้งสี่ต่อไป เพราะผ้าขาวม้าทอมือตลาดที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น ตลาดโพนนาคน้อย เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีศักยภาพ พร้อมทั้งจะนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชมหอชมเมืองรูปทรงโหนดในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการส่งเสริมสร้างช่างทอผ้าขาวม้ารุ่นใหม่ให้เกิดขึ้น เพราะสถานการณ์ ณ ปัจจุบันนี้ช่างทอชาวบ้านของจังหวัดร้อยเอ็ดเกือบทั้งหมดเป็นผู้อาวุโส หากไม่มีการถ่ายทอดเทคนิควิธีการทอผ้าไปยังคนรุ่นต่อไป ผ้าขาวม้าทอมือและผ้าประเภทอื่น ๆ อาจสูญหายไปเป็นที่สุด

2.2 ควรศึกษาการส่งเสริมฟื้นฟูให้มีการเลี้ยงไหม ปลูกฝ้าย ปลูกพืชที่ให้สีธรรมชาติเอง เพื่อผลิตวัตถุดิบเส้นใยและสีย้อมธรรมชาติสำหรับการทอผ้าขาวม้า เพราะปัจจุบันสินค้าออร์แกนิกเป็นที่นิยมของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ การใช้ทรัพยากรในชุมชนมาเป็นต้นทุนในการผลิตช่วยส่งเสริมคุณค่าของผลิตภัณฑ์และเพิ่มความปลอดภัยต่อสุขภาพ

2.3 ควรศึกษาการส่งเสริมเทคนิคการพัฒนาผ้าขาวม้าทอมือในด้านอื่นๆ เช่น วิธีการทำให้เกิดลวดลาย ผิวสัมผัสของผ้า กลิ่นของผ้า รวมไปถึงการแปรรูปผ้าขาวม้าทอมือเป็นเครื่องแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ให้หลากหลายขึ้น

References

- Akkara, W. (2017). The Packaging Product Development for Loincloth and Orange Jasmin Blanket Flower: A Case Study of Weaving Farmer Housewife Group of Ban Nalao Tao Ngoi District Sakon Nakhon Province. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 14(66), 21-30.
- Buaphat, N. (2018). Forn Laikit: Local Dancing Art for Community Economic and Cultural Tourism Development. *Journal of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University*, 20(Special Issue), 173-183.
- Butkeviciene, V., Stravinskiene, J. & Rutelione, A. (2008). Impact of Consumer Package Communication on Consumer Decision Making Process. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* (1), 57-65.
- Di Franza, J. R., Clark, D. M., & Pollay, R. W. (2002). Cigarette Package Design: Opportunities for Disease Prevention. *Tobacco Induced Diseases*, 1, 97-109.
- Khiatthong, T. (2015). Hmong Needlework Products: The Design for Creative Economy. *Journal of Fine Arts Research and Applied Arts*, 2(1), 55-79.
- Klaythane, S. (2019). The Management Fabrics Focused in Identities of the Asean. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(3), 1232-1248.
- Nerngchamnong, K. (2017). Loincloth: Values and Meanings from Cultural Capital to Creative Economy. *Fine Arts Journal Srinakharinwirot University*, 21(1), 84-93.
- Phakdeesuwan, S. (2010). Pattern Design for MudMee Silk Fabrics of Maha Sarakham Province in Contemporary Culture Context. *Chophayom Journal*, 21(1), 17-35.
- Phasuk, S. (2002). *Hand Woman Thai silk*. Bangkok: Odain.
- Pitathawatchai, W. (1987). *Esan Cloth*. Khonkaen: Faculty of Education, Khonkaen University.
- Srisuk, K. (2016). Nameunsi and KohYor Woven Fabric: The Application of Creative Economy Concepts to Develop Products for the Development of Community Economy. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 11(33), 87-100.
- Waikla, R. (2019). Local Wisdom and Conservation of Phutai Traditions. *Journal of Arts Management*, 3(1), 53-68.

- Wesapen, W. (1990). *Esan Local Music*. Mahasarakam: Srinakarinwirot University Mahasarakam Campus.
- Wongthes, S. (2010). *Where is Thai Music*. Nakhon Pathom: Mahidol University.

พุทธศาสนาเถรวาทกับมุมมองจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์**

Theravada Buddhism and Ethical Perspectives on Sexual Intercourse

อำนาจ ยอดทอง

Amnat Yodthong

มหาวิทยาลัยมหิดล

Mahidol University, Thailand.

Corresponding Author. Email: amchinjang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสารโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขอบเขตและความหมายของ เพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาท และ 2) ศึกษามุมมองจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า 1) เพศสัมพันธ์ตามแนวคิดตะวันตกมี 2 ความหมาย คือ ความหมายแบบ จาริต คือ การสอดใส่อวัยวะเพศชายเข้าไปในอวัยวะเพศหญิง และ ความหมายแบบสมัยใหม่ ได้แก่ เพศสัมพันธ์กับอวัยวะอื่น เช่น ทวารหนัก หรือกับวัตถุอื่นๆ ส่วนเพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาทตรงกับคำว่า “การเสพเมถุนธรรม” คือ การที่บุคคลมีเจตนาหรือมีความยินดีในการสอดใส่อวัยวะเพศเข้าไปในอวัยวะ เพศ ทวารหนัก และปาก โดยที่สอดใส่เข้าไปสัมผัสเพียงเท่าเมถุน ไม่ว่าจะเป็นของชายหรือหญิง ของสัตว์ เจริญฉานหรือมนุษย์ เช่น ยักษ์ รวมถึงของซากศพของสัตว์เหล่านี้ 2) ส่วนมุมมองจริยธรรมเกี่ยวกับ เพศสัมพันธ์ตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเชิงคุณธรรมมากที่สุด เพราะ ทฤษฎีนี้มองว่า เพศสัมพันธ์ที่ดีคือเพศสัมพันธ์ที่คนดียอมรับ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎแห่งทางสายกลาง ของ อริสโตเติล คือ “ความพอดี” หรือ “ความพอประมาณ” ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าเพศสัมพันธ์ที่ดีคือ เพศสัมพันธ์ที่ไม่ละเมิดเบญจศีลข้อ 3 งดเว้นจากการประพฤติดีกาม และประกอบด้วยเบญจธรรมข้อ 3 คือ สทราสันโดษ ความยินดีพอใจในสามีภรรยาของตน ซึ่งจัดเป็นทางสายกลางของชีวิตผู้ครองเรือนตามมรรค 8 ที่เรียกว่า “สัมมากัมมันตะที่ยังมีสวาสะ” คือ การกระทำที่ถูกต้องของผู้ยังมีกิเลสอยู่

คำสำคัญ: เพศสัมพันธ์; จริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์; จริยธรรมเชิงศีล; พุทธศาสนาเถรวาท

* บทความชิ้นนี้ปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมจากการนำเสนอเค้าร่างบทคัดย่อเรื่อง “ประเด็นจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ใน มุมมองพระพุทธศาสนา” ในงานประชุมวิชาการประจำปี 2562 ของสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย ณ คณะ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 20-21 ธันวาคม พ.ศ. 2562.

* Received February 20, 2020; Revised February 28, 2020; Accepted March 13, 2020

Abstract

This research article is a documentary study by the methodology of content analysis from the Tripitakas, Commentaries, and related research papers. The objective is to 1) study the scope and meaning of the sexual intercourse in Theravada Buddhism, and 2) study the ethical perspectives on sexual intercourse in Theravada Buddhism.

The study found that 1) the word ‘sexual intercourse’ from the western perspective carries with it two meanings: the traditional meaning is the penetration of a penis into a vagina, and the modern meaning is the having sex with other organs such as anus or with other objects. In Theravada Buddhism, the sexual intercourse is communicated through the word “*Methunadhamma*.” It refers to the action of a person thrusting, with intention or pleasure, his or her sexual organ into a sexual organ, anus, and mouth of another being, regardless of male or female, human, beast, or monsters (e.g. giants), including the dead body of those beings. 2) Even if such penetration is only a slight entering, it is considered a total sexual intercourse. The ethical perspective on sexual intercourse in Theravada Buddhism is consistent with the virtue theory because it views that good sexual intercourse is a sexual activity that is accepted by virtuous people, which conforms to Aristotle’s rule of the Golden Mean, i.e. moderation or modesty. For Theravada Buddhism, it is believed that good sexual intercourse refers to sexual intercourse that does not infringe on the Five Precepts, especially the Third Precept that entails a total abstention from sexual misconduct, and must be composed of the Five Virtues, especially the third virtue i.e. *Sadàrasantosa* which means one’s contentment with their own husbands or wives. It is considered the middle path of the life of the householder according to the Noble Eightfold Path, which is called “right action of the mundane,” referring to the right action of those who still have lustful desires.

Keywords: Sexual Intercourse; Ethics of Sex; Sexual Ethics; Theravada Buddhism

บทนำ

เพศสัมพันธ์ถือว่าเป็นสัญชาตญาณตามธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์และสัตว์ มีสุภาชิตโบริณ กล่าวไว้ว่า การกิน การนอน การกลัวภัย และการสืบพันธุ์ เป็นธรรมชาติที่มนุษย์และสัตว์มีเหมือนกัน (Phramethidhammaporn (Prayoon Dhammacitto), 1996) ในทางชีววิทยาก็ถือว่า การสืบพันธุ์เป็นคุณลักษณะร่วมกันตามธรรมชาติอย่างหนึ่งของสิ่งมีชีวิต (Khruetachu, Damrongphon & Phokhathitiyukt (Editor), 2008) เพียงแต่การสืบพันธุ์ของพืชและสัตว์มักจะมีอยู่ในช่วงใดช่วงหนึ่งเป็นระยะเวลายาวนาน ในขณะที่มนุษย์มีการสืบพันธุ์ (หรือมีเพศสัมพันธ์) ได้ตลอดเวลา (Bavornnantkul, 1993)

ในแง่สังคมจึงทำให้เกิดภาวะเบียดและการควบคุมทางสังคมขึ้น เพราะแม้เพศสัมพันธ์เป็นเรื่องส่วนตัว แต่ถือเป็นเรื่องของสังคมด้วย (Empradit et al. 2003) ทำให้ในแต่ละสังคมต่างมีมุมมอง ทศนคติ และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน เพศสัมพันธ์จึงเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นปัญหาต่างๆ ในด้านความถูก-ผิด ควร-ไม่ควร เหมาะสม-ไม่เหมาะสม (Bavornnantkul, 1993) มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมทางเพศอย่างแนบแน่น (Mauss, 1973, cited in Serirak, 2017) ซึ่งแน่นอนว่าจริยศาสตร์เซ็กส์ (sexual ethics) เป็นมุมมองหนึ่งที่สามารถช่วยอธิบายได้อีกแนวทางหนึ่ง

มาร์ค ดิมมอคค์ และ แอนดริว ฟิชเชอร์ (Mark Dimmock and Andrew Fisher) ได้ประมวลมุมมองเรื่องเพศสัมพันธ์ในจริยศาสตร์เซ็กส์โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) แนวคิดทฤษฎีกฎธรรมชาติ (Natural Law Theory or NLT) ถือว่าเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องทางจริยธรรมคือเพศสัมพันธ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กำเนิดชีวิต 2) แนวคิดจริยธรรมของค่านั้ (Kantian ethics) ถือว่า การมีเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องจะเกิดขึ้นได้ภายในบริบทของการแต่งงานระหว่างเพศ (heterosexual) การแต่งงานที่อยู่ด้วยกันตลอดชีวิต (lifelong) และการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamous marriage) เท่านั้น 3) แนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ถือว่า เพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องคือเพศสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความสุข (pleasure) โดยรวมมากกว่าการไม่ทำอย่างนั้น และ 4) แนวคิดทฤษฎีคุณธรรม (Virtue Theory) ถือว่า เพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องทางจริยธรรมคือเพศสัมพันธ์ตามแบบที่คนดีทั่วไปยอมรับ และเป็นไปตามกฎแห่งทางสายกลาง (Golden Mean) ของ อริสโตเติล (Aristotle) (Dimmock & Fisher, 2017)

เมื่อหันมาพิจารณาประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท สแมนทา อิลันกาคุน (Samantha Ilangakoon) (Ilangakoon, 2016) มองว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมีมุมมองต่อเรื่องเพศสัมพันธ์ในเชิงลบ โดยถือว่าเป็นสิ่งอันตรายที่สุดที่คอยขัดขวางไม่ให้บุคคลดำเนินไปสู่จุดหมายสูงสุดคือนิพพาน จะเห็นว่าในแง่นี้ สแมนทา ให้ความสำคัญกับเพศสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของนักบวชมากที่สุด แต่จริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ในที่นี้จะมุ่งเน้นเพศสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน (Thai Tripitakas: 2/519/43) หรือ ผู้บริโภคม (กามโกศิบุคคล) (Thai Tripitakas: 1/281/317) ถึงแม้ว่าโลกียสุขไม่ใช่เป้าหมายสำคัญในพุทธศาสนาเถรวาทก็ตาม แต่ในสังคมไทยกลับมีนักวิชาการในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทท่านหนึ่งได้กล่าวถึงประเด็นนี้คือ พุทธทาสภิกขุ ซึ่งท่านมองว่า เพศสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์เท่านั้น (Buddhadasa Study Group, 1999) นับว่า ท่านพุทธทาส มีมุมมองที่เป็นประเด็นปัญหาในทางจริยศาสตร์เซ็กส์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อมุมมองเรื่องเพศสัมพันธ์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างยิ่ง เพราะโดยทั่วไปแล้ว ชาวพุทธมักมองว่าเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ขัดขวางและอยู่ตรงข้ามกับพระนิพพาน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทเพศสัมพันธ์คืออะไร มุมมองของพุทธศาสนาเถรวาทเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์มีลักษณะเช่นใด โดยใช้มุมมองจริยศาสตร์เซ็กส์เป็นฐานสำคัญในการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ประเด็นพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ในโลกดิจิทัล” โครงการผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนสาขาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล รหัสโครงการ MUSSIRB No.: 2019/298 (B2) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาขอบเขตและความหมายของเพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) เพื่อศึกษามุมมองจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีการศึกษา ดังนี้ 1) ขั้นรวบรวมข้อมูล ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับขอบเขตและความหมายของเพศสัมพันธ์และมุมมองเกี่ยวกับประเด็นจริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาเถรวาท 2) ขั้นวิเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังกล่าว มาศึกษาวิเคราะห์มุมมองเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ โดยใช้แนวคิดจริยศาสตร์เชิงกลเป็นกรอบในการวิเคราะห์ และ 3) ขั้นสรุป สรุปผลจากการศึกษาและนำเสนอรายงานผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1) ความหมายและขอบเขตเรื่องเพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาท

คำว่า เพศสัมพันธ์ การร่วมเพศ (sexual intercourse) หรือ การมีเซ็กส์ (having sex) ในภาษาอังกฤษเป็นความหมายหนึ่งของคำว่า “เซ็กส์” (sex) ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเพศอย่างหนึ่งของมนุษย์ (World Health Organization, 2006) พจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary ให้ความหมายว่า เพศสัมพันธ์ คือ กิจกรรมทางเพศที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงการสอดใส่อวัยวะเพศชาย (penis) เข้าไปในช่องคลอดหรืออวัยวะเพศ (vagina) ของผู้หญิง (Oxford University Press, 2020) ซึ่งเพศสัมพันธ์มีความหมายตรงๆ และชัดเจนแบบนี้ (Dimmock and Fisher, 2017) ส่วน อลัน โซเบล (Soble, 2002) มองว่า ควรแยกความหมาย “เพศสัมพันธ์หรือการมีเซ็กส์” (having sex) และ “กิจกรรมทางเพศ” (sexual activity) ออกจากกัน เนื่องจากเพศสัมพันธ์เป็นแนวคิดเชิงภาษาโดยทั่วไป (ordinary language concept) หมายถึงเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ด้วยอวัยวะเพศเป็นหลัก ส่วนกิจกรรมทางเพศมีความหมายกว้างกว่า เพราะหมายถึงความสัมพันธ์ทางเพศด้วยร่างกายทุกรูปแบบ ในแง่นี้เพศสัมพันธ์จัดเป็นแนวคิดเชิงเทคนิค (technical concept)

สารานุกรมเพศ (Sex Encyclopedia) ของเว็บไซต์ Discovery Health มองว่า ความหมายของเพศสัมพันธ์ที่มักนิยมใช้และถูกใช้อย่างเป็นทางการในปัจจุบันนั้น มีอยู่อย่างน้อย 3 ความหมาย และ 2 ใน 3 นั้น ไม่ได้มีความหมายเชื่อมโยงโดยตรงกับการให้กำเนิดชีวิต ได้แก่ 1) การมีเพศสัมพันธ์ทางช่องคลอด (vaginal intercourse) 2) การมีเพศสัมพันธ์ทางปาก (oral intercourse) และ 3) เพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก (anal intercourse) เพศสัมพันธ์ในความหมาย 2 ข้อหลังนี้ อาจเกี่ยวข้องกับการบรรลุถึงจุดสุดยอดทางเพศ หรือบางทีอาจเป็นเพียงการเฝ้าโลมกันและกันเพื่อนำไปสู่เพศสัมพันธ์ด้วยอวัยวะเพศชายและหญิง การมีเพศสัมพันธ์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะระหว่างบุคคลต่างเพศเท่านั้น การมีความสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกัน หรือ การมีพฤติกรรมรักร่วมเพศ ที่เกี่ยวข้องกับการสอดใส่เข้าไปในปากหรือเข้าไปในทวารหนัก ก็ถือว่าเป็นการมีเพศสัมพันธ์เช่นเดียวกัน และอาจมีความหมายครอบคลุมถึงการมีเพศสัมพันธ์ด้วยนิ้วมือ ซึ่งอาจใช้นิ้วมือหรือ แขน หรือการสำเร็จความใคร่ให้กันและกัน (โดยไม่มีการสอดใส่) เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นเพศสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น เช่นเดียวกัน (Discovery Health, 2008)

ดังนั้น “เพศสัมพันธ์” (Sexual intercourse) หรือ “การมีเซ็กส์” (having sex) มีความหมาย 2 ประการ คือ 1) เกี่ยวข้องกับการสอดใส่อวัยวะเพศชายเข้าไปในอวัยวะเพศหญิง เป็นเพศสัมพันธ์ในความหมายแบบจารีตดั้งเดิม หรือในเชิงแนวคิดทางภาษาโดยทั่วไป และ 2) ไม่เกี่ยวข้องกับการสอดใส่อวัยวะเพศชายเข้าไปในช่องคลอดหรืออวัยวะเพศหญิง จัดเป็นเพศสัมพันธ์ในความหมายสมัยใหม่ที่ขยายออกจากความหมายดั้งเดิม เป็นความหมายเชิงแนวคิดทางเทคนิค นักวิชาการมักเรียกว่า “กิจกรรมทางเพศ” (sexual activity) ได้แก่ เพศสัมพันธ์ทางปาก เพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก เพศสัมพันธ์กับอวัยวะอื่นๆ หรือวัตถุอื่นใด เป็นต้น

ส่วนคำว่า “เพศสัมพันธ์” ยังไม่มีใช้ในพจนานุกรมไทย แต่มีศัพท์อื่นที่มีความหมายตรงกัน คือ “การร่วมเพศ” หมายถึง การร่วมรส การร่วมรสรัก หรือการร่วมรัก การร่วมประเวณี การเป็นผัวเมียกัน การเสพสังวาส การร่วมสังวาส หรือการอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา (Royal Society, 2013) ส่วน “เพศสัมพันธ์” ในพุทธศาสนาเถรวาทตรงกับคำว่า “เมถุน” หรือ “เมถุนธรรม” และเรียกอาการหรือกิจของการมีเพศสัมพันธ์ว่า “การเสพเมถุน” หรือ “การเสพเมถุนธรรม” ซึ่ง จากการศึกษา พระวินัยปิฎก มหาวีถังค์ สามารถประมวลความหมายได้ดังต่อไปนี้

1) อวัยวะในการมีเพศสัมพันธ์ พระวินัยระบุไว้ว่า “การเสพคือการสอดเครื่องหมายเพศเข้าไปทางเครื่องหมายเพศ สอดองคชาตเข้าไปทางองค์กำเนิด...” (Thai Tripitakas: 1/55/42) คำว่า “เครื่องหมายเพศ” นี้หมายถึง อวัยวะเพศชาย (องคชาต) และอวัยวะเพศหญิง (องค์กำเนิด) ในที่นี้จึงหมายถึง การสอดใส่อวัยวะเพศชายเข้าไปในอวัยวะเพศหญิง รวมถึงเข้าไปในอวัยวะอื่นที่ใช้แทนอวัยวะเพศ คือ ทวารหนัก และปาก (Thai Tripitakas: 1/56/43) ส่วนช่องทางอวัยวะอื่น เช่น หู หน้อก มือ ไม่ถือเป็นการเสพเมถุน

2) บุคคลที่มีเพศสัมพันธ์ด้วย ได้แก่ การเสพเมถุนกับผู้ชาย ผู้หญิง คนไม่ชายไม่หญิง (บัณเฑาะว์ หรือกะเทย) (คนไม่ปรากฏว่าเป็นเพศชายหรือเพศหญิง เรียกว่า “บัณเฑาะว์” หรือ “กะเทย” มี 3 ประเภท คือ 1) กะเทยโดยกำเนิด 2) ชายผู้ถูกตอนที่เรียกว่าขันที และ 3) ชายมีราคะกล้าประพฤตินอกจารีตในทางเสพกามและยั่ววนชายอื่นให้เป็นเช่นนั้น (Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto), 2015) คนที่เป็นทั้งหญิงทั้งชายในคนเดียวกัน (อุกโตพยัญชนก) (Thai Tripitakas 1/56/43-44) รวมถึงเสพกับอวัยวะตนเอง เช่น คน

หลังอ่อนก้มหน้าใช้ปากอมองคชาตของตนเอง (Thai Tripitakas: 1/71/58) อีกทั้งการเสพกับสัตว์เดรัจฉาน หรือมนุษย์ เช่น ยักษ์ เปรต เป็นต้น ตลอดจนการเสพกับซากศพของมนุษย์และสัตว์ข้างต้น ส่วนการเสพกับสิ่งอื่นนอกจากนี้ไม่ถือเป็นการเสพเมถุน

3) องค์ประกอบทางกาย พระวินัยระบุว่า การเสพเมถุนจะสมบูรณ์ได้นั้นให้ถือว่า ทั้งสองฝ่ายมีการสัมผัสกันของอวัยวะเพศชายกับอวัยวะเพศหญิง หรือกับอวัยวะอื่นเช่น ทวารหนัก หรือปาก แม้เพียงเล็กน้อยเท่าเมล็ดงา ก็ถือว่า มีการเสพเมถุนอย่างสมบูรณ์แล้ว (Thai Tripitakas: 1/55/42)

4) องค์ประกอบทางจิตใจ องค์ประกอบนี้ถือว่า แม้มีองค์ประกอบด้านอื่นครบแต่หากขาดองค์ประกอบทางจิตใจย่อมไม่จัดเป็นการเสพเมถุน เช่น ภิกษุรูปหนึ่งจำวัดหลักกลางวันในป่าได้ต้นไม้ หญิงคนหนึ่งพบและเห็นองคชาตแข็งตัวจึงนั่งคร่อม กระทำการจนเสร็จกิจ แล้วปลุกท่าน ภิกษุนี้ถือว่าไม่ใช้การเสพเมถุนเพราะไม่รู้ตัว หรือภิกษุรูปหนึ่งจำวัดหลักกลางวันในป่าได้ต้นไม้ หญิงคนหนึ่งพบและเห็นองคชาตแข็งตัวจึงนั่งคร่อมกระทำการเสพ เมื่อท่านรู้ตัวจึงรับลุกขึ้นหนีไป ภิกษุนี้ไม่ถือว่าเป็นการเสพเมถุนเพราะไม่รู้สีกินดีในการเสพ (Thai Tripitakas: 1/75/64-65) เป็นต้น องค์ประกอบทางจิตใจนี้คือ ความตั้งใจหรือความมุ่งหมายที่จะทำการเสพเมถุน ที่เรียกว่า “เจตนา” (Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto), 2015) หรือมีความกำหนดยิตินิยามในขณะใดขณะหนึ่ง คือ 1) ขณะกำลังสอดเข้าไป 2) ขณะสอดเข้าไปแล้ว 3) ขณะหยุดอยู่ และ 4) ขณะถอนออก ย่อมถือว่าเป็นการเสพเมถุน (Thai Tripitakas: 1/58/45) ส่วนการกระทำที่ไม่มีเจตนา ไม่ยิตินิยามหรือไม่รู้ ย่อมไม่เป็นการเสพเมถุน ในขณะเดียวกันหากภิกษุฝันว่ามีเจตนาเสพเมถุนกับอดีตภรรยาของตน ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเสพเมถุน (Thai Tripitakas: 999 1/78/66) เพราะขาดองค์ประกอบทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เนื่องจากเป็นเพียงความฝัน ไม่ใช่ความจริง

สรุปความว่า ความหมายและขอบเขตของ “เพศสัมพันธ์” ในทางตะวันตกและในพุทธศาสนาเถรวาทมีความสอดคล้องกันในบางประเด็น โดยที่เพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาทมีความหมายที่เน้นอวัยวะในการมีเพศสัมพันธ์ ได้แก่ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก ในช่องทางอย่างใดอย่างหนึ่ง และความหมายที่เน้นตัวบุคคลที่มีเพศสัมพันธ์ร่วม ได้แก่ มนุษย์และสัตว์เดรัจฉาน ส่วนที่แตกต่างกัน คือ เพศสัมพันธ์ในทางตะวันตกมีความหมายครอบคลุมถึงการมีเพศสัมพันธ์กับอวัยวะอื่น ๆ เช่น นีว แขน เป็นต้น รวมถึงกับวัตถุหรือสิ่งของอื่น ๆ ซึ่งอยู่นอกขอบเขตความหมายของเพศสัมพันธ์ในทางพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก ทวารเบา และปากของมนุษย์ รวมถึงซากศพของมนุษย์ เช่น ยักษ์ เปรต หรือนาค เป็นต้น รวมถึงความหมายในด้านองค์ประกอบที่เป็นเกณฑ์ตัดสินในการมีเพศสัมพันธ์และเกณฑ์ทางจิตใจซึ่งความหมายเหล่านี้อยู่นอกขอบเขตความหมายของเพศสัมพันธ์ในทางตะวันตก

2. มุมมองจริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาเถรวาท

มุมมองเรื่องเพศสัมพันธ์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมีลักษณะแบบใด เมื่อพิจารณาจากกรอบแนวคิดทางจริยศาสตร์เช็กส์เป็นฐาน ในที่นี้จะพิจารณามุมมองตามแนวคิดที่ มาร์ค ดิมม็อก และ แอนดริว ฟิชเชอร์ (Dimmock & Fisher, 2017) ได้กล่าวไว้ โดยแบ่งออกเป็น 4 แนวคิดที่สำคัญ คือ 1) แนวคิดทฤษฎีกฎธรรมชาติ 2) แนวคิดจริยธรรมของค่าน้ำ 3) แนวคิดประโยชน์นิยม และ 4) แนวคิดทฤษฎีเชิงคุณธรรม

พร้อมทั้งใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นฐานในการวิเคราะห์ควบคู่กับหลักคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับแนวคิดทางจริยศาสตร์เช็กส์ข้อใดบ้างหรือไม่ โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

1) แนวคิดทฤษฎีกฎธรรมชาติ (Natural Law Theory or NLT)

ทฤษฎีกฎธรรมชาติมองว่า สิ่งใดก็ตามจะเป็นสิ่งที่ได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นได้ทำหน้าที่หรือบรรลุเป้าหมายของมันจนสมบูรณ์แล้วเท่านั้น ในประเด็นนี้ นักบุญอควินัส (St. Aquinas) และนักทฤษฎีกฎธรรมชาติคนอื่นๆ มองว่า สมรรถนะทางเพศ (sexual faculties) ของมนุษย์มีเป้าหมายที่แท้จริงเพียงอย่างเดียวนั่น คือ การให้กำเนิดชีวิต (procreation) แสดงว่า เพศสัมพันธ์จะเป็นสิ่งที่ได้ ถ้ามีเป้าหมายในการให้กำเนิดชีวิต และจะเป็นสิ่งที่ไม่ดี ถ้ามันทำลายเป้าหมายนี้ ทฤษฎีนี้จัดเป็นทฤษฎีแนวจารีตอย่างหนึ่ง ที่มองว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน (premarital sex) การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (masturbation) เพศสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ (bestiality) การคุมกำเนิด (contraception) พฤติกรรมรักร่วมเพศ (homosexual acts) สื่อลามกอนาจาร (pornography) และการผิดประเวณี (คบชู้) (adultery) ทั้งหมดนี้ ล้วนผิดจริยธรรมทั้งสิ้น โดยที่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นสิ่งที่ผิดเพราะเด็กและเยาวชนจะถูกนำเข้าไปสู่โลกที่อยู่นอกขอบเขตการแต่งงานที่ปลอดภัย พฤติกรรมรักร่วมเพศไม่มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การให้กำเนิดชีวิต ในภายภาคหน้า การคุมกำเนิดเป็นการทำลายเป้าหมายในการให้กำเนิดชีวิต การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง และสื่อลามกอนาจารให้ความสำคัญกับพฤติกรรมทางเพศที่อยู่ภายในตนเองเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างระหว่างการใช้สิ่งที่ผิดหน้าที่กับการไม่ได้ทำอะไรเลย เช่น เราใช้ผิดผิด (หน้าที่) ถ้าเราพยายามไข่มั่นเป็นคันชักไวโอลิน แต่ถ้าเราไม่ไข่มั่น โดยเก็บไว้ในลิ้นชักเฉยๆ มันก็ไม่ผิด ดังนั้นการไม่ใช้สมรรถนะทางเพศ (รักษาทรงพรหมจรรย์) เช่น นักบวช หรือคนโสด จึงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในทางจริยธรรม (Dimmock & Fisher, 2017)

เมื่อพิจารณาเรื่องเพศสัมพันธ์จากมุมมองทฤษฎีกฎธรรมชาตินี้ ดูเหมือนว่ายังไม่ปรากฏมุมมองแบบนี้อย่างชัดเจนในพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการสืบเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ มีพุทธพจน์ว่า “การที่หญิงชายจะให้กำเนิดบุตรนั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน (2) มารดามีระดู (3) มีคันธัพพะ คือ สัตว์ผู้จะมาเกิดในครรภ์ ที่เรียกว่า ปฏิสนธิวิญญาณ” (Thai Tripitakas: 13/411/514) จะเห็นว่า องค์ประกอบที่ 1 คือ การมีเพศสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดานั่นเอง แต่ก็ไม่ปรากฏชัดเจนว่า การให้กำเนิดชีวิตจะต้องเกิดมาจากการมีเพศสัมพันธ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะใน อรรถกถาพระวินัย ได้กล่าวถึงการให้กำเนิดชีวิตด้วยวิธีอื่นๆ เช่น การที่ผู้ชายใช้มือลูบคลำสะดือผู้หญิงในช่วงมีระดูแล้วตั้งท้องขึ้นมา เรียกว่า “นาถิปรามสนคัพพะ” (สุวรรณสามชาดก) (Thai Tripitaka & Commentaries: 1/716-178) แสดงว่า การให้กำเนิดบุตรธิดาเพื่อสืบสกุลนั้นมิได้หลายวิธี และในหลายๆ วิธีนั้น การมีเพศสัมพันธ์จัดเป็นวิธีการหนึ่งเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไม่อาจจะสรุปได้ว่า เพศสัมพันธ์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมีเป้าหมายอยู่ที่การให้กำเนิดบุตรธิดาได้ ถึงกระนั้นก็มีนักปราชญ์ไทยที่ได้รับการยอมรับในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทท่านหนึ่งเสนอแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีกฎธรรมชาตินี้ นั่นคือ พุทธทาส (พุทธทาสภิกขุ) โดยท่านมองว่า การสืบพันธุ์ที่แท้จริง คือ ความต้องการให้มี

คนใหม่หรือสัตว์ตัวใหม่ออกมาเป็นวัตถุประสงค์ ส่วนการมรณนั้นเป็นเพียงรสรอยสูงสุดทางความรู้สึก ซึ่งธรรมชาติเอามาจ้างให้สิ่งที่มีความรู้สึกทั้งหลายนี้ยอมทำการสืบทอด (Buddhasa Study Group, 1999) ถึงแม้ว่า เราจะไม่สามารถรู้ได้ว่าท่านเชื่อเช่นนั้นนี้มีหลักฐานอ้างอิงมาจากคัมภีร์ใด หรือตีความมาจากข้อความใดก็ตาม แต่อย่างน้อยก็แสดงให้เห็นมุมมองแบบทฤษฎีกฎธรรมชาติในพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น หากพิจารณาเพศสัมพันธ์ในมุมมองทฤษฎีกฎธรรมชาติและมุมมองในพุทธศาสนาเถรวาท ในประเด็นว่าด้วยเพศสัมพันธ์มีเป้าหมายเพื่อการให้กำเนิดชีวิตในการสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์ โดยเฉพาะมุมมอง พุทธศาสน มีลักษณะสอดคล้องกันในประเด็นสำคัญ คือ 1) ประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์เพื่อให้เกิดชีวิตนั้นเป็น ความต้องการของธรรมชาติ คนที่ไม่กระทำตามเจตนารมณ์ของธรรมชาตินี้ถือว่า “ผิดจริยธรรม” 2) การตั้ง ท้องและการให้กำเนิดชีวิตถือว่าเป็นเป้าหมายตามธรรมชาติของมนุษย์ เพียงแต่ทฤษฎีกฎธรรมชาติมองว่า เพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงจะกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องก็ต่อเมื่อผู้หญิงได้ตั้งท้อง ส่วน พุทธศาสน มีมุมมองที่ ใกล้เคียงกัน เพราะถือว่า ธรรมชาติใช้รสรอยหรือความสุขของการมรณมาเป็นค่าจ้างจูงใจให้มนุษย์มี เพศสัมพันธ์เพื่อให้เกิดชีวิต การที่ผู้หญิงให้กำเนิดชีวิตในท้องตนเองและคลอดออกมาจึงถือว่า มนุษย์ได้ทำ หน้าที่สืบเผ่าพันธุ์ตนเองได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ส่วนทฤษฎีกฎธรรมชาติหมายเอาเพศสัมพันธ์และพฤติกรรมทาง เพศภายในขอบเขตของการแต่งงาน (สมรส) เท่านั้น ส่วน พุทธศาสน ไม่มีรายละเอียดในประเด็นนี้ และที่สำคัญ มุมมองของท่านพุทธทาสก็ถูกตั้งคำถามจากนักวิชาการทางพุทธศาสนาเถรวาท ว่าเป็นมุมมองที่ถูกต้องหรือไม่

2) แนวคิดจริยธรรมของค่านท์ (Kantian Ethics)

ค่านท์ (Immanuel Kant 1724 -1804) ใช้มุมมองเกี่ยวกับความเป็นอิสระ (autonomy) และความ เคารพในตัวบุคคล (respect for a person) เป็นฐานสำคัญในการพิจารณาเรื่องเพศสัมพันธ์ โดยมองว่า การมี เพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ถูกต้องทางจริยธรรมภายในบริบทของการสมรสระหว่างบุคคลต่างเพศ (ชาย-หญิง) (heterosexual) การสมรสที่อยู่ด้วยกันตลอดชีวิต (lifelong) และการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียวเท่านั้น การ มีเพศสัมพันธ์ที่นอกเหนือจากบริบทนี้ เช่น เพศสัมพันธ์ในเพศเดียวกัน การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง การผิด ประเวณีหรือเพศสัมพันธ์ที่นอกใจคู่สมรส (การเป็นชู้) เพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นต้น ถือว่าเป็นการกระทำที่ ผิดจริยธรรมทั้งสิ้น ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเป็นไปตามกฎข้อที่ 2 (Second Formulation) ของ “คำสั่งเด็ดขาด” (Categorical Imperative) เขาที่ว่า “จงปฏิบัติต่อตัวคุณเองหรือต่อคนอื่น ในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์เสมอ อย่า ปฏิบัติต่อเขาในฐานะที่เป็นเครื่องมือ (ไปสู่สิ่งอื่น) เลย แต่จงปฏิบัติให้เท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ที่เป็น เป้าหมายในตนเอง” โดยถือว่า ความต้องการทางเพศและแรงกระตุ้นทางเพศ เป็นสิ่งที่ไม่มีเกียรติหรือทำลาย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บทบาทหน้าที่ของเพศสัมพันธ์จึงไม่ควรที่จะเป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้ปฏิบัติเพื่อคุกคาม (threatens) ชีวิตทางศีลธรรมของมนุษย์ด้วยกันเอง การมีเพศสัมพันธ์จึงเป็นการปฏิบัติต่อคนอื่นในฐานะที่ เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายอื่นอย่างชัดเจน ในแง่ค่านท์มองว่า มีเพียงเหตุผลเดียวเท่านั้นที่จะทำให้การมีเพศ สมพันธ์เป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม เหตุผลนั้นคือ “บทบาทของการแต่งงาน” (role of marriage) จึงมีเพียงใน บริบทของการแต่งงานเท่านั้นที่ค่านท์คิดว่า เพศสัมพันธ์และความต้องการทางเพศเป็นมากกว่าการปฏิบัติต่อ

ผู้อื่นในฐานะที่เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายที่ตนต้องการ เพราะการมีเพศสัมพันธ์ในชีวิตแต่งงานจัดเป็นการปฏิบัติต่อกันในฐานะบุคคลโดยรวม (whole person) และมีการแลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียมกัน มันจึงเป็นเรื่องของบุคคลทั้งหมด ไม่ใช่เพียงแค่อวัยวะเพศ ความต้องการทางเพศ และความสุขทางเพศเท่านั้น (Dimmock & Fisher, 2017)

เมื่อพิจารณามุมมองนี้ในพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า มีมุมมองสำคัญอยู่ 2 แบบด้วยกัน คือ

แบบที่ 1 เป็นมุมมองสำหรับนักบวชหรือพระภิกษุ ผู้ดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ การหลุดพ้นจากกิเลส ในแง่นี้เพศสัมพันธ์จึงถูกมองว่าเป็นกิริยาชั่วหยาบ เป็นมารยาทของคนชั้นต่ำหรือผู้เลวทราม (Thai Tripitakas: 1/55/42) และขัดขวางการดำเนินไปสู่จุดหมายสูงสุดคือนิพพาน (Ilankakoon, 2016) ซึ่งจะไม่ขอกล่าวถึง

แบบที่ 2 มุมมองและท่าทีในระดับปุถุชนผู้ครองเรือน พุทธศาสนาเถรวาทยอมรับว่า 1) เป็นประเพณีของชาวบ้าน 2) เป็นกิจที่จะต้องทำในที่ลับ และ 3) ต้องทำกันสองต่อสอง และ 4) มีน้ำเป็นที่สุด คือสำเร็จกิจด้วยการหลั่งน้ำกาม (Thai Tripitakas: 1/55/42) แสดงให้เห็นว่า เพศสัมพันธ์ในแง่พุทธศาสนาเถรวาทยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาของชาวบ้าน จึงไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ทำได้เพียงเน้นย้ำและกำชับให้มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อกันและกัน เพื่อประดับประดาชีวิตการครองเรือนให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีความสุข

ในประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์กับชีวิตการครองเรือนนั้น อำนวย ยอดทอง (Yodthong, 2017) มองว่า ในสังคมทั่วไปถือว่า การมีเพศสัมพันธ์เป็นพฤติกรรมของสามีภรรยาอย่างหนึ่ง หมายความว่า คนที่ไม่ได้เป็นสามีภรรยากันจะไม่มีสิทธิมีเพศสัมพันธ์ได้ (ตามจารีตของสังคมหรือจริยธรรมสังคม) แม้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มีแนวคิดแบบเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากผู้ชายหรือผู้หญิงที่ถือว่าเป็นสามีภรรยากันแล้วยึดถือการมีพฤติกรรมเพศสัมพันธ์เป็นสำคัญ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเข้าพิธีแต่งงาน หรือจะจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายหรือไม่ก็ตามไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ได้อยู่กันเป็นสามีภรรยากันโดยเปิดเผยเท่านั้น ดังนั้นการแต่งงานหรือการสมรสในพุทธศาสนาเถรวาท จึงหมายถึง การรับรู้อิส (ชาติ) เสมอกัน การรับรู้อิส (ชาติ) เท่าเทียมกัน การมีหน้าที่ และมีคุณสมบัติเสมอกันและเท่าเทียมกัน ที่เรียกว่า “สมชีวิตธรรม” หรือ “ชีวิตสมรส” คือ คุณธรรมของสำหรับคู่สมรสมี 4 ประการ ได้แก่ มีความเชื่อ (สมสัทธา) ความประพฤติ (สมสילה) ความเสียสละ (สมจาคา) และมีปัญญาเสมอกัน (Yodthong, 2017) ซึ่งจะทำให้เกิดความเสมอภาคในครอบครัว เพราะต่างมีคุณธรรมและพฤติกรรมที่เสมอภาคกัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสุขในครอบครัว (Detboon et al., 2017) ซึ่งประเด็นนี้เองที่แตกต่างจากแนวคิดจริยธรรมของค่านี เพราะเขายอมรับเฉพาะเพศสัมพันธ์ในบทบาทของการแต่งงานระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น แต่ตามหลักเบญจศีลข้อ 3 อันเป็นพุทธจริยธรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์สำหรับผู้ครองเรือน ซึ่ง สมภาร พรหมทา (Promtha, 2005) มองว่า จริยธรรมข้อนี้มีความหมายครอบคลุมทั้งเพศสัมพันธ์ตามปกติระหว่างชายกับหญิง และเพศสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามปกติ ได้แก่ ระหว่างชายกับชาย และหญิงกับหญิง จากมุมมองนี้ย่อมแสดงว่า และในแง่พุทธศาสนาเถรวาทมองกว้างกว่าจริยธรรมของค่านี

ส่วน การแต่งงาน (สมรส) ที่อยู่ด้วยกันตลอดชีวิตตามแนวคิดของค่านี้นั้น พุทธศาสนาเถรวาท ยอมรับได้ในประเด็นนี้ เนื่องจากถือว่า คู่แต่งงานที่มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความรับผิดชอบหน้าที่และต่ออีกฝ่ายที่เป็นคู่ชีวิตของตนเองนั้น ย่อมสามารถอยู่ด้วยกันเป็นคู่ชีวิตตลอดชีวิตได้ แสดงว่า เพศสัมพันธ์ภายในชีวิต การแต่งงานหรือนอกการแต่งงานไม่ได้ช่วยให้ชีวิตแต่งงานสามารถอยู่ด้วยกันได้ตลอดชีวิต แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถทำได้คือ คุณธรรมที่มีต่อกันนั่นเอง ซึ่งประเด็นนี้ไม่ปรากฏในจริยธรรมของค่านี้นั้น และประเด็นต่อมา คือ ค่านี้นับถือการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียวเท่านั้น ส่วนมุมมองพุทธศาสนาเถรวาทนั้นกลับไม่มีปรากฏที่ชัดเจน แต่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) มองว่า เบญจศีลข้อ 3 เปิดให้เกี่ยวกับจำนวนของคู่ครอง มิได้กำหนดไว้ตายตัวว่าคนเดียวหรือกี่คน สุดแต่ตกลงยินยอมกันโดยสอดคล้องกับประเพณีและบัญญัติของสังคม โดยถือสาระว่า ไม่ละเมิดต่อคู่ครองหรือของหวงห้ามที่เป็นสิทธิของผู้อื่น ไม่ละเมิดฝ่าฝืนความสมัครใจของคู่กรณี และไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่ละเมิดและไม่เสียความซื่อสัตย์ต่อกัน ก็ไม่ถือว่าผิดจริยธรรม (Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto), 2014)

3) แนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

แนวคิดประโยชน์นิยมมองว่า เพศสัมพันธ์จะถูกหรือผิด ไม่ว่าจะเป็นเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส เพศสัมพันธ์ในเพศเดียวกัน การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง หรือเพศสัมพันธ์ทางปาก เป็นพฤติกรรมที่สามารถยอมรับได้ในทางจริยธรรมหรือไม่ ให้พิจารณาว่า การกระทำนั้นจะทำให้เกิดความสุข (pleasure) โดยรวมมากกว่าการไม่ทำอย่างนั้นหรือไม่ และนี่คือกฎสำคัญที่จะต้องตอบให้ได้ก่อน เพราะถ้าทำให้เกิดความสุข โดยรวมมากกว่าถือว่า การกระทำนั้นถูกต้องตามหลักจริยธรรม แต่ถ้าตรงกันข้ามย่อมถือว่าผิดหลักจริยธรรม แม้ว่าประโยชน์นิยมจะให้ความสำคัญกับความสุขในเพศสัมพันธ์ กระนั้นก็ไม่ได้มุ่งสนับสนุนให้คนแสวงหาความสุขจากการมีเพศสัมพันธ์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะถือว่ายังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มีมนุษย์สามารถกระทำเพื่อเพิ่มความสุขโดยรวมให้มากขึ้นได้ อีกทั้งการมีเพศสัมพันธ์มากเกินไปก็อาจทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงทำลายสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การหมกมุ่นในเพศสัมพันธ์จึงทำให้เกิดผลเสียมากกว่าที่จะได้รับความสุขในปริมาณที่มากขึ้น นอกจากนี้ เพศสัมพันธ์ไม่ใช่สิ่งที่ดีในทุกกรณี เช่น มองว่าการข่มขืนและการกระทำอนาจารต่อเด็ก (สำหรับเพศผู้ใหญ่) เป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม ถึงแม้ว่าคนข่มขืนจะได้รับความสุขก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาความสุขโดยรวมแล้วกลับพบว่า ความทุกข์กายทุกข์ใจของเหยื่อ และ ความทุกข์ของญาติ ฯลฯ มีมากกว่าหรือมีความสำคัญมากกว่าความสุขของผู้กระทำ ไขณเดเดียวกัน การมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามในชีวิตสมรสอาจผิดจริยธรรมได้ ถ้าหากมีการบังคับ (coercion) หรือข่มขู่ (threats) ส่วนประเด็นการผิดประเวณี หรือการมีคู่นอนหลายคน อาจสามารถเป็นที่ยอมรับได้ในทางจริยธรรม ถ้าหากปรากฏว่าทำให้มีความสุขโดยรวมเพิ่มขึ้น เช่น คู่สมรสอาจตกลงกันที่จะมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นเพื่อให้ชีวิตการแต่งงานของพวกเขามีความสุขและน่าสนใจมากยิ่งขึ้นก็ได้ (Dimmock & Fisher, 2017)

เมื่อพิจารณามุมมองนี้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า แนวคิดประโยชน์นิยมนี้แทบจะอยู่ตรงข้ามกับหลักการทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น การให้ความสำคัญกับความสุขที่ได้จากการมีเพศสัมพันธ์อย่างมาก ถึงขนาดยินยอมให้สามีภรรยามีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นได้ตามที่ต้องการ (จะกี่คนก็ได้) ซึ่งผิดหลัก

เบญจศีล ข้อ 3 กามสมุจฉาจารา เวมณิ การเว้นจากการประพฤติดิในกาม และเบญจธรรม (ธรรม 5 ที่สนับสนุนศีล 5) ข้อ 3 สทาร์สันโดช คือ มีความยินดี รักใคร่พอใจ เฉพาะในสามีภรรยาของตนเท่านั้น ถึงกระนั้นก็ไม่สนับสนุนให้มีการข่มขืนหรือกระทำการที่รุนแรงทางเพศต่อคู่ครองของตน กลับส่งเสริมให้ทำหน้าที่ด้วยคุณธรรม ดังนั้น พุทธศาสนาเถรวาทจึงเน้นย้ำไปที่คุณธรรมของสามีภรรยาเป็นสำคัญ และได้กำหนดจริยธรรมด้านหน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติต่อกันสำหรับสามีและภรรยาเพิ่มเติมจากคุณธรรมต่างๆ อีกด้วย ในแง่หนึ่งจึงมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดประโยชน์นิยมที่นิยมที่มองว่า เพศสัมพันธ์ที่รุนแรง หรือการมับังคับข่มขืน และการข่มขืน ไม่ว่าจะเป็นคนที่แต่งงานแล้ว (ชีวิตในสมรส) หรือยังไม่แต่งงาน (ชีวิตนอกสมรส) ก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดจริยธรรม

อีกอย่างหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่าพุทธศาสนาเถรวาทจะปฏิเสธความสุขจากเพศสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของฆราวาสผู้ครองเรือน เพราะพระพุทธเจ้าก็ทรงยอมรับว่า เพศสัมพันธ์เป็นประเพณีของชาวบ้าน อีกทั้งในระดับวิถีชีวิตของผู้ครองเรือนนั้น ความสุขจากการมีเพศสัมพันธ์จัดเป็นความสุขระดับหนึ่งที่เรียกว่า “กามสุข” คือ ความสุขที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสทางกาย ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ (Thai Tripitakas 23/34/500) โดยที่ความสุขที่ได้จากการเสพบริโภคกาม รวมการมีเพศสัมพันธ์นี้มี 2 ประการ คือ 1) สุข ความสุขทางกาย และ 2) โสมนัส สุขทางจิตใจ (Thai Tripitakas: 13/280/334) และความสุขทั้ง 2 นี้คือ คุณหรือประโยชน์ของกาม หรือ “กามคุณ” (Thai Tripitaka & Commentaries: 18/197/115) ถึงกระนั้นก็ได้สนับสนุนหรือส่งเสริมให้คนเสพหรือบริโภคกามจนกลายเป็นผู้หมั่นมุ่น อันเป็นพฤติกรรมสุดโต่ง ที่เรียกว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข) ซึ่งประเด็นนี้จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดประโยชน์นิยม เพียงแต่พุทธศาสนาเถรวาทมองไปไกลกว่านั้นว่า กามสุขแม้จะให้ประโยชน์สุขแก่มนุษย์ผู้เสพ แต่ก็จัดเป็นเพียงความสุขที่บกพร่อง ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความทุกข์ต่อตนเองและสังคม จึงควรเสพหรือบริโภคกามอย่างมีสติและรู้เท่าทัน และต้องให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรม และประกอบด้วยคุณธรรมที่มีต่อกัน พร้อมทั้งนำเสนอความสุขที่สูงขึ้น ประณีตขึ้น เรียกว่า “นิพพานสุข”

4) ทฤษฎีเชิงคุณธรรม (Virtue Theory)

นักทฤษฎีเชิงคุณธรรมส่วนใหญ่เช่น อาลิสเบท แอนคอมบ์ (Elizabeth Anscombe, 1919–2001) ปีเตอร์ เกียช (Peter Geach, 1916–2013) และ โรเจอร์ สครูตัน (Roger Scruton, 1944) มักมีแนวคิดสนับสนุนจริยธรรมเพศสัมพันธ์แนวจารีต (conservative sexual ethic) มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น เช่น ราชา ฮัลวานี (Raja Halwani, 1967) ที่ไม่ได้สนับสนุนแนวคิดจริยธรรมเพศสัมพันธ์แนวจารีต ดังนั้นในที่นี้จะพิจารณาจริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ผ่านมุมมองทฤษฎีเชิงคุณธรรม (ที่ไม่เป็นไปตามแนวจารีต) นี้เท่านั้น

ทฤษฎีเชิงคุณธรรมมองว่า สิ่งที่ดีคือสิ่งที่คนดีมีคุณธรรมเลือกกระทำ และการมีคุณธรรมคือการพัฒนาอารมณ์ (dispositions) และนิสัย (habits) เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ในโลกตามแนวทางที่ถูกต้อง (right way) ในช่วงเวลาที่ถูกต้อง (right time) ด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง (right reasons) และในขอบเขตที่ถูกต้อง (right extent) ได้ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎแห่งทางสายกลาง (Golden Mean) ของอริสโตเติล คือ “ความพอดี” หรือ “ความพอประมาณ” คือ การกระทำที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความเกิน (excess) และความ

ขาด (deficiency) ด้วยความมั่นใจว่า เรากำลังทำด้วยเหตุผล (rationally) นั่นคือ คุณธรรม (virtuously) ตามหลักการนี้ คุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศสัมพันธ์ คือ การรู้จักควบคุมอารมณ์อย่างเหมาะสม หรือความพอประมาณ (temperance) ในกรณีของการมีเพศสัมพันธ์นั้น คนดีมีคุณธรรมจะไม่กระทำด้วยแรงจูงใจทางเพศเพียงอย่างเดียวโดยไม่ควบคุม หรือปฏิเสธความต้องการทางเพศทั้งหมด แต่เขาจะมีเพศสัมพันธ์ในเวลาที่เหมาะสม กับคนที่เหมาะสม และด้วยเหตุผลที่เหมาะสม วิธีหนึ่งในการพิจารณาว่าการกระทำมีลักษณะเกินความพอดีหรือไม่ก็คือ “การกระทำนั้นมีความขัดแย้งกับเป้าหมายและคุณธรรมที่พึงามอื่นๆ หรือไม่” ตัวอย่างเช่น ในด้านสุขภาพ คนที่ไม่มีความพอดีในเพศสัมพันธ์ เช่น สำส่อนทางเพศ อาจจะประสบปัญหาสุขภาพร่างกาย (physically) และอารมณ์ (emotionally) หรืออาจทำลายมิตรภาพ หรือการศึกษา ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดีได้ ดังนั้นเพียงแค่พิจารณาเรื่องมิตรภาพที่จะต้องถูกทำลายไปก็เพียงพอแล้วที่จะกล่าวว่าเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (Dimmock & Fisher, 2017)

เมื่อพิจารณาในมุมมองทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพศสัมพันธ์ในชีวิตของผู้ครองเรือนเป็นเพศสัมพันธ์ตามหลักเบญจศีล (ศีล 5) ข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจาร ซึ่งจัดเป็น “ข้อห้าม” และเบญจธรรม (ธรรม 5) หรือ กัลยาณธรรม (ธรรมอันดีงาม) ข้อ 3 กามสังวรหรือสทธานโธช รวมถึงคุณธรรมของสามีภรรยาและหน้าที่ของสามีภรรยาที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ที่เรียกว่า “ข้ออนุญาต” ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 หลักเบญจศีล (ศีล 5) ข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวมณี แปลว่า เจตนางดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม” (Thai Tripitakas 11/315/302-303) โดยที่ “กาม” ในที่นี้คือ เมถุนธรรม หรือการเสพเมถุน (เมถุนสมาจาร) หมายถึง การมีเจตนางดเว้นจากการล่วงเกินบุคคลต้องห้าม (อคมนิยฐาน) ทางกาย ด้วยการมีเพศสัมพันธ์ (อสังกรรม) (Thai Tripitaka & Commentaries: 17/549) โดยสาระ ได้แก่ การดำเนินชีวิต ที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน (Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto), 2014) ได้แก่ การไม่ละเมิดภรรยา/สามีตนเอง หรือไม่ละเมิดภรรยา/สามีของผู้อื่น (Promtha, 2005) รวมถึงชายหญิงที่มีผู้ปกครองหรือมีผู้ดูแลรักษา เช่น บิดามารดา ชายหญิงที่มีธรรมคุ้มครองรักษา เช่น นักบวช และชายหญิงที่มีกฎหมายคุ้มครอง (Thai Tripitaka & Commentaries: 16/396-397)

ประการที่ 2 เบญจธรรม (ธรรม 5) หรือ กัลยาณธรรม (ธรรมอันดีงาม) โดยเฉพาะเบญจธรรมข้อ 3 กามสังวร หรือสทธานโธช ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนในการรักษาศีลข้อ 3 ได้แก่ “กามสังวร” และ “สทธานโธช” หมายความว่า การมีเพศสัมพันธ์ที่อยู่ภายในขอบเขตแห่งศีลข้อ 3 คือ การมีเพศสัมพันธ์เฉพาะกับสามีหรือภรรยาของตนเอง ไม่ล่วงละเมิดทางกามกับสามี/ภรรยาคนอื่น หรือคนที่คนอื่นรักหวงแหนถือว่าเป็น “กามสังวร” จึงนับว่าไม่ผิดธรรมในด้านคู่ครอง หรือ มีความรักมั่นคงต่อภรรยาหรือสามีของตนเท่านั้น ชื่อว่า “สทธานโธช” (Yodthong, 2017) ข้อปฏิบัตินี้จัดเป็นพรหมจรรย์อย่างหนึ่งของผู้ครองเรือนเป็นความประพฤติและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามสำหรับปุุชน (Namanee, 2016)

ประการที่ 3 คุณธรรมและหน้าที่ของสามีภรรยาที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน พุทธศาสนาเถรวาทมีหลักคุณธรรม และคำสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของบุคคลในครอบครัว เพื่อเสริมและประกอบภารดำรงชีวิตในสังคม

ให้มีความสงบสุขยิ่งขึ้น คุณธรรมและหน้าที่เหล่านี้ได้แก่ “ฆราวาสธรรม” (คุณธรรมของผู้ครองเรือน) หรือ “สมชีวิตรธรรม” (คุณธรรมของคู่สมรส) เป็นต้น คุณธรรมเหล่านี้เมื่อมีอยู่ในจิตใจของบุคคลใดหรือคู่รักใด ก็ย่อมทำให้เขาปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อบุคคลที่ตนรัก เช่น สามเณรยากก็ปฏิบัติตนและหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง และยังส่งเสริมให้ความรักที่มีต่อกันเจริญงอกงามอีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงจุดนี้จะพบว่า จริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีลักษณะใกล้เคียงและสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีคุณเชิงธรรมมากที่สุด จากมุมมองของทฤษฎีนี้ถือว่า เพศสัมพันธ์ที่ดีจะต้องไม่ใช้การกระทำด้วยแรงจูงใจทางเพศอย่างเต็มที่โดยไม่ควบคุม หรือการปฏิเสธความต้องการทางเพศอย่างเด็ดขาด แต่เขาจะต้องมีเพศสัมพันธ์ในเวลาที่เหมาะสม กับคนที่เหมาะสม ด้วยเหตุผลที่เหมาะสม ตามหลักทางสายกลาง (Golden Mean) ของอริสโตเติล ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับมุมมองในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ถือว่า เพศสัมพันธ์ในชีวิตของผู้ครองเรื่องจะต้องเป็นเพศสัมพันธ์ตามหลักเบญจศีลข้อ 3 งดเว้นจากการประพฤติดิถีประเวณี และเบญจธรรมที่สนับสนุนเบญจศีลข้อนี้คือ กามสังวร การระมัดระวังอย่างรอบคอบในการมีเพศสัมพันธ์อย่างถูกต้อง ในแง่นี้จะต้องมีลักษณะ คือ

1) คนที่มีสามีหรือภรรยาแล้ว สามารถมีเพศสัมพันธ์กับสามีหรือภรรยาของตนเองได้เท่านั้น ตามทฤษฎีเชิงคุณธรรมอาจเรียกว่า “บุคคลที่เหมาะสม” ส่วนผู้หญิงหรือผู้ชายอื่นทุกคนจัดเป็นบุคคลต้องห้าม ที่เรียกว่าเป็น “อคมนียฐาน” อาจเรียกว่า “บุคคลที่ไม่เหมาะสม”

2) คนโสดที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือคนที่เลิกกับสามีหรือภรรยา หรือสามีหรือภรรยาเสียชีวิต หรือหย่าร้างแล้ว ถือว่าไม่ใช่บุคคลต้องห้ามสำหรับคนโสด ที่บรรลุนิติภาวะแล้วเช่นเดียวกัน ตามทฤษฎีเชิงคุณธรรมอาจเรียกบุคคลที่อยู่ในวัยนี้ว่า “ช่วงเวลาที่เหมาะสม”

3) การแต่งงานหรือการสมรสนั้นทำให้ชายหญิงกลายมาเป็น “สามี” หรือ “ภรรยา” ตามประเพณี จึงจะสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง ตามทฤษฎีเชิงคุณธรรมอาจเรียกว่า “เหตุผลที่เหมาะสม”

นอกจากนี้ การไม่ประพฤติดิถีประเวณีและมีสหารสันโดษนี้ยังจัดเป็น “ทางสายกลาง” (มัชฌิมาปฏิปทา) เป็นหนึ่งในมรรค 8 สำหรับผู้ครองเรือน เรียกว่า “สัมมากัมมันตะที่ยังมีสวาสะ” (Thai Tripitakas: 14/139/179) หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องสำหรับมนุษย์ปุถุชนที่ยังมีอาสวะกิเลสอยู่ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคืออุปปี (สภาวะกลัวกิเลส) เรียกอีกอย่างว่า “สัมมากัมมันตะระดับโลกียะ” มองในแง่วิถีชีวิตผู้ครองเรือน จึงถือว่าเป็นข้อปฏิบัติทางสายกลางที่จะนำไปสู่ความสุขในการครองเรือน แม้เพียงชั่วคราวแบบโลกียะก็ตาม ด้วยเหตุที่เป็นการไม่ข้องแวะกับที่สุด 2 อย่าง คือ การหมกมุ่นในกามารมณ์และเพศสัมพันธ์ (กามสุขัลลิกานุโยค) และการเว้นขาดหรือไม่ข้องแวะกับกามารมณ์อย่างเด็ดขาด เช่น นักบวช เป็นต้น (อัตตกิลมณานุโยค) ซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับกฎแห่งทางสายกลาง ของอริสโตเติลอย่างมาก ดังนั้นประเด็นจริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีคุณธรรมมากที่สุด ถึงแม้ว่าในแง่รายละเอียด พระมหาอภินันท์ อภินันโท (ภาคสุโพธิ์) (Phramaha Abhinan Abhinantho (Bharksupo), 2003) จะมองว่า ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยเหตุผลของแต่ละคนเช่นทางสายกลางของอริสโตเติล แต่ได้เสนอหลักการ วิธีการ และเป้าหมายสูงสุด อันเป็นทางสายกลางเพียงอย่าง

เดียวที่เรียกว่า “เอกายนมรรค” (ทางสายเดียว) ที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากวัฏฏะทุกข์ คือ นิพพาน จากมุมมองนี้หากพิจารณา “สัมมากัมมันตะอันเป็นอริยะ” ที่ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ และเป็นองค์แห่งมรรค” (Thai Tripitakas 14/139/179) ย่อมไม่ผิดไปจากที่ พระมหาอภินันท์ ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบเอาไว้ เพื่อให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจน ขอให้พิจารณาจุดหมายหรือเป้าหมายที่ดีหรือถูกต้อง (Aim) ตามแนวคิดของ อริสโตเติล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) จุดหมายระหว่างทาง (Means) เป็นจุดหมายเฉพาะหน้าที่ต้องผ่านเพื่อไปสู่จุดหมายอื่น และ 2) จุดหมายสุดท้าย (End) เป็นจุดหมายที่เป็นจุดจบหรือจุดสุดท้ายในตัวเอง ได้แก่ ความดี หรือความสุข (Ibid.)

จะพบว่า ทางสายกลางของอริสโตเติลจัดเป็นเพียงจุดหมายระหว่างทาง (Means) ส่วนทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) โดยเฉพาะ “สัมมากัมมันตะอันเป็นอริยะ” ในพุทธศาสนาเถรวาทจัดทางไปสู่จุดหมายสุดท้าย (End) เพียงแต่ในที่นี้เราไม่ได้หมายถึง “สัมมากัมมันตะอันเป็นอริยะ” แต่หมายถึงเฉพาะ “สัมมากัมมันตะที่ยังมีอาสวะ” ได้แก่ การอยู่ครองเรือนโดยประพฤตินิเบญจศีลข้อ 3 “กาเมสุมิฉาจาร” และเบญจธรรมข้อ 3 “กามสังวร” และ “สทาสนันโดช” ซึ่งจัดเป็นบุญหรือกุศล (ความดีงาม) อย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้ครองเรือน จึงไม่ใช่สัมมากัมมันตะที่เป็นองค์มรรคอันจะนำไปสู่เป้าหมายสุดท้าย ดังนั้นในแง่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ทางสายกลางของอริสโตเติล และทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) โดยเฉพาะสัมมากัมมันตะที่ยังมีอาสวะ ในประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์ของทั้ง 2 แนวคิด จัดเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำในระดับที่เป็นจุดหมายระหว่างทาง (Means) (ตามแนวคิดของอริสโตเติล) ซึ่งนับว่ามีลักษณะสอดคล้องและตรงกันมากที่สุด ในประเด็นนี้

สรุป

จากการศึกษาจะเห็นว่า ในด้านความหมายและขอบเขตเรื่องเพศสัมพันธ์ในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ตรงกับคำว่า “เมถุนธรรม” โดยเรียกการมีเพศสัมพันธ์ว่า “เสพเมถุนธรรม” คือ การที่บุคคลมีเจตนาและมีความยินดีในการสอดใส่เครื่องหมายเพศของตนเข้าไปทางเครื่องหมายเพศช่องทางใดช่องทางหนึ่ง ได้แก่ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก ไม่ว่าจะเป็นของมนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน หรือของอมนุษย์ เช่น ยักษ์ เปรต หรือนาค เป็นต้น รวมถึงของตนเอง โดยที่สุดแม้สัมผัสเพียงนิดเดียวเท่าเม็ล็ดงา ย่อมเป็นการเสพเมถุนธรรม หรือมีเพศสัมพันธ์เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งมีความหมายแตกต่างจากแนวคิดตะวันตก โดยที่มุมมองตะวันตกมองว่า “เพศสัมพันธ์” (Sexual intercourse) หรือ “การมีเซ็กส์” (having sex) มีความหมายกว้างมากทั้งในแง่ความหมายดั้งเดิมแบบจารีต หรือแนวคิดเชิงภาษาโดยทั่วไป ที่ให้ความสำคัญกับการสอดใส่อวัยวะเพศชายเข้าไปในอวัยวะเพศหญิง และความหมายสมัยใหม่หรือแนวคิดเชิงเทคนิค ที่เรียกว่า “กิจกรรมทางเพศ” (sexual activity) ได้แก่ เพศสัมพันธ์ทางปากหรือทางทวารหนัก รวมถึงเพศสัมพันธ์กับอวัยวะอื่นๆ เช่น มือ หน้าอก ต้นขา หรือวัตถุอื่นๆ ซึ่งในมุมมองพุทธศาสนาไม่ครอบคลุมถึงการมีเพศสัมพันธ์กับอวัยวะอื่นนอกจากอวัยวะเพศ ปากและทวารหนัก รวมถึงกับวัตถุอื่นๆ ด้วย ส่วนการมีเพศสัมพันธ์กับมนุษย์และซากศพของมนุษย์อยู่นอกเหนือความหมายและขอบเขตมุมมองในทางตะวันตก

ส่วนในด้านมุมมองเรื่องเพศสัมพันธ์ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เมื่อพิจารณาจากแนวคิดจริยศาสตร์เชิงสัพพัญญูว่า จริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนามีลักษณะใกล้เคียงและสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีคุณธรรมมากที่สุด ถึงแม้เพศสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนาจะไม่ปรากฏชัดเจนว่ามีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีกฎธรรมชาติ ที่ยอมรับเพศสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อให้กำเนิดชีวิตในการสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์เท่านั้น ยกเว้นเพศสัมพันธ์ในมุมมองของพุทธทาสภิกขุที่เห็นสอดคล้องกับมุมมองนี้ ส่วนแนวคิดจริยธรรมของค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระ (autonomy) และความเคารพในตัวตนบุคคลทั้งหมด (whole persons) เป็นกุญแจสำคัญสู่ความเป็นผู้มีจริยธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เฉพาะในบทบาทของการสมรสต่างเพศและระบบผัวเดียวเมียเดียวเท่านั้น ซึ่งพระพุทธศาสนาเถรวาทก็ยอมรับมุมมองนี้เพียงแต่เหตุผลที่ยอมรับต่างจากค่านิยม เพราะมุ่งให้ความสำคัญกับการไม่เบียดเบียนสามิภรรยาของตนเองและของคนอื่นเป็นสำคัญ สำหรับแนวคิดประโยชน์นิยมที่ยึดถือความสุขความพึงพอใจโดยรวมจากการมีเพศสัมพันธ์เป็นสำคัญ กระทั่งมองว่าการผิดประเวณี (adultery) หรือการมีคู่นอนหลายคน (having multiple sexual partners) อาจสามารถเป็นที่ยอมรับได้ในทางจริยธรรมได้ ถ้าหากปรากฏว่าทำให้มีความสุขโดยรวมเพิ่มขึ้น ซึ่งพระพุทธศาสนาเถรวาทแม้จะยอมรับว่าเพศสัมพันธ์จะทำให้เกิดความสุขหรือความพึงพอใจที่เรียกว่ากามสุขก็ตาม ถึงกระนั้นก็ไม่ยอมรับเพศสัมพันธ์ที่ผิดทำนองคลองธรรมเช่นแนวคิดนี้ และจริยธรรมเรื่องเพศสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีลักษณะใกล้เคียงและสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีคุณธรรมมากที่สุด ซึ่งถือว่าสิ่งที่ดีคือสิ่งที่คนดีมีคุณธรรมเลือกกระทำโดยจะต้องเป็นไปตามความพอประมาณตามกฎแห่งทางสายกลาง (Golden Mean) ของอริสโตเติล ซึ่งตรงกับเบญจศีลข้อ 3 งดเว้นจากการประพฤติดิฉันท์ในกาม และมีเบญจธรรมข้อ 3 สหารสันโดษ การยินดีพอใจในสามิภรรยาของตน ซึ่งจัดเป็นทางสายกลางตามมรรคมืองค์ 8 ที่เรียกว่า “สัมมาคันมัตตะที่ยังมีสวาสะ”

References

- Bavornnantkul. (1993). *Sexuality Ethics*. Bangkok: Kasetsart University.
- Buddhadasa Study Group. (1999). *Some Aspects of sense-desire (Kāma) in the opinion of Buddhadasa*. Bangkok: Sukkhababjai Group.
- Detboon et al. (2017). Wife's Perspective of Equality in Family. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 41-55.
- Discovery Health. (2008). Sexual intercourse. In *sex encyclopedia (Sexual Health From A – Z)*. Copyright 2002 Sinclair Intimacy Institute. Retrieved January, 18, 2020, from <https://web.archive.org/web/20080822040701/http://health.discovery.com/centers/sex/sexpedia/intercourse.html>.
- Empradit et al. (2003). *General knowledge about sex education*. 3rd edition, revised. Bangkok: Thammasat University.

- Ilangakoon, Samantha. (2016). Sexual Ethics; A Need Indeed, Buddhist Ethics as a Model. *Cultural and Religious Studies*. 4(2), 134-139.
- Khruatachu, Damrongphon, & Phokhathitiyukt (Editor). (2008). *Biology 1*. Bangkok: Department of Biology, Faculty of Science, Mahidol University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Mahamakut Buddhist University. (1993). *Thai Tipitaka & Commentaries, Set of 91 Volumes*. 3rd edition, Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.
- Dimmock, M. & Fisher, A. (2017). *Ethics for A-Level*. Cambridge, UK: Open Book Publishers.
- Namane, P. (2016). An Analytical Study of Sadārasantosa and Stability of Family Institution. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(1): 42-55.
- Oxford University Press. (2020). *Sexual intercourse (noun)*. In *Oxford Advanced Learner's Dictionary (Online)*. Retrieved January, 18, 2020, from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/sexual+intercourse?q=sexual+intercourse>.
- Phramaha Abhinan Abhinantho (Bharksupo). (2003). *A Critical Study of the Middle Way in Theravada Buddhist Philosophy and Aristotle's Golden Means Theory*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramethidhammaporn (Prayoon Dhammacitto). (1996). *Instinct control*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto). (2014). *Buddhadham: Expanded version*. (39th ed.). (The 8th edition of computer data). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto). (2015). *Buddhist Dictionary Vocabulary version*. 23rd edition, Bangkok: Dhammathankusolchit Foundation.
- Promtha, S. (2005). *Buddhism and Ethical issues: prostitution, abortion and murder*. 3rd edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Royal Society. (2013). *Royal Institute Dictionary B.C.2554*. In honor of His Majesty the King, on the Auspicious Occasion of the 7th Royal Birthday Celebration, 5 December 2011. Bangkok: Royal Institute.
- Serirak, N. (2017). "Sexual intercourse in a medical perspective": the meaning of sexual intercourse as an aesthetic activity in the writings of Thai physicians in the 1970s. National Academic Conference The 11th Thai Humanities Research Forum, Exploring Aesthetic Dimensions in the Humanities. 8-9 September 2017 at Srinakharinwirot University, Prasarnmit, Bangkok. Nonthaburi: Medee Graphic Company Limited.

- Soble, A. (2002). Introduction: The Fundamentals of the Philosophy of Sex. In *The Philosophy of Sex*. 4th edition. Edited by Alan Soble. Lanham; Boulder; New York; Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- World Health Organization. (2006). *Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health 28–31 January 2002*. Geneva: World Health Organization.
- Yodthong, A. (2017). The Cohabitation of Men and Women who become one's legal age: Analyze views in Buddhism. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(1), 77-96.

รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*

An Investment Model in Stock Exchange in Accord with Sufficiency Economy

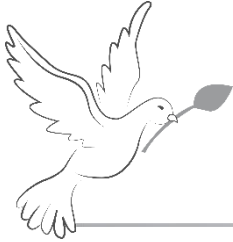
¹ศาสตรา ไหลประเสริฐ, จตุรงค์ ศรีวังสุวรรณ และ ชมพูนุท โมราชาตี

¹Sattra Laiprasert, Jaturong Sriwongwana and Chompunoot Morachat

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author Email: sattra.lg57@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) พัฒนารูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ประเมินรูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย นักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 80 คน ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ร่างรูปแบบ จำนวน 14 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ รวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่มและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2.1) ความพอประมาณ โดยการประเมินความเหมาะสมในการลงทุน ลงทุนด้วยเงินออม และหลีกเลี่ยงการเก็งกำไร 2.2) ความมี เหตุผล โดยการลงทุนด้วยการใช้ปัจจัยพื้นฐาน การใช้หลักเหตุและผล การประเมินความเสี่ยงและผลตอบแทน และการประเมินมูลค่าพื้นฐานของหุ้น 2.3) การมีภูมิคุ้มกัน โดยการจัดพอร์ตกระจายความเสี่ยง การลงทุนใน หุ้นพื้นฐานดีความเสี่ยงต่ำ การลงทุนแบบเน้นคุณค่า การใช้เครื่องมือลดความเสี่ยง 2.4) การมีความรู้ โดย การศึกษาเรียนรู้ในกิจการของหุ้น การมีความรู้ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการเงิน การวิเคราะห์ข้อมูล ก่อนการลงทุน 2.5) การมีคุณธรรม โดยการลงทุนในกิจการที่มีธรรมาภิบาล การไม่ใช้ข้อมูลวงใน และการ สร้างความสมดุลในทรัพยากร สังคม และสิ่งแวดล้อม 3) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความ เหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

คำสำคัญ: การลงทุน; ตลาดหลักทรัพย์; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The article aimed 1) to investigate the state of investment in the stock exchange of investors in the Northeast. 2) to develop the model and 3) to evaluate the model. The sample of the study consisted of 80 investors who invested in stock exchange in the Northeast region, 14 experts to consider the draft of the model and 18 professionals to evaluate the model. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows;

1) The state of investment in the stock exchange was found to be at a moderate level. 2) The development model consisted of 2.1) moderation done by evaluating the suitability of the investment, investing with savings and avoiding speculation; 2.2) reasonableness operated through using fundamentals, using reasoning and results, assessing risks and returns and basic valuation of stock; 2.3) risk management is done by risk diversification, investing good basic stocks with low risk, investing through value-based investment and using tools to reduce risks; 2.4) knowledge ability operated by investigating stock business, examining economy, industry, and finance, analyzing data before investment; 2.5) virtue did through investment in businesses with good governance, not using insider information, creating balance in social, cultural, and environments. 3) The model assessed by experts resulted in a higher level of suitability and possibility.

Keywords: Investment; Stock Exchange; Sufficiency Economy

บทนำ

การที่เศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะเจริญเติบโตได้จำเป็นต้องอาศัยการลงทุน การได้มาซึ่งเงินทุนนั้นต้องอาศัยแหล่งเงินทุนภายในประเทศและต่างประเทศ สำหรับในประเทศไทยมีตลาดทุนอยู่ 2 ประเภท คือ ตลาดแรกหรือตลาดหลักทรัพย์ออกใหม่ เป็นตลาดที่มีการเสนอขายหลักทรัพย์เป็นครั้งแรกด้วยการจำหน่ายให้นักลงทุนโดยตรง ด้วยการขายหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ์ หุ้นกู้ และพันธบัตร และตลาดรองหรือตลาดหลักทรัพย์ (Stock Market) รู้จักกันในหมู่นักลงทุนทั่วไปว่า ตลาดหุ้น (Kachathong, 2012)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand) หรือตลาดหุ้นเป็นแหล่งให้บริษัทต่าง ๆ เข้ามาระดมทุนเพื่อเอาไปพัฒนากิจการของบริษัท นับเป็นแหล่งระดมต้นทุนที่มีต้นทุนต่ำเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับดอกเบี้ยของสถาบันการเงินอื่น ๆ ดังนั้นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงมีบทบาทสำคัญในการระดมทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในทำนองเดียวกันการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็นับเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีความสนใจจากผู้ที่มีเงินออม เพราะมีโอกาสได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าการลงทุนประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะท่ามกลางภาวะที่มีอัตราเงินเฟ้อสูงแต่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารต่ำทำให้ผู้ออมเงินได้รับผลตอบแทนที่แท้จริงติดลบ (Worathitichaiarak, 2011) การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์

หรือหุ้นที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากการให้ผลตอบแทนที่ดี มีสภาพคล่องสูงและสะดวกในการลงทุน (Rodin, 2012) อีกทั้งการมีบริษัทจดทะเบียนที่หลากหลาย จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการความหลากหลายในการลงทุน (Saladaeng, 2014)

การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์สามารถทำได้โดยผ่านบริษัทนายหน้าค้าหลักทรัพย์ (Broker) ด้วยการลงทุนในหลักทรัพย์ที่สนใจ และจะได้รับผลตอบแทนในรูปเงินปันผล (Dividend) หรือในรูปของกำไรจากส่วนต่างของราคา (Capital Gain) อย่างไรก็ตามหากราคาหลักทรัพย์ที่ขายไปต่ำกว่าราคาซื้อมาก็จะเกิดการขาดทุน (Capital Loss) ดังนั้นการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์จึงมีความเสี่ยง เพราะราคาของหลักทรัพย์นั้นขึ้นกับปัจจัยหลายอย่างเช่น ภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ภาวะเศรษฐกิจของโลก อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ อุปสงค์ของนักลงทุน เป็นต้น (Kachathong, 2012) ดังนั้นก่อนตัดสินใจลงทุนจึงต้องมีการศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สภาพอุตสาหกรรม วัฏจักรของธุรกิจ และนโยบายของรัฐบาลที่ รวมทั้งผลการดำเนินงาน วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ของบริษัท (Saladaeng, 2014)

นักลงทุนที่เข้าไปซื้อขายหุ้นในตลาดนั้นมีทั้งผู้เล่นหุ้นอิสระหรือ “นักลงทุนรายย่อย” นักลงทุนสถาบันซึ่งได้แก่กองทุนประเภทต่างๆ นักลงทุนต่างชาติที่มีเงินทุนมากเมื่อเทียบกับปริมาณการซื้อขายในตลาด และบริษัทหลักทรัพย์ที่นอกจากจะทำหน้าที่เป็นนายหน้าแล้ว ยังเป็นผู้เล่นหุ้นรายหนึ่งโดยใช้เงินทุนของตัวเองตามที่กฎหมายกำหนด แต่กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดก็คือนักลงทุนรายย่อย (ร้อยละ 70) แต่กลับเป็นกลุ่มที่เสียเปรียบผู้ลงทุนกลุ่มอื่น ๆ ค่อนข้างมากเพราะต้องแข่งขันกับรายใหญ่ที่มีกำลังซื้อสูง มีข้อได้เปรียบในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ รวมทั้งการติดต่อข่าวสารสารสนเทศการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นการปั่นหุ้น การใช้ข้อมูลภายใน (Insider) การสร้างข่าวลือ การแต่งบัญชี เป็นต้น และนักลงทุนรายย่อยเองส่วนใหญ่ก็ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการลงทุนที่แท้จริงและนิยมซื้อตามคำบอกเล่า (Saladaeng, 2014) ดังนั้นจึงต้องมีแนวทางการลงทุนที่ควรเน้นที่ความรอบคอบและมีวิธีการป้องกันความเสี่ยงเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

หลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีหลักการที่สำคัญคือความพอประมาณ ที่มีความพอเพียงไม่โลภมากจนเกินไปและมีความสมเหตุสมผลในสิ่งที่คาดหวัง ความมีเหตุผล เป็นการกระทำอย่างมีเหตุผลและยอมรับได้ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันจากผลกระทบต่างๆที่จะเกิดขึ้นทั้งที่สามารถควบคุมได้และไม่สามารถควบคุมได้ การมีความรู้ เป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทนต่อเหตุการณ์ และเหมาะสมกับสิ่งที่ปฏิบัติ อยู่ และความมีคุณธรรม เป็นการนำคุณธรรม จริยธรรมที่ดีที่ถูกต้องมาเป็นสิ่งควบคุมสิ่งที่ปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ (Sareewiwatthana, 2007)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวและจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และยังไม่ปรากฏว่ามีการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ที่ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและนักลงทุนรายย่อยโดยทั่วไปเพื่อให้เกิดการลงทุนอย่างยั่งยืน ไม่ตกเป็นเหยื่อจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ได้ผลตอบแทนที่

คุ่มค่าและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุน ที่จะส่งผลต่อความมีเสถียรภาพของนักลงทุนรายย่อยต่อการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อประเมินรูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 สภาพการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 80 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกคือนักลงทุนที่มีประสบการณ์ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2. ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 14 คน ประกอบด้วยนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ผู้เชี่ยวชาญ นักลงทุนผู้มีประสบการณ์และนักวิชาการในสาขาการลงทุนและเศรษฐกิจพอเพียง เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านทัศนคติในการลงทุน	3.54	.82	มาก
2. ด้านการพิจารณาจากปัจจัยภายใน	3.51	.83	มาก
3. ด้านการพิจารณาจากข้อมูลข่าวสาร	3.47	.82	ปานกลาง
4. ด้านการพิจารณาจากปัจจัยจุลภาค	3.45	.86	ปานกลาง
5. ด้านการพิจารณาจากปัจจัยเชิงเทคนิค	3.40	.85	ปานกลาง
6. ด้านการพิจารณาจากปัจจัยมหภาค	3.37	.81	ปานกลาง
โดยรวม	3.46	.84	ปานกลาง

สรุปได้ว่าการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ด้านทัศนคติในการลงทุน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ด้านการพิจารณาจากปัจจัยภายใน และการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ด้านการพิจารณาจากปัจจัยมหภาค อยู่ในระดับต่ำสุด จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนรายย่อยตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน การมีความรู้ และการมีคุณธรรม เพื่อการสร้างผลตอบแทนอย่างยั่งยืนและลดความเสี่ยงในการลงทุน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบเพื่อการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน การมีความรู้ และการมีคุณธรรม 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การลงทุนด้วยหลักความพอประมาณ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การประเมินความเหมาะสมในการลงทุน การลงทุนด้วยเงินที่ไม่

มีการะจากการกัฏมการหลีกเลียงลงทุนที่เกินกำลังของตนเอง การหลีกเลียงการลงทุนด้วยความโลภ การลงทุนด้วยเงินออมที่เป็นเงินเหลือใช้ในระยะเวลา การลงทุนในระยะยาวและหลีกเลียงการเก็งกำไร

3.2) การลงทุนด้วยหลักความมีเหตุผล มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การลงทุนในหุ้นด้วยการใช้ปัจจัยพื้นฐาน การลงทุนโดยใช้หลักเหตุและผล การลงทุนในหุ้นให้เปรียบเสมือนการลงทุนในธุรกิจ การจำแนกประเภทของหุ้นเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ การปรับเปลี่ยนแนวคิดให้เหมาะสมกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ การมีความเชื่อมั่นในตนเองในการเลือกหุ้นที่ลงทุน การหลีกเลียงการลงทุนในหุ้นตามกระแส การตั้งจุดขายหุ้นทิ้งเพื่อตัดการขาดทุนและเสียโอกาส การพิจารณาผลตอบแทนที่ได้รับเปรียบเทียบกับความเสี่ยง การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยงและอัตราผลตอบแทน การพิจารณาการลงทุนจากแนวโน้มของเศรษฐกิจและกระแสนิยม การพิจารณาการลงทุนในกิจการที่มีการเติบโต การพิจารณาขายหุ้นอย่างมีหลักการ และการพิจารณาการลงทุนจากการประเมินมูลค่าพื้นฐานของหุ้น

3.3) การลงทุนด้วยหลักการมีภูมิคุ้มกัน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การจัดพอร์ตกระจายความเสี่ยงในการลงทุน การลงทุนซื้อหุ้นพื้นฐานดีในจังหวะที่มีความเสี่ยงต่ำ การใช้หลักบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการลงทุน การมีหลักปฏิบัติการลดความเสี่ยงในการลงทุน การควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม การจัดพอร์ตการลงทุนรองรับความเสี่ยงจากภาวะเงินเฟ้อ การลงทุนในหุ้นด้วยวิธีการลงทุนแบบเน้นคุณค่า การหามูลค่าหุ้นที่แท้จริงประกอบการตัดสินใจในการลงทุน การลงทุนในหุ้นที่มีมูลค่าต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง การเน้นลงทุนระยะยาวในหุ้นที่จ่ายปันผลดี การเน้นการลงทุนในหุ้นคุณภาพสูง การรักษาดำเนินหุ้นให้ได้ก่อนคิดถึงกำไร การลดต้นทุนการลงทุนในหุ้นให้ต่ำลงตลอดเวลา การเลือกลงทุนในหุ้นของกิจการที่โดดเด่นกว่ากิจการอื่น การใช้เครื่องมือทางเทคนิคลดความเสี่ยงในการลงทุน และการประเมินความเสี่ยงของหุ้นจากค่าสัมประสิทธิ์เบต้า

3.4) การลงทุนด้วยหลักการมีความรู้ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การมีความรู้ในกิจการของหุ้นนั้น การมีความรู้ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม การมีความรู้ทางการเงินและผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การมีความรู้เกี่ยวกับหุ้นและมีรูปแบบการลงทุนของตนเอง การหาข้อมูลและทำการวิเคราะห์อย่างดีที่สุดก่อนการลงทุน การมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหุ้นในทุกแง่มุม การมีความรู้ในการวิเคราะห์หุ้นเชิงเทคนิค การรู้จักจังหวะในการซื้อขายหุ้น และ

3.5) การลงทุนด้วยหลักการมีคุณธรรม มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การลงทุนในกิจการที่มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม การลงทุนในกิจการที่ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริต การไม่ใช่ข้อมูลวงในการลงทุนซื้อขายหุ้น และการลงทุนที่มีการสร้างความสมดุลในทรัพยากร สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ นักลงทุนต้องเห็นความสำคัญและทำความเข้าใจการลงทุนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม มีการสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายผู้เพื่อแบ่งปันความรู้และข้อมูลซึ่งกันและกัน และ ตลาดหลักทรัพย์ต้องให้การส่งเสริมในด้านความรู้และข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการลงทุน จากนั้นนำองค์ประกอบร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3. **วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่าหลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$)**

และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) สำหรับวัตถุประสงค์ของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) และเงื่อนไขความสำเร็จพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ รูปแบบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย หลักการ พบว่าหมายถึงการดำเนินการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนรายย่อยตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการสร้างผลตอบแทนอย่างยั่งยืนและลดความเสี่ยงในการลงทุน เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเรื่องการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งภายใต้บริบทของนักลงทุนรายย่อยนั้นมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การลดความเสี่ยงจากการลงทุน ทำให้นักลงทุนได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ Worathitichaiarak (2011) ที่พบว่าการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์เป็นทางเลือกเพื่อการออมเงินในระยะยาว ที่สามารถป้องกันการขาดทุนที่เกิดจากภาวะเงินเฟ้อได้ เพราะการลงทุนในหลักทรัพย์จะช่วยรักษามูลค่าที่แท้จริงของเงินลงทุน โดยให้ผลตอบแทนในรูปของเงินปันผล และส่วนต่างของราคาหุ้นที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับการดำเนินการ พบว่าประกอบด้วย 1) การใช้หลักความพอประมาณ เนื่องจากการใช้หลักความพอประมาณกับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์นั้นจะทำให้นักลงทุนสามารถลงทุนได้อย่างเหมาะสมมีความพอดีไม่มากหรือน้อยจนเกินไป และไม่สร้างให้เกิดความเดือดร้อนกับตนเองในระยะยาว แม้ว่าอาจจะทำให้นักลงทุนไม่ได้ผลตอบแทนจำนวนมากในระยะเวลาด้านๆ ก็ตาม โดยการดำเนินการตามหลักการนี้นั้นมีทั้งการประเมินความเหมาะสมในการลงทุน จะทำให้นักลงทุนรับทราบถึงระดับการลงทุนที่เหมาะสมกับสถานะทางการเงินของตนเอง ระดับความเสี่ยงที่ตนเองรับได้ การลงทุนด้วยเงินที่ไม่มีภาระจากการกู้ยืม จะทำให้นักลงทุนไม่เกิดความเดือดร้อนจากภาระการกู้ยืมที่มีกำหนดระยะเวลาในการชำระคืน การลงทุนด้วยเงินออมที่เป็นเงินเหลือใช้ในระยะเวลา จะทำให้นักลงทุนลดความเสี่ยงจากการลงทุนที่มีความไม่แน่นอนจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีทั้งปัจจัยบวกและปัจจัยลบซึ่งไม่รู้ว่าเกิดขึ้นเมื่อไร เกิดขึ้นอย่างไรและจะส่งผลกระทบต่อหุ้นขนาดไหน และหลีกเลี่ยงการเก็งกำไร จะทำให้นักลงทุนได้ผลตอบแทนที่เหมาะสมตามระดับความเสี่ยงที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่แท้จริงของการลงทุนในหุ้นที่เป็นการลงทุนในระยะยาว สอดคล้องกับการศึกษาของ Worathitichaiarak (2011) ที่พบว่าการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ควรที่จะใช้เงินออมหรือเงินเย็นในการลงทุน ไม่ควรใช้เงินกู้หรือเงินร้อนในการลงทุน 2) การลงทุนด้วยหลักความมีเหตุผล เนื่องจากการลงทุนด้วยหลักความมีเหตุผล จะทำให้นักลงทุนได้พิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนตามหลักของเหตุและผล และมีการพิจารณาอย่างรอบด้านด้วยความรอบคอบถึงผลที่จะตามมาก่อนการตัดสินใจเลือกลงทุนในหุ้นของกิจการใดกิจการหนึ่ง ซึ่งการดำเนินการตามหลักความมีเหตุผลนั้นประกอบด้วย การลงทุนในหุ้นด้วยการใช้ปัจจัยพื้นฐาน จะทำให้นักลงทุนได้รู้ถึงมูลค่าที่แท้จริงและแนวโน้มของหุ้นนั้น การลงทุนโดยใช้หลักเหตุและผล จะทำให้นักลงทุนมีอารมณ์ที่มั่นคง มีความอดกลั้น

ไม่เชื่อข่าวลือ ไม่ซื้อขายหุ้นตามอารมณ์ และยึดมั่นในหลักการในการลงทุน การลงทุนในหุ้นให้เปรียบเสมือนการลงทุนในธุรกิจ จะทำให้คิดว่าตนเองลงทุนในธุรกิจจริง ๆ ที่จะมองถึงการดำเนินงานและความเติบโตจึงไม่หวั่นไหวกับการเคลื่อนไหวของขึ้นลงของราคาหุ้นเพราะมั่นใจว่าธุรกิจของหุ้นนั้นยังดีอยู่ การหลีกเลี่ยงการลงทุนตามกระแส จะทำให้นักลงทุนลดความเสี่ยงจากหุ้นตามกระแสที่มีความผันผวนของราคาอย่างรุนแรง การวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและกิจการ จะทำให้นักลงทุนสามารถประเมินความเสี่ยงและอัตราผลตอบแทนของหุ้นนั้นก่อนตัดสินใจ และการประเมินมูลค่าพื้นฐานของหุ้น จะทำให้รู้ถึงมูลค่าที่แท้จริงของหุ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Sattayarom (2018) ที่พบว่า การวิเคราะห์เศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและกิจการ การประเมินมูลค่าการลงทุน และการพิจารณาการเติบโตในราคาที่เหมาะสม เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การเลือกซื้อหุ้นและเทคนิคการวิเคราะห์หุ้น 3) การลงทุนด้วยหลักการมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากการมีภูมิคุ้มกันในการลงทุนจะทำให้นักลงทุนได้มีการเตรียมการต่างๆ ในการป้องกันการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น และลดความเสี่ยงจากสถานการณ์ต่างๆ ที่ไม่คาดคิด อันจะทำให้การลงทุนเป็นไปด้วยความมั่นคง ได้รับผลตอบแทนในระยะยาวอย่างยั่งยืน ด้วยการดำเนินการต่างๆ ที่มีทั้งการจัดพอร์ตกระจายความเสี่ยงในการลงทุน จะทำให้การลงทุนมีความเสี่ยงน้อยลงและเป็นการลดความผันผวนของราคาหุ้นและผลตอบแทนที่อาจจะถูกกระทบด้วยความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับหุ้นใดหุ้นหนึ่ง การลงทุนในหุ้นพื้นฐานดี จะทำให้ได้หุ้นในราคาที่ไม่แพงจนเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับโอกาสเติบโตในอนาคต การควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม จะทำให้นักลงทุนสามารถรักษาเงินต้นได้แม้ว่าอาจจะต้องประสบกับภาวะความผันผวนของตลาด การลงทุนแบบเน้นคุณค่า จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงหรือป้องกันการขาดทุนและลดความเสี่ยงจากการลงทุนให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด การหามูลค่าหุ้นที่แท้จริงประกอบการตัดสินใจ จะทำให้เกิดความปลอดภัยในการลงทุนจากความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด การลงทุนระยะยาวในหุ้นที่จ่ายเงินปันผลดี จะทำให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าเงินฝากในระยะยาวจากหุ้นที่มีพื้นฐานแข็งแกร่งและไม่ต้องติดตามความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง การลงทุนในหุ้นคุณภาพสูง จะทำให้ได้รับผลตอบแทนสม่ำเสมอด้วยความเสี่ยงที่ต่ำ และการใช้เครื่องมือทางเทคนิคลดความเสี่ยงและการใช้ค่าสัมประสิทธิ์เบต้าประเมินความเสี่ยง จะทำให้ลดความเสี่ยงในการลงทุนจากเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ Chaiprasitjinda (2015) ที่พบว่า การลงทุนในหุ้นสามัญที่มีประสิทธิภาพ และการหลีกเลี่ยงหุ้นที่ผลประกอบการไม่ดี เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยของกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย และการศึกษาของ Boonmeesuwan (2016) ที่พบว่า นักลงทุนระยะสั้นควรที่จะเลือกเครื่องมือ Stochastic Oscillator และ 14-RSI ส่วนนักลงทุนระยะกลางควรที่จะเลือกเครื่องมือ MACD เป็นกลยุทธ์ทางเทคนิคของการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 4) การลงทุนด้วยหลักการมีความรู้ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งสำคัญกับการดำเนินการใดๆ ก็ตามรวมทั้งการลงทุนในหุ้น การมีความรอบรู้ที่เกี่ยวกับการลงทุนทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึกอย่างรอบด้าน จะทำให้นักลงทุนมีความได้เปรียบกว่านักลงทุนโดยทั่วไปในการนำความรู้เหล่านั้นมาวิเคราะห์อย่างเชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสมในการซื้อขายหุ้น ซึ่งมีทั้งการมีความรู้ในกิจการของหุ้นนั้น จะทำให้นักลงทุนมีความเข้าใจในกิจการของหุ้นและวางแผนการลงทุนอย่างถูกต้อง จะทำให้นักลงทุนสามารถวิเคราะห์แนวโน้มความเป็นไปของตลาดหุ้นได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง การมีความรู้

ทางการเงิน จะทำให้นักลงทุนสามารถวิเคราะห์แนวโน้มของธุรกิจที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ทางการเงินเป็นสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนลงทุนและการมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหุ้นในทุกแง่มุม จะทำให้นักลงทุนสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมากที่สุด การมีความรู้ในการวิเคราะห์หุ้นเชิงเทคนิค จะทำให้นักลงทุนสามารถคาดการณ์ว่าราคาหุ้นจะมีพฤติกรรมเคลื่อนไหวในอนาคตสอดคล้องกับที่เคยเกิดขึ้นในอดีตหรือไม่ การรู้จักจังหวะในการซื้อขายหุ้น จะทำให้การเข้าซื้อขายหุ้นเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีโอกาสได้กำไรสอดคล้องกับการศึกษาของ Suebtrakul (2015) ที่พบว่านักลงทุนรายย่อยส่วนใหญ่ใช้ความรู้พื้นฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน การเลือกบริษัทที่ลงทุน และปัจจัยที่ส่งผลต่อตลาดหุ้น เป็นต้น ประกอบการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และการศึกษาของ Sattayarom (2018) ที่พบว่าการศึกษาการวิเคราะห์ทางเทคนิค โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยทางเทคนิคประเมินมูลค่าหุ้นและปริมาณการซื้อขายในอดีตเพื่อนำมาใช้คาดการณ์พฤติกรรมเคลื่อนไหวของหุ้นในอนาคต โดยการใช้แผนภูมิและเครื่องมือต่างๆ ภายใต้สมมติฐานราคาหุ้น ความเคลื่อนไหวของราคาเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง และพฤติกรรมทำซ้ำรอยเดิมของนักลงทุน เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การเลือกซื้อหุ้นและเทคนิคการวิเคราะห์หุ้น และ 5) การลงทุนด้วยหลักการมีคุณธรรม เนื่องจากความมีคุณธรรมจะทำให้นักลงทุนมีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกงหรือเบียดเบียนผู้อื่น อีกทั้งยังเลือกลงทุนในกิจการที่มีความซื่อตรงและมีธรรมาภิบาล ซึ่งทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การลงทุนเป็นไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ประการนี้ นับเป็นจุดเด่นของการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมีทั้งการลงทุนในหุ้นของกิจการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะทำให้นักลงทุนได้มีส่วนสนับสนุนกิจการที่มีการประกอบธุรกิจอย่างถูกต้องและส่วนทำให้สังคมมีความสงบสุขทำประโยชน์ต่อส่วนรวม อีกทั้งกิจการเหล่านี้โดยส่วนใหญ่แล้วจะดำเนินธุรกิจอย่างก้าวหน้าและมีเสถียรภาพ การลงทุนในหุ้นของกิจการที่ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริต จะทำให้นักลงทุนสามารถไว้วางใจในการถือครองหุ้นของกิจการนั้นว่าผู้บริหารจะดูแลราคาหุ้นเป็นอย่างดีไม่เข้าไปแทรกแซงราคาหรือให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และกิจการที่มีผู้บริหารเช่นนี้ก็มักจะสามารถบริหารกิจการให้มีความก้าวหน้าส่งผลให้หุ้นของกิจการมีราคาเพิ่มขึ้น การไม่ใช้ข้อมูลลงใน จะทำให้นักลงทุนมีความซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่เสี่ยงกับการทำผิดกฎหมาย และการสร้างความสมดุลในทรัพยากร สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จะทำให้นักลงทุนได้ทั้งผลตอบแทนจากการลงทุน และได้มีส่วนสนับสนุนกิจการที่มีส่วนในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการศึกษาของ Panya (2015) ที่พบว่า นักลงทุนรายย่อยได้มีการนำปัจจัยคือ ความโปร่งใสในการเผยแพร่ข้อมูลบริษัท และการได้รับการยอมรับว่าเป็นบริษัทภิบาล มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาประกอบการตัดสินใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สรุป

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

1. หลักการ การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนรายย่อยตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
2. วัตถุประสงค์ เพื่อการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน การมีความรู้ และการมีคุณธรรม

3. การดำเนินการ ดังนั้นภายใต้หลักการจึงมีการดำเนินการดังนี้ 1) ความพอประมาณ โดยการประเมินความเหมาะสมในการลงทุน ลงทุนด้วยเงินออม และหลีกเลี่ยงการเก็งกำไร 2) ความมีเหตุผล โดยการลงทุนด้วยการใช้ปัจจัยพื้นฐาน การใช้หลักเหตุและผล การประเมินความเสี่ยงและผลตอบแทน และการประเมินมูลค่าพื้นฐานของหุ้น 3) การมีภูมิคุ้มกัน โดยการจัดพอร์ตกระจายความเสี่ยง การลงทุนในหุ้นพื้นฐานดีความเสี่ยงต่ำ การลงทุนแบบเน้นคุณค่า การใช้เครื่องมือลดความเสี่ยง 4) การมีความรู้ โดยการศึกษาเรียนรู้ในกิจการของหุ้น การมีความรู้ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการเงิน การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการลงทุน 5) การมีคุณธรรม โดยการลงทุนในกิจการที่มีธรรมาภิบาล การไม่ใช้ข้อมูลวงใน และการสร้างความสมดุลในทรัพยากร สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. เงื่อนไขความสำเร็จ นักลงทุนต้องเห็นความสำคัญของการลงทุนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ สร้างเครือข่ายแบ่งปันความรู้และข้อมูล และตลาดหลักทรัพย์ต้องให้การส่งเสริมในด้านความรู้และข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการลงทุน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 บริษัทนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ควรนำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของนักลงทุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของบริษัทตน

1.2 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่จะสามารถลดความเสี่ยงในการลงทุนและสร้างผลตอบแทนได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในเรื่องการสร้างเครือข่ายนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ตามแนวทางเศรษฐกิจ ที่มุ่งเน้นในเรื่องการแบ่งปันข้อมูลที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกันในกลุ่มนักลงทุนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ควรมีการศึกษาในเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์อย่างมั่นคงสำหรับผู้ลงทุนรายใหม่

References

- Boonmeesuwan, C. (2016). *Comparative Analysis of Returns from Different Technical Strategies of Investment in the Stock Exchange of Thailand*. Bangkok: Huachiew Chalermprakiet University.
- Chaiprasitjinda, J. (2015). *Factors Influence Investment Decision Making of Generation Y in Stock Exchange of Thailand*. Thesis Master of Business Administration. Graduate School: Kasetsart University.

- Kachathong, P. (2012). *Small Investors Opinions on Investing the Stock Exchange of Thailand*. Thesis Master of Business Administration. Graduate School: Dhonburi Rajabhat University.
- Panya, P. (2015). *The Behavior of Individual Investors in the Stock Exchange of Thailand (SET)*. Thesis Master of Economics. Graduate School: National Institute of Development Administration.
- Rodin, K. (2012). *Common Stocks as an Effective Hedge against Inflation*. Thesis Master of Economics. Graduate School: Ramkhamhaeng University.
- Saladaeng, C. (2014). *Comparison of Excess Rate of Return and Risk of Proactive and Passive Stocks in the SET 50 index according to Different Investment Periods*. Thesis Master of Business Administration. Graduate School: University of the Thai Chamber of Commerce.
- Sareewiwatthana, P. (2007). Notes on the Concept of the Sufficiency Economy Theory and Stock Investment in Thailand. *Nida Business Journal*, 6(2), 83 -91.
- Sattayarom, V. (2018). Stock Strategy and Stocks Analysis Techniques. *Eau Heritage Journal*, 8(2), 80 -90.
- Suebtrakul, S. (2015). *Investment Behavior of Retail Investors in the Thai Security Market*. Thesis Master of Business Administration. Graduate School: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Worathitichaiarak, P. (2011). *The Return on the Investment Portfolio in Ordinary Shares by Value Investment in the Stock Exchange of Thailand*. Thesis Master of Business Administration. Graduate School: Bangkok University.

เครือข่ายทางสังคม: กลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน
สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5*

Social Network: The Mechanic to Sustainably Improve Quality of Life for
High-School Students in Nakhorn Pathom Province of The Five Precepts

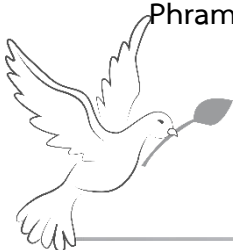
¹พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, พระมหาอภินิษฐ์ สิริปัญโญ, พระณัต วฑฒโน,
พระมหาอนันท์ อนันโท และธวัช หอมทวนลม

Phramaha Prakasit Sirimato, Phramaha Akanit Siripanṇo, Phra Thanat Vaddhano,
Phramaha Anon Anando and Thawat Homthuanlom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Sirimato@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 และ 2) เพื่อเสนอกลไกขับเคลื่อนเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยใช้หลักศีล 5 ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 ได้พบองค์ประกอบของกลไก 3 องค์ประกอบ คือ 1) “เยาวชน” เป็นกลุ่มเป้าหมายด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ พฤติกรรม ความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต 2) “กระบวนการ” คือ การมีกระบวนการอบรมเฉพาะปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้ความรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 3) “เครือข่าย” คือ ต้องมีผู้รับผิดชอบหลัก อาจจะเป็นตัวเยาวชนเอง ครอบครัว ผู้ปกครอง สถานศึกษา การมีศูนย์อบรมที่มีความพร้อมสามารถอบรมเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ภาคส่วน ในลักษณะที่เรียกว่า “บวร” โดยร่วมมือกันตั้งแต่การร่วมกันวางแผน นำเยาวชนเข้าสู่กระบวนการ และติดตามผล

2) กลไกขับเคลื่อนการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนโดยใช้หลักศีล 5 นั้น ได้พบกลไกขับเคลื่อน 3 กลไก คือ (1) กลไกด้านศูนย์อบรม หรือ ศูนย์บ่มเพาะ มีองค์ประกอบคุณสมบัติของศูนย์อบรม คือ

* Received March 17, 2020; Revised May 15, 2020; Accepted May 20, 2020

ด้านการวางแผนงาน ด้านบุคลากร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสื่ออุปกรณ์ ด้านงบประมาณ (2) กลไกด้านกระบวนการ หรือ การจัดกิจกรรมอบรม มีองค์ประกอบที่เป็นกระบวนการทำงาน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการอบรม ขั้นดำเนินการอบรม และขั้นการประเมินผล (3) กลไกด้านเครือข่ายทางสังคม หรือ ด้านความร่วมมือ มีจำนวน 5 กลุ่มเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย เครือข่ายสถานศึกษา เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายองค์กรทางศาสนา เครือข่ายองค์กรชุมชน เครือข่ายวิทยากร และ เครือข่ายเยาวชน และครอบครัว

คำสำคัญ: เครือข่ายทางสังคม; หลักประกันคุณภาพชีวิต; กลไก; ศีล 5

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop activities for enhancing the sustainable quality of life guarantees for secondary school students in Nakhon Pathom by using the principles 5 and 2) to propose a mechanism to enhance the quality of life for secondary students Study in Nakhon Pathom province by using the 5 precepts, using the integrated research methodology, namely quantitative research. Data was collected from 400 sample questionnaires. Data was analyzed using percentage, mean, standard deviation. And qualitative research Conduct in-depth interviews with 25 key informants/person. Analyze the data through explanations and descriptions.

The results of the research were showed that

1) The development of activities to enhance the quality of life standing for secondary school students in Nakhon Pathom province by using the 5 precepts, found that the components of the three components were 1) "youth" as the target group By creating knowledge, understanding, attitudes, behaviors, risk in living. 2) "Process" was the process of training, incubation, cultivation, awareness creation that was suitable for the target group. 3) "Network" means that there must be a primary person responsible. Maybe the youth themselves, families, parents, educational institutions, having a training center that was ready to train the youth to have knowledge, understanding, attitudes, and change their lifestyle according to the 5 precepts effectively By collaborating from many sectors in a way called "บวร", by collaborating from planning Bring youth into the process and follow up.

2) Mechanisms that drive to enhance the quality of life that still stands for the youth by using the 5 precepts. There were 3 driving mechanisms which were (1) the mechanism of the training center or incubation center has the qualifications of the training center, namely the planning of work Facility personnel Media, equipment and budget. (2) The mechanism, process or organization of training activities There were 2-step work process components, namely, preparation for training process and the evaluation stage. (3) The mechanism of social networks or cooperation has 5 network groups. consisting of 1) school network 2) government network 3) network of religious organizations 4) network of community organizations 5) network of speakers 6) network of youth and families

Keywords: social network; quality of life guarantee; mechanism; 5 precepts

บทนำ

หากเรามองถึงปัญหาอาชญากรรมและปัญหาทางสังคมจะพบว่า มีปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับลัทธิลัษณียุค 5 หลายประการซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดคดีอาชญากรรมไว้ 5 หมวด ได้แก่ 1) คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ เช่น การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ลักพาเรียกค่าไถ่ วางเพลิง เป็นต้น 2) คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ เช่น การฆ่าทั้งโดยเจตนาและไม่มีเจตนา ทำร้ายร่างกาย และการข่มขืนกระทำชำเรา 3) คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ เช่น ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ รับของโจร เป็นต้น 4) คดีน่าสนใจ เช่น โจรกรรมรถ ฉ้อโกง ยักยอก เป็นต้น 5) คดีรัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดีอาวุธปืน คดีการพนัน คดียาเสพติด การค้าประเวณี และการมีและเผยแพร่วัตถุลามก เป็นต้น ดังนั้น การลัษณียุค 5 คือ การฆ่า การลักทรัพย์ การลัษณียุคประเวณี การฉ้อโกง การให้ร้าย และการเสพยาเสพติด (Taingpittayakorn & Moonkhum, 2018) ทั้งหมดถือว่าเป็นสาเหตุแห่งปัญหาอาชญากรรมและปัญหาของสังคมที่จะทำให้สังคมนั้นไม่มีความสุข และจากการที่กรุงเทพมหานคร ได้ตรวจสอบสถิติคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พบว่า ที่ผ่านมามีเด็กและเยาวชน(อายุระหว่าง 13-18 ปี) กระทำความผิดอาญามีจำนวนมาก คือ ในปี 2557 มีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาทั้งสิ้น 35,537 คดี ในจำนวนนี้เป็นคดียาเสพติดมากที่สุดจำนวน 16,508 คดี รองลงมาคือคดีเกี่ยวกับทรัพย์ 3,252 คดี และเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชน จากรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร พ.ศ.2559 เปรียบเทียบระหว่างปี 2557 กับปี 2559 จะพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาแม้มีสถิติโดยรวมในจำนวนคดีลดลงก็จริง คือ รวมมีจำนวน 30,355 คดี แต่ในส่วนคดีเยาวชนผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็ยังอยู่ในระดับที่สูงอยู่ คือ มีจำนวนถึงคดี 12,405 คดี

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดที่มีสถานศึกษาหลากหลายครบทุกสังกัดและครอบคลุมทุกระดับการศึกษาที่จะให้บริการทางการศึกษาแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในจังหวัดนครปฐมอย่างทั่วถึงตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยในส่วนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดนครปฐมมีสถานศึกษา จำนวน 321 แห่ง แยกเป็นสถานศึกษาในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 จำนวน 173 แห่ง และในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 จำนวน 148 แห่ง มีสถิติเยาวชนนักเรียนที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย(อายุระหว่าง 13-18ปี) รวม 31,131 คน สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจำนวนเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาซึ่งจะได้รับการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป แต่จากสถิติของศาลเยาวชนและครอบครัวสังกัดภาค 7 ประจำปี พ.ศ.2559 กลับพบว่า มีสถิติคดีแพ่งของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครปฐมที่ได้รับการตัดสินเสร็จไป 605 คดี สูงเป็นอันดับหนึ่งของของศาลเยาวชนและครอบครัวสังกัดภาค 7 และ สถิติคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครปฐมที่ได้รับการตัดสินเสร็จไปแล้วถึง 403 คดี สูงเป็นอันดับหนึ่งของของศาลเยาวชนและครอบครัวสังกัดภาค 7 ข้อนี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมเบื้องต้นคือศีล 5 ของเยาวชนซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน (Siriwon,

2010) ดังนั้น การที่จะลดปัจจัยเสี่ยงและการเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมแก่เยาวชนจึงเป็นสิ่งที่ทุกภาคในสังคมทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน จะต้องให้ความสำคัญในการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายทางสังคมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง (Phramaha Yothin Yodhiko, Phra Watthana Yanāvaro & Suwan, 2019)

ดังนั้น จากปัญหาด้านศีลธรรมของคนในสังคมส่งผลต่อการขาดความเอื้ออาทรต่อกันของสังคม สภาพสังคมที่มีปัญหาด้านจริยธรรมพื้นฐาน คือ ขาดศีล 5 ส่งผลกระทบกับการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยของคนในสังคมอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ซึมซับการดำเนินชีวิตแบบผิด ๆ กับสภาพสังคมที่ขาดคุณธรรมพื้นฐาน คือ ศีล 5 ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย แม้จะมีหลายหน่วยงาน หลายองค์กร ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรทางศาสนา หน่วยงานการศึกษา ที่พยายามส่งเสริมในเรื่องนี้ เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ปลอดภัยและมีสุขแก่อนาคตของชาติ (Thapin, 2020) แต่ก็ยังเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ชัดเจนอาจเป็นเพราะขาดการทำงานที่ประสานกัน หรือขาดการทำงานที่สอดคล้องกันในประเด็นปัญหานี้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาถึงกลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 มุ่งศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจในหลักการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม เพื่อร่วมพัฒนากิจกรรมในการลดปัจจัยเสี่ยงและเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนโดยใช้หลักศีล 5 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม และเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ร่วมมือกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรทางศาสนา สถาบันการศึกษา องค์กรชุมชน ในขับเคลื่อนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 อันจะเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนด้วยการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 สำหรับเยาวชนในสังคมไทย เป็นรูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมในกิจกรรมการดำเนินชีวิตเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงและเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมของเยาวชนในสังคมไทย รวมถึงการสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม สร้างสรรค์สังคมและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันที่มีความปรองดอง สมานฉันท์ มีภูมิต้านทานต่อความเปลี่ยนแปลง และค้นหากระบวนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายทางสังคมมุ่งหวังในการลดปัจจัยเสี่ยงและเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคมที่จะเปลี่ยนหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5
3. เพื่อเสนอกลไกขับเคลื่อนเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คณะผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสังคม แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมและการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักการของศีล 5 แนวคิดเกี่ยวกับการลดเหล้าบุหรี่ นำมากำหนดเป็นแนวทางการดำเนินการวิจัย คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ทำการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และมีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

โดยการปฏิบัติการวิจัย (Action Research) ใน 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรม "พุทธปัญญาฯ" กับการส่งเสริมหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5 กำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม และ 2) กิจกรรม "เข้าพรรษาปลอดภัย: เยาวชนไทยห่างไกลปัจจัยเสี่ยง" เป็นขยายผลของโครงการและกิจกรรมจากการถอดบทเรียนในกิจกรรมที่ 1 กำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 และเพื่อสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงกลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) การศึกษาเพื่อทราบถึงพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม และการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักการของศีล 5 ที่จะเป็เครื่องมือและกระบวนการในการขัดเกลาทางสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกให้อยู่ภายใต้กติกาสังคม อย่างมีเหตุผลในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักการสำคัญ (Phrakhruwinaitorn Anek Tejavaro, 2017) คือ

- (1) หลักประกันความมั่นคงของชีวิต คือ การไม่ร้ายทำลายผู้อื่น ไม่เบียดเบียนกันทางกาย (ศีลข้อที่ 1)
- (2) หลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน คือ การไม่ทุจริตคดโกง ไม่มัวเมา ไม่ละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น มีสุจริต ดำเนินชีวิตแบบสัมมาชีพ (ศีลข้อที่ 2)
- (3) หลักประกันความมั่นคงของสถาบันครอบครัว คือ ไม่ละเมิดต่อจริยธรรมทางเพศ (ศีลข้อที่ 3)

(4) หลักประกันความมั่นคงของสังคม คือ การไม่เบียดเบียนกันด้วยวาจา ไม่กล่าวถ้อยคำที่ปราศจากสติ และขาดความรับผิดชอบ วาจาที่สร้างความแตกแยก (ศีลข้อที่ 4)

(5) หลักประกันความมั่นคงของสุขภาพ คือ การไม่ดื่ม ไม่เสพสิ่งของมีเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิด (ศีลข้อที่ 5)

และได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

2) การสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนโดยใช้หลักศีล 5 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม เป็นการพัฒนาจากผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อขับเคลื่อนขยายผลต่อไป โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อน แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการวิจัย

2. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 และผลความตระหนักรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ที่เกิดหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 ที่จัดขึ้น จึงได้ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 400 คน/ตัวอย่าง

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อยืนยันร่วมกันถอดบทเรียนการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 และร่วมกันยืนยันความถูกต้องของข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากกิจกรรม รวมถึงให้ข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมต่อไป โดยคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 25 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา การอบรมเยาวชน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา และกลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวแทนเยาวชน

2. ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) ในการถอดบทเรียนจากการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ค้นหาแนวทางการสร้างเครือข่ายทางสังคมขับเคลื่อนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนโดยใช้หลักศีล 5 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 17 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ด้านการส่งเสริมจริยธรรมเยาวชน กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักวิชาการด้านการศึกษา และ กลุ่มที่ 3 กลุ่มนักวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิจากวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตำราทางวิชาการ วารสารและหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศีล 5 และพฤติกรรม การปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม จะดำเนินการโดย 3 วิธีการ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และ การสังเกตพฤติกรรม

การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว ใช้เทคนิคสามเส้า (triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มา มีความถูกต้อง

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มา มีความถูกต้อง

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มา มีความถูกต้อง

หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและเข้าไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลอาจจะดำเนินการไปพร้อมกัน

ผลการศึกษา

1. การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม ได้สรุปการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมตามกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (ปัญญา) ด้านทัศนคติ (สมาธิ/จิต) ด้านพฤติกรรม (ศีล) สรุปได้คือ 1) ด้านความรู้ (ปัญญา) จากกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน ที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์บ้าง โดยสถานศึกษาบ้าง โดยหน่วยงานอื่นๆ

บ้าง หรือร่วมมือกันจัดบ้าง แม้มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันไป แต่โดยเนื้อหาแล้วก็มุ่งให้เยาวชนได้มีความรู้ ปลูกฝังค่านิยม ส่งเสริมความตระหนักรู้การปฏิบัติตนในครรลองคลองธรรมแห่งศาสนา วัฒนธรรมประเพณีจารีตอันดีงามของชาติไทย โดยสรุปประเด็นเกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ คือ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องศีล 5 ความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโทษของอบายมุข ความรู้เกี่ยวกับเรื่องธรรมะเพื่อพัฒนาชีวิต ความรู้เกี่ยวกับเรื่องบริหารจัดการจริยปัญญา ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการฝึกสติ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องจิตสำนึกพลเมืองดี ความรู้เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่ชาวพุทธ 2) ด้านทัศนคติ (สมาธิ) ในกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน ที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์บ้าง โดยสถานศึกษาบ้าง โดยหน่วยงานอื่นๆ บ้าง หรือร่วมมือกันจัดบ้าง ล้วนมุ่งหวังการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเยาวชน หรือ ผู้เข้าอบรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อหลีกเลี่ยง ห่างไกลจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของพระพุทธศาสนา สรุปประเด็นเกี่ยวกับความมุ่งหวังด้านทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ คือ การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การมีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคม การปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธ ความศรัทธาในพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา ความเชื่อมั่นในการทำความดี เห็นประโยชน์ของการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม การร่วมกันสร้างสังคมสันติสุข 3) ด้านพฤติกรรม (ศีล) จากการศึกษาการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยศึกษาจากการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน ที่ดำเนินการโดยภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐโดยสถานศึกษา องค์กรชุมชนโดยวัด มีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อไป โดยกระบวนการให้ความรู้ สร้างจิตสำนึกดี และพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา คือหลักไตรสิกขา จากการศึกษาได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี เป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ มีความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ มีความเคารพสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม จารีตของสังคม การเรียนรู้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปลอดภัยมีสันติสุข การสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนด้วยการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5

2. การพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทำการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 และประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม จึงได้พัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 จำนวน 2 กิจกรรม สรุปได้ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 โครงการ "พุทธปัญญา" กับการส่งเสริมหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5" มีผลที่ได้ คือ 1) มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเข้าร่วม 211 คน จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ 200 คน 2) มีโรงเรียนสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นเครือข่ายจัดกิจกรรมจำนวน 8 หน่วยงาน จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ 5 หน่วยงาน อีกทั้งมีเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน คือ 1) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ 2) กลุ่มสถาบันการศึกษา และ 3) กลุ่มองค์กรชุมชน ส่วนกิจกรรมที่ 2 ชื่อโครงการ "เข้าพรรษาปลอดภัย เยาวชนไทยห่างไกลปัจจัยเสี่ยง" เป็นการขยายผลจากการถอดบทเรียนในกิจกรรมที่ 1 โดยมุ่งเน้นให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

ของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ร่วมเป็นเครือข่ายจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยใช้ช่วยวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ เทศกาลเข้าพรรษาเป็นโอกาสสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือ เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของสุรา บุหรี่ และสิ่งเสพติด ผลที่ได้ คือ มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมเข้าร่วม 245 คน จากเป้าหมายที่ทั้งไว้ 200 คน มีสถานศึกษา โรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมจำนวน 18 หน่วยงาน จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ 10 หน่วยงาน นอกจากนี้ ทำให้ได้ฐานข้อมูลเกี่ยวกับระดับความรู้ความเข้าใจในหลักการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 และพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม และมีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับเครือข่ายโรงเรียน หรือ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าร่วม รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ขยายกิจกรรมไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อร่วมกันเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5 แก่เยาวชน เช่น เช่น กิจกรรมโรงเรียนสีขาว กิจกรรมห้องเรียนสีขาว กิจกรรมโรงเรียนศีล 5 การประกวดโครงงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

3. การประเมินความรู้ความเข้าใจในหลักศีล 5 และพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม

1) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 อยู่ในระดับ มาก คือ มีผู้ตอบแบบคำถามถูกและได้ค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับมาก จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 72.25 ส่วนนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 อยู่ในระดับ น้อย คือ ตอบแบบคำถามถูกและได้ค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับน้อย มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75

2) การพัฒนาพฤติกรรมในการรักษาศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พฤติกรรมในการรักษาศีลข้อที่ 2 อทินนาทาน มีระดับค่าคะแนนสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.23 รองลงมาได้แก่ ศีลข้อ 1 ปาณาติบาต มีค่าเฉลี่ย 4.13 ส่วนข้อที่มีระดับค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจาร มีค่าเฉลี่ย 3.96

3) สรุปเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในกิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

คณะผู้วิจัยได้พบข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น คือ

1. ด้านพระสงฆ์/พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไม่ได้แนะนำการปฏิบัติตามศีล 5 ให้เข้าใจ สอนเข้าใจยาก มีค่าความถี่ของผู้ให้ข้อเสนอแนะ 38 คน

2. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฝึกอบรมจริยธรรมหลายครั้ง แต่เนื้อหาการอบรม หรือกิจกรรมเป็นแบบเดิม ๆ จึงไม่น่าสนใจ ค่าความถี่ของผู้ให้ข้อเสนอแนะ 22 คน

ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้น และคณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ในวันจันทร์ ที่ 21 ตุลาคม 2562 ณ ห้องประชุม “กิตติคุณ” วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่จั่น พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม มีผู้เข้าร่วมรวม คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ด้านการส่งเสริมจริยธรรมเยาวชน กลุ่มนักวิชาการด้านการศึกษา และกลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานและเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนตามหลักศีล 5 นั้นควรมีการ

ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สื่อสารนำศีล 5 สู่การปฏิบัติในกลุ่มเยาวชน เช่น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เนื่องจากพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในสังคมโดยเฉพาะในสถานศึกษา รับภาระที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่กลุ่มเยาวชนละสังคัม นอกจากนี้ ได้สรุปข้อเสนอแนะทางการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชน ในเบื้องต้นคือการพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักปฏิบัติศีล 5 สู่กลุ่มเยาวชน ให้มีทักษะการทำงานที่เหมาะสมกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น จึงได้เสนอแนะทางการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้เป็นผู้นำด้านการส่งเสริมศีล 5 สู่เยาวชน ให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติศีล 5 สามารถพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ได้อย่างถูกต้อง และเป็นแกนนำขับเคลื่อนเครือข่ายสร้างสังคมสู่สันติสุข โดยจะเป็นการทำงานที่หนุนเสริมนโยบายสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

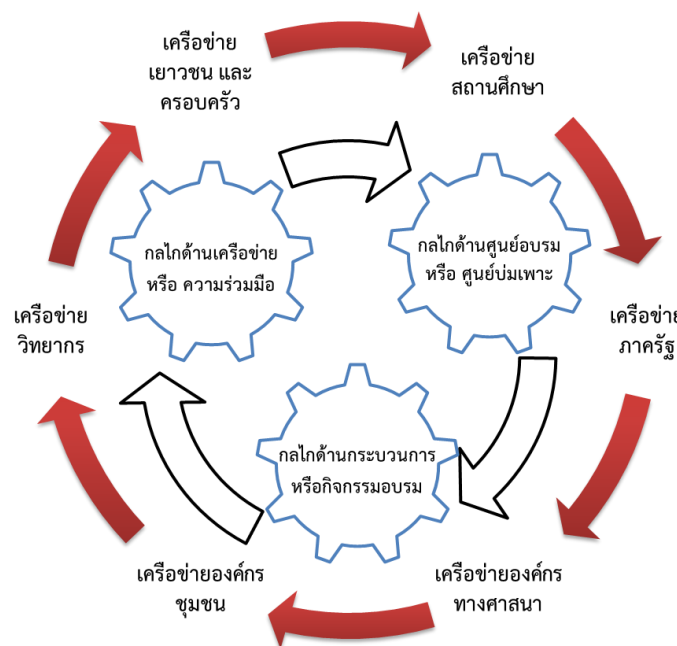
4. กลไกขับเคลื่อนการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

จากการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 ได้พบองค์ประกอบของกลไกประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) “เยาวชน” เป็นกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิต พฤติกรรม ความเสี่ยงในการดำเนินชีวิต 2) “กระบวนการ” คือ การมีกระบวนการบ่มเพาะปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย มีแผนงานหรือประเด็นการอบรมที่ชัดเจน มีกิจกรรมที่สนใจใฝ่รู้ มีวิทยากรหรือผู้ดำเนินการอบรมที่มีทักษะสามารถสร้างแรงจูงใจหรือขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายของกิจกรรม โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา สู่การพัฒนาพฤติกรรมตามหลักศีล 5 จึงเป็นการร่วมกันเป็นพลังเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนโดยใช้หลักศีล 5 3) “เครือข่าย” คือ ต้องมีผู้รับผิดชอบหลัก อาจจะเป็นตัวเยาวชนเอง ครอบครัว ผู้ปกครอง สถานศึกษา การมีศูนย์อบรมที่มีความพร้อมสามารถอบรมเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิต ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ภาคส่วน ในลักษณะที่เรียกว่า “บวร” โดยร่วมมือกันตั้งแต่การร่วมกันวางแผน นำเยาวชนเข้าสู่กระบวนการ และติดตามผล

ในส่วนการขับเคลื่อนกลไกเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนโดยใช้หลักศีล 5 นั้น ได้พบกลไกขับเคลื่อน 3 กลไก คือ 1) กลไกด้านศูนย์อบรม หรือ ศูนย์บ่มเพาะ มีองค์ประกอบคุณสมบัติของศูนย์อบรม คือ ด้านการวางแผนงาน ด้านบุคลากร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสื่ออุปกรณ์ ด้านงบประมาณ 2) กลไกด้านกระบวนการ หรือ การจัดกิจกรรมอบรม มีองค์ประกอบที่เป็นกระบวนการทำงาน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการอบรม ขั้นดำเนินการอบรม และขั้นการประเมินผล 3) กลไกด้านเครือข่ายทางสังคม หรือ ด้านความร่วมมือ มีจำนวน 5 กลุ่มเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย 1) เครือข่ายสถานศึกษา 2) เครือข่ายภาครัฐ 2) เครือข่ายองค์กรทางศาสนา 3) เครือข่ายองค์กรชุมชน 5) เครือข่ายวิทยากร 6) เครือข่ายเยาวชน และครอบครัว

ทั้งนี้ จากการปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 ทั้ง 2 กิจกรรม คือ โครงการ “พุทธปัญญากับการส่งเสริมหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5” และ โครงการ “เข้าพรรษาปลอดภัย เยาวชนไทยห่างไกลปัจจัย

เสียง" คณะผู้วิจัยได้สรุปเครือข่ายทางสังคมที่เป็นกลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 ในขับเคลื่อนการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนโดยใช้หลักศีล 5 นั้น ทุกภาคส่วนล้วนมีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น แม้ภาคส่วนต่าง ๆ จะมีบทบาทการทำงานที่แตกต่างกันไป ล้วนมีความมุ่งหวัง เสริมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดความตระหนักรู้ การปรับทัศนคติเห็นคุณค่าแห่งหลักจริยธรรม สู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณภาพ สร้างสังคมแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5 โดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลามาจากสถานศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ ที่เรียกว่า “ภาคีเครือข่าย” ที่ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน เสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนแก่เยาวชนและสังคม โดยต้องอาศัยการทำงานร่วมกันที่เป็น

เครือข่ายทางสังคม: กลไกการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนโดยใช้หลักศีล 5

รูปธรรมในลักษณะที่เรียกว่า “บวร” ให้เกิดเป็นพลังขับเคลื่อนที่แข็งแกร่ง บนฐานความรู้ และคุณธรรม เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์สังคมแห่งสันติสุขที่ยั่งยืน สรุปได้ดังแผนภูมิ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมได้พบการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมตามกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (ปัญญา) ด้านทัศนคติ (สมาธิ/จิต) ด้านพฤติกรรม (ศีล) สอดคล้องกับพระมหาประเสริฐ ถาวโร (Phramaha Prasert Trawaro, (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชนศีล 5 ต้นแบบในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย

พบว่า 1. การพัฒนาเยาวชนรักษาศีล 5 ต้นแบบ จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการที่สำคัญใน 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ด้านการเสริมสร้างความรู้ พฤติกรรม และด้านทัศนคติ โดยเป็นการมุ่งเน้นให้ความรู้เรื่อง กฎแห่งกรรม พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาสังคม หลักปฏิบัติศีล 5 เพื่อให้เยาวชนได้มีพฤติกรรมตามหลักศีล 5 รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีในเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 2) ขั้นตอนกระบวนการ การฝึกอบรมเป็นกระบวนการให้เยาวชนได้เรียนรู้ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนรับมอบตัวเด็กและเยาวชนเข้ารับการอบรม การดำเนินการฝึกอบรมทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่เลี้ยงกับเยาวชน และสุดท้ายคือผลการประเมินการอบรม 3) ขั้นตอน คือการให้เยาวชนมีทัศนคติมุมมองด้านความรู้ การเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนตามหลักศีล 5 2. กลไกการพัฒนาเยาวชนรักษาศีล 5 ต้นแบบ จังหวัดนครราชสีมา พบว่าคณะสงฆ์ โรงเรียน ภาครัฐ และภาคประชาชนได้ดำเนินการร่วมกัน โดยใช้ศูนย์อบรมเยาวชน 3 แห่ง เป็นกลไกในการดำเนินการซึ่งกลไกในการดำเนินการของศูนย์อบรมนั้นจะมีขั้นตอนสำคัญเริ่มตั้งแต่ การเตรียมการอบรมของศูนย์อบรม นำสู่กลไกเชิงกระบวนการดำเนินการอบรม การติดตามประเมินผล การเชื่อมโยงกับเครือข่าย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายพระวิทยากร เครือข่ายคณะสงฆ์ ซึ่งกลไกดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนศีล 5 ต้นแบบ ได้ในระดับที่เหมาะสม และ 3. กลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเยาวชนรักษาศีล 5 ต้นแบบ นั้นผู้วิจัยสามารถผสมผสานระหว่างแนวคิดและกระบวนการการอบรมเชิงพุทธ คือ การให้องค์ความรู้ภูมิปัญญา และวิธีการทางพระพุทธศาสนา คือการศึกษาด้านศีล สมาธิ ปัญญา กับหลักการบริหารจัดการองค์กร คือหลัก 7'S ได้แก่ S1 = โครงสร้าง (Structure) S2 = กลยุทธ์ (Strategy) S3 = ระบบต่าง ๆ (System) S4 = รูปแบบการบริหาร (Style) S5 = พนักงานทั้งหมด (Staff) S6 = ทักษะฝีมือ (Skills) S7 = จิตสำนึกร่วม (Shared values) ได้ เพราะฉะนั้น กลไกการขับเคลื่อนก็คือภูมิปัญญาบูรณาการคือการให้หลักศีล สมาธิ ปัญญา

2. การพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

จากที่ได้ศึกษาการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 จำนวน 2 กิจกรรม คือ 1) โครงการ "พุทธปัญญาฯ" กับการส่งเสริมหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5 และ 2) โครงการ "เข้าพรรษาปลอดภัย : เยาวชนไทยห่างไกลปัจจัยเสี่ยง" โดยทั้ง 2 กิจกรรมมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือเพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม เพื่อร่วมกันพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 และเพื่อสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 สอดคล้องกับ โกศล อินทวงศ์ (Intawongse, 2007) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออก 3” ผลการวิจัย พบว่า ควรร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการให้ความรู้การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา คือ ความสามารถของครอบครัวในการแก้ไขปัญหาในระดับที่สามารถทำให้ครอบครัวดำเนินไปได้และปฏิบัติได้ ให้ความรู้โทษพิษภัยของยาเสพติด ได้แก่ ความมั่นใจ โทษภัย โครงสร้าง วัฒนธรรม อิทธิพล ภาวะผู้นำ การต่อยอด

ความรู้ที่มีซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ที่ได้มาใช้ความคิดสร้างสรรค์และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงให้ความรู้แนวคิดเชิงนามธรรมการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญา คือ ความรู้ ความจำ ไตรสิกขา อริยสัจ 4 ปรัชญา โสณสิการ และให้ความรู้โดยการทดลองทำและดูแลเป็นการวางเงื่อนไขที่กระทำ และกระตุ้นให้นักศึกษามีการเรียนรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ การเข้าถึงความรู้

3. การประเมินความรู้ความเข้าใจในหลักศีล 5 และพฤติกรรมกาปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม

จากการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 ที่จัดขึ้น ได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม ที่พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 อยู่ในระดับ มาก คือ มีผู้ตอบแบบคำถามถูกและได้ค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับมาก จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 72.25 ในส่วนพฤติกรรมในการรักษาศีล 5 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม มีพฤติกรรมกาปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พฤติกรรมในการรักษาศีลข้อที่ 2 อทินนาทาน มีระดับค่าคะแนนสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.23

4. กลไกขับเคลื่อนการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5

จากการพัฒนากิจกรรมในการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักศีล 5 คณะผู้วิจัยได้พบองค์ประกอบของกลไก 3 องค์ประกอบด้วย ด้านเยาวชน ด้านกระบวนการฝึกอบรม และด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วม โดยอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ภาคส่วน ในลักษณะที่เรียกว่า “บวร” รวม 6 เครือข่าย คือ เครือข่ายสถานศึกษา เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายองค์กรทางศาสนา เครือข่ายองค์กรชุมชน เครือข่ายวิทยากร เครือข่ายเยาวชน และครอบครัว สอดคล้องกับ พระครูวินัยธร เอนก เตชวโร (Phrakhruwinaiethorn Anek Tejavaro, 2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ผลสำเร็จในพื้นที่ต้นแบบนั้น สาเหตุหลักเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนในระดับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีองค์กรคณะสงฆ์เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการทำงาน มีส่วนงานราชการเป็นฝ่ายสนับสนุน และประการสำคัญมีบ้านและชุมชนให้ความร่วมมือที่เกิดจากแรงศรัทธา ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และส่วนราชการ เป็นต้น 2. การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมสามารถที่จะสังเคราะห์จากผลในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ พบว่า การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ผู้นำหรือ ภาวะผู้นำในชุมชน เป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผลักดันให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นจากความ เชื่อถือที่ส่งผลต่อปฏิบัติตามได้คือ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรจะต้องเป็นผู้ที่จะกำหนด แนวทางให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นบุคคลที่สามารถที่จะทำให้ชุมชนมีการ เปลี่ยนแปลงได้ 2) จิตวิญญาณของชุมชน หรือ อุดมการณ์ คือ ความศรัทธาหรือความเชื่อ เป็นกลไกที่ทำให้โครงการหมู่บ้านรักษา

ศีล 5 ประสบความสำเร็จ หากชุมชนขาดจิตวิญญาณหรืออุดมการณ์ ก็จะส่งผลให้การทำงานขาดเสถียรภาพ ต่างคนต่างคิด ไม่สามารถกำหนดทิศทางการทำงานได้และจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ นี้จะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ 3) กิจกรรมที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ผ่านมาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีข้อดีอยู่หลายประการแต่ประการสำคัญ คือ ทำให้พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการบริหารโครงการมากยิ่งขึ้น เช่นการติดต่อประสานงานทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และส่วนงานราชการ ซึ่งมีส่วนทำให้พระสงฆ์เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้นและเป็นตัวทำให้พระสงฆ์มีทักษะในการบริหารโครงการ เช่น มีองค์ความรู้ในการประเมินผล สำเร็จของการดำเนินโครงการ 4) กฎกติกามุขชุมชน ที่เกิดขึ้นจาก 3 องค์ประกอบ เป็นตัวชักจูงให้เกิด วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักการของศีล 5 และจะสำเร็จขึ้นได้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ คือ จะต้องทำให้สมาชิก ระดับบุคคลระดับครอบครัว และระดับชุมชนส่วนใหญ่เคารพกฎกติกา มีส่วน ในการสร้างกฎกติกา และใช้เครื่องมือในการบังคับคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎกติกา 3. รูปแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชน ต้นแบบค้นพบว่า มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไก การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวราบ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการผสมผสานความร่วมมือในการทำงานของชุมชน 2) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวตั้งเกิดขึ้นโดยกระบวนการสั่งการอย่างไรก็ตามทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีเป้าหมายที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์โครงการหมู่บ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันที่ต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1) ภาครัฐ ควรให้การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์และเครือข่ายซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการเสริมสร้างสุขภาวะสังคมต่อไป
- 2) คณะสงฆ์ ควรมีกิจกรรมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และเครือข่ายร่วมกัน ในประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมสุขภาวะสังคม การลดปัจจัยเสี่ยง และการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนโดยใช้หลักศีล 5
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการร่วมกันวางแผนงานที่สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชน และมีการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเพื่อรูปแบบของกระบวนการดำเนินงานที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สู่การต่อยอด โดยให้ความสำคัญกับบทบาทการมีส่วนร่วมที่สามารถขับเคลื่อนงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- 2) ควรมีการศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการลดปัจจัยเสี่ยงเชิงพุทธบูรณาการ และการเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเยาวชนรวมถึงมีการวิจัยเพื่อติดตามประเมินผลสมมุติฐานที่เกิดขึ้นหลังจากที่เยาวชนได้ผ่านกระบวนการฝึกอบรมไปแล้ว
- 3) ควรมีการศึกษาการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ปัจจัยเสี่ยง การเสริมสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักศีล 5 การเรียนรู้เสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และค้นหาหาแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดความยั่งยืน

References

- Intawongse, K. (2007). *The Development of a Learning Model for The Prevention and Solving of Drug Problem Among Vocational Education Institutes of the Eastern Regions 3*. Doctor of Philosophy (Human Resource Development). Graduate School, Ramkhamhaeng University.
- Phrakhruwinaithorn Anek Tejavaro (Yai-in). (2017). The Management of the Five Precepts Observing Village Project for Build Up Co-existence the Culture of Living Together of Community Prototype in Lower Northern Region. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2-03), 597-617.
- Phramaha Prasert Trawaro. (2018). Driving Mechanism for the Prototype 5 Precepts Youth Development in Nakhon Ratchasima Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(sp), 160-170.
- Phramaha Yothin Yodhiko, Phra Watthana Yanāvaro & Kancanapong Suwan. (2019). Human Quality Development. According to the Five Precepts. *Dhammathas Academic Journal*, 19(1), 1-10.
- Siriwon, S. (2010). The Faith in The Five Fundamental Virtues Effects of Behavior on Teenagers. Thesis Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology). Srinakharinwirot University.
- Taingpittayakorn, N. & Moonkhum, O. (2018). A Model for Promoting the Five Precepts Observation for School under Secondary Educational Service Area Office. *Journal of Graduate Studies Review*, 13(sp), 287-299.
- Thapin, A. & Phra Athikan Chaloei Chanthako. (2020). Empowering the Spatial Wellness Network to Reduce the Risk of Integrated Buddhist Protecting New Drinkers and Smokers. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 5(1), 81-89.

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Review

คานธี ความรู้ฉบับพกพา : GANDHI*

ปัทมาวดี ประพันธ์กุล และประทีป พิษทองหลาง

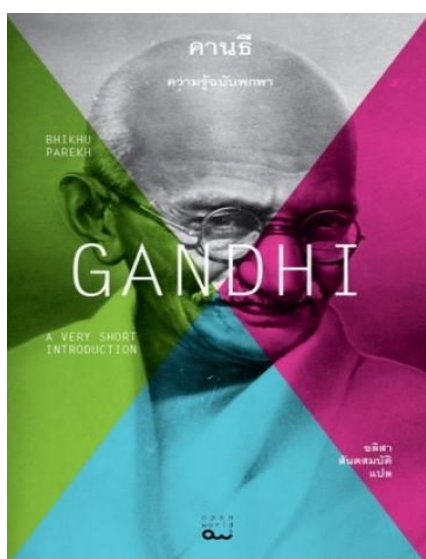
Pattamawadee Prapankul and Prateep Peuchthonglang

กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

Department of Social Sciences and Humanities, Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna.

*Corresponding Author. Email: Khun_Jedrin@hotmail.com.

แปลจากหนังสือ: Gandhi : A Very Short Introduction

ผู้เขียน: ภิกขุ ปาเรคห์ (Bhikhu Parekh)

ผู้แปล: อลิสา สันตสมบัติ

สำนักพิมพ์: โอเพนเวิลด์ส (openworlds)

จำนวนหน้า: 232 หน้า

พิมพ์เมื่อ: มีนาคม 2557

บทนำ

มหาตมะ คานธีถือเป็นบุคคลสำคัญของโลกที่เป็นทั้งผู้นำและผู้บริหารที่ดี เป็นผู้นำในการต่อต้านรัฐบาลผิวขาวด้วยวิธีสัตยาเคราะห์แบบอหิงสาจนประสบความสำเร็จ ทำให้ชาวผิวขาวและผิวสีมีสิทธิเท่าเทียมกัน นอกจากนี้มหาตมะ คานธียังเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างประเทศอินเดียให้เป็นปึกแผ่นโดยนำเอาหลักทางศาสนาและการเมืองมารวมเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้ประเทศอินเดียมีเอกราชประชาธิปไตยมาถึงทุกวันนี้

หนังสือเรื่อง คานธี : ความรู้ฉบับพกพา ไม่เพียงแต่อธิบายถึงความสำเร็จทางการเมืองของประเทศอินเดียที่ถูกปลดปล่อยจากการเป็นอาณานิคมของชาวผิวขาว แต่ยังได้อธิบายถึงชีวประวัติตั้งแต่เกิดจนถูกลอบสังหาร หลักอหิงสา วิถีชีวิต ปรัชญาความคิดของคานธี พร้อมวิเคราะห์ให้เห็นข้อจำกัดของแนวคิดเหล่านั้น อีกทั้งยังลงลึกไปถึงความเชื่อและศรัทธาของเขาด้วย คานธีเป็นทั้งนักคิดและนักปฏิบัติ เขาสร้างแนวทางการดำรง

* Received March 23, 2020; Accepted March 23, 2020

ตนผ่านการเชื่อมโยงและปรับใช้แนวคิดทางศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ และพัฒนาจนเป็นวิถีนำพาเขาไปสู่ความสำเร็จ

เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างมากต่อการอ่านและครอบครอง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้รับองค์ความรู้ใหม่ สร้างแรงบันดาลใจและฉีกมุมมองแนวคิดไปมากกว่าเดิม ขณะเดียวกันท้ายเล่มยังมีบทวิพากษ์แนวคิดและวิถีปฏิบัติของคานธีในบริบทสมัยใหม่ ผู้วิจารณ์จึงเลือกหนังสือเล่มนี้เพราะเป็นผลให้มองเห็นสิ่งเหล่านั้นด้วยมุมมองที่กว้างขึ้นและเป็นปัจจุบันมากขึ้น

เนื้อหา

หนังสือที่เล่มนี้เขียนโดยภิกขุ ปาเรคห์ (Bhikhu Parekh) ศาสตราจารย์ด้านทฤษฎีการเมืองแห่งมหาวิทยาลัยฮัลล์ (University of Hull) งานเขียนชิ้นนี้ถูกแปลเป็นภาษาไทยโดยอลิสสา สันตสมบัติ ของสำนักพิมพ์ โอเพ่นเวิลด์ส (openworlds) หนังสือเล่มนี้มีความหนา 232 หน้า ประกอบด้วย 7 บท ดังนี้

บทที่ 1 ชีวิตและงาน ส่วนนี้ได้เล่าถึงประวัติของคานธีตั้งแต่เกิดจนถึงการถูกลอบสังหาร โดยโมหันทาส กรรมจันทร์ คานธี (Mohandas Karamchand Gandhi) ได้เติบโตมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมแบบผสมผสานนั่นคือ การได้รับความเชื่อเรื่องพระวิษณุจากพ่อ ศาสนาฮินดูผสมมุสลิมจากแม่ ศาสนาเซนต์เทคนาคำสอนหลักอหิंसाและการมีวินัยจากเพื่อนพ่อ รวมถึงศาสนาคริสต์จากการพบปะกับมิชชันนารี แต่ไม่มีความรู้สึกถึงซึ่งถึงศาสนาใดๆ รวมถึงศาสนาของตนเอง คานธีเป็นนักเรียนระดับปานกลาง ได้สมรสเมื่ออายุ 13 ปี และได้มีลูกถึง 4 คน จากนั้นเขาได้ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ.1888 เพื่อฝึกฝนการเป็นทนายความ แล้วจึงไปทำงานที่แอฟริกาใต้ เขาได้เผชิญกับการถูกเหยียดหยามและเลือกปฏิบัติจากคนในเมือง เขาจึงร้องหาความเป็นธรรม เขาได้จัดตั้งพรรคองเกรสแห่งอินเดียขึ้นและค้นพบวิธีสัตยาเคราะห์ คือการต่อต้านโดยไม่ใช้ความรุนแรงและประสบผลสำเร็จ

คานธีเดินทางท่องเที่ยวไปทั่วประเทศแบบเปิดหู เปิดตา และปิดปาก เพื่อที่จะได้รู้จักประเทศที่ตนจากไปนานกว่า 20 ปี จากการสังเกตของระหว่างการเดินทางของคานธี ทำให้เขาได้ข้อสรุปสำคัญ 2 ประการคือ 1. แม้การเรียกร้องเอกราชจะยังไม่ใช้วาระ แต่ก็มี การต่อต้านกฎข้อบังคับที่กดขี่ของเจ้าอาณานิคมมากขึ้นเรื่อยๆ 2. เขาเชื่อว่าอินเดียอยู่ในสภาวะเสื่อมถอย ซึ่งเขาสังเกตเรื่องนี้ตั้งแต่อยู่ที่แอฟริกาใต้ คานธีเขียนไว้ในฮินด สวราช (Hind Swaraj)

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเน้นเรื่องสัตยาเคราะห์ที่คานธีได้วางแผนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะแผนงานสร้างสรรค์ อันจะเป็นกุญแจสู่การปฏิรูปทางศีลธรรมและการประกาศเอกราชทางการเมืองของอินเดีย เป็นเวลาเกือบ 30 ปีที่เขามุ่งมั่นอุทิศพลังทั้งมวลเพื่อสองสิ่งนี้

สำหรับความเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชนั้น เขาได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีและความเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จในปฏิบัติการ ทำให้คานธีได้กลายมาเป็นผู้นำแห่งชาติภายในเวลา 4 ปีที่เขากลับอินเดีย ผู้เขียนได้วิเคราะห์ว่า ภาษาเชิงศีลธรรม บุคลิกภาพ วิสัยทัศน์ การใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่

แพร่หลาย กิริยามารยาท ความมั่นใจในตนเอง และความกล้าหาญที่จะลุกขึ้นต่อต้านผู้นำที่ดำรงอยู่ยาวนาน และเป็นที่ยอมรับนั้น ทำให้เพื่อนร่วมชาติประทับใจในตัวของเขา

ในช่วงสองถึงสามเดือนสุดท้ายของชีวิต คานธีได้ต่อสู้อย่างกล้าหาญและอาวุธที่เขาเหลือเพียงหนึ่งเดียวคือชีวิต เขาได้สละชีวิตโดยการอดอาหารเพื่อปลุกจิตสำนึกและขับเคลื่อนพลังงานทางศีลธรรมของเพื่อนร่วมชาติผู้หลงผิด เขาเดินจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง เพื่อไปฟังเรื่องราวความโหดร้ายทารุณของคนเหล่านั้น และปลอบประโลมผู้คนที่เศร้าโศกและสูญเสีย แม้ในวันที่อินเดียได้รับเอกราชในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1947 คานธีก็ไม่ได้ไปกรุงเดลีเพื่อร่วมเฉลิมฉลอง เขายังคงต่อสู้กับความรุนแรง อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงก็ยังคงเกิดขึ้น คานธีรู้ว่าความรุนแรงกำลังคืบคลานเข้ามาประชิดตัว แต่เขาก็ยังปฏิเสธไม่ขอรับความคุ้มครองใด ๆ สุดท้ายเขาก็ถูกลอบสังหารโดยชาวฮินดูในวันที่ 30 มกราคม ค.ศ.1948

บทที่ 2 ความคิดทางศาสนา คานธีเป็นนักคิดทางศาสนาผู้ลึกซึ้ง เขาได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดู ศาสนาคริสต์ และศาสนาเชนมาอย่างลึกซึ้ง แต่แนวคิดทางศาสนาของเขาก็ขัดแย้งกับศาสนาเหล่านั้นทั้งหมด และมีลักษณะเฉพาะตัว เห็นได้ชัดว่าความเชื่อในพระเจ้าเป็นรากฐานความคิดทางศาสนาของเขา สำหรับคานธีแล้วจิตจักรวาลไม่ใช่ผู้สร้างแต่เป็นหลักการแห่งระเบียบ ไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ด้วยเหตุผล เขา มองว่าศาสนาเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิธีที่มนุษย์คิดกับพระเจ้า เป็นเรื่องของคนคนหนึ่งที่ใช้ชีวิต แก่นของศาสนาไม่ใช่เทววิทยาแต่เป็นศีลธรรมอันดี จนกลายมาเป็นคตินิยมสรณศาสนที่เขาคิดว่าเป็นการสังเคราะห์มาอย่างสร้างสรรค์ ไม่ได้ทำให้เสื่อมเสีย

บทที่ 3 ธรรมชาติของมนุษย์ ทฤษฎีของคานธีว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์เกี่ยวเนื่องอย่างใกล้ชิดกับทัศนะของเขาต่อพระเจ้าและศาสนา มีความสลับซับซ้อนและมีความคลุมเครืออยู่มาก กล่าวโดยย่อ คานธีคิดว่ามีข้อเท็จจริงรากฐาน 3 ประการคือ 1. มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล เป็นองค์รวมที่ผสานกันอย่างลงตัว เชื่อมโยงกันแบบพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2. มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน พัฒนาและล้มเหลวไปด้วยกัน 3. มนุษย์เป็นสัตว์ 4 มิติที่ประกอบสร้างขึ้นจากกาย จิต (เจตนา) อาตมัน (จิตวิญญาณ) และ สวภาพ (จิตวิทยาและศีลธรรม) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ทำให้ก่อรูปพื้นฐานของศีลธรรมขึ้นมา สำหรับคานธี มนุษย์มีความสามารถทางศีลธรรมจำกัด ดังนั้นมนุษย์จึงควรมุ่งเน้นไปยังคนที่ตนรู้จักและคนที่ตนผูกพันด้วยสายใยแห่งความคาดหวัง ให้แน่ใจว่าตนไม่ได้สร้างผลประโยชน์ให้ตนเองแลกกับผลประโยชน์ของผู้อื่น เป็นทางเดียวที่จะป้องกันพวกสากลนิยมแบบนามธรรมที่เมินเฉยต่อความต้องการของคน

บทที่ 4 สัตยาเคราะห์ สัตยาเคราะห์คือการต่อต้านความอยุติธรรมแบบมีอารยะหรือการต่อสู้แฝงในการแสวงหาความจริง การยึดหลักของตนอย่างหัวชนฝา การยึดว่าตนเป็นฝ่ายถูก และความเห็นแก่ตัว และที่สำคัญไม่ใช่ความรุนแรง คานธีปฏิเสธความรุนแรงด้วยรากฐานทางศีลธรรม สำหรับคานธีแล้วการถกเถียงอย่างเป็นเหตุเป็นผลหรือการโน้มน้าวเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เพราะเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีวิญญาณ มีความรู้สึกทุกซอกทุกซอต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยทำงานภายใต้ 2 เงื่อนไขคือประการแรก มนุษย์ผิดพลาดได้ ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา มองในมุมมองอื่น และอีกประการคือ มนุษย์มีความซับซ้อน มีอคติ ความชิงชัง และความเห็นอกเห็นใจ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อเหตุผลของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม สัตยาเคราะห์ก็มีขีดจำกัดต่าง ๆ เช่นกัน แต่มันก็เป็นวิธีเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทรงพลังเป็นสิ่งที่ใหม่และโดดเด่นทางศีลธรรม

บทที่ 5 วิพากษ์ภาวะสมัยใหม่ สำหรับคานธี ทุกอารยธรรมได้รับแรงบันดาลใจและแรงกระตุ้นจากกรอบความคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับมนุษย์ ถ้ากรอบความคิดนั้นผิดมันจะทำลาย อารยธรรมทั้งหมดและกลายเป็นพลังชั่วร้าย เขาเชื่อว่าเกิดจากภาวะสมัยใหม่ที่ทอดทิ้งวิญญาณให้แก่กาย ไม่ลึกซึ้งในศีลธรรม อารยธรรมสมัยใหม่จึงเป็นความสำเร็จของมนุษย์ที่ซับซ้อนมากซึ่งคานธีได้ยกย่องความสำเร็จนี้ไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก เขาชื่นชมจิตวิญญาณของการชักถามแบบวิทยาศาสตร์ ประการที่สอง คือ การเข้าใจโลกธรรมชาติแล้วปรับปรุงด้วยตัวมนุษย์ การคาดการณ์และควบคุมธรรมชาติ กำจัดโรคภัยและยึดชีวิต ประการที่สาม คือ การปลูกฝังคุณความดีของพลเมือง ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าเราไม่จำเป็นต้องยอมรับหรือปฏิเสธอารยธรรมสมัยใหม่ทั้งหมดแต่ควรจะต้องมีทัศนะวิธีมากกว่าคานธี แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ภายในระหว่างจุดแข็งและขีดจำกัดของมัน

บทที่ 6 วิสัยทัศน์ต่อสังคมไร้ความรุนแรง คานธีเชื่อว่าสังคมที่แตกต่างกันมีประวัติศาสตร์และประเพณีแตกต่างกัน การแสวงหาต้นแบบหนึ่งเดียวจึงทำให้ไม่เชื่อมโยงและอันตราย สำหรับเขาแล้วทั้งหมดที่จะทำได้และควรทำคือแนะนำหลักการทั่วไปที่ควรใช้ปกครองสังคมที่ดี คานธีได้ประยุกต์ใช้หลักการทฤษฎีธรรมชาตินิยมมาใช้ในด้านเศรษฐกิจและการเมือง ชีวิตทางเศรษฐกิจในสังคมที่ดีไม่ควรเป็นอิสระในตัวเองและยกตนเหนือใครแต่ควรพึ่งและนำทางด้วยหลักศีลธรรม สำหรับคานธีสังคมควรตั้งอยู่บนฐานของสวราชหรือประชาธิปไตยที่แท้จริง เขายืนยันว่ารัฐไม่ควรบังคับใช้ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเพราะรัฐไม่ใช่ความยินยอมเจตจำนงหรือความกลัวแต่เป็นการร่วมมือกัน

บทที่ 7 วิจักษ์ณ์วิจารณ์ ในส่วนนี้ผู้เขียนได้แสดงความเห็นวิจักษ์ณ์วิจารณ์ถึงคานธีที่แม้จะเสียชีวิตไปแล้วกว่าห้าทศวรรษ แต่ความเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของเขาก็กังยังไม่ลงรอยอยู่มาก ในหมู่ผู้วิจารณ์มองว่าคานธีเป็นปฏิปักษ์กับภาวะสมัยใหม่อย่างไม่ยอมอ่อนข้อ ผู้วิจารณ์บางคนมองว่านี่เป็นมรดกผสมปนเป พวกเขาเห็นว่าความคิดของคานธีมีลักษณะเป็นอนุรักษนิยม ถ่วงพัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางการเมือง เป็นโทษต่อผลประโยชน์ระยะยาวของคนจัณฑาลในขณะที่ผู้ชื่นชมคานธีมองต่างไปอย่างสิ้นเชิง สำหรับพวกเขาแล้วคานธีเป็นทั้งนักคิดและนักปฏิบัติ ในฐานะนักคิดเขายังค้นพบวิธีการในการเปลี่ยนแปลงการเมืองด้วยรูปแบบสัตยาเคราะห์ ใช้เหตุผลแทนความรุนแรง และในฐานะนักปฏิบัติ เขานำการต่อสู้ต่อต้านอาณานิคมครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความรักชาติที่มีมนุษยธรรมและเสรี แสดงให้เห็นว่าจะมีชีวิตทางการเมืองที่ประสบความสำเร็จได้อย่างไรโดยไม่ต้องจ่ายอมลตบурณภาพแห่งตน

ท้ายเล่มมีบทอภิธานศัพท์ เป็นคำศัพท์ภาษาสันสกฤต/ฮินดี ที่เขียนและแปลเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น และบทหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผู้เขียนแนะนำหนังสือในประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับคานธี เป็นผลดีต่อผู้ที่สนใจศึกษาในเชิงลึก

บทวิจารณ์

ภาพรวมของหนังสือ

หนังสือเรื่อง คานธี : ความรู้ฉบับพกพา ที่เขียนโดยภิกขุ ปาเรคห์ (Bhikhu Parekh) เป็นหนังสือที่เปิดโลกทัศน์และมุมมองของผู้อ่านได้อย่างดี อธิบายถึงมหาตมะ คานธี ผู้นำคนสำคัญในการเคลื่อนไหวเรียกร้องอิสรภาพของอินเดีย จากการเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร โดยใช้วิธีอหิงสา ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นต้นแบบของการประท้วงแบบสันติที่ได้รับการยกย่อง อธิบายถึงปัญญาญาณที่ฉายส่องยุคสมัยของคานธีได้อย่างลึกซึ้ง ไม่เพียงแต่อธิบายถึงฉากหน้าความสำเร็จทางการเมืองอันยิ่งใหญ่ที่ปลดปล่อยอินเดียจากการเป็นอาณานิคมแต่ยังแสดงให้เห็นทั้งในแง่วิถีชีวิต ปรัชญาความคิด และการปฏิบัติทางการเมืองเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ทั้งยังช่วยให้เราเข้าใจถึงความหมายของอหิงสา สันติวิธี และสัตยาเคราะห์ วิสัยทัศน์ต่อสังคมไร้ความรุนแรงแม้ตนเองจะถูกเลือกปฏิบัติ เหยียดผิว และเหยียดวรรณะ แต่ก็ไม่ใช่วิธีการต่อสู้แบบความรุนแรง เน้นการพูดเจรจาอย่างใช้เหตุผลเพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์

คานธี ได้ตั้งชื่อขบวนการต่อสู้แบบไร้ความรุนแรงว่า *สัตยาเคราะห์* (สัตยาครุท Satyagraha) ซึ่งเป็นคำสมาสจากคำในภาษาสันสกฤตคำว่า สัตยา ที่แปลว่า ความจริง (ที่นำมาสู่ความรัก) และคำว่า อะเคราะห์ ที่แปลว่า ความเด็ดเดี่ยว (ที่นำมาสู่พลัง) รวมกันเป็น “ความจริงและความรักที่ผนึกเข้าเป็นพลังอันแข็งแกร่ง” นำมาอธิบายแนวคิดของการต่อสู้เพื่อความถูกต้องและนำมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ที่ปฏิบัติได้จริง เป็นแนวคิดของคานธีที่นำมาใช้เรียกร้องเอกราชของอินเดียในเวลาต่อมา และเป็นแบบอย่างของการเรียกร้องแนวอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน การเว้นจากการทำร้าย)

นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังมีการถ่ายทอดลักษณะความเป็นผู้นำของคานธีต่อการเมืองของอินเดีย โดยใช้หลักการทางศาสนาประยุกต์ใช้กับหลักการทางการเมืองจนประสบผลสำเร็จ มีบท การวิจักษ์วิจารณ์ต่อผู้วิจารณ์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของคานธีอย่างตรงไปตรงมา ชี้ให้เห็นว่าผู้เขียนมีความเป็นกลางในการแสดงความคิดเห็นและสอดแทรกแนวคิดว่าการสะท้อนถึงประเพณีและวัฒนธรรมของศาสนาฮินดูและคริสต์ มีการเสนอคำพูดของไอสไตน์ที่กล่าวถึงคานธีว่า

“บุรุษผู้ทรงปัญญาและอ่อนน้อมถ่อมตน พกพาไว้ด้วยความแน่วแน่และคงเส้นคงวาไม่สั่นคลอน ผู้อุทิศพลกำลังทั้งหมดเพื่อยกระดับชีวิตประชาชนของเขาและสภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม บุรุษผู้เผชิญหน้ากับความป่าเถื่อนของยุโรปด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเรียบง่าย จึงยอมอยู่เหนือกว่าด้วยประการทั้งปวง คนรุ่นต่อๆ ไปคงแทบไม่เชื่อเลยว่า เคยมีคนที่มีเลือดเนื้อเช่นนี้อยู่จริงบนโลกใบนี้”

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคานธีถือเป็นรัฐบุรุษของโลกใบนี้ที่ได้รับการยกย่องทั้งจากชาวอินเดียและชาวต่างชาติ มีการนำเสนอรูปภาพประกอบที่น่าสนใจและเป็นภาพจากเรื่องจริง อีกทั้งยังยกนำคำพูดของคานธีจากหนังสือที่เขาแต่งขึ้น ดังที่เขาได้แสดงความเห็นถึงเรื่องศาสนาว่า

“ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้บ้านของข้าพเจ้ามีผนังล้อมทุกด้านและหน้าต่างปิดสนิท ข้าพเจ้าต้องการให้วัฒนธรรมของทุกดินแดนพัดผ่านไปทั่วบ้านอย่างเสรีเท่าที่เป็นไปได้ แต่ข้าพเจ้าปฏิเสธที่จะถูกวัฒนธรรมใดก็ตามพัดจนล้ม”

เมื่ออ่านแล้วทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ลึกซึ้งถึงความรู้สึกของคานธี ในส่วนท้ายของหนังสือมีอภิธานศัพท์ในรูปภาษาสันสกฤต/ฮินดี แปลเป็นรูปภาษาไทยพร้อมทั้งความหมาย มีการกล่าวเชื่อมโยงถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับคานธีอย่างครบถ้วน

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือหมวดความรู้ทั่วไปและการใช้ชีวิต ที่มีคุณค่าทั้งต่อการอ่านและการครอบครองไว้ ซึ่งจะขอกล่าวรายละเอียดดังนี้

ประการที่ 1 การใช้ภาษา เนื่องด้วยส่วนใหญ่จะมีการใช้คำภาษาสันสกฤต/ฮินดี ผู้แปลยังได้แปลความหมายไว้โดยใช้ภาษาที่อ่านง่าย ซึ่งทำให้เข้าใจได้มากขึ้น เช่น สวราช หมายถึง ประชาธิปไตยที่แท้จริง เนื้อหาในแต่ละหัวข้อกระชับได้ใจความ มีความครอบคลุมเกี่ยวกับชีวิตของคานธีตั้งแต่เกิดจนถูกลอบสังหาร มีการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างเป็นเรื่องราว ผู้เขียนได้อธิบายเนื้อหาให้สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ง่ายขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นของตนเองและการวิเคราะห์เรื่องราว บทวิจักษ์วิจารณ์ที่มีการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงในยุคสมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความเห็นต่างของผู้วิจารณ์หลายคนทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับทัศนะคติของคานธี พร้อมทั้งแนะนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่น่าสนใจ

ประการที่ 2 การออกแบบรูปเล่มที่สวยงาม ปกหน้าและปกหลังเลือกใช้สีสันฉูดฉาด เป็นรูปคานธีขึ้นปก ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจให้อยากหยิบมาอ่านและตีความได้ว่าออกแบบให้ใช้หลายสีเพื่อแสดงให้เห็นว่าคานธีมีความคิดและทัศนะหลายด้าน แต่ที่สุดแล้วก็นำเอาข้อดีของทุกด้านมารวมเป็นเนื้อเดียวเดียวกันจนประสบความสำเร็จ ภายในเป็นกระดาษแบบถนอมสายตาและมีรูปภาพประกอบที่ทำให้การอ่านไม่น่าเบื่อ อีกทั้งขนาดของหนังสือที่พอดีมือ พกพาสะดวก สามารถพกไปอ่านได้ทุกที่

ประการที่ 3 หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างมากต่อการอ่าน การนำเสนอปรัชญาความคิดทางด้านศาสนา และการเมืองแบบไม่นิยมความรุนแรง แสดงการต่อต้านโดยใช้เหตุผลนั้น สามารถนำไปใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะปัจจุบัน ที่มีการขัดแย้งทางด้านการเมืองเป็นอย่างมาก การนำหลักการทางความคิดและการผสมผสานทางด้านคำสั่งสอนแต่ละศาสนาของคานธีมาประยุกต์ใช้อาจจะช่วยให้ความขัดแย้งลดลง หลังจากผู้วิจารณ์ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ช่วยให้เป็นคนมีเหตุมีผลมากขึ้น มองโลกในมุมมองที่ไม่เคยเห็นมาก่อน นำหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเรามาใช้ช่วยให้เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเข้าใจโลกธรรมชาติมากขึ้น

คานธี กลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้คนในหลายๆ แ่งมุม ยกตัวอย่าง เช่น Martin Luther King นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนของชาวผิวดำในสหรัฐอเมริกา ที่ได้นำเอาวิธีต่อต้านอย่างสันติของท่านมาหาคำมาใช้ และคำแนะนำเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจของท่านมาหาคำมาใช้ คานธีก็ได้กล่าวถึงการพึ่งพาระบบทุนนิยมที่มากเกินไป เพราะสุดท้ายแล้ว ความเรียบง่าย ความมีอารมณ์ขัน ความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวงนั้นสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนทำงานรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี

ประการที่ 4 หนังสือเล่มนี้มิได้จัดทำขึ้นเพื่อแสวงหาผลกำไร แต่เพียงต้องการนำเสนอชีวิตบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่น่ายกย่อง ซึ่งสามารถสรุปเส้นทางชีวิตของคานธี ดังนี้

ค.ศ. 1869 เกิด ที่เมืองโพรบันดาร์ รัฐคุชราต ประเทศอินเดีย
 ค.ศ. 1882 เข้าพิธีสมรสกับเด็กสาวอายุเท่ากันที่ชื่อ กัสตรูพา
 ค.ศ. 1887 ไปเรียนวิชากฎหมายที่ประเทศอังกฤษ
 ค.ศ. 1893 เดินทางไปประเทศแอฟริกาใต้ เพื่อว่าความให้ลูกค้ายาหนึ่ง
 ค.ศ. 1902 ใช้วิธี “สัตยาเคราะห์” (Satyagraha) เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในแอฟริกาใต้
 ค.ศ. 1915 พากรอบครัวกลับอินเดียซึ่งกำลังอยู่ใต้การปกครองของจักรวรรดิอังกฤษ
 ค.ศ. 1919 อังกฤษใช้กฎหมาย Rowlan อันมีเนื้อหาหาคดีชาวอินเดีย คานธีนำขบวนชาวอินเดีย
 ประท้วงด้วยการหยุดงานทั่วประเทศ ผู้ปกครองชาวอังกฤษในขณะนั้นสั่งจับกุมคานธีเข้าคุกขัง นานกลายเป็น
 ขบวนการให้ประชาชนทั่วประเทศลุกฮือและก่อการจลาจลอย่างขนานใหญ่
 ค.ศ. 1947 อินเดียเป็นไทจากจักรวรรดิอังกฤษโดยสมบูรณ์
 ค.ศ. 1948 ถูกลอบสังหารเสียชีวิตในวัย 78 ปี ขณะที่กำลังสวดมนต์ไหว้พระกลางลาน
 นอกจากนี้ ผู้เขียนและผู้แปลมีการอ้างอิงอย่างครบถ้วนทั้งหนังสือและภาพประกอบ ช่วยให้ผู้อ่าน
 สามารถค้นคว้าต่อในรายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับหัวข้อที่สนใจได้และมีการแนะนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ท้าย
 เล่ม

จุดด้อย

ในหนังสือเล่มนี้ผู้วิจารณ์มองว่ามีจุดด้อยน้อยมาก เนื่องจากเป็นหนังสือแนวการใช้ชีวิตและปรัชญาที่มี
 คุณค่าอย่างมากต่อผู้อ่าน ซึ่งจะขออธิบายถึง 2 ประการดังนี้

ประการที่ 1 ผู้วิจารณ์เห็นว่ารูปแบบการเขียนที่เป็นเรื่องราว เน้นใช้คำพรรณนาโวหารและต่อเนื่องกัน
 อาจจะทำให้หนังสือเล่มนี้เหมาะกับผู้ที่ต้องการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับคานธีเป็นหลัก เพราะมีเนื้อหาที่
 ละเอียด บรรยายได้อย่างทะลุปรุโปร่ง ผู้วิจารณ์มองว่าหนังสือเล่มนี้ไม่มีบทสรุปชีวิตของคานธี ซึ่งต้องใช้เวลา
 พอสวมครในการอ่านหนังสือทั้งเล่ม

ประการที่ 2 การใช้คำบรรยายมีบางคำที่เป็นภาษาสันสกฤต/ฮินดี ซึ่งอาจเป็นปัญหาหนึ่งของผู้อ่านที่
 ทำให้เข้าใจยาก โดยต้องไปเปิดคำศัพท์จากด้านท้ายเล่มหนังสือและคำศัพท์บางคำไม่มีความหมายแปลไว้ให้
 ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านไม่ได้อ่านอย่างราบรื่นและอาจเข้าใจความหมายผิดไปในบางคำ

บทสรุป

หนังสือเรื่อง คานธี : ความรู้ฉบับพกพา เป็นหนังสือที่เปิดโลกทัศน์และมุมมองของผู้อ่าน ซึ่งได้อธิบาย
 ถึงแนวความคิด ปรัชญา หลักการทางศาสนาแบบผสมผสานของคานธี ช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนถูกลอบสังหาร
 คานธีถือเป็นรัฐบุรุษที่น่ายกย่องสรรเสริญ นักต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพและเอกราชของอินเดียเป็นผู้นำคนสำคัญ
 ของอินเดียในการเรียกร้องให้อังกฤษปลดปล่อยตนออกจากการเป็นอาณานิคม และประสบผลสำเร็จได้ด้วยวิธี

สัตยาเคราะห์แบบอหิงสา หรือการต่อต้านแบบไร้ความรุนแรง เน้นการพูดคุยเจรจาแบบมีเหตุมีผล เพราะคานธีเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ รู้สึกทุกข์สุขได้เหมือนกัน ดังคำว่า “การแก้ปัญหาจะต้องไม่ใช้การทำสงคราม หรือความรุนแรงทุกชนิด เพราะนั่นนอกจากคือการทำลายคุณค่าที่ดี ความงามที่มีอยู่ในมนุษย์ มันยังเป็นการปลุกด้านมืดของมนุษย์ ที่จะนำมาซึ่งการจ้องล้างจ้องผลาญกันไม่สิ้นสุด”

หลังจากได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วทำให้ผู้วิจารณ์เข้าใจแนวคิดและอุดมการณ์พื้นฐาน ชีวประวัติและผลงานสำคัญ รวมไปถึงข้อครหาและมุมมองบางเรื่องที่ส่งผลให้ มหาตมะ คานธี ถูกเกลียดชัง ผู้วิจารณ์วิเคราะห์ว่าแนวคิดในการเคลื่อนไหวและการใช้ชีวิตล้วนได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนทางศาสนาทั้งสิ้น ผู้วิจารณ์ได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากหนังสือเล่มนี้อยู่ 5 ประการ คือ 1) เคารพตนเองและเชื่อมั่นในตนเอง 2) ความเป็นคนใจกว้างแก่ศาสนาทุกศาสนา ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาจะช่วยให้เราดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะไม่ว่าศาสนาใดล้วนสอนให้ทุกคนเป็นคนดีและมีใจรักต่อเพื่อนมนุษย์ 3) ใฝ่สันติ ปฏิเสธสงครามและความรุนแรง 4.ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจทำการสิ่งใด และ 5) ความมีสำนึกแห่งความเป็นชาติ ดังคำกล่าวของคานธีว่า “ข้าพเจ้าจะไม่มีวันมีความสุขได้ หากผู้ที่ต่ำต้อยที่สุดดในบรรดาพวกเราไม่มีความสุข”

Reference

Parekh Bhikkhu. (2014). *Ghandi. Translate by Alisa Santasombut*. Bangkok: Open World. 6-231.